ספר

חיי תמיד

ביאור רחב צח וברור
על

מסכת תמיד

עבודת יום ביומו
בבית המקדש

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

בחסדי ה' יתברך עלי
אברהם חיים
בלאאמו"ר הרה"ג רבי חנוך העניך שליט"א
אופמאן

בית שמש, סיון ה'תשע"ז

יו"ל ע"י

'באר החיים' - המרכז לבית המקדש והמשכן

בית שמש

ידוע מאמר החכם כשם שא"א לבר בלי תבן, כך א"א לספר בלי שגיאות, ע"כ נבקש מכל המעיין בספר שיואיל בטובו לשלוח הארות והערות, חידושים וציונים ומ"מ, וכל דבר המתחדש ומתברר, או תיקונים, וכדומה, אל:
'באר החיים' ת. ד. 8031 בית שמש.

ניתן להשיג את הספר, לבודדים ולכמויות, במס': **05041-94471**

להשיג את הספר

בית שמש:	קרית ספר:
אברהם חיים אופמאן	ר' ישראל נאגר
05041-94471	08-9741760

© כל הזכויות שמורות

© כל הזכויות של חלק מהציורים שמורות למכון בחצרות בית ה'. ותשוח"ח.

לתשומת לב

ספר זה בא בזאת בשני אופנים, עבור שני אופני לימוד:

הביאור המופיע בחלק העליון של העמוד, נועד למבקשים ללמוד ולהבין בקלות, בפשטות ובמהירות.

ואילו העיונים הנקראים **'באר התמיד'**, המופיעים בחלק התחתון של העמוד, נועדו עבור הלומדים המבקשים גם להתעמק בעומק הדברים והשיטות.

עם זאת, כדי שלא להכביד על הלומד, לא הבאנו ב'באר ההיכל' מדי הרבה עיונים ושיטות, רק כפי הצורך ולפי הענין – ו'תן לחכם ויחכם עוד'.

לעיתים הורחבה היריעה, ונכתבו עוד מובאות ביאורים ועיונים. וכן הבנת העניינים ע"פ דרוש ורמז. נקבע מקומם במדור **'אוצר התמיד'**, שבסוף כל פרק.

חלק מההסכמות ניתנו לספרינו הקודמים, 'באר החיים' ו'היכל ידיד' על בית המקדש.

תשובות ומכתבים ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

תחלה היו ב' זה למעלה מזה והוא עשה י"ב סביבות הכיור ונטלו ב' ידיהם ורגליהם
בב"א מעומד והמוכני היו מורידין בגלגל ובבית ראשון לא הי' מוכני
יישר כח על הספר יגל יעקב

עי' תו"י יומא ל"ח א' שהיו משקעין אותו
כל לילה בים שעשה שלמה

כשתהי' אי"ה תכנס

דוד בהרה"צ מוהר"ר **ישראל מרדכי**
זצוקללה"ה טווערסקי
רחוב גבעת משה 10
ראחמיסטריווקא - ירושלים עיה"ק ת"ו
ת.ד. 6719

בעזה"י אור לכ"ג תמוז תשנ"ב לפ"ק

הנה ראיתי את הקונטרסים על ענין בנין
בית המקדש הראשון אשר הרה"ח הנעלה והיקר
מו"ה אברהם חיים אוקמן שליט"א מחשובי תושבי
העיר בית שמש מתעתד להוציא לאור עולם
והזמן גרמא לעסוק בענין בנין בית המקדש
בימי בין המצרים ולחכות לבנין אריאל, ובאשר נכון
להעמיק ולהוסיף ביאורים וחידושים נאים בעניניים
אלו הנני לברכו שיזכה לרוב ברכה והצלחה
ונחת ולשבת בבית ה' כל ימי חייו להרבות עוד
פעלים לתורה להגדל תורה ולהאדירה ובמהרה ממש
נזכה לראות בבנין בית המקדש השלישי בב"א
המצפה לישועה קרובה
דוד טווערסקי

כ"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א

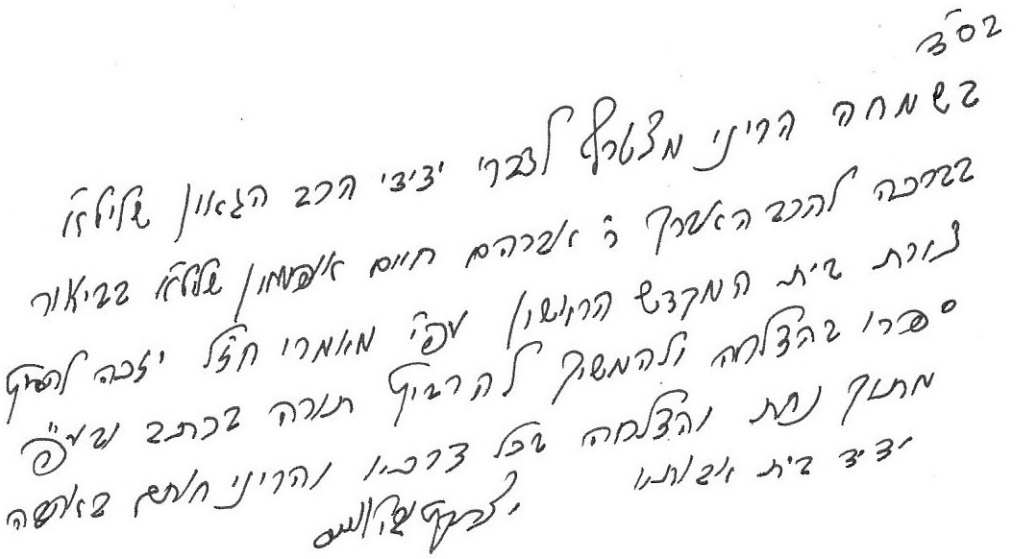

בס"ד

בשמחה הריני מצטרף לדברי ידידי הרב הגאון שליט"א
(הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א)
בברכה להרב האברך ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א בביאור צורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל, יזכה להפיץ ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה

ידיד בית אבותיו יצחק טובי' ווייס

RABBI NOSSON HAKOHEN
KOPSHITZ
RABBI OF THE ORTHODOX COMMUNITY
NACHLA UMENUCHA - BET SHEMESH

הרב נתן הכהן קופשיץ
רב דקהילת החרדים
נחלה ומנוחה-בית שמש

בס"ד, יום [illegible]

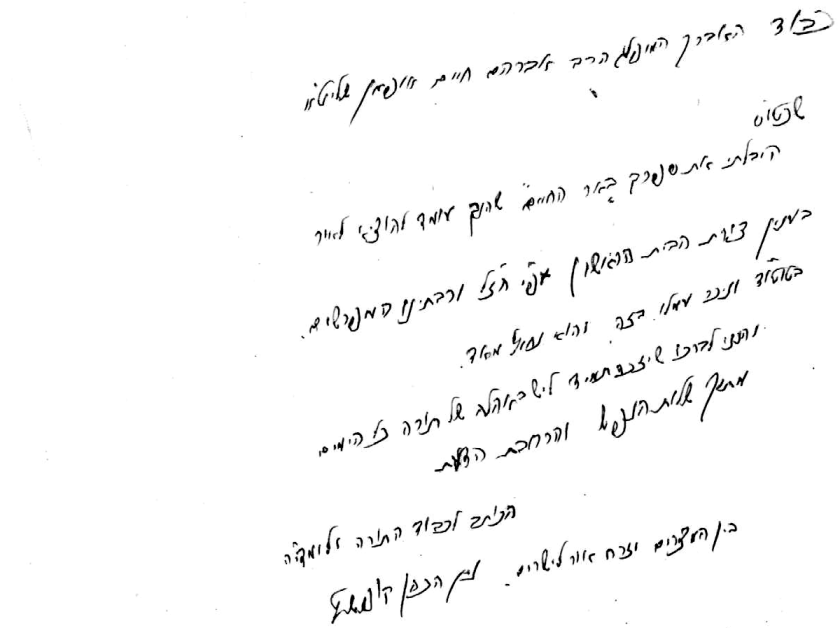

כבוד האברך המופלג הרב אברהם חיים אופמן שליט"א
שכטו"ס
קיבלתי את ספרך "באר החיים" שהנך עומד להוציא לאור
בענין צורת הבית הראשון על פי חז"ל ורבותינו המפרשים,
בטוב טעם ודעת וניכר עמלו בזה, והוא נחוץ מאוד.
והנני לברכו שיזכה תמיד לישב באהלה של תורה כל הימים
מתוך שלות הנפש והרחבת הדעת.

הכותב לכבוד התורה ולומדי"ה
בין המצרים יזרח אור לישרים נתן הכהן קופשיץ

רח' הרב מבריסק 20, נחלה ומנוחה - בית שמש, מיקוד 99000, טל' 02-919927

דוד צבי שלמה הורונצ'יק
מראדושיץ
ת.ד. 571 בית שמש

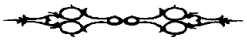

בס"ד ימי הרחמים והסליחות תשע"ב

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו האברך כמדרשו הרה"ח **ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א** בן ידידינו הרב החסיד **רבי חנוך העניך שליט"א** אשר זה כמה שנים עוסק במלאכת שמים ומתעסק בקדשים ללבן ולבאר להאיר ולהבהיר את מקום הקודש אשר עיני ישראל משתוקקים לה בית מקדשינו ותפארתנו.

ושמחתי באומרים לי בית ה' נלך שעתה הולך ומדפיס את חיבורו **"באר החיים"** ביאורים הערות והמחשות בעניני בית המקדש אשר סידר וערך בטוב טעם ודעת בשפה ברורה ובוודאי יהיה לתועלת לכל אשר יעסוק בהם.

ומדי דברי בו זכור אזכרנו לזקנו האי גברא רבה ויקירא ידידינו הגאון החסיד המפו' **רבי יעקב צבי אפפמאן זצ"ל** משרידי דור דעה אשר האציל מתורתו ויראתו בעירנו ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה.

וזאת הברכה ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ותזכו לזכות את ישראל מתוך שמחה ונחת בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים ונזכה לאור פניך עלינו אדון נשא בבית נכון ונשא בביאת משיח צדקנו במהרה.

אהרן בידרמן
בהרה"צ **מלעלוב** זצוק"ל
רח' מנחת יצחק 15 בית שמש

בס"ד, ר"ח מנחם אב תשע"ב

בין המצרים נשמע המבשר על ההרים

הובא לפני ספר **באר החיים** בו יבואר ענין צורת בית המקדש הראשון והמסתעף המובא בספר מלכים ודברי הימים והוא מיוסד על פי דברי חז"ל והמפרשים, לתועלת ללומדים ומעיינים להבין הכתובים, וכבר קלסוהו רבנן.

נלקט ונערך בטוטו"ד ע"י האברך ברוך הכשרונות הרב אברהם חיים אופפמאן שליט"א, מתושבי עירנו שהרחיב והשכיל כיד ה' הטובה עליו להגדיל תורה ולהאדירה.

ויהי רצון והימים האלו יהפכו לששון ולשמחה, ומהרה יחוש ויגאלנו ויבנה בית מקדשנו ותפארתנו, ונזכה ונחיה ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו.

אהרן בידרמן
בהרה"צ מלעלוב זצ"ל

בס"ד

BENAYAHU YSAHAR SHMUELI

Yeshivat Hamekubalim "NAHAR SHALOM"

בניהו יששכר שמואלי

ישיבת המקובלים "נהר שלום"

אדר התשע"ה

מכתב ברכה

ראיתי בלוונות חשובות המדבר על עניני בית מקדשינו
ותפארתינו ושמו "בדר הרוים" סובב והולך
על מסכת מדות ועוד עניני בהמ"ק
השני ליבידנו הר"הב אברך במדרשו החכם
כ"ה אברהם חיים אופמן שליטא שעשה פירוש
נפלא ודבים נפלאים מתוקים מדבש מניפת צופים
אשרי עין ראתה כל אלא לעשות חשק גדול על
המקדש לקרב הגאולה וכידוע שחסר לנו מחברים
שמדברים בעניין זה וכמה שיותר עוסקים בזה
עי"ז בולים את בית המקדש שעיני כל ישראל
מצפים וממתינים לזה

נברך את הרב המחבר שיפוצו מעיניותיו חוצה
ויזכה להגדיל תורה ולהלשיכה ולקרב הגאולה
וכל אשר יפנה ישכול ויצלח אמן

התותם לכבוד התורה

בניהו יששכר שמואלי

בניהו יששכר שמואלי
ישיבת המקובלים "נהר-שלום" ירושלים

רח' שילה 6 (פינת רח' אגריפס), ירושלים, ת.ד. 28267 טל'. 02-6221039, פקס. 02-6223001

6, Shilo st. P.O.B 28267 JERUSALEM Tel: 02-6221039, Fax: 02-6223001

Shmuel Brandsdorfer
Rabbi & Head of
Kollel "**Bnei Yerushalayim**"
24 Harav Mibrisk St.
Beit Shemesh
E. israel

שמואל בראנדסדארפער
מו"ץ בהעדה החרדית
ראש כולל אברכים להוראה
"בני ירושלים"
בעיה"ת בית שמש
רח' הרב מבריסק 24
בית שמש

בס"ד

יום ג' לס' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו'
כ"ו מנ"א תשע"ב

בא לפני האברך כמדרשו, חוב"ט, הרה"ח רבי אברהם חיים אפפמאן שליט"א, בן ידידי הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א, מפק"ק בית שמש ת"ו, ובידו הספר העומד לצאת לאור בעניני ביהמ"ק הראשון, והספר מדבר בעד עצמו, בהיותו קילורין לעיניים הן בחלק הביאור והן בחלק העיונים, והוא מיוסד ע"פ דברי חז"ל ורבותינו המפרשים, ובוודאי ישמח לב מבקשי ה', דורשי ה' המחכים לבנין אריאל, לעסוק בעניני המקדש ולהתכונן לקראת הבית השלישי שיבנה במהרה בימנו.

בעזרתו של הספר הנוכחי, יוכל כל לומד, וכל מלמד, למן בני תורה ועד תינוקות של בית רבן, לבוא בשערי המקדש ולהבין רזיו וצפונותיו, ע"פ פשט וע"פ עמקות. כאשר תחזינה עיני כל לומד – אשר נהורא נפיל בבי מדרשא.

ולא באתי, כי אם להעיד על הרב המחבר שליט"א, על שהנני מכירו ומכיר את המשפחות החשובות, תושבי קרייתנו המעטירה, אשר מדובר על יראי ה' וחושבי שמו לתפארת ולתהילה – ואשרי חלקו שזכה להעמיק בענין גדול זה ולזכות את הרבים כפי מידתו. ואמינא לפעלא טבא יישר, ומאת ה' ישא ברכתו לטב ולחיין ולשלם.

בכל חותמי ברכה, לכבוד התורה ולומדיה

שמואל ברנדסדארפער

שלום יהודה גראס
אבדק"ק האלמין

בעהמח"ס: קובץ ספרי ארץ ישראל כ"ו חלקים, שמירת המצוות בהלכתן ח"ן חל', קובץ ספרי כשרות ג"ן חל', קובץ ספרי שחיטה כ"ו חל' קובץ ספרי ניקור כ"ג חל', קובץ ספרי שמירת שבת ד"ח, קובץ ספרי מקוואות ח"ח, שמירת הברית י"ח, דברי תורה עה"ת ז"ח, קובץ ספרי סת"ם כ"ב חל', קובץ ספרי קדושת ביהכ"נ י"ז חל', שכר ועונש ו"ח, שו"ת זבחו זבחי צדק ג"ח, אור הזוהר ה"ח, ועוד.

קהל עטרת ישעי' האלמין ◆ רחוב נחל לכיש 24/8 ◆ רמת בית שמש

CONG, OF HOLMIN NACHAL LACHISH 24/3 RAMAT BEIT SHEMESH, 99093 ISRAEL , TEL: 02-995-1191

ב"ה, יום ד' לסדר 'בהר ה' יראה', ט"ו חשון ה'תשע"ו

היות כאשר ידידינו הרה"ג רבי אברהם חיים אופמן שליט"א בעמח"ס רבים ונכבדים, עומד להעלות על מכבש הדפוס ספר **היכל ידיד על תבנית בנין בית המקדש השני**, עם ביאורים ומקורות מחז"ל הק' והמפרשים, וכתב החפץ חיים זצ"ל בספרו על קדשים, שצריכים להיות מוכנים לגאולה שלימה ולדעת את כל ההלכות וכו'.

ובוודאי כשלומדים ממש את מעשה המקדש, בוודאי שיחשב כאילו נבנה בית המקדש בימיהם, ונזכה על ידי זה שיקוים בנו, בנה ביתך כבתחלה וכונן מקדשך על מכונו. והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו. והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם. והשב ישראל לנויהם. ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו, ככתוב בתורתך, שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר.

ואמינא לפעלא טבא יישר, והשי"ת יהא בעזרו שיוכל להוציא את הספר לאור עולם ולהפיצו בישראל, ויתקבל לרצון לפני שוחרי התורה והחסידות.

ועינינו תחזינה בהגלות נגלות אור השם, ומלאה הארץ דעה את השם, ונזכה להבטחת 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הכותב וחותם למען כבוד התורה ולומדיה

שלום יהודה גראס
אבדק"ק עטרת ישעיה האלמין
בית שמש

הרב שמואל חיים דומב
רב ביהכ"נ חניכי הישיבות הגבעה הדרומית
מו"צ וחבר ביה"ד מודיעין עילית
ומו"ל משך חכמה השלם

יום ג, כג תשרי – אסרו חג – תשע"ג

מכתב ברכה

למע"כ האברך כפשוטו ומדרשו, חו"ב טובא הרה"ג המופלג ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א. לשמחה ולעונג היה לי לעבור בין בתרי חבורו החשוב "באר החיים", ובו ביאר ופירש בטוב טעם ודעת צורת בנין בית המקדש הראשון.

"ומלאכה" שיש בה גם "חכמה" עשה, לבאר ולפרש "חכמת שלמה – ומלאכת שלמה", עפ"י מדרשי חז"ל ומפרשי התנ"ך הראשונים והאחרונים.

בתוספת "מקלעות" – ציורים, ו"פטורי ציצים" – פרחים (מלכים א' י, יח), להמחיש לכל לומד את תבנית ומעשה המקדש.

ובטוחני שכל מי שילמד בספרו ידלה מ"באר החיים" – "מי באר" מתוקים ומשיבי נפש.

וכבר האריך הכהן הגדול מאחיו מרן ה"חפץ חיים" בגודל חיוב ולימוד סדר קדשים, שבזה שירבו העוסקים תבוא במהרה הגאולה.

ולשון הרמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ד', "בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ומעתה אם כן חובה גם ללמוד ולהתעסק לדעת צורת בנין בית ראשון. [וראה בתפארת ישראל בבועז ריש מסכת מדות, בשם הר"מ נכתבה מסכת מדות כדי שנדע איך לבנות, ועי"ש מהא דבית שלישי יבנה בידי שמים, עי"ש. וקצת קשה מדוע הר"מ לא הוסיף שגם מפורש בספר דברי הימים. ובמלבי"ם דבה"י ב' ג ג–ד, כתב שעזרא בא לפרש דברים הסתומים והחתומים שבספר מלכים, או להוסיף דברים שלא נזכרו שם, וכן בסיפור בנין הבית לא כתב רק דברים שנתחדשו לו, וכו', עי"ש].

והנני לברכו שיזכה שיפוצו מעינותיו להגדיל תורה ולהאדירה
הכותב למען עמלי התורה ושוקדיה
ותחזינה עינינו ארמון על משפטו במהרה
שמואל חיים דומב

מען: רח' מרומי שדה 7 מודיעין עילית טלפקס 08-9743291

יצחק ישעי' וויס
רב ואב"ד "נוה אחיעזר"
רח' עזרא 46 בני ברק 03-5706326

בס"ד, יום א' לסדר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' שנת 'שם משכן הוי-ה' [תשע"ו] לפ"ק.

מכתב ברכה

שמח לבי בראותי את הספר הנפלא **היכל ידיד**, והוא חיבור מקיף על כל ענייני בנין בית המקדש השני, וכולל בתוכו ביאור מקיף על כל משניות דמסכת מידות, מלוקט מכל הספרים העוסקים בנושא נכבד זה, בתוספת נכבדה שהוסיף הרב המחבר, מעשה ידי אמן, ה"ה האברך היקר, הרב הגאון המופלג בתורה ויראה, כמוהר"ר **אברהם חיים אופמאן** שליט"א, אשר ידעתיו מנעוריו שהיה לבו בוער לרדת לשרשי מצוה חביבה זו של בניין בית המקדש ומידותיו. ובוצין מקיטפיה ידיע, שהשקיע עצמו במשך השנים לעמול להבין ולהשכיל בפרטי מצוה זו על כל פרטיה ודקדוקיה. וכבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא בספרו הקודם **באר החיים** על תבנית בית המקדש הראשון, שנתבארה בספר מלכים ודברי הימים. וכעת המשיך במלאכת הקודש, טרח ויגע כדי מידתו, בכפלים לתושיה, בענייני בנין בית המקדש השני.

והנה הרב הגאון המחבר שליט"א הרחיב והעמיק בספרו, ונכנס לפרד"ס כל ענייני בית המקדש, טרח ויגע ויצא בשלום, שליקט מלא הטנא ביכורי פירות הפרדס. דלה דלה מהנהר היוצא מבית קדשי הקדשים, ושם בכליו מפירות גפן הזהב שעומדת על פתחו של היכל, וכל עלה גרגיר או אשכול שמצא, הביא ותלה בהיכלו אומר כבוד, היכל עולמים. הפליא לעשות.

והנה לאו אורח ארעא למי שלא ראה את החידוש, ולא השקיע עצמו במקצוע קשה זה, שיבוא ויעיד על החידוש, היצירה הנפלאה שיצאה מתחת יד הרב הגאון המחבר שליט"א. אך זכרתי לו אהבת קדומים, כד הויה טליא, ולכן לא יכלתי לסרב ולהשיב פניו ריקם, לבקשתו שאהיה מהמברכים אותו בברכת החידוש. על כן אמינא אבוא בברכת הדיוט קלה: **'יהי רצון שתזכה להמשיך ולישב על התורה והעבודה מתוך נחת והרחבה, ומתוך בריאות ואושר, ויפוצו מעיינותיך חוצה, ותזכה לחבר חיבורים נוספים במקצוע זה ובמקצועות אחרים, לחדש ולירד לעומקה של הלכה ולאמיתה של תורה, ויהיו ספריך מתקבלים ומפיצים את העיסוק בתורת הבית. ונזכה בקרוב כולנו יחד לראות בבנין שלם בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן סלה'.**

כעתירת המשתאה מיפי מלאכת הספר מתפלל להצלחתו כל הימים

יצחק ישעי' וויס

ברכת אבי מורי שליט"א

א' אלול תשע"ו פה בית שמש עיר התורה

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה על אשר זיכני לראות מפרי עמלו של בני בכורי יקירי מחמד עיני ולבי הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א עולה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

עיינתי בחיבורך הגדול על מסכת תמיד אשר בשם "חיי תמיד" יקרא, ומה מאוד שמח ורחב לבבי בראותי אותך ב"ה מעלה על הכתוב מנחת עשיר מלאכת מחשבת דבר דבור על אופניו לבאר את מסכת תמיד לפי שיטות הראשונים והאחרונים בטוב טעם ודעת, וכאשר ידעתיך ביגיעתך הגדולה והעצומה זה שנים ברוחב ועומק הסוגיות לפרטי פרטיהם עד אשר ערכת שלחן מגדים לכל בית ישראל בלשון צח ונקי השווה לכל נפש. וב"ה הפלאת לעשות בהשכל וחכמה רבה וביראה הקודמת לחכמה לברר וללבן כל דבר ודבור, ולהראות מקור טהור בכל העניינים מדברי הגמרא ושיטות רבותינו, וזה מתוך שימוש חכמים ועמל רב.

ויתן השי"ת שיפוצו מעיינותיך חוצה להרבות פעלים לתורה ולזכות את הרבים לשמחת לב כל דורשי השם המצפים לראות בבניין בית תפארתנו.

ויה"ר שתזכה להמשיך להיות דבוק בעמלה של תורה ולהוציא לאור עולם עוד ספרים לעשות נחת רוח לבורא כל העולמים, ולהאיר עיניהם ולשמח את לבבם של כלל ישראל בהבנת התוה"ק בעזרת השי"ת.

בהודאה להשי"ת על כל הטובה אשר גמלני

ובברכת כתיבה וחתימה טובה

אביך המאחל באהבה רבה

תוכן העניינים

הקדמה ..... **כז**

פתיחה ..... **לא**

גמרא ❖ מדרש תנחומא ❖ רבינו בחיי ❖ התוספות יום טוב ❖ האדר"ת ❖ החפץ חיים ❖ מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

מסכת תמיד ..... **מא**

מסכת תמיד פרק א ..... **מא**

משנה א ..... **מא**

השמירה בבית המקדש ❖ מצוות השמירה ❖ הלכות השמירה ❖ בית אבטינס ❖ בית הניצוץ ❖ בית המוקד ❖ הכהנים שומרים בשלשה מקומות ❖ הלוים שומרים בעשרים ואחד מקומות ❖ בית אבטינס ובית הניצוץ הם עליות ❖ צורת בית המוקד ❖ אלו כהנים שומרים ❖ אלו כהנים יושנים בבית המוקד ❖ מפתחות העזרה ❖ לא יושנים בבגדי כהונה ❖ המקוה למטה ❖ בית הכסא של כבוד ❖ שער טדי

משנה ב ..... **נח**

תרומת הדשן ❖ טובל מוקדם ❖ הממונה ❖ מתתיא בן שמואל ❖ מתי בא הממונה ❖ קריאת הגבר ❖ שני פירושים מהו קריאת הגבר ❖ הממונה בא ודופק ❖ מי שטבל יבוא ויפיס

משנה ג ..... **סב**

הכניסה מבית המוקד לעזרה ❖ מקום המפתח ❖ אבוקות של אור ❖ אכסדרא ❖ בית עושי חביתין ❖ שלום הכל שלום ❖ עשיית החביתין ❖

משנה ד ..... **סט**

המזבח ❖ הכבש ❖ מחתה ❖ סדר תרומת הדשן ❖ מקום המחתה ❖ מוכני לכיור ❖ הגיע עת ❖ קידוש ידים ורגלים ❖ הכיור ❖ מחתת הכסף ❖ המאוכלות הפנימיות ❖ ושמו אצל המזבח ❖ מקום שנותנים את מוראות העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה

נספח לפרק א ..... **פה**

קרבן תמיד ❖ עבודת הקרבנות ❖ חשיבות בני ישראל ❖ עליך יזרח ה'

וכבודו עליך יראה ❖ ספר תורת העולה להרמ"א ❖ השמירה בעשרים וארבע מקומות ❖ השמירה גם על ידי כהנים וגם על ידי לוים ❖ תולדות יעקב יוסף ❖ אגרא דכלה ❖ בית המוקד ❖ כ"ד משמרות כהונה ❖ מצאו נעול ❖ אבל אם פתוח ❖ תרומת הדשן ❖ סדר הפיס ❖ מנחת חביתין ❖ תרומת הדשן ❖ זאת תורת העולה ❖ טעם שצריך להזכיר לכהן שלא יגע בכלי עד שיקדש ידים ורגלים מהכיור ❖ הלכות קידוש ידים ורגלים ❖ הכיור ❖ מי הכיור

מסכת תמיד פרק ב.....קיז

משנה א.....קיז

ראוהו אחיו שירד ❖ רצו ובאו ❖ קידוש ידים ורגלים ❖ מגרפות ❖ צינורות ❖ הזזה לצדדי המזבח ❖ סונקין

משנה ב.....קכו

התפוח ❖ אפר ❖ שלש מאות כור ❖ ברגלים ❖ תפוח גפן ופרוכת ❖ עלה גרגיר אשכול

משנה ג.....קלב

החלו מעלין הגזרין ❖ סידור המערכה ❖ העצים הכשרים למערכה ❖ תאנה ❖ אגוז ❖ עץ שמן ❖ מלח על הכבש

משנה ד.....קלו

אופן סידור המערכות על המזבח ❖ שלש המערכות ❖ מערכה גדולה ❖ מערכה שניה לקטורת ❖ מערכה לקיום האש ❖ מערכה רביעית ביום הכיפורים ❖ ראשי העצים הפנימים של המערכה הגדולה נוגעים בתפוח ❖ אליתא ❖ שני גזרי עצים

משנה ה.....קלח

ברירת עצי תאנה יפים עבור המערכה השניה ❖ מערכה שניה לקטורת ❖ מקום מערכה זו ❖ בעומד ❖ כמות הגחלים ❖ שני בזיכי לבונה בשבת ❖ החזרת האברים והפדרים שלא נתאכלו מבערב ❖ הדלקת המערכות באש ❖ יורדים ללשכת הגזית לעשות פיס ❖ לשכת הגזית ❖ שלשה בתי דינים

נספח לפרק ב.....קמז

טעם מדוע הולכים לקדש ידים ורגלים בריצה ❖ גפן רומז לכנסת ישראל ❖

טעם למספר שלש מאות ❖ מעשה הפרוכת ❖ שער הדלק ❖ היכן הוא מקום העצים ❖ מצות הדלקת אש על המזבח בכל יום ❖ שני גזירי עצים ❖ שתי מיני ישיבות ❖ לשכת הגזית ❖ בסילקי גדולה

מסכת תמיד פרק ג ..... קסה

משנה א ..... קסה

בואו והפיסו ❖ סדר הפייסות ❖ אופן עשיית הפייסות ❖ שלש עשרה זוכים בפיס הזה ❖ שחיטה ❖ זריקה ❖ דישון מזבח הפנימי ❖ דישון המנורה ❖ ששה כהנים זוכים בהעלאת אברים לכבש

משנה ב ..... קע

צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ❖ ברקאי ❖ האיר פני כל המזרח

משנה ג ..... קעב

צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים ❖ מקום לשכת הטלאים ❖ ארבע הלשכות בבית המוקד ❖ לשכת הטלאים ❖ לשכת החותמות ❖ החותמות ❖ גניזת אבני המזבח ששקצו מלכי יון ❖ לשכת בית המוקד ❖ יורדים למקוה ❖ לשכה שעושים בה את לחם הפנים ❖ התנור בבית המקדש הוא ממתכת

משנה ד ..... קפג

לשכת הכלים ❖ הוצאת תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב מלשכת הכלים ❖ חשבון תשעים ושלשת הכלים ❖ שתי שולחנות ❖ השקו את התמיד בכוס של זהב ❖ בדיקה ממום לאור האבוקות

משנה ה ..... קפה

מי שזכה בתמיד ❖ בית המטבחיים ❖ בית המטבחיים ❖ עמודים ננסין ❖ רביעין של ארז ❖ אונקליות ❖ הפשט ❖ שולחנות ❖ הטבעות ❖ צורת הטבעות

משנה ו ..... קצד

הכהנים שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה ❖ ארבעה כלים ❖ טני ❖ כוז ❖ שני מפתחות ❖ יורד לאמת השחי ❖ פותח כיון

משנה ז ..... קצז
תאים ❖ שני הפשפשין ❖ פשפש צפוני ❖ פשפש דרומי ❖ אופן פתיחת ההיכל ❖ נגר ❖ פותחות ❖ קול שער הגדול שנפתח

משנה ח ..... רג
מיריחו היו שומעים ❖ קול פתיחת שער ההיכל ❖ קול המגריפה ❖ שלש מיני מגריפה ❖ צורת המגריפה ❖ קול המוכני ❖ מהו מוכני ❖ צורת המוכני ❖ קול גביני כרוז ❖ קול החליל ❖ צורת החליל ❖ קול הצלצל ❖ צורת הצלצל ❖ קול השיר ❖ קול השופר ❖ הקול של הכהן גדול כשמזכיר את השם ביום הכיפורים ❖ ריח פיטום הקטורת ❖ הר מכוור

משנה ט ..... ריד
מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ❖ סדר דישון מזבח הפנימי ❖ מניח את הטני ❖ חופן ונותן לטני ❖ באחרונה מכבד את שאר הדשן לטני ❖ מי שזכה בדישון המנורה ❖ אופן עמידת המנורה ❖ שני נרות מזרחיים ❖ נר המערבי ❖ מדשן את השאר ❖ סדר דישון המנורה ❖ מלקחיים ❖ מחתה ❖ כוז ❖ ספוג ❖ יש אבן לפני המנורה שבה שלש מעלות

נספח לפרק ג ..... רכז
סדר הפיס ❖ מנחת חביתין ❖ סדר עשיית החביתין ❖ הרואה אומר ברקאי ❖ שבחברון ❖ סדר עשיית ואפיית לחם הפנים ❖ נתינת לחם הפנים על השולחן ❖ חלוקת לחם הפנים ❖ כלי השרת ❖ תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב ❖ הטבעות לשחיטת התמידים ❖ בלגה ❖ בענין התאים לפי שיטת הרמב"ם ❖ המגריפה ❖ קול הכהן גדול ❖ שמיעת קולו חוץ לדרך הטבע ❖ עיזים בהר מכוור ❖ מנורה ❖ שולחן ❖ לחם הפנים ❖ מזבח הקטורת ❖ ביאור המשנה של דישון המנורה לשיטת הרמב"ם ❖ שורש ענין הדלקת נר חנוכה למטה מעשרה טפחים, מהמדרגות למנורה בבית המקדש

מסכת תמיד פרק ד ..... רסט

משנה א ..... רסט
סדר הקרבת קרבן תמיד ❖ לא היו כופתין את הטלה ❖ עקידת יצחק בן אברהם ❖ הטבעות ❖ הטבעת ששוחטין בה את קרבן תמיד של שחר ❖ הטבעת ששוחטין בה את קרבן תמיד של בין הערבים ❖ שחיטה ❖ קבלה ❖ מקום זריקת הדם במזבח

משנה ב ..... רפ

סדר הפשט וניתוח ❖ לא היה שובר את הרגל ❖ ערכובו ❖ ננסין ❖ חזה ❖ ראש ❖ כרעים ❖ והקרב והכרעים ירחץ במים ❖ מרק את ההפשט ❖ הלב ❖ ידים ❖ רגל הימנית ❖ פדר ❖ קרביים ❖ כרס ❖ לשכת המדיחים ❖ השולחנות

משנה ג ..... רצד

לקח את הסכין ❖ ריאה ❖ כבד ❖ אצבע הכבד ❖ חזה ❖ דופן הימנית ❖ שדרה ❖ שתי צלעות רכות ❖ כבד ❖ גרה ❖ שתי צלעות ❖ קנה ❖ לב ❖ דופן השמאלית ❖ טחול ❖ עוקץ ❖ אליה ❖ שתי כליות ❖ רגל השמאלי ❖ נמצאו כולם עומדים בשורה ❖ הראש והרגל ❖ חוטמו ❖ קרניו ❖ פדר ❖ שתי ידים ❖ בית עורן לחוץ ❖ בעוקץ וברגל ❖ בחזה ובגרה ❖ בשתי דפנות ❖ קרביים הנתונים בבזך ❖ כרעים ❖ סולת ❖ חביתין ❖ יין ❖ מחצי הכבש ולמטה במערבו ❖ מלח ❖ הלכו לקרוא קריאת שמע ❖ בשלשה מקומות נמצא המלח

נספח לפרק ד ..... שט

עקידת יצחק בן אברהם ❖ זכרונות ❖ מהלכות הקרבנות ❖ שתי מתנות שהן ארבע ❖ מנחת חביתין ❖ מצוות מלח

מסכת תמיד פרק ה ..... שכא

משנה א ..... שכא

אמר להם הממונה ❖ ברכו ברכה אחת ❖ אהבת עולם ❖ עשרת הדברות ❖ שמע ❖ והיה אם שמוע ❖ ויאמר ❖ אמת ויציב ❖ רצה ❖ ברכת כהנים ❖ בשבת מוסיפין ברכה למשמר היוצא ❖ וזה הסדר שאומרים

משנה ב ..... של

חדשים לקטורת בואו והפיסו ❖ מי מעלה אברים מהכבש למזבח

משנה ג ..... שלב

חזנים ❖ פנחס המלביש ❖ בגדי כהונה ❖ חלונות לבגדי הכהונה ❖ צורת החלונות ❖ לכל בגד ובגד יש תיק

משנה ד ..... שלד
מי שזכה בקטורת ❖ כף ❖ צורת הכף ❖ הכמות שיכול להיכנס לכף ❖ בתוך הכף יש בזך ❖ הבזך מלא וגדוש קטורת ❖ כיסוי ❖ מטוטלת

משנה ה ..... שלו
שלש מערכות במזבח החיצון ❖ מחתה ❖ צורת המחתה ❖ מי שזכה במחתה ❖ מחתה מכסף ❖ חתיית הגחלים מהמזבח החיצון ❖ מחתה מזהב ❖ אמת המים העוברת בעזרה ❖ פסכתר ❖ צורת הפסכתר ❖ שתי שרשרות ❖ שלשת הדברים שעושים עם הפסכתר ❖ כופים על גחלים בשבת ❖ כופים על שרץ ❖ מורידים את הדשן מהמזבח על ידי הפסכתר

משנה ו ..... שדמ
הגיעו הכהנים שזכו בקטורת ובמחתה אל בין האולם ולמזבח ❖ המגריפה השלישית ❖ זריקת המגריפה ❖ קול המגריפה ❖ סימן לשלשה דברים ❖ כהן ששומע את קול המגריפה ❖ לוי ששומע את קול המגריפה ❖ ראש המעמד ❖ שער המזרח

נספח לפרק ה ..... שמח
טעם ענין קריאת עשרת הדברות ❖ הון עשיר ❖ ברכה למשמר היוצא ❖ נוסח הברכות בבית המקדש ❖ הלכות בגדי כהונה ❖ תרקב גדול ❖ קטורת ❖ סדר והלכות המעמד

מסכת תמיד פרק ו ..... שסג

משנה א ..... שסג
התחילו הכהנים שזכו בקטורת ובמחתה, לעלות בשתים עשרה המדרגות העולות אל האולם ❖ הכהנים שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה מקדימים לפי הכהנים הנזכרים ❖ לוקח את הטני ❖ השתחוה ויצא ❖ מקום שפיכת דישון מזבח הפנימי ❖ נבלע בארץ ❖ טני ❖ אופן ההשתחוואה ❖ הטבת המנורה ❖ לוקח את הכוז ❖ השתחוה ויצא ❖ מקום שפיכת דישון המנורה ❖ נבלע בארץ

משנה ב ..... שעב
מי שזכה במחתה ❖ אופן הנחת הגחלים על מזבח הזהב ❖ מרדדן על ידי תחתית המחתה

משנה ג..... שעד
מי שזכה בקטורת ❖ מוציא את הבזך מתוך הכף ❖ נותן לאוהבו או לקרובו ❖ מלא חפניו קטורת ❖ ישימו קטורה באפיך ❖ ברך ה' חילו ❖ חדשים לקטורת ❖ מלמדים אותו איך להניח את הקטורת ❖ הממונה אומר לו הקטר ❖ מקטיר את הקטורת ❖ השתחווה ויצא ❖ סדר הקטרת הקטורת

נספח לפרק ו..... שפב
הטבת נרות המנורה מפירוש המשניות להרמב"ם ❖ נר המערבי ❖ חנוכה ופורים ❖ קינסא ❖ היה יודע ברוח הקודש שהוא חי ❖ דמות דיוקנו של אביו ❖ מסירות נפש ❖ באש אתה עתיד לבנותה ❖ טעם להפסק בין הטבת חמשת הנרות להטבת שתי הנרות ❖ מזבח הפנימי

מסכת תמיד פרק ז..... שצט

משנה א..... שצט
כאשר הכהן גדול נכנס להשתחוות בהיכל ❖ שלשה אוחזים בו ❖ אבני השוהם על כתפות האפוד ❖ הפרוכת בפתח האולם ❖ כששומע הממונה ❖ הפעמונים בשולי המעיל ❖ אחר כך נכנסו אחיו הכהנים להשתחוות

משנה ב..... תא
עומדים על מדרגות האולם ❖ חמשה כלים ❖ טני ❖ כוז ❖ מחתה ❖ בזך ❖ כף וכסויה ❖ ברכת כהנים ❖ ההבדלים בין ברכת כהנים בבית המקדש לבמדינה ❖ שלש ברכות ❖ ברכה אחת ❖ השם המפורש ❖ בבית המקדש עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' ❖ ידיהם כנגד כתפותיהם ❖ בבית המקדש ידיהם על גבי ראשיהם ❖ חוץ מכהן גדול ❖ הציץ ❖ וישא אהרן את ידיו ❖ סדר ברכת כהנים בבית המקדש

משנה ג..... תיב
הקטרת איברי קרבן תמיד ❖ בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר ❖ עליית הכהן גדול בכבש ❖ הסגן ❖ סמיכת הכהן גדול ❖ זריקה ❖ הראש והרגל ❖ שתי הידים ❖ שאר האברים ❖ השיתין ❖ דוד כרה שיתין ❖ שני ספלים ❖ הלול ❖ פך השמן שמצאו החשמונאים היה בתוך השיתין ❖ הקפת המזבח ❖ סדר ניסוך היין ❖ הסגן עומד על הקרן ❖ הסודרים בידו ❖ שולחן החלבים ❖ שתי חצוצרות של כסף ❖ תקעו והריעו ותקעו ❖ בן ארזא ❖ הצלצל ❖

סדר השירה שמשוררים הלוים ❖ כלי השיר ❖ שלשה חלקים ❖ הגיעו לפרק ❖ תקיעה תרועה תקיעה ❖ השתחויה ❖ זה הוא סדר עבודת התמיד

משנה ד ..... תכו

השיר שהלוים אומרים בבית המקדש ❖ ביום ראשון ❖ ביום שני ❖ ביום שלישי ❖ ביום רביעי ❖ ביום חמישי ❖ ביום שישי ❖ בשבת קודש ❖ בקרבן מוסף שבת ❖ האזינו ❖ הזיו לך ❖ בשבת בקרבן תמיד של בין הערביים ❖ בקרבן מוסף של ראש השנה ❖ בתמיד של בין הערביים בראש השנה ❖ במוסף יום הכיפורים ❖ במוסף יום הראשון של סוכות ❖ במוסף יום ראשון של חול המועד סוכות ❖ במוסף יום שני של חוה"מ סוכות ❖ במוסף יום שלישי של חוה"מ סוכות ❖ במוסף יום רביעי של חוה"מ סוכות ❖ במוסף יום חמישי של חוה"מ סוכות ❖ במוסף יום שישי של חוה"מ סוכות ❖ במוסף שמיני עצרת

נספח לפרק ז.....תנד

מצוות בנין בית המקדש ❖ מצוות אכילת קדשי קדשים ושירי מנחות ❖ האפוד ואבני השוהם שעל כתפות האפוד ❖ המעיל והפעמונים שבשולי המעיל ❖ ברכת כהנים ❖ השם המפורש ❖ ביאור ענין אברי התמיד וסדר חלוקתם והפשט ונתוח, מספר תורת העולה לרמ"א ❖ איסור גיד הנשה ❖ שיתין ❖ חצוצרות ❖ עבודת הלוים ❖ סדר עבודת התמיד ברמב"ם ❖ מזמור שיר ליום השבת ❖ ויהי בשלם סוכו

שער הפסוקים למסכת תמיד.....תקכא

דפוס עתיק של מסכת תמיד.....תקמה

כתי"ק הרמב"ם.....תקסה

סדר הקהל.....תקפה

בפתח עבודת הקרבנות

"אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ו יח) זאת תורת החטאת, וזאת תורת האשם. כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם" (מנחות קי.).

ישמחו החכמים ויגילו הנבונים בהגלות נגלות הספר החשוב והנכבד 'חיי תמיד', על מסכת תמיד, עבודת קרבן התמיד, הקטרת הקטורת, הטבת נרות המנורה, ברכת כהנים, שירת הלויים, ועוד מסדר העבודה וצורת תבנית בית המקדש. אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו, על הזכות הגדולה להוציא לאור עולם ספר יקר זה. אהללה ה' בחיי אזמרה לאלקי בעודי. מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי על שזיכני והחייני וקימני והגיעני לזמן הזה, לכתוב ולערוך ספר זה על מסכת תמיד, מענייני הקרבנות ובית המקדש, ללמוד וללמד את תבנית בתיו וגנזכיו ועליותיו, וחדריו הפנימים, ובית הכפורת (מלשון הכתוב בדברי הימים א' כח יא). העוסק בלימוד הקרבנות, הרי הוא כמקריב קרבנות – כדברי חז"ל דלעיל – ויהי רצון שנזכה בקרוב לבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו אמן.

מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. אשרינו מה טוב חלקנו, להגות בתורתו הקדושה, לעשות נחת רוח ליוצרינו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה. מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, על כל החסד אשר עשית עמדי, ואשר אתה עתיד לעשות עמי.

❖ ❖ ❖

הספר הזה יקל מאוד בעזרתו ית׳ על הבנת עניני קרבן התמיד ושאר העבודות בבית המקדש, שבמסכת תמיד ובכל הש״ס. בספר זה יוכל כל אחד למצוא את מבוקשו, ללמוד ולהבין בנקל ובבהירות את מסכת תמיד. הדברים באים בזאת מבוארים בביאור נפלא, לצד איורים מקוריים ומדויקים להפליא. הנושאים ערוכים בדיוק רב ומסודרים דבר דבור על אופניו.

הסתום והעמום נעשה פתוח ובהיר, מפורש כשמלה מחוורת. מה שעד עתה דרש הכנה ועבודה גדולה, מוגש בזאת באופן ברור ללא קושי. פסוקים מתבהרים, מושגים מתלבנים, מידות נמדדות, אריח ולבנה חוברים יחדיו ומתגבשים לכדי תמונה מוחשית. מראה הבית והעבודה בו מתגלה בכל יפעתו והדרו. תלמידי חכמים, ימצאו בו מקום נרחב, לצד עמך ישראל. בפרט מלמדים ומגידי שיעורים, יגלו כאן כלי עזר יקר למלאכת הקודש – ואף ילדי ישראל עצמם, יוכלו להיכנס בשערי בית המקדש.

❖ ❖ ❖

שם הספר נאה לו ׳חיי תמיד׳, בעוסקו במסכת תמיד, ונרמז בשם הספר שמי אברהם חיים. וחיים הם למוצאיהם.

❖ ❖ ❖

תעמוד על הברכה נוות ביתי, עזרתי בחיים, עקרת הבית מנב״ת תחי׳, אשר רק ע״י עזרתה הגדולה הגעתי לספר זה. זכרה לה אלוקי לטובה, ויהי רצון שנזכה בצוותא לכל הטוב.

יחדיו נביע הוקרה וכבוד להורינו היקרים באדם, אצילי הרוח, עובדי ה׳, אבי מורי הרה״ג רבי חנוך העניך אופמאן שליט״א ואמי מורתי

תליט"א. מורי וחמי הרה"ג רבי יצחק נאגר שליט"א וחמותי תליט"א.

לעד נודה ה' על הזכות הגדולה להיוולד ולהתגדל בתוך ביתם פנימה, שהוא מקדש ומשכן לכבודו ית', ומהם נתעוררה בלבנו התשוקה לדברים שבקדושה. בצדק ייאמר שספר זה משלהם הוא, פרי תפארת באילנם הנאצל. דמותם ומידותיהם והליכותיהם וכל מעשיהם הטובים, הם מקורותיו ומבועיו של באר החיים. על אדניהם ושרשיהם יזכנו ה' – להקים להשי"ת את המשך דורותיהם, לעשות נחת רוח לבורא ית"ש.

ברכות שמים מעל, בהכרת הטוב מיוחדת, למוח"ז הרב ישראל נאגר שליט"א, על כל מעשיו המרובים, ובפרט על עזרתו הגדולה לספר. יעזור השי"ת ויזכה לחזות בשוב ה' את שיבת ציון, ויראה כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם במהרה בקרוב.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי יעקב מאיר שטראום שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי יהושע בוגרד שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי אברהם ישעיה נייווירטה שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי אמתי בן דוד שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

חלק מהציורים שבספר צוייר על ידינו בס"ד. הכרת הטוב מיוחדת לכל אלו שעזרו לספר הזה, ואי אפשר לפרטם כי רבים הם, ברם לפניך ה' גלויים הם וידועים. יזכו לכל הברכות ממעון קדשך. שמרם ברכם טהרם רחמם, צדקתך תמיד גמלם.

ויהי רצון שנזכה בעגלא ובזמן קריב לראות בבנין בית מקדשנו ותפארתנו, ונזכה להקרבת הקרבנות, ועבודת הנסכים, ושירת הלוים, לראות כהנים בעבודתם, ולוים בשירם וזמרם, וישראל בנוויהם. נעלה ונראה ונשתחוה לפני ה' אלקינו, בירושלים עיר הקודש, בבית קדשינו ותפארתינו, במקום אשר בחר, בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ובכל ראש חודש ובכל שבת, ככתוב על הגאולה העתידה (ישעיה סו כג): 'והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'', בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו בקרוב מאוד.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ יְדִידוּת אוֹר נַפְשֵׁנוּ רוּחֵנוּ וְנִשְׁמָתֵנוּ לְמַעַן בְּרִיתְךָ אֲשֶׁר כָּרַתָּ לְשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת לְעוֹלָם מִלְּפָנֶיךָ, זְכֹר אַהֲבָתֵנוּ וְחִבָּתֵנוּ, וְהָשֵׁב שְׁכִינָתְךָ לְבֵית קָדְשֵׁנוּ וְהַחְזֵר לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּנוּ כִּימֵי קֶדֶם, כִּי קָשָׁה פְּרִידָתְךָ מִמֶּנּוּ כִּפְרִידַת נַפְשֵׁנוּ מִגּוּפֵנוּ, הָמוּ מֵעֵינוּ, וְכָלְתָה נַפְשֵׁנוּ אֶל גְּאֻלַּת שְׁכִינָתְךָ, וְאֶל מְעוֹן קָדְשֶׁךָ, וְלִרְצוֹנְךָ ה' נִכְסַפְנוּ, הִנֵּנוּ מִתְחַנְּנִים וּבוֹכִים לְפָנֶיךָ ה' אָב הָרַחֲמָן עַל גָּלוּת הַשְׁכִינָה, הוֹשִׁיעָה ה' שְׁכִינָתְךָ וְדַבֵּק נַפְשֵׁנוּ בְּאַהֲבָתְךָ הַנְּעִימָה וְהָעֲרֵבָה עַל נַפְשֵׁנוּ רוּחֵנוּ וְנִשְׁמָתֵנוּ, וְיֵעוֹל מַלְכֵּנוּ בְּהֵיכָלָהּ אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן (לשון רבינו ה'אור החיים' הק' בתפילתו, הובא בסידור כתר נהורא ברדיטשוב).

בהדרת קודש
אברהם חיים אופמאן
בית שמש יצ"ו

בפתח בית רם ונישא

מילין טבין ויקירין בענין גודל מעלת יקרת חשיבות לימוד קדשים ובית המקדש

אמרו חז"ל בגמרא (מנחות קי.)**:** אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ו יח) זאת תורת החטאת, וזאת תורת האשם. **כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.**

אמרו חז"ל במדרש תנחומא (צו י"ד)**:** אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבונו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. **אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית.**

כתב רבינו בחיי (ויקהל לח ט)**:** ודע כי הספור בענין המשכן וכליו, והחקירה בתכונת צורותיו ומובאיו ושעור ארכן ורחבן וקומתן, אף על פי שאין בית המקדש קיים **מצוה גדולה היא, עד שמים יגיע שכרה,** ותורה היא וללמוד אנו צריכין, וכן הזכירו רז"ל בענין הקרבנות, כי כל המתעסק בלמוד פרשיות וישא ויתן בלבו עניניהם כאלו הקריב הקרבן עצמו, הוא שאמרו, (מנחות ק:) כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה, בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת, וכן כלם. **הא למדת מזה על הספור בפיו בלבד שכרו אתו ופעולתו לפניו כאלו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח, והוא הדין בספור עניני המשכן והמקדש שיש לנו זכות עצומה ועקב רב כאשר נהגה בהם ונשתדל להבין פשוטן ונגליהם, על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תוכם להשכיל אחד מרמזיהם,** והוא שהזכיר דוד על הענין הזה על הנסתר והנגלה, (תהלים מח יג-יד) 'סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור

אחרון', ובזכות הסבוב וההקף בנגלה ובנסתר ישיב שכינתו לתוכו, שנאמר, (שם טו) 'כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות'.

כתב התוספות יום טוב (הקדמה לצורת הבית) **וז"ל:** אמר השם ב"ה אל הנביא יחזקאל ע"ה (יחזקאל מג י-יא): **אַתָּה בֶן אָדָם הַגֶּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּמָדְדוּ אֶת תָּכְנִית. וְאִם נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל צוּרֹתָו וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו וְכָל צוּרֹתָיו וְכָל תּוֹרֹתָיו הוֹדַע אוֹתָם, וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם, וְיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם.** צוה השם ב"ה אל הנביא שיגיד לישראל **שימדדו כל תוכן חשבון הבנין וישימרו הצורות בלבבם שמא היום יבא משיח ואין כאן בונה פונה לבנין בית המקדש.** וכך פירש רש"י: **וישמרו ילמדו עניני המדות לעשותם לעת קץ.** ע"כ.

ויוכל להיות כי כל צורותיו בתרא שכתוב בפירוש רש"י שלא פורש שיהיה עניני הצורה המוחשת, רצה לומר **לעשות תמונה במדותיו כי הוא מבוא לקלות ההבנה.**

גם מדברי הרב רבי יצחק אברבנאל ז"ל נראה שהצווי היה אל הנביא לעשות צורה מוחשת, שהרי פי' מ"ש צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומבואיו בד' לשונות הללו כנגד ד' אופני ההשגה שיש לכל הדברים המושגים אצלינו, והאופן הא' מהם הוא ההשגה במוחש, ועליו אמר הכתוב 'צורת הבית'. וכן פירש עוד 'וכל צורתיו' הנזכר בכתוב שני פעמים, שהאחד רומז על המוחש, והשני על המושכל הראשון, כי שניהם צורות מושגות לאדם בלי עיון. הרי יצא לנו מכלל דבריו **שהנביא נצטוה להרבות הדברים בחוש.**

וכיוצא בזה פירש הרד"ק במלת תכנית צורת הבית ימדדו ויכינו אותו לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד בבא הגואל ויחיו המתים יכינו אותו לסימן **שהרואים זאת הצורה יחיו בבנין העתיד.** ע"כ.

והנה נוסף על מה שבקשנו בדבריו, למדנו עוד כי **הבטיח השם ב"ה שעל ידי הבנת תמונת צורת הבית יזכו לתחייה לעתיד.** וכן כתב בפירושו ל'ועשו אותם' שהוא ראיה גדולה לתחיית המתים.

והנה הבטחה זו לא בלבד לדורו של יחזקאל נאמר כי למה נגרע אנחנו הבאים אחריהם, אך היא **הבטחה כללית אל כל שומר ומודד הצורה כנזכר שיזכה לתחייה לעשותה לעתיד.** שכן כל יעודי הנביאים ע"ה עם שהם מועדים לנוכח, עם כל זה מגמת פניהם כמו כן לעתידים בניהם אשר יקומו אחריהם ויספרו עד דור אחרון, ואמרו בלשון נוכח להקדים הטובה כשיזכו, מצורף לזה שדברי השם ב"ה והבטחתו כאלו אמר ונעשה מעתה, כנזכר בפירש"י בכמה מקומות על עבר במקום עתיד הבא בדברי הנביאים ע"ה.

ובמדרש ילמדנו: בן אדם הגד לבית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד לבית ישראל את הבית. אמר לו מרי וכי עכשיו הם בונין שאמרת וישמרו את כל צורתו ועשו אותם. אמר לו לאו אף על פי שאינם עושים אותו עכשיו **יהו קורין בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבניינו עסוקים.**

ובפסיקתא דשמואל: אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה **הואיל ואתם מתעסקים בו, כאלו אתם בונים בו.** ע"כ.

כתב הגאון האדר"ת (בהסכמתו לספר אדרת הקודש) **וז"ל: היש חיך מתוק מזה, שהקב"ה מבטיחנו על ידי נביאו הנאמן, שגם הלימוד בבנין המקדש נחשב לפניו יתברך שמו כאילו הבית בנוי.** וכו'.

ואיך שהוא, הלא הנביא קרא לאבותינו בשם השם יתברך ללמוד צורת הבית בגלותם, וגם אנחנו בזמנינו עתה אנו מצווים ועומדים במצוה הזאת, ומדוע נעמוד בחוץ בעוד דודינו דופק ואומר שובו אלי ואשובה אליכם, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם כדברי חז"ל בזה, לישועת

ה' נצפה, כי קרובה לבוא במהרה, וכבר היא עקבות משיחנו וגאולתינו, ואיך לא נחוש לבנין בית תפארתנו לידע מהותו ומוצאיו, חדריו ואולמיו, ככתובה וכמסורה, והיא מצוה יקרה ונפלאה, אהובה וחביבה מאוד מאוד שאין לה ערך וכו', בודאי עלינו להזדרז חושים לדעת בנין קדשינו. ע"כ.

כתב החפץ חיים (מתוך מאמר 'תורה אור' שהדפיס בראש ספר 'אסיפת זקנים') **וז"ל:** אמרו חז"ל (שבת לא) בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אתו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' צפית לישועה. הורונו חז"ל בזה שמוטל על האדם לצפות תמיד לישועת ה' והיא מהדברים ששואלין אותו בתחלת דינו. וכן סדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בשמנה עשרה: לישועתך קוינו כל היום. וכן אנו מסיימין תפלתנו: על כן נקוה לך כו' לראות מהרה וכו'. וכן אנו אומרין באני מאמין: ואני מחכה לו בכל יום שיבא. אבל צריך להתבונן אם אין דברינו רק משפה ולחוץ ח"ו, כי אם באמת מצפין אנו לישועה במהרה ומחכין בכל יום שיבא, הלא היינו מכינין עצמנו בלימוד הלכות האלה, שבבא זמן הישועה ידרש לנו הלכה למעשה, וההלכות הלא גדולות ומרובות הן אשר אי אפשר ללמוד ולדעת אותן בשעה קלה, ואם אין אנו נותנין לב ללמוד ולדעת הלכות הקדשים, אות הוא כי אין צפיתינו לישועה במהרה אמיתית, שאלו כן, בודאי היינו משתדלים ומזדרזים בבל עוז ללמוד הלכות האלו הנצרכות לנו תיכף בהגלות ישועתו יתברך. ואיך לא נירא ולא נבוש לומר שקר ח"ו לפניו יתברך, ולהזכיר עוד שמו על זה, כמו שאנו אומרין ג' פעמים בכל יום, 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך', כיון שבמעשה אין אנו עושים כן, שאלו בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהיה הגאולה בודאי היו מזדרזין אלפי רבבות מישראל ללמוד ההלכות השייכות לקרבן ולמקדש בעבור שאז כל הדינים נוהגין למעשה, לא מיבעי לכהנים, אלא אף לישראלים כגון אכילת קדשים וביאת המקדש ששייך לכלם. ובפרט לענין קרבן פסח שחייבה התורה בעונש כרת אם ימנע מלעשותו. וגם בזמן ההוא על הגדולים שבישראל מוטל להורות לעם ה' את כל הדינים השייכים לקודש ולמקדש. ועתה אם אמנם כן

כי מחכים ומצפים אנחנו לישועה מהרה כמו שאנו אומרין לפני בוראנו יתברך, היה לנו גם כן להזדרז בכל עוז בלימוד הלכות אלה וכנ"ל.

ועוד אשאלה נא, האם יקרה כזאת כשמחכים על מלך בשר ודם אף בחשש ספק שמא יבוא לאיזה מקום, הלא עושים אז כל ההכנות הנצרכות לקבלת פניו. ואנו אומרין גם כן שמחכין אנו לו יתברך כמו שקבעו לנו בקדושה של שבת, היה לנו לעשות גם כן ההכנות הנצרכות לקבלת פני מלכנו מלך כל העולמים יתברך.

ומה המה ההכנות הנדרשות לנו לקבל פניו היא בידיעת תורתו שבהגלות נגלות כבודו יתברך ישאל לנו על זה, כמו שנאמר מי בהם יגיד זאת, ובפרט בהלכות הקדשים שהוא חלק גדול מתורתו והן הנצרכות אז למעשה לכל, ובפרט מהכהנים בודאי ישאלו על זה, וכמו שהיה בזמן בית שני כעין שאלות אלו, שהיה נבואה מהשי"ת לחגי הנביא (חגי ב) 'שאל נא את הכהנים תורה', עי"ש מה שגער הקב"ה על תשובת הכהנים בזה. ומזה נוכל לידע גם כעת בודאי כשנזכה כשיבא הקץ בודאי יצוה, הקב"ה לשאול את הכהנים דברים הנוגעים לכהונתם, וכמה בושה וכלימה יגיע לנו אז כשלא נדע מה להשיב, כי כפי מה שנתרחקנו כעת מלימוד סדר הזה אף מה שמפורש בקרא, נם כן כזר נחשב לנו ולא נדע להשיב. [ואל יאמר האדם דכאשר תצמח ישועת הקב"ה ואז הלא יבוא משיח ואליהו ועתידים להגיד לנו כל חלקי הספיקות וכמו שמובא בגמרא פעמים רבות לענין ספיקות בשם תיקו, ואמרו המפרשים שתיקו הוא ראשי תיבות 'תשבי יתרץ קושיות ואבעיות'. על זה נשיב לו אמנם הדבר כן הוא שכל חלקי הספיקות יתבררו לנו על ידי אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוק ובביאוריהן של תורה שבעל פה המסורה לנו כמבואר בתורת כהנים ובגמרא הלא אנו צריכין בעצמנו לדעת כפי שביכולתנו כי הלא אליהו לא יבוא ללמוד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת בעצמו ורק הספיקות אשר אי אפשר לברר יתגלו לנו ע"י אליהו, ועל הפשוטות המבוארות הלא יאמר כי היה לכם ללמוד ולשנות בעצמכם קודם שבאתי לבשר הגאולה, וכמו שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו

בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים', ובתריה כתיב 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא' וגו']. והנה מצאנו בכתוב (סוף בהעלותך) 'ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד וגו'', ופרש"י שהיו צועקין מים מים לטבילה. והכונה שלפיכך נגלה עליהם הקב"ה פתאום שמזה יבינו שצדק משה שפירש מן האשה כיון שלא היה יודע אימתי ידבר עמו הקב"ה היה צריך להיות מובן בטהרה כל שעה, והכי נמי בעניננו כתיב נמי (מלאכי ג) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים'.

וכיון שהישועה בהגלות כבודו יתברך תהיה פתאום לא יהיה אז זמן להכין עצמם לעבודה ואשר הלימוד הוא לא לשעה ושתים כי אם לכמה שנים, ולימוד הלכות עבודה להלוים גם כן היה נצרך חמש שנים, כמבואר במסכת חולין, ובפרט לכהנים שצריך לידע כל עניני הקודש והמקדש.

ואם כן צריך להכין עצמם מקודם שכאשר בא יבא פתאום נהיה מוכנים לעבודתו יתברך. ועיין סנהדרין (כב:) דלרבנן אסור לכל כהן בארץ ישראל לשתות יין תמיד שמא יבנה פתאום המקדש [וכן בעירובין (מג:) האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא, אסור לשתות יין כל ימי החול], ואפילו לרבי דפליג עלייהו ומתיר, היינו דאינו חושש שיבנה פתאום כל כך שלא יהא שהות להפיג יינו מעליו, כפרש"י שם, אבל בדבר שצריך שיהוי לזמן רב בודאי היו כולא עלמא חוששין לזה. והכא בעניננו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד ויומים הוא כידוע, אם כן בודאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסוק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזומן לעבודה כשיצטרך. וכן שארי תלמידי חכמים שבישראל גם כן צריכין ללמוד וללמד כדי לדעת להורות.

ובעניננו שייך המשל שאמר ר"י בן זכאי שהביא הגמרא בשבת קנ"ג על הפסוק 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר', אמר ר"י בן זכאי, משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן, פקחין שבהן קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך [בתמיה, הכל מוכן ושמא יבהילונו לבא פתאום, ואנו צריכין לכנס לסעודה מקושטים].

טפשין שבהם הלכו למלאכתם אמרו כלום יש סעודה בלא טורח [עדיין צריך לטרוח לצורכי סעודה ויש לנו שהות הרבה להתקשט. רש"י]. בפתאום בקש המלך את עבדיו, פקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטים, והטפשים נכנסו כשהן מלוכלכים, שמח המלך לקראת פקחים, וכעס לקראת טפשים וכו'. והכי נמי בענייננו הפקחים המזרזים עצמם להיות מוכנים לעבודה ויהיו מקושטים בכל הלכותיה ליום בא מלכו של עולם, בודאי ישמח בהם, והמתרשלים בדבר וחושבים כי יש עוד זמן, לזה יקרה להם כמקרה אנשים ההם ג"כ. ובפרט לפי גודל מצוקות הזמן שמצוי כעת בעו"ה שנתקיימו כמעט כל הסימנים שהזכירו חז"ל בעת קירוב הגאולה, עיין סוף סוטה במשנה, ובסנהדרין צ"ז וצ"ח, בודאי יש לקוות לגאולה, וצריך להזדרז להכין לעבודה ובהלכותיה.

ולך נא וראה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין סח) לענין משיח, שראהו ריב"ל דהוי שרי ואסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם כי פן יאמר לו הקב"ה שילך לגאול בניו ולא יצטרך לעכב. ועתה נוכל ללמוד בק"ו אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל מה נאמר כשיבוא משיח צדקנו ויאמר לנו בשם ה' להקריב קרבנות הקבועים בשם כלל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל ואנחנו נהיה מוכרחים להמתין עכ"פ איזה חדשים שנהיה בקיאים בהלכותיהן. [ואף שללמוד איזה הלכות הנחוצות למעשה הוא קודם לכל, אכן ידוע שכל מי שהוא בן תורה לומד כמה מסכתות שאין נוגע לו למעשה. לאיש כזה הערנו וזרזנו שלא ישליך הסדר הזה אחר גוו, ואדרבה לו משפט הקדימה, מפני כל הטעמים הנאמרים עד כה].

והנה לפי מה שביארנו עד כה גודל ענין קדושת לימוד הזה, וגודל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו, ומי שאין לו שהות או שאינו מוכשר לזה, יראה עכ"פ לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו. ע"כ מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבוע עשרה אברכים גדולי תורה שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו [ויקדשו לזה מחצית עתותם ומחצית לשאר לימודים איש איש בחפצו ביו"ד או בחו"מ] ועשרה אלו ישתדלו משך חמש שנים ללמוד ההלכות אלו על בורין ולפלפל בהן

ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי כיון שהקב"ה חושב להלימודים אלו כאלו מקיימין אותן בפועל ממש צריך להשתדל ולידע כל דבר בבירור, וכמו שכתב השל"ה בספר 'יש נוחלין', ובזה העת יקבלו הפרס הקצוב להם ואחר ה' שנים ישבו אחרים במקומן. ובזה תהיה התועלת כפולה כי לבד מה שימצאו בישראל מופלגים היודעים בהלכות אלו הנוהגים בזמן המקדש [שיבנה במהרה בימינו] על בורין, ולא יהיו הלכות אלו כמת מצוה, עוד זאת שת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה הקב"ה כאלו מקריבין אותן בפועל וכנ"ל. וכל זה הוא לבד מצות החזקת התורה שהיא מצוה רבה עד מאד וכנ"ל. ובזה תהיה הוראה שאנו מצפין ומחכין לגאולה העתידה ועל כן אנו מכינין עצמינו בידיעת הלכות אלו, ולא נהיה שוב כדובר שקרים כשאנו אומרין 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך' וכו'. וכן כשאנו אומרין 'כי מחכים אנחנו לך' וכו'.

וכאשר יראה ה' יתברך שאנו מצדנו עושים כל ההשתדלות מה שבידינו לעבודת בית אלהינו, בודאי ימהר ויחיש הגאולה ויבנה לנו את ביתו ויזכנו לראות כהנים בעבודתם וכו' במהרה בימינו אמן.

כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך חכמה בהקדמה) **וז"ל:** יתברך הבורא ויוצר הכל אשר נתן תורה לעמו ישראל וציונו תרי"ג מצות להשלים בזה את נפשותינו (עי' בהקדמת המשנ"ב ח"א), והנה דיני קדשים אין בידינו לקיים בעוה"ר מיום שחרב בית המקדש, אמנם אמרו במנחות (קי.): לעולם זאת על ישראל, ר' יוחנן אמר העוסקים בדיני עבודה מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהן. אמר ר' יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאילו מקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו מקריב אשם. ובתנחומא (צו סי' י"ד): אמר לו הקב"ה ליחזקאל ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבניינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו

לקרות בה אני מעלה עליהן כאילו הן עוסקין בבנין הבית כו'. ומי שעוסק בתורת עולה כאילו מעלה עולה ומקריבה לפני הקב"ה.

וכבר האריך החפץ חיים זצ"ל במאמר 'תורה אור' שהדפיס בריש ספר 'אסיפת זקנים' ע"ש, ומביא שם בשם 'באר שבע' שקדמונים אחזו שער שהלימוד והעסק במצות הבלתי נוהגת בזמן הזה יותר הכרחי ויותר נבחר מהלימוד בהמצות הנוהגות, כי אחר שלשלמותינו צריכין אנו לעיון ולמעשה בכל חלקי תורתנו הקדושה, ובזה החלק הבלתי נוהג אי אפשר בו המעשה, והעיון והעסק בו יספיק לנו לעיון ומעשה יחד, עכ"ל. ורש"י בבבא מציעא (קיד:) דלכך למדו גם סדר קדשים אף על פי שאין נוהג בזמן הזה משום דאמרינן תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכ"מ מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש, ולכך סידרו עליהן גמרא [והרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כתב שגם ירושלמי נמצא על קדשים וכנראה נאבד ממנו אחר כך]. ועניני קדשים הם עמוקים וחריפים, וכמו שכתוב בשבת (לא:) חכמת זה סדר קדשים. ובבבא מציעא (קט:) כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי. פירש רש"י, למסכת זבחים שהיא עמוקה. וכו'.

והשי"ת יזכנו להשלים ולהדפיס על כל קדשים, ועוד ספרים, ויזכנו לראות בית הבחירה בבנינו ולהקריב תמידין כסדרן ומוספין כהלכתם, וכל הקרבנות, במהרה בימינו אמן.

ספר

חיי תמיד

מסכת תמיד

עבודת יום ביומו
בבית המקדש

משנה א

בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. בְּבֵית אַבְטִינָס, בְּבֵית הַנִּיצוֹץ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד. בֵּית אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוֹץ הָיוּ עֲלִיּוֹת, וְהָרוֹבִים שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד, כִּפָּה, וּבַיִת גָּדוֹל הָיָה, מֵאָה רוֹבְדִים שֶׁל אֶבֶן, וְזִקְנֵי בֵית אָב יְשֵׁנִים שָׁם, וּמַפְתְּחוֹת הָעֲזָרָה בְּיָדָם. וּפְרִחֵי כְהֻנָּה אִישׁ כִּסְתּוֹ בָאָרֶץ. לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים בִּבְגְדֵי קֹדֶשׁ, אֶלָּא פּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין וּמַנִּיחִים אוֹתָן תַּחַת רָאשֵׁיהֶן, וּמִתְכַּסִּין בִּכְסוּת עַצְמָן. אֵרַע קֶרִי לְאַחַד מֵהֶן, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּמִּסְבָּה הַחוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה, וְהַנֵּרוֹת דּוֹלְקִין מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. וּמְדוּרָה הָיְתָה שָׁם, וּבֵית כִּסֵּא שֶׁל כָּבוֹד. וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נָעוּל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם. פָּתוּחַ, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג וְנִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה. בָּא וְיָשַׁב לוֹ אֵצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ:

[א] בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מצוות עשה מן התורה שיהיה שמירה בבית המקדש, ואף על פי שאין שם

פחד מאויבים ומלסטים, אלא השמירה היא לכבוד וגדולה[א]. אינו דומה ארמון שיש עליו שומרים, לארמון שאין בו שומרים[ב].

באר התמיד

א. רמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ח). רע"ב. תפארת ישראל.
ברמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ח) וז"ל: **א.** שמירת המקדש מצות עשה. ואע"פ שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים. שאין שמירתו אלא כבוד לו. אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין.
ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה. והשומרים הם הכהנים והלוים שנאמר (במדבר יח ב) 'ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות' כלומר אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר (במדבר יח ד) 'ושמרו את משמרת אהל מועד' ונאמר (במדבר ג לח) 'והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת הקדש'.
ג. ואם בטלו שמירה עברו בלא תעשה שנאמר (במדבר יח ה) 'ושמרתם את משמרת הקדש' ולשון שמירה אזהרה היא הא למדת ששמירתו מצות עשה. וביטול שמירתו מצות לא תעשה.
ד. מצות שמירתו שיהיו הכהנים שומרים מבפנים והלוים מבחוץ. וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בכ"ד מקום. הכהנים בג' מקומות והלוים בכ"א מקום.
ה. והיכן היו שומרים. כהנים היו שומרים בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות בנויות בצד שערי העזרה והרובין היו שומרים שם. בית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן וזקני בית אב של אותו היום היו ישנים שם ומפתחות העזרה בידם.
ו. לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן ולובשין בגדי עצמן וישנים על הארץ. כדרך כל שומרי חצירות המלכים שלא יישנו על המטות.
ז. אירע קרי לאחד מהן. הולך במסיבה שתחת הקרקע שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו וטובל וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים עד שנפתחין השערים בבוקר יוצא והולך לו.
ח. והיכן היו הלוים שומרים. על חמשה שערי הר הבית. ועל ארבע פנותיו מתוכו. ועל ארבע פינות העזרה מבחוץ שאסור לישב בעזרה. ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ הרי שמנה עשר מקום.
ט. ועוד שומרים בלשכת הקרבן ובלשכת הפרוכת ואחורי בית הכפורת.
י. ומעמידין ממונה אחד על כל משמרות השומרים. ואיש הר הבית היה נקרא והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה. ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את כסותו עד שהיו אומרין בירושלים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן על משמרתו.
יא. בשחר קודם שיעלה עמוד השחר סמוך לו יבוא הממונה של מקדש וידפוק על הכהנים שבבית המוקד והן פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את השער הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה ונכנם מבית המוקד לעזרה ונכנסו אחריו הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות. כת הולכת למזרח. וכת הולכת למערב והיו בודקין והולכין את כל העזרה עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית עושי חביתין. הגיעו אלו ואלו אומרין שלום הכל שלום והעמידו עושי חביתין לעשות חביתין.

הכהנים שומרים בשלשה מקומות, והלויים בעשרים ואחד מקומות. [ב] סך הכל יש עשרים וארבע מקומות שמירה[ג].

בְּבִית אַבְטִינָס, מקום השמירה הראשון של הכהנים הוא ב׳בית אבטינס׳. ׳בית אבטינס׳ הוא לשכה על גבי שער המים[ד] בדרום העזרה[ה], אשר בלשכה זו כותשים ומכינים את סממני הקטורת[ו]. ליד לשכה זו יש מקוה, על גבי השער[ז].

בְּבִית הַנִּיצוֹץ, מקום שמירה שני של הכהנים הוא ב׳בית הניצוץ׳. בצד צפון של העזרה סמוך למערב יש שער הנקרא ׳שער הניצוץ׳, ויש לו כמין אכסדרה, דהיינו ששני כתלים בולטים ממנו לחוץ לצד הר הבית[ח]. ומעל אכסדרה זו בנוי לשכה, ושם שומרים הכהנים.

באר התמיד

יב. כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת.

ב. רמב״ם.

ג. רע״ב. רמב״ם.

ד. תפארת ישראל.

ה. תפארת ישראל. דרך חכמה למורנו הגר״ח קניבסקי שליט״א (הלכות בית הבחירה פרק ח׳ הלכה ה׳).

ו. תפארת ישראל. יומא א׳ ה׳, וברע״ב שם.

ז. תפארת ישראל. רמב״ם (מדות ה א). לבית אבטינס, יש שני פתחים, פתח אחד לעזרה ופתח אחד לחוץ, ולכן חציו קודש וחציו חול. בחלק הקודש מכינים את הקטורת שכל מעשיה צריכים להיות בקודש (כריתות ו. רמב״ם הלכות כלי המקדש ב ו), ובחלק החול שומרים הכהנים. המקוה שליד בית אבטינס פתוח רק לחול, ולכן הוא חול (ספר זכרון מנחם, נדפס דיהרנפורט תקל״ו, הובא דבריו בעזרת כהנים).

בענין איך נתקדש חלק הקודש שבבית אבטינס, והרי גגין ועליות לא נתקדשו. יתכן לבאר שיש מדרגות מהעזרה לבית אבטינס, ומסביב למדריגות יש גג וכתלים, ולשכת בית אבטינס פתוח לגרם המדריגות הזה שבעזרה, ועל ידי כן נעשה פתוח לקודש [וכעין זה תירץ השפת אמת בענין המקוה שעל גבי בית הפרוה, עיין במקומו]. ומצידו השני פתוח לחוץ ולכן חציו חול.

ח. רע״ב מדות א׳ ה׳.

'בית הניצוץ' נקרא כך, משום שהרבה ניצוצי חמה מנצנצים שם, ויש שם הרבה אור, מפני שפתוח מצד אחד. ולכן נקרא 'בית הניצוץ'[ט].

וּבְבֵית הַמּוּקֵד. מקום שמירה שלישי' של הכהנים הוא ב'בית המוקד'.

[ג] ב'בית המוקד' יש מדורה בשביל שיתחממו הכהנים, ועל שם זה נקרא 'בית המוקד'[י].

בנוסף לכהנים, גם הלוים שומרים בעשרים ואחד מקומות בבית המקדש[יב].

ט. רא"ש.

י. הערה: נתינת המספרים למקומות השמירה של הכהנים הוא רק להבנת הענין וע"פ סדר המשנה, ולא באנו לתת דרגת חשיבות למקום אחד יותר מהשני.

יא. תפארת ישראל.

יב. מדות א' א'. במשנה במדות וז"ל: בְּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, בְּבֵית אַבְטִינָס, וּבְבֵית הַנִּיצוֹץ, וּבְבֵית הַמּוּקֵד. וְהַלְוִיִּם בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד מָקוֹם. חֲמִשָּׁה, עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הַר הַבָּיִת. אַרְבָּעָה, עַל אַרְבַּע פִּנּוֹתָיו מִתּוֹכוֹ. חֲמִשָּׁה, עַל חֲמִשָּׁה שַׁעֲרֵי הָעֲזָרָה. אַרְבָּעָה, עַל אַרְבַּע פִּנּוֹתֶיהָ מִבַּחוּץ, וְאֶחָד בְּלִשְׁכַּת הַקָּרְבָּן, וְאֶחָד בְּלִשְׁכַּת הַפָּרֹכֶת, וְאֶחָד לַאֲחוֹרֵי בֵית הַכַּפֹּרֶת.

מקומות שמירה של כהנים

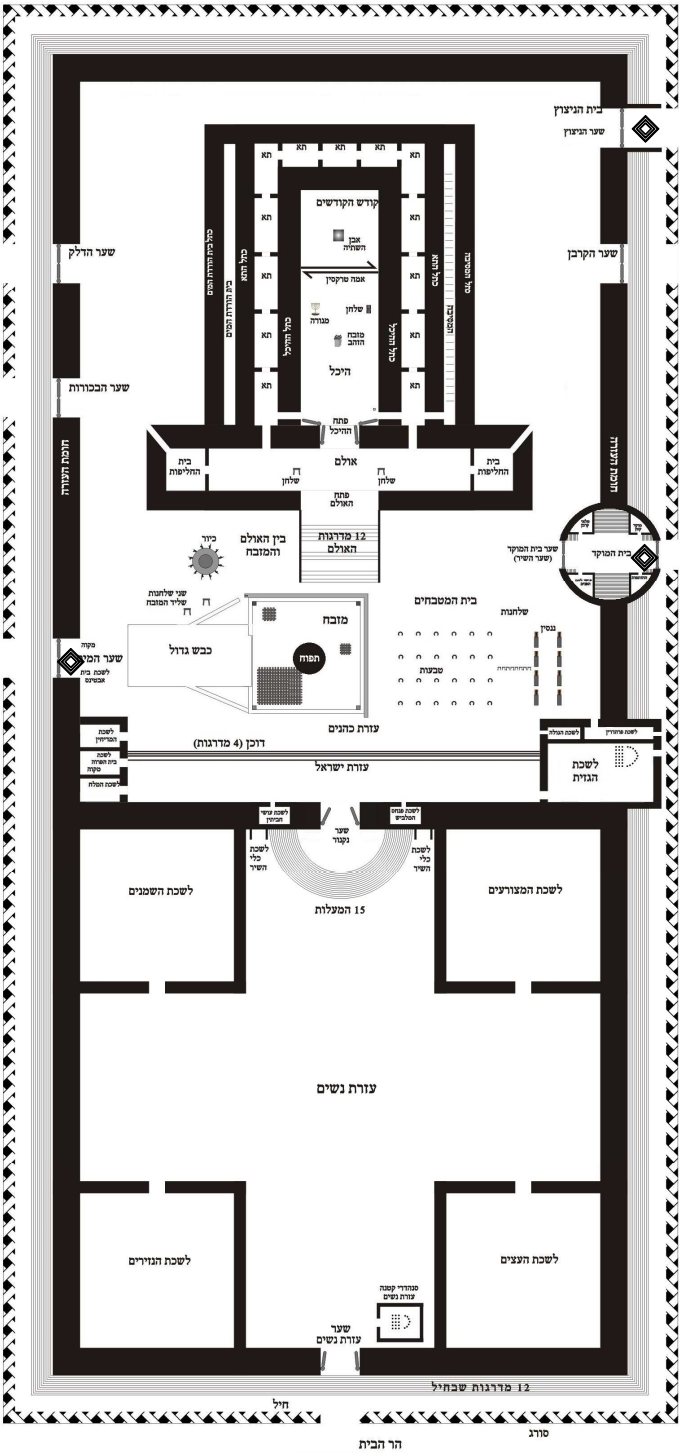

מקרא:

◈ = שמירת כהנים

✡ = שמירת לויים

מקומות שמירה גם של לויים

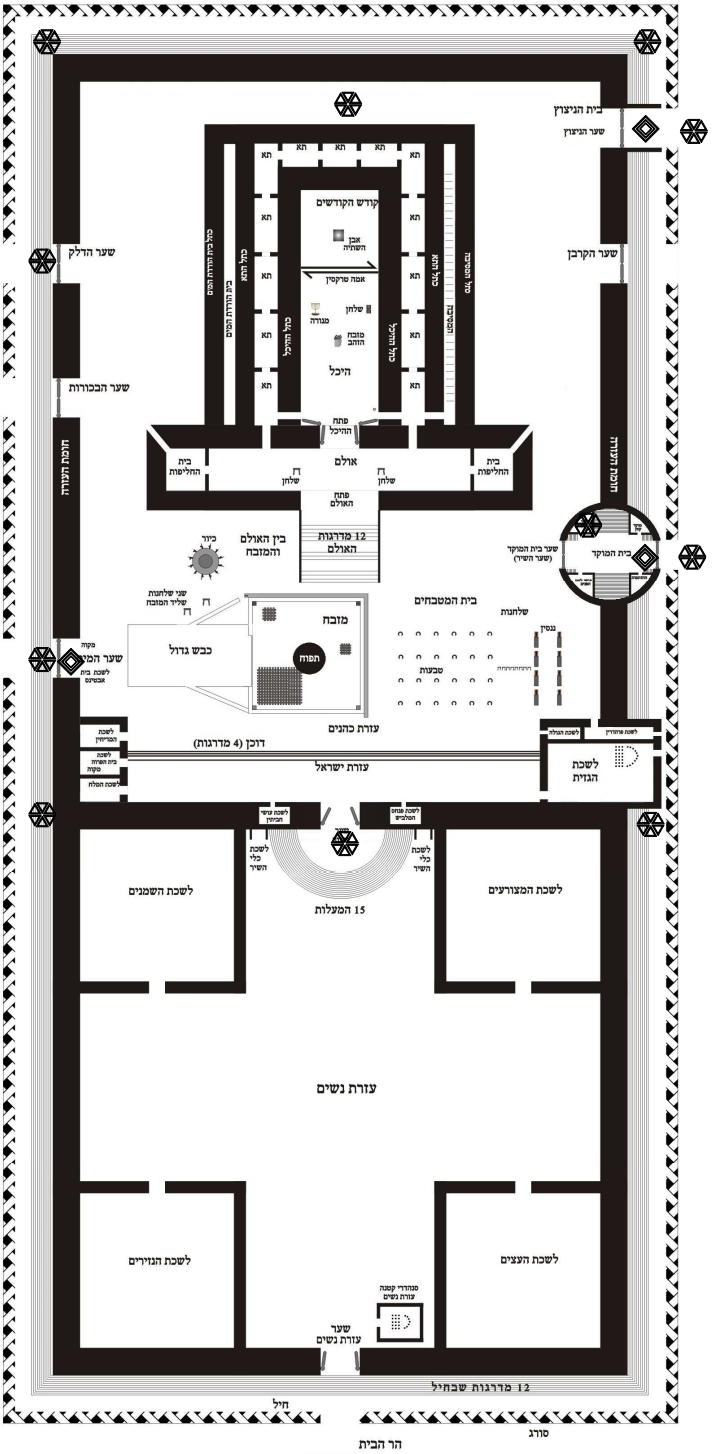

מקרא:

◈ = שמירת כהנים

❋ = שמירת לויים

כל מקומות השמירה, גם כהנים וגם לויים

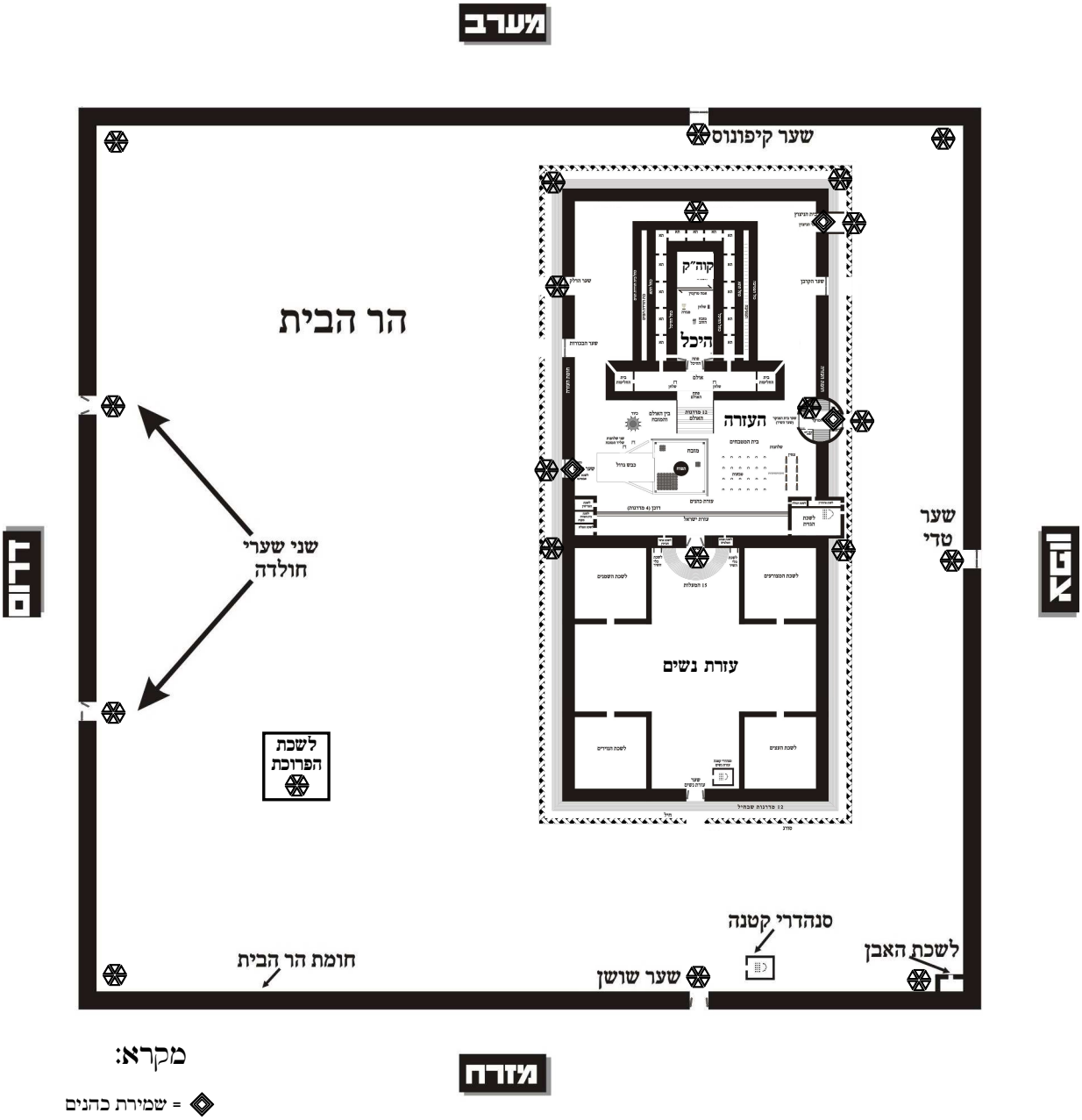

מקרא:

= שמירת כהנים

= שמירת לויים

בֵּית אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוֹץ הָיוּ עֲלִיּוֹת, בית אבטינס הוא עליה על גבי שער המים, ובית הניצוץ הוא עליה על גבי האכסדרה של שער הניצוץ.

וְהָרוֹבִים שׁוֹמְרִים שָׁם, ב׳בית אבטינס׳ וב׳בית הניצוץ׳, שומרים כהנים ילדים לפני הבר מצווה[יג], ומשום שעדיין לא הגיעו לגיל שיכולים לעבוד עבודה, אזי הם שומרים, מפני שהכהנים שיכולים לעבוד לא רוצים להיות שומרים. וכן מפני שהכהנים שיכולים לעבוד איננו מניחים להם לשמור[יד].

בֵּית הַמּוּקֵד, כִּפָּה, ׳בית המוקד׳ בנוי בצורת כיפה[טו]. ואינו עליה. והוא לשכה גדולה, ויש בו עוד ארבע לשכות קטנים בארבעה פינותיו[טז]. ובנוי חציו בחול וחציו בקודש, ובחלק החול שבו יושנים הכהנים העושים את העבודה למחרת. וחוץ מאלו נמצאים שם גם כן כהנים הערים כל הלילה, והם שומרים שם בבית המוקד.

באר התמיד

יג. המפרש בתמיד (כה:). תוספות יום טוב (תמיד א א). מלאכת שלמה (תמיד א א). ומסתבר שלא היו ילדים קטנים שאינם ראויים לכך כלל, אלא מסתמא בערך בני י״א או י״ב שנה.
ויש אומרים שבשני מקומות אלו שמרו כהנים מעל גיל בר מצווה, אך עדיין לא הגיעו לעבודה כי הם צעירים פחותים מגיל עשרים.

יד. המפרש בגמרא תמיד. בספר ׳חק נתן׳ איתא שהמפרש בתמיד הוא ר״י בר ברוך, מבעלי התוספות.
הקשה המשנה למלך, שהרי קטנים אינם בני מצוה, ואיך מוסרים המצוה לקטנים. ותירץ הדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ח ה בביאור הלכה) וכן כתב המנחת חינוך (מצוה שפח) שיש לומר שהמצוה אינה על השומר, אלא על הבית דין או הכהנים מוטל שידאגו שיהיה שם שומר.
וגם קטן יכול לשמור, כמו שכתוב ביורה דעה (קטו א) שקטן מגיל תשע ראוי לשמור, לגבי חלב שחלבו גוי.
וכן לגבי לקרות לאור הנר בשבת, מינה החזון איש קטן לשמור.

טו. כך משמע ברע״ב.

טז. מדות א׳ ו׳.

וּבֵית גָּדוֹל הָיָה, בית המוקד היה בית גדול ורחב יז.

מֻקָּף רוֹבָדִים שֶׁל אֶבֶן, בתוך בית המוקד, סמוך לכתלים, יש שורות אבנים יוצאים מהקיר. מעל השורה התחתונה, יש עוד שורה, יותר קצרה ממנה, וכן עוד שורות, כמו מדרגות יח.

באר התמיד

יז. משום שיש לו גג נקרא 'בית', ומשום שיש בארבע פינותיו לשכות, נקרא 'גדול'. תפארת ישראל במדות א' ח'.

בענין שיעור גודל בית המוקד: נלע"ד שארכו ורחבו לערך שלשים על שלשים אמה.

הנה לבית המוקד יש פתח אחד לעזרה ופתח אחד לחיל. עפ"י התפארת ישראל מקום בית המוקד הוא מול בין האולם ולמזבח. ואינו מול המזבח, מכיוון שבמשנה (מידות ה ב) נמנה שיעור האמות שיש מול המזבח ולא כתוב שם בית המוקד. וכן אין בית המוקד מדי רחוק לצד מערב, רק היה סמוך למקום בית המטבחיים ששם מצויין הכהנים תדיר, כדי שיוכלו למהר לשם להתחמם כשיתקררו, ולמהר לחזור לעבודתם. עכת"ד (לעיל משנה ה). נמצא מקום בית המוקד מול בין האולם ולמזבח. ויתכן שנמשך מעט גם בין ההיכל לכותל העזרה.

ומכל מקום לא נראה שהאריכו את בית המוקד כנגד ההיכל, דאינו יופי הבנין שיסתיר בית המוקד את ההיכל. על כן נראה ששיעור בית המוקד ברוחב, הוא כשיעור שיש בין חומת העזרה לאולם שהוא י"ז וחצי אמה [דאורך העזרה קל"ה אמה, ואורך ההיכל שבאמצע ק' אמה. נמצא י"ז וחצי אמה רווח מכל צד]. ונוסף עליו שיעור עובי חומת העזרה שהוא חמש אמה (עיין עזרת כהנים). ונוסף עליו שיעור עשר אמה של החיל. נמצא סה"כ ל"ב וחצי אמה. ועתה צריך למעט מעט כדי שישאר מקום בחיל להיכנס משם אל בית המוקד, כמו שכתוב במשנה שיש פתח מבית המוקד לחיל. וכן בעזרה לכאורה ג"כ אפשר למעט מעט כדי שלא יהיה ממש צמוד להיכל. נמצא סה"כ רוחב בית המוקד לערך שלשים אמה. ומסתמא גם האורך הוא כמו הרוחב.

ובזה יבואר יפה מה שכתוב במשנה 'ובית גדול היה'.

יח. רע"ב. תפארת ישראל.

וזה לשון הרע"ב במדות: **מוקף רובדים של אבן.** אצטבאות סביב של אבני גזית היו משוקעות בכותל ויוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד לצד הקרקע, ועל גביהן אבנים אחרות קצרות מהן שיוצאות נמי מן הכותל, והיו כעין מעלות זו על זו.

וזה לשון התפארת ישראל במדות: **רובדין של אבן.** רצה לומר בתוך הבית המוקד היה סמוך לכותלים סביב בנין אבנים יוצאת כמין אצטבא ומדרגה סביב, ועל גבה היה שוב שורה אחרת קצרה משורה שתחתיה, וכן היה שורה על גבי שורה עד הרובד העליון כעין מדריגות, וברובד העליון היו ישנים זקני הבית אב שישמש למחר, ובאצטבאות האמצעים היו ישנים שאר הכהנים, רק למטה מהאצטבאות על רצפת בית המוקד היו ישנים הכהנים הרכים עדיין בשנים, וכדמסיק לקמן.

וְזִקְנֵי בֵּית אָב יְשֵׁנִים שָׁם, הכהנים שיעשו את העבודה למחר בבית המקדש, יושנים שם על אותם מדרגות[יט].

אך, על המדרגות עצמם יושנים רק הזקנים, ואילו הכהנים הצעירים יושנים על רצפת בית המוקד[כ].

בֵּית אָב: כל הכהנים מתחלקים לעשרים וארבעה משמרות. [ד] ועובדים בבית המקדש לפי הסדר, כל משמר שבוע, ויוצא שכל משמר עובדים בבית המקדש פעם בחצי שנה. חוץ מברגלים, שבהם עובדים כל המשמרות יחד.

כהני המשמר עצמו, מתחלקים לימות השבוע. והם הנקראים 'בית אב'. ובכל יום עובדים בבית המקדש כהני הבית אב השייכים לאותו יום[כא].

וּמַפְתְּחוֹת הָעֲזָרָה בְּיָדָם, דהיינו ברשותן. שאין אדם רשאי לקחת את המפתחות מתחת הטבלא [המפתחות מונחות בלילה בתוך בור בבית המוקד והבור מכוסה בטבלא[כב]] **אלא ברשות הזקני בית אב**[כג].

באר התמיד

יט. רע"ב.

כ. להלן בסמוך.

כא. רע"ב.

כב. ככתוב במדות (א ט): וּמָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ, וְשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁהַמַּפְתְּחוֹת הָיוּ תְלוּיוֹת בָּהּ. הִגִּיעַ זְמַן הַנְּעִילָה, הִגְבִּיהַּ אֶת הַטַּבְלָא בַּטַּבַּעַת וְנָטַל אֶת הַמַּפְתְּחוֹת מִן הַשַּׁלְשֶׁלֶת, וְנָעַל הַכֹּהֵן מִבִּפְנִים, וּבֶן לֵוִי יָשֵׁן לוֹ מִבַּחוּץ. נָמַר מִלְּנְעוֹל, הֶחֱזִיר אֶת הַמַּפְתְּחוֹת לַשַּׁלְשֶׁלֶת וְאֶת הַטַּבְלָא לִמְקוֹמָהּ, נָתַן כְּסוּתוֹ עָלֶיהָ, יָשַׁן לוֹ.
והרי ציור:

וּפְרְחֵי כְהֻנָּה אִישׁ כִּסְתּוֹ בָּאָרֶץ. הכהנים הצעירים יושנים על הארץ.

אִישׁ כִּסְתּוֹ בָּאָרֶץ. כל אחד הכסות שלו על הארץ, כי אסור לישון על מיטות בבית המקדש, כי אין זה דרך ארץ להביא מיטות לבית המקדש[כג], לכן הכהנים יושנים על כרים וכסתות שלהם בלבד בלא מיטות. ואומרת המשנה שהכהנים הצעירים יושנים על כסותם על הארץ, ולא על הרובדים, כי על הרובדים יושנים הזקני בית אב[כה].

פְּרְחֵי כְהֻנָּה: כהנים צעירים שהתחיל שער זקנם לפרוח[כו].

על המדרגה העליונה יושנים זקני בית אב, ועל המדרגות האמצעיות יושנים שאר הכהנים. ואילו הכהנים הצעירים

באר התמיד

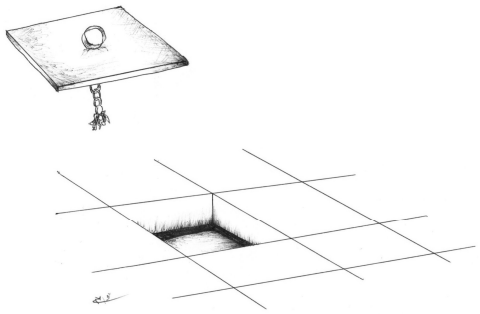

כג. תפארת ישראל.
כד. גמרא תמיד כו:
כה. רר״ש במדות.
כו. רע״ב.

שהתחיל זקנם לפרוח יושנים על הרצפה[כז]. השינה היא בחלק החול של בית המוקד.

לא כל הכהנים ישנים, אלא חלקם ערים ושומרים, בכדי לקיים את המצוה של שמירה בבית המקדש[כח].

כז. תפארת ישראל.
כח. תפארת ישראל.

בית המוקד

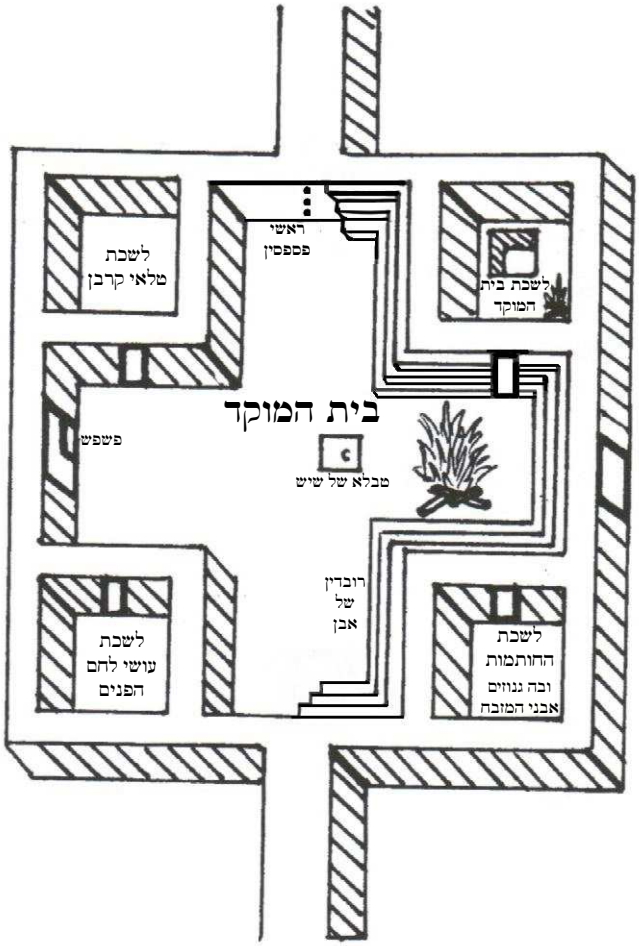
לשכת
טלאי קרבן
ראשי
פספסין
לשכת בית
המוקד
בית המוקד
פשפש
מבלא של שיש
רובדין
של
אבן
לשכת
עושי לחם
הפנים
לשכת
החותמות
ובה ננווזים
אבני המזבח

לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים בִּבְגָדֵי קֹדֶשׁ, הכהנים אינם יושנים כשהם לבושים בבגדי כהונה, **אֶלָּא פּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין** את הבגדי כהונה, **וּמַנִּיחִים אוֹתָן תַּחַת רַאשֵׁיהֶן**, ומניחים את הבגדי כהונה כנגד ראשם, ולא תחת ראשם ממש, מכיוון שיש באבנט כלאים ואסור להשתמש בהם אלא בשעת העבודה[כט]. **וּמִתְכַּסִּין בִּכְסוּת עַצְמָן**, ובלילה לובשים בגדי חול[ל].

אֵרַע קֶרִי לְאַחַד מֵהֶן, אם אירע ח"ו טומאת קרי לאחד מהכהנים היושנים בבית המוקד, **יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּמְּסִבָּה הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה**, יוצא הכהן הזה, והולך במסיבה, שהיא מחילה[לא], ההולכת תחת בית המקדש. וכל בית המקדש נקרא בשם 'בירה'[לב], שהוא מלשון בית גדול[לג] וארמון[לד]. **וְהַנֵּרוֹת דּוֹלְקִין מִכָּאן וּמִכָּאן**, ויש נרות דולקים משני הצדדים של המסיבה[לה], בשביל להאיר את הדרך. וממשיך והולך במסיבה **עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה**, עד שהוא מגיע למקוה, שיש שם תחת בית המקדש.

באר התמיד

כט. גמרא. רע"ב.
ל. רע"ב.
לא. רע"ב.
לב. רע"ב. ריש לקיש ביומא ב.
כל בית המקדש נקרא 'בירה' כדכתיב (דברי הימים א' כט יט) 'ולבנות הבירה אשר הכינותי' (רע"ב. ריש לקיש ביומא ב.).
ויש אומרים מקום היה בהר הבית ושמו בירה (רבי יוחנן ביומא ב.). והולך במסיבה ההולכת תחת המקום הזה שבהר הבית.
לג. רש"י דברי הימים א' כ"ט א'.
לד. מצודת ציון דניאל ח' ב', מצודת ציון דברי הימים א' כ"ט א'.
לה. רע"ב.

וּמְדוּרָה הָיְתָה שָׁם, ליד המקוה יש מדורה כדי שיתחמם בה הכהן לאחר שטבל[לו]. וּבֵית כִּסֵּא שֶׁל כָּבוֹד, וכן יש שם בית הכסא של כבוד. [ה] וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נָעוּל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם. פָּתוּחַ, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. וכבודו הוא שאם מצא שבית הכסא נעול, זה סימן שיש שם אדם. ואם מצא אותו פתוח זה סימן שאין שם אדם[לז].

יָרַד וְטָבַל במקוה שם[לח], עָלָה, וְנִסְתַּפֵּג קינח את המים שעל בשרו[לט], וְנִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה שליד המקוה[מ].

באר התמיד

לו. המפרש. רע"ב.

לז. רע"ב.

לח. כתב תפארת ישראל: דאף על גב דאכתי לילה הוא, והרי כל חייבי טבילות טבילתן ביום, חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה (כפסחים ד"צ ע"ב), היינו בטמאים שצריכין ספירה, כגון טמא מת, וזב, ומצורע שכולן צריכים ספירת ז' ימים לטהרתן, וכמו כן זבה קטנה שצריכה על כל פנים ספירת יום נגד יום, (עי' ביבקש דעת סי' ע"ב) דבהנך אמרינן מקצת יום אחרון של טהרתן הוה לי' ככולו, ורשאה מה"ט לטבול ביום אחרון של ספירת טהרתה, ואין צריך להמתין עד הערב, ולהכי סד"א דמה"ט תהיה נמי רשאה לטבול בלילה שקודם יום האחרון לספירת טהרתה, דהרי בכל דוכתא היום הולך אחר הלילה שלפניו, להכי קתני טבילתן ביום, רצה לומר משהאיר יום אחרון של ספירת טהרתה, ולא בליל שלפניו, והיינו טעמא מדכתיב וספרה לה שבעת ימים, ולא לילות, לאשמעינן דמקצת ספירה שבלילה לא מחשב ליום שלם, אבל מקצת ספירה של יום ממש, מחשב כיום שלם, ואין צריך להמתין מלטבול עד הערב, מה שאין כן נדה ויולדת לא אמרינן גבה ספירתה מקצת יום ככולו ותהיה רשאה לטבול משהאיר יום ז' שלה, דמדכתיב ז' ימים תהיה בנדתה, כל ז' היא טמאה, וכשטובלת קודם ששלמו, הרי זו כטובל ושרץ בידו ויולדת אתקש לנדה (כפסחים ד"צ ע"ב), הלכך טובלות בליל ח' או אחר כך אפילו ביום מדאורייתא, אבל כל הטמא טומאת מגע נבילה או שרץ, או טמא קרי כי הכא וכדומה, שאין צריך ספירת ימים לטהרתן, מיד כשפורשין מהטומאה רשאין לטבול.

לט. בתפארת ישראל: ונראה לי דלא דמי להא דתנינן כהן גדול (יומא פ"ג מ"ד) עלה ונסתפג דהתם קמ"ל הכי כדי שלא ילחלח בגדי כהונה כשילבשן קודם שיסתפג, אבל הכא שלובש בגדי חול, קמ"ל שיסתפג, מדהוא טבול יום ומים שעליו כשעולה מהטבילה הם שלישי לטומאה כרמב"ם (פ"י מאהט"ו ה"ג) ושמא יטפטף מהמים על דבר קודש כשיחזור אצל אחיו הכהנים לבית המוקד, להכי מסתפג.

מ. כדלעיל 'ומדורה היתה שם'.

בָּא חוזר ועולה לבית המוקד[מא], וְיָשַׁב לוֹ אֵצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים, ויושב בבית המוקד עם אחיו הכהנים, עד ששערי העזרה נפתחים[מב], ואז יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ, כי הוא טבול יום ואסור לו להיות בעזרה[מג]. ויוצא מהר הבית דרך שער טדי[מד].

משנה ב

מִי שֶׁהוּא רוֹצֶה לִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, מַשְׁכִּים וְטוֹבֵל עַד שֶׁלֹּא יָבֹא הַמְמֻנֶּה. וְכִי בְּאֵיזוֹ שָׁעָה הַמְמֻנֶּה בָּא. לֹא כָל הָעִתִּים

באר התמיד

מא. רע"ב. תפארת ישראל.

מב. המפרש. תפארת ישראל.

מג. בתפארת ישראל: **יוצא והולך לו.** מדהוא טבול יום עד שתשקע החמה, והרי טבול יום אסור בעזרה, ואף על גב שגם אחר טבילתו יושב בבית המוקד, ואפילו בהחצי שהיה בנוי בחול, עכ"פ מחנה לויה היה, והרי טבול יום אסור במחנה לויה (כיבמות ד"ז), יש לומר דמחנה לויה רק מדרבנן אסור לטבול יום, דיהושפט גזר כן, וכיון דנטמא בפנים והשערים סגורים, הקילו גביה [ועיין תוס' יבמות שם, ולתוס' חולין (ד"ב ב' ד"ה שמא יגע), וכ"כ לר"ב (כלים פ"א מ"ח), דוקא בעזרת נשים, שמורגל לכניסה ויציאה החמירו שלא יכנס שם טבול יום, אבל בשאר דוכתי רשאי כל טבול יום לכנס עד סמוך למחנה שכינה, א"כ ע"כ צ"ל, להכי כשהשער נפתח יוצא והולך, דמאחר שאסור עכ"פ לעבוד, יצא שלא יחשידוהו שמתעצל מלעבוד (כפסחים דפ"ב א')].

במפרש וז"ל: **יוצא והולך לו.** דהואיל ולא יעשה עבודה מה יעשה לשם, אי נמי אגב חביבותא איקרי ועביד עבודה, דומיא דהך דאמרינן בפ"ב דיומא (דף כד:) במה מפיסין רב ששת אומר בבגדי קדש דאי אמרת בבגדי חול אגב חביבותא מיקרי ועביד עבודה. **יוצא והולך לו.** לביתו למלאכתו דמה יעשה הואיל ולא יעבוד, ולקמן נמי אומר שבשעת השתחואה בשעת הקטורת היה ראש המעמד מעמיד את הטמאים בשער המזרח (ופליגי בה שער הניצוץ אותו הבנין היה בנוי הבנין) ופליגי בה אמוראי בפסחים (דף פב:) חד אומר כדי (לפוש) [צ"ל: לבייש (שיטה מקובצת)] שכניסת כל העם דרך שם שנכנסים לשם להשתחוות כדלקמן ויודעים שמפני הטומאה הם חדלים ליכנס שם ואלו הטמאים יזהרו לבלתי לטמאות עוד וחד אמר משום חשד שלא יחשידום שמפני מלאכתם הם חדלים ליכנס שם לעבוד עבודה ומעמידים אותם שם כדי שיראו אותם בני אדם ויודעים שמחמת טומאה הם חדלים ולא יאמרו מחמת מלאכה הוא דאם היו שבים לביתם יאמרו העולם מפני ביטול מלאכתם הם שבים.

מד. מדות א' ט'.

שָׁוֹוֹת, פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא מִקְרִיאַת הַגֶּבֶר, אוֹ סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו. הַמְמֻנֶּה בָּא וְדוֹפֵק עֲלֵיהֶם, וְהֵם פָּתְחוּ לוֹ. אָמַר לָהֶן, מִי שֶׁטָּבַל יָבֹא וְיָפִיס. הֵפִיסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה:

[ו] **מִי שֶׁהוּא רוֹצֶה לִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ**, כהן שרוצה לקיים את מצוות 'תרומת הדשן'[מה], **מַשְׁכִּים וְטוֹבֵל עַד שֶׁלֹּא יָבֹא הַמְמֻנֶּה**, משכים מוקדם וטובל לפני שיבוא הממונה, כי אסור להיכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול[מו].

הַמְמֻנֶּה: הוא הממונה על הפייסות, והוא הסגן[מז], ונקרא 'מתתיא בן שמואל'[מח].

שואל התנא: **וְכִי בְּאֵיזוֹ שָׁעָה הַמְמֻנֶּה בָּא**, באיזה שעה הממונה בא לבית המוקד, וכך ידע הכהן מתי צריך להשכים ולטבול[מט].

ועונה התנא, אנכי אפרש לך מתי הממונה בא[נ]: **לֹא כָל הָעִתִּים שָׁוֹוֹת**, לא כל הזמנים שווים, **פְּעָמִים שֶׁהוּא בָּא מִקְרִיאַת הַגֶּבֶר**, לפעמים הממונה בא מקריאת הגבר, **אוֹ סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו**, או סמוך לקריאת הגבר, לפני כן או אחרי כן. ומפני

מה. רע"ב. תפארת ישראל.

מו. המפרש. תפארת ישראל.

מז. תפארת ישראל ביומא ג' א'. ומקורו בסנהדרין י"ט. וסוטה מ"ב. וז"ל הרמב"ם (הלכות כלי המקדש ד טז): ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך, והוא הנקרא סגן. והוא הנקרא ממונה. ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד וזה כבוד הוא לו וכל הכהנים מתחת יד הסגן. ע"כ. אבל לא בכל מקום שכתוב 'ממונה' הכוונה לסגן.

מח. שקלים ה' א'.

מט. תפארת ישראל.

נ. המפרש.

שאין זמן קבוע, לכן כהן שרוצה לעשות את 'תרומת הדשן' צריך להשכים ולטבול כמה שיותר מוקדם[נא].

קְרִיאַת הַגֶּבֶר: שני פירושים מהו 'קריאת הגבר': **א.** קריאת התרנגול. **ב.** כהן[נב] הנקרא 'גביני כרוז'[נג] מכריז בכל יום לפני שער בית המוקד הסגור[נד] 'עמדו כהנים לעבודתכם, ולוים לדוכנכם, וישראל למעמדכם'. ושומעים את קולו היטב למרחק שלש פרסאות[נה], ובקול יותר חלש שומעים עד יריחו[נו]. וזה היה סמוך לעלות השחר[נז].

הַמְמֻנֶּה בָּא לבית המוקד **וְדוֹפֵק עֲלֵיהֶם** מבחוץ, בקלות וברפיון[נח], **וְהֵם פָּתְחוּ לוֹ** את דלת בית המוקד החיצוני[נט].

אָמַר לָהֶן הממונה: **מִי שֶׁטָּבַל יָבֹא וְיָפִיס**, מי שטבל כבר יבוא להטיל גורל מי יתרום את המזבח.

[ז] ועושים את הפים הזה בחצי הקודש של בית המוקד[ס], כי צריך לעשות את הפים בקודש בעזרה, כדכתיב[סא] 'בבית אלהים נהלך ברגש'.

באר התמיד

נא. תפארת ישראל.
נב. רע"ב תמיד ג' ח'.
נג. פירש רש"י: גביני המכריז (יומא כ:).
נד. תפארת ישראל תמיד ג' ח'.
נה. יומא כ:
נו. עפ"י תפארת ישראל תמיד ג' ח'.
נז. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.
נח. רמב"ם. תפארת ישראל.
נט. עפ"י תפארת ישראל.
ס. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.
סא. תהילים נ"ה ט"ו.

את שאר הפייסות עושים בחצי הקודש של לשכת הגזית, ורק פים זה הראשון עושים בחצי הקודש של בית המוקד[סב].

בפים עומדים הכהנים בעיגול[סג].

הֵפִיסוּ, עשו את הפים, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה, ומי שזכה זכה.

באר התמיד

סב. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

וז"ל המפרש: ואף על גב דשאר פייסות היו בלשכת הגזית כדמפרש ביומא (דף כה.) התם היינו טעמא מפני שאותם כהנים שהיו בעזרה היו קרובים ללשכת הגזית כיון דלשכת הגזית מקרבתו להתם הוי מפייסי אבל הכא כיון דהוו בבית המוקד שעדיין לא ירדו לעזרה ואיכא נמי בבית המוקד מקום מקודש הוו מפייסי התם ובעזרה א"א לפיים דאין נכון לעמוד בעזרה בלא מצנפת כדאמר לקמן הממונה בא ונוטל מצנפת של א' ויודעין כולם שממנו פיים מתחיל א"נ משום דהוי קיימי בכוליאר מסובב אי אפשר דהוו אחוריהם לבית ולקמן לאחר שפיים את סדר תרומת הדשן והגיע זמן עבודת יום שחיטה קתני וירדו להם ללשכת הגזית וטעמא כאשר פירשתי שאותו מקום קרוב להם יותר להפים. ע"כ.

וז"ל התפארת ישראל: יבוא ויפים. יבוא להטיל גורל, מי יתרום המזבח, ואמר יבוא ויפים, מדהיו ישנים בחצי בית המוקד הבנוי בחול, לפיכך אמר שיבואו לחצי האחר הבנוי בקודש, דצריכים להטיל גורל במקום הקודש (כיומא דכ"ה א'), והא דלא הטילו גם גורל זה בלשכת הגזית כשאר הגורלות, ה"פ, דבשאר הגורלות היו הכהנים עוסקים סביב למזבח במזרח העזרה, וקרובים לגזית שגם כן במזרח העזרה, מה שאין כן הכא היו הכל כנוסים בבית המוקד שבמערב עזרה, וטריחא מלתא ללכת לגזית. עוד נראה לי, דבשאר פייסות היה צריך שיהיה זקן מהסנהדרין יושב אצל הפיים (כיומא דכ"ה א'), כדי לשפוט על כל דבר שיארע בהפיים, להכי פייסו בגזית, מה שאין כן בתרומת הדשן, פייסו בלילה, ועדיין לא היו הסנהדרין בגזית, שלא ישבו שם רק מעת שסמוך להקרבת תמיד השחר עד שהקריבו תמיד הערבים (כסנהדרין דפ"ח ב'), [וסנהדרי קטנה ישבו מאחר תפלת השחר עד תחלת שעה ו' ביום (כשבת ד"י) ועי' רמב"ם פ"ג מסנהדרין], מיהו לרמב"ם (פ"ו מתמידין) גם פיים זה היה בגזית. ע"כ.

סג. יומא כ"ה. ז"ל המאירי (יומא כה.) בענין סדר עשיית הפייסות: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפיים, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכה, ועומדין שם כמין כולייר, והוא תכשיט עגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עיגול, וזקן מזקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך חשבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

משנה ג

נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפָּשׁ, וְנִכְנַס מִבֵּית הַמּוֹקֵד לָעֲזָרָה, וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו וּשְׁתֵּי אֲבוּקוֹת שֶׁל אוּר בְּיָדָם. וְנֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי כִתּוֹת, אֵלּוּ הוֹלְכִים בָּאַכְסַדְרָא דֶּרֶךְ הַמִּזְרָח, וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בָּאַכְסַדְרָא דֶּרֶךְ הַמַּעֲרָב. הָיוּ בוֹדְקִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְמָקוֹם בֵּית עוֹשֵׁי חֲבִתִּים. הִגִּיעוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, אָמְרוּ שָׁלוֹם, הַכֹּל שָׁלוֹם. הֶעֱמִידוּ עוֹשֵׁי חֲבִתִּים לַעֲשׂוֹת חֲבִתִּים:

לבית המוקד יש שני שערים גדולים, שער אחד פתוח לחוץ אל החיל, ושער אחד פתוח אל העזרה. בשער הגדול שפתוח לעזרה, יש בתוכו שער קטן והוא הנקרא 'פשפש'[סד].

נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ, לקח את המפתח[סה], **וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפָּשׁ**, ופתח את הפתח הקטן שיש בתוך השער הגדול[סו], **וְנִכְנַס** דרך הפתח

סד. מתוך מדות פרק א' משנה ז'.

סה. כתב המפרש וז"ל: נטל את המפתח. מתחת הטבלא של שיש. ולא היה פותח שערי עזרה עד שיעלה עמוד השחר, אלא נוטל את המפתח ופותח את הפשפש פתח קטן שהיה בשער. הך סתמא ר' יהודה דמדות דאמר פתח קטן היה לו שבו נכנסין לבלוש את העזרה. ע"כ.

והיינו שלקח את המפתח מתחת הטבלא של שיש ששם היו המפתחות, ככתוב במדות (א ט): וּמָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָהּ, וְשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁמַּפְתְּחוֹת הָיוּ תְלוּיוֹת בָּהּ. הִגִּיעַ זְמַן הַנְּעִילָה, הִגְבִּיהַּ אֶת הַטַּבְלָא בַּטַּבַּעַת וְנָטַל אֶת הַמַּפְתְּחוֹת מִן הַשַּׁלְשֶׁלֶת, וְנָעַל הַכֹּהֵן מִבִּפְנִים, וּבֶן לֵוִי יָשֵׁן לוֹ מִבַּחוּץ. נָמַר מִלְּנָעוֹל, הֶחֱזִיר אֶת הַמַּפְתְּחוֹת לַשַּׁלְשֶׁלֶת וְאֶת הַטַּבְלָא לִמְקוֹמָהּ, נָתַן כְּסוּתוֹ עָלֶיהָ, יָשֵׁן לוֹ.

והרי ציור:

הקטן **מִבֵּית הַמּוֹקֵד לָעֲזָרָה**[ס]. **וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו**, ונכנסו אחריו כל שאר הכהנים שכבר טבלו ולבשו בגדי כהונה[סא], **וּשְׁתֵּי אֲבוּקוֹת שֶׁל אוּר בְּיָדָם** כדי להאיר[סב]. אך בשבת, היו עומדים מערב שבת נרות דלוקות סביב[ע].

בעזרה יש 'אכסדרא'. ועשוי כך: סמוך לכתלי העזרה מבפנים, קצת מרוחק מהכותל יש עמודי אבן, ומהעמודים עד כתלי העזרה יש קירוי מאבן על גביהם[עא].

בשאר העזרה אין תקרה. מעל מקום המזבח אין תקרה[עב].

באר התמיד

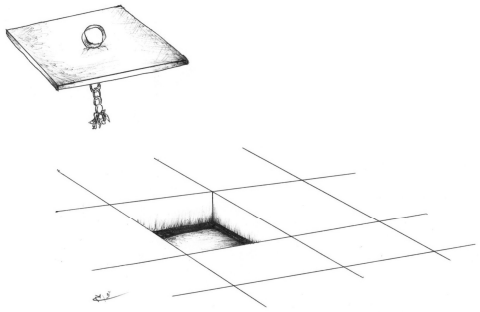

סו. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

סז. את השער הגדול פותחים רק יותר מאוחר, יחד עם שאר שערי העזרה (תפארת ישראל).

סח. תפארת ישראל.

סט. מכיוון שזה עדיין מוקדם מאוד בבוקר, לפני שעלה השמש. וכמו שכתוב לעיל (משנה ב): וְכִי בְּאֵיזוֹ שָׁעָה הַמְמַנֶּה בָּא. לֹא כָל הָעִתִּים שָׁווֹת, פְּעָמִים שֶׁהוּא בָא מִקְרִיאַת הַגֶּבֶר, אוֹ סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו. ע"כ.

ע. רמב"ם הלכות בית הבחירה ח' י"ב. תפארת ישראל.

וז"ל הרמב"ם (שם): כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה, חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת. ע"כ.

עא. בגמרא כאן. רע"ב.

עב. רע"ב.

וְנֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי כִּתּוֹת, הכהנים שנכנסו לעזרה התחלקו לשתי קבוצות. **אֵלּוּ הוֹלְכִים בָּאַכְסַדְרָא דֶּרֶךְ הַמִּזְרָח**, קבוצה אחת הולכים באכסדרא לכיוון מזרח, **וְאֵלּוּ הוֹלְכִים בָּאַכְסַדְרָא דֶּרֶךְ הַמַּעֲרָב**, וקבוצה אחת הולכים באכסדרא לכיוון מערב.

הָיוּ בוֹדְקִין וְהוֹלְכִין, היו הולכים ובודקים אם כל הכלים במקומם, **עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְמָקוֹם בֵּית עוּשֵׁי חֲבִתִּים**, עד שמגיעים שני הקבוצות ל'בית עושי חביתין' שזה לשכה מדרום לשער ניקנור[ע"ג].

הִגִּיעוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, כאשר הגיעו שני הקבוצות ל'בית עושי חביתין'. **אָמְרוּ**, כל כת שאלה לכת השניה: **שָׁלוֹם**, כלומר, האם לא חסר כלום מכלי בית המקדש. ועונים הכת האחרת: **הַכֹּל שָׁלוֹם**, הכל שלום כראוי ועומד על מקומו[ע"ד].

[ח] **אחר כך: הֶעֱמִידוּ עוּשֵׁי חֲבִתִּים**, העמידו את אלו שעושים את החביתין, **לַעֲשׂוֹת חֲבִתִּים**, להכין את החביתין, דהיינו לחמם מים רותחים לבצק של החביתין[ע"ה].

באר התמיד

ע"ג. תפארת ישראל.

ע"ד. תפארת ישראל.

ע"ה. בגמרא כאן. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

סדר עשיית מנחת חביתין ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ג): **א.** מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה.

ב. וכיצד עשיית חביתי כהן גדול. **מביא** עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין. **ומביא** עמה שלשת לוגין שמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'בשמן תעשה' להוסיף לה שמן כנסכי הכבש. ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין. ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתים עשרה חלות.

ג. **ואחת אחת** היו נעשות וכיצד עושה מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש. רביעית לכל חלה. **ואופה** החלה מעט **ואחר כך** קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. **ואינו** מבשלה הרבה שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' בין בשל ונא.

ד. **ואחר כך** חולק כל חלה וחלה לשנים באומד. כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל **אחד** מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין

בֵּית עוּשֵּׁי חֲבִתִּין: לשכה זו היא בצד דרום של שער ניקנור, שזה

באר התמיד

עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתיהן כליל לאשים. ע״כ.

ובהלכות תמידין ומוספין (ג יח–כב) וז״ל: יח. חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר (ויקרא ו יד) ׳תופיני׳ שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחשת מכלי הקדש היא כמו שביארנו.

יט. טחינת סולתן והרקדן בחוץ ואינן דוחין את השבת.

כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד.

כא. נמצאו שני חצאים קריבין ושני חצאין אובדין ואלו שני החצאין האובדים מניחין אותן עד שתעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן בעזרה.

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושין אותו חביתין ושלימה היתה קריבה. מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת. אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה. לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים. ע״כ.

סדר עשיית החביתין מהיעב״ץ, בסידורו (באמצע סדר עבודת תמיד השחר) וז״ל: מנחת חביתין היא מנחת כהן גדול שמקריב אותה כל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. וזה מעשה החביתין, לוקח עשרון סולת וחוצהו במידת חצי עשרון שבמקדש, ולוקח שלשה לוגין שמן, שהם י״ב רביעיות לי״ב חלות, רביעית לכל חלה, ובולל הסולת עם השמן ומשאיר ממנו מעט. אחר כך חולט את הסולת ברותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות, ואחת אחת היו נעשות. ואופה החלה מעט, אחר כך קולה את כל הי״ב במחבת, בשאר השמן הנשאר מן הרביעית. ואינו מבשל אותה הרבה, שנאמר, ׳תופיני׳ אפוי נא. ומקריב חצי קומץ לבונה עם מחציתה בבוקר, וחצי קומץ עם מחציתה בין הערבים. וכל השני חצאין כליל לאישים. ע״כ.

הערה מהיעב״ץ: לדעת הר״מ ז״ל היה חולק כל חלה לשתים, ושתים לארבע. ולדעת הר״א ז״ל לא היה חולק כלל (עיין בחיזוק בדק הבית), אלא שש מקריב בבוקר ושש בין הערבים. ע״כ.

בתפארת ישראל (יומא ב ג) וז״ל: [החביתין] הן י״ב חלות שנעשית מעשרון סולת וג׳ לוגי שמן וחולטן ברותחין ולש ואופה אותן, ומקריב ו׳ חלות בבוקר פתות פתים, עם חצי קומץ לבונה, וו׳ חלות האחרות פתותות עם קומץ לבונה בערב, ולרמב״ם מקריב י״ב חצי חלות פתותות בבוקר, וי״ב חצי חלות פתותות בערב, ומשל כהן גדול היו קרבין, ומדהיו נאפות בשמן במחבת, להכי קרוין חביתין.

משמאל הנכנס בשער ניקנורעו. [ט] בלשכה זו לשים ואופים את ה׳חביתין׳ שהיא המנחה של הכהן גדול שמקריבים בכל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערבעז.

באר התמיד

עו. תיו״ט בסימני הציור. עזרת כהנים. תפארת ישראל.
עז. רע״ב. תפארת ישראל.
ציור המזבח דלהלן נעתק מספר ׳עבודת הקרבנות׳ ברשות המו״ל. ותשוח״ח.

מסלול הליכת שתי הכתות

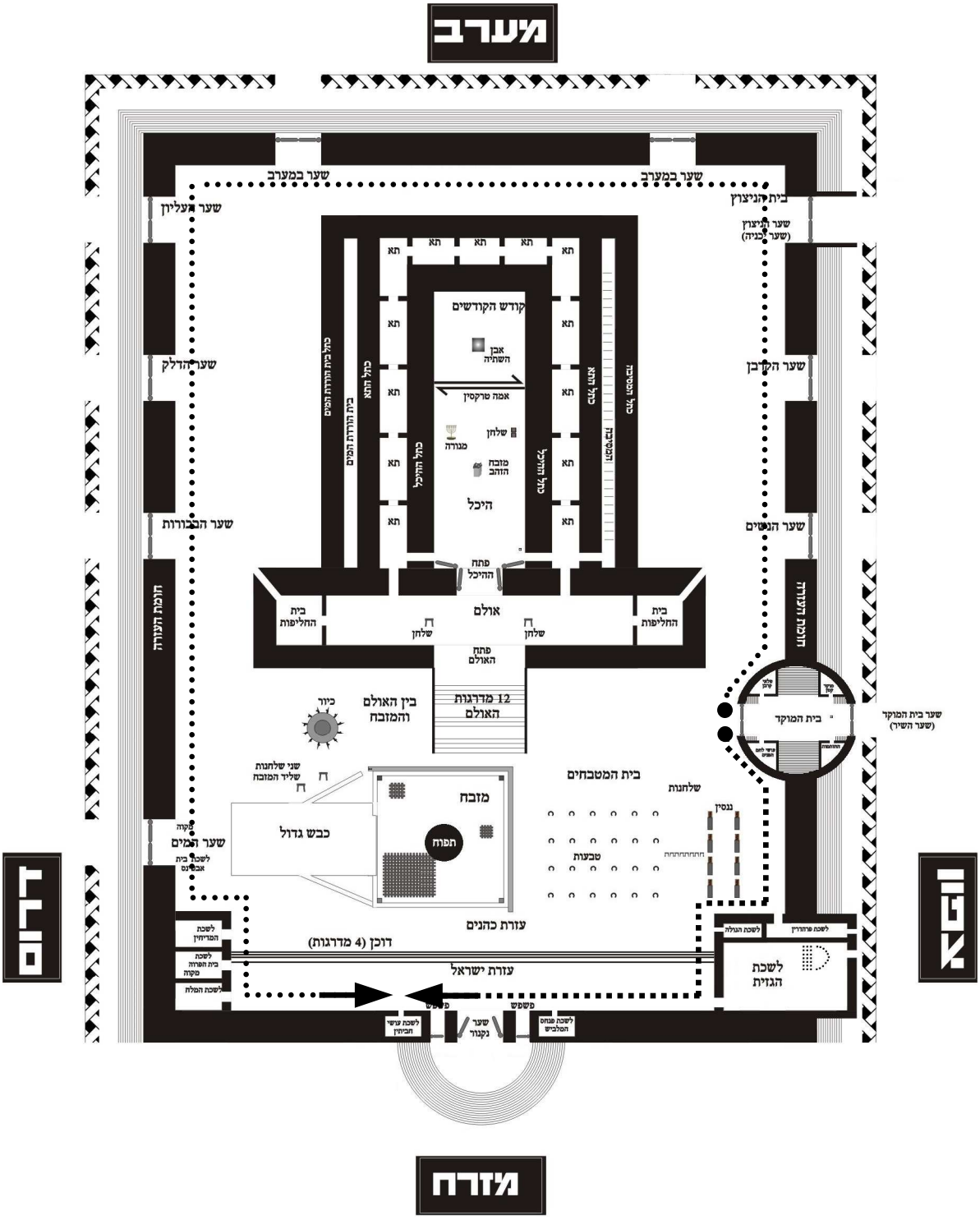

משנה ד

מִי שֶׁזָּכָה לִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, הוּא יִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, הֶזֵּהֵר שֶׁמָּא תִּגַּע בַּכְּלִי, עַד שֶׁתְּקַדֵּשׁ יָדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ מִן הַכִּיּוֹר, וְהָרֵי הַמַּחְתָּה נְתוּנָה בַּמִּקְצוֹעַ בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ, בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ. אֵין אָדָם נִכְנָס עִמּוֹ, וְלֹא נֵר בְּיָדוֹ, אֶלָּא מְהַלֵּךְ לְאוֹר הַמַּעֲרָכָה. לֹא הָיוּ רוֹאִין אוֹתוֹ וְלֹא שׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ, עַד שֶׁשּׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קָטִין מוּכְנִי לַכִּיּוֹר, וְהֵן אוֹמְרִים הִגִּיעַ עֵת. קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים חֵילָךְ וְחֵילָךְ, חָתָה מִן הַמַּאֲכָלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד. הִגִּיעַ לָרִצְפָּה, חָפַךְ פָּנָיו לַצָּפוֹן, הָלַךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת. צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה רָחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מִקּוֹם שֶׁנּוֹתְנִין מֵרָאוֹת הָעוֹף וְהַשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה:

בצד דרום של המזבח, יש את הכֶּבֶשׁ, והוא עליה משופעת כמו מדרון, מקרקע העזרה עד ראש המזבח, באורך ל״ב אמה וברוחב ט״ז אמה, דרכו עולים למזבח[עח].

מַחְתָּה: כמין כף, אבל תחתיתה ישרה ולא עגולה. ויש לה דפנות משלשה צדדים, אך לא בצד הקדמי[עט]. ויש לה ידית[פ].

עח. מידות ג׳ ג׳.
עט. רש״י במדבר ד׳ ט׳.
פ. יומא ד׳ ד׳.

כעין זה:

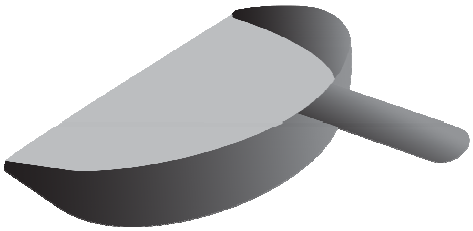

[ו] **מִי שֶׁזָּכָה** בפים **לִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ**, לקיים את מצוות תרומת הדשן מהמזבח. **הוּא יִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ**, הוא יקיים מצוה זו[פא].

באר התמיד

פא. לתרומת הדשן לובש בגדי כהונה מיוחדים, שהם פחותים מבגדי כהונה שעושים בהם את שאר העבודות. ז"ל הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב י–יב): **י.** הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנאמר (ויקרא ו ג) 'והרים את הדשן'. **והיא** עבודה מעבודות כהונה. ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר (ויקרא ו ד) 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן'. **אינו** אומר אחרים שיהיו בגדי חול **אלא** שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה לרבו.

יא. אימתי תורמין הדשן בכל יום. משיעלה עמוד השחר. וברגלים מתחלת שליש **אמצעי** של לילה. וביום הכפורים מחצות הלילה.

יב. כיצד תורמין. מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה. ומקדש ידיו ורגליו **ואומרים** לו הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. **ואחר** כך לוקח המחתה ושל כסף היתה. **והיא** היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש. ונוטל **את** המחתה **ועולה לראש** המזבח ומפנה **את** הגחלים אילך ואילך וחותה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון. וצובר **את** הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. במקום שנותנים מוראת העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. וחתיה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה **אצל** המזבח **היא** המצוה של כל יום.

וכיצד הוא סדר קיום מצוה זו[פב]. הֵם אחיו הכהנים **אוֹמְרִים לוֹ: הִזָּהֵר שֶׁמָּא תִגַּע בַּכְּלִי, עַד שֶׁתְּקַדֵּשׁ יָדֶיךָ וְרַגְלֶיךָ מִן הַכִּיּוֹר.** הכהנים אומרים לו: היזהר שלא תיגע במחתה, לפני קידוש ידים ורגלים מן הכיור. מפני שאסור ליקרב אל המזבח ולא לשום עבודה לפני קידוש ידים ורגלים[פג].

באר התמיד

פב. המפרש.
ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב י–טו) וז"ל: י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנאמר (ויקרא ו ג) 'והרים את הדשן'. והיא עבודה מעבודות כהונה. ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר (ויקרא ו ד) 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן'. אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה לרבו.
יא. אימתי תורמין הדשן בכל יום. משיעלה עמוד השחר. וברגלים מתחלת שליש אמצעי של לילה. וביום הכפורים מחצות הלילה.
יב. כיצד תורמין. מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה. ומקדש ידיו ורגליו ואומרים לו הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. ואחר כך לוקח המחתה ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש. ונוטל את המחתה ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך וחותה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון. וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. במקום שנותנים מוראת העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. וחתיה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום.
יג. אחר שירד זה שתרם רצים אחיו הכהנים ומקדשין ידיהם ורגליהם במהרה. ונוטלין את המגרפות ואת הצנורות ועולין לראש המזבח. וכל איברי העולות ואימורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין סודרים אותם בכבש כנגד הסובב. ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח. ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח. וגורפין אותה הערימה בפסכתר. והוא כלי גדול שמחזיק לתך. ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח.
יד. כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן לחוץ פיום אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.
טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה. אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה. ולא חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו שם שנאמר (ויקרא ו ג) 'ושמו'. שיניחנו בנחת. ואסור ליהנות בו.
פג. רע"ב.

[יא] ואף על פי שהכהן יודע את זה, צריך להזהירו מפני שהוא הולך יחידי ושמא ישכח ויגע. ומתוך שמזהירים אותו הוא יזהר[פד].

ואומרים לו גם[פה]: **וַהֲרֵי הַמַּחְתָּה נְתוּנָה בַּמִּקְצוֹעַ בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ, בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ**, המחתה נמצאת בזוית שבין כותל מערב של כבש לבין כותל דרומי של מזבח, שם מונחת המחתה באלכסון[פו].

אומרים לו את מקום המחתה, כי יתכן שעדיין לא עשה עבודה מעולם, ולכן אינו יודע היכן מקום המחתה[פז].

פד. המפרש. תפארת ישראל.
פה. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.
פו. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.
פז. תפארת ישראל.

מקום המחתה

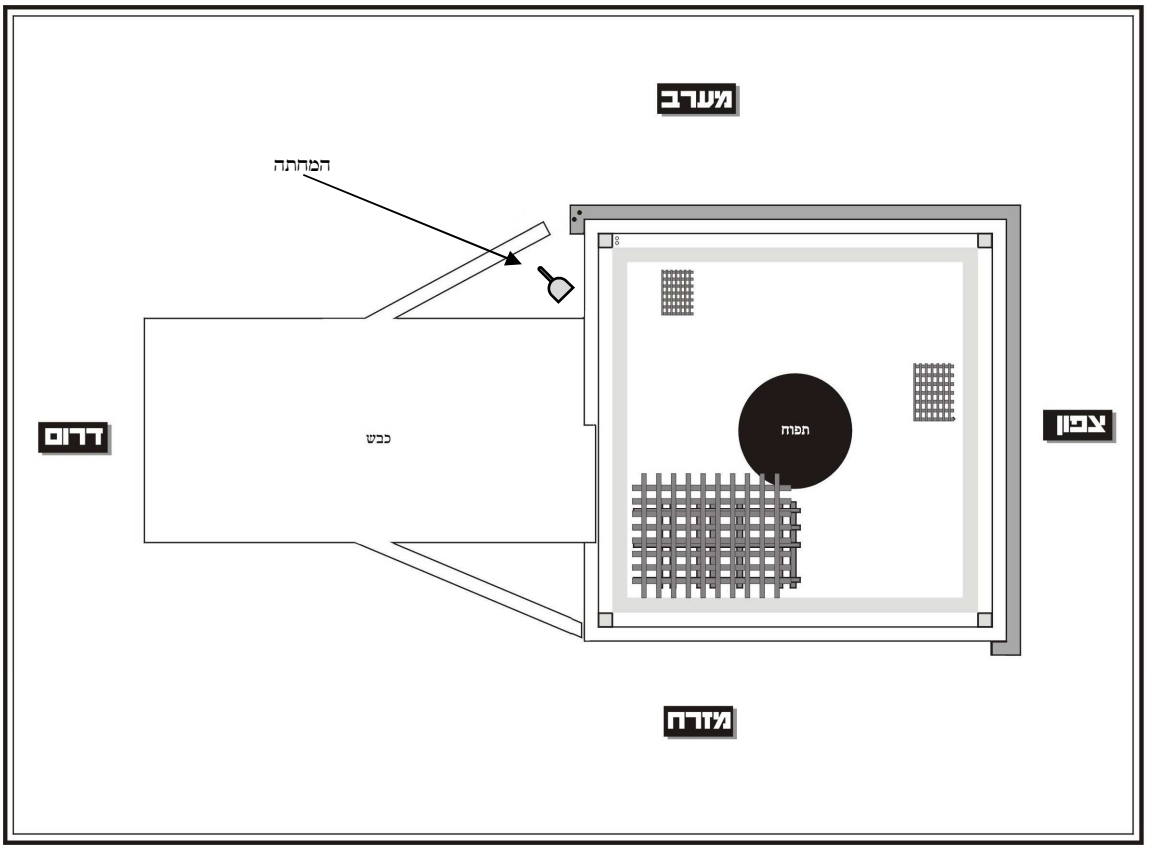

אֵין אָדָם נִכְנָס עִמּוֹ, אף אחד לא נכנס איתו, מפני שאסור להיכנס בין האולם ולמזבח שלא לצורך עבודה[פח], **וְלֹא נֵר בְּיָדוֹ**, ואינו מחזיק נר בידו מפני שהולך יחידי[פט], **אֶלָּא מְהַלֵּךְ לְאוֹר הַמַּעֲרָכָה**, אלא יש לו אור מהמערכה שעל המזבח.

לֹא הָיוּ רוֹאִין אוֹתוֹ, מפני שהם עומדים בצד מזרח העזרה והמזבח, והתורם מקדש ידיו ורגליו מהכיור שבמערב הכבש, נמצא שגובה הכבש מפסיק ביניהם ואינם רואים אותו[צ], **וְלֹא שׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ**, מפני שהולך בצניעות כי עדיין לא קידש ידיו ורגליו[צא], **עַד שֶׁשּׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קָטִין מוּכְנִי לַכִּיּוֹר**, עד ששומעין את קול הגלגל מעץ הנקרא 'מוכני', שמעלה בגלגל את הכיור מהבור.

מוּכְנִי: כל מים שנמצאים בכלי שרת בלילה, המים נפסלים. באמצע ימי בית המקדש השני, היה כהן גדול ששמו 'בן קטין', והוא עשה 'מוכני' עבור הכיור, שהוא גלגל מעץ, שעל ידו משקעים את הכיור בכל לילה לבור מים הנקרא 'בור הגדול'[צב], שנמצא שם ליד מקום הכיור[צג]. ובזה המים מחוברים לקרקע ואינם נפסלים בלינה[צד].

באר התמיד

פח. המפרש. תפארת ישראל.

פט. המפרש.

צ. המפרש. תפארת ישראל.

צא. תפארת ישראל.

צב. רבינו אליעזר בר נתן הראב"ן בסימן כ"ה. רבינו יהונתן עירובין ל"ה. תוספות יום טוב עירובין י' י"ד.

צג. תוספות יום טוב בסימני הציור. וכן משמע בתפארת ישראל בסימני הציור.

צד. יומא ל"ז. וברש"י. זבחים כ'. וברש"י. המפרש כאן. תפארת ישראל כאן.

כשמעלים את הכיור מהבור על ידי המוכני, שומעים את קול המוכני עד יריחו[צה].

וְהֵן אוֹמְרִים 'הִגִּיעַ עֵת', וכששאר הכהנים שומעין את קול המוכני, הם אומרים 'הגיע עת', דהיינו שהגיע הזמן להכין עצמינו לעבודה, כי מיד אחר שהוא יתרום את הדשן, יקדשו הם את ידיהם ורגליהם, ויסלקו את הדשן מהמזבח לתפוח[צו].

קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, הכהן שיתרום את המזבח, מקדש ידיו ורגליו מן הכיור.

[יב] **לפני העבודה חייב כל כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור**[צז].

באר התמיד

אך לשיטת הרמב"ם ה'מוכני' הוא כלי שנמצא מעל הכיור [**או שהוא כלי ענול כנלגל סביבות הכיור** (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד יח)], **והכלי הזה הוא חול ואינו כלי שרת, ובו נמצאים המים. ומפני שהכלי הזה אינו קדוש, המים שנמצאים בו אינם נפסלים בלינה. וכשרוצה כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור, הוא פותח את הפתח שבין הכלי שמעל הכיור הנקרא 'מוכני' אל הכיור עצמו, ונכנס מים לכיור כפי הצורך ראשון ראשון, ואז הוא מקדש ידיו ורגליו מהכיור במים שנכנסו לשם** (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח).

ולפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה יג) **וז"ל: כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים. ע"כ. צריך לומר שבכל פעם מכניסים לכיור מים כדי שיעור שיהיה שם מים עבור ד' כהנים. ואז מקדשים. אבל אין מכניסים יותר מזה, כדי שלא יפסל בלינה.**

והנה שיטת הרמב"ם זו נתבארה בג' מקומות (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח). **אבל במקום אחד** (הלכות ביאת המקדש ה יד) **כתב הרמב"ם כפי שיטת רש"י, שכדי שלא יפסלו המים בלינה משקעין את הכיור בתוך מי מקוה או מעין, ובבוקר מעלים אותו. ולכאורה יוקשה מהי שיטת הרמב"ם.**

ומתרץ בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד יח) **ששיטת הרמב"ם היא ששניהם נכונים, ואם לא השתמשו במוכני למעלה צריך להשתמש במוכני למטה. ועי"ש.**

צה. תמיד ג' ח'.

צו. תפארת ישראל.

צז. שמות ל' י"ט–כ"א.

אופן קידוש ידים ורגליים: מניח שני ידיו על שני רגליו, בבת אחת, מעומד, ומתכופף ומקדש[צח].

[יג] מקום הכיור הוא בין האולם והמזבח, ואינו עומד ממש בין האולם והמזבח, אלא הוא משוך לצד דרום כנגד המקום שבין האולם והמזבח[צט].

הכיור צורתו כמו סיר גדול[ק], ויש לו בסים שעליו יושב הכיור, וצורתו כמו סיר הפוך[קא], והוא 'כנו'[קב]. הכיור וכנו עשויים מנחושת[קג].

באר התמיד

צח. זבחים י"ט: רמב"ם הלכות ביאת המקדש ה' ט"ז.

צט. תפארת ישראל. כתוב (שמות ל יח): וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם. וכתב רש"י וז"ל: **ובין המזבח.** מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט.). ע"כ.

ק. רש"י שמות ל' י"ח.

קא. פירוש שני בתוס' זבחים כ"ב. וז"ל התוס': משמע שיש לו תוך, ועשוי כמין תיבה פרוצה למעלה והכיור יושב עליו. ורבינו פירש כעין יורה כפוייה על פיה ונפחתו שוליה. ע"כ.

קב. אין שום קערה וכדומה תחת הכיור, **אלא** המים שותתין על הריצפה. 'כנו' **הוא** בסים ומושב עבור הכיור, וצורתו נתבאר, **ואינו** קערה וכדומה כלל. המים ששותתין על הריצפה **לאחר** הקידוש ידים ורגלים, יתכן שנשפכים ל'בור הגדול' שלידו, ויתכן שנשפכים **לאמת** המים העוברת בעזרה.

בפשטות אין לכיור מכסה (כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א).

פסק הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה טז) שקידוש ידים ורגלים **הוא** כמו עבודה ולכן צריך לעשותו מעומד, ובכל עבודה צריך לעמוד דוקא על הריצפה בלי שום חציצה (הלכות ביאת המקדש ה יז).

קג. שמות ל' י"ח. וכן כתוב (שמות לח ח): וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת. וברש"י: בנות ישראל היו בידן מראות וכו', **ואף אותן לא עכבו מלהביא** לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן וכו', אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים וכו'. עי"ש.

בתחילה היו לכיור שני דדים ליציקת המים, אחד למעלה, ואחד למטה. בבוקר כשהכיור מלא מקדשים ידים ורגלים מהדד העליון, ולפנות ערב כשיש כבר פחות מים בכיור, מקדשים ידים ורגלים מהדד התחתון[קד].

הכהן גדול ששמו 'בן קטין', עשה שתים עשרה דדים סביבות הכיור[קה].

קד. יומא ל"ז. לפי ביאור מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בכתי"ק.

קה. כדי ששנים עשר הכהנים העוסקים בקרבן תמיד של שחר יקדשו ידיהם ורגליהם בבת אחת (יומא לז.). וראה להלן תמיד פרק ג' משנה א'.

הכיור וכנו, והמוכני

נָטַל הכהן שקידש ידיו ורגליו, את **מַחְתַּת הַכֶּסֶף** שמונחת במקום שנתבאר לעיל, **וְעָלָה** הכהן **לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ**, ובמערכה הגדולה **פִּנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הַיְלָךְ וְהֵילָךְ**, ופינה לצדדים את הגחלים שנעשו מהעצים[קו], ואחר כך **חָתָה מִן הַמְאֻכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת**, חותה מלא המחתה מהגחלים הפנימיות שנתהוו מאברי העולה שנתעכלו ונעשו גחלים[קז], ולוקח דווקא מהגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב ונעשו גחלים דקים, שהן דשן[קח], כמו שכתוב[קט]: ׳וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ׳[קי]. **וְיָרַד** בכבש מהמזבח. בדרך שבה עלה למזבח, כך יורד[קיא].

הִגִּיעַ לָרִצְפָּה, למקום שכלה הכבש[קיב], **הָפַךְ פָּנָיו לַצָּפוֹן**, ואינו ממשיך לצד מזרח לצד היציאה מהעזרה, אלא הופך פניו לצפון העזרה[קיג], **הָלַךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת**, והולך בצד מזרח של הכבש כעשר אמות. וזה רחוק מהמזבח עשרים אמה[קיד].

צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה, מניח וצובר את הגחלים על גבי הריצפה באותו מקום, כמו שכתוב[קטו] ׳וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ׳, שלא

קו. תפארת ישראל.
קז. תפארת ישראל, עפ"י ירושלמי יומא פרק ב' הלכה א'.
קח. המפרש. וכן ברע"ב וז"ל: המאוכלות הפנימיות. הגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב והן קרובים להיות דשן.
קט. ויקרא ו' ג'.
קי. המפרש. תוספות יום טוב.
קיא. המפרש.
קיב. המפרש.
קיג. המפרש.
קיד. המפרש. תפארת ישראל. ועי"ש.
קטו. ויקרא ו' ג'.

יפזר[קטז]. **רָחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**, ומניח מעט רחוק מן הכבש, שלשה טפחים, כדי שלא ישחיר הכבש[קיז], **מְקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין מֶרְאוֹת הָעוֹף וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה**, מניח את תרומת הדשן באותו מקום שנותנים את מוראות העוף[קיח], ואת הדשן ממזבח הפנימי ואת הדשן מהמנורה[קיט]. והם נבלעין במקומם[קכ].

באר התמיד

קטז. המפרש.

קיז. תפארת ישראל.

קיח. כמו שכתוב בקרבן עולת העוף (ויקרא א טז): וְהֵסִיר אֶת מֵרַאתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֶדְמָה אֶל מְקוֹם הַדֶּשֶׁן.

וברש"י וז"ל: **מוראתו.** מקום הרעי, וזה הזפק: **בנוצתה.** עם בני מעיה, ונוצה לשון דבר המאוס, כמו 'כי נצו גם נעו', וזהו שתרגם אונקלוס 'באוכליה', וזה מדרשו של **אבא** יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה. ורבותינו ז"ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת **אלא** באבוס בעליה, נאמר 'והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר', בעוף שנזון מן הגזל, נאמר 'והשליך' את המעים שאכלו מן הגזל: **אצל המזבח קדמה.** במזרחו של כבש: **אל** מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

קיט. כמו שכתוב להלן (תמיד ג ט): מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, נִכְנַס וְנָטַל הַמֶּנִי וְהִנִּיחוֹ לְפָנָיו, וְהָיָה חוֹפֵן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וּבָאַחֲרוֹנָה כִּבֵּד אֶת הַשְּׁאָר לְתוֹכוֹ וְהִנִּיחוֹ וְיָצָא. מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה, נִכְנַס וּמָצָא שְׁנֵי נֵרוֹת מִזְרָחִיִּים דּוֹלְקִים, מְדַשֵּׁן אֶת הַשְּׁאָר וּמַנִּיחַ אֶת אֵלּוּ דּוֹלְקִין בְּמְקוֹמָן. מְצָאָן שֶׁכָּבוּ, מְדַשְּׁנָן וּמַדְלִיקָן מִן הַדּוֹלְקִים, וְאַחַר כָּךְ מְדַשֵּׁן אֶת הַשְּׁאָר. וְאֶבֶן הָיְתָה לְפְנֵי הַמְּנוֹרָה וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שָׁעָלֶיהָ הַכֹּהֵן עוֹמֵד וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת. וְהִנִּיחַ אֶת הַכּוּז עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה וְיָצָא.

וכן (תמיד ו א): הֵחֵלּוּ עוֹלִים בְּמַעֲלוֹת הָאוּלָם. מִי שֶׁזָּכוּ בְּדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה הָיוּ מַקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם. מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נִכְנַס, וְנָטַל אֶת הַמֶּנִי וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא. מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה, נִכְנַס וּמָצָא שְׁנֵי נֵרוֹת מִזְרָחִיִּים דּוֹלְקִין, מְדַשֵּׁן אֶת הַמִּזְרָחִי, וּמַנִּיחַ אֶת הַמַּעֲרָבִי דּוֹלֵק, שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיָה מַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. מְצָאוֹ שֶׁכָּבָה, מְדַשְּׁנוֹ וּמַדְלִיקוֹ מִמִּזְבַּח הָעוֹלָה. נָטַל אֶת הַכּוּז מִמַּעֲלָה שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא.

וברע"ב וז"ל: החלו. **אותם** שזכו בכף של קטורת ובמחתה של גחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאין זה הטני וזה הכוז ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה.

קכ. אבל לגבי תרומת הדשן יש ספק אם נבלע במקומו או **לא** (תפארת ישראל). ועיין תוס' זבחים ס"ד. ובמפרש כאן.

אחר כך מחזיר את המחתה למקומה בזווית שבכותל מערב של הכבש, כמו שנתבאר לעיל[קכא].

באר התמיד

אמנם מלשון רש"י עולה שגם תרומת הדשן נבלע במקומו, וז"ל רש"י (ויקרא א טז): **אל מקום הדשן.** מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

קכא. תפארת ישראל.

המקום שנותנים את הדשן

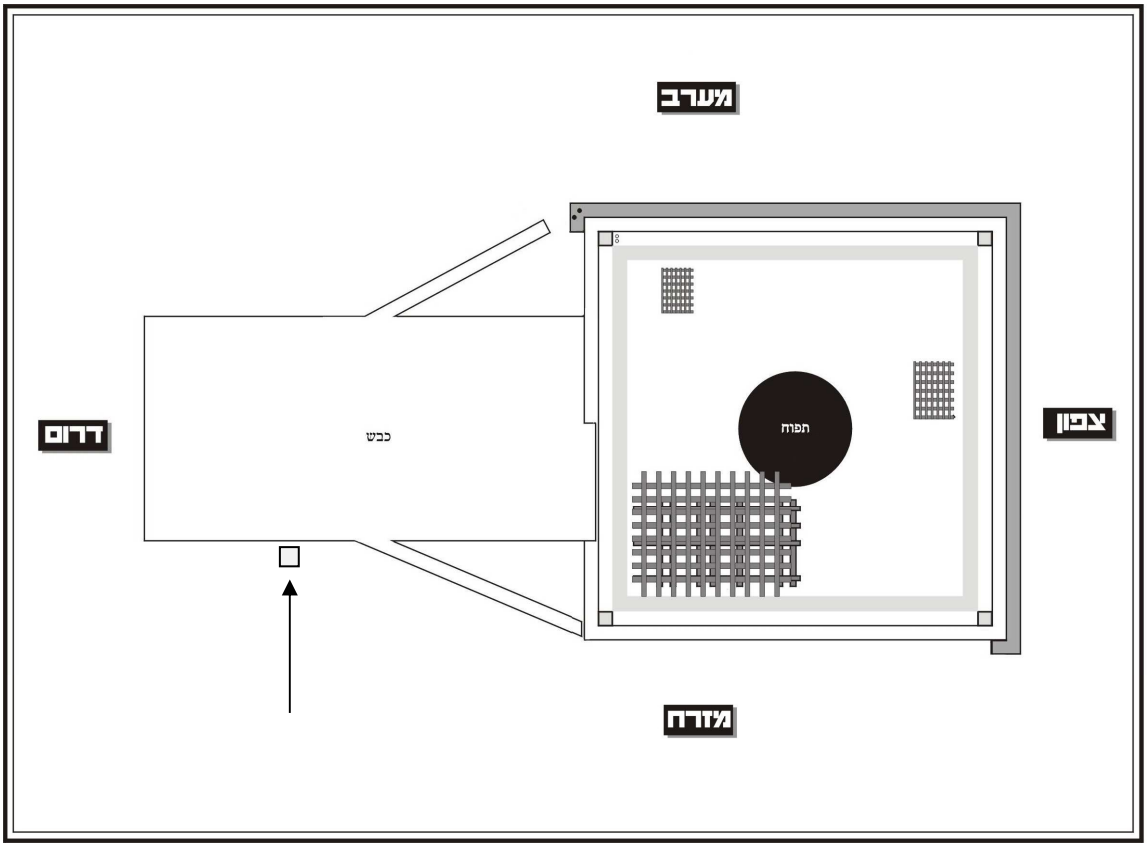

הדרך שהולך הכהן במצוות תרומת הדשן

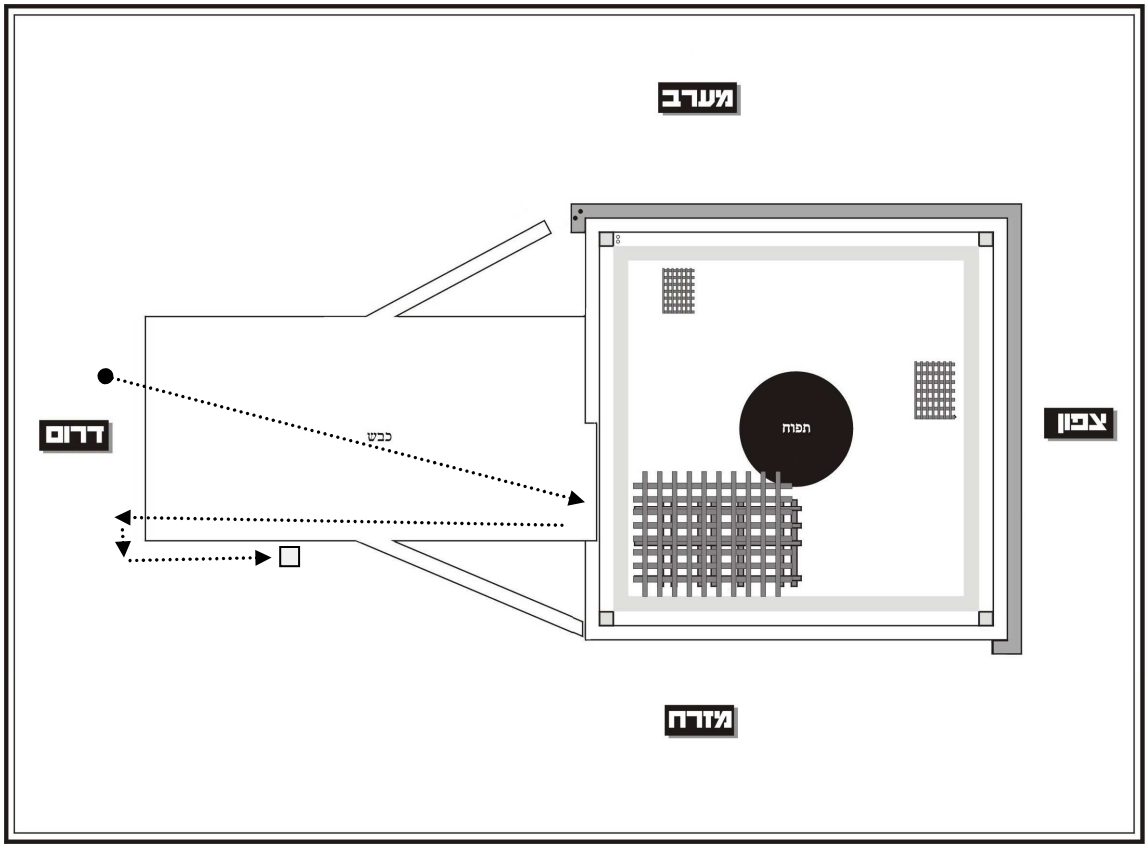

הדרך שהולך לכיור ואח"כ תרומת הדשן

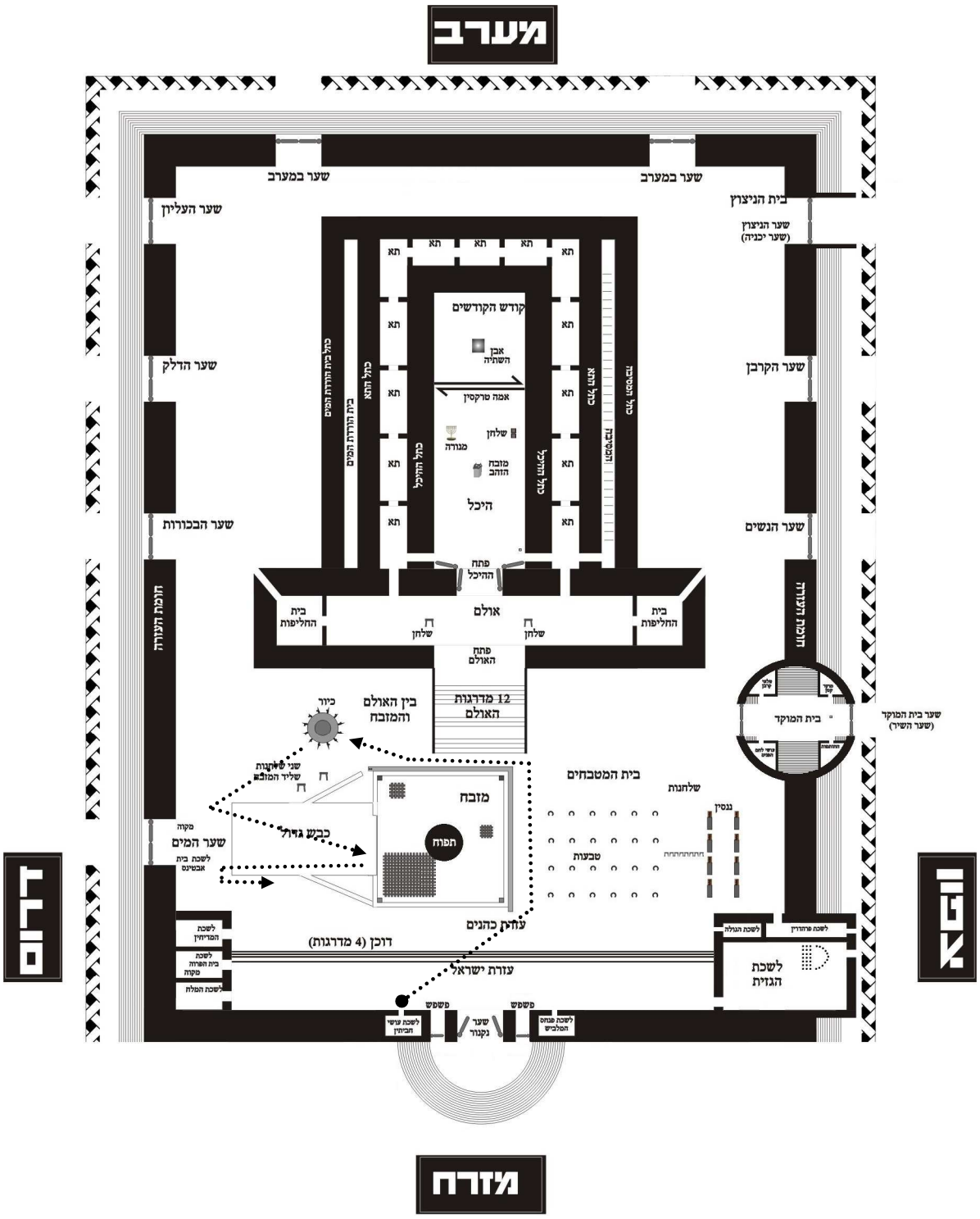

❖ אוצר התמיד ❖

א. במדרש רבה (במדבר כא כא–כב): וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַה' כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם (במדבר כח ג), לֹא שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת אֶלָּא (במדבר כח ד): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי סִימוֹן מֵעוֹלָם לֹא הָיָה אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וּבְיָדוֹ עָוֹן, כֵּיצַד, תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּלַּיְלָה, וְשֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בַּיּוֹם, מִכָּל מָקוֹם לֹא לָן אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וּבְיָדוֹ עָוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א כא): צֶדֶק יָלִין בָּהּ וגו'. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, בָּעוֹלָם הַזֶּה אַתֶּם מַקְרִיבִין לְפָנַי לֶחֶם הַפָּנִים וְקָרְבָּנוֹת, לָעוֹלָם הַבָּא אֲנִי אֶעֱרֹךְ לָכֶם שֻׁלְחָן גָּדוֹל וְיִהְיוּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים רוֹאִים וּבוֹשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כג ה): תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כוֹסִי רְוָיָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה יג): הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ.

צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי (במדבר כח ב), זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (איוב לז כג): שַׁדַּי לֹא מְצָאנֻהוּ שַׂגִּיא כֹחַ, וּכְתִיב (איוב לו כב): הֵן אֵל יַשְׂגִּיב בְּכֹחוֹ מִי כָמֹהוּ מוֹרֶה, כֵּיצַד יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ, אֶלָּא כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן לָהֶם, נוֹתֵן לָהֶם לְפִי כֹחוֹ, וּכְשֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ אֵינוֹ מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְפִי כֹחָן, רְאֵה מַה כְּתִיב (שמות כו א): אֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת, וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק חֲפָּה שֶׁל עֲנָנֵי כָבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ד ה): וּבָרָא ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה. וְעָשָׂן בְּחֻפָּה לָמָּה, כָּל מִי שֶׁנּוֹתֵן עֵינָיו עוֹשְׁנוֹת וְצָרוֹת בְּתַלְמִידִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִתְמַלֵּא חֻפָּתוֹ עָשָׁן לָעוֹלָם הַבָּא. אֵשׁ בְּחֻפָּה לָמָּה, מְלַמֵּד שֶׁכָּל צַדִּיק שֶׁהוּא מְעַלֶּה מֻחְבֵּרוֹ חֻפָּתוֹ נְכוּיוֹת מִמֶּנּוּ. נֹגַהּ, שֶׁזִּיווֹ מַבְהִיק מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, לְכָךְ כְּתִיב: הֵן אֵל יַשְׂגִּיב בְּכֹחוֹ. כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ מֵהֶם לֹא בְּקֵשׁ אֶלָּא לְפִי כֹחָן (שמות כז כ): וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד, וּכְשֶׁהֵאִיר לָהֶם לְפִי כֹחוֹ (שמות יג כא): וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם, וְלָעָתִיד לָבוֹא (ישעיה ס א): קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד ה' עָלַיִךְ זָרָח, (ישעיה ס, ב): וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה, (ישעיה ס ג): וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֵךְ, וּכְתִיב (ישעיה ל כו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם, וֵיוֵי הֵן אֵל יַשְׂגִּיב בְּכֹחוֹ. כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ מֵהֶם לֹא בְּקֵשׁ אֶלָּא לְפִי כֹחָן, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שמות כג יט): רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ, וּכְשֶׁנּוֹתֵן לָהֶן לְפִי כֹחוֹ (יחזקאל מז יב): וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מַאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר, מַהוּ לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר, שֶׁכָּל אֵילָן מְחַדֵּשׁ בִּכּוּרִים אֲחֵרִים כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, לֹא כְּבִכּוּרֵי חֹדֶשׁ זֶה בִּכּוּרֵי חֹדֶשׁ זֶה. כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ לֹא בְּקֵשׁ אֶלָּא לְפִי כֹחָן (ויקרא כג מ): וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, וְנוֹתֵן לָהֶן לְפִי כֹחוֹ (ישעיה מא יט): אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה וַהֲדַס וְעֵץ שָׁמֶן. (ויקרא נה יג): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ.

❖ אוצר התמיד ❖

ב. כתב הרמ"א בספרו תורת העולה (ח"א פי"א) וז"ל: בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס בבית הניצוץ בבית המוקד והלוים בעשרים ואחד מקומות, שהוא בין הכל ארבע ועשרים מקומות, נגד ארבע ועשרים ספרי הקודש אשר התורה נחלקת עליהן, שעליהם העולם עומד, כמו שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקת שמים וארץ לא שמתי. ולהיות כי כללן שלשה שהם תורה נביאים כתובים, והאחרים הם הפרט, לכן היו הכהנים שומרים בג' מקומות, והלוים שהוא מלשון 'ונלוו עליך' רצה לומר שנתספו על הכהנים, באחד ועשרים מקומות, שהוא בין הכל ארבע ועשרים. וידוע שהתורה שומרת העולם לבל יפסד, וכן היו אלו השומרים המקדש, ולפי שהכהנים והלוים היו עוסקי תורה כמו שנאמר (דברים לג) יורו משפטיך ליעקב, ונאמר וקמת ועלית אל המקום וגו', ונאמר (שם יח) ובאת אל הכהנים ואל הלוים ואל השופט אשר יהיה וגו', על כן היה הרמז בכהנים לוים. ועוד נוסף כי כבר כתבתי שהכהנים היו דוגמת צבא מעלה והלוים הם דוגמת השמים והם שומרים בעולם על כן היה שמירות המקדש גם כן על ידן. ע"כ.

בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת בהר) וז"ל: ונראה לי דאיתא במשנה תמיד (א א), בג' מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש כו'. ופירש רש"י לא מפני פחד הגנבים היו שומרים, רק משום כבוד וגדולה. להבין זה כבר ביארתי במ"א (ראה פרשת אמור), וכעת נ"ל כי ענין השמירה מפני הכבוד הגדול שלא יכנוס מי שאינו ראוי ליכנס לפנים אל המלך האדיר הגדול. והענין כי יש שמירה מלבר כנזכר בזוהר הנ"ל, בכל יום תשכח נטירא שהיא החשך דכסי לנהורא, וצריך להעביר החשך בכל יום ע"י התבודדת שעה אחת, ויכנס לטוב הגנוז שבכל יום היונק מהאוצר האור של יום השבת כנודע זה. ויש שמירה מלגאו בבית המקדש הגנוז בכותל הבנין שהוא אפריון הנ"ל, תוכו רצוף אהבה שהוא הדביקות בו יתברך שהוא תכלית כל המצות, כמ"ש המפרש להרמב"ם (יסודי התורה ב א), והוא ענג של שבת שנאמר אז תתענג על ה' שהיא מעין עולם הבא, שאז תכלית התענוג כנודע. וז"ש ע"י תרעא דאהבה או תשובה, כי בחול נכנס לשמירה דלבר ע"י תשובה, ובשבת נכנס לשמירה דלגאו ע"י תרעא דאהבה שהוא מדת הכהן אהבת חסד.

וז"ש בג' מקומות הכה"נים שומרים בבית המקדש. ר"ל ליכנס לקדושת המקדש לפנים צריך ליכנס במדרגת הכהנים שהיא שמירה מלגאו ע"י תרעא דאהבה שהוא חסד. וזה אינו ידוע ומסורה לכל כי אם להבאים בסוד ה' לתענוג הדביקות שהוא למעלה מהטבע שעליו נאמר אז תתענג ע"ל ה' כנודע, וזמן מיוחד לזה הוא בשבת כדדרשו בש"ס דשבת (דף קיח.) יעו"ש. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

בספה"ק אגרא דכלה (פרשת קרח) וז"ל: ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם וכו' ולמבית לפרכת ועבדתם (במדבר יח ז). הנה בכאן סגול באתנ"ח, שלא כמשפט הדקדוק דצריך להיות קמץ. ונ"ל דהנה בכאן אמר אתה ובניך אתך תשמרו וכו', הנה מיירי מעבודת כהן הדיוט, שהוא בחינת חס"ד נקודתו סגול. מה שאין כן קמץ, הוא בחינת חכמה הנקרא כהן גדול, נ"ל. ועוד נ"ל דאמר בכאן תשמר"ו את כהנתכם, ומיירי משמירה בבית המקדש, בא בסגול בג' נקודות שלא כמשפטו, להורות דבג' מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש (תמיד א א).

ג. אפשר לבאר שהטעם שנקרא 'בית המוקד' הוא מלשון יקד יקוד אש, שיוקדים באש להבת שלהבת אל ה' יתברך. וכמו שכתוב (שיר השירים ח ו) כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה. והרי בית המוקד הוא המקום שיושנים הכהנים, והענין הוא, שאפילו בשעת השינה ג"כ יוקדים באש להבה אל ה' יתברך. בספר ליקוטי תורה לבעל התניא (במדבר) איתא וז"ל: יתעורר ויקוד יקד אש בלבו להתלהב ולהתלהט להיות הלב גשמי ממש נמס ותשתפך נפשו בכלות הנפש ממש לדבקה בו ית'. ע"כ. ובפרשת פנחס וז"ל: 'לחמי לאשי', פי' 'לאשי' לאש שלי, ששורפים ובוערים אלי, דהיינו השרפים שהם בחי' יקד יקוד אש בוערה בלבם תמיד בתשוקה גדולה ונפלאה ובאהבה עזה כרשפי אש להבטל ולהכלל באור א"ס ב"ה.

ובדומה לזה כתב רבינו הרמ"א בספר תורת העולה (ח"א י"א) וז"ל: הרמז על התורה, בא השמירה בבית המוקד בארץ כאשר התורה נִתנה על הר סיני שהוא בארץ לעיני כל בוער באש עד לב השמים והוא בית המוקד.

ד. חלוקת כ"ד משמרות, וחלוקת כל משמר לבתי אב, ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ד א–יא) וז"ל: א. הכהנים הובדלו מכלל הלוים לעבודת הקרבנות שנאמר (דברי הימים א' כג יג) 'ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים' ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר (ויקרא כא ח) 'וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב'.

ב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה. לפתוח בתורה ראשון. ולברך ראשון. וליטול מנה יפה ראשון.

ג. משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות. ארבעה מאלעזר. וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא. **ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר. ועל כל משמר ומשמר**

❖ אוצר התמיד ❖

ראש אחד ממונה. ועולין לירושלים לעבודת משמר לכל שבת. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין משמר יוצא והאחר שהוא אחריו נכנס. עד שיגמרו וחוזרין חלילה.

ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים. וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם. ואין אומרין לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר (דברים יח ו) 'וכי יבא הלוי מאחד שעריך' וגו'.

ה. בד"א בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת. אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל. שנאמר (דברים יח ח) 'חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות' כלומר חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור. ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

ו. וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע. אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות. ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר (דברים יח ו) 'מאחד שעריך מכל ישראל' בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר (דברים יח ח) 'חלק כחלק יאכלו' ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לכהנים בלבד.

ז. וכן כהן שהיה לו קרבן ה"ז בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר (דברים יח ו) 'ובא בכל אות נפשו' (דברים יח ז) 'ושרת' ואפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר ע"י עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן ועבודתו לאותו הכהן בלבד שנתן לו.

ח. היה הכהן בעל הקרבן בעל מום נותן קרבנו לאנשי משמר והעור שלהם. היה זקן או חולה שיכול לעבוד ע"י הדחק נותן קרבנו לכל כהן שירצה והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבוד כלל הרי הקרבן כלו לאנשי משמר.

ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאים נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר. ועורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים.

י. היה הקרבן של כ"ג והיה אונן נותנו לכל כהן שירצה ועורו ועבודתו לאנשי משמר. כיון שכ"ג האונן ראוי לעבודה כמו שיתבאר ה"ז עושה שליח לקרבנו.

יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות. עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת. והאחר ביום של אחריו. והאחר ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממונה עליו.

❖ אוצר התמיד ❖

ה. במשנה: מְצָאוֹ נָעוּל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם. פָּתוּחַ, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. על דרך הדרש אפשר לבאר, שמדובר על אם אדם שומר את עצמו כראוי, ונועל את עצמו מפני השפעות זרות מהרחוב וכדומה. על זה אמרה המשנה, 'מצאו נעול' אם מוצאים אדם נעול, ששומר את עצמו, ונועל על עצמו מפני פגעי הזמן והרחוב, הרי 'יודע יש שם אדם', הרי הוא אדם כראוי. 'אתם קרויים אדם', ומלשון 'אדמה לעליון'. אבל אם ח"ו 'מצאו פתוח' שהוא פתוח לפגעי הזמן והרחוב, ומתנהג בפתיחות, ואינו שומר על עצמו מהשפעות זרות, הרי 'יודע שאין שם אדם', אזי יודעים שאין שם אדם, ואין הוא בכלל אדם.

ו. מצוות תרומת הדשן (ויקרא ו): (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: (ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (ד) וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר: (ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: (ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

רש"י: (ב) צו את אהרן. אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות. אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס: זאת תורת העלה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד, ואיזה אם עלה לא ירד, שכל תורה לרבות הוא בא, לומר תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא ירדו: הוא העלה. למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולן בקדש, שנפסלו קודם שבאו לעזרה: (ג) מדו בד. היא הכתנת. ומה תלמוד לומר מדו, שתהא כמדתו: על בשרו. שלא יהא דבר חוצץ בנתים: והרים את הדשן. היה חותה מלא מחתה מן המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש: הדשן אשר תאכל האש את העלה. ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים תרומה ושמו אצל המזבח: על המזבח. מצא אברים שעדין לא נתעכלו, מחזירן על המזבח, לאחר שחתה גחלים אלך ואלך ונטל מן הפנימיות, שנאמר את העלה על המזבח: (ד) ופשט את בגדיו. אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן. הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם. ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום: (ה) והאש על המזבח תוקד בו. רבה כאן יקידות הרבה על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח, כלן נדרשו במסכת יומא (מג:) שנחלקו

❖ אוצר התמיד ❖

רבותינו במנין המערכות שהיו שם: וערך עליה העלה. עולת תמיד היא תקדים: חלבי השלמים. אם יביאו שם שלמים. ורבותינו למדו מכאן עליה, על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים: (ו) אש תמיד. אש שנאמר בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות, שנאמר בה (שמות כז כ) להעלות נר תמיד, אף היא מעל המזבח החיצון תוקד: לא תכבה. המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב): י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנאמר (ויקרא ו ג) 'והרים את הדשן'. והיא עבודה מעבודות כהונה. ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר (ויקרא ו ד) 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן'. אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה לרבו.

יא. אימתי תורמין הדשן בכל יום. משיעלה עמוד השחר. וברגלים מתחלת שליש אמצעי של לילה. וביום הכפורים מחצות הלילה.

יב. כיצד תורמין. מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה. ומקדש ידיו ורגליו ואומרים לו הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. ואחר כך לוקח המחתה ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש. ונוטל את המחתה ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך וחותה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון. וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. במקום שנותנים מוראת העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. וחתיה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום.

יג. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א–ט) וז"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר.

❖ אוצר התמיד ❖

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו–ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפייס הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

ז. הפייס השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפייס זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפייס הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פייס אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פייס אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה.

❖ אוצר התמיד ❖

ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפייס שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

ח. הנה, העבודה הראשונה שעושים בבית המקדש בבוקר, היא לחמם מים רותחים עבור הכנת מנחת החביתין. ואף שלפני כן מבלשים את העזרה, מכל מקום אין זה עבודה ממש, אבל הכנת החביתין מדאורייתא ודוחה שבת.

יש ללמוד מכאן בענין עבודת ה', שהעבודה הראשונה שצריך לעשות, הוא לחמם, להתחמם ולבעור באש התלהבות לעבודתו יתברך.

ט. פרשת מנחת חביתין (ויקרא ו יב–טז): וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תַּפִּינֵי מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל:

ברש"י: **זה קרבן אהרן ובניו.** אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו' (מנחות נא:): **מרבכת.** חלוטה ברותחין כל צרכה (ת"כ פרק ד, ה.): **תפיני.** אפויה אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת: **מנחת פתים.** מלמד שטעונה פתיתה. (בר"י ולא פתיתה ממש בציעין ופרורין, לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים): **המשיח תחתיו מבניו.** המשיח מבניו תחתיו: **כליל תקטר.** אין נקמצת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה: **כליל.** כולה שוה לגבוה:

❖ אוצר התמיד ❖

י. בענין תרומת הדשן, בספר רב ייבי (פרשת צו) וז"ל: עוד יש לפרש אין צו אלא זירוז מיד ולדורות וכו'. ע"פ מה שכתוב באלשיך הקדוש בזה הל' ולהעמידך על האמת דבר זה הנני מצוה ללבוש בגדי כהונה להרים תרומת הדשן בכל יום מלא מחתה ממאוכלות הפנימיות ולשומו אצל המזבח שיהיה שם נבלע במקומו ודשן הנשאר בתפוח כשירבה יוציאהו בבגדי חול מחוץ למחנה כי אם תשאלך נפשך למה זה יורם חלק מהדשן ויושם אצל המזבח בקדושה בבגדי קודש ושיבלע במקומו ומה נשתנה מותר הדשן שיוציאו לחוץ בבגדי חול אך זאת תשיב אל לבך כי זה הוראה על קדושת אש מהשמים אשר על המזבח ע"כ נוטל מן המאוכלות הפנימיות בבגדי קודש תורמין בכל יום כאלו היא תרומה והיא קודש כמו שמוציאין תרומת מעשר מן המעשר והשאר חולין מוציאין בבגדי חול הטעם כי הי' אש מן השמים ואש מן ההדיוט של עצי המערכה ע"כ מה שנאכל מן הקרבן ע"י אש מן השמים הי' נתרם כי קודש היא ויש ברירה מן השמים וע"כ הי' נבלע במקומו וכשמוציאין מהתפוח הי' מוציא בבגדי חול כנגד מה שנאכל מאש של הדיוט. עיין שם באריכות הפלא ופלא. וברש"י ד"ה ופשט את בגדיו אין זה אלא דרך ארץ שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהם תמיד ולכך ולבש בגדים אחרים פחותים מהם. הנה בבית שני לא הי' אש מן השמים והי' ה"א שלא ילבוש בגדי כהונה לתרומת הדשן כי לא יעשה האש מהשמים פעולה כמו בבית ראשון ולמה ילכלך הבגדים בחנם לכן פי' רש"י אין צו אלא זירוז מיד ולדורות להורות שאף בבית שני יתרום הדשן בבגדי כהונה דווקא אמר ר"ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס היינו בבגדי כהונה. ע"כ.

בדגל מחנה אפרים (צו) וז"ל: וידבר ה' אל משה לאמר צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש וגו'. פירש רש"י אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות וביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס עד כאן. הנה בודאי התורה היא נצחית ונוהג תמיד בכל דור ודור ויש במקראי קודש אלו רמז לפי עניות דעתי להורות דרך ה' אל הצדיקים החכמים שבדור איך שיראו לקרב נשמות ישראל העשוקים רחמנא ליצלן להשי"ת ויתעלה וזה היה גם מעשה אהרן ובניו שהיו מקריבים קרבנות ישראל חטאות ואשמות ועולות כל אחד לפי בחינתו ומה שהיה צריך לו והיו מעלים ומקרבים בזה נשמות של ישראל לכל אחד לפי מה שהיה צריך לו ולפי בחינתו וזהו הזירוז הוא מיד ולדורות כי אף שאין קרבנות בזמן הזה עם כל זה צדיקים שבכל דור ודור מקרבים נשמות קדושות של ישראל על ידי תפלתם הזכה ותורתם שאומרים באמת ובתמים בכוונת הלב בדחילו ורחימו, והוא שאמר אחר כך זאת תורת העולה הוא העולה היינו כי ידוע תורה שלא לשמה לא פרחת לעילא ואין לה עליה רק מי שלומד תורה לשמה זו התורה היא שעולה לעילא, וענין לשמה הוא ידוע מה שכתוב בכתבים שהוא

❖ אוצר התמיד ❖

לשם ה' היינו שיתיחד ה' אחרונה שהיא השכינה כביכול עם יה"ו שיהיה נעשה הוי"ה שלם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ויהיה השם שלם וידוע ה' יש לה ג' צירופים ה"י ה"א ה"ה נמצא ג' מלואים של ה' הם היא, וזהו שמרמז הפסוק זאת תורת העולה היינו זו היא התורה שעולה לעילא היא העולה היינו כשהכוונה בה היא להעלות ה' שהוא לשמה לשם ה' שיש לה ג' צירופים שהם היא זו הוא התורה שעולה ופרחת לעילא, על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר היינו מזבח לשון יסורים כמו (ברכות ה:) מזבח כפרה כמו שכתב אור החיים, והוא שאמר על מוקדה היינו שיבער בלבו על המזבח היינו ה' מזבח רצה לומר היסורים של השכינה כביכול, כל הלילה שהיא בגלות הדומה ללילה, עד הבוקר היינו שיאיר הגאולה ויהיה קרבה אל נפשי גאלה ויהיה נהירו דכל עלמין, ואש המזבח תוקד בו היינו שיבער בלבו אש התלהבות הנ"ל על המזבח תמיד בכל עת ובכל רגע, ולבש הכהן היינו העובד ה', מדו בד היינו לשון בדידות רצה לומר שישים אל לבו שהוא לבדו יחיד בעולם וכל העולמות תלוים עליו כדאיתא בגמרא (סנהדרין לז.) חייב כל אדם לומר כל העולם לא נברא אלא בשבילי וכבר נתבאר זה לעיל, ומכנסי בד היינו מי שמכניס לו זה הבדידות בלבו ולמד אותו יראת שמים ילבש על בשרו היינו שיקרב עצמו אל הצדיק, והרים את הדשן אשר תאכל האש יש לפרש על דרך ששאל אחד להרב המגיד ז"ל האיך נוטלין התלהבות להשי"ת והשיב לו מי שצריך לאש מחפש באפר, וזה יש לומר גם כאן והרים את הדשן היינו אפר שיחזיק עצמו לאפר ועל ידי זה יתעורר בלבו התלהבות להבורא יתברך וזהו והרים את הדשן היינו הבחינת אפר ירים אותו, אשר תאכל האש רצה לומר שיבא לידי אש התלהבות ושמו אצל המזבח היינו שעל ידי זה ישים אל לבו יסורי השכינה כביכול כנ"ל עד הבוקר היינו עד שיאיר אור בוקר נהירו דכל עלמין וזהו זירוז מיד ולדורות כנ"ל, וזהו שרימז רש"י בצחות לשונו הטהור וביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס כיס הוא מספר צ' וזהו חסרון היינו שחסר א' שהוא אלופו של עולם ואין יחוד ח"ו ולכך ביותר צריך לזרז לעשות יחוד והבן. ע"כ.

בשפת אמת (צו תרל"ד) וז"ל: זאת תורת העולה כו' במד' ובזוה"ק מחשבה רעה היא העולה לאוקדה לה כו'. כי עולה בא על הרהור הלב. וכשאדם מבער זאת עד שנעשית אפר ונתבטלה לגמרי. אז נמשך תועלת כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך ע"ש בזוה"ק ואתחנן. והוא מצות תרומת הדשן שיש עלי' למחשבה זו ע"י דמתוקדה לאפר. ומשמע דמצוה זו הוא עיקר בהקרבן דכתיב זאת תורת העולה ומפרש תרומת הדשן שזה סוף העלי' כנ"ל. והיא מצוה הראשונה בבוקר. וגם עכשיו שאין לנו הקרבנות. נוכל לקיים זאת ברצון של אמת למסור נפשו להשי"ת בכל לילה כדאיתא ברע"מ פ' זו. וע"י המס"נ מבער כל המחשבות שעברו עליו כל היום. ומזה עצמו יש לו התעוררות בבוקר כענין תרומת הדשן כנ"ל. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

בשם משמואל (צו ושבת הגדול תרע"ה) וז"ל: ענין תרומת הדשן. הנה ידוע שיש בכל נמצא ד' ענינים, הן בעולם, הן בשנה, הן בנפש. בעולם ד' יסודות ארמ"ע. בשנה שבת ויו"ט ור"ח וימי חול. בנפש גוף ונפש ושכל וצלם אלקים. וכל אחד כלול נמי מארבעה וארבעה מארבעה עד כי עצמו מספר, וקצת הצריך לענינינו נזכירם, ומהם תקיש על השאר. אש כלול מארבעה, אש היסודי שהוא חשוך כמ"ש הרמב"ן בפ' בראשית, ואשא אוכמא וחיוורי ותיכלא הנזכר בזוה"ק. רוח, אמרו ז"ל (גיטין לא:) ארבעה רוחות מנשבות בכל יום. מים, מי באר, מי נהרות, מי גשמים, מי הים. עפר נמי כלול מארבעה, דומם, צומח, חי, מדבר. ודומם עצמו כלול מארבעה, עפר וחול [ההפרש ביניהם שזה עושה פירות וזה אינו עושה פירות], אבנים ומתכות. וכן צומח עצמו כלול מארבעה, ירקות, זרעים, אילנות ופרי העץ. חי כלול מארבעה וכולם בפסוק אחד (תהלים קמח) החי', וכל בהמה, רמש, וצפור כנף. מדבר נמי נזכרו שם, מלכי ארץ וכל לאומים, שרים וכל שופטי ארץ, בחורים וגם בתולות, זקנים עם נערים. מתכת שהוא אחד מחלקי הדומם נמי כולל מארבעה זהב, וכסף, ונחושת, וברזל, ועיין בזוה"ק (וארא). וכן כל אחד מחלקי החי דם, ובשר, גידין ועצמות. וכן בחלקי המדבר, גוף, ונפש, ושכל, וצלם אלקים. ושורש כולם ד' עולמות, אבי"ע, וד' חיות נושאות את הכסא, ושורש שרשם ד' אותיות שם אדנ', וד' אותיות הוי' ב"ה וב"ש, שכל הנמצאים נמצאו מאמיתת המצאו.

ובאשר את זה לעומת זה עשה האלקים עשה כנגדן ד' מיני כחות המתנגדים למציאות והם ארבעה גולייריין בישין, עון, משחית, אף, חימה, הנרמזים בפסוק אחד והוא רחום יכפר 'עון' ולא 'ישחית' והרבה להשיב 'אפו' ולא יעיר כל 'חמתו', והם שורש לד' הענינים המתנגדים למציאות הן בעולם, הן בשנה, הן בנפש. בעולם נרמז בפסוק והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום ובמד"ר דורשו על ד' מלכיות המתנגדים למלכות שמים, תוהו זה בבל, בוהו זה מדי, חושך זה יון, על פני תהום זו מלכות הרשעה, והיינו שד' מלכיות אלו הם נשפעים מד' כחות רעים. בשנה ד' תקופות שבהן מתעוררין ד' כחות רעים אלו, ומהם נסתעפו ד' פרקים שאירעו צרות לישראל שנקבעו בהן ד' צומות. ובנפש ד' מרות, מרה אדומה, לבנה, ירוקה, שחורה, ובזוה"ק שהמרה היא כמו גיהנם באדם, וכמו שמציאות העולם נחלקת לד', הן בעולם, הן בשנה, הן בנפש, כך נמי המתנגדים למציאות נחלקים לד', הן בעולם הן בשנה והן בנפש.

ונראה שמלכות בבל מקבילה למרה אדומה בנפש, ובמתכות הוא זהב, וכתיב (דניאל ב לח) אנת הוא ראשה די דהבא, ובפסיקתא דר"כ (יד טו) אדומה זו בבל, ויסודה יסוד אש שממנה הגיאות העולה היא למעלה והכעס והחימה, וזה מצינו בנבוכדנצר שנתגאה ואמר (ישעיה יד) אעלה על במתי עב אדמה לעליון, ונמצא אצלו הכעס והחימה ביותר, ובמדרש (לך לך) אימה זו בבל שנאמר באדיין נבוכדנצר התמלא חימה, הרי שזו היתה מהותו, ושורש מלכות

❖ אוצר התמיד ❖

בבל הוא האחרון מד' גולייריו בישין שהוא חימה. מלכות מדי מקבילה למרה לבנה, ובמתכות כסף כמ"ש (דניאל ב) חדוהי ודרעוהי, די כסף, ויסודה מים שמהם בקשת התענוגים והתאוה וסעודת אחשורוש לעד וכמ"ש מהר"ל בספר נר מצוה שכל ענינה של מלכות זו למלאות נפשם המתאוה וכמ"ש (דניאל ז) קומי אכלי בשר שגיא, ושורש מלכות מדי הוא הראשון מד' גולייריו בישין שהוא עוון, וסתם עוון הוא התאוה וכמ"ש (תהלים נא) הן בעוון חוללתי. מלכות יון מקבילה למרה ירוקה שבנפש, ובמתכות היא נחושת כמ"ש (דניאל ב) מעוהי וירכתה די נחש, ויסודה רוח שממנה תאות הממשלה ולרדוף באף את מי שאינו נכנע אלי', ושורש מלכות יון הוא השלישי מגולייריו בישין שהוא אף מלכות הרשעה מקבילה למרה שחורה שבנפש ובמתכות היא ברזל ראש המשחיתים וחרס כמ"ש בדניאל, ויסודה יסוד עפר, וכמו העפר שהוא מבלה ומכלה את הכל כך טבע המלכות הזאת להשחית את הכל כמ"ש (דניאל ז) אכלה ומדקה ושארא ברגליה רפסה, וכמו שהאריך מהר"ל בספר הנצח, וכמו טבע בעלי מרה השחורה שהם שונאי המציאות כנודע, ושורש מלכות הרשעה הוא השני מגולייריו בישין שהוא משחית, ובמדרש (תרומה) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת זהב זו בבל וכו', כסף זו מדי וכו', נחושת זו יון וכו', אבל ברזל אין כתיב כאן לא במקדש ולא במשכן למה שנמשלה בו אדום הרשעה ללמדך שמכל המלכיות יקבל הקב"ה דורון לעת"ל חוץ מאדום וכו'.

ונראה שהדורון הוא שלעת"ל יתבררו מכל הכחות שבעולם כל חלקי הקדושה, והיינו שבכל הכחות וכל המדות יש דוגמתן בקדושה, כידוע שבכל הכחות שבעולם יכולין להשתמש בהם בקדושה לאהוב את ה' ולייא ממנו בכל תוקף שהיו מונחות האהבה והיראה בחיצוניות, וע"כ שלש המלכיות הראשונות שהם זהב וכסף ונחושת, שהם יראה ואהבה והתפארת והעוז, יהפך לקדושה, וזהו הדורון למלך מה"מ הקב"ה, אבל מדות השחתה והעדר המציאות אין דוגמתן בקדושה, כי כל ענין קדושה הוא החיים והמציאות, ואפי' העונשין הם רק לתקן ולהדחות את המתנגד למציאות, וע"כ ברזל לא נמצא לא במקדש ולא במשכן, ע"כ לא נתקבל מהם הדורון לעת"ל, ועל זה נאמר (עובדיה א) ולא יהי' שריד לבית עשו.

והנה ענין הקרבנות ע"ג המזבח כל חלקי החיות מבררין ומקריבין, והיינו דם ובשר וגידין, אבל עצמות מצד עצמן אינן עולין ע"ג המזבח אלא כל זמן שהן מחוברין לבשר עולין עם הבשר פירשו לא יעלו כבש"ס זבחים (פה:), והיינו כי דם בשר וגידין שיש בהם חיות שהם שלשה חלקים הראשונים שבחי, הם לעומת שלש המלכיות הראשונות שיש בהן חיות ולעתיד יחזרו לקדושה, וזה יהי' הדורון למלך מה"מ הקב"ה כנ"ל, אבל עצמות שבעצמן אין בהן חיות אלא ע"י שהן מחוברין לבשר עולין עמו ויסודם מיסוד העפר, הוא דומה למלכות רביעית, וה"ה נמי כל האברים אחר שנבררו מהם חלקי החיות העולים לגבוה ולא נשאר אלא הדשן לבד והיינו יסוד העפר לבד, הוא דוגמת מלכות הרביעית ונדחה לחוץ כי הוא

❖ אוצר התמיד ❖

ממרה השחורה שענינה רק להשחית ולבלוע את הכל ודוגמתו האפר שאינו עושה פירות ואינו מצמיח כמ"ש התוס' פרק כיסוי הדם שדם איברים לכ"ע ואינו מצמיח ע"כ נדחה לגמרי וכמ"ש, ולא יהי' שריד לבית עשו.

ואך באשר אי אפשר שיהיה דבר בעולם שלא יהיה בו ניצוץ קדוש המחיה אותו, חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, והוא מצות תרומת הדשן שאפר עם כל ענינו שהוא בלי חיות ובא מצד ההשחתה כנ"ל נמצא בו עוד ניצוץ טוב והיינו שנמשל בו ענין הכנעה כמ"ש ואנכי עפר ואפר, היפוך מדתה של המלכות הרביעית האומרת אני ואפסי עוד, והיינו כשיתבונן האדם שהוא נשחת לגמרי כאפר בלי חיות ואין לו שום מציאות בפ"ע, והוא מבטל עצמו לכלל ישראל, אז באמצעות כלל ישראל אפשר שישיג חיים חדשים, ולזה בא הרמז שבתרומת הדשן שלוקח קומץ דשן במחתה ושמו אצל המזבח, כי מזבח הוא כנס"י ונבלע בצדו הרמז שיהי' כ"כ בתכלית הביטול עד שישוב כמו בלוע, וזה תיקונו והוא כעין מ"ש הרמ"ע בהא דאמרו ז"ל (ראש השנה יז) נשמתן נשרפת ונעשו אפר תחת רגלי הצדיקים.

ולפי האמור יש לפרש דברי הש"ס פ"ב דיומא (כד.) דבעי תרומת הדשן בכמה מתרומת מעשר או מתרומת מדין ילפינן לה, ופשט לה דמקומץ המנחה ילפינן לה, היינו דכל ענין תרומה מורה על התרוממות הנפש שע"י אסיפת התבואה שגורמת שמחה לאיש וכמו שכתבו ז"ל בטעם סוכות זמן שמחתנו באשר בא בזמן האסיף, וכן הלוי באסיפת מעשרו שלא עמל ולא טרח בו, מה גם השבים ממלחמת מדין שנתנו נקמת ה' במדין ולא נפקד מהם איש ובידם כל השלל הזה, שבודאי היתה נפשם מתרוממת, לזה באה המצוה להרים תרומה לה', היינו שההתרוממות תהיה כולה קודש לה' ולא יתערב שמץ גיאות ח"ו, ופשיט לה שבתרומת הדשן אינו כן שאין כאן עדיין מקום התרוממות הנפש, אדרבה כאן נתבקשה דוקא הכנעה ושפלות רוח, וכענין מנחה כאמרם ז"ל (מנחות קד:) מי דרכו להביא מנחה עני מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו, והיינו דדשן המורה על הכנעה כמו מי שנשחת מכל וכל ולא יצלח עוד לשום דבר יכול ח"ו לצמוח מזה יאוש הנורא והתרשלות, לזה באה מצות התרומה היינו לרומם את ההכנעה לה', היינו להיות נכנע להש"י לתורתו ולעבודתו ולידע ולהאמין שעוד ישוב לאור באור החיים. וכענין שהגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה בפסח מצרים שטעון הזאה באגודת אזוב כמ"ש ולקחתם אגודת אזוב, היינו שישראל במצרים לא היתה להם מעלה אלא היו נכנעים לפרעה, ואותה הכנעה נצטוו להגביה אותה לה' היינו שלא להיות בשפיות ידים אלא נכנעים לה' ולתורתו, וזה ולקחתם שהוא לשון הגבהה כענין אמרם ז"ל בלולב (סוכה מב.) מדאגבהי' נפק ביה, עכת"ד. כן נמי הוא ענין תרומת הדשן.

ולפי האמור יש לפרש ענין שבת הגדול שכתב הטור מפני שנעשה בו נס גדול שמשכו וקשרו בכרעי המטה ולא היו המצרים רשאים לומר להם דבר, ואינו מובן למה לא אמרינן

❖ אוצר התמיד ❖

יום עשירי הגדול שמקחו בעשור, ומשמע ששבת הי' הגורם, ואינו מובן למה. ולהנ"ל יש לומר דהנה הא דמשכו השה כנ"ל למורת רוח מצרים כאמור הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו הי' נצרך לרוממות הנפש שלא הי' נמצא בכל אותו הדור שהיו מגודלים בהכנעה וכמ"ש א"ע (פ' בשלח), וכל ענינם הי' כענין תרומת הדשן כנ"ל שמקומץ המנחה ילפינן לה, ולא מהם הי' לילך בהתרוממות הנפש אבל הכח הלז הי' מפאת שהי' אז העשירי בשבת, ושבת כל ענינו הוא בהתרוממות הנפש, כמו שכבר הארכנו בזה בפי' צווחין אף עקתין בטלין ושביתין ברם אנפין חדתין ורוחין עם נפשין ואין מהצורך לכפול הדברים.

בזוה"ק (כז.) והאש על המזבח תוקד בו אמאי, וביער עלי' הכהן עצים בבוקר בבוקר אמאי, וכהנא אמאי, והא תנינן אשא בכל אתר דינא הוא וכהנא מסטרא דימינא קא אתי ורחיקא הוא מן דינא דהא כהנא לא אזדמן בדינא לעלמין, והכא הוא בעי לאוקדא דינא בעלמא דכתיב וביער עליה הכהן, ותירוצו אינו מובן עיי"ש. ונראה לפרש דהנה בזוה"ק דעבירות הם כמו סירכות דאחידן בריאה ולא מניחין לה לפרחא לסלקא לגבי עילא לנשבא ברוחא דקודשא. אך ידוע שאין לך דבר העומד בפני הרצון, ואם הרצון הוא חזק ואיתן הוא מפרק הרים ומשבר סלעים, אבל דא עקא שהעבירות מקררין את הרצון. אך הנה כהנים אנשי החסד תוקפי' דדרום הם הם המדליקין את אש האהבה והחסד שלהבתי', ומחמת זה כל הסירכות מתנתקין, וזהו אשא אוכלא אשא, וזהו בבוקר בבוקר עת שליטת החסד, ויש להעמיס זה בכוונת הזוה"ק עיין עליו.

ולפי האמור יש לומר שגם זהו טעם שבת הגדול, כי היות שהיו צריכין ללקיחת השה מסה"נ שזה לא היה לפי מסת דרגין שלהם שהיו במ"ט שערי טומאה, אך מחמת שבת שאיתא בתדב"א שבשבת אדם מתרצה עם בניו ואנשי ביתו, וכבר פירשנו דקאי אקב"ה, ובניו וב"ב הם ישראל, וכמו שאנו אומרים בקידוש אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו, וכמים פנים אל פנים גורם נמי רצון בישראל עד למעלה ראש המפרק הרים ומשבר סלעים, ע"כ היו יכולין אז לבוא למסה"נ, ושוב עורר זה למעלה עד שנגלה עליהם מלך מה"מ הקב"ה וגאלם, ובהתגלות האלקות נתוספה בהם אהבה על אהבה עד שכל קשורין שקשרו עליהם המצרים ננתקו כנעורת הפשתן בהריחו אש, וזה הי' עיקר הגאולה. ע"כ.

בפרי צדיק (פרשת צו אות ג) וז"ל: מצות תרומת הדשן נסמכה בפרשה לתורת העולה, אף שתרומת הדשן בא מכל הקרבנות שהיו מרובין, והעולה יחידית בבוקר ובערב, הענין על פי מה שאמרו (זבחים ו:) עולה דורין הוא אי דליכא תשובה זבח רשעים תועבה ואי דאיכא תשובה התניא עבר על מצות עשה ושב אינו זז משם עד שמתכפר, ופירש רש"י דורין שאינו באה לכפר על עשה כפרה ממש כו'. ובמדרש רבה (פנחס) מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון, תמיד של שחר מכפר על עבירות דלילה ושל בין הערביים על

❖ אוצר התמיד ❖

עבירות שנעשים ביום, וצריך להבין הא עולה אינה מכפרת כלל, שאיננה מועילה לכפר על מצות עשה רק עם התשובה, ולחייבי עשה מועיל תשובה לחודה, גם לשון עון קשה לפרש על חייבי עשה, דביטל מצות עשה לא נקרא עון, אך איתא (במדרש רבה פרשה זו פ"ז) לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב וכן כתב בזוהר הקדוש פרשה זו (כז א) העולה דא מחשבה רעה כו' ובזה איתא בגמרא (בבא בתרא קסד:) ג' דברים אין אדם ניצול בכל יום כו' הרהור עבירה ויחזקאל התפאר בזה הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה (חולין לז:) והקשו בתוספות מאי רבותיה דיחזקאל הא כל אדם נמי אסור כדילפינן ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר וכו' ותירצו דהיינו רבותיה דיחזקאל משום דאין אדם ניצול מזה בכל יום, והנה גדר התשובה איתא ברמב"ם (הלכות תשובה) עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטוא עוד. ועל כל פנים צריך שיהיה באותו שעה בגדר שמוסכם לעזוב החטא לעולם. דאז אף דאחר כך יתגבר עליו היצר הרע. מכל מקום לשעתו היה בגדר השב (כמו שהוכחנו מגמרא קדושין מט: ע"מ שאני צדיק) וכיון שאין אדם ניצול בכל יום מג' דברים אלו לא יצויר על זה תשובה כיון דאף לשעתו אינו עוזב כראוי. שיוכל להעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב עוד לחטא. ועל זה בא כפרת עולת התמיד. ושפיר מיירי עם התשובה. ואינו בכלל זבח רשעים תועבה, כיון שעשה תשובה, אך מכל מקום נצרכה כפרת עולת התמיד דהתשובה לא יועיל כיון שעומד לשוב ולחטוא ועל ידי העולה מועיל התשובה. שענין הקרבן הוא דיצייר בנפשו כאלו הקריב עצמו על גבי המזבח. והיינו שבאמת רוצה להקריב נפשו רק שאינו רשאי ומקריב הבהמה תחתיו, שיהיה דם הקרבן כדמו וחלבו כחלבו. וכן מצינו (ברכות יז.) בתפלת תענית בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו כו' שיהא חלבו ודמו שנתמעט כאלו הקרבתיה לפניך על גבי המזבח ותרצני. יכוין שבשעת הקרבת העולה עם התשובה הוא מוסר נפשו, שבאם יעשה עוד נגד רצון השם יתברך למה לו חיים והוא מוכן באמת להקריב נפשו. רק התורה אמרה שיקריב בהמה חלף נפשו, ממילא אין יצר הרע שולט בו עוד. וכעין דאיתא ביצחק אבינו ע"ה הא קריבית נפשי קמך (כמו שאמרו שבת פט:) והיינו דאברהם אבינו ע"ה נצטוה על עקידת יצחק אבל יצחק לא נצטוה לשמוע לאביו. והרשות היה בידו למחות באביו. ומה שאמרו בגמרא (סנהדרין פט:) דשמע ליה יצחק מפני שהיה נביא מוחזק. אבל היה רק רשות, כיון שלא אמר לו אברהם אבינו ע"ה שנצטוה לומר לו בנבואה שיתרצה להיות עולה ואפשר שיכול למחות, ויתקיים נסיון אברהם אבינו ע"ה במה שיתרצה בלבו להעלותו לעולה ואם יתגבר עליו יצחק אבינו ע"ה לא איכפת ליה. רק יצחק אבינו ע"ה בשומעו שהוא רצון השם יתברך רצה לעשות רצון בוראו במסירת נפש אף שלא נצטוה וזה שאמר הא קריבית נפשי קמך ואף דאברהם אבינו ע"ה גם כן מסר נפשו לכבשן האש באור כשדים וגם כן לא נצטוה דאין בן נח מצווה על קידוש השם (כמו שאמרו שם עד:) מכל מקום על כל פנים שם רצו להעבירו על דת לעבוד עבודה זרה. ובדין ישראל יהרג ואל

❖ אוצר התמיד ❖

יעבור ואברהם אבינו קיים כל התורה כולה עד שלא נתנה (כמו שאמרו יומא כח:) ואף דלהרמב"ם ז"ל (פ"ה מיסוה"ת ה"ד) הפטור ומוסר עצמו מתחייב בנפשו ובן נח אינו רשאי לאבד עצמו ואיך החמיר אברהם אבינו ומסר עצמו כיון שעדיין היה בן נח ואינו מצווה מכל מקום היה רוצה למסור חיי עולם הזה וחיי עולם הבא כדי שיתקדש שם שמים על ידו. ובאמת אחר כך אברהם נקרא ישראל (כמו שאמרו מדרש רבה ריש פרשת תולדות) ודינו כישראל והיה המסירות נפש בדין. מה שאין כן יצחק אבינו ע"ה שמסר נפשו שלא בחיוב רק מיראת ה' שלא לשנות מרצונו יתברך אמר הא קריבית נפשי קמך ומאז פסק יצר הרע ממנו וכמו שאמרו (מדרש תנחומא תולדות ז') שרואה את עפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח ומהאי טעמא ייחד שמו עליו בחיים, שבטוח שלא יטעה אותו יצר הרע וזה שאמר שהעולה מכפר על הרהור הלב, והיינו עם התשובה כשמקריב עולה שהיא כעין מסירת נפשו שמסכים בלבו שלחיות נגד רצונו יתברך אינו רוצה ולמה לו חיים ואחר המסירת נפש שוב אין היצר הרע שולט בו ובשעה זו הוא בגדר בעל תשובה גמור ואף שאחר כך יתגבר יצרו עליו שאין אדם ניצול בכל יום על פי הרוב מכל מקום כיון שבשעת מעשה היה בגדר עשה תשובה שיעיד עליו היודע תעלומות על שברון לבו אף שאחר כך נתגבר עליו יצרו וחוזר לסורו מכל מקום לשעתו היה צדיק גמור (כמו שהוכחנו מגמרא קדושין הנ"ל) וזה שאמר גם כן בעולת התמיד שהיא מכפר על כל ישראל על הרהור הלב והוא גם כן עם התשובה. רק דלא היה מועיל כאמור רק עם העולה וזה שאמר ובידו עון שזה נקרא עון (וכן נרמז בעוון מלא כו' צד א' מעון, על עטיו של נחש, כמ"ש מדרש תנחומא ריש פרשת תזריע לגירסת ילקוט) וזה שאמר הלשון לא לן אדם בירושלים כו' וקשה דהא התמיד מקריבין מתרומת הלשכה שהוא משקלי ישראל מכל ארץ ישראל, ואף בחוץ לארץ היו שולחין שקלים, והיה לו לכפר על עון ישראל מכל מקומות מושבותיהם, אך לפי האמור בחוץ לארץ או בשאר ארץ ישראל שלא ידעו בכיוון זמן הקרבת התמיד, לא שייך כאלו הקרוב נפשו שיועיל התשובה על הרהור הלב, מה שאין כן בירושלים שהיה אנשי מעמד שעמדו על הקרבת התמיד, וכל אחד גמר בנפשו להקריב נפשו לפני הקדוש ברוך הוא, שפיר אמר שלא לן אדם בירושלים ובידו עון שהועיל התשובה על ידי הקרבת התמיד כאמור, ושבת זמן תשובה כמו שאמר (פרקי דרבי אליעזר פי"ט) דכתיב טוב להודות לד' שכל מי שמודה ועוזב כו' מועיל התשובה אף לקלקול זה, וזה שכתב בזוהר הקדוש (ח"ב צד ובזוהר חדש תשא מד:) דשבת ברזא דברית שאז הזמן לתקן פגם הברית וזה שנאמר שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע שהפוגם בזה נקרא רע כמו שכתב בזוהר הקדוש (ח"א ריט:) וגמרא (נדה יג:) ועל ידי שמירת שבת כדת זוכה לתקן מדת צדיק כאמור, וזהו שנסמך בפרשה תרומת הדשן לתורת העולה לזכר עפרו של יצחק שצבור על גבי המזבח שגם הוא זכה על ידי מסירות נפש שהיה יצר הרע פסק ממנו וכמו כן בהקרבת העולה לכפר על הרהור הלב כאמור. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

בשפתי צדיק (צו) וז"ל: במדרש תנחומא כי מי בשחק וגו' בבני אלים, אמר הקב"ה אילו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל להקריב לי קרבן וממי אני מבקש קרבן מישראל. עיקר המאמר כי המלאך מקורב מתחילתו ולא יקורב יותר על ידי קרבן, אומות העולם מרוחקים מעת שמיאנו לקבל תוה"ק ואין אפשרות שיתקרבו על ידי קרבן, רק ישראל שמתגדלים בעוה"ז בין כל חמדות ומכשולים רבים, על ידי קרבנות ביכולתם לעלות ממחשכי עוה"ז להדבק בו יתב"ש, ישראל טרם יעלה למקדש יזוע ויזכך לבו להתבונן לפני מי אני עולה להקריב, עד שבעת הקרבה נמס לבו כמים, אזי ההכנה חשוב מאד בשמים, וזאת לא נמצא במלאכי השרת, ועל כן לא ידמה לבני אלים שהן מוכנים מבריאתן לשרתו.

לאחר שנשרף הקרבן יש עוד מצות תרומת הדשן, כי על ידי לב נשבר מבעל הקרבן כדאיתא בחינוך (מצוה קטז) שצריך לדמות בנפשו שנצרך כליות שלו להקטיר מפני שיעצו אותו לילך בדרך רע, ועתה חוזר ושב בתשובה אל יטעה שנשאר כתם רושם מעון, לכך מראין שאחר כל ההקרבה נצטוה מצוה חדשה תרומת הדשן, כמו תשובה מאהבה שנהפך הכתם גופיה לזכות. ע"כ.

יא. יש לציין לזה את המעשה מהרה"ק מברדיטשוב זיע"א שהיה ממתין בלילה הראשון של חג הסוכות כל הלילה, עד שיגיע הבוקר, ויוכל לקיים מצוות נטילת לולב.

והאתרוג היה מונח בתוך ארון, עם כיסוי מזכוכית. ומיד כאשר הגיע הבוקר, בגודל תשוקה רבה והתלהבות נטל את האתרוג, ומבלי משים נשבר הזכוכית, ולא שם לב לכך.

וכן במוצאי חג הסוכות היה ער כל הלילה כדי לקיים מצוות תפילין, שנבצר ממנו לקיים זה תשעה ימים.

וכעי"ז כאן בכהן, שחששו שמא מרוב תשוקה לקיים מצוות תרומת הדשן, ישכח שצריך לקדש ידיו ורגליו, וירוץ מיד ברוב להבת שלהבת אש קודש לקיים מצוות תרומת הדשן. על כן הוצרכו להזהירו ולהזכירו שיתאפק מעט ולא יגע במחתה לפני קידוש ידים ורגלים, ורק אחר כך יוכל לקיים גם את מצוות תרומת הדשן ברוב תשוקה והתלהבות ושמחה.

יב. הלכות קידוש ידים ורגלים, ברמב"ם (הלכות ביאת המקדש פרק ה): **א.** מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו את

❖ אוצר התמיד ❖

ידיהם ואת רגליהם' וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר (שמות ל כ) 'ירחצו מים ולא ימותו' ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט.

ב. ומניין שעבודתו פסולה שנאמר (שמות כח מג) 'חוקת עולם לו ולזרעו' ובבגדי כהונה הוא אומר (שמות כח מג) 'חוקת עולם' מה מחוסר בגדים מחלל עבודה כמו שביארנו. אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

ג. אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה. אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה. והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו. ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה. וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל.

ה. וכל המסיך את רגליו טעון טבילה. וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא [כשחוזר טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא] כשחוזר טעון קידוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קידש ועבד הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשירה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור ולקדש.

ו. נטמאו ידיו מטבילן והן טהורות. ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אוכלין טמאין או שתיית משקין טמאין וטבל אף ע"פ שאינו צריך הערב שמש חוזר ומקדש אחר טבילה. שכל טובל מקדש ידיו ורגליו ואח"כ עובד. ואם לא קידש הואיל ולא הסיח דעתו לא חילל.

ז. כהן גדול שלא טבל ולא קידש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביוה"כ ועבד עבודתו כשירה. הואיל ואותן הטבילות והקידושין אינן שוים באהרן ובניו ונאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו' דבר השוה בכל הכהנים מעכב שהוא קידוש ראשון.

ח. קידש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ישן כל הלילה. שהידים נפסלות בלינה. קידש בלילה והקטיר החלבים כל הלילה צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

ט. קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אף ע"פ שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידש.

❖ אוצר התמיד ❖

י. מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר. אבל כלי החול אינם מקדשין. קידש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת אלא מהן שנאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו' ולא בתוכו. ואם קידש בתוכו ועבד לא חילל.

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעיין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.

יב. כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה. ובלבד שלא ישתנה מראיהן. אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה. טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור. זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור.

יג. כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר (שמות ל יט) 'אהרן ובניו' והיו אלעזר ואיתמר. ופינחס עמהם הרי ארבעה.

יד. מי כיור נפסלין בלינה במו שביארנו. וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

טו. הים שעשה שלמה כמקוה היה. מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם. לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור.

טז. כיצד מצות קידוש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא כעבודה. ואין עבודה אלא מעומד שנאמר (דברים יח ה) 'לעמוד לשרת'.

יז. וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה. מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה. ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חבירו פסל. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסל.

יח. ואין עבודה אלא בימין. ואם עבד בשמאל פסולה ואינו לוקה. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה [רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה] רואין כל שאילו ינטל הכלי או האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשירה. ואם לאו עבודתו פסולה. קבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשירה. שהמסייע אין משגיחין עליו.

❖ אוצר התמיד ❖

יט. נתנדדה אבן מאבני העזרה לא. יעמוד עליה בשעת עבודה עד שתחובר בארץ. ואם עבד עבודתו כשרה הואיל ובמקומה עומדת.

יג. פרשת הכיור (שמות ל יז–כא): וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

רש"י: **כיור.** כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפיהם מים: **וכנו.** כתרגומו ובסיסיה, מושב מתקן לכיור: **לרחצה.** מוסב על הכיור: **ובין המזבח.** מזבח העולה שכתוב בו, שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתים, משום שנאמר (שמות מ כט) ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד, כלומר מזבח לפני אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט.): **את ידיהם ואת רגליהם.** בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט:) כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש: **בבאם אל אהל מועד.** להקטיר קטרת שחרית ובין הערבים, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודה זרה: **ולא ימותו.** הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: **אל המזבח.** החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: **ולא ימותו.** לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוץ ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

ברקאנאטי (תצוה) וז"ל: ועשית כיור נחשת וגו' ורחצו אהרן ובניו ממנו וגו'. הכיור רומז אל השכינה כמה דאת אמר כל הנחלים הולכים אל הים (קהלת א ז) וכתיב יקוו המים מתחת השמים ועל כן ירחצו בו בבואם להקריב כמה דאת אמר בזאת יבא אהרן אל הקדש. וטעם הרחיצה לפי הפשט כי כל הקרב לשלחן מלכים לשרת וליגע בפת בג המלך וביין משתיו (דניאל א ח) רוחץ ידיו בעבור היותם עסקניות והוסיף לרחוץ גם הרגלים בעבור היות הכהנים משרתים יחפים ויש ברגליהם זוהמא וכיעור. ועל דרך הסוד בעבור היות ראש האדם וסופו הידים והרגלים כי הידים למעלה מהכל בהגביהן למעלה והרגלים למטה והגוף בנתים רמז לעשר ספירות שיהיה כל גופו כלול בנתים כדאמרינן בספר יצירה כרת לו ברית

❖ אוצר התמיד ❖

בין עשר אצבעות ידיו ועשר אצבעות רגליו והם ה' כנגד ה' ורצה השם יתברך שיהיה מספר ההויות בתחלתו וסופו לרמוז שהם סבת מציאותו ובהם קיומו. וטעם היותה במים בעבור כי בלילה זמן ממשלת מדת הדין על כן רוח רעה שורה על הידים. ובבא היום שהוא הרחמים מעבירין אותן במים וברכה וטובה באה לעולם כי הוא רומז לנשיאות כפים. ומכאן תקנו נטילת ידים דלתפלה וכמו שקדוש ידיו ורגליו תחלה לעבודת היום כך על נטילת קודם לכל ברכות של שחרית.

איתא בפירוש הר"י דמן עכו לספר יצירה וז"ל: וכשהיה הכהן מקדיש ידיו ורגליו מן הכיור היה מכוין כנגד ו"ה לקושרו עם י"ה, וכשהיה נושא את כפיו היה קושר י"ה עם אהי"ה, נמצא שהיה קושר הכל ביחד. ע"כ.

איתא בספר מגיד מישרים (כי תשא) מה שאמר המגיד לבית יוסף וז"ל: ובתר הכי קאמר ועשית כיור נחושת וכנו נחושת דרמיז לכנסת ישראל. ונתת שמה מים דתמשיך מים מחסד ובתר הכי פקיד אקטורת לקשרא כולהו ספירין כדקא יאות, ובתר הכי פקיד אשמן המשחה לאמשכא משח רבות קודשא מלעילא, ובתר הכי ראה קראתי בשם בצלאל וכו' דעד לא ייתי עובדא דעגלא יהא מזומן מאן דיתקן ויעביד משכנא, ואתה שלום. ע"כ.

כתב בספר קהלת יעקב (ערך כיור) וז"ל: כיור וכנו פירוש בתיקונים (הקדמה יג:) כי הן נצח הוד, ופירוש בפרדס כי הכיור הוא נצח וכנו הוא הוד, שהוא כן ובסיס לנצח, והוקשה דלמה הן שהן נחושת שהוא בחינת דין, הלא כיור הוא נצח שהוא ענף החסד והיה בו מים שהוא חסד, ותחרץ שהרמז אליהם בהיותם נוטים אל הדין והמים שהיו בהן היו מי גשמים שהן בחינת דין, ועל כן נפסלין בלינה שבלילה היה שולט בהם הדין החזק עכ"ל, ולי נראה שהמים היה חסד גמור שהיה מן המעיין, ומה שהיה הכיור נחושת הוד סוד ההמזגה שכתב הרב ז"ל שהחסד הוא בכלי הגבורה, ועל כן היה הכלי נחושת, וכן כיור גימטריא זה החסד בכלי הדין וי"ד אותיות וב' כוללים, והנה ידוע דשורש השפעות מימי החסד באין לעולם על ידי היסוד שהוא המריק שפע וברכה ומימי החסד לעולם, ועל כן נכון לכנות עניין הכיור המריק מימי החסד לבחינת יסוד, וצריך לומר דמה שכתב הרב שהוא בחינת נצח היינו נצח דיסוד, וכן כיור עם ד' אותיות גימטריא נצח דיסוד וח' אותיות, על כן היה רוחצין ממנו ידיהם ורגליהם שכן מיסוד עולין החסדים בדרך אור חוזר על ידי הנוקבא כנודע.

ב' ובמגיד פרשת תשא ביאור כי הכיור הוא רומז לכנסת ישראל וצוה שיתן בו מים שימשיך אליהם החסדים, אלו תורף דבריו ולפי זה צריך לומר דכנו של הכיור הן הי"ב בקר אשר תחתיה והן ד' חיות הנושאות הכסא ארגמן, ע' ע' לו.

❖ אוצר התמיד ❖

ג' כיור מספר ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וד' כוללים, ועל כן היה בו מים גימטריא ט' יודין דע"ב ס"ג מ"ה. ע"כ.

הרמ"א ביאר רמזי פרטי הכיור בספרו תורת העולה (חלק א פרק יד) וז"ל: בענין הכיור טעם כלי המקדש שהיו במשכן כבר נתבארו בספרי מפרשי התורה הראשונים ז"ל ומכל מקום לא אמנע מלכתוב הנראה לי אף כי מזה יתבאר טעם מצב מקומן במקדש. ואתחיל בכיור ואומר.

אמרו ז"ל (מידות פ"ג מ"ו ור"מ בהל' בה"ב פ"א ה"ו) ובצד המזבח היה הכיור וכנו לקדש ממנו כהנים ידיהם ורגליהם לעבודה והיה מונח בין האולם והמזבח משוך לדרום. וכתב הרמב"ם ז"ל (בהל' בה"ב פ"ג הי"ח) הכיור היו לו שנים עשר דדים כדי שיהיו כל הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים בו כאחד ומוכני עשו לו כדי שלא יהא המים שבו נפסלים בלינה כו'. לפי הכוונה שהמשכנו והענין שנתבאר (בפ"ד) נראה כי הויות הכיור וכנו היה מורה על קבלת השפע שמקבלים השכלים הנבדלים מהבורא יתעלה. ואף על פי שכבר נתבאר שהיה נרמז השתלשלותם בעניני המקדש כמו שנתבאר פרק רביעי. מכל מקום לא היה ענין קבלת השפעתן מבואר יפה. אלא בענין הכיור שהיה מורה על קבלתן מלמעלה ושיש מלאכים שמקבלים מהשם יתברך שמו בשוה ולא מקבלין דין מדין וכמו שיתבאר. וידוע כי הנביאים עליהם השלום דמו השפעת השם יתברך שמו לבאר מים כמו שנאמר (ירמיה ב יג) אותי עזבו מקור מים חיים ונאמר (תהלים לו י) כי עמך מקור חיים. וכבר כתב הרב המורה חלק שני פרק שנים עשר טעם בזה. על כן היה הכיור מלא מים רומז על המקור העליון שמלא להשפיע על התחתונים. ולהיות כי הכהנים עובדי עבודת השם יתברך היה במקדש דוגמת מלאכי אלהים כמו שיתבאר (ח"ב פמ"א) על כן היו רוחצין ידיהן ורגליהן מן הכיור. רצה לומר היו מורים על מה שמקבלין השפע משם ועל ידי זה נקרא רחיצת הכהנים קדוש ידים ורגלים כי היה רומז אל מקום קדוש. ועל ידי שהם מקבלין שפע מלמעלה משפיעים למטה על כן היו רוחצין ידיהן הרומז על קבלת השפעה שהיא מלמעלה כמו שנאמר (חבקוק ג י) רום ידיהו נשא וכבר כתבו המקובלים כי ענין נטילת ידים הוא מורה על ענין קבלת השפע שלמעלה ונאמר (יחזקאל א ח) וידי אדם תחת כנפיהם שמורה על קבלת השפע ורחיצת הרגלים מורה על הדברים שהוא סבתם כמו שכתב הרב המורה חלק ראשון פרק שלשה וארבעים מענין שתוף שם רגל ולזה היו המים פסולים בלינה כמו שנאמר (איכה ג כג) חדשים לבקרים רבה אמונתך כי קבלת ההשפעה כל יום ויום ולולי זאת יתבטל מציאתם כי הוא יתעלה הפועל והצורה ובכל יום ויום אינן יכולין להתקיים לולי קבלת השפעתו ולא

❖ אוצר התמיד ❖

כדרך שאר פועל שלא יעדר הפעולה אחר שנפעל אף בהעדר הפועל ולזאת הסבה קראו הפילוסופים השם יתברך צורת העולם כמו שהאריך המורה חלק ראשון פרק ס"ט.

ודע כי שנים עשר מלאכים סובבים הכסא והם דוגמת השבטים ונקראים ארבע מחנות שכינה ועל כן היו שנים עשר דדים בכיור כדי שיהא שנים עשר כהנים העוסקים בתמיד שהם דוגמת מלאכי מעלה כמו שיתבאר לקמן (ח"ב פמ"ו) אם ירצה השם רוחצין בו ידיהם בבת אחת דוגמא מחנה שלמעלה המקבלים השפעת השם יתברך בלי אמצעי וקבלת השפעתם כאחת ולא בזה אחר זה וכו'. מיכאל מימין ממלל וגבריאל משמאל מהלל ונגדם בא הוראת דדי הכיור. וכו'.

והיה עשיית הכיור מאספקלריאות המאירות כמו שנאמר (שמות לח ח) ויעש את הכיור נחושת וכנו נחושת כמראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד. והוא רמז נפלא לכל מה שאמרנו כי השם יתברך הוא אספקלריא המאירה אשר כל הארץ האירה מכבודו והיא נקראת הדום רגליו כמו שנאמר (ישעיה סו א) השמים כסאי והארץ הדום רגלי והוא הנרמז בכיור עם כנו ולכן היה הכל נחושת ממורט כדמות מראה כמו שנאמר (שמות לח ח) במראות הצובאות כי קבלת השפע נקרא מראה כמו שנאמר (במדבר יב ו) במראה אליו אתודע וכו'.

ובהיות כי הנביאים ראו המלאכים בדמות נחושת קלל כמו שאמר דניאל (דניאל י ו) וזרעותיו ומרגלותיו כעין נחושת קלל וגו' ולכן הכיור היה נעשה ממראות הצובאות מטעם שאמרנו.

אמנם יותר נאות שנאמר לפי דברינו שהכיור נעשה ממראות הצובאות מטעם שהיה בדמות מלאכי עליון כמו שבארנו שנגדם באו הדגלים סביב לאהל מועד כמו שכתבו המפרשים פרשת במדבר סיני והם המראות הצובאות רצה לומר צבא שהיו חונין סביב לאהל מועד כמו שכתבנו שהם היו כדמות דגלים שלמעלה ומטעם זה שהיה הכיור מורה על ההשפעה השכלית לכן היה בין המזבח והאולם שהם הדברים הרומזים על ענינים שכליים כמבואר לעיל.

אמנם היה משוך לדרום לסבת שהוא צד החכמה כמו שאמרו הרוצה להחכים ידרים ואף כי מן הדרום התחלת השפעה למחנה מלאכים השנים עשר כמו שנתבאר לעיל. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל מיכאל מימין והוא הצד הראש כמו שכתב [א]בן עזרא (במדבר א יט) בסדר הדגלים וכ"ש שהוא יותר מבואר לדעת המקובלים שכתבו כי מיכאל נאחז במדת חסד שהוא הדרום שבמרכבה ומשם התחלת השפע למלאכים אבל משם ולמעלה אין שר נאחז והמשכיל יבין.

❖ אוצר התמיד ❖

ומצאתי לספר צרור המור (פ' תשא) שכתב ענין נאות לזה וז"ל לפי שאדם צריך רחיצה וטהרה כמו שנאמר (ישעיה א טז) רחצו הזכו צוה לעשות כיור וצוה לתת שם מים כי כל הרוצה להתדבק בשם יתברך ולכנוס למחנה שכינה צריך להסיר תחילה ממנו דעות זרות שהם מטמאות הגוף והנפש ולכן צוה ירחצו מים ולא ימותו. וכל זאת ההכנה הצריכה לרוצה לכנס לעולם העליון וזהו בגשתם אל המזבח כאמרם ז"ל (חגיגה י"ב ע"ב תוס' מנחות ק"י ד"ה מיכאל) מיכאל הכהן גדול מעלה נשמתן של צדיקים על מזבח של מעלה וכבר הראת לדעת מהו מזבח של מעלה כמו שכתבתי לעיל דוגמתו בתחתונים ולפי שזו הרחיצה צריכה להיות במי תורה הנקראת מים חיים לכן היה בכיור מים חיים עכ"ל. הרי הדברים מכוונים ביחד.

והנה שלמה עשה עשרה כיורות מ' בת יכיל הכיור האחד (מלכים א' ז' ל"ח) להיות כי השכלים המשפיעים החכמה הם עשרה ועל ידן ניתן התורה והחכמה לארבעים יום ועל כן הכיורות מ' בת יכיל להיות כי משה קבל למטה מעשרה התורה וכמו שאמרו (עי' סוכה ה' ע"א) מעולם לא עלה משה למעלה מעשרה. ולקמן אם ירצה השם יתבאר ענין הקדוש שהיה הכהן מקדש ידיו ורגליו ממי הכיור ודי עתה במה שנתבאר. ע"כ.

עוד כתב הרמ"א בספרו תורת העולה (חלק ב פרק מו) וז"ל: היו הכהנים מצווין בקדוש ידים ורגלים ממי הכיור קודם עבודתן, והוא להורות על הכוונה כי הידים הם מקבלים מלמעלה השפע ממי הבאר, שכבר נתבאר פ' י"ג ח"א שהוא מורה על ההשפעה המקבלים מלמעלה, וידוע מה שנאמר במרכבה (יחזקאל א ח) וידי אדם מתחת כנפיהם, וכתב הרב המורה פ"ב ח"ג שידי אדם הם על צורות שיעשה בהן כל מלאכת מחשבת, וכמו שביאר שם, וכל זה צריך רחיצת ידים מלמעלה ממי הכיור המוזכר, ואחר כך היו יורדים המים משם על רגליהם, ולכן היו מניחים ידיהם על רגליהם שהוא מורה על השפעתן למטה, וכבר כתב הרב המורה פ' כ"ח ח"א כי שתוף שם רגל הוא מורה על הסבה כמו שנאמר (זכריה יד ד) ועמדו רגליו על הר הזיתים שרצה לומר סבותיו, והיו מי הכיור נפסלין בלינה להיות כי חדשים לבקרים רבה אמונתו, והיו המים בכיור שירחצו ממנו ארבע כהנים, נגד ארבע מחנות שכינה המקבלים ראשונה מן המלכות, ולא היו מקדשים מיושב אלא מעומד כי אין ישיבה למעלה, ונאמר (מלכים א' כב יט) וכל צבא השמים עומדים ממעל לו. ע"כ דברי רבינו הרמ"א.

איתא בנועם אלימלך (כי תשא) וז"ל: ועשית כיור נחושת כו' נראה לפרש דהנה צוה השם יתברך ליקח בבגדי כהונה ג' דברים זהב כסף נחושת י"ל שתורה הקדושה רמזה לאדם הרוצה לכנוס אל הקדושה ועבודתו יתברך צריך הכנעה מתחלתה עד תכלית הכנעה כמאמר התנא מאד מאד הוי שפל רוח ולזה רמז אותיות זהב שכל אות הוא מספר מועט מאות

❖ אוצר התמיד ❖

שלפניו לרמז להאדם הרוצה לכנום אל הקדושה שהיא מדריגה חשובה שהוא רמז זהב דבר חשוב צריך לשבר גבהותו וגדלותו אשר טמן בקרבו עד תכלית הכנעה צריך למעט עצמו * כסף רמז לאהבה ותשוקה בעבודת הבורא יתברך כמו נכסף נכספתי כו' ואותיות כסף עולה במספרו כל אות מרובה מאות הקודם רמז שצריך להתגבר ולעלות למעלה מעלה בכל פעם עד תכלית יכולתו ואפשרו בעבודתו יתברך עד אין תכלית * ונחושת לשון נחש לשון נופל על הלשון רוצה לומר הגשמיות דהיינו אכילה ושתיה ועניני גשמיות עולם הזה הבא מצד הנחש צריך להכניס הכל אל הקדושה שיאכל וישתה בקדושה ובטהרה ובמחשבות טהורות הכל למען עבודתו יתברך ובזה הוא גורם השפעות לישראל ולעולם.

וזהו ועשית כיור דהכיור הוא דבר המשפיע ומריק מים מהדדים שבתוכו וצוה השם יתברך שיעשה כיור שיגרום השפעות על ידי נחושת היינו על ידי הגשמית שינהג עצמו בהם בקדושה ובטהרה * וכנו נחושת כנו הוא לשון מושב ויסוד דהיינו שיעשה יסוד גמור להשפעות להשפיע לישראל על ידי הגשמיות * ולכן מתחילה לא רצה משה רבינו עליו השלום לקבל מראות הצובאות שיעשה מהם הכיור עד שצוה השם יתברך לקבל מהם כי מחמת שתאוה הזאת הוא דבר עלול לקבל טומאה ובעוונותינו הרבים רוב בני אדם נכשלים בעון הזה הנראה ונדמה להם שאין זה חטא כלל ואינם יודעים עד היכן הדברים מגיעים שפוגמים בחטא זה על פי הרוב חטא של הרהורים ותאוויות האלו באים מהאשה המהרהרת חלילה בהרהורים לא טובים ולכן צוה השם יתברך שיקבל מהם כי השם יתברך יודע מחשבות שכוונת הנשים היה בהסתכלותם בהמראות למען יבוטל מהם ההרהורים מאנשים אחרים לכן צוה השם יתברך שיקבל מהם ואף שהוא גשמיות עב מכל הגשמיות גם זאת הצורך להכניס אל הקדושה.

וזהו ואתה קח לך בשמים פירוש שתעלה ריח נחוח במעשיך דהיינו אפילו מדבר הגשמי ביותר מכל הגשמיות תעלה ממנו ריח נחוח * וזהו ראש מור לשון מר רוצה לומר אפילו דבר שהוא תכלית וראש לכל המרירות תעלה ממנו ריח נחוח * דרור פירוש תראה שיהיה דרור דהיינו חירות ממלאך המות דהיינו מסטרא אחרא ומשעבוד מלכיות כל זה תגרום בכל דברי גשמיות * וזה שאמרו חז"ל בן קטין עשה מוכני לכיור כדי שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה והיו משקעין אותו בבור ששם אין נפסלין בלינה רמז שלא יאמר האדם אם כן הוא שאסור לאדם ליהנות מעולם הזה ומתאוותו כי אם הכל למען שמו והוא דבר קשה מאד הבלתי אפשרי לעמוד בו אם כן אפריש עצמי מכל עניני עולם הזה הגשמי ולא אוכל ולא אשתה כלל ואהיה פרוש מאד אל יאמר כן אלא צריך האדם להתאמץ במעט מעט לשבר כח התאוויות ולסבב הדבר בסיבוב אחר סיבוב עד שיגיע לתכלית יסוד הקדושה ושורשה בכל דבר גשמיות גם כן * וזה רמז שעשה מוכני לכיור לשוקעו בבור רמז שצריך האדם לגלגל ולשקע הגשמיות עד אשר יושקע ויוטבע בטבע בשורש הקדושה שלא יהיה נפסלין בלינה

❖ אוצר התמיד ❖

רמז לעולם הזה הנקרא לילה ואינה אלא כמו לינה אדם ביקר בל ילין * וזהו ותעבור המנחה על פניו והוא בלילה ההוא במחנה רוצה לומר אף שכל המנחה ששלח יעקב היו דברים גשמיים אף על פי כן הוא לן בלילה ההוא רוצה לומר בעולם הזה הנקרא לילה לן בה במחנה דהיינו בהקדושה מחנות קדושה * וזהו ומשה יקח את האהל. דאהל רמז להקדושה והשכינה הנקרא אהל ומשה רבינו עליו השלום היה מתאמץ בקדושתו להעלות הקדושה והשכינה * וזהו יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה רוצה לומר אף דבר שהוא מחוץ למחנה דהיינו דברים גשמיים שהם דבר חיצונית מחוץ להקדושה היה משה נוטהו ומביאו להקדושה * וזה נטה לו פירוש לו מוסב אל מילת אוהל. הרחק מן המחנה פירוש הדבר החיצוני שבתוך הגשמיות היה מרחיק מהקדושה * והקדושה והרוחניות שבו היה מעלה אל הקדושה. והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה פירוש מובן ממילא שכל מבקש ה' היה יוצא להתאמץ בדרך הזה * והאיך עשה ואמר הכתוב והיה בצאת משה אל האהל כו' דהנה העיקר לאדם ללמוד מהצדיק את מעשיו אשר עושה יראה וישגיח על מעשיו הקדושים ובזאת יעיר לבו בקרבו גם כן בקדושה להתחיל בעבודתו יתברך. וזהו והביטו אחרי משה. ונצבו איש פתח אהלו רוצה לומר שהתחילו לעמוד על פתח וההתחלה של קדושה הזאת לעשות כיוצא בו עד בואו האוהלה מוסב על ונצבו איש פתח רוצה לומר שהתחיל כל איש להתאמץ ולהתחיל בקדושה עד שזכה לבוא אל האוהל ממש * ונחזור לביאור הכתוב ועשית כיור נחושת. ונתת בין אוהל מועד ובין המזבח פירוש על ידי שתקדש עצמך בדברי גשמיות תפעול שני דברים הן שתעלה הקדושה להשכינה כנ"ל גם שיהא לך מזבח כפרה על עוונותך ע"ד שאמרו חז"ל בזמן שבית המקדש קיים היו קרבנות מכפרים ועכשיו שולחנו של אדם מכפר וזהו בין אוהל מועד ובין המזבח רוצה לומר הן זאת והן זאת תפעול ועוד תפעול ונתת שמה מים רמז שתגרום השפעות רחמים וחסדים לעולם וישראל והשם ברחמיו יחזק ויאמץ לבבינו ללכת בכל דרכיו הקדושים אמן כן יהי רצון. ע"כ.

בבאר מים חיים (בראשית א א) וז"ל: גם יאמר הכתוב בראשית ברא אלהים וגו'. על פי מה שאמרו חז"ל (יומא נד:) ושתיה היתה נקראת תנא שממנה הושתת העולם, תנן כמאן דאמר מציון נברא העולם דתניא רבי אליעזר אומר עולם מאמצעיתו נברא וכו' עד אלו ואלו מציון נבראו שנאמר (תהלים נ) מציון מכלל יופי אלהים הופיע, ממנו מוכלל יופיו של עולם. והנה נקודה אמצעית הלזו שממנה הושתת העולם שהוא מקום אשר תחת כנפי הכרובים בקודש הקדשים הוא אשר אמר עליה יעקב אבינו ע"ה (בראשית כח יז) מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. כי כל החיות של כל העולם הזה וכל הברכות והשפעות הטוב והמיטיב לכל, הכל יורד בתחילה לשם ומשם מתחלק לכל

❖ אוצר התמיד ❖

יושבי הארץ כי שם נקרא לב הארץ בסוד הכתוב (ישעיה מ ב) דברו על לב ירושלים, וכאשר באדם כל הכח מן המאכלים בא תחילה אל הלב שהוא מלך בכל האברים שבגוף, והלב לוקח לעצמו הזך והנקי ואחר כך שולח מאתו כח לכל האברים דרך מעבר הורידין כנודע מספרי החכמה, כן כל השפעות החיות היורד משמים לארץ יורד תחילה אל נקודה אמצעית הלזו הנקראת לב הארץ ומשם יתחלק השפע לכל האברים, ועל כן נקרא שער השמים כי שם הוא שער הראשון לקבלת ההשפעה הבאה משמים. ושם נקרא נשקי ארעא ורקיע אהדדי, כי תחילה עולים דרך שם כל התפילות ותחנונים ושבחי ה' יתברך ויחודי שמותיו יתברך מתתא לעילא בבחינת העלאת המיין נוקבין ועל ידי זה מתעורר כנגדו לעילא לעילא להיות יורד כל שפע טוב וברכה ורחמים וחיים ממקור מחיה החיים לנוה אפריון למכון בית אלהינו. ושם מקדש ה' כוננו ידיך שהוא ככן ובסיס ליו"ד שבמקור העליון אשר משם נמשך כל אלה, ועל כן בעת הבריאה שהיה העלאת המיין נוקבין מניה וביה כידוע משם עלה ולשם ירד ונעשה אבן שתיה וממנה הושתת העולם להיות נפרץ ימה וקדמה ולכל צדדיו.

והנה אמרו חז"ל (זבחים יט:) תנו רבנן איזהו קידוש ידים ורגלים מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, ידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש, כי את ידיהם ואת רגליהם לומר שעם ידיהם יהיה רגליהם ועם רגליהם יהיה ידיהם. וזה אמר הכתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ כלומר ראשית הבריאה היתה במקום שמחובר הארץ לשמים ושמים לארץ הוא מקום אבן שתיה אשר שם נשקי ארעא ורקיע אהדדי כנאמר. ועיקר הבריאה היתה לזה שתמיד יהיה עם השמים הארץ שתעלה מיין נוקבין מן הארץ לשמים על ידי תפילות ובקשות ומעשים טובים, ועם הארץ יהיה תמיד השמים להוריד שפע וברכה וחיים עד העולם והכל על ידי נקודה אמצעית הלזו ששם נשקי ארעא ורקיע. ואף זה שאומר מן הצדדין נברא יודה לזה שהשקפה הראשונה עת אשר משמים אל ארץ הביט היה העיקר אל מקום זה הנקרא שער השמים, ואך שלום שלום לרחוק ולקרוב, ואמרו חז"ל (ברכות לד:) לרחוק ברישא והדר לקרוב אבל ודאי הקרוב קרוב וסוף מעשה תחילת המחשבה לזו הנקודה האמצעית, אשר גם לזה נכון לקרוא אותה ראשית הבריאה. ע"כ. ולהלן וז"ל: את השמים ואת הארץ מורה חיבור השמים לארץ, וארץ לשמים, כבחינת קידוש ידים ורגלים מן הכיור שהיה בבת אחת ממש מפני שנאמר את ידיהם ואת רגליהם. ע"כ.

ובבאר מים חיים פרשת כי תשא (ל יח–כ) וז"ל: (יח) ועשית כיור וגו' וכנו נחשת לרחצה וגו'. להבין אומרו כאן לרחצה שהוא לכאורה מיותר, כי הלא מפרש להלן כל ענייניו ונתת שמה מים ורחצו אהרן וכו'. והנראה כי הנה נודע להבאים בסוד ה' בקבלת מרן הרב האר"י

❖ אוצר התמיד ❖

ז"ל (בסוד נטילת ידים שחרית) בכוונת נטילת ידים שהוא להפריד הקליפות והחיצונים הנאחזים בעשר אצבעות הידים בהקצוות לפי ששם מתגלים ה' גבורות מנצפ"ך בכל יד ויד, ובמקום הגבורות שם נאחזים הקליפות, והם מסתלקים ומתפרדים על ידי המים הנשפכין. כי מים הוא בסוד החסד ומימי החסד הם הדוחין ומגרשים הקליפות לבל יינקו משם. והנה באצבעות הרגלים בהקצוות גם שם הרגיעה שידה להיות בהם אחיזת הקליפות בסוד אותיות הכפולות אשר במנצפ"ך. ואולם לאשר כי שם המה דינים קשים למאוד בסוד עקביים עקבי דמשיחא ששם חוצפא יסגי והחיצונים יש להם שליטה גדולה מאוד באופן שאינן נגרשים משם בכל ימות החול כי אם בערב שבת קודש שאז נתוסף אור גדול בכל העולמות בסוד תוספת שבת, ויורד האי שלהבותא דאשא להפריד הקליפות מהעולמות טרם בא שבת קדשנו, ואז הם נרחצים גם למטה על ידי חמי חמין לרמז על האי שלהבותא דאשא, ואז ברשפי אש שלהבת י"ה מה שהאדם רוחץ על כל פנים פניו ידיו ורגליו בערב שבת קודש מגרש מעליו כל בחינת אחיזת הקליפות שנתאחזו בששת ימי החול. ועל כן השוה הכתוב חיוב הרחיצה הזו לחיוב סעודת שבת כמו שאיתא ברמב"ם ז"ל (בפרק ל מהלכות שבת הלכה א–ז) וזה לשונו, ד' דברים נאמרו בשבת ב' מן התורה וב' מדברי הנביאים. שבתורה, זכור ושמור. ומהנביאים, כבוד ועונג. איזהו כבוד זה שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד שבת וכו'. איזהו עונג זה שצריך לתקן תבשיל שמן וכו' ומשקה וכו'. הרי שהרחיצה והסעודה הושוו בפסוק אחד. כי חיוב גדול הוא ותיקון רב בעולמות עליונים ותיקון לנפשו ורוחו ונשמתו לטהרם ולרחצם מכל בחינת אחיזת החיצונים הכל כנודע לחכמים יודעי העתים. והנה נודע אשר עיקר בחינת אחיזת החיצונים בנפש האדם לא נמשך אלא מהאי זוהמת הנחש שהטיל בחוה ויצאו בניה אחר כך מזוהמים בזוהמה ההוא. ועד היום הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב (בראשית ג טו), שבכל בחינת הקצוות ועקביים הן בידים הן ברגלים שם מקומו להתדבק ולהתאחז שם. ונחש הוא היצר הרע הוא השטן חושבן נחש עם הכולל, עד היום הנושך עקבי סוס וגו' (בראשית מט יז), כי אין מקומו אלא בעקביים ששם חוצפא יסגי.

ועל הענין הזה היה רומז הכיור כי הכ' רומז על עשרים הקצוות שבידים ורגלים שנאחזין שם החיצונים והוא עבור ששם מתגלה בחינת הגבורה ובמקום הגבורה שם אחיזתן כאמור. ולזה סמך הכ' אל ריי"ו מספר גבורה וזה כיו"ר עשרים אצבעות הנאחזים בגבורה, ונחש הוא השטן תשופנו שם בעקבו, ובזה צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו כפירוש רש"י ז"ל שם בפסוק (בראשית ג טו) ואתה תשופנו עקב, ואף משם תמיתנו וכו'. ועל כן היה של נחשת לרמז על זה ששם הוא אחיזת הנחש. ות' היא תמות כמאמר חז"ל (שבת נה.). כי החיצונים כל מגמתם להרע, ולהיטיב לא ידעו. ובמקום אחיזתן ממיתין תיכף כאשר יוכלו. [או אפשר נחשת נחש תשופנו, והבן] אך ה' לא יעזבנו בידו, וצונו לגרשו משם על ידי מים הנאמנים

❖ אוצר התמיד ❖

מימי החסד, ועל ידי הכלי הנקרא אנטל או נטלא שעם הכולל הוא חושבן הוי"ה ואדנ"י כמו שאיתא בכוונות, שבזה הוא מרחיץ ומטהר את אברים הללו מגילולי עבודה זרה הם הקליפות שסביב רשעים יתהלכון.

והנה נראה בזה נכון שעל כן היה הכיור נעשה ממראות הצובאות של נחושת שאמרו חז"ל [תנחומא ומובא ברש"י ויקהל פסוק (לח ח) במראות הצובאות] שהיו מראות שרואות בהן בנות ישראל כשהן מתקשטות, והנשים הביאו אותם לנדבת המשכן והיה משה רבינו מואס בהן מפני שעשויין ליצר הרע. אמר לו הקב"ה קבל אותם כי אלו חביבים עלי שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים כשהיו בעליהן יגיעים בעבודת פרך היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה וכו' ונוטלת המראה ורואה עצמה עם בעלה במראה וכו' ומתוך כך הביאו בעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם וכו' עד כאן. ולכאורה מפני מה דוקא לכיור הוקדשו אלו המראות ולא לשאר כלים שהיו של נחושת. וחז"ל אמרו שם לפי שהוא עשוי לעשות שלום בין איש לאשתו על ידי המים המרים וכו'.

ועוד לאלוה מילין על פי הנזכר. כי נודע אשר אותו הדור שהיה במצרים כולם היו גלגולי נשמות מניצוצי קרי שיצא מאדם הראשון באותן ק"ל שנים שפירש מאשתו, והמשיך אותן הנשמות שהם באים מצד הטוב להאי קליפה תקיפא דאיקרי רע וכו'. ונתגלגלו בשלושה דורות וקבלו עונשם. שהם בדור המבול ודור אנוש ודור הפלגה. ואחר כך נבחנו שנתגלגלו בדור ההוא שירדו לגלות מצרים. הכל כמו שאיתא בדברי הרב ז"ל (בפרי עץ חיים שער חג המצות עיין שם). ושם במצרים כבר היו בסוד התיקון במה ששמרו בריתן מלהתערב בעם אלהי נכר. ונאמר עליהם בקבלה (שיר השירים ד יב) גן נעול אחותי כלה גל נעול וגו', ואמרו חז"ל (ויקרא רבה לב ד) גן נעול אלו הבעולות גל נעול אלו הבתולות וכו'. ודבר זה להפליא הוא, כי הלא היו בשעבוד תחת המצרים ולא קבלו עדיין התורה והיו עובדי עבודה זרה כמאמר חז"ל (שמות רבה טז ב) ולא נמצא אחת מהנה שיטמאו בטומאת העריות והעיד עליהן הכתוב בשמו יתברך שהיו כולם בני אבותיהם שלא שלטו בהם המצרים כמאמר חז"ל (שיר השירים ד' רבה פסוק י"ב גן נעול) ועל כרחך זה היה תיקון לזוהמת הנחש שנדבק באדם הראשון והוציא זרעו לבטלה והמשיך אלו הנשמות.

ועתה כשנפרדו מעריות שהוא הרע הזה בעצמו שהיה בהחטא, נתקנו לעלות ממצרים ברכוש גדול וביד חזקה. ועל כן כיור הנחושת המורה על אחיזת זוהמת הנחש, והוא בא לטהר האצבעות מזוהמא ההוא, טוב ויפה הוא להיות נעשה ממראות הללו המורים על בחינה זו במה שהכניעו ישראל זוהמתם. שעל ידי המראות היו נזקקין לבעליהן ולא היו מתאוין לטומאת בני אל נכר. והנה מלת וכנו עם מספר אותיותיו במילוי עולה לחושבן צ"א שהוא צירוף הוי"ה ואדנ"י בחינת הכלי אנטל הנזכר, המועיל להרחיץ ולטהר את קצוי האצבעות

❖ אוצר התמיד ❖

על ידי מימי החסד. ולזה יאמר הכתוב ועשית כיור נחושת שהכיור יהיה נחשת לרמז על הנזכר אחיזת זוהמת הנחש בעשרים הקצוות הנאחזים בגבורה, ועל כן יהיה וכנו נחשת לרחצה ש"וכנו" שהוא הכלי המוכן לנטילה יחוד שמותיו הוי"ה ואדנ"י ברוך הוא, יהיה נחשת לרחצה כלומר לרחצה מהאי נחשת אחיזת זוהמת הנחש באברים הללו. ועל כן ונתת שמה מים בכדי להגעילו ולגרשו על ידי המים מים הנאמנים המוכנים להעביר כל טומאה בסוד החסד אשר עליהם שמגרש כל בחינת אחיזת הקליפות. ולזה אמר:

(יט) ורחצו אהרן וגו' את ידיהם ואת רגליהם. כי במקדש היו יכולים לטהר גם אצבעות רגליהם מהנחש הכרוך על העקב, אף על פי ששם האחיזה קשה מהדינים קשים השולטים שם, לא כן במקדש כי על כל פנים היו נכנעים שם הקליפות מרבות הקדושה ואור אלהים המאיר במשכן ה' והיו יכולין לגרשם שם גם מאצבעות הרגלים. ועל כן היה הכיור מרמז לכל העשרים אצבעות להראות כי הוא המטהר לכל אחיזתם הן בידים והן ברגלים. ועל כן אמר הכתוב את ידיהם ואת רגליהם ואמרו חז"ל בזה (זבחים יט.) כי בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו וכו' מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וכו' ומקדש. כי על כל פנים היה קשה להרחיץ הרגלים לבד, מתוקף הגבורה הנאחז שם, והיה מקדשן בבת אחת עם הידים ומניח הידים עליהם להכניעם ולהיות נטפלים עם קדושת הידים ועל ידי זה היו נטהרים בכן הכיור ובמים אשר שמה (המורים על ט' יודי"ן שבשמות הכוללים כל העולמות שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן העולים מים כנודע מכוונות) וזאת במקדש ולא במקום אחר. ועל כן:

(כ) בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו וגו'. כי תדע שורש כל המיתות הנאמר בעוברי עבירה אינם על צד הנקמה לומר לפי שמרדת בי אנקם ממך, כי לא זה הוא דרכי אלהינו יתברך שמו וחימה אין לפניו לעשות דבר בחימה לנקום, וכל היסורים והעונשים הבאים על האדם אינם כי אם בחסד האמת מצור העולמים ברוך הוא. או למרק עוונותיו על ידי היסורים הן בעולם הזה והן בעולם הבא בכדי לזכך ולטהר נשמתו מאחיזת הקליפות הנאחזים בה על ידי העוונות שתוכל לשוב לחיק אביה כבראשונה לראות באור פני מלך חיים ברוך הוא ליהנות מזיו שכינתו יתברך, וכמאמר חז"ל (ספרי מובא בילקוט רמז תתל"ז) יהא אדם שמח ביסורין מבטובה שאילו אדם בטובה כל ימיו אין נמחל לו עוון שבידו ובמה נמחל לו ביסורין ועיין שם עוד הפלגת טובת היסורין שאין ערוך אליהם ששמו של הקב"ה חל על מי שיסורין באין עליו וכו' וכדומה. או שבאין היסורין בכדי להזכיר את האדם שישוב בתשובה לפני בוראו כמאמר חז"ל (סנהדרין קא.) נענה ר' עקיבא ואמר חביבין יסורין וכו' עד מכל הטורח שטרח בו וכו' לא החזירוהו למוטב אלא היסורין. או לשאר דרכי טובות שביארנום במקום אחר.

❖ אוצר התמיד ❖

ואמנם זה אינו כי אם שעבור כן ברא הקב"ה את בחינת היסורין בכדי שיהיה לאדם טובות אמיתיות האלה, אבל בכל זאת אין הקב"ה שולח על האדם היסורין כי אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה לעולם כמאמר חז"ל (בראשית רבה ג ו), רק הרע בעצמו שעשה האדם הוא מיסרו ומענישו כמאמר הכתוב (ירמיה ב יט) תיסרך רעתך וגו'. והוא לפי שבעוונות מגביר האדם על נפשו אחיזת הקליפות, והם מוכנים לזה להכות ולפצוע להרוג ולענוש כי זה חפצם ותאותם ברע ולא בטוב. וגם בחינת המיתה זה הוא כאשר האדם מגביר על נפשו אחיזת הקליפות שיעור שיוכלו להמית אותו הם ממיתין אותו תיכף כי צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו רק ה' לא יעזבנו בידו בכח מצוות ומעשים טובים. אבל אם מגביר עליו אחיזתם בעוונות והקב"ה כביכול סר מעליו כי אין אדם העליון כביכול דר עם נחש בכפיפה, הם עושים לו מה שירצו כי השטן הוא היצר הרע עולה ומסטין יורד וממית.

ולזה בא הצווי במצוה זו בבואם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו. כי הנכנס אל אהל מועד שהוא מקור הקדושה בלתי קידוש ידים ורגלים הרי הוא ח"ו מכניס אחיזת הקליפות הנאחזים בקצוות הידים ורגלים אל הקודש פנימה, ומשם עושה פגם למעלה בשורש נשמתו אשר בקדושה עליונה באהל מועד אשר בשמים להעלות עליה מחושך החיצונים והקליפות, והם מוכנים להמית. ועל כן ירחצו מים שלא להשריש שורש הקליפות בנשמתו אשר בקדושה ולא ימותו. ועל כן גם בנטילת ידים בשחרית מבואר בספרי חכמי אמת שההולך ד' אמות בלי נטילת ידים חייב מיתה כמו שאיתא (בתולעת יעקב ומובא במגן אברהם בסימן ד), כי ארבע אמות של אדם הוא מקומו. ואך היוצא מחוץ לארבע אמותיו הרי הוא מכניס הקליפה למקום טהור ותיכף מגיע הפגם למעלה שיאחזו החיצונים בהקדושה בשורש נשמתו בתחילה וחייב מיתה ח"ו. לכך ירחצו מים וה' עליהם יחיו כדבר האמור. ע"כ.

כתוב בספר 'אור התורה' להרה"ק רבי שלום תאומים זיע"א, בן אחיו של ה'פרי מגדים', תלמיד הרה"ק הרב רבי ברוך ממעזיבוז זיע"א ואחיו הרה"ק הדגל מחנה אפרים מסדילקאב זיע"א, ומבאר על ענין הכיור (פרשת כי תשא), מה טעם כתוב בנחושת 'ועשו' ולא 'ועשית' כמו בזהב. וכן מה טעם כתוב הכיור בפרשת כי תשא, ולא יחד עם שאר כלי המשכן. ומבאר וז"ל: שהיה בו [–בכיור] דבר חדש מה שלא היה בשאר כלי המשכן, היינו שהיו בו שני מלאכות, אחת נוגע לבצלאל, שיעשה הוא 'כיור נחושת וכנו נחושת' סתמא במלאכת אומן מופלא. אמנם מה שיהי נוגע 'לרחצה', זה יהיה מלאכתו של משה ועשיותיו, היינו תיכף כאשר יתן אותו בין אוהל מועד ובין המזבח, ויתן בו מים, אזי תיכף יתברכו מימיו ויהיו טיפיים עולים מלמטה, וינבע מעין מים מתחת קרקעיתו של מקום הכיור דרך כנו עד

❖ אוצר התמיד ❖

שהמים שנתן משה לא יפסקו לעולם, ויהיו כמו מקוה מים אשר לא יכזבו מימיו, אפילו בעת מסיעין מסעות, והבן.

ולזה נאמר כאן 'ועשית', שעיקר נעשה ע"י משה, וגם נאמר 'כיור נחושת וכנו נחושת', שהכן הוא כמו הכיור אשר דרך בו יעלו המים למעלה [איתא בתוס' (זבחים כב.) שמשמע מהגמרא (שם) שגם בכן יש בית קיבול]. וגם נאמר 'לרחצה' אצל הכן, וגם נאמר 'ונתת שמה מים' כאילו שם מעין מים חיים נובעים, וגם נאמר כאן כי הוא מופלג בדבר זה משאר כלי המשכן. וכו'.

דברי חז"ל בזבחים (יט:) שאמרו, כיצד קידוש ידים ורגלים, הכהן מניח ידו הימנית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש ידיו ורגליו בבת אחת. ואם היתה דרך נטילה לא היתה ראויה לעשות כן, שהנטילה צריכה להיות כל אחד בפני עצמו, ולא יגעו יד ביד ורגל ברגל עד אחר הנטילה. אמנם לדברינו היה הדבר דרך טבילה ומותר להטביל בפעם אחת, וק"ל. ע"כ.

וממשיך בענין זה שכן נמצא כתוב בתרגום יונתן וז"ל: ובקראי אז בתורה וכאשר הגעתי לתרגום יונתן על פסוק (שמות מ ל) 'וַיָּשֶׂם אֶת הַכִּיֹּר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרָחְצָה', מצאתי שאהבה נפשי שפירש הפסוק וז"ל: וְשַׁוֵי יַת כִּיוֹרָא עַל בְּסֵיסֵיהּ בֵּינֵי מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵינֵי מַדְבְּחָא וִיהַב תַּמָּן מַיִין חַיִין לְקִידּוּשׁ וְלָא פַּסְקִין וְלָא סָרְחִין כָּל יוֹמַיָּא. עכ"ל. ונשאתי עיני לשמים לשבח ולהלל למי שאמר והיה העולם שכוונתי דרך אמת בתורתינו הקדושה, ואור התורה הופיע בי, שהוא ממש כדברי, שכאשר נתן משה המים נעשים המים מים נובעים מהתהום דרך הכן ולא פסקו המים. וזה שהביא התרגום ית בסיסיה שלא נזכר במקרא, להרמיז על דברינו שהכן הוא צורך כלי כמו הכיור. ע"כ. וממשיך שם עוד בביאור ענין זה עי"ש.

משנה א

רָאוּהוּ אֶחָיו שֶׁיָּרַד, וְהֵם רָצוּ וּבָאוּ. מִזְּרוּ וְקִדְּשׁוּ יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן מִן הַכִּיּוֹר, נָטְלוּ אֶת הַמַּגְרֵפוֹת וְאֶת הַצִּנּוֹרוֹת וְעָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. הָאֵבָרִין וְהַפְּדָרִין שֶׁלֹּא נִתְאַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב, סוֹנְקִין אוֹתָם לְצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ. אִם אֵין הַצְּדָדִין מַחֲזִיקִין, סוֹדְרִין אוֹתָם בַּסּוֹבֵב עַל הַכֶּבֶשׁ:

משנה זו היא המשך למה שלמדנו במשנה הקודמת[א] [פרק א משנה ד].

רָאוּהוּ אֶחָיו שֶׁיָּרַד, לאחר שהכהן תרם את הדשן, ירד מהכבש והתקרב למקום שאחיו הכהנים עומדים, [א] **וְהֵם** אחיו הכהנים **רָצוּ** במהירות **וּבָאוּ** לכיור. שבנתיים כבר הניח התורם את הגחלים במזרח הכבש[ב].

באר התמיד

א. המפרש.

ב. תפארת ישראל.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב יג–טו) וז"ל: יג. אחר שירד זה שתרם רצים אחיו הכהנים ומקדשין ידיהם ורגליהם במהרה. ונוטלין את המגרפות ואת הצנורות ועולין לראש המזבח. וכל

עכשיו שרוצים לקדש ידיהם ורגליהם לצורך עבודה, רשאים ללכת בין האולם ולמזבח[ג].

מכיוון שהם רבים, אינם יכולים ללכת בצניעות בלי המולה כמו הכהן התורם[ד], לכן עדיף שירוצו ולא ישהו הרבה בלי קידוש בין האולם למזבח[ה].

מִהֲרוּ וְקִדְּשׁוּ יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן מִן הַכִּיּוֹר, מיהרו ועשו קידוש ידים ורגלים מהכיור. אופן קידוש ידים ורגליים: מניח שני ידיו על שני רגליו, בבת אחת, מעומד, ומתכופף ומקדש[ו].

נָטְלוּ אֶת הַמַּגְרְפוֹת, לקחו את היעים, כדי להסיר את הדשן מהמערכה ולפנותו לתפוח[ז], **וְאֶת הַצִּנּוֹרוֹת**, ואת המזלגות, כדי לתחוב בהן האיברים שלא נתאכלו באש, ולסלקן[ח], **וְעָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ**, ועלו על ידי הכבש אל מזבח למעלה.

באר התמיד

איברי העולות ואימורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין סודרים אותם בכבש כנגד הסובב. ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח. ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח. וגורפין אותה הערימה בפסכתר. והוא כלי גדול שמחזיק לתך. ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח.

יד. כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן לחוץ פיום אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה. אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה. ולא חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו שם שנאמר (ויקרא ו ג) 'ושמו'. שיניחנו בנחת. ואסור ליהנות בו.

ג. המפרש.

ד. לעיל פרק א' משנה ד'.

ה. תפארת ישראל.

ו. זבחים י"ט: רמב"ם הלכות ביאת המקדש ה' ט"ז.

ז. המפרש.

ח. תפארת ישראל.

מַזְרֵפוֹת: יעים. וצורתם כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ויש להם ידית[ט]. בהם צוברים את האפר לתפוח[י].

עֲנוּרוֹת: מזלגות. והם כמין אונקליות כפופים. ומכה בהם ונתחבים באברים שעל גבי המזבח, כדי להפכן, כדי שיתעכלו יפה ומהר[יא] [זה מה שעושים תדיר עם המזלגות, אבל כעת עושים בהם דבר דומה אך שונה].

באר התמיד

ט. רש"י שמות כ"ז ג'.
הפסוק (שם): וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת.
תרגום אונקלוס: וְתַעְבֵּד פְּסַכְתְּרָוָתֵהּ לְמִסְפֵּי קִטְמֵיהּ וּמַגְרוֹפָיָתֵהּ וּמִזְרָקָתֵהּ וְצִנּוֹרָיָתֵהּ וּמַחְתָיָתֵהּ לְכָל מָנוֹהִי תַּעְבֵּד נְחָשָׁא.
רש"י ד"ה ויעיו: כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז וידי"ל.
וברש"י בבמדבר (ד יד): **יעים.** הם מגרפות ובלע"ז ווידי"ל והן של נחשת, ובהן מכבדין את הדשן מעל המזבח.
עפ"י רש"י, נראה שצורת המגריפות שהם היעים, כעין זה:

י. רא"ש.
יא. רש"י שמות כ"ז ג'.
וז"ל רש"י (שם): **ומזלגותיו.** כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בבשר ונתחבים בו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן, ובלע"ז קרוצינ"ש, ובלשון חכמים צנוריות.
וז"ל רש"י בבמדבר (ד יד): **המזלגות.** צינוריות של נחשת, שבהן מכין באברים שעל המזבח להפכן, כדי שיתעכלו יפה ומהר.

קודם תרומת הדשן לא היו יכולים לעשות את זה, מפני שצריך להרים תרומת הדשן קודם שיפנו את הדשן לתפוח[יב].

הָאֵבָרִין מהקרבנות, **וְהַפְּדָרִין** החלבים מהקרבנות, וכל החלבים נקראו כן על שם ה'פֶּדֶר' שבפסוק[יג], **שֶׁלֹּא נִתְאַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב**, שעדיין לא נשרפו ונעשו דשן מהלילה, **סוֹנְקִין אוֹתָם** מסלקים אותם על ידי המזלגות **לְצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ**, לצדדים של האש. ומונחים שם בצדדים עד אחר שיסדרו את המערכה החדשה, ואז יחזירום למערכה[יד].

סוֹנְקִין: מלשון סולק. מסלקים. אות ל' ואות נ' הם ממוצא אחד, ומתחלפים[טו].

באר התמיד

יב. המפרש.

יג. תוספות יום טוב.

זה לשון הרמב"ן בביאור תיבת 'פדר' (ויקרא א ח): **את הפדר.** תרגם אונקלוס 'תרבא', וכן דברי כל המפרשים פה אחד, ואין למלה חבר, ולפי דעתי שאיננו שם לחלבים כולם רק לחלב הדק הפרוס ומבדיל בין הקרבים, והמלה מן ההפוכים, פדר, פרד, שמפריד בין הקרבים העליונים לתחתונים, ולכך אמרו רבותינו (יומא כו) שיהא פורס הפדר על בית השחיטה שזהו דרך כבוד של מעלה שהחלב ההוא ראוי לפרסו ולכסות בו, וכן נהגו חשובי האומות לפרסו על הצלי, ואם יהיה שם לחלבים כולם יקרא החלב כן בעבור שהוא השומן הנפרד מן הבשר, וכן הוא כנויו בפי חכמי המטבע כאשר אזכיר. ע"כ.

וכאן ביאר התוספות יום טוב שכולם נקראו כן על שם הפדר שבכתוב.

יד. תפארת ישראל.

טו. רא"ש. תפארת ישראל. הרע"ב כתב וז"ל: **סונקים.** מסלקים אותן. לשון נענוע ונדנוד. וכן כגדי מסנקן (פסחים נ:), גדי שהוא עיף על ידי נענוע ונגיחות שמנגחין זה בזה. אף כאן סונקים מנענעים ומהפכין אותן בצנורות לצדדי המזבח.

הרא"ש והתוספות יום טוב ציינו למשנה (מקואות ב ו): הַמְסַנֵּק אֶת הַטִּיט לַצְּדָדִין.

וכתוב שם בפירוש המשניות להרמב"ם וז"ל: **מסנק** ומסלק ענינן שוה. אמר שהמסלק את הטיט מקרקעית המקוה והחזירו לצדדיו, וכו'.

וברע"ב: **המסנק.** כמו המסלק. שמסלק את הטיט לצד אחד.

ובהון עשיר: **המסנק.** כמו המסלק, כי הלמ"ד והנו"ן מאותיות דטלנ"ת המתחלפות.

הרא"ש ציין לפסוק בנחמיה (יג ז): נִשְׁבָּה בְּחַצְרֵי בֵּית הָאֱלֹהִים. והכוונה לשכה. כי נו"ן ולמ"ד מתחלפות.

אִם אֵין הַצְּדָדִין מַחֲזִיקִין, אם אין מקום בצדדי המזבח, **סוֹדְרִין אוֹתָם** מסדרים את האברים והפדרים **בַּסּוֹבֵב עַל הַכֶּבֶשׁ**, על הכבש שכנגד גג הסובב[טז]. אבל לא יותר נמוך מגובה הסובב[יז].

כל קרבן שנזרק דמו ביום, אפשר להקטיר את אבריו וחלביו במשך הלילה שאחר כך עד הבוקר. כמו שכתוב[יח] 'הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ **כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר**'. אבל אם עלה עמוד השחר ועדיין לא הוקטר, הרי זה נפסל[יט].

אמנם אם האברים והחלבים כבר על המזבח, אינם נפסלים, גם אם יקח כמה ימים עד שיוקטר[כ].

על כן, כדי שלא יפסלו האיברים והחלבים בלינה, ומכיוון שאי אפשר להקטיר אותם עד מאוחר יותר, ואם אין מסדרים אותם על המזבח היו נפסלים בלינה. אבל על המזבח אינם נפסלים

באר התמיד

בנחמיה (ג ל) על תיבת נִשְׁכָּתוֹ, ביאר המצודת דוד וז"ל: **נשכתו**. כמו לשכתו כי דטלנ"ת מתחלף.

טז. רמב"ם. רע"ב. מאירי. ויש מפרשים: שמסדרים על הסובב או על גבי הכבש (המפרש. תפארת ישראל).

יז. תפארת ישראל.

יח. ויקרא ו' ב'.

יט. זה לשון רש"י (ברכות ב.): **הקטר חלבים ואברים**. של קרבנות שנזרק דמן ביום: **מצותן**. להעלות כל הלילה ואינן נפסלים בלינה עד שיעלה עמוד השחר והן למטה מן המזבח דכתיב 'לא ילין לבקר' (שמות לד כה):

ברש"י (ויקרא ו ב): הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה וכו'. ע"כ.

כ. כמו שכתוב (שמות לד כה) 'וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר'. והתרגום: וְלָא יְבִיתוּן לְצַפְרָא בַּר מִמַדְבְּחָא. ופירש רש"י: **ולא ילין**. כתרגומו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר. ע"כ. ובשפתי חכמים: פירוש מועלת לשון מעילה הוא, כלומר אין לינה פוסל בראש המזבח, כלומר אם עלו איבריו בראש המזבח קודם עלות השחר אף על פי שלא נקרבו אינם נפסלים.

בגמרא (זבחים פז.): **איברים שלנו בעזרה מקטר והולך כל הלילה, לן בראשו של מזבח מקטר והולך לעולם.**

משום שאין לינה במזבח. לכן מסדרים את האיברים והחלבים על המזבח בצדדיו.

ואם אין מקום בצדדי המזבח, מסדרים גם על הכבש כנגד הסובב. מפני שכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר. ושם הוא למעלה מחצי גבהו של מזבח, והרי זה כאילו נשארו על גבי המזבח עצמו[כא].

ולאחר שיסדרו את המערכות יחזירו את האברים על המערכה, ויציתו בה האש[כב].

באר התמיד

כא. המפרש. תפארת ישראל.

במפרש וז"ל: סודרן בכבש כדי שלא יפסלו בלינה שאין יכולין להקטירן עד לאחר שיקטירו אברי תמיד, ואם לא סודרן על המזבח היו נפסלין בלינה, ואמרינן בזבחים בפ' המזבח (פז.) דאין לינה במזבח, וכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר, צדי מזבח נראה לרבי מקום שהוא פנוי ואם אין (מן) הצדדין מחזיקין סודרין אותם בסובב או על גבי הכבש, ולאחר שיסדרו את המערכות יחזירו את האברים על המערכה ויציתו בה האור.

בתפארת ישראל וז"ל: רצה לומר יסדרום על גבי כבש שכנגד גג הסובב, או על גג הסובב גופיה דשם הוא למעלה מחצי גבהו של מזבח, והוה ליה כאילו נשארו על גבי המזבח, רק צריך שיניחום סמוך לכבש, כדי שיהיה נוח לחזור ולטלן משם להחזירן למערכה (כפ"ב מ"ה), אבל ביסוד, או בכבש שכנגד היסוד, לא הניחום, דשם הוא חציו התחתון של מזבח והוה ליה כמורידן מהמזבח ואסור (תוס' יומא דמ"ה ב').

בתוס' וז"ל (יומא מה:): סודרן על גבי כבש או על גבי סובב. אבל על גבי יסוד לא דא"כ היה נפסל בלינה אם ירד אבל סובב שהוא מחצי המזבח ולמעלה הרי הוא כמזבח ואין לינה מועלת בראשו של מזבח וכן כבש ריב"א ועוד אפשר דאיסור יש להורידו מן המזבח אבל כשסודרן. על הסובב והכבש לא מיקרי ירידה.

כב. המפרש.

בציורים דלהלן אפשר לראות את מקום הסובב במזבח.

מזבח

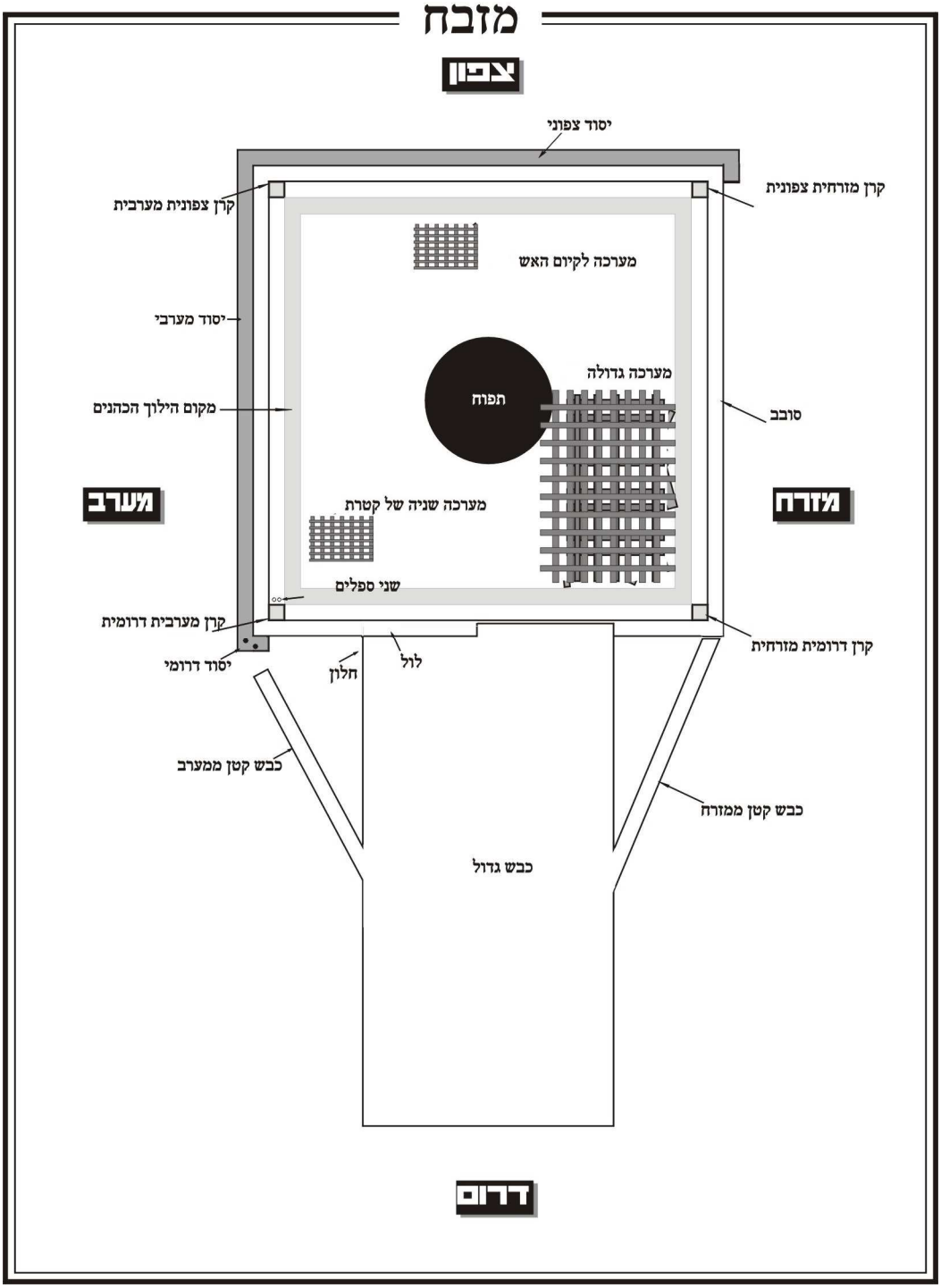
צפון
יסוד צפוני
קרן צפונית מערבית
קרן מזרחית צפונית
מערכה לקיום האש
יסוד מערבי
מערכה גדולה
תפוח
מקום הילוך הכהנים
סובב
מערב
מזרח
מערכה שניה של קטרת
שני ספלים
קרן מערבית דרומית
קרן דרומית מזרחית
יסוד דרומי
חלון
לול
כבש קטן ממערב
כבש קטן ממזרח
כבש גדול
דרום

אופן בנית המזבח

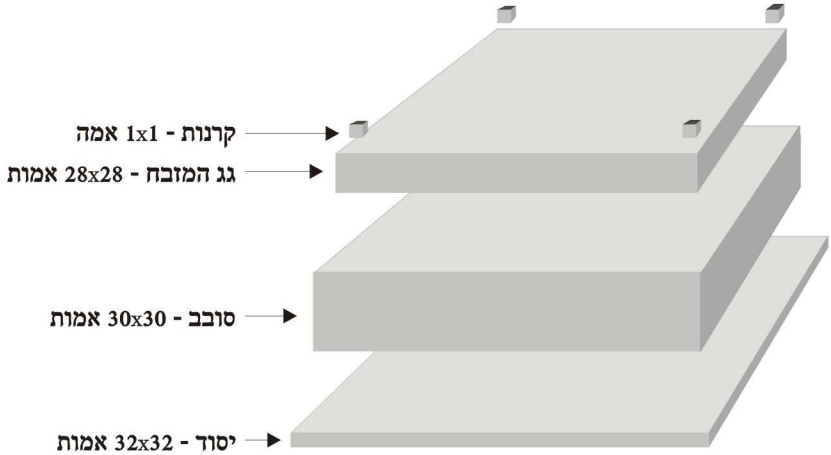

המזבח והכבשים

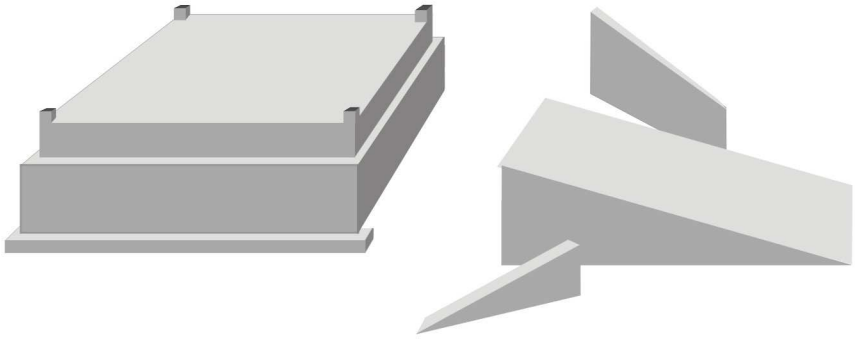

⚜ גובה המזבח ⚜

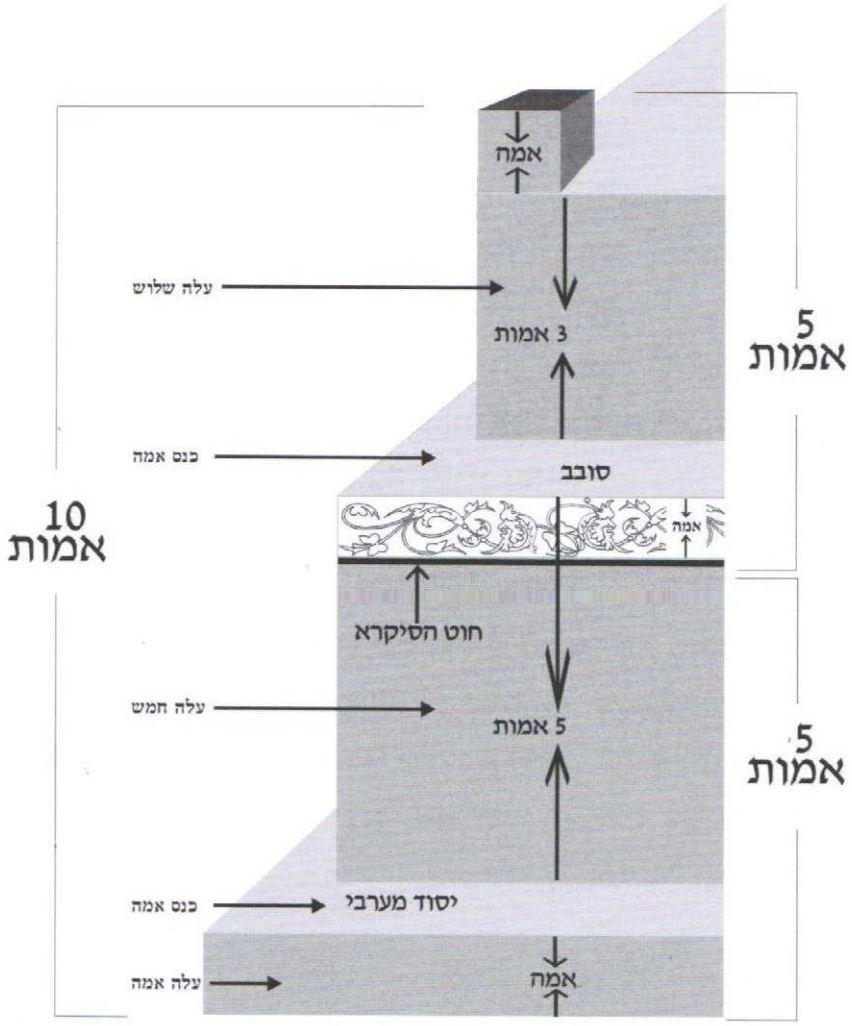
אמה
עלה שלוש
3 אמות
5 אמות
כנס אמה
סובב
10 אמות
אמה
חוט הסיקרא
עלה חמש
5 אמות
5 אמות
כנס אמה
יסוד מערבי
עלה אמה
אמה

משנה ב

הֵחֵלּוּ מַעֲלִין בָּאֵפֶר עַל גַּבֵּי הַתַּפּוּחַ. וְתַפּוּחַ הָיָה בְּאֶמְצַע הַמִּזְבֵּחַ, פְּעָמִים עָלָיו כְּשֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כּוֹר. וּבְרְגָלִים לֹא הָיוּ מְדַשְּׁנִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נָוֶה לַמִּזְבֵּחַ. מִיָּמָיו לֹא נִתְעַצֵּל הַכֹּהֵן מִלְּהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן:

הֵחֵלּוּ מַעֲלִין בָּאֵפֶר עַל גַּבֵּי הַתַּפּוּחַ. התחילו לגרוף ביעים[כג] להעלות את האפר מהמערכה, על גבי התפוח[כד].

וְתַפּוּחַ הָיָה בְּאֶמְצַע הַמִּזְבֵּחַ, באמצע המזבח יש גל גדול של אפר צבור, עגול כמו תפוח[כה], לשם גורפים את האפר, ומעגלים את האפר הרב עד שנראה כעין תפוח גדול[כו]. **פְּעָמִים עָלָיו כְּשֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כּוֹר,** יש פעמים שיש בתפוח הרבה מאוד אפר, כשלש מאות כור.

בגמרא נתבאר שכאן הוא אחד משלשת הפעמים שדיברו חכמים בלשון גוזמא, ואין הכוונה שהיה ממש שלש מאות כור, אלא שהיה הרבה מאוד אפר[כז]. ולא היו ממתינים מלפנות עד

כג. המגריפות הם יעים, כדלעיל.

כד. רמב"ם. המפרש. רע"ב. תפארת ישראל.

כה. רמב"ם. המפרש. רע"ב. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

כו. רמב"ם בפירוש המשניות. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'. רע"ב. תפארת ישראל. תפארת ישראל בסימני צורת המזבח.

כז. גמרא דף כ"ט. רמב"ם. רע"ב. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

בהון עשיר וז"ל: כשלש מאות. כתב הרב, גוזמא. וגוזמא כזו שנינו בפרכת דשקלים (ח ה), וגפן דמדות (ג ח), ולא אשטמיט ליה לתנא בכולהו שלשה למתני בכף כי אם הכא, ש"מ דאע"ג דהוי גוזמא, מ"מ היה רחוק מעט ממנין זה, כלומר יותר משני מאות כורים, ולכן אנו יכולים לומר עליו להפליג הדברים באמת כשלש מאות, ומשום הכי אין אנו צריכים לבקש טעם על מנין זה,

שיהיה כל כך הרבה. ובא התנא להודיענו שהיה בתפוח הרבה מאוד אפר.

כשהתאספ אפר רב מאוד עד שהפריע לסדר את המערכות, מוציאים לחוץ את האפר[כח], כמו שכתוב[כט] וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר[ל].

וּבָרְגָלִים לֹא הָיוּ מְדַשְּׁנִין אוֹתוֹ, אבל בשלשת הרגלים, אין מוציאים את האפר מהתפוח אל מחוץ לעיר, אף על פי שזה מפריע

באר התמיד

כ"ש דנשתמש בענין זה בשתי הגוזמות האחרות ששם יש טעם הגון כמפורש במקומם, דלא רצה לשנות כי שווי העניינים מועילים לזכרון.

כח. עפ"י המפרש. רש"י (ויקרא ו ד). תפארת ישראל.

אמנם לשיטת הרמב"ם מוציאים לחוץ את האפר בכל יום. ורק ברגלים אין מוציאים.

כט. ויקרא ו' ד'.

ל. ברש"י (ויקרא ו ד): **והוציא את הדשן**. הצבור בתפוח כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם, ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום.

האופן שבו מוציאין את הדשן מהתפוח כשצריך, נתבאר להלן (תמיד ה ה): וּפְסַכְתֵּר הָיְתָה כְּלִי גָּדוֹל מַחֲזֶקֶת לֶתֶךְ, וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרוֹת הָיוּ בָהּ, אַחַת שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ בָּהּ וְיוֹרֵד, וְאַחַת שֶׁהוּא אוֹחֵז בָּהּ מִלְמַעְלָן בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִתְגַּלְגֵּל. וּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל גַּב גֶּחָלִים וְעַל הַשֶּׁרֶץ בְּשַׁבָּת, וּמוֹרִידִין בָּהּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

ובתפארת ישראל: שבו מורידין הדשן מהמזבח באופן זה וכדמסיק, כהן אחד עומד למעלה ואוחז בפסכתור וממלאו דשן, וכשנתמלא, אז אוחז בשלשלת ומשלשלו מעט מעט למטה, וכהן אחר שעומד למטה אוחז בשלשלת השני ומושכו למטה, באופן שיהיה הפסכתר נשמט לאט לאט ביושר דרך הכבש למטה, ולא תתגלגל בבת אחת מהר למטה וישפך הדשן, וכשהוריקן למטה, חוזר העליון ומשכו לעצמו למעלה בהשלשלת לחזור למלאותו.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב יג–טו): **ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח**. ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח. וגורפין אותה הערימה בפסכתר. והוא כלי גדול שמחזיק לתך. ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח.

כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן לחוץ פיום אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה. אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה. ולא חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו שם שנאמר (ויקרא ו ג) 'ושמו'. שיניחנו בנחת. ואסור ליהנות בו. ע"כ.

לסדר את המערכות[לא], אלא האפר נשאר בתפוח **מִפְּנֵי שֶׁהוּא נָוֶה לַמִּזְבֵּחַ**, מפני שזה יופי למזבח שיש עליו הרבה אפר ורואים שהקריבו הרבה קרבנות[לב].

ואף על פי שהוא נוי למזבח, מכל מקום כשהגיע הזמן להוציא את הדשן מהתפוח[לג] **מְיָמָיו לֹא נִתְעַצֵּל הַכֹּהֵן מִלְּהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן**, מעולם לא התעצל הכהן שמוטל עליו לעשות[לד], להוציא את הדשן אל מחוץ לעיר למקום טהור.

שלשת הפעמים שדיברו חכמים בלשון גוזמא הם: **תפוח**, [ב] **גפן**, [ג] **ופרוכת**[לה].

תפוח: כבתוב כאן.

גפן: כמו שכתוב במסכת מדות[לו]: **גֶּפֶן שֶׁל זָהָב**, עץ גפן עשוי מזהב, **הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל**, עומדת לפני פתח ההיכל[לו].

באר התמיד

לא. המפרש.

לב. תפארת ישראל.

לג. המפרש.

לד. המפרש. כתב התפארת ישראל וז"ל: רצה לומר אף שהדישון אינה מלאכה נכבדה, ומשום הכא לא הפיסו עליה, אפילו הכי לא נתעצלו בה, ונקט לה הכא, דקא משמע לן דלהכי לא דישנוה ברגלים, ולא חיישינן שיתלו הרואין בעצלות הכהנים.

לה. גמרא. לשיטת רבא בגמרא יש עוד דבר רביעי, והוא 'השקו את התמיד בכוס של זהב' לפני שחיטתו כדי שיהיה נוח להפשיט, כבתוב להלן (תמיד ג ד), ולשיטת רבא זהו גוזמא שמשקים בכוס של זהב [אלא השקו בכוס של נחושת יפה כזהב (רע"ב תמיד ג ד)]. אבל בגמרא חולקים על רבא, שאין זה גוזמא, אלא אין עניות במקום עשירות, ולכן אפילו את קרבן התמיד משקים בכוס העשוי מזהב ממש.

לו. פרק ג' משנה ח'.

הערה: המראי מקומות דלהלן הם למפרשים במסכת מדות.

לו. תפארת ישראל.

הטעם שעשו גפן של זהב לפני ההיכל, מפני שכנסת ישראל נמשלה לגפן[לח]. וכן התורה נמשלה לגפן[לט].

וּמֻדְלָה עַל גַּבֵּי כְּלוֹנָסוֹת, עץ הגפן הזה העשוי מזהב, מושכב על גבי קרשים מעץ ארז[מ], כמו גפן ממש. כדי לרמז היטב את מה שהוא מרמז[מא].

כָּל מִי שֶׁהוּא מִתְנַדֵּב, כל מי שרוצה לנדב זהב עבור ההיכל, ורוצה שאת הזהב עצמו שמנדב יתנו בהיכל, כי ההיכל כולו מצופה בזהב[מב]. עושה מהזהב שמנדב צורת עָלֶה של גפן, אוֹ גַּרְגִּיר ענב אחד, אוֹ אֶשְׁכּוֹל שלם של ענבים. ומֵבִיא לכהן[מג], וְתוֹלֶה בָּהּ, והכהן תולה את מה שהאדם התנדב בעץ הגפן מזהב.

וכשצריכים זהב עבור ההיכל, לוקחים מכאן, ומתיכים אותו ועושים בו מה שצריך עבור ההיכל[מד].

לח. רמב"ם. תפארת ישראל. שישראל נמשלו לגפן מבואר בגמרא חולין צ"ב. וכן במדרש ובזוה"ק בכמה מקומות.

לט. תפארת ישראל.

מ. הכלונסאות הם מע"ץ ארז (תוספות יום טוב).

מא. תפארת ישראל.

מב. רמב"ם. רע"ב.

מג. תפארת ישראל.

מד. תוספות יום טוב.

גפן מודלה על גבי כלונסאות[מה]

באר התמיד

מה. התמונה של עין הגפן היא להמחשה בלבד. בבית המקדש עשו צורת עין גפן מזהב.

עלה[מו]

גרגיר

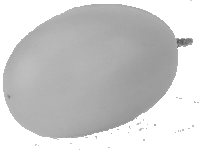

אשכול

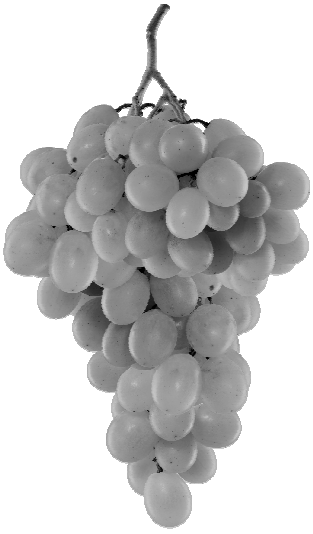

באר התמיד

מו. התמונות הם להמחשה. בבית המקדש עשו אותם מזהב.

אָמַר רַבִּי אֶלְיֹעֵזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק, מַעֲשֶׂה הָיָה, וְנִמְנוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים. היה מעשה שמפני כובד הכמות העצומה של הזהב שהיה בה, היו צריכים שלש מאות כהנים כדי לפנותה לפרק את העלים והגרגירים והאשכולות שתלו בה[מז].

כאן הוא אחד משלשת המקומות שדיברו חכמים בלשון גוזמא, ואין הכוונה שהיו ממש שלש מאות כהנים, אלא שהיו כהנים רבים ביותר[מח]. ולא היו ממתינים עד שיהיה כל כך הרבה כדי שלא תישבר הגפן[מט]. ובא התנא להודיענו שהיה בה הרבה מאוד זהב[נ].

פרוכת: [ד] בכל שנה אורגים שתי פרוכות חדשות להבדיל בין ההיכל לקודש הקדשים. עובי כל פרוכת טפח, ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה, ושמונים ושתים ריבוא נערות עובדות לארוג כל פרוכת, ושלש מאות כהנים מטבילים את הפרוכת[נא].

משנה ג

הֵחֵלּוּ מַעֲלִין בְּגִזְרִין לְסַדֵּר אֵשׁ הַמַּעֲרָכָה. וְכִי כָל הָעֵצִים כְּשֵׁרִים לַמַּעֲרָכָה. הֵן, כָּל הָעֵצִים כְּשֵׁרִין לַמַּעֲרָכָה, חוּץ מִשֶּׁל

מז. רר״ש. תפארת ישראל.
מח. גמרא תמיד כ״ט. רמב״ם. רע״ב. תפארת ישראל.
מט. המפרש תמיד כ״ט.
נ. תפארת ישראל.
נא. שקלים פ״ח מ״ה. גמרא תמיד כט: חולין צ:

זַיִת וְשֶׁל גֶּפֶן. אֲבָל בְּאֵלּוּ רְגִילִין, בְּמֵרְכִּיּוֹת שֶׁל תְּאֵנָה וְשֶׁל אֱגוֹז וְשֶׁל עֵץ שָׁמֶן:

[ה] לאחר שהעלו את האפר אל התפוח שבאמצע המזבח, נשאר מקום המערכה פנוי[נב], [ו] **ואז הֵחֵלּוּ מַעֲלִין בְּגִזְרִין**, התחילו להעלות

באר התמיד

נב. המפרש. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב א–ט) וז"ל: **א.** מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח תמיד שנאמר (ויקרא ו ו) 'אש תמיד תוקד על המזבח'. אף על פי שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא אש מן ההדיוט שנאמר (ויקרא א ז) 'ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח'.
ב. בבקר עורכין עצים ועורכין בראש המזבח מערכה גדולה של אש שנאמר (ויקרא ו ה) 'ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר'. וכן מצוה להעלות שני גזרים של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה שנאמר (ויקרא ו ה) 'ובער עליה הכהן עצים בבקר'. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין הערבים שנאמר (ויקרא א ז) 'וערכו עצים על האש'. מפי השמועה למדו שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר.
ג. שני גזרים של בין הערבים מעלין אותן שני כהנים. כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו שנאמר (ויקרא א ז) 'וערכו' הרי כאן שנים. אבל של שחר בכהן אחד.
ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום. ראשונה מערכה גדולה שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שניה בצדה קטנה שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום. שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצות האש שנאמר (ויקרא ו ו) 'אש תמיד תוקד'.
ה. מפי השמועה למדו שזה שנאמר (ויקרא ו ב) 'על מוקדה על המזבח' זו מערכה גדולה. (ויקרא ו ב) 'ואש המזבח תוקד בו' זו מערכה שניה של קטרת. (ויקרא ו ה) 'והאש על המזבח תוקד בו' זו מערכה שלישית של קיום האש. אבל איברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב נותנין אותן בצדי מערכה גדולה.
ו. המכבה אש המזבח. לוקה שנאמר (ויקרא ו ה ו) 'לא תכבה'. אפילו גחלת אחת ואפילו הורידה מעל המזבח וכבה לוקה. אבל אש מחתה ואש מנורה שהכינה במזבח להדליק ממנה אף על פי שכבה אותן בראש המזבח פטור שהרי נתקה למצוה אחרת ואין אני קורא בהן אש המזבח.
ז. כשמסדר עצי מערכה גדולה מסדרה במזרח המזבח. ויהיה מראה שהתחיל לסדר מן המזרח. וריוח היה בין הגזרים. וראשי הגזרים הפנימיים היו נוגעין בדשן שבאמצע המזבח והוא הנקרא תפוח.
ח. ואחר שמסדר מערכה גדולה חוזר ובורר עצי תאנה יפים ומסדר מערכה שניה של קטורת מכנגד קרן מערבית דרומית משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות ובה כמו חמש סאין גחלים. ובשבת עושין בה כמו שמונה סאין גחלים מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים.
ט. מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח. ומצית בה את האש. ולא יצית האש למטה ויעלה אותה למזבח אלא במזבח עצמו מציתין שנאמר (ויקרא ו ב) 'ואש המזבח תוקד בו'. מכאן להצתה שלא תהיה אלא בראשו של מזבח.

גזירי עצים חתוכים ובדוקים שאין בהם תולעים[נג], **לְסַדֵּר אֵשׁ הַמַּעֲרָכָה**. כדי לסדר את מערכת האש[נד].

שואל התנא[נה]: **וְכִי כָּל הָעֵצִים כְּשֵׁרִים לַמַּעֲרָכָה**, האם כל מיני העצים כשרים למערכה שעל המזבח[נו].

ומשיב מיד[נז]: **הֵן**, כן, **כָּל הָעֵצִים כְּשֵׁרִין לַמַּעֲרָכָה**, כלומר, רוב מיני העצים כשרים למערכה שעל המזבח[נח], **חוּץ מִשֶּׁל זַיִת וְשֶׁל גֶּפֶן**, חוץ מעצי זית ועצי גפן, משום ישוב ארץ ישראל, שהרי יש להם פירות חשובים. וכן מפני שבעצים הללו יש קשרים ואינם דולקים יפה[נט]. **אֲבָל בְּאֵלּוּ רְגִילִין**, אבל את אלו העצים רגילים

באר התמיד

נג. המפרש. במסכת מדות (ב ה): מִזְרָחִית צְפוֹנִית, הִיא הָיְתָה לִשְׁכַּת הָעֵצִים, שֶׁשָּׁם הַכֹּהֲנִים בּוֹדְקִין בָּעֵצִים מוּמִין מַתְלִיעִין הָעֵצִים, וְכָל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת, פָּסוּל מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

ברמב"ם הלכות איסורי המזבח (פרק ו): **א.** כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר כך הנסכין יהיו תמימים ונבחרים שנאמר (במדבר כח לא) 'תמימים יהיו לכם ונסכיהם' שיהיו הנסכים תמימים שלא יביא נסכים לא מיין מעושן ולא סולת שהתליעה ולא יבלול בשמן שריחו או טעמו רע.

ב. וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת. וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח. התליע יבש גורר את המקום שהתליע. ועצי סתירה פסולין לעולם לא יביאו אלא חדשים.

ג. המקדיש יין פסול או סלת או שמן פסול או עצים פסולים למזבח הרי הדבר ספק אם דומים לבעל מום כבהמה ולוקה או אינן כבעל מום לפיכך אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות. ע"כ.

נד. בספר המצות להרמב"ם וז"ל (מצוה כט): שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד והוא אמרו יתעלה 'אש תמיד תוקד על המזבח', וזה לא יתכן אלא במה שצוה להתמיד להשים עצים בבקר ובין הערבים, כמו שנתבאר בב' מיומא ובמסכת תמיד, ובבאור אמרו אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט, וכבר התבארו דיני מצוה זו בד' מיומא ושני מתמיד כלומר מצות מערכת האש אשר יעשו בכל יום במזבח.

נה. המפרש.

נו. תפארת ישראל.

נז. המפרש.

נח. המפרש.

נט. שני דיעות בגמרא מה הטעם שאין מביאין עצי זית וגפן.

תמיד להביא למערכה, **בְּמֻרְבִּיוֹת**, בענפים[ס], **שֶׁל תְּאֵנָה**, ענפי תאנה זקנים שכבר אינם עושים פירות[סא], **וְשֶׁל אֱגוֹז**, ועץ של אגוז[סב], **וְשֶׁל עֵץ שָׁמֶן**, ועץ של שמן אפרסמון[סג].

בכל יום לפני שמעלים את העצים כדי לסדר את המערכה, בוזקים מלח על הכבש כדי שלא יחליקו הכהנים. ומותר מפני שאין ההולכה הזו עבודה. אבל אחר כך אוספים משם את

באר התמיד

ברמב"ם וז"ל: והטעם שאין מסיקין עצי הזיתים והגפנים משום ישוב ארץ ישראל, ועוד מפני שממהרין להתאכל.

ס. תפארת ישראל.

סא. תפארת ישראל. וז"ל התפארת ישראל: דוקא ענפי תאנים זקנים, שכבר אינן עושין פירות אבל של זית וגפן גם זקנים עושין על כל פנים מעט פירות חשובות.

בגמרא בענין עצי תאנה שאינם עושים פירות וז"ל: כדרחבה, דאמר רחבה, מייתי תאיני חיורתא, ושייפי להו בחבלא דצבתא דסריך עליה בזרא, וקברי היכא דמסיק ימא שירטון, קורה עבדא פירי לא עבדא, ותלת בריכי מינייהו לא מחזקה להו גמלא. ע"כ.

ביאר המפרש: **דאמר רחבה מייתי תאיני חיורתא.** תאנים לבנות אותן תאנים רעות הן נטעים של תאנים חיוורתא לוקחין כדי לנטוע כדמפרש. **ושייפי להו בחבלא דצבתא.** כמו דצבתא מייתינן במסכת עבודה זרה בסופה (עה:) בחבל העשוי מצורי דקל ושייף ליה לעץ עד שתסיר כל קליפתו וגם אם יש זרע גרעין בתוך הנטיעות תפילנו ושוב לא יבא שם פרי ובהכי משירין קליפתן ושמא ע"י כך תועיל לו שלא תגדיל בו קליפה ומתוך כך לא יבא בו פרי דיפול דשריקה ביה בארעי זרע גרעין כמו שפירשתי. וקברי ליה **היכא דמסיק לה ימא שירטון.** באותו מקום שהים גדל ומתוך לחלוח המים לא ימות האילן שאם לא היה שם קבור ימות מתוך שאין בו קליפה. **קורה עבדא.** ומתוך שהוא אילן סרק ואין גדל בו פרי שמכחישין כחו גדול כל כך שראוי לקורות לעשות ממנו בנין אותן ענפים הדקין לוקחין לצורך המזבח, ותלת סיכי מינייהו ענפי לשון אחר בריכי. **לא מחזקה להו גמלא.** דף של גשר אינו יכול לסובלן מרוב גודלן, גמלא גשר כלומר הרבה הם גדולים כך נראה בעיני שינוי זה וכמו שברייתא שנויה בת"כ בגירסת הספרים אין אדם יכול ליישב. ע"כ.

סב. אגוז ביאר התפארת ישראל: וואלנוסבוים.

סג. רע"ב. אמנם כתב הרע"ב וז"ל: **ושל עץ שמן.** העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי, שהוא האילן שקורים לו בלע"ז פינ"ו, ובערבי צינובו"ר. ואף על גב דעץ מאכל הוא אין בו צורך כמו בגפן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית.

והמפרש פירש: **עצי שמן.** עצים שדולקין כמו נר.

התפארת ישראל כתב: פיכטענהאלץ שמן, שאלו העצים מתלהבין יפה, ולא לקחו עצי ארזים ארנים וברושים (כפ"ג דפרה), מדמעלין עשן הרבה.

המלח, כדי שלא יהיה חציצה בין רגלי הכהנים לכבש, בשעת עבודת הולכת הקרבנות למזבח[סד].

משנה ד

סִדֵּר הַמַּעֲרָכָה גְּדוֹלָה מִזְרָחָה, וַחֲזִיתָהּ מִזְרָחָה, וְרָאשֵׁי הַגְּזָרִין הַפְּנִימִים הָיוּ נוֹגְעִים בַּתַּפּוּחַ. וְרֵוַח הָיָה בֵּין הַגְּזָרִין, שֶׁהָיוּ מַצִּיתִין אֶת הָאֲלִיתָא מִשָּׁם:

על המזבח, יש שלש מערכות[סה]: **א.** מערכה גדולה. מקומה במזרח המזבח, בצד דרום[סו]. מערכה זו גדולה ורחבה[סז], ועליה מקריבים את קרבן התמיד ושאר הקרבנות[סח].

ב. מערכה שניה. ממערכה זו לוקחים גחלים במחתה כדי לשים על מזבח הזהב עבור הקטורת[סט]. מקומה במערב המזבח, משוך מן הקרן שבמערבית דרומית לצד צפון ארבע אמות[ע].

ג. מערכה לקיום האש. אין מקריבין במערכה זו כלום[עא], אלא היא לקיום מצוות[עב] ׳וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה׳[עג].

באר התמיד

סד. עירובין ק״ד. וברש״י. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ו׳ ג׳.

סה. כך פסק הרמב״ם בהלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳.

סו. עפ״י תפארת ישראל בסימני הציור. וז״ל התפארת ישראל: מערכה גדולה היה בדרום המזבח, נגד חצי מזרחי של כבש.

סז. תפארת ישראל.

סח. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳.

סט. להלן משנה ה׳. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳. ובשבת מקטירין על מערכה זו את שני הבזיכי לבונה משולחן לחם הפנים (להלן משנה ה. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב ח).

ע. להלן משנה ה׳.

עא. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳.

ביום הכיפורים יש מערכה רביעית, שממנה לוקח הכהן גדול גחלים כדי להקטיר קטורת בקודש הקדשים[עד].

סִדֵּר הַמַּעֲרָכָה גְּדוֹלָה, מי שזכה בתרומת הדשן, הוא מסדר את המערכה הגדולה[עה], **מִזְרָחָה**, מקום המערכה גדולה הוא בצד מזרח מהתפוח[עו].

סידור המערכה גדולה הוא באופן זה: מסדרים עצים אחד ליד השני ממזרח למערב, ועליהם מסדרים עצים מדרום לצפון, ועליהם שוב ממזרח למערב, וכן הלאה בסדר זה[עז].

וַחֲזִיתָהּ מִזְרָחָה, בצד מזרח של המערכה עושים חלון ופתח, כדי שיכנס משם רוח להלהיב האש[עח].

וְרָאשֵׁי הַגִּזְרִין הַפְּנִימִים הָיוּ נוֹגְעִים בַּתַּפּוּחַ, ראשי העצים הפנימים ארוכים[עט] ונוגעים בתפוח שהוא באמצע המזבח[פ]. מקרבים את המדורה לתפוח כמה שאפשר, כדי לתת רווח לאמה לצד מזרח שהוא מיוחד להילוך רגלי הכהנים, כדי שלא ישרפו בגדיהם[פא].

באר התמיד

עב. ויקרא ו׳ ה׳.
עג. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ה׳.
עד. כך פסק הרמב״ם בהלכות עבודת יום הכיפורים ב׳ ה׳. והוא שיטת רבי יוסי ביומא ד׳ ו׳.
עה. גמרא יומא כ״ב. המפרש. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.
עו. המפרש.
עז. עי׳ תפארת ישראל.
עח. תפארת ישראל.
עט. רע״ב.
פ. המפרש. תפארת ישראל.
פא. ראב״ד (הלכות בית הבחירה ב ז). תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

וְרֶוַח הָיָה בֵּין הַגְּזָרִין, משאירים מעט רווח בין העצים, שֶׁהָיוּ מַצִּיתִין אֶת הָאֵלְיָתָא מִשָּׁם, ברווח בין העצים מניחים קיסמים דקים, שאותם מדליקים, ועל ידם נדלק כל המערכה.

אֵלְיָתָא: עצים קיסמים דקים[פב].

[ז] בנוסף לשאר העצים שבמערכה גדולה, מביאים גם כן שני גזירי עצים[פג], ארכם ורחבם אמה על אמה, ועביים כמו מחק גדיש של סאה[פד].

משנה ה

בֵּרְרוּ מִשָּׁם עֲצֵי תְּאֵנָה יָפִין, לְסַדֵּר הַמַּעֲרָכָה שְׁנִיָּה לַקְּטֹרֶת, מִבְּנֶגֶד קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, מָשׁוּךְ מִן הַקֶּרֶן כְּלַפֵּי צָפוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּעֹמֶד חָמֵשׁ סְאִים גָּחָלִים, וּבְשַׁבָּת בְּעֹמֶד שְׁמוֹנַת סְאִין גָּחָלִים, שֶׁשָּׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים. הָאֲבָרִים וְהַפְּדָרִים שֶׁלֹּא נִתְאַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב, מַחֲזִירִין אוֹתָן לַמַּעֲרָכָה. הִצִּיתוּ שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת בָּאֵשׁ, וְיָרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לִלְשְׁכַּת הַגָּזִית:

בֵּרְרוּ מִשָּׁם, בחרו מתוך העצים[פה], **עֲצֵי תְּאֵנָה יָפִין**, עצי תאנה יפים וטובים[פו], **כדי לְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה הַשְּׁנִיָּה לַקְּטֹרֶת.**

באר התמיד

פב. המפרש. רע"ב.

פג. יומא כ"ו: רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ג'. ועיין במפרשים כאן.

פד. זבחים ס"ב: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ז' ג'.

מפני שצריכים לקחת ממערכה זו גחלים ולתת אותם על המזבח הפנימי, כדי להקטיר שם קטורת, לכן בוררים דוקא יפים שיעשו גחלים טובים ולא אפר[פז].

מקום מערכה זו השניה, הוא **מִכְּנֶגֶד קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית**, כנגד קרן מערבית דרומית של המזבח, **מָשׁוּךְ מִן הַקֶּרֶן כְּלַפֵּי צָפוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת**, המדורה שממנה לוקחים גחלים לקטורת, משוכה לצד צפון, מקרן מערבית דרומית של מזבח, ארבע אמות[פח].

באר התמיד

פה. התפארת ישראל כתב שבחרו מתוך העצים שהעלו למזבח, ובחרו עוד לפני שסידרו את המערכה הגדולה, ואחרי שסידרו את המערכה הגדולה, סידרו את המערכה השניה לקטורת מהעצים שכבר בחרו עבור מערכה זו.
אמנם, רש"י פירש (זבחים נח.) שבחרו מדיר העצים. ונראה כוונתו שהלכו ובחרו במיוחד עצים מלשכת דיר העצים.

פו. בטעם מדוע דוקא עצי תאנה כתב רש"י (זבחים נח.): בשל תאנה היו רגילין, וטעם אגדה הוא שבו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו להם חגורות. ע"כ.
וכתב התפארת ישראל: משום דקטורת מכפר על לשון הרע (כיומא דמ"ד א'), וחטא אדם הראשון ע"י לשון הרע היה, שקבל מלשינות מהנחש, ובעלי תאנה נתקן, אחר שחטא ונתבושש, שעשו להם מעלי תאנה חגורות, לכן גם לקטורת לקחו עצי תאנה [נתעוררתי לזה מדברי רש"י זבחים דנ"ח], וכו'. ע"כ.

פז. המפרש.

פח. תפארת ישראל. וז"ל התפארת ישראל: רצה לומר שהיה המדורה של קטורת משוכה לצפון מקצה קרן מערבית דרומית של מזבח, ד' אמות. וה"ט, מדכתיב בקטורת של יו"כ ולקח מלא המחתה וגו' אשר פתח אהל מועד, וילפינן כל קטורת מקטורת יו"כ, שצריך ליקח הגחלים מכנגד פתח אהל מועד, ד' אמות לצפון מקרן מערבית דרומית של מזבח, שם מכוון נגד פתח אהל מועד, [דהרי קיימא לן דמזבח עומד ממוצע באמצע עזרה, משוך רק קצת כלפי דרום [כזבחים נ"ט א' ורמב"ם פ"א מבחירה], וגם קיימא לן דקדושת היכל ואולם חדא מלתא היא [ועי' תוס' זבחים דנ"ח ב', שכתבו דספיקא הוא בש"ס], אם כן פתח האולם דינו כפתח ההיכל, ונקרא גם כן פתח אהל מועד, והרי פתח האולם היה גם כן כהמזבח מכוון באמצע העזרה, והפתח היה רחב כ' אמה, נמצא שהמזבח שהיה רוחב גגו למעלה כ"ח אמה, היו כ' אמות אמצעיות שלו נגד כ' אמות של פתח האולם וארבע אמות לכאן וארבע אמות לכאן היה גג המזבח עודף על פתח האולם, ואלו הד' אמות שגג המזבח עודף מכאן ומכאן, לא היו נגד פתח האולם, נמצא שכשמושך לעשות המדורה להקטורת ד' אמות מהקרן, תהיה המדורה מכוונת נגד פתח אהל מועד].

[ח] **בְּעֹמֶד חָמֵשׁ סְאִים גֶּחָלִים**, משערים לסדר כמות של עצים כדי שיצא מזה חמש סאה גחלים[פט].

בְּעֹמֶד: כמו באומד[צ].

וּבְשַׁבָּת שצריך גם כן להקטיר במערכה זו שני בזיכי לבונה, שהיו בלחם הפנים[צא], צריך להוסיף עוד שלש סאה. **בְּעֹמֶד שְׁמוֹנַת סְאִין גֶּחָלִים**, בשבת משערים לסדר כמות של עצים כדי שיצא

באר התמיד

פט. מפרש. תפארת ישראל. ומערכה גדולה וודאי היתה גדולה מזו, רק לא היה שיעור קבוע לה, דהכל לפי הקרבנות שהיו מביאים באותו יום (תפארת ישראל).
במפרש וז"ל: גחלים לפי אומד חמש סאין גחלים היו נותנין שם עצים, כך שיערו לחתות בתוכו בראש המזבח כשהוא חול מחתה של ארבעה קבין בריוח, ולכך צריך שני כלים לפי שלא היה חותה בשל זהב כדאמר ביומא (דף מד:) שהתורה חסה על ממונן של ישראל, ובכלי של כסף שהיה חותה לא היה יכול להכנים הגחלים בפנים דגנאי הוא להכנים כלי כסף בפנים שאין עניות במקום עשירות, וגם צריך שיהא אותו שמכנים בפנים קטן יותר לפי שלא היה יכול לערות אותו של כסף בשל זהב שלא יפלו מן הגחלים לארץ, הילכך חותה בשל ארבע קבין ומערה בשל שלשה קבין, והיינו דתנן לקמן נתפזר ממנו בקב גחלים מכבדן לאמה וצריך להכנים כלי מלא בפנים דכתיב (ויקרא מז) ולקח מלא המחתה גחלי אש וגו'.
צ. רע"ב. תפארת ישראל. ברמב"ם וז"ל: עומד כמו אומד, והוא השער בקירוב. ע"כ.
צא. ענין שני בזיכי הלבונה ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ה ב–ג): ודבר ברור בתורה שהוא שתים עשרה חלות כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים. שש חלות בכל סדר. חלה על גבי חלה ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. וסומך כל מערכה בשתי קשוות. ונותנין בצד כל מערכה כלי שיש בו קומץ לבונה שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה'. וכלי זה הוא הנקרא בזך. נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ושוליים היו לבזיכין כדי שיניחום על השולחן. שני הסדרים מעכבין זה את זה. ושני הבזיכין מעכבין זה את זה. והסדרין והבזיכין מעכבין זה את זה.
וכן ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד ט–יא): **ט.** בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.
י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. והלבונה טעונה מלח כשאר הקרבנות.
יא. ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין. ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין.

מזה שמונה סאה גחלים, **שֶׁשָּׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים**, כדי להקטיר שם את שני הבזיכי לבונה של לחם הפנים[צב].

צב. מפרש. תפארת ישראל.

המערכות והתפוח על המזבח

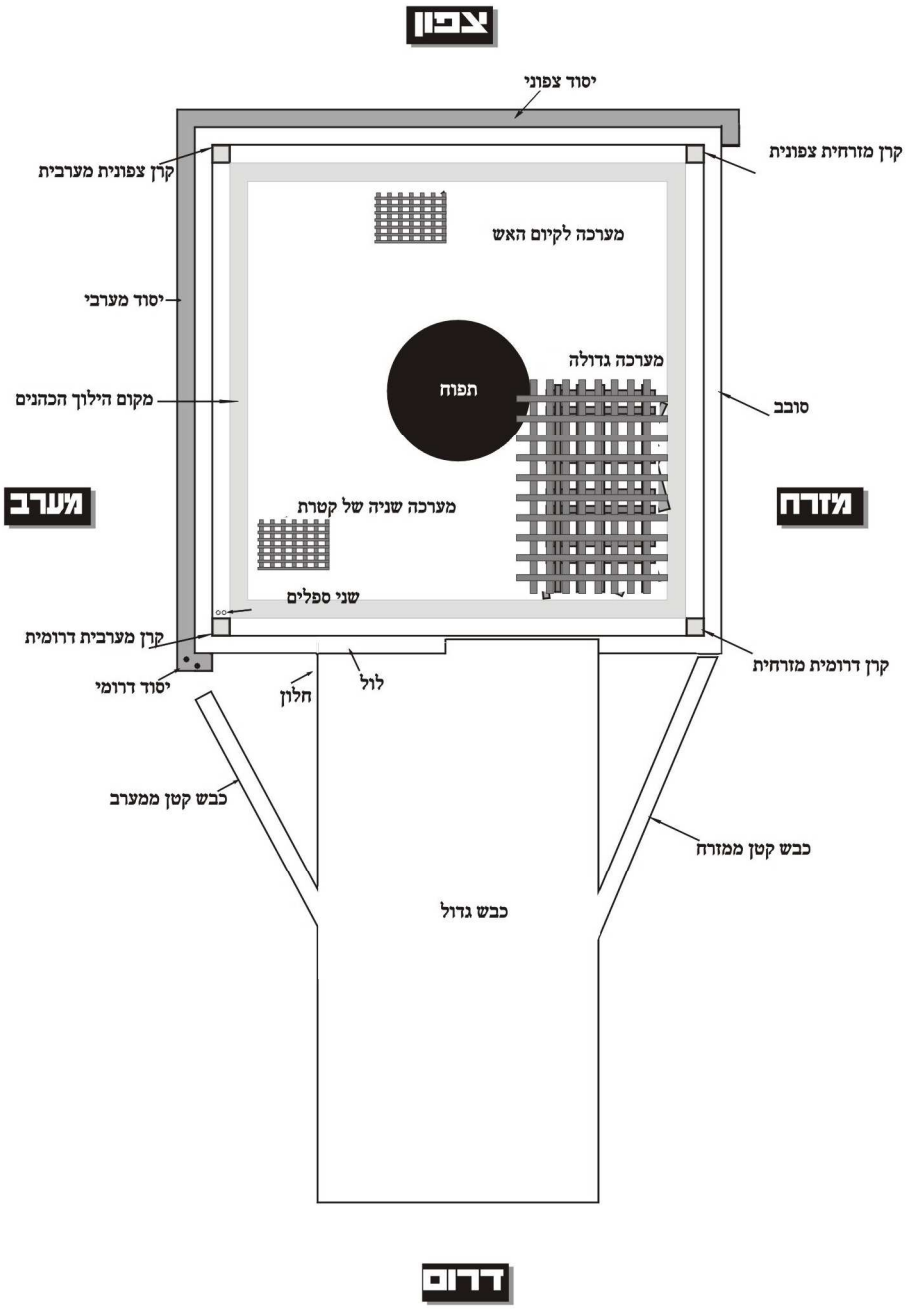

לאחר שסידרו את שתי המערכות, מביא אותו הכהן שזכה בתרומת הדשן את שני הגזירי עצים[צג], שארכם ורחבם אמה על אמה, ועביים כמו מחק גדיש של סאה[צד], ומסדרם במערכה הגדולה[צה].

הָאֵבָרִים וְהַפְּדָרִים שֶׁלֹּא נִתְאַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב, האברים והחלבים מהקרבנות שעדיין לא נשרפו ונעשו דשן מהלילה, שהניחו אותם בצדדי המזבח ועל הכבש, כמו שנתבאר לעיל, **מַחֲזִירִין אוֹתָן לַמַּעֲרָכָה**, עכשיו לאחר שסידרו את המערכה, מחזירין אותם למערכה ונשרפים שם בצידי המערכה[צו].

הִצִּיתוּ שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת בָּאֵשׁ, הדליקו אש בשתי המערכות. את המערכה השלישית לקיום האש אפשר להדליק לאחר קרבן התמיד[צז]. **וְיָרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית**, ואחר כך הלכו ללשכת הגזית כדי לעשות את הפים[צח].

לִשְׁכַּת הַגָּזִית: זה בצד צפון של העזרה, ונקראת כן מפני שבנויה מאבני גזית מרובעים לכבוד הסנהדרין[צט].

באר התמיד

צג. יומא כ״ו: רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ג׳. ועיין במפרשים כאן.

צד. זבחים ס״ב: רמב״ם הלכות איסורי מזבח ז׳ ג׳.

צה. יומא ל״ג. מפרש.

צו. המפרש כתב שמחזירין אותם רק לאחר הקרבת קרבן תמיד, שהרי אסור להקטיר שום דבר במערכה זו קודם התמיד. אך התפארת ישראל כתב שמחזירין אותם עכשיו לפי הסדר במשנה, ואסור רק להעלות שאר קרבנות קודם התמיד, אבל לא כשהם כבר על המזבח. ועי״ש.

צז. תפארת ישראל.

צח. רע״ב. המפרש. תפארת ישראל.

צט. תפארת ישראל מדות ה׳ ד׳.

יש בבית המקדש שלשה בתי דינים: **א.** סנהדריה קטנה של עשרים ושלשה דיינים[ק], ליד פתח הר הבית המזרחי מבפנים. **ב.** סנהדריה קטנה של עשרים ושלשה דיינים, ליד פתח עזרת נשים המזרחי מבפנים. **ג.** סנהדריה גדולה של שבעים ואחד דיינים, בלשכת הגזית שבעזרה[קא].

לשכת הגזית היא גדולה וגבוהה[קב]. הלשכה בנויה חצי בקודש וחצי בחול. יש לה שני פתחים אחד לקודש ואחד לחול[קג].

הסנהדרין יושבים בחצי החול של לשכת הגזית, כי בחצי הקודש אסור לשבת, [ט] שהרי 'אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד'[קד].

החצי המזרחי של הלשכה קודש, והחצי המערבי חול. וזה מפני שהפתח לקודש נמצא בחלק המזרחי של הלשכה, והפתח לחול נמצא בחלק המערבי של הלשכה. ונמשך הקדושה לפי הפתח[קה].

באר התמיד

ק. סנהדרין ב.

קא. סנהדרין י"א ב' ובתפארת ישראל שם.

קב. יומא כ"ה. וברש"י. ופשוט שלשכת העץ ולשכת הגולה הגיעו גם כן לאותו הגובה של לשכת הגזית, כמו שכתוב במשנה (מדות ה ד) 'וגג שלשתן שוה'.

קג. יומא כ"ה.

קד. יומא כ"ה.

קה. מאירי (יומא כ"ה). וכן משמע ברבינו חננאל ובריטב"א (שם). וביאר הר"מ קזים זלה"ה במדות וזתו"ד: ונ"ל שנוכל למצוא שיהיה החול לצד מערב, והקודש לצד מזרח, כשנניח שלשכת הגזית תהיה מונחת בקרן מזרחית צפונית של העזרה, ויהיה לה פתח לחיל בצפונה סמוך לכותל מערבי שלה, ופתח לעזרה בדרומה סמוך לכותל מזרחי שלה. ולכן יהיה חציה שלצד מזרח קודש, וחציה שלצד מערב חול. וסמוך לה לצד מערב יהיו לשכת העץ ולשכת הגולה. ע"כ.
והציור כעין זה:

והטעם לזה שדוקא החצי המערבי הוא חול, כדי לקרב יותר את הסנהדרין אל המזבח. כמו שאמרו חז"ל[קו]: מניין לסנהדרין שיושבין בלשכת הגזית סמוך למזבח, שנאמר[קז] 'וְלֹא תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי' ובפסוק אחר כך כתוב[קח] 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים'[קט]. בתוך לשכת הגזית יש פספסין, כדי להבדיל בין חצי הקודש לחצי החול, כמו שיש בבית המוקד[ק].

[י] בלשכת הגזית בחציה החול[קיא], יושבים סנהדרין גדולה של שבעים ואחד דיינים[קיב]. הסנהדרין יושבים ופניהם לדרום ואחוריהם לצפון[קיג], ויושבים בחצי עיגול, כדי שיראו כל

באר התמיד

קו. ירושלמי מכות ז. רש"י שמות כ"א א'. ועוד.
קז. שמות כ' כ"ג.
קח. שמות כ"א א'.
קט. מאירי יומא כ"ה.
ק. ריטב"א יומא כ"ה.
קיא. יומא כ"ה.
קיב. סנהדרין ג:
קיג. תפארת ישראל בסימני הציור.

הסנהדרין אלו את אלו. בשני הצדדים יש שני סופרים הכותבים. לפני הסנהדרין יושבים שלש שורות של תלמידים, בכל שורה עשרים ושלשה תלמידים. והבעלי דינים והעדים עומדים ברווח העיגול[קיד].

[יא] בחצי הקודש של לשכת הגזית עושים את הפייסות. ולומדים את זה מהפסוק שנאמר[קטו] 'בבית אלקים נהלך ברגש', שצריך לעשות את הפים בקודש, דהיינו בעזרה[קטז].

אך מכיוון שאי אפשר שיעשו את הפים בעזרה ממש, משום שהממונה לוקח מצנפת של אחד מהכהנים בשעת הפים, ואין נכון שיעמוד כך הכהן בעזרה בגלוי, ועוד משום שעומדים בעיגול, ואם כן יהיה אחוריהם אל היכל ה'. לכן עושים את הפים בלשכת הגזית, בחציו הקודש, שקדוש בקדושת העזרה[קיז].

באר התמיד

קיד. סנהדרין ל"ו:

קטו. תהילים נ"ה ט"ו.

קטז. יומא כ"ה. ז"ל המאירי (יומא כה.) בענין סדר עשיית הפייסות: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפייס, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכה, ועומדין שם כמין כולייר, והוא תכשיט עגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עיגול, וזקן מזקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך חשבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

קיז. תוספות יומא כ"ה. תפארת ישראל.

❖ אוצר התמיד ❖

א. יתכן לבאר טעם נוסף מדעו הם רצים כדי לקדש ידים ורגלים ולהתחיל לעשות עבודה, שזה מרוב התשוקה לעשות עבודה, ועד עכשיו הוכרחו להתאפק ולהמתין עד אחר תרומת הדשן, אבל עכשיו שיכולים כבר הרי הם מיד רצים במהירות בתשוקה נפלאה לקיים מצוות קידוש ידים ורגלים ולעשות את העבודה הקדושה בבית המקדש.

וכעי"ז יש לציין לזה את המעשה מהרה"ק מברדיטשוב זיע"א שהיה ממתין בלילה הראשון של חג הסוכות כל הלילה, עד שיגיע הבוקר, ויוכל לקיים מצוות נטילת לולב.

והאתרוג היה מונח בתוך ארון, עם כיסוי מזכוכית. ומיד כאשר הגיע הבוקר, בגודל תשוקה רבה והתלהבות נטל את האתרוג, ומבלי משים נשבר הזכוכית, ולא שם לב לכך.

וכן במוצאי חג הסוכות היה ער כל הלילה כדי לקיים מצוות תפילין, שנבצר ממנו לקיים זה תשעה ימים.

וכך יש עוד סיפורים רבים מהצדיקים על גודל תשוקתם למצוות, וכן כאן בכהנים מרגע שכבר יכולים מיד ממהרים ורצים בתשוקה נפלאה לקיים המצוות.

ומהראוי לציין לכל הפחות את העובדא על הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זיע"א [השני], שבחג הסוכות היה ממתין עד נץ החמה, ומיד בנץ החמה היה נוטל את הלולב. אך בשנות זקנותו, לא עצר יותר כח להמתין עד נץ החמה, אלא מיד בעלות השחר נטל את הלולב, בגודל עבודתו הקדושה.

ב. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' (מדות ג ח) וז"ל: **נמנו עליה שלש מאות כהנים.** הואיל וגפן זו רומזת לכנסת ישראל וכמו שכתב התי"ט בשם הרמב"ם, אין לתמוה אמאי הפליגו דבריהם רז"ל במנין זה של שלש מאות, כי בגפן שלשה שריגים (בראשית מ י) אלו האבות (חולין צב.), והשין ממש שהיא עולה שלש מאות צורתה בג' ווי"ן הרומזים להם, כמו שכתבו חכמי האמת על תיבת שבת שהיא נוטריקון שין בת, דהיינו השלשה אבות ומלכות בית דוד הנקראת בת.

ג. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' (שקלים ח ה) וז"ל: **ושלש מאות כהנים.** כתב הרב, גוזמא. ש"ס (ה"ב לב:). ומ"מ יש ליתן טעם למנין זה, והוא שרומז כל המניינים השייכים ביה, דהיינו ע"ב נימין, כ"ד חוטין, היקפו ק"כ מפני

❖ אוצר התמיד ❖

שארכו ארבעים ורחבו עשרים, ושמנים ושתים רבוא, ושתים שעושים בכל שנה, סך כלם שלש מאות.

ד. זה לשון המשנה בשקלים (ח ה): רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְגַן, פָּרֹכֶת עָבְיָהּ טֶפַח, וְעַל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם נִימִין נֶאֱרֶגֶת, וְעַל כָּל נִימָא וְנִימָא עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין. אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה, וּמִשְׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם רִבּוֹא נַעֲשֵׂית. וּשְׁתַּיִם עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים מַטְבִּילִין אוֹתָהּ.

ה. את העצים למערכה מכניסים דרך **שער הדלק**. נתבאר (מדות א ד במפרשים) שמשער הדלק מכניסים את העצים למערכה הדולקים על המזבח, ולכן נקרא בשם זה. הנה שער זה הוא בדרום העזרה סמוך למערב. ולכאורה צריך להבין מדוע מכניסים משם את העצים. שהרי לפני כן בודקים את העצים מתולעים בלשכת העצים שבעזרת נשים, בקרן מזרחית צפונית. ומדוע מכניסים את העצים דרך שער שנמצא כמה מאות אמות רחוק יותר מלשכת העצים. ובפרט לפי הכלל ש'כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין' (מדות ב ב), ו'כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין' (יומא טו:), נמצא שכדי להביא את העצים מלשכת העצים, לאחר שנבדקו מתולעים, ולהכניסם לעזרה דרך שער הדלק, צריך להוציאם דרך שער עזרת נשים שבמזרח, וללכת חצי צד מזרח מבחוץ, ולהקיף את כל צד צפון של עזרת נשים והעזרה מבחוץ, ולהמשיך להקיף את כל מערב העזרה מבחוץ, ולהמשיך לתחילת צד דרום ושם להכניס את העצים דרך שער הדלק. נמצא שזה מהלך של יותר מחמש מאות אמה.

והנה באמת יתכן שכך עשו. והטעם שעשו כך, הוא כדי לעשות את העבודה בעסק גדול, וכמו שמצינו בעוד דברים שבבית המקדש, שיש ענין מיוחד לעשות בעסק גדול.

עוד אפשר לפרש פירוש שני. שהרי נתבאר במשנה (מדות ב ה) שבלשכת העצים שבעזרת נשים, שם הכהנים בעלי מומין בודקין את העצים מתולעים, וכל עץ שיש בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. אך לא כתוב ששם הוא האוצר של העצים, ושהעצים לאחר שנבדקו נשארים שם. אלא רק ששם בודקים את העצים. ועוד, דאין מסתבר ששם נשמרו העצים, שהרי אין גג ללשכת העצים (מדות ב ה), והרי אם העצים ישארו שם, הם יכולים להתקלקל ולהתליע על ידי הגשמים שיורדים. על כן מסתבר מאוד לומר ששם רק בדקו את העצים מתולעים, אבל אח"כ העבירו את העצים ללשכה אחרת שבהר הבית, ששם יש כן גג, ושם נשמרו העצים עד שיביאום למזבח.

❖ אוצר התמיד ❖

והנה הרי נתבאר (מדות ב א) ש'רובו מן הדרום' וכן 'מקום שהיה רוב מדתו שם היה רוב תשמישו', שבמקום שהוא רוב המידה של הר הבית, דהיינו במקום ששם יש רווח יותר גדול, שם הוא רוב התשמיש, שיש שם הרבה לשכות להשתמש שם מה שצריך לעבודת המקדש. נמצא שבצד דרום של הר הבית שם הם רוב הלשכות לצרכי בית המקדש. וא"כ מסתבר שגם הלשכה שמניחים שם את העצים לאחר בדיקתם הוא בדרום הר הבית. ומסתמא שלשכה זו קרובה יותר למערב. ומפני כן מכניסים את העצים משער הדלק שהוא אחד משערי העזרה בדרום, משום שהלשכה שבה העצים הבדוקים ושער הדלק, סמוכים וקרובים זה לזה.

ו. בספר החינוך (מצוה קלב) וז"ל: מצות הדלקת אש על המזבח בכל יום.

להבעיר אש על המזבח ככל יום תמיד, שנאמר (ויקרא ו ו) אש תמיד תוקד על המזבח, ובא הפירוש של תמיד, כלומר להשים בו עצים בבקר ובין הערבים, ובביאור אמרו זכרונם לברכה (יומא כא:) אעפ"י שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.

ואל יקשה עליך לאמר מה היא מצוה זו, והלא עכ"פ היה להם להבעיר אש לצורך הקרבן שנתחייבו להקריב, ובלא אש אי אפשר. כי מצוה זו בפני עצמה היא, כי מלבד אש הצריך לקרבן היו בוערים אש כמזבח למצוה זו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה (שם מה.) שלש מערכות של אש מן הכתובים, כמו שנכתוב בדינין של מצוה זו.

משרשי המצוה, הקדמה, ידוע הדבר בינינו ואצל כל חכם כי ניסים גדולים אשר יעשה האל אל בני אדם בטובו הגדול לעולם יעשם דרך סתר, ונראים הענינים נעשים קצת כאילו הם בדרכי הטבע ממש או בקרוב לטבע, כי גם בנס קריעת ים סוף, שהיה נס מפורסם, כתוב שם (שמות יד כא) 'ויולך יי את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים', והמשכילים יבינו כי ענין סתר זה למעלת האדון ושפלות המקבל.

ומזה הענין ציונו להבעיר אש במזבח, אף על פי ששם יורד אש מן השמים, כדי להסתיר הנס. לפי הדומה שהאש היורדת לא היתה נראית בירידתה, מן הטעם שאמרנו, חוץ מיום שמיני של מילואים (ויקרא ט כד) ושל גדעון (שופטים ו כא) ומנוח (שם יג כ) שהיתה נראית.

ועדיין אנו צריכין לומר מהו ענין המצוה להדליק אש על המזבח מלבד האש הצריך שם לקרבן. ונראה על צד הפשט שהוא כענין מה שכתבנו במצות לחם הפנים, שהאדם מתברך לפי מעשיו שהוא עוסק בהם לרצון בוראו, ועל זה הדרך אמרנו שהברכה מצויה בכל לחם

❖ אוצר התמיד ❖

חול מתוך עסקינו במצוה בלחם קודש, כאילו תאמר על דרך משל שהברכה תתפשט במינה. וכמו כן הוא עסק המצוה באש בכל יום שיתברך האדם בענין האש שבו.

ומהו אש זה, הוא הטבע שבאדם, כי מן הארבעה יסודות שבאדם הוא אש והוא ראש לארבעתן, כי בו יתחזק האדם ויתנועע ויפעל, ועל כן צריכה הברכה בו יותר. וענין הברכה הוא שלימות, כלומר דבר שאין בו חסרון ולא מותר, וכן האש שבאדם צריך לברכה זו שיהא ממנו באדם מה שצריך אליו, לא פחות כי יחלש כוחו, ולא יותר כי ישרף בו, כדרך בני אדם שמתים בתוספת האש בהם יותר מדי והוא הקדחת. ובני אהרן הוסיפו באש מבלי שנצטוו (ויקרא י א), ונוסף גם בהם אש ונשרפו, כי לפי פעולת בני אדם יבואו ענשיו או תנוח ברכת יי בו.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (שם כא:) אף על פי שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט, שנאמר (שם א ז) 'ונתנו בני אהרן הכהן אש' וגו'. ובבקר היו עורכין עצים ועושים בראש המזבח מערכה גדולה של עצים, שנאמר (שם ו ה) 'ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר'. ומלבד העצים הערוכים על המערכה מצוה על הכהן לעלות למזבח בשני גזירין של עץ, שנאמר (שם) 'ובער עליה הכהן עצים', ומיעוט עצים שנים. וכן מוסיפים גם כן שני גזירין עם תמיד של בין הערבים ומעלין אותם שני כהנים, שנאמר (שם א ז) 'וערכו', ושל שחר כהן אחד.

ושלש מערכות של אש היו עושים במזבח בכל יום, הראשונה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר קרבנות, שניה בצדה קטנה ממנה, שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום, ומערכה שלישית אין עליה כלום, אלא לקיים מצות האש, שנאמר (שם ו ו) 'אש תמיד תוקד' וגו'. ושלשה כתובים בענין שהם מורים על שלש מערכות אלה כמו שלמדנו מפי השמועה, שאמרו זכרונם לברכה (שם מה:) 'על מוקדה' (שם ב) זו מערכה גדולה, 'ואש המזבח תוקד בו' (שם) זה מערכה שניה של קטורת, 'והאש על המזבח תוקד בו' (שם ה) זה מערכה שלישית של קיום האש. ויתר פרטיה מבוארים בפרק ד' מיומא ושני מתמיד.

ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה, ואם לא הבעירו הכהנים מערכה שלישית במזבח, ביטלו מצות עשה זו. ע"כ.

בנועם אלימלך (תצוה) וז"ל: תמיד פירוש שתראה שלא תזוז ממך הקדושה והאור העליון לעולם. וזהו הפירוש הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח פירוש שהכתוב מזהיר שיהא תמיד

❖ אוצר התמיד ❖

הקדושה ואור העליון בוער בך שלא תכבה לעולם דהיינו שתוסיף אור וקדושה שלא יכבה לעולם. ע"כ.

במאור ושמש (צו) וז"ל: וזה רומז כאן גם כן שראשי תיבות של זאת וגו' עולים כמנין השבת לרמוז שהשבת מכפר כמו הקרבנות. והראשי תיבות של צו וגו' עולין כמנין חמשה הויו"ת כדלעיל בסמוך לרמוז שעל ידי שמירת שבת אנו ממשיכין על הכנסת ישראל החמשה הויו"ת החסדים. וגמר אומר ואש המזבח תוקד בו שרומז שהגם שבשבת אנו מצווים על הבערת אש שלא לעורר כוחות הדינים ואשו של גיהנום כידוע, אבל אש של המזבח אדרבה מצוה היא להבעירו אפילו בשבת שזה האש הוא משורש גבוה וממקום קדוש הוא ומוסיף אומץ בקדושה. ע"כ.

ז. בענין שני גזירי עצים, בספה"ק אוהב ישראל (פרשת נצבים) וז"ל: דהנה כתיב (יחזקאל לז טז) בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ובני ישראל חביריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים ולכל ישראל חביריו וקרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים גו', ואח"כ כתיב ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכולם גו' ולהבין זה י"ל, דהנה כתיב (דברים ב יט) כי האדם עץ השדה וכתיב (בראשית ב ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. כי נודע מספה"ק סוד הגן הק' שהוא סוד המלוכה הק' והיא נק' בבחי' שדה מקום הראוי לזריעה ובסוד שדה תפוחין קדישין ושם שתל הבורא בהוב"ש העץ החיים אשר בתוך הגן בסוד עץ החיים אשר מהלכו ת"ק שנה והוא סוד אילנא רברבא ותוקפא אשר תחותוהי תטלל חיוות ברא ובענפוהי ידורין צפרי שמיא סוד הנשמות הק' של בני אל חי אשר מקורם נחצב משם והוא בסוד מ"ה הק' מספר אד"ם וזהו כי האדם עץ השדה. והבן. ולרמז זה ציוה הבורא בהוב"ש ליחזקאל הנביא ליקח עץ אחד למלכות יהודה ועץ אחד למלכות ישראל לסוד כי האדם עץ השדה ולייחדם להיותם אחדים בידו ואח"כ כתיב ועבדי דוד מלך עליהם. והבן. **ולרמז אלו השני עצים היו על המזבח שני גזירי עצים והיו כורתים עצי המערכה, היינו לרמז שהיו כורתים וחוטבים וממשיכים השפע עילאה וחסדים טובים מבחי' עץ החיים ועץ השדה וכנ"ל.** והנה נודע ומבואר אצלינו כמה פעמים ובפרט בפסוק (דברים יב ט) השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתך שעיקר התקשרות וייחוד כל המדות הק' והמשכות השפעות קדושות וחסדים ורחמים, הוא רק ע"י מדת יסו"ד. ולזה מדת יסוד נק' כביכול בבחי' חוטב עציך כי הוא ממשיך השפע הקדושה מבחי' עץ החיים אשר בתוך הגן עד שואב מימיך, הוא בחי' מלכות הקדוש שהיא שואבת כל מימי החסדים העליונים וכל ברכאין וכל נהורין עילאין קדישין, וכמ"כ בקומה השלימה הישראלית האבות הקדושים הם נק' בבחי' חוטבי עצים בסוד מחצדי חקלא שהם ממשיכים השפעות קדושות

❖ אוצר התמיד ❖

וחסדים טובים ורחמים וכל ברכאין טבין לכל זרע ישראל ואישי ישראל שואבים ומקבלים השפע הקדושה וכל הטובות וישועות. וכיה"ר עד ביאת משיח צדקנו ויגאלנו גאולת עולם. בב"א. ע"כ.

ח. בענין שהכהנים היו יודעים לאמוד כמה גחלים יוצא מעצים, איתא מדרש רבה (איכה א יז): חַד מַאַתַּיִם אַתָּא לִירוּשְׁלַיִם, אַשְׁכַּח חַד כַּהֲנָא, אֲמַר לֵיהּ מוֹבְלָא דְקִיסִין כַּמָּה עָבְדִין תְּנַן, אֲמַר לֵיהּ כַּד רְטִיבָה הֲוָה כּוּלָּהּ תְּנַן, כַּד יְבֵישָׁה הִיא תְּלָתָא תְּנַן וְתְלָתָא קְטָם וְתְלָתָא אֲשָׁא אָכְלָה. מִן הֵין יְלִיף לַהּ, מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה.

ט. כתב הרה"ח רבי צבי הערשקא ז"ל ששמע מהרה"ק רבי יחיאל מאיר מאוסטרובצא זיע"א, וז"ל: אמרו ז"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד שנאמר 'וישב דוד' כו', והקשה למה היה אסור בישיבה בעזרה לאיש אחר ולמלכי בית דוד היה מותר, ממה נפשך אם הוי ישיבה הנאב, והוי מועל בהקדש, למה היה מותר למלכי בית דוד, ואם ישיבה לא הוי הנאה למה אסורה לאיש אחר. ותירץ כן דהנה אמרו ז"ל (סנהדרין יט.) מלך אין דנין אותו, והנפקא מינא למלכי ישראל אבל למלכי בית דוד דנין אותם משום שנאמר בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט, והטעם משום שמלכי ישראל היו גאים והתנשאו מאוד ולא קבלו עליהם שום דין משום אדם, אבל מלכי בית דוד היו ענווים ושפלים ויראי ה' לכן קבלו עליהם הדין מכל בית דין, ולכן דנין אותם.

ובזה מתורץ הנ"ל, שיש ב' מיני ישיבות, א' שהוא יושב משום שאין כבודו לעמוד, ויושב משום התנשאות וחשיבות. והב' ישיבה משום חלשות ומורא ופחד אין בו כח לעמוד, ומגודל הפחד מוכרח לישב. לכן למלכי ישראל כשבאו לעזרה באו בהתנשאות, וישיבתם היה מפני כבוד והנאה, וזה אסור מפני מועל בהקדש. אבל מלכי בית דוד באו בפחד ויראה ושפלות לעזרה, ומגודל הפחד היו מוכרחים לישב, לכן הישיבה מותר להם. ע"כ.

י. בענין הגודל של לשכת הגזית: הנה בגמרא (יומא כה.) כתוב וז"ל: דתניא לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה פייס במזרחה וזקן יושב במערבה. ע"כ. ולהלן וז"ל: אמר אביי שמע מינה לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול, ושמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח בחול. דאי סלקא דעתך כולה בקדש, זקן יושב במערבה, והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואי סלקא דעתך כולה בחול, פייס

❖ אוצר התמיד ❖

במזרחה, והא בעינן (תהילים נה טו) 'בבית אלהים נהלך ברגש' וליכא. אלא שמע מינה חציה בקדש וחציה בחול. ואי סלקא דעתך פתח אחד יש לה ופתוח לקודש, זקן יושב במערבה, והתנן הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש. ואי סלקא דעתך פתוח לחול, פייס במזרחה, והתנן בנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול. אלא לאו שמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח לחול. ע"כ.

נמצאנו למדים מדברי הגמרא, שלשכת הגזית היא כמין בסילקי גדולה. וחציה קודש וחציה חול. ויש לה שני פתחים אחד לקודש ואחד לחול.

בחציה החול של לשכת הגזית יושבים הסנהדרין בחצי עיגול, והם שבעים ואחד דיינים, ושני סופרים משני הצדדים, ולפניהם שלש שורות של עשרים ושלשה תלמידים בכל שורה, ובעלי דינים ועדים ועדי עדים, נמצא מחזיק קרוב למאתיים איש (עפ"י תפארת ישראל ה' ב' בבועז, ומקורו בסנהדרין לו:, וראה ברמב"ם הלכות סנהדרין א).

ובפרט לשון הגמרא שלשכת הגזית היא כמין בסילקי גדולה. והקושיא ידועה, איך יש מקום לזה בעזרה.

על לשון הגמרא שלשכת הגזית הוא גדול 'כמין בסילקי גדולה', נראה לתרץ, דהנה מקום ג' הלשכות שהם לשכת הגזית ולשכת העץ ולשכת הגולה, אשר הגג של שלשתם שווה, הוא מתחיל בעזרת ישראל במזרח, ונמשך לעזרת כהנים, וכפי העולה מדברי התפארת ישראל (שם). אמנם ודאי שאינו נמשך לכנגד המזבח, מכיוון שבמשנה (לעיל משנה ב) נמנה שיעור האמות שיש מול המזבח ולא כתוב שם לשכת הגזית. נמצא שג' הלשכות האלו יכולים להיות בי"א אמה של עזרת ישראל, וי"א אמה של עזרת כהנים, ויחד הוא מקום של כ"ב אמה עבור ג' הלשכות יחד. מכיוון שצריך לפחות מהנ"ל לערך ארבע אמות עבור לשכת העץ (וכדביאר התפארת ישראל שם ע"ש), ולצידו לשכת הגולה. נמצא מקום לשכת הגזית לבד הוא לערך י"ח אמה או פחות.

אמנם לשכת הגזית יכול להתרחב לצד חוץ להר הבית הרבה מאוד, ואפילו מאה אמה ויותר.

בבית המוקד לא היה כך, משום שכתוב מפורש במשנה (מידות א ז) שיש לו פתח לחיל. נמצא שאינו יכול להתרחב לצד חוץ יותר ממעט פחות מעשר אמה, כי צריך להיות לו פתח לחיל דוקא ורוחב החיל אינו יותר מעשר אמה.

אבל בלשכת הגזית לשון הגמרא הוא שיש פתח לחול, ולא לחיל. נמצא שיכול להתרחב הרבה מאוד בחול בהר הבית.

❖ אוצר התמיד ❖

ובזה יכול להתיישב ענין מה שכתוב בגמרא שלשכת הגזית הוא כמין בסילקי גדולה. שהוא גדול מאוד, ומתרחב הרבה לצד הר הבית.

אמנם עדיין קשה דמכל מקום איך יהיה מקום עבור כל הסנהדרין והתלמידים, מכיוון שהרוחב הוא רק לערך י"ח אמה, ורק חצי ממנו הוא חול, נמצא שהרוחב הוא רק לערך ט' אמה. ואף אם האורך יהיה ארוך מאוד, אבל קשה על הרוחב, והרי שיושבים בחצי גורן עגולה.

ובפרט כאשר נבוא לחשבון כמה מקום צריך עבור ישיבת הסנהדרין. הנה הסנהדרין יושבים בחצי גורן עגולה. וגברא באמתא יתיב (סוכה ז:). עולה היקף חצי העיגול שהסנהדרין יושבים הוא ע"א אמה. ואם נחשב לעיגול שלם, נמצא קמ"ב אמה. וכתוב במשנה שכל שיש בהיקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח (עירובין יג:), נמצא לפי"ז אורך ורוחב העיגול באמצעו [קוטר העיגול] בערך מ"ז על מ"ז אמה. ומכיוון שהסנהדרין יושבים רק בחצי עיגול, נמצא האורך ורוחב בערך מ"ז על כ"ג אמה. ומלבד זאת צריך להיות מקום עבור התלמידים שיושבים כנגד הסנהדרין בשלש שורות, ג"כ בעיגול.

והנה הסנהדרין יושבים אחוריהם לצפון ופניהם לדרום. נמצא שהמידה מ"ז אמה הוא ממזרח למערב.

וכל זה רק חציה שבחול. ומלבד זה יש את חציה שבקודש, ששם עושים את הפייסות. ומלשון הגמרא 'חציה' משמע ששני החצאים שווים. נמצא שעולה אורך לשכת הגזית ממזרח למערב לערך צ"ד אמה [ומסתמא אינם יושבים בצמצום, נמצא המידה לכל הפחות בערך מאה אמה].

כי החצי שבחול הוא למערב והחצי שבקודש הוא למזרח [והקדושה לפי הפתחים כפי שביאר הר"מ קזיס].

והנה, לשכת הגזית נמצאת בצד צפון של העזרה. ולפי"ז יש לעיין איך יש מקום. שהרי יש שם גם את לשכת העץ והגולה, התופסים לכה"פ כמה אמות, ויש את בית המוקד שהוא בית גדול, וכבר כתבנו דנראה שמידתו לערך שלשים אמה, ומלבדם יש עוד ג' שערים [שער הניצוץ, שער הקרבן, שער הנשים], וכל שער רחבו עשר אמה. ומסתמא השערים אינם סמוכים ממש אחד לשני, ויש רווח ביניהם. ומלבדם יש ל"ב אמה שכנגד המזבח, שמלשון המשנה עולה שאין שם לשכה אחרת כנגד המזבח (כמו שביאר התפארת ישראל). נמצא עולה החשבון של השערים ובית המוקד לכל הפחות בערך שישים אמה, וכאשר נוסיף את שאר הרווחים וכו' יעלה לכל הפחות ק"כ אמה.

❖ אוצר התמיד ❖

והנה אורך כל העזרה הוא רק קפ"ז אמה. וא"כ יוקשה היכן יש מקום עבור עוד לשכה גדולה של בערך מאה אמה.

אפשר לתרץ, שרק חלק קטן מלשכת הגזית הוא בעזרה, והוא מתרחב לחוץ לצד הר הבית, ובהר הבית הוא מתרחב וגדול מאוד מאוד. ועדיין נשאר חציה במזרח קודש וחציה במערב חול מפני הפתחים.

אמנם יוקשה על זה, שהרי הסנהדרין צריכים להיות סמוכים למזבח, ואיך יהיו בהר הבית ולא בעזרה. ועוד יוקשה דהרי בלשון הגמרא כתוב 'חציה בקודש וחציה בחול'.

אפשר לתרץ באופן אחר. דהנה בבית המקדש לא שייך גשמיות, ולא שייך שם מידות גשמיות. וכמו שכתוב שמקום ארון אינו מן המידה. וכרובים בנס היו עומדים (יומא כא.). וכן עומדים צפופים ומשתחווים רווחים (שם). ואפילו ה'עומדים צפופים' הוא נס עצום, כי באו לבית המקדש עשרות מליוני יהודים (וכמובא במדרשים). ובפרט למשל ברגלים שאז מצות עשה דאורייתא על כל איש ישראל לבוא ולעלות לרגל, ומצות עשה דאורייתא על כל אחד להביא קרבן עולת ראיה. ומצוה מן המובחר להביא מיד ביום הראשון של הרגל. נמצא שבאו בבת אחת למקום של קל"ה על קפ"ז אמה, עשרות מליוני יהודים, וכל אחד מביא קרבן, וכולם נכנסו, והספיקו להקריב את כל הקרבנות. הרי זה למעלה מדרך הטבע. וזה נס ופלא עצום עד מאוד. וכן בהקרבת קרבן פסח ובעבודת יום הכיפורים. ניסים נוראים ונפלאים מאוד מאוד.

נמצא שבבית המקדש לא היה כלל טבע, והוא למעלה מגדר מקום.

ונראה דלכן ה'עומדים צפופים' לא נכלל בעשרה ניסים שהיו בבית המקדש, מכיוון דאינו בגדר נס, אלא כך הוא הטבע בבית המקדש, שאינו בגדר טבע העולם כלל, והוא למעלה מגדר מקום של העולם. ורק ה'משתחווים רווחים' נחשב לנס, מכיוון ששם כבר נעשה ענין מיוחד של רווח ארבע אמות לכל אחד מכל צד, וראו בחוש שינוי איך שפתאום נעשה המקום רחב מאוד. וכפי המבואר ברש"י (יומא כא.) שבאו כולם לצד מזרח ושם השתחוו.

ועל פי זה אפשר לתרץ, שבלשכת הגזית שהוא חלק מבית המקדש והעזרה גם שם היה כך, שגם שם במקום צר, יש מקום עבור כל הסנהדרין והתלמידים וכו'. וכענין ארץ הצבי.

וכענין שכתוב בירושלמי (סוכה פרק ה הלכה ב) על המנורות של שמחת בית השואבה, דלכאורה אין שם מקום עבור המנורות [עיין שם את החשבון]. ומתרץ הירושלמי שמקום המנורות בנס.

❖ אוצר התמיד ❖

ואם יוקשה דהרי אין סומכין על הנס. יש לתרץ, דכאן נתבטל ונשתנה ונתהפך הטבע, ואינו בגדר אין סומכין על הנס.

וכמו שלגבי 'לא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם' (יומא כא.), אמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהיה מותר להחזיקם ביד, ועל כך לא נאמר שאין סומכין על הנס, כיוון שנשתנה טבעם.

וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

בתיאור הניסים הגדולים שיש בבית המקדש, שנתבטל לגמרי דרך הטבע, מתוך קונטרס 'ההלל בהקרבת קרבן פסח', מאת הרה"ג רבי הלל בריסק שליט"א: בזמן בית המקדש שיבנה במהרה בימינו תהיה הקרבת קרבן פסח, ויתואר הדבר בקצרה לפי הבנתנו הקלושה.

הגמרא (פסחים סד:) מספרת 'תנו רבנן, פעם אחת בקש אגריפס המלך לתן עיניו באוכלוסי ישראל, אמר ליה לכהן גדול, תן עיניך בפסחים, נטל כוליא מכל אחד ונמצאו שם ששים ריבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מצרים חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה. ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם, והיו קוראין אותו פסח מעובין' וכו'. ובמדרש (איכ"ר א ב) מוסיף על כך: 'תני רבי חייא אפילו ארבעים ואפלו חמשים. בר קפרא אמר אפילו מאה'. ומשמע מהגמרא ומהמדרש שלא היה מספר קבוע, ולפחות היו 11 בכל חבורה, והמדרש רק מוסיף שהיו חבורות שהיו בהם 100, ולכן נחשב לפי המספר הקטן ביותר למרות שבודאי היו הרבה יותר. והנה היו 1,200,000 [מליון ומאתים אלף] פסחים ונכפיל זאת לפי 10 איש לקרבן פסח, עולה שהיו בירושלים בימות הפסח 12,000,000 [שנים עשר מליון] נפשות.

ונתאר איך הדבר נראה. לפני ימי הפסח עם ישראל עולים לרגל בהמוניהם. 'כל שהוא מעולי הרגלים חייב להקריב קרבנותיו ברגל הראשון שהוא עולה' (רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות יד יג). כל עם ישראל באים עם בקר וצאן שהם התחייבו במשך השנה – או בכסף לקנותם. – מה מספר הבהמות שחייב להיות בירושלים בתקופה זו? באו חשבון: 1,200,000 לקרבן פסח. בנוסף לכך היו מביאים חגיגת ארבעה עשר, עולת ראיה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה. כמה צריך מכל אלו? חגיגת ארבעה עשר רשות ואינה חובה (רמב"ם הלכות קרבן פסח י יג) והמספר המשוער הוא פי ארבע יותר מקרבן פסח, שהרי צריך לשבוע קודם מהחגיגה (רמב"ם הלכות קרבן פסח ח ג), זה מסתכם בכ–4,800,000 [ארבע מליון ושמונה מאות אלף]. עולת ראיה ושלמי חגיגה הנם חובה לגברים (רמב"ם הלכות חגיגה א א), ואם אין לו משלו

❖ אוצר התמיד ❖

משתתף עם אחרים (תוספתא חגיגה א ו ועיין שם בספר חזון יחזקאל. טורי אבן חגיגה ו). שלמי שמחה חובה לכל (רמב"ם הלכות חגיגה א א). אמנם אפשר לצאת בשל חבירו (תוס' פסחים צה: ד"ה טעון). ולכולם אין להם שיעור (רמב"ם הלכות חגיגה א ב–ג), יש שלא היו מביאים ויש שהיו מביאים יותר מאחד כמבואר בגמרא וברמב"ם, ניתן להעריכם בכמות של אחד לכל נפש שהם 6,000,000. והכל יחד מסתכם בכ–12,000,000 קרבנות. וכל זה מלבד ההתחייבויות של עם ישראל, חטאות ואשמות, אשם תלוי [שצדיקים היו מתנדבים כל יום לחד מאן דאמר], יולדת וכו' וסתם נדרים ונדבות. יחד היו בודאי 24,000,000 קרבנות, ויתכן שאפלו יותר.

ראשי הסנהדרין מחלקים את התפקידים. מצוים לסוחרי הבהמות להביא מסביבות ירושלים את כל הצאן והבקר הקימים כדי שיספיקו לכל הקרבנות, ובהגיעם להרים אשר סביבות ירושלים, היה הריבוי כל כך עד שלא נראה הדשא, כי כלו הפך לבן מלבנונית הצמר (תאור מספר 'שבט יהודה' בשם רומאי אחד מובא להלן).

הסנהדרין בודאי דאגו גם שיהיה מספיק אוכל [מצות! ושאר ירקות] לכל העם הזה, והרי אכילה ממוצעת של אדם בכל יום היא כשיעור החייב בחלה [כירידת המן – עשרון כמבאר בגמרא עירובין פג:], אם כן דאגו שיהיה מספיק אוכל לשבעה, שמונה או עשרה ימים שכל הקהל נשאר בירושלים [עיין בתוס' זבחים צז. ד"ה ופנית, ותוס' סוכה מז. ד"ה לינה, ועיין במשנה ב"מ כ"ח. שרק לאחר הרגל הלכו הביתה]. עשרון הוא בערך 2 ק"ג ולעשרה ימים זה 20 ק"ג לנפש, ל–12,000,000 נפשות זה 240,000,000 ק"ג דהיינו 240,000 טונות אוכל [אמנם גם בשר הקרבנות שאכלו כלול בזה], ו–12,000,000 בקבוקי יין לפחות לארבע כוסות ולקידוש. אך לא רק האנשים אוכלים. גם הפרות אוכלות עד השחיטה, ודאגו שיהיה מספיק תבן כדי להאכיל 24,000,000 בקר וצאן. ומה עם הסוסים והחמורים שרכבו עליהם? הכמויות של האוכל בלתי ניתנות לתאור.

בנוסף לזה כל הקהל הזה צריך לגור באיזה מקום. הסנהדרין הקימו בודאי 'גמ"ח דירות' שכל מי שבא דאגו לו לאכסניה [לו ולמקנהו!] 'ולא אמר אדם מעולם צר לי המקום שאלין בירושלים' (אבות ה). היהודי המגיע לירושלים אינו דואג, אין הוא צריך לחפש דירה בשכירות, הוא מקבל דירה חנם כי [לדעה אחת – יומא יב.] 'אין משכירין בתים בירושלים, ר' אלעזר ברבי שמעון אומר, אף לא מיטות'. וכך התמקמו כל עם ישראל בירושלים לפני המועד, כל אחד דאג שיהיו לו מספיק בהמות ועופות לקרבנות ומתכוננים להקרבת קרבן פסח.

❖ אוצר התמיד ❖

פלא – בירושלים ישנם כעת 12,000,000 אנשים, ועוד 24,000,000 בהמות, וזה לא צפוף [ובעצם מאיפה היו מיטות לכלם כדי שיסבו על מיטה כבודה? ומאיפה היו מיטות לישון – ובאדר"נ פרק ל"ה מבאר שזה היה מהניסים של ירושלים].

וכעת לתאור סדר ההקרבה שיהיה במהרה בימינו. כלם צריכים להקריב קרבן פסח, אבל רבים היו טמאי מת. ורבים חששו אולי הם טמאי מת? מה עושים? הולכים בירושלים לרחוב 'הטהרה' שם מהחלון מזים מי חטאת על כל מי שעובר עד שהרחוב נראה כתעלת מים – כשהאדם מרגיש שהוזה עליו ידע הוא שנטהר – עושים זאת ביום השלישי וביום השביעי (משניות פרה פי"ב – לפי פירוש הרמב"ם והרע"ב).

כל מי שנכנס לעזרה חייב בטבילה במקוה (רש"י יומא ל. ד"ה לעבודה ותוס' שם ד"ה אין אדם) [ולרמב"ם הלכות ביאת מקדש ה' ד', דוקא מי שנכנס לעזרה לעבוד עבודה] מלבד שכל מי שהזו עליו חייב לטבול להטהר מטמאת מת. אם כן הכינו בירושלים הרבה מקואות שבמשך יום ארבעה עשר יוכלו כל הקהל – 1,200,000 איש לטבול במקוה. וגם למחרת היום – כשיביאו עולת ראיה, יטבלו כולם במקוה, ואז כדלהלן יהיו כשש מליון אנשים, וצריך להכין מקואות לכולם שיטבלו לפני שחרית. בכמה זמן אפשר לטבול – ירד וטבל עלה ונסתפג? מבואר ב–רא"ש (זבים א ד) – שזה מהלך חמישים אמה שהוא כ–27 שניות לטבילה (לפי 18 דקות למיל) – וזה מסתכם ב–162,000,000 שניות, שהם 45,000 שעות. נשער לעצמנו כמה מקואות היו שכולם הספיקו לטבול ולהגיע בזמן לתפילה [גם בלא לחשב את ה'נסתפג' שאפשר לעשותו מחוץ למקוה]. הקרבת קרבן פסח היא בשעה 'שמונה ומחצה' בשעות זמניות (פסחים נט.) דהיינו שלש וחצי שעות לפני הלילה, ונמשכת עד השקיעה ופחות מזה. הפסח נשחט בשלש כתות (פסחים סד.). בשתי הכתות הראשונות היו קוראים פעמים את ההלל, ומימיהם של כת שלישית לא הגיעו ל'אהבתי' – לפי זה כמות האנשים שהיו בכל אחת משתי הכתות הראשונות מסתכם בכ–530,000, ושל הכת השלישית מסתכם בכרבע מזה שהם כ–140,000 ונתבונן לפי זה בסדר הדברים.

ביום ארבעה עשר, כשמתקרבת השעה 'שמונה ומחצה' [שלש וחצי שעות לפני הלילה], צועדים עם הכבש או העז לכוון בית המקדש. הרחובות מלאים, אנשים וכבשים, – לכאורה יש לחשוש שמא יטמאו ברגע האחרון מאיזה שרץ, אך אין חשש, אף שמליוני אנשים ומליוני בהמות הולכים ברחוב, הרחוב נקי ומבריק ואין בו לכלוך אפילו כ'עדשה', כי 'שווקי ירושלים עשוים להתכבד בכל יום' (בבא מציעא כו. ובתוד"ה עשויין). כדאי שלפחות אחד מבני החבורה הנמנים על קרבן פסח ידע הלכות שחיטה [כמבאר ברש"י פסחים ז: שמצות השחיטה מוטלת על הבעלים שישחטו בעצמם], הלה רוכש לו סכין שחיטה ומקדישו להיות כלי שרת (פסחים סו. ובתוד"ה תוחב לו), ומתכוננים להקרבת הקרבן.

❖ אוצר התמיד ❖

מגיעים להר הבית ששטחו הכולל חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, ורואים שכל הר הבית מלא אנשים ובהמות. לאן יכנסו כל אלו? הרי כל שטחה של העזרה הפנויה מבנין – עזרת ישראל ועזרת כהנים זה בערך 135 אמה על 110 אמה שהם 14850 אמות מרובעות, ובתרגום למטרים [לפי מידות ר' חיים נאה] 67.5 מטר על 55 שהם 3712.5 מטר רבוע, והרי 'גברא באמתא יתיב' – אדם תופס שטח של אמה על אמה, דהיינו 4 אנשים במטר מרובע, וכעת מתקרבים לבית המקדש מליון ומאתים אלף אנשים, [באם נניח שמכל חבורה הלך רק איש אחד, – אם הלכו יותר החשבון יגדל] ואתם מליון ומאתים אלף כבשים ועזים, וכיצד יכנסו כולם? ובכלל, הרי כל הזמן המיועד להקרבת קרבן פסח הוא רק שלש שעות ומחצה, איך יכולים כל כך הרבה אנשים להכנס לבית המקדש במשך זמן כל כך קצר, להקריב את קרבנם ולצאת?

מתקרבים לשערי בית המקדש, ההמונים זורמים ונכנסים, 12 לויים עומדים ליד השער מבחוץ ועוד 12 ליד השער מבפנים ומשגיחים על הסדר (עדות הרומאי), כאשר נכנסו כ–530,000 איש עם 530,000 כבשים, נתמלאה העזרה והדלתות ננעלות בדרך נס [לחד מאן דאמר בגמרא פסחים סד:], ואז מתחלה ההקרבה של הכת הראשונה.

לפי החשבון עומדים בכל אמה מרבעת כ–35 איש עם 35 כבשים, ובכל מטר מרובע הרי יש ארבע אמות יוצא שבכל מטר עמדו 140 איש עם 140 כבשים!!, וזה מלבד רבבות הכהנים המשרתים. ובאמת רואים כולם שיש עם רב, אך יחד עם זאת אין כלל צפיפות בעזרה, אחרת איך יכלו כל האנשים והכבשים להמצא בתנועה מתמדת, כדלהלן. כ–66 טורים של כהנים עומדים סביבות המזבח על אצטבאות [מאבן], כדי שלא יתלכלכו בגדיהם בדם (פסחים סה:), [משוער לפי החשבון של גברא באמתא יתיב – והמזבח היקפו 128 אמה – ומזה יש להוריד 62 אמה שאין בהם יסוד. שהרי שפיכת הדם צריכה להיות כנגד היסוד].

מתקרב אדם לראש טור הכהנים, שוחט את הכבש שלו, והכהן מקבל את דמו. באותו רגע לוקח בעל הכבש את הכבש השחוט, ומיד בא אחר ושוחט באותו מקום והכהן מקבל את הדם. המזרקים היו טסים אל המזבח ונמסרים מכהן לכהן כחצים ביד גבור ולא היה נראה כיצד הם נמסרים מיד ליד מרוב המהירות (תאור הרומאי). לפי החשבון, לחמש מאות ושלושים אלף איש המחולקים ל–66 טורים, עולה לכל טור שמונת אלפים ושלושים כבשים, והם נשחטים לכל היותר במשך תשעים דקות דהיינו 5400 שניות, אם כן כל כבש נשחט בפחות משניה.

מיד אחר השחיטה הולכים להפשיט את העור של הקרבן (פסחים סד.) על 'אונקליות', שהם הווים המתאימים לכך. מי שלא מוצא לוקח מהמקלות הדקים שהיו שם ותלה אותם על כתפו וכתף חברו, תולה עליהם את הכבש ומפשיט אותו באויר. כל אחד מהנמצאים שם

❖ אוצר התמיד ❖

הוא ממחה ל'ניקור', מוציא את האימורים, שם אותם בכלי שרת [היכן היה מקום להניח כל כך הרבה כלי שרת מלאים?], ומשאיר לכהנים שהספיקו בזריזותם להקריב אותם עד שקיעת החמה – (רמב"ם הלכות קרבן פסח א), [מלבד בזמן שחל ערב פסח בשבת שאז אפשר היה להקריבם כל הלילה (רמב"ם שם)]. והספיקו גם לשטוף את העזרה לפני השקיעה (משנה פסחים סד).

תוך זמן קצר נגמרת ההקרבה של הכת הראשונה, – עוד לפני שהלויים הספיקו להתחיל פעם שלישית את ההלל (משנה פסחים סד.). והיא יוצאת ומפנה את העזרה. מיד נכנסת כת שניה וגם היא גומרת את מעשיה בזריזות ומפנה מקום לכת השלישית [כדי לצייר את גודל הנס יש להזכר את משך הזמן שאורך לכולם לצאת מבית המדרש ולפנותו לאחר גמר תפילת נעילה ולנסות לשער לפי זה כמה ימים היתה אורכת היציאה אילו היה קהל גדול כפי שהיה בבית המקדש].

מי שגמר להקריב הולך הביתה לצלות את הפסח. צליית הפסח ואכילתו רק בקומת קרקע מפני שגגין ועליות לא נתקדשו (פסחים פה:) ולפי החשבון יוצא שאם כל תנור גדלו מטר מרובע [ויתכן שכל אחד צלה בתנור נפרד – ובפרט כשערב פסח חל בשבת שאז כולם יצאו יחד לצלות את הפסח], אזי התנורים בלבד היו מחזיקים קילומטר שלם על קילומטר ומאתים מטר משטחה של ירושלים [ובאמת – מבואר באדר"נ שמניסי ירושלים היה שלא אמר אדם לא מצאתי תנור לצליית פסחים]. ושנים עשר מליון אמות מרובעות היה צריך לאנשים, שזה 3 קילומטר מרובע [לפי ר' חיים נאה], וזאת כאשר לא מסבים, בהסבה, צריך הרבה יותר. ובכמות כזאת של אנשים לא פלא שמקול ההלל 'פקע איגרא' – נבקעות גגות ירושלים (פסחים פד).

ביום טוב הראשון של פסח יש חובת 'שלמי חגיגה' ו'שלמי שמחה', ואמנם יש להם תשלומים, אך המצוה העיקרית היא ביום הראשון (רמב"ם חגיגה הלכות א ה). בנוסף לכך מי לא ילך ביום הראשון של פסח להתפלל בבית המקדש, ומי שהולך לבית המקדש חייב גם ב'עולת ראיה' בו ביום ואם לא הביא עבר על לא תעשה (רמב"ם הלכות חגיגה א א).

אם כן ביום הראשון של חג הפסח, באו לבית המקדש כל 6,000,000 הגברים שהיו בירושלים, עם טפם [נשים פטורות] וכולם הצליחו להכנס לבית המקדש, ולהקריב כ–6 מליון קרבנות, הכוללות 'עולת ראיה', שלמי חגיגה ושלמי שמחה, ואולי יותר, שהרי השלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, והבשר צריך להספיק לכל הזמן. לפי החשבון דלעיל של שטח העזרה, עמדו כ–404 איש ו–404 כבשים באמה מרובעת!! [שהם: 1616 אנשים ו–1616 בהמות למטר רבוע] אך במשך התפילה הם עמדו רק ב–11 אמה שמותר לישראל לעמוד, ואם כן הצפיפות היתה פי 10 והיו כ–4040 איש באמה! [לפי ספר נדחי ישראל פרק מ"ג לבעל החפץ חיים, וזה לשונו: שבאחת עשרה אמה ממקום כניסת העזרה ולפנים לצד המזבח שהיו מותרין ישראלים לעמד שם, עמדו כל הקהל בזמן הרגל שהיה מספרם אלפים ורבבות אנשים שהיה צריך לרחב עמידתן כמה מילין ועמידתן היה צפופים ובעת השתחויה נעשה רווח שהיו משתחוים רווחים] בנוסף לזאת

❖ אוצר התמיד ❖

המזבח שרף במשך לילה אחד את כל העולות ראיה שכולן כליל לאשים, ואת האימורים של כל הכמות העצומה הזאת של הקרבנות.

לפי זה מובן מאד מה שכתוב (איכה ב ז) 'קול נתנו בבית ד' כיום מועד' ואומר התרגום: 'קלא יהבו בבית מוקדשא דה' כקל עמא בית ישראל דמצליין בגויה ביומא דפסחא'. ולמה דוקא ביומא דפסחא? מפני שאז רוב ישראל עלו לרגל להקריב קרבן פסח, וזה היה היום העמוס ביותר בבית המקדש, וקשה לצייר איזה קול גדול היה כאשר כלם באו להתפלל, וענו 'אמן יהא שמיה רבה מברך' בכל כוחם!!

מנחת נסכים

כאמור, בערב פסח, הקריבו כ–ארבע מליון שמונה מאות אלף (4,800,000) קרבנות חגיגה ושלמי שמחה, מלבד קרבן פסח. וביום טוב ראשון הקריבו כשש מליון (6,000,000) קרבנות של עולת ראיה, ושלמי שמחה.

לכל הקרבנות האלו (מלבד קרבן פסח שפטור), חיבים לצרף גם נסכים ומנחות, נסכים ככתוב ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב ב–ג) ושיעורם [יחשב בזה לפי הקטן ביותר שהם מנחת ונסכי הכבש] (הלכות מעשה הקרבנות ב ד) עשרון סולת – רבע ההין שמן, רבע ההין יין. ובמידות זמננו [לפי השעור הקטן יותר של רבי חיים נאה] עולה קצת יותר מ–ליטר יין, ליטר שמן, ו 2.4 ליטר סולת. נפח כלם יחד הוא 4.4 ליטר [לפי מדות החזון איש זה מסתכם בקרוב לפי שניים].

איפה קנו נסכים אלו. מבואר ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז יב) שבבית המקדש היו שני דלפקים. באחד מהם היו משלמים, ומקבלים אישור על כך, ובדלפק השני היו מקבלים תמורת הפתק את המנחות והנסכים להם הוצרכו.

מה עשו עם המנחה והנסך? מבואר ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א) כי את המנחה [המכילה את הסולת הבלולה בשמן] הקריבו על גבי המזבח, ואת היין שפכו ביסוד המזבח. הכסף משנה, אומר שביסוד המזבח הכונה כפשוטו, וה'לחם משנה' אומר שדעת הרמב"ם כדעת הראב"ד שאומר שאת היין שפכו בתוך ספל מנוקב שהיה בצד המזבח.

ועתה בואו חשבון. מה הכמות של השמן, היין והקמח שהיו צריכים להיות בבית המקדש בשני ימים אלו, כדי לספק לכל דורש את נסכיו.

❖ אוצר התמיד ❖

נניח, כי בערב פסח כל המלאי ליומיים היה מוכן במחסנים. אם כן לפי האמור היו עשר מליון ושמונה מאות אלף קרבנות שנצרכו לנסכים. המנחה לכל קרבן מסתכמת ב–4.4 ליטר, וכשנכפיל זאת בעשר מליון שמנה מאות אלף יעלה בידינו שהיו שם ארבעים ושבע אלף חמש מאות ועשרים מטר מעוקב (47520) של שמן, קמח, ויין. וכל זה מלבד הכלים בהם החזיקו את המנחות האלו, שיתכן והם הכפילו את השטח הנצרך לאכסון.

כדי לאחסן כמות כזאת צריכים מחסנים בגדל של לפחות 69 מטר על 69 מטר בגובה של 10 מטר. להמחיש קצת, מדות אלו, יש לדעת כי אחד הבתי מדרש הגדולים ביותר בארץ נכנס 10 פעמים בנפח זה, וכל אחד ישער לפי בית מדרש גדול שהוא מכיר, ויוכל להעריך את גדל המחסנים. תיאור נוסף שניתן לתאר, הוא שנפח זה שוה לנפח של כ 670 משאיות שתא המטען של כל אחד הוא בגודל של אוטובוס.

נתאר לעצמנו חניה של 670 אוטובוסים רגילים, איזה שטח זה תופס.

ועתה נחשב ונחשב את גודל הניסים שנעשו מתחלת חלקת הנסכים לכל נצרך ועד גמר הקרבת עולת הראיה והנסכים. כיצד נעשתה החלוקה, ביום טוב ראשון, עמדו ליד הדלפק שש מליון (6,000,000) אנשים, והמתינו בסבלנות עד שכל אחד יקבל את הנסכים בתורו, והממונים על החלוקה, הספיקו לחלק לכמות כזו של אנשים את כל מה שבקשו.

וצריך באותו יום להקריב את הסולת והשמן על המזבח, וכאמור ביום טוב היו ששה מליון קרבנות החייבות בנסכים, ולפי החשבון שחשבנו, עלינו לתאר שצריך להעביר ביום אחד ולהקריב על המזבח שכל שטחו היה כ"ד אמה על כ"ד אמה [12 מטר על 12 מטר שזה שטח בערך של 7 אוטובוסים] נפח של כ–250 אוטובוסים המכילים 14,400 מטר מעוקב של קמח ו–6,000 מטר מעוקב שמן [אגב, יש לשים לב כי ששת אלפים מטר מעוקב שמן, הם חמר בערה רב ועצום, ואלו הדברים היו מתנהגים בדרך הטבע, היתה צריכה להתפשט דליקה עצומה מכמות עצומה כזו של שמן, דלקה שבכוחה לשרוף עיר שלמה], וכל זה מלבד ה'עולות' שצריכות להשרף כליל, ואם נעריך אותם בשני מליון [2,000,000] ומשקל כל כבש לפחות 10 קילו, שעולה הכל יחד כ–20,000 מטר מעקב אם כן צריך נפח של עוד בערך 200 אוטובוסים, שיש להקריבם על המזבח בו ביום ו–6,000 מטר מעוקב יין, אותם היה צריך לנסך באותו יום – ולפי הראב"ד ולפי דעת הלחם משנה ברמב"ם, שפכו את כל 6,000,000 הליטרים, לתוך הספל שהיה ליד המזבח [נתאר לעצמנו כמה זמן אורך לשפך בקבוק יין אחד. ובבית המקדש שפכו 6,000,000 בקבוקים לתוך אותו ספל, וזה במשך כמה שעות].

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ונזכה לעלות לרגל ולקים כל המצות שנצטוינו שם.

❖ אוצר התמיד ❖

יא. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א–ט) וז"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו–ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפייס הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. הפייס השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפייס זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפייס הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פייס אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פייס אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפייס שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

משנה א

אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, בֹּאוּ וְהָפִיסוּ, מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, מִי מְדַשֵּׁן מִזְבַּח הַפְּנִימִי, מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה, מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, וּשְׁתֵּי דְפָנוֹת, הַקְּרָבַיִם, וְהַסֹּלֶת, וְהַחֲבִתִּים, וְהַיָּיִן. הֵפִיסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה:

[א] לאחר שהכהנים באו ללשכת הגזית[א], **אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה,**

באר התמיד

א. המפרש. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א–יא) וז"ל: **א.** כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפיים היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו

הממונה על הפייסות[ב] אמר לכהנים[ג]: בֹּאוּ וְהָפִיסוּ, בואו ונעשה

באר התמיד

תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפיים ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפיים הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכנים מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפיים השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפיים ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והשש מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

ז. הפיים השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפיים זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפיים הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פיים אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פיים אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפיים שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

י. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. והלבונה טעונה מלח כשאר הקרבנות.

יא. ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין. ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין.

ב. הוא הממונה על הפייסות, ושמו מתיא בן שמואל, כמו שנתבאר לעיל פרק א' משנה ב' (תפארת ישראל).

ג. בכל יום יש ארבע פייסות. ועכשיו הוא הפים השני (רמב"ם).

ביומא (ב א–ד): בָּרִאשׁוֹנָה כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לִתְרֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, תּוֹרֵם. וּבְזְמַן שֶׁהֵן מְרֻבִּין, רָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, וְכָל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת זָכָה. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁוִין, הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם הַצְבִּיעוּ. וּמָה הֵן מוֹצִיאִין, אֵבֶר אוֹ שְׁתַּיִם, וְאֵין מוֹצִיאִין אֵבֶר לְבַדּוֹ.

פים, דהיינו גורל.

סדר הזוכים בפים הזה: הראשון שעולה בגורל, הוא השוחט, והשני שעומד לצידו הוא הזורק, והשלישי שהוא הסמוך לשני הוא מדשן מזבח הפנימי, וכן הלאה.

באר התמיד

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁוִין וְרָצִין וְעוֹלִין בַּבֶּבֶשׁ, וְדָחַף אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ, וְנָפַל וְנִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ. וְכֵיוָן שֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁבָּאִין לִידֵי סַכָּנָה, הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהוּ תוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא בְּפַיִס. אַרְבָּעָה פְּיָסוֹת הָיוּ שָׁם, וְזֶה הַפַּיִס הָרִאשׁוֹן.

הַפַּיִס הַשֵּׁנִי, מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, וּמִי מְדַשֵּׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּמִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה, וּמִי מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל, הֶחָזֶה וְהַגֶּרָה, וּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, וְהַקֶּרָבַיִם, וְהַסֹּלֶת, וְהַחֲבִתִּין, וְהַיָּיִן. שְׁלֹשָׁה עָשָׂר כֹּהֲנִים זָכוּ בוֹ. אָמַר בֶּן עַזַּאי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ הָיָה קָרֵב.

הַפַּיִס הַשְּׁלִישִׁי, חֲדָשִׁים לַקְּטֹרֶת בֹּאוּ וְהָפִיסוּ. וְהָרְבִיעִי, חֲדָשִׁים עִם יְשָׁנִים, מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים מִן הַכֶּבֶשׁ וְלַמִּזְבֵּחַ.

ד. רע"ב. תפארת ישראל. במאירי (יומא כה.) בענין סדר עשיית הפייסות וז"ל: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפיים, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכה, ועומדין שם כמין בולייר, והוא תכשיט ענגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עינגול, וזקן מזקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך חשבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד ג): כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפיים ראשון לעבודה.

ולהלן בענין הפים השני (שם ו): הפיים השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפיים ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

ה. יומא כ"ה: רמב"ם.

שלש עשרה כהנים זוכים בפים הזה, לפי הסדר[ו].

הפים הוא על העבודות האלו: **מִי שׁוֹחֵט**, מי שוחט את קרבן התמיד[ז]. והוא הזוכה ראשון בפים[ח].

מִי זוֹרֵק, מי זורק את דם קרבן התמיד, והוא גם מקבל את הדם[ט]. וזוכה בה השני שעומד ליד מי שזכה לשחוט[י].

מִי מְדַשֵּׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, השלישי, הוא מסיר את אפר מזבח הפנימי, מכיוון שבו מקטירין את הקטורת בכל יום[יא].

מִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה, הרביעי, מנקה נרות המנורה, ומוציא האפר שנשרף מהפתילות[יב]. הוא המטיב את הנרות[יג].

מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, מי מעלה את אברי קרבן התמיד לכבש. ועכשיו מפרש ששישה כהנים זוכים בהעלאת האברים[יד]: **הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל**, הכהן החמישי מעלה את הראש ואת רגל ימין[טו].

וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, השישי מעלה את שתי הידים[טז].

באר התמיד

ו. יומא פרק ב׳ משנה ג׳. רמב״ם.

ז. אף על גב דשחיטה כשרה בזר, תקנו בה פיים, דתחילת עבודת התמיד היא וחביבה לחו, אי לא יטילו פיים אתו לאינצויי עלה ואתו בה לידי סכנה (רע״ב).

ח. רמב״ם.

ט. יומא כ״ה: המפרש. רע״ב. תפארת ישראל. המקבל הדם הוא הזורק, רק נקט תכלית עבודת הדם, דהזריקה הוא עיקר הכפרה (תפארת ישראל).

י. רמב״ם.

יא. רמב״ם.

יב. רמב״ם.

יג. תפארת ישראל.

יד. עפ״י תפארת ישראל.

טו. להלן פרק ד׳ משנה ג׳.

טז. רמב״ם.

הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל, השביעי מעלה את הזנב[יז] ואת רגל שמאל[יח].

הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, השמיני מעלה את החזה[יט] ואת הצואר[כ].

וּשְׁתֵּי דְפָנוֹת, התשיעי מעלה את שתי הדפנות.

הַקְּרָבַיִם, העשירי מעלה את הקרביים[כא].

וְהַסֹּלֶת, הכהן האחד עשר, מעלה את הסולת של מנחת הנסכים שמקריבים עם הקרבן תמיד[כב].

וְהַחֲבִתִּים, [בו] הכהן השנים עשר, מעלה חצי משתים עשרה החלות של מנחת החביתין שמקריבים משל הכהן גדול בבוקר[כג] [והחצי השני יחד עם תמיד של בין הערבים].

באר התמיד

יז. המפרש. התפארת ישראל (יומא ב ג) כתב על העוקץ: שוואנץ שטיק.

יח. להלן פרק ד׳ משנה ג׳.

יט. החזה הוא השומן הרואה את הקרקע, וחותכין מכאן ומכאן בלא ראשי צלעות (המפרש).
החזה. הוא שומן החזה הרואה את הקרקע, וחותכין אותו אילך ואילך בלא ראשי הצלעות (רע״ב יומא ב ג).

כ. והגרה הוא הצואר, ובו מחובר הקנה והלב (המפרש).
והגרה. מקום שהוא מעלה גרה, הוא הצואר, ובו מחוברים וכו׳ (רע״ב יומא ב ג).

כא. רמב״ם. הרי שישה כהנים שמעלים את האברים.

כב. רמב״ם.
ככתוב בפרשת התמיד (במדבר כח ה): וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין.
ברמב״ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א): היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין.
ולהלן (שם ד): כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. וכן נסכי העז בין קטן בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין.

כג. תפארת ישראל.

וְהַיַּיִן, הכהן השלשה עשר, מעלה את היין לניסוך היין, שמנסכים עם קרבן התמיד[כד].

הֵפִיסוּ, עשו את הפים, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה, ומי שזכה זכה, לפי הסדר.

משנה ב

אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, צְאוּ וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה. אִם הִגִּיעַ, הָרוֹאֶה אוֹמֵר, בָּרַקַּאי. מַתְיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר, הֵאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח, עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן, וְהוּא אוֹמֵר, הֵין:

[ג] **אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה**, אמר הממונה לכהנים, **צְאוּ** מלשכת הגזית[כה], ולכו למקום גבוה שיש בבית המקדש[כו], **וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן**

באר התמיד

בתפארת ישראל (יומא ב ג) וז"ל: [החביתין] הן י"ב חלות שנעשית מעשרון סולת וג' לוגי שמן וחולטן ברותחין ולש ואופה אותן, ומקריב ו' חלות בבוקר פתות פתים, עם חצי קומץ לבונה, וו' חלות האחרות פתותות עם קומץ לבונה בערב, ולרמב"ם מקריב י"ב חצי חלות פתותות בבוקר, וי"ב חצי חלות פתותות בערב, ומשל כהן גדול היו קרבין, ומדהיו נאפות בשמן במחבת, להכי קרוין חביתין.

כד. רמב"ם.

ככתוב בפרשת התמיד (במדבר כח ז): וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַה'.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א): היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין.

ולהלן (שם ד): כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. וכן נסכי העז בין קטן בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין.

הַשְּׁחִיטָה, ותראו ותסתכלו בצד מזרח האם כבר עלה השחר[כג], ואפשר כבר לשחוט את קרבן התמיד. כי אסור לשחוט את התמיד בלילה, שנאמר[כד] בְּיוֹם זְבְחֲכֶם[כה].

אִם הִגִּיעַ, אם רואה שכבר יש מעט אור מהשחר, **הָרוֹאֶה אוֹמֵר, בָּרְקַאי.** האיר והבריק השחר[ל].

(ד) **מַתְיָא בֶן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר**, מתיא בן שמואל הוא הממונה, והוא תנא[לא], חולק על תנא קמא, ואומר שאין מספיק שיהיה קצת ברק אור כנקודה[לב], אלא, זה שהלך להסתכל ממתין עד שיאיר כל פני המזרח, ואז אומר: **הֵאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח**, כבר יש אור פני כל צד מזרח, ולא רק קצת. וחוזרים ושואלים אותו העומדים

באר התמיד

כג. כי היו בלשכת הגזית בפים (תפארת ישראל).
כד. רמב"ם יומא פרק ג' משנה א'. רע"ב.
כה. תפארת ישראל.
כו. ויקרא י"ט ו'.
כז. רע"ב.
ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין א א–ג) וז"ל: **א.** מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום והם הנקראים תמידין. אחד בבקר ואחד בין הערבים שנאמר (במדבר כח ג) 'שנים ליום עולה תמיד' וגו'.
ב. ואימתי זמן שחיטתן. של בקר שוחטין אותו קודם שתעלה החמה משיאור פני כל מזרח. ופעם אחת דחקה השעה את הצבור בבית שני והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.
ג. תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריך הצל ויראה לכל שהאריך. והוא משש ומחצה ומעלה עד סוף היום. ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו. מפני הקרבנות של יחידים או של צבור. לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם תמיד של שחר. ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו. שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.
כח. רע"ב.
כט. תפארת ישראל.
ל. רע"ב.

למטה: עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן, האם האור כבר הגיע עד חברון, וְהוּא אוֹמֵר, וזה שעומד במקום הגבוה עונה: הֵין, כן[לג].

משנה ג

אָמַר לָהֶם, צְאוּ וְהָבִיאוּ טָלֶה מִלִּשְׁכַּת הַטְּלָאִים. וַחֲרֵי לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים הָיְתָה בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ שָׁם, אַחַת לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים, וְאַחַת לִשְׁכַּת הַחוֹתָמוֹת, וְאַחַת לִשְׁכַּת בֵּית הַמּוֹקֵד, וְאַחַת לִשְׁכָּה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים:

אָמַר לָהֶם הממונה, לאותם שזכו בעבודת התמיד[לד]: **צְאוּ וְהָבִיאוּ טָלֶה מִלִּשְׁכַּת הַטְּלָאִים.** שיביאו טלה לקרבן תמיד מ׳לשכת הטלאים׳. לשכה זו נקראת גם ׳לשכת טלאי קרבן׳[לה]. לשכה זו

לג. רע״ב. תפארת ישראל. בתוך דברי התפארת ישראל כתב וז״ל: והיינו משום דחברון הוא בקרן דרומית מזרחית מירושלים ושאלו האם נתפשטו כנפי שחר כבר עד שם, [ולהמפרש ד״ל ע״א רצה לומר ששאלו אם יכול לראות משם את חברון], וזה כדי להזכיר זכות אבות הקבורים שם, והעליון משיב הן.

ההלכה כשיטת מתיא בן שמואל (רמב״ם).

ברמב״ם הלכות תמידין ומוספין (א א–ב): **א.** מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום והם הנקראים תמידין. אחד בבקר ואחד בין הערבים שנאמר (במדבר כח ג) ׳שנים ליום עולה תמיד׳ וגו׳.

ב. ואימתי זמן שחיטתן. של בקר שוחטין אותו קודם שתעלה החמה משיאור פני כל מזרח. ופעם אחת דחקה השעה את הצבור בבית שני והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

לד. המפרש. תפארת ישראל.

לה. מדות א׳ ו׳. המפרש.

ברמב״ם (הלכות תמידין ומוספין א ט) וז״ל: אין פוחתין משש טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש. ויהיו מוכנים קודם יום הקרבה בארבעה ימים. ואע״פ שהיו מבקרין אותו מתחילה לא

היא אחת מארבע הלשכות שבתוך בית המוקד. בלשכה זו מוכנים בכל עת לא פחות משש טלאים בדוקים ממום עבור קרבן תמיד[לו].

וַהֲרֵי לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים הָיְתָה בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. לשכת הטלאים נמצאת צפונית מערבית לעזרה[לז].

דהיינו שכאשר אדם נמצא בתוך העזרה[לח], ורוצה להגיע ללשכת הטלאים, הוא צריך לפנות לכיוון קרן צפונית מערבית. כי ביחם לעזרה, נמצאת לשכת הטלאים בצפונית מערבית[לט].

אבל, בתוך בית המוקד עצמו, יש ארבע לשכות, ולשכת הטלאים נמצאת בדרומית מערבית של בית המוקד[מ].

באר התמיד

היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה לאור האבוקות. ומשקין אותו מים בכוס של זהב כדי שיהיה נוח להפשט.

לו. רמב״ם. רר״ש במדות א׳ ו׳. תפארת ישראל. ערכין פ״ב מ״ה.

לז. רמב״ם.

לח. ליד המזבח או ליד לשכת הגזית. ומדובר על עיקר העזרה, שזה עזרת ישראל ועזרת כהנים ומקום המזבח ובית המטבחיים.

לט. רמב״ם.

מ. רמב״ם. כאן כתוב: **וַהֲרֵי לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים הָיְתָה בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מַעֲרָבִית.** אך במסכת מדות (א ו) כתוב: **מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית הִיא הָיְתָה לִשְׁכַּת טְלָאֵי קָרְבָּן.** ויוקשה היכן לשכת הטלאים, האם בצפונית מערבית, או בדרומית מערבית.

מתרצת הגמרא (יומא יז.) וז״ל: **רב אדא בריה דרב יצחק אמר, האי לשכה אקצויי מקציא, ודאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום, ודאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון, ומסתברא דבמערבית דרומית הוא׳.**

ביאר הרמב״ם את דברי הגמרא וז״ל (מדות א ו): **ומה שאמר לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית, ונתן אותו בכאן מערבית דרומית, ותרצו קושיא זו בתלמוד (יומא יז.) ואמרו דקאי בצפון ומחזיא בדרום, דקאי בדרום ומחזיא בצפון, ומסתברא דמערבית דרומית הוה קיימא. וענין זה הוא שהיתה נתונה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית, וכמו שזכר כאן, וכשמשערין מקומה לנגד העזרה תהא מן העזרה צפונית מערבית, כמו שזכר בתמיד כשנתן אותם בלשכה זו והוא בעזרה, והואיל והדבר כן אז תהא לשכת עושים לחם הפנים שהיא רביעית ללשכת הטלאים כמנין תמיד כמו שזכר שם דרומית מזרחית מבית המוקד כמו שזכר כאן, ואני ידעתי שאין מבינים זה בגמרא אלא מראיתו בצורה, וזו היא צורת מקום בית המוקד**

באר התמיד

בעזרה וצורת הארבע לשכות שבו, והסתכל בצורה ומה שכתוב בה ויתבאר לך כל מה שכתוב כאן וזו היא הצורה.

וברמב"ם בתרגום החדש וז"ל: וכבר קדם בשלישי דתמיד אמרם לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית, ועשאה כאן מערבית דרומית, ותירצו את זה בתלמוד ואמרו דקאי בצפון מחזיא בדרום, דקאי בדרום מחזיא בצפון, ומסתברא דבמערבית דרומית הוא קימא. וענין דבר זה שהיה מקומה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית כמו שהזכיר כאן, וכאשר תראה מקומה ביחס לעזרה תהיה בעזרה צפונית מערבית כמו שהזכיר בתמיד כאשר דברו על לשכה זו כשהוא בעזרה, וכיון שהדבר כן הרי תהיה לשכת עושי לחם הפנים שהיא הרביעית מלשכת הטלאים כפי שמנו בתמיד כמו שנזכר שם דרומית מזרחית בבית המוקד כמו שהזכיר כאן, ואני יודע שלא יובן דבר זה בקלות אלא על ידי ראייתו בציור, וזו צורת מקום בית המוקד בעזרה ומקום ארבע הלשכות בו, התבונן בציור ובכתוב בו יתבאר לך כל מה שנזכר כאן. וזו צורתו.

והרי הציור בכתי"ק הרמב"ם:

באר התמיד

אמנם רש"י ביאר את דברי הגמרא באופן אחר וז"ל (יומא יז.): רב אדא בר יצחק אמר הא לשכת הטלאים אקצויי מקציא. בשתי המקצועות נראית שארוכה היא ועומדת במערב ומארכת לצד הצפון ודרום עד קרוב למקצועות שמכאן ומכאן: ודאתי מצפון מיתחזיא ליה.

מקום לשכת הטלאים בתוך בית המוקד

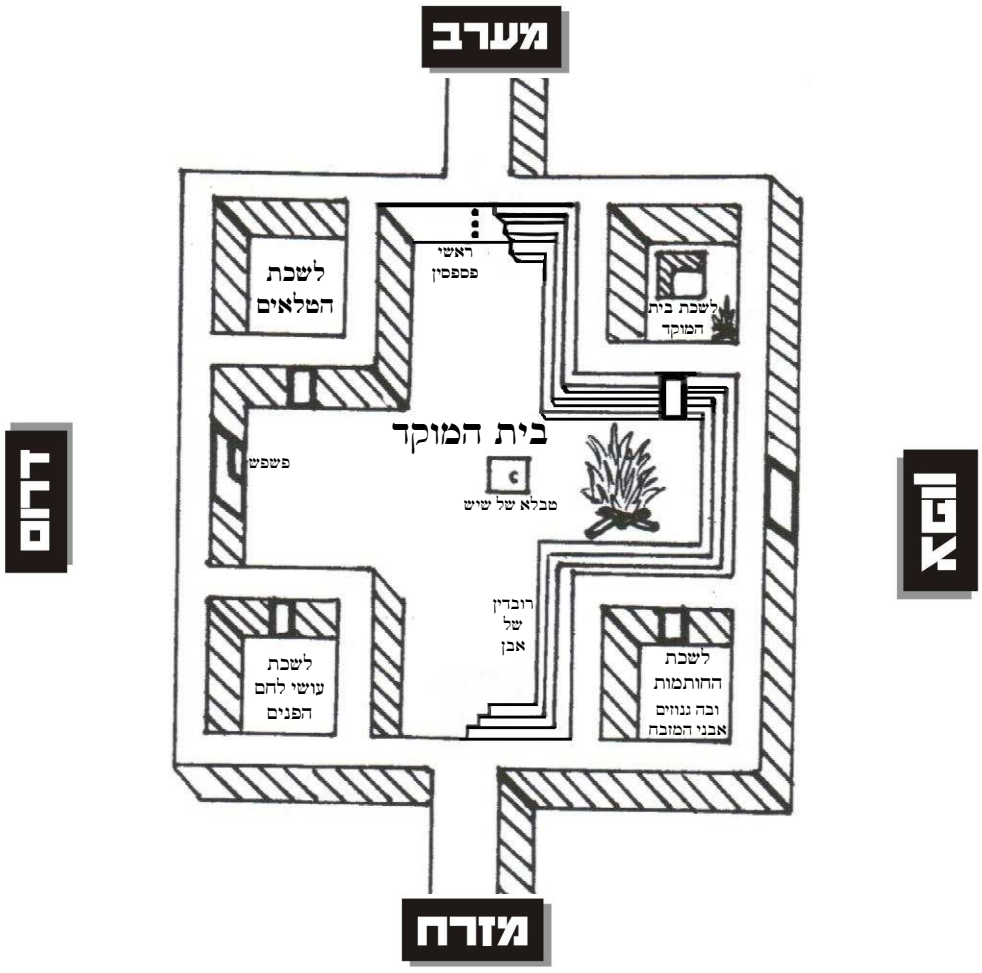

באר התמיד

שמשוכה לצד דרום יותר: **ודאתי מדרום מיתחזיא ליה.** משוכה לצד צפון: **מסתברא דבמערבית דרומית הוה.** טפי ומודי בה תנא דתמיד אלא דנקיט סידרא מדרום לצפון מיתחזי ליה דרך הילוכו כאילו הוא בצפון: **מדרמינן לחם הפנים.** דהוה סלקא דעתיה שהוא מונה והולך דרך ימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח לשכת הטלאים בצפונית מערבית לשכת החותמות במערבית דרומית לשכת בית המוקד בדרומית מזרחית לשכת לחם הפנים במזרחית צפונית והוה רמינן עלה מתני' דמדות דקתני דרומית מזרחית היא היתה לשכת לחם הפנים:

מקום בית המוקד ביחם לעזרה

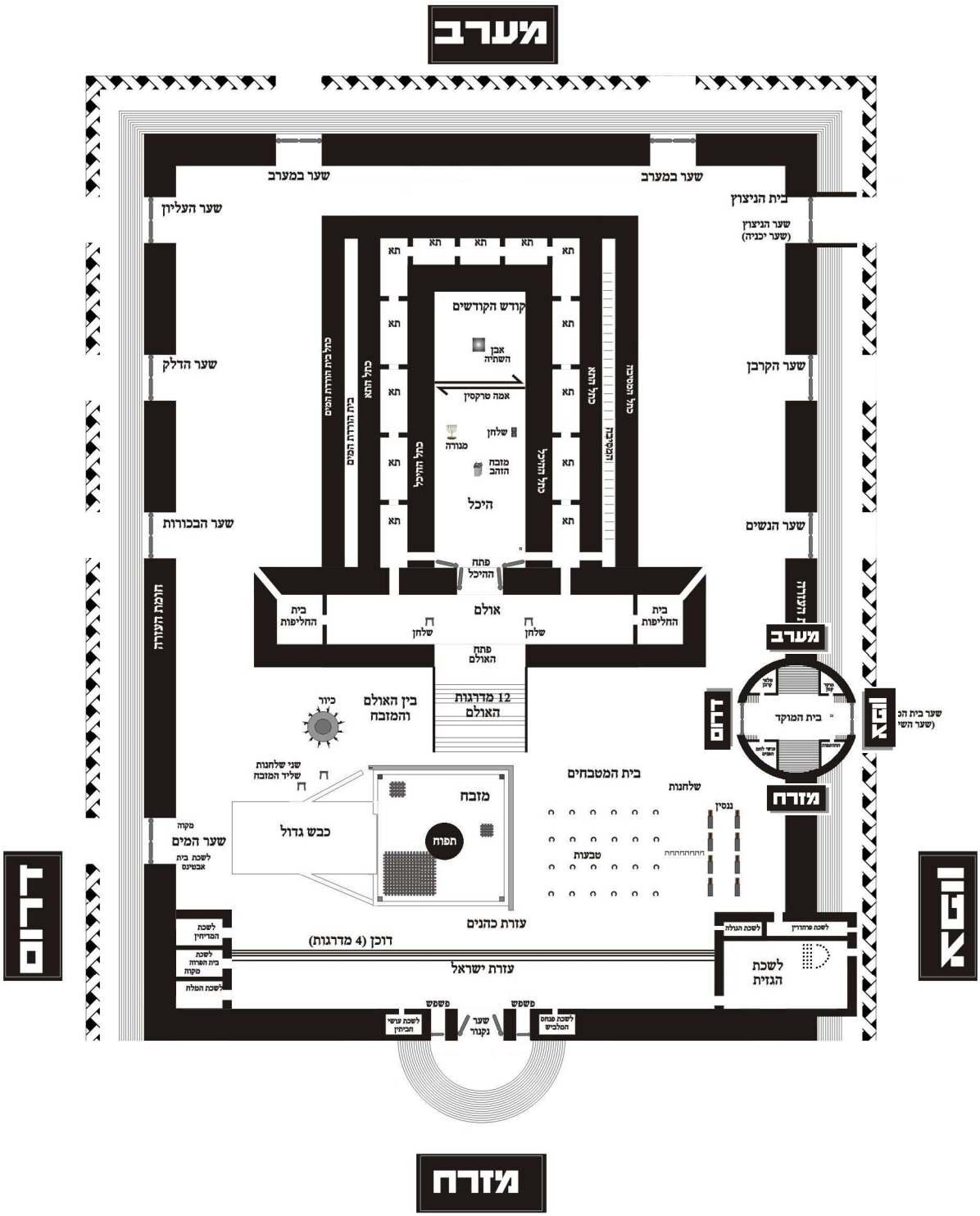

וְאַרְבַּע לִשְׁכוֹת הָיוּ שָׁם, ארבע לשכות יש בבית המוקד. והם כמו חדרים קטנים הפתוחים לבית גדול[מא].

אַחַת לִשְׁכַּת הַטְּלָאִים, לשכה אחת היא לשכת הטלאים לקרבן התמיד. בלשכה זו מוכנים בכל עת לא פחות משש טלאים בדוקים ממום עבור קרבן תמיד[מב].

וְאַחַת לִשְׁכַּת הַחוֹתָמוֹת, לשכה אחת היא 'לשכת החותמות', שבה מוכרים את החותמות עבור הנסכים[מג].

בלשכה זו נמצא הממונה על החותמות[מד]. ומי שרוצה לקנות סלתות ונסכים טהורים, נותן לממונה שם כסף לפי השער הקבוע, ולפי הנסכים לקרבן שצריך, אם נסכים של פר או של איל וכדומה, ונותן לממונה את הכסף והממונה נותן לו חותם, ואחר כך הולך לממונה על הנסכים[מה], ונותן לו את החותם ומקבל ממנו נסכים כפי שכתוב בחותם[מו].

באר התמיד

מא. המפרש.

מב. רמב"ם. רר"ש במדות א' ו'. תפארת ישראל. ערכין פ"ב מ"ה.

מג. רע"ב.

מד. הנקרא יוחנן בן פנחס (שקלים פ"ה מ"א).

מה. הנקרא אחיה (שקלים פ"ה מ"א).

מו. תפארת ישראל. רע"ב. וראה במשנה בשקלים (פ"ה מ"ג) את סוגי החותמות: אַרְבָּעָה חוֹתָמוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן, עֹגֶל, זָכָר, גְּדִי, חוֹטֵא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, חֲמִשָּׁה הָיוּ, וַאֲרָמִית כָּתוּב עֲלֵיהֶן, עֹגֶל, זָכָר, גְּדִי, חוֹטֵא דַּל, וְחוֹטֵא עָשִׁיר. עֹגֶל מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי בָקָר גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת. גְּדִי מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי צֹאן גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת, חוּץ מִשֶּׁל אֵילִים. זָכָר מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי אֵילִים בִּלְבָד. חוֹטֵא מְשַׁמֵּשׁ עִם נִסְכֵּי שָׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת שֶׁל מְצוֹרָעִין.
וברע"ב: ד' חותמות היו במקדש. ג' חותמות לג' נסכין חלוקים של בהמות. חותם ראשון לנסכי בקר, והן ג' עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן, ויין לנסך חצי ההין, וחותמן עגל. והב' זכר לנסכי איל, שתרגום איל דכרא, ונסכיו שתי עשרונים סולת בלול בשמן שלישית ההין, ויין לנסך שלישית ההין. והג' גדי, לנסכי כבש בן שנתו, והן עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין. והד' חוטא, והם נסכיו של מצורע עשיר שמביא ג' בהמות וצריך עשרה לוגין שמן, ט' לג' כבשים ואחד למתן תנוך ובהונות. וקרי ליה חוטא משום דאמרינן בערכין על

בלשכה זו גם כן גנזו החשמונאים את אבני המזבח ששקצום היוניםמז.

באר התמיד

שבעה דברים נגעים באין: חמשה היו. שני חותמות היו למצורע: חוטא דל וחוטא עשיר. לפי שמצורע עני אינו מביא אלא בהמה אחת. ואם לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנים למצורע עני שלשה עשרונות. ות"ק סבר למצורע עני נותנים לו חותם גדי. והלכה כתנא קמא: וארמית כתוב עליהן. שרוב דיבורם בלשון ארמי היה: זכרים ונקבות. בין לנסכי עולות שאינן באות אלא זכרים בין לנסכי שלמים שבאים זכרים או נקבות. ועולות ושלמים הן שטעונין נסכים כדכתיב (במדבר ט"ו) עולה או זבח.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז י–יב): י. זה שעל החותמות הוא שמקבל דמי הנסכים ממחוייבי נסכים ונותן להן חותמות וזה שעל הנסכים הוא שמוכר הנסכים.

יא. כיצד ארבע חותמות היו במקדש. האחד כתוב עליו עגל. והשני כתוב עליו זכר. והשלישי כתוב עליו גדי. והרביעי כתוב עליו חוטא.

יב. כל מי שיביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה הממונה על החותמות ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו ואם היה מצורע עשיר נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממונה על הנסכים ונותן לו נסכים כמניין החותמות וכמ"ש בהן ולערב באים זה אצל זה מוציא את החותמות ומקבל בנגדן מעות אם הותירו המעות הותירו להקדש ואם פחתו המעות ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב אם מצאו במעות יתר כדי חותם שטוען נותנין לו ואם לאו אין נותנין לו. ושם כל היום כתוב על החותם מפני הרמאים שלא ישהה החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים.

מז. מדות א' ו'. בגמרא (ע"ז נב.): מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצו אנשי יון. ואמר רב ששת ששקצו לעבודת כוכבים. אמר רב פפא התם קרא אשכח ודרש, דכתיב (יחזקאל ז כב) 'ובאו בה פריצים וחללוה', אמרי היכי נעביד, ניתברינהו (דברים כז ו) אבנים שלמות אמר רחמנא, ננסרינהו (דברים כז ה) לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא, ואמאי ליתברינהו ולישקלינהו לנפשייהו מי לא אמר רב אושעיא בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים והוינן בה ירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדרייאנא טוריינא שיפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר ובאו בה פריצים וחללוה התם לא אשתמשו בהו לגבוה הכא כיון דאשתמש בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא.

רש"י: מזרחית צפונית. שימוש ארבע לשכות שהיו במקצועות העזרה קא חשיב במס' מדות: ואמר רב ששת ששיקצו' לעבודת כוכבים. אלמא אע"ג דלהדיוט לא מיתסרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזור בהו רבנן לגבי גבוה ואע"ג דלאו בני דעה נינהו ובבית חוניו נמי אע"ג דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי כלים דידיה מדאורייתא גזור בהו רבנן: התם קרא אשכח ודרוש. דמדאורייתא אסירי אפי' להדיוט: דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה. מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והוו להו דידהו וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו: אמרי. הנך דבית חשמונאי כשנצחום היכי נעביד: ניתברינהו. על יד עובד כוכבים כדי לבטלן: אבנים שלימות. שאין בהם פגימות ואפילו

כשמשלו היונים על ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו הרשעים לע״ז על המזבח הקדוש שבבית המקדש, כדי להכעיס את ישראל. [ה] וכשנגאלו על ידי חשמונאי ובניו, גנזו את אבני אותו המזבח בלשכה זו[מח], ואחר כך בנו מזבח חדש במקומו.

וְאַחַת לִשְׁפַּת בֵּית הַמּוֹקֵד, לשכה אחת היא הנקראת ׳לשכת בית המוקד׳. לשכה זו נקראת גם ׳בית המוקד קטן׳[מט].

מלשכה זו יש מחילה תחת הרצפה, וכל כהן שנטמא בלילה, יורד מלשכה זו במחילה, וטובל במקוה שיש שם תחת האדמה[נ].

ליד המקוה יש בית הכסא של כבוד. [ו] וכבודו הוא שאם מצא שבית הכסא נעול, יודע שיש שם אדם. ואם מצא אותו פתוח יודע שאין שם אדם[נא].

בלשכה זו יש גם כן מדורה, בשביל שיתחמם ממנה הכהן שעלה מהטבילה [ובבית המוקד הגדול מתחממים הכהנים הטהורים][נב].

באר התמיד

בפגימות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת בהן כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין יח.): **גנסרינהו**. לאחר שבירתן להשוות פגימתן לא תניף עליהם ברזל כתיב ועמדו וגנזום: **ונתברינהו**. כדי לבטלן מעבודת כוכבים: **ונשקלינהו לנפשייהו**. שהרי חולין הן וכדקאמרת ובאו בה פריצים וחללוה: **משום כספה וזהבה של ירושלים**. שרובה הקדש: **טריינא הדריינא שיפא**. מטבעות של ירושלים טירריינא הדריינא על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמם טוריינום אדריינום: **שיפא**. ישן ביותר שנישוף מחמת יושנו ואין הצורה ניכרת.

מח. תפארת ישראל מדות א׳ ו׳. מהלשון ׳גנזו׳, משמע ומסתברא שבלשכה זו חפרו בור עמוק, וגנזו שם את אבני המזבח.

מט. המפרש.

נ. תפארת ישראל. לעיל בתמיד (א א): לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ, אֶלָּא פּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין וּמַנִּיחִים אוֹתָן תַּחַת רָאשֵׁיהֶן, וּמִתְכַּסִּין בִּכְסוּת עַצְמָן. אֵרַע קֶרִי לְאַחַד מֵהֶן, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּמְּסִבָּה הַהוֹלֶכֶת תַּחַת הַבִּירָה, וְהַגַּרוֹת דּוֹלְקִין מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. וּמְדוּרָה הָיְתָה שָׁם, וּבֵית כִּסֵּא שֶׁל כָּבוֹד. וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נָעוּל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם. פָּתוּחַ, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג וְנִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה. בָּא וְיָשַׁב לוֹ אֵצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים עַד שֶׁהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ.

נא. תמיד א׳ א׳.

וְאַחַת לִשְׁפָּה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים, לשכה אחת, היא לשכת עושי לחם הפנים, [ז] ששם לשים ואופים בית גרמו את לחם הפנים[נג].

התנור שבבית המקדש, הוא ממתכת[נד].

נב. תפארת ישראל כאן ובמדות א' ו'.

נג. רע"ב במדות. תפארת ישראל במדות.

נד. זבחים צ"ו. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות י"ב כ"ג. כתב הכסף משנה (שם) וז"ל: ותנור של מקדש של מתכת היה. בפרק דם חטאת (דף צו.). ומפרש התם טעמא דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרם לא עבדינן, ופירש"י וקדושתן בתנור שאין נעשים בכלי שרת לפי שאין מעונים שמן ואמרינן בפרק שתי הלחם לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים דתנור מקדש לחו. ע"כ.

בית המוקד

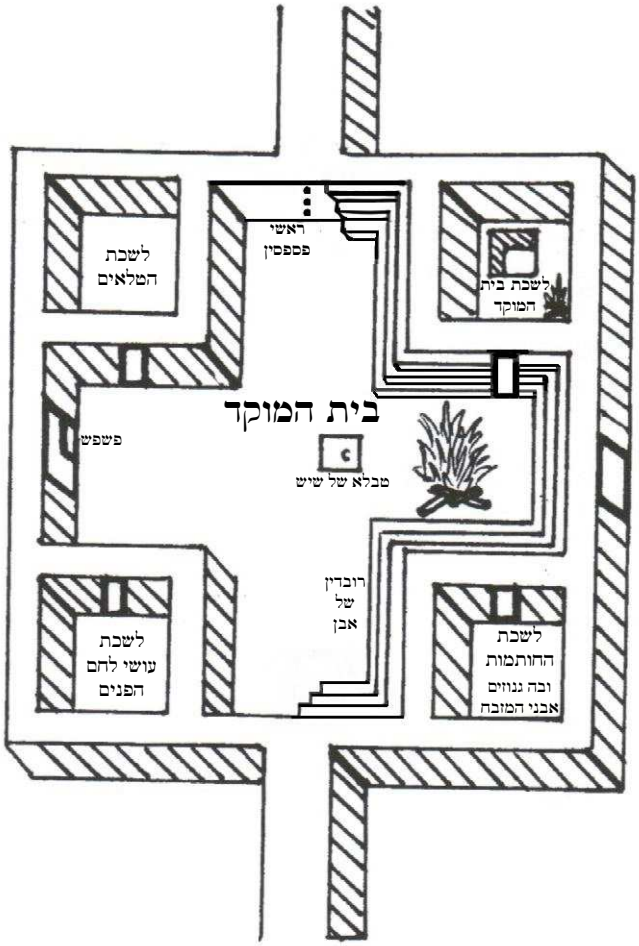
לשכת המלאים
ראשי פספסין
לשכת בית המוקד
בית המוקד
פשפש
מבלא של שיש
רובדין של אבן
לשכת עושי לחם הפנים
לשכת החותמות ובה ננווים אבני המזבח

משנה ד

נִכְנְסוּ לִלְשְׁכַּת הַכֵּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תִּשְׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב. הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד בְּכוֹס שֶׁל זָהָב. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבֻקָּר מִבֶּעֱרֶב, מְבַקְּרִין אוֹתוֹ לְאוֹר הָאֲבוּקוֹת:

[ח] **נִכְנְסוּ לִלְשְׁכַּת הַכֵּלִים,** מלשכה זו מוציאים את הכלים בבוקר[נה], [ט] **וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תִּשְׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב.** הוציאו מלשכת הכלים תשעים ושלשה כלי שרת שצריכים לעבודת היום[נו].

באר התמיד

נה. כתב השלטי הגיבורים שלשכה זו היא בהר הבית. וכן כתב שלשכה זו סמוכה לבית המוקד. ונראה כוונתו שהיא סמוכה לבית המוקד מבחוץ בהר הבית.
אמנם התפארת ישראל כתב על לשכה זו וז״ל: לא ידעתי מקומה, ואפשר שהיתה באותן ל״ח לשכות שהיו סביב לכותלי ההיכל. ע״כ.
אך העזרת כהנים כתב (מדות ה ג) שלשכה זו היא בתוך חומת העזרה, סמוך לצד מערב של המזבח.
נו. רמב״ם. תפארת ישראל. כתב העזרת כהנים (מדות ה ג) וז״ל: הנה כבר הבאתי לעיל משנה דתמיד דאיתא שם שהוציאו מלשכת הכלים צ״ג כלי כסף וכלי זהב ע״כ. וכתב שם הרמב״ם ז״ל בפירושו על זה וז״ל: מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין (לכלים) לעבודת היום מן הכלים וכו׳. עכ״ל. והרע״ב ז״ל כתב שם וז״ל: לא איתפרש למה הוצרכו למנין של כלים הללו. וכו׳ עכ״ל. (עי׳ בתוי״ט שם בד״ה תשעים בשם הירושלמי שכתב שהם כנגד אזכרות השמות. ועי׳ בס׳ בני ישכר שכתב הטעם שכן עולה חשבין מלת צבא).
ואני חפשתי ומצאתי צורך לכל מספר הזה. והן הן הכלים שהיו צריכין לעבודה בכל יום ויום. ואלו הן: ב׳ מדות של יבש. עשרון וחצי עשרון. העשרון למדוד מנחות. וחצי עשרון לחלוק בו מנחת כהן גדול הן חביתין.
שבע מדות לח. הין. חצי ההין. שלישית ההין. רביעית ההין. ולוג. וחצי לוג. ורביעית. חצי ההין ושלישית ורביעית ההין למדידת הנסכים של זבחים. ולוג למדידת שמן המנחות. וחצי לוג למדידת שמן לכל נר ונר מנרות המנורה. ורביעית לחלק בה השמן לחביתין. וההין לא היה בו צורך רק מפני שהיה במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה (עיין ברמב״ם בהלכות כלי המקדש פרק א׳ דין י״ח). וחצי לוג למי סוטה ושמן לתודה. ורביעית למדוד שמן ללחם הנזיר ומים לטהרת מצורע. הרי תשעה כלים.

ליד הכבש בצד מערב יש שתי שולחנות. אחד של שיש, שנותנים עליו את האיברים. ואחד של של כסף, שנותנים עליו את תשעים ושלשה כלי השרת שהוציאו[נז].

לפני השחיטה, **הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד בְּכוֹס שֶׁל זָהָב**, משקים את הקרבן תמיד מכוס של זהב, כדי שיהיה נוח להפשיט את

באר התמיד

ג' סכינין א' לשחוט. וא' לחתוך בשר. וא' לחתוך חלבים (עי' חולין דף ח'). הרי י"ב.
י"ג מזרק לקבלת דם. י"ד כוס של זהב להשקות את התמיד (עי' תמיד פ"ד מ"ד). ט"ו טני. ט"ז כוז (עי' תמיד פ"ג מ"ו). י"ז קופיץ לשבר בו את הצלעות ולהפריד דופן מדופן. י"ח בזך גדול לקרביים להביאם אל המזבח (עי' תמיד פ"ג מ"ג). י"ט כף לקטורת. כ' בזך לקטורת (עי' תמיד פ"ה מ"ד). כ"א מחתת כסף לקטורת. כ"ב מחתת זהב לקטורת (עי' תמיד פ"ה מ"ה). כ"ג פסכתר לכפות על הגחלים שנתפזרו ולהוריד הדשן. ולכפות על השרץ (עי' תמיד פ"ה מ"ה). כ"ד מגריפה (עי' תוי"ט פ"ה דתמיד מ"ו בד"ה מגריפה). כ"ה קערה לבלול בו את המנחה. כ"ו קערה ליצוק בו שמן למנחה (עיין ברמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות פי"ג דין ה' ובכ"מ שם). כ"ז מחבת. כ"ח מרחשת (עיין ברמב"ם שם פי"ב דין כ"ג). כ"ט מזלג למנורה להגביה את הפתילות. ל' מחתה למנורה לחתות בה דשן הפתילות. ל"א כלי א' ושמו עלת לשאוב בו יין מן החביות או מן ההין לנסכים (עיין ברד"ק ז"ל בדה"י ב' כ"ח פסוק י"ד שכתב שם כן). הרי לך ל"א כלים שהיו צריכים בכל יום ויום.
וכבר ידוע במסכת חגיגה בסופו במשנה שם דכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים. נמצא ג' פעמים ל"א עולה צ"ג. הרי לך החשבון בכוון שהיה צורך למספר מנין צ"ג כלים אלו.
ויש עוד לחשוב כלי א'. והוא כסוי של הכף של קטורת. ואין לומר שהוא נחשב לכלי אחד עם הכף כיון שהוא משמש את הכף. דזה אינו. דהא חזינן דהתנא חשיב לה לכלי באנפי נפשה. עיין בפ"ז בתמיד מ"ב דחשיב אותה שם בחשבון חמשה כלים.שמע מינה שהוא כלי באנפי נפשה בחשבון. ולפ"ז יש לנו להוציא כלי א' מן הכלים הנ"ל שחשבתי למעלה בחשבון ולהכנים את הכסוי הזה בחשבון. והנראה דמסתבר להוציא את ההין מן החשבון. כיון שלא היה בו שום צורך לתשמיש. ואף דאמת הוא שהיה במקדש. מ"מ לא היו מוציאין אותו בכל יום מלשכת הכלים. כיון שאין בו צורך. ולמה לן טירחא בהכם להוציאו. ובמקומו יוכנס כסוי הזה בחשבון.
ולכאורה היה אפשר לומר להוציא את הסכין לשחוט מן החשבון. דהא מקומו היה בבית החליפות לא בלשכת הכלים. אכן אפשר לומר ׳דכל משמר ומשמר בשבוע שלו היה לוקח סכינו מן בית החליפות בשבוע שלו בתחילתו ומניחו בשבוע שלו בלשכת הכלים. והיה מונח שם כל השבוע שלו. ובכלות השבוע חוזר וגונזו בחלונו בבית החליפות. ולכן יותר נראה לומר כמ"ש להוציא ההין מן החשבון. ע"כ.
נז. תפארת ישראל. שקלים ו' ד', וברע"ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' ט"ו.

העור[נח]. ומשום 'אין עניות במקום עשירות' השקו בכוס העשוי מזהב[נט].

אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבֻקָּר מִבָּעֶרֶב, אף על פי שהקרבן כבר נבדק ממום, כי צריך לבודקו ארבע ימים קודם ההקרבה[ס], מכל מקום **מְבַקְּרִין אוֹתוֹ**, בודקים אותו שוב ממום[סא], כי אולי בנתיים נהיה בו מום[סב], **לְאוֹר הָאֲבוּקוֹת**, ובודקים באור האבוקות כדי לבדוק היטב. כי אף על פי שכבר עלה השחר, אבל עדיין חושך, לכן לא יכלו עדיין לבדקו היטב בלי אבוקות[סג].

משנה ה

מִי שֶׁזָּכָה בַּתָּמִיד, מוֹשְׁכוֹ וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, וּמִי שֶׁזָּכוּ בָּאֻבָּרִים הוֹלְכִין אַחֲרָיו. בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם הָיָה לִצְפוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְעָלָיו שְׁמֹנָה עַמּוּדִים נְמָכִין, וּרְבִיעִית שֶׁל אֶרֶז עַל גַּבֵּיהֶן, וְאַנְקְלָיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן, וּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין. וּמַפְשִׁיטִין עַל שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים:

באר התמיד

נח. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל. ביצה מ'.

נט. גמרא דף כ"ט. רמב"ם. רע"ב.

לשיטת רבא בגמרא זהו גוזמא שמשקים בכוס של זהב [אלא השקו בכוס של נחושת יפה כזהב (רע"ב)]. אבל בגמרא חולקים על רבא, שאין זה גוזמא, אלא אין עניות במקום עשירות, ולכן אפילו את קרבן התמיד משקים בכוס העשוי מזהב ממש.

ס. רע"ב.

סא. רמב"ם.

סב. תפארת ישראל.

סג. תפארת ישראל.

מִי שֶׁזָּכָה בַּתָּמִיד, מי שזכה בפים שהוא ישחט את התמיד[סד], **מוֹשְׁכוֹ**, מושך את הקרבן תמיד, **וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחַיִם**, למקום הטבעות שיש שם[סה], **וּמִי שֶׁזָּכוּ בָּאַבָּרִים** והכהנים שזכו בפים שהם יעלו את האברים, **הוֹלְכִין אַחֲרָיו**, כדי לאחוז את התמיד בשעת השחיטה[סו].

בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם הָיָה לְצָפוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, בצד צפון של המזבח, יש מקום שנקרא 'בית המטבחים'. ואינו בית ממש עם כתלים[סז].

וְעָלָיו ובאותו המקום שנקרא 'בית המטבחים'[סח], **יש שְׁמוֹנָה עַמּוּדִים נַמָּסִין**, שמונה עמודי אבן נמוכים[סט] ורחבים[ע], **וּרְבִיעִית שֶׁל אֶרֶז עַל גַּבֵּיהֶן**, ועליהם חתיכות מרובעות מעץ ארז[עא]. **וַאֲנַקְלָיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן**, בריבועי העץ קבועים ווים מברזל[עב], דהיינו ברזל שראשו כפוף[עג].

וּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, יש שלש שורות של 'אונקליות', אחד יותר גבוה מהשני. הנמוך כדי לתלות עליו

באר התמיד

סד. תפארת ישראל.

סה. תפארת ישראל.

סו. תפארת ישראל.

סז. תפארת ישראל. כל מקום המחזיק איזה דבר נקרא 'בית', כגון: בית הפרס, בית סאה, בית כור, וכדומה (תפארת ישראל).

סח. רר"ש במדות ג' ה'. תפארת ישראל.

סט. רבינו גרשום. רע"ב. תפארת ישראל. כתב התפארת ישראל שהם נמוכים כדי שיהיה נוח לתלות בו ולהפשיט.

ע. רא"ש. וכמו אדם ננס שהוא נמוך ורחב (רא"ש).

עא. רע"ב.

עב. רמב"ם.

עג. ראב"ד (תמיד ל:). כתב הרע"ב שהאונקליות הם כעין ווים.

כבש שהוא קטן, האמצעי כדי לתלות איל שהוא בינוני, והגבוה עבור פר שהוא גדול[עד].

ה'אונקליות', הם בשלשת הצדדים של המרובעים, אבל לא בצד מערב, כדי שלא יעמוד ואחוריו אל ההיכל[עה].

האונקליות הם באורך שלשה טפחים. שני טפחים שקועים בתוך העץ, וטפח אחד בולט לחוץ[עו].

באר התמיד

עד. רר"ש במדות ג' ה'. וכן פירש הרע"ב במדות ג' ה'.

עה. ראבי"ה. וכדעתו נקטו התוספות יום טוב במדות ג' ה', והתפארת ישראל.
ולכאורה שני פירושים אלו חולקים, דלהרע"ב שלש סדרים, הכוונה שלש אחד יותר גבוה מהשני. אולם להראבי"ה הכוונה שלש צדדים של העמוד.
אמנם אפשר לבאר שאין זה מחלוקת, והיו גם שניהם יחד, דהיינו שהיו שלש אונקליות אחד יותר גבוה מהשני, והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד. וגם להרר"ש והרע"ב יבוא פירוש זה על נכון, כי גם לדעתם יש שורות של אונקליות, ולא רק אחד בודד [ברר"ש איתא כן במפורש, וכן משמע גם ברע"ב]. וכן כתוב במשנה 'סדרים' דהיינו שורות. ואם נאמר שהשורות של האונקליות הם אחד ליד השני באותו צד של העמוד, מה התועלת בזה, הלא הבהמה גדולה ואיך יוכלו להפישיט כמה יחד. על כן צריך לומר שהשורות הם בצדדי העמוד, דהיינו שיש בכל אחד מהצדדים אונקליות, ויחד הם נעשים שורה. וכך אפשר להפשיט כמה בהמות יחד בכל אחד מצדדי העמוד. וודאי שגם הרר"ש והרע"ב יסכימו שבצד מערב אין אונקליות, כי אסור לעמוד ואחוריו אל ההיכל.
ומצד שני, גם הראבי"ה לשיטתו יסכים שיש כמה אונקליות אחד יותר גבוה מהשני בכל אחד מהצדדים, דכן הוא הלשון סדרים שפירושו שורות במשנה.
ובדרך זה יתבאר שאין מחלוקת, והיו שלש אונקליות אחד יותר גבוה מהשני. והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד.
ויתכן רק שחולקים מהו פירוש תיבת 'סדרים' במשנה, האם הכוונה על שורה מלמטה למעלה, או הכוונה על שורה מימין לשמאל.
ואלו ואלו דברי אלקים חיים.
ובדרך זה אפשר לבאר גם כן את מחלוקת תנא קמא והיש אומרים בתחילת משנה זו, בענין שורות הטבעות.

עו. רא"ש, ועי"ש.
כתוב ביחזקאל (מ מג): וְהַשְּׂפָתַיִם טֹפַח אֶחָד מוּכָנִים בַּבַּיִת סָבִיב סָבִיב.
ברש"י: **והשפתים טופח אחד.** אונקליות של ברזל קבועין בעמודי ננסין שבבית המטבחים בצפון לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים הוא ששנינו בפסחים אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים ובכתלים שבהם תולין ומפשיטין וכן ת"י ועונקלין נפקין פשך חד.

שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין, שלאחר השחיטה תולים את הבהמה על הווים שב׳ננסין׳, וכך מפשיטים את העור ממנה.

כדי שלא תיגרר חלקה התחתון של הבהמה על הארץ, מניחים בשעת ההפשטה את חלקה התחתון **וּמַפְשִׁיטִין עַל שֶׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים**, על שולחנות של שיש, שנמצאים ליד העמודים הננסין[עז]. ונקראים ׳בין העמודים׳ משום שהם מכוונים כנגד בין העמודים[עח].

ואף על פי שהשולחנות הם במרחק מהננסין[עט], אין הבהמה נגררת על הארץ, מכיוון שהבהמות של הקרבנות הם גדולים מאוד[פ].

השולחנות הם משיש, ולא מזהב, משום שהשיש מקרר ומצנן את הבשר שלא יסריח[פא].

באר התמיד

במלבי״ם: והשפתים טפח אחד, פירוש אונקלאות של ברזל קבועים ויוצאים טפח מאחורי עמודים נמוכים לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים (כמ״ש בפ״ה דפסחים ובפ״ג דמדות), והם היו מוכנים בית סביב סביב, קבועים בעמודים שעמדו סביב השלחנות כי ביניהם היו שלחנות [כדתנן פ״ג דמדות שלחנות של שיש בין העמודים, שהשיש מקרר ושומר הבשר שלא יסריח].

עז. לשיטת תוספות (יומא ט״ז:) והראב״ד (תמיד ל:) השולחנות הם במרחק ארבע אמות מהננסים. לשיטת הרמב״ם כפי שנתבאר בכסף משנה (הלכות בית הבחירה ה יג–יד), השולחנות הם ליד הננסין. עי״ש.

לשיטת התפארת ישראל, גם לפי השיטה שהשולחנות רחוקים מהננסין ארבע אמות, היינו שלא בשעה שמשתמשים בהם, אבל כשרוצים להשתמש בהם לוקחים שולחן ומעמידים אותו בין העמודים ננסין.

יש אומרים שהיו שולחנות נוספים בין העמודים, חוץ מהשולחנות שנתבארו במשנה (מידות ה ב) שיש להם מקום מיוחד לעצמם.

עח. ראב״ד תמיד ל: ואולי הוא כמו ׳בין עיניך׳ בתפילין, שהכוונה כנגד בין העינים.

עט. לשיטת תוספות, והראב״ד, ורש״י (יומא טז:–יז.), ורא״ש (מידות ה ב).

פ. תוספות יומא ט״ז: וכתוב בתוספות בשם המדרש (בראשית רבה סה) שכשמרכיבים כבשי התמיד על הגמלים היו נגררים רגליהם בארץ.

פא. רמב״ם. רע״ב. ומקורו בתמיד ל״א:

על שולחנות אלו מדיחים את הקרביים גם כן[פב]. אבל את הכרס מדיחים ב'לשכת המדיחים' שבדרום העזרה[פג], מכיוון שיש בה הרבה לכלוך[פד].

באר התמיד

פב. רע"ב.

פג. תוי"ט מידות ה' ג'.

פד. תמיד לא:

עוד בענין השולחנות במשנה בתמיד (ד ב): נָטַל אֶת הַקְּרָבַיִם וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָהֶם לַהֲדִיחָן. וְהַכֶּרֶס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית מִדְיחִין כָּל צָרְכָּהּ. וְהַקְּרָבַיִם מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּמְעוּטָהּ, עַל שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים.

ובמשנה בשקלים (ו ד): שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁמוֹנָה שֶׁל שַׁיִשׁ בְּבֵית הַמִּטְבְּחַיִם, שֶׁעֲלֵיהֶן מְדִיחִין אֶת הַקְּרָבַיִם. וּשְׁנַיִם בְּמַעֲרַב הַכֶּבֶשׁ, אֶחָד שֶׁל שַׁיִשׁ וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף עַל שֶׁל שַׁיִשׁ הָיוּ נוֹתְנִים אֶת הָאֵבָרִים, עַל שֶׁל כֶּסֶף כְּלֵי שָׁרֵת. וּשְׁנַיִם בָּאוּלָם מִבִּפְנִים עַל פֻּתַח הַבַּיִת, אֶחָד שֶׁל שַׁיִשׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, עַל שֶׁל שַׁיִשׁ נוֹתְנִין לֶחֶם הַפָּנִים בִּכְנִיסָתוֹ, וְעַל שֶׁל זָהָב בִּיצִיאָתוֹ, שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְאֶחָד שֶׁל זָהָב מִבִּפְנִים, שֶׁעָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים תָּמִיד.

אחד מהנסיך[פה]

באר התמיד

פה. התמונה לדוגמא להמחשה בלבד.

בצד צפון של המזבח יש טבעות[פו].

הטבעות הם בצד צפון, כי שם הוא מקום שחיטת קרבנות קדשי קדשים, וכל קרבנות הציבור הם קדשי קדשים[פז].

בתחילה, לפני שחיטת הקרבנות, כשרצו להפיל את הבהמה על הארץ כדי לשוחטה, היו מסרטים את הבהמה בין קרניה ונופל דם לתוך עיניה, וכך אינה מתחזקת לעמוד על רגליה. בא יוחנן כהן גדול, וביטל את זה מפני שזה נראה כמו מום[פח].

או, שהיו מכים את הבהמה במקלות כדי להפילה לארץ. בא יוחנן כהן גדול וביטל את זה, מפני שאולי נעשית הבהמה טריפה, כי יתכן שניקב קרום המוח כנגד מקום ההכאה[פט].

ובמקום זאת התקין יוחנן כהן גדול טבעות[צ].

באר התמיד

פו. מדות ג' ה'.

פז. רמב"ם מדות ג' ה'.

התקינו את הטבעות דוקא במקום שכשר עבור קדשי קדשים, על אף שיכלו להתקין טבעות גם בדרום או בשאר צדדים ויהיה עבור קדשים קלים. ובנוסף למה שביאר הרמב"ם יתכן עוד לבאר שהטעם הוא כדי שלא יהיה טעות ולא ישחטו קדשי קדשים במקום שאינו ראוי להם.

ועוד יתכן שאולי המקום של שחיטת הקרבנות הוא בעיקר בצפון, על אף שקדשים קלים כשר גם בכל מקום בעזרה, אבל עיקר המקום המיוחד לזה הוא בצד צפון, ועל כן עשו שם את הטבעות.

פח. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י.

פט. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י. ואפשר להעיר שלכאורה מכיוון שיודעים באיזה מקום היכו את הבהמה, היו יכולים לעשות תקנה שצריך תמיד לבדוק את קרום המוח במקום ההכאה, כדי לדעת האם נעשית הבהמה טריפה. ותירץ המנחת יצחק (חלק ב סימן כז), שאין לעשות כן, מפני שאולי יקרה שישכח ולא יבדוק. ועוד תירץ, דאין לגרום נבילות וטריפות משום בל תשחית וכן משום תיקון הניצוצות או הגלגולים שבבהמה. ועל כן אפילו אם יבדוק וימצא טריפה ג"כ יעבור על איסור.

צ. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י. יוחנן כהן גדול הזה הצדיק שתיקן את התקנות, הוא היה אחרי שמעון הצדיק (רמב"ם הלכות מעשר ט א). והוא אביו של מתתיהו בן יוחנן כהן גדול הנזכר בתפילת על הניסים (מאירי פתיחה למסכת אבות. ערוך לנר ראש השנה יח:).

צורת הטבעת היא כמו קשת, חצי עיגול, ראשה האחד מחובר לריצפה עם ציר, ומגביה את הטבעת ומכנים את צואר הבהמה לתוכה, וחוזר וכופף את הטבעת על צווארה, ומחבר את הראש השני של הקשת בריצפה. וזה כדי שלא תתנועע הבהמה בשעת השחיטה[צא].

[י] יש עשרים וארבע טבעות. ומסודרים כך: שש שורות, ובכל שורה יש ארבע טבעות. ויש אומרים שעשרים וארבע הטבעות מסודרים בארבע שורות, שבכל שורה יש שש טבעות[צב].

באר התמיד

ואינו יוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי (כסף משנה הלכות מעשר ט א), **שהוא** היה שנים רבות אח"כ, בימי שמעון בן שטח ומרתא בת ביתוס בימי החורבן (עי' תוס' הרא"ש קידושין סו.).

צא. תפארת ישראל מדות ג' ה'. ועפ"י הרא"ש מדות ג' ה'.

צב. מדות ג' ה'.

מקום בית המטבחיים בתוך העזרה

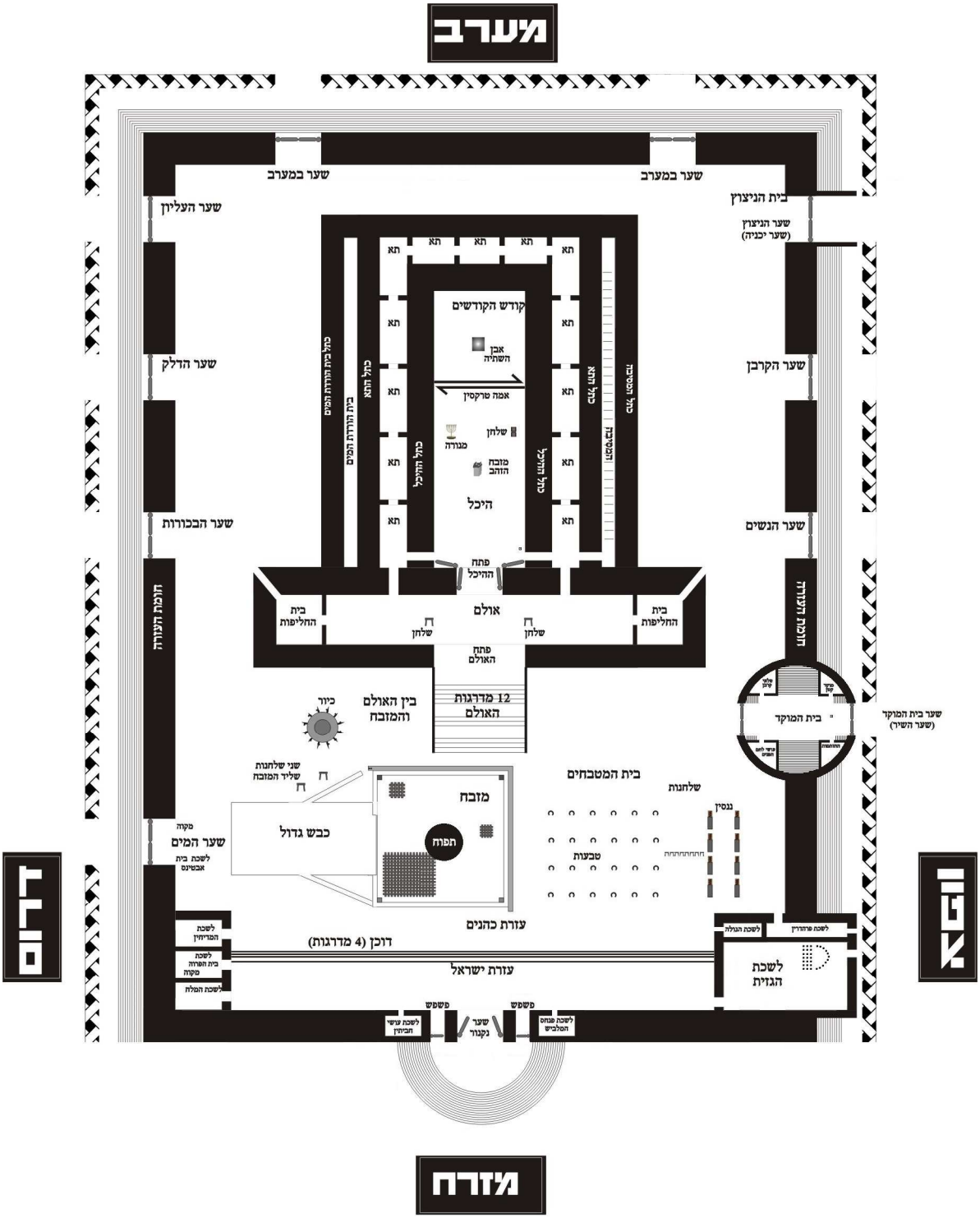

משנה ו

מִי שֶׁזָּכָה בִּדְשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה הָיוּ מַקְדִּימִין, וְאַרְבָּעָה כֵּלִים בְּיָדָם, הַטֶּנִי וְהַכּוּז וּשְׁנֵי מַפְּתְּחוֹת. הַטֶּנִי דּוֹמֶה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מַחֲזִיק קַבַּיִן וָחֵצִי. וְהַכּוּז דּוֹמֶה לְקִיתוֹן גָּדוֹל שֶׁל זָהָב. וּשְׁנֵי מַפְּתְּחוֹת, אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשָּׁחִי וְאֶחָד פּוֹתֵחַ כְּיוֹן:

מִי שֶׁזָּכָה בִּדְשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה, שני הכהנים שזכו בפים בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה, הָיוּ מַקְדִּימִין, הם מקדימים לפני שישחטו את התמיד[צג].

וְאַרְבָּעָה כֵּלִים בְּיָדָם, והם אוחזים ארבעה כלים בידם, שכאשר יפתחו את ההיכל יקיימו המצוה[צד].

ארבעת הכלים הם:

הַטֶּנִי, מלשון[צה] וְשַׂמְתָּ בַּטֶּנֶא, דומה לסל ופיו רחב[צו]. כדי לשים בו את הדשן ממזבח הפנימי[צז].

וְהַכּוּז, כדי לשים בו את הדשן מהמנורה[צח].

באר התמיד

צג. בתפארת ישראל וז"ל: [היו מקדימין] רצה לומר קודם שישחטו אלו את התמיד, דשחיטה היה בשעת דישון מזבח הפנימי, ואף על גב דהטבת ה' נרות לא היה רק אחר זריקת הדם, אפילו הכי היה גם המטיב מקדים לילך לשם מדממהרים לזרוק הדם מיד אחר שחיטה כדי שלא יקרוש הדם ביני ביני, והרי צריך להיטיב מיד אחר זריקה דמצוה שבא לידו לא יחמצנה (מכילתא בא).

צד. לקוטי הלכות לחפץ חיים.

צה. דברים כ"ו ב'.

צו. רע"ב.

צז. להלן משנה ט'.

צח. להלן משנה ט'.

וּשְׁנֵי מַפְתְּחוֹת, כדי לפתוח את מנעולי הפשפש הצפוני [כפי שיבואר להלן].

[יא] **הַטֶּנִי דּוֹמֶה לְתַרְקָב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב,** ה'טני' דומה לכלי הנקרא 'תרקב' גדול, שהוא כלי המחזיק שלשה קבין. 'תרקב' הוא לשון 'תרי וקב'[צט]. **מַחֲזִיק קַבַּיִן וָחֵצִי,** אבל ה'טני' מחזיק רק שני קבין וחצי[ק], והוא רק דומה ל'תרקב'[קא]. ה'טני' עשוי מזהב[קב].

וְהַכּוּז דּוֹמֶה לְקִיתוֹן גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, הכוז דומה לקיתון גדול של זהב[קג], פיו צר, ורחב מלמטה, ועגול[קד].

וּשְׁנֵי מַפְתְּחוֹת: מפתח **אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשֶּׁחִי, וּמִפְתַּח אֶחָד פּוֹתֵחַ כֵּיוָן.**

לדלת של הפשפש הצפוני [שיבואר להלן] יש שני מנעולים[קה], ופותחים אותם בשני מפתחות. מנעול אחד בצידו החיצוני של הדלת, כמו כל המנעולים. ומנעול אחד בצידו הפנימי של הדלת ואי אפשר לפותחו מבחוץ[קו].

באר התמיד

צט. רע"ב. תפארת ישראל.

ק. בתפארת ישראל וז"ל: דאף על גב שהיה כמות הכלי גדול כתרקב גדול שמחזיק ג' קבין, אפילו הכי לא היה מחזיק בתוכו רק קביין ומחצה, כדי שיהיה נראה שהוא מלא דזה דרך כבוד, וזה היה מדעשו דופנה עב, דכך היו רגילין במקדש לעשות כלים שדפנן עב (כיומא פ"ד מ"ד), ונראה לי הטעם כדי להראות שאין עניות במקום עשירות (מנחות פ"ח ב').

קא. רע"ב. תפארת ישראל.

קב. רע"ב.

קג. התפארת ישראל כתב: קרוג של זהב.

קד. רא"ש. ברא"ש וז"ל: **כוז.** כלי קטן, כמו (שבת מח.) כוזא דמיא. **דומה לקתון. ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול, כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז, לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך.**

קה. רמב"ם. רע"ב.

קו. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשְּׁחִי: כדי לפתוח את המנעול הפנימי, יש חור בכותל ליד הדלת[קז], ומכנים את כל אמת ידו עד בית השחי לתוך החור, עד שהיד מגיעה לצד הפנימי של הדלת, וכך פותח במפתח את המנעול הפנימי[קח].

אֶחָד פּוֹתֵחַ כְּיָוֵן: את המנעול החיצוני פותח במפתח ישר ומהר בלי טרחה, כמו כל מנעול רגיל[קט].

בלילה דלתות ההיכל סגורות ונעולות. ולפני שחיטת התמיד צריך לפתוח את דלתות ההיכל[קי]. ההיכל נעול מבפנים, ואי אפשר לפתחו מבחוץ[קיא].

כשבא בבוקר לפתוח את דלתות ההיכל, צריך מתחילה לפתוח את שני מנעולי הפשפש הצפוני, ולהיכנם דרכו אל התא הצפוני הראשון, ומהתא הזה יש פתח אל ההיכל, ונכנם אל תוך ההיכל עצמו, ופותח מבפנים את דלתות ההיכל[קיב].

קז. לכאורה יוקשה שהרי בית המקדש נבנה מאבנים שלימות ואסור לפגום באבנים, ואם כן איך עשו את החור הזה בכותל. ויש לומר שהרי בנו באופן של שלש שורות אבנים, ושורה אחת ע"ץ, וכן הלאה שלש שורות אבנים ושורה אחת של ע"ץ וכך לכל גובה הכתלים. ובזה אפשר לתרץ שעשו את החור הזה בחלק מהכותל שהוא מע"ץ.
עוד יתכן לומר שהיה החור בדלת עצמו, ובזה לא יוקשה כלל, וכעת לא מצאתי מאן דאמר שהחור בדלת עצמו.

קח. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

קט. רע"ב.

קי. להלן משנה ז'. וראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרבן שלמים למדין בגמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוח. ומקרבן שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

קיא. רמב"ם.

קיב. רע"ב. תפארת ישראל.

משנה ז

בָּא לוֹ לַפִּשְׁפֵּשׁ הַצָּפוֹנִי. וּשְׁנֵי פִּשְׁפְּשִׁין הָיוּ לוֹ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל, אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם. שֶׁבַּדָּרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלָיו הוּא מִפְרָשׁ עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאלקיג, וַיֹּאמֶר אֵלַי יְיָ, הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ כִּי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר. נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפֵּשׁ, נִכְנַס לַתָּא, וּמִן הַתָּא אֶל הַהֵיכָל, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל. הִגִּיעַ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל, הֶעֱבִיר אֶת הַנֶּגֶר וְאֶת הַפּוֹתְחוֹת וּפָתָחוֹ. לֹא הָיָה שׁוֹחֵט הַשּׁוֹחֵט, עַד שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח:

סביב ההיכל יש שלשים ושמונה חדרים הנקראים 'תאים'.

חמישה עשר תאים בצד צפון, חמישה עשר תאים בצד דרום, ושמונה תאים בצד מערב. בשלשה קומות. בסך הכל יש שלשים ושמונה חדרים הנקראים 'תאים'קיד.

[יב] כזהקטו:

באר התמיד

קיג. יחזקאל מ"ד ב'.

קיד. מסכת מדות ד' ג'.

קטו. הציור דלהלן הוא לפי שיטת רש"י וסייעתו [את הציור לפי שיטת הרמב"ם וסייעתו ראה ב'אוצר התמיד'].

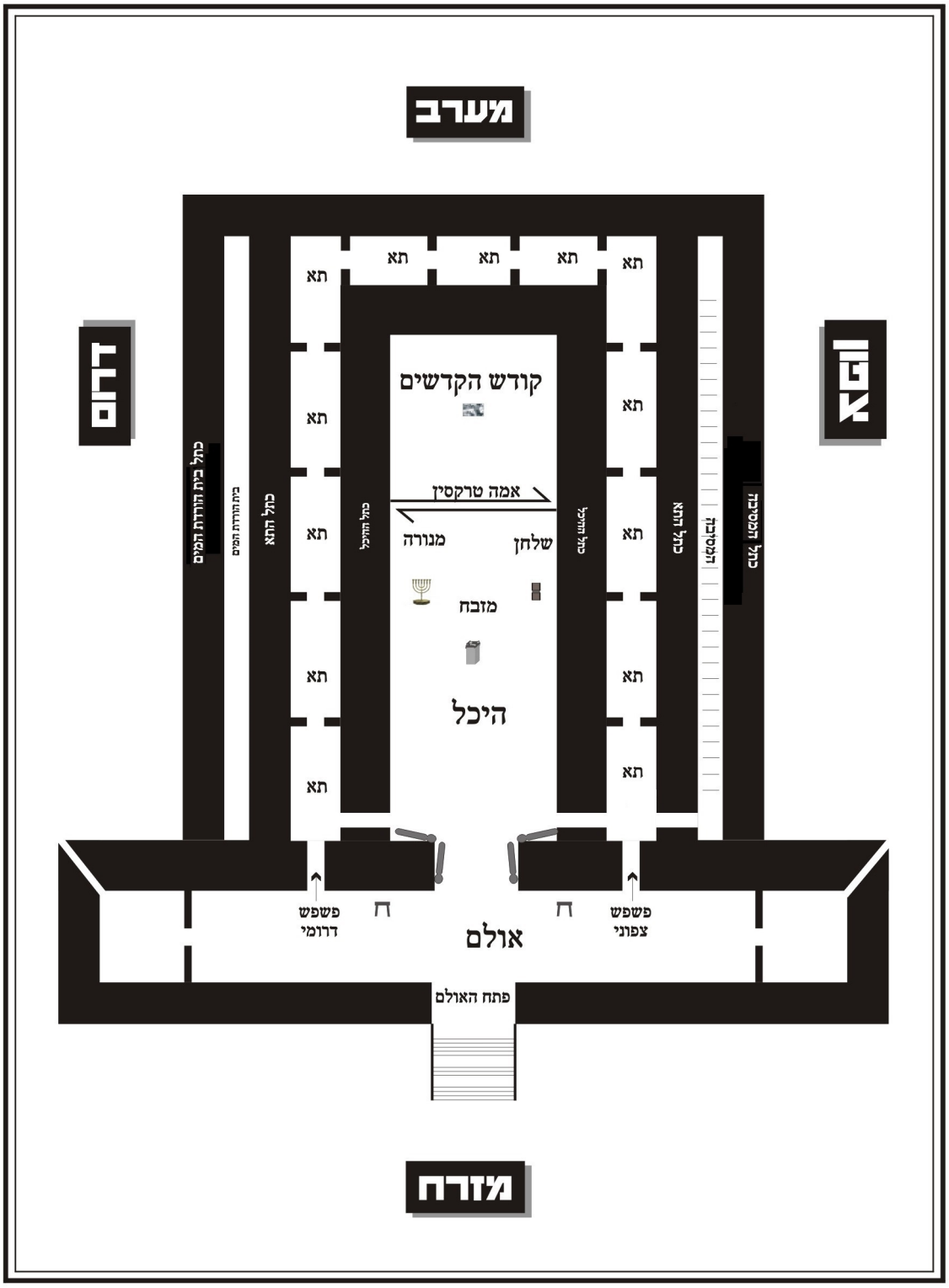
מערב
דרום
מזרח
תא
קודש הקדשים
אמה טרקסין
מנורה
שלחן
מזבח
היכל
כתל בית הורדת המים
בית הורדת המים
כתל חתא
כתל ההיכל
כתל ההיכל
כתל חתא
הכיסמה
הכיסמה
פשפש דרומי
פשפש צפוני
ח
ח
אולם
פתח האולם

בָּא לוֹ לַפִּשְׁפָּשׁ הַצְּפוֹנִי, זה שהמפתחות בידו בא אל הפתח הקטן שבצד צפון משער ההיכל[קטז].

וּשְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁין הָיוּ לוֹ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל, שני פתחים קטנים יש ליד שער ההיכל, רחוקים קצת מהשער[קיז]. **אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּדָּרוֹם.** אחד בצד ימין של שער ההיכל ואחד בצד שמאל של שער ההיכל[קיח].

שַׁעַר הַגָּדוֹל: שער ההיכל נקרא 'שער הגדול'. ולא מפני גדלו, שהרי שער האולם יותר גדול ממנו, אלא כדי לחלוק כבוד להיכל[קיט]. וכן שער ההיכל נקרא 'שער הגדול' מפני גודל קדושתו, שהוא קדוש יותר מכל שאר שערי בית המקדש[קכ].

שֶׁבַּדָּרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, בפתח הקטן שבצד דרום לא נכנס בו אדם מעולם, **וְעָלָיו הוּא מְפֹרָשׁ עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאל**, ועל שער זה כתוב בנבואת יחזקאל[קכא]: **'וַיֹּאמֶר אֵלַי יְיָ, הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ, וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ, כִּי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ, וְהָיָה סָגוּר'.**

באר התמיד

קטז. ראב"ד. היה זה לפי ציווי 'בן גבר' שהוא הממונה על נעילת שערים (תפארת ישראל). ככתוב בשקלים (ה א): בֶּן גֶּבֶר עַל נְעִילַת שְׁעָרִים. וברע"ב: לנעול השערים בערב ולפתחן בבוקר. ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז ג): זה שעל נעילת שערים [הוא הנקרא בן גבר (דרך חכמה)], על פיו נועלין ועל פיו פותחין.

קיז. רע"ב.

קיח. רע"ב.

קיט. חנוכת הבית לרבי משה חפץ. וכמו שאיתא בדברי חז"ל (פסיקתא זוטרתא בראשית ב יב, ועיין שבועות מז:) על נהר פרת שנקרא הנהר הגדול כמו שנאמר (בראשית טו יח, דברים א ז) 'הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת', שמפני כבוד ארץ ישראל נקרא בשם גדול (חנוכת הבית לרבי משה חפץ).

קכ. תפארת ישראל מדות ד' ב'. ואף על פי שפתח קודש הקדשים יותר קדוש ממנו, מכל מקום לא היה שם שער אלא רק שני פרוכות (תפארת ישראל מדות ד ב).

קכא. יחזקאל מ"ד ב'.

ואף על פי שהוא סגור יכול השי"ת להיכנס בו, והשי"ת אינו צריך שער כדי להיכנס, ועל כן נשאר סגור[קכב].

שני הפתחים הקטנים הנקראים 'פשפשים', שבשני צידי השער הגדול, לא נכנסים בהם אל ההיכל עצמו, כי אם אל התא הראשון שבכל צד[קכג].

הפשפש הדרומי לא נכנס בו אדם מעולם, ורק דרך הפשפש הצפוני נכנסים אל התא הראשון שבצד צפון[קכד].

לפשפש הצפוני, יש שני מנעולים, ופותחים אותם בשני מפתחות[קכה].

בלילה דלתות ההיכל סגורות ונעולות. ולפני שחיטת התמיד צריך לפתוח את דלתות ההיכל[קכו]. ההיכל נעול מבפנים, ואי אפשר לפתחו מבחוץ[קכז].

כשבא בבוקר לפתוח את דלתות ההיכל, צריך מתחילה לפתוח את שני מנעולי הפשפש הצפוני, ולהיכנס דרכו אל התא הצפוני הראשון, ומהתא הזה יש פתח אל ההיכל, ונכנס אל תוך ההיכל עצמו, ופותח מבפנים את דלתות ההיכל[קכח].

באר התמיד

קכב. תפארת ישראל. במהרש"א (מדות ד ב) וז"ל: ונ"ל שעל מקדש שני נאמר שאמר שיהיה סגור ולא יבא בו איש כי השער זה קדוש שה' אלהי ישראל בא בו במקדש שני גם אם יהיה סגור יהיה ביאת השכינה דרך שם, וק"ל.

קכג. תפארת ישראל.

קכד. עפ"י תפארת ישראל.

קכה. כבתוב לעיל משנה ו'.

קכו. ראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרבן שלמים למדין בגמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוח. ומקרבן שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

קכז. רמב"ם.

קכח. רע"ב. תפארת ישראל.

וזה יבואר במשנה: בבוקר כשהולך לפתוח את שערי ההיכל, **נָטַל אֶת הַמַּפְתֵּחַ** לקח את המפתח **וּפָתַח אֶת הַפִּשְׁפָּשׁ** הצפוני, **נִכְנַס** דרך הפשפש **לַתָּא** הצפוני הראשון, **וּמִן הַתָּא** יש פתח להיכל, ונכנס בו **אֶל הַהֵיכָל, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל** מבפנים[קכט].

שערי ההיכל נעולים מבפנים על ידי בריחים ומנעולים, **וכשהִגִּיעַ לַשַּׁעַר הַגָּדוֹל** מבפנים, **הֶעֱבִיר אֶת הַנָּגָר**, מעביר את הבריח, **וְאֶת הַפּוֹתְחוֹת**, ואת המנעולים, **וּפָתָחוֹ**, ופותח את שער ההיכל הגדול מבפנים[קל].

[יג] **כזה**[קלא]:

קכט. רע"ב. תפארת ישראל.
במשנה לעיל (משנה ו) כתוב שיש שני מפתחות.
לשיטת התפארת ישראל הפשפש הצפוני נעול רק על ידי מנעול פנימי אחד [הנקרא במשנה 'יורד לאמת השחי'], והמנעול השני שהוא מנעול רגיל [הנקרא 'פותח כיון'] נמצא בדלת שבין התא להיכל (תפארת ישראל). ובזה יתורץ לשון המשנה שכתוב 'נטל את המפתח' משמע מפתח אחד. שאכן לפשפש זה יש רק מנעול ומפתח אחד, והמפתח השני מיועדת לדלת הבאה ולא לכאן.
אמנם לשיטת הרמב"ם והרע"ב ששני המנעולים ושני המפתחות עבורם הם בפשפש עצמו, יוקשה מלשון המשנה 'נטל את המפתח' משמע מפתח אחד. ולכאורה אפשר לתרץ שבלשון 'מפתח' נכללים שני המפתחות, וזה כעין שיגרא דלישנא.
קל. רע"ב. תפארת ישראל. המנעולים של דלתות ההיכל, הם מנעולים בלי מפתח (רא"ש).
קלא. הציור דלהלן הוא לפי שיטת רש"י וסייעתו [את הציור לפי שיטת הרמב"ם וסייעתו ראה ב'אוצר התמיד'].

פתיחת שערי ההיכל

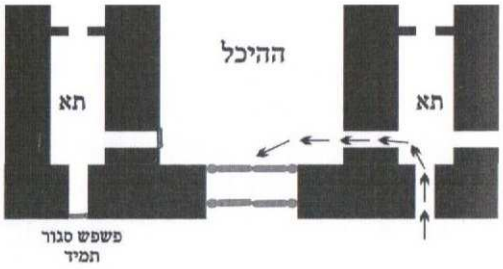

נֶגֶר: בריח שעושים מאחורי הדלת, ומבריח מקצה אחד לקצה השני[קלב].

פּוֹתְחוֹת: מנעולים[קלג] בלי מפתח[קלד].

[ירד] **לֹא הָיָה שׁוֹחֵט הַשּׁוֹחֵט,** השוחט שצריך לשחוט את קרבן התמיד, לא היה שוחט, **עַד שֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח,** עד ששומע את הקול שנפתח שער ההיכל, ורק אז היה שוחט[קלה].

באר התמיד

קלב. שיטה לרבינו שמואל ב"ר יצחק. פירוש ראשון ברע"ב. התפארת ישראל תרגם: ריענעל.

קלג. עפ"י רא"ש. עפ"י רע"ב. תפארת ישראל. התפארת ישראל תרגם: שלאסס.

קלד. עפ"י רא"ש.

קלה. ראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרבן שלמים למדין בגמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוח. ומקרבן שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

משנה ח

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרֵפָה. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קָטִין מוּכְנִי לַכִּיּוֹר. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינִי פָּרוֹז. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הֶחָלִיל. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשּׁוֹפָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף קוֹל שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הִגְלַאי, עֲזִים הָיוּ לְבֵית אַבָּא בְּהַר מִכְוָר, וְהָיוּ מִתְעַטְּשׁוֹת מֵרֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת:

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁנִּפְתָּח. יריחו רחוק מירושלים עשר פרסאות. ושומעים עד יריחו את קול שער ההיכל שנפתח[קלו].

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגְרֵפָה. מיריחו שומעים את קול כלי השיר הנקרא מגריפה[קלו].

[טו] כלי השיר הנקרא מגריפה, היא אמה, וגבוה אמה, וידית יוצא ממנה. יש במגריפה עשרה נקבים, ובכל נקב יש קנה,

קלו. עפ״י רע״ב. עפ״י תפארת ישראל. ראה יומא ל״ט:
קלו. רמב״ם. רע״ב. תפארת ישראל.

ובכל קנה יש עשרה נקבים. מכל נקב יוצא מין זמר, נמצא שמכל המגריפה יוצא מאה מיני זמר[קלח].

ויש אומרים שבכל קנה יש מאה נקבים, נמצא שמכל המגריפה יוצא אלף מיני זמר[קלט].

באר התמיד

קלח. ערכין י"א. וברש"י.

קלט. ערכין י"א. וברש"י.

יש כאן מקום שאלה איך פעולת כלי השיר הזה הנקרא 'מגריפה', ואיך מנגנים בו. דהרי אם הוא כמו חליל, הרי צריך לסתום באצבעות חלק גדול מהנקבים בשעת הניגון, כדי שיצא הניגון טוב. וכמו שכתוב לגבי החליל, שהוא מכה לפני המזבח, כי מכים עליו באצבעות בשעה שמנגנים (רע"ב ערכין ב ג). ואיך אפשר להקיש על כל כך הרבה נקבים שבמגריפה בבת אחת.

ביאר **אאמו"ר** שליט"א, שיתכן שהקנים שבתוך המגריפה, אינם מחוברים וקבועים, אלא שהם יוצאים ונכנסים במקומם. דהיינו, שהקנים האלו שהם כמו חלילים, נמצאים רוב הזמן שקועים בתוך חלל המגריפה, שהיא אמה וגבוה אמה, ובעת שמנגנים מוצאים כל קנה בזמנו לפי הניגון, ולעיתים מוציאים ומגלים רק נקב אחד, ולפעמים יותר, ולפעמים הכל, ולפי כמות הנקבים שמוציאים, כך משתנה הקול, והתנועה היוצא ממנו.

כ"ק מרן אדמו"ר מראחמסטריווקא שליט"א אמר לי, לשאול בזה את להבחל"ח הגאון הגדול רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל.

ושאלתיו, והסכים שיתכן הביאור הנ"ל, והוסיף עוד ביאור. ואמר שיתכן שיש על כל נקב מכסה קטן, ואופן הניגון הוא על ידי שלוחצים עם האצבע בצידו של המכסה, ועל ידי כן מתגלה הנקב ויוצא ממנו קול [כמו שיש במיני חצוצרות]. ע"כ.

ובענין מהיכן מגיע האוויר לתוך המגריפה. יתכן שמה שכתוב בגמרא 'וקתא יוצאה הימנה' שהוא הידית, הכוונה שידית זו היא כעין נאד מלא אויר, ומנחים אותו תחת הזרוע, ולוחצים עליו על ידי הזרוע, והאויר יוצא משם אל חלל המגריפה, ואח"כ יוצא האויר דרך הנקבים. שכל נקב הוא באופן שונה, ומוציא מין קול שונה, ונעשה מזה ניגון יפה ונשגב מאוד הנשמע עד יריחו. כראוי לבית אלקינו.

נאד כזה, יש בכלי שיר המוזכר במסכת כלים (כ ב) הנקרא 'חֻמָּת חֲלִילִין'. וביאר התפארת ישראל מהו הכלי הזה וז"ל: ואקפייפע [–שק חלילים], והוא עשוי כעין מפוח שמחוברין בו כמה חלילים, יש שנקביהן צרים ועי"ז קולן דק, ויש שנקביהן רחבים, ועי"ז קולן עב וגס, וכשדוחקין על המפוח במקומות ידועות, אז מנגן מאליו ע"י הרוח היוצא מהמפוח דרך החלילים. וכבר יש אצלינו כלי קטן דומה לזה, לשחוק הקטנים ונקרא 'האמניקא' בל"א. ע"כ. וכתב התוספות יום טוב שבארץ רוסיא זה נמצא הרבה. בזמנינו נמצא הכלי הזה הרבה במדינת סקאטלאנד.

כעת מצאתי בספר שלטי הגיבורים שהקשה כמה קושיות, ואח"כ ביאר בענין צורת המגריפה [ראה באוצר התמיד]. בכללות ביאר השלטי הגיבורים שיתכן שהמגריפה היא תיבה סתומה, ובתוכה מבפנים עשר קנים, ובכל קנה עשרה נקבים. ויש מפוחים שעל ידם נכנס רוח לתיבה. וסגור באופן שיצא הרוח רק דרך הקנים. וראשי הקנים סמוכים מבפנים לעשר הנקבים

בבית המקדש יש שלשה כלים הנקראים בשם 'מגריפה'[קמ].

א. כלי שיר הנקרא בשם 'מגריפה'[קמא]. את קול כלי השיר הזה שומעים עד יריחו[קמב].

ב. מגריפה שגורפים בה את הדשן מהמזבח[קמג].

ג. כלי שלישי הנקרא 'מגריפה', והוא בצורת מגריפה. את הכלי הזה זורקים על הרצפה בין האולם והמזבח בכל בוקר כדי להשמיע קול גדול. וקול זה הוא לסימן שלשה דברים. כהן ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות, והוא רץ ובא[קמד]. לוי ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו הלוים נכנסים לומר שיר, והוא רץ ובא[קמה]. וראש המעמד מעמיד את המצורעים בשער המזרח כדי שיהיו מוכנים להזות עליהם דם האשם[קמו].

באר התמיד

שבתיבה. ולכל נקב יש כיסוי קטן. ויש מאה קלידים [כמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנ"ו], וכל אחד מהקלידים מחובר מבפנים, ע"י ברזל קצת ארוך, למכסה אחד שיש על אחד מהנקבים. ועל ידי ההקשה על הקלידים נפתחים ונסגרים הנקבים, ומשמיעים קול [כמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנ"ו, אלא ששם הקלידים מחוברים מבפנים לפטישים קטנים המקישים על מיתרים, אך כאן הם מקישים על נקבים]. והקנים משונים זה מזה, בעובי ובאורך, וכן הנקבים שונים זה מזה בגדלם ובמקומם בקנה אם רחוק אם קרוב. ובזה עולה שכל נקב משמיע קול שונה מחבירו, עד שעולה למאה קולות. ולפי דרך זה, אפשר לבאר שיהיה כך גם לפי השיטה שיש אלף נקבים, שיהיה גם כן כנ"ל, אלף קלידים, ויצאו מהמגריפה אלף קולות.

קמ. תוספות יום טוב תמיד ה' ו'. וכעי"ז בתוס' ערכין י:

קמא. ערכין י"א.

קמב. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

קמג. תמיד ב' א'.

קמד. תמיד ה' ו'.

קמה. תמיד ה' ו'.

קמו. רמב"ם תמיד ה' ו'.

להלן ציור **כלי השיר** הנקרא 'מגריפה'[קמז]:

קמז. ציור המגריפה להלן, הוא להמחשה בלבד. ואיננו יודעים את הצורה ממש. ורק ניסינו להמחיש את הכתוב בגמרא בערכין [לא ציירנו את הביאורים שכתבנו בזה, אלא רק להבנת פשט הגמרא]. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנזכה לראות את המגריפה על מכונה ואת כל הכלים בבית המקדש במהרה בימינו אמן.

כלי שיר הנקרא מגריפה

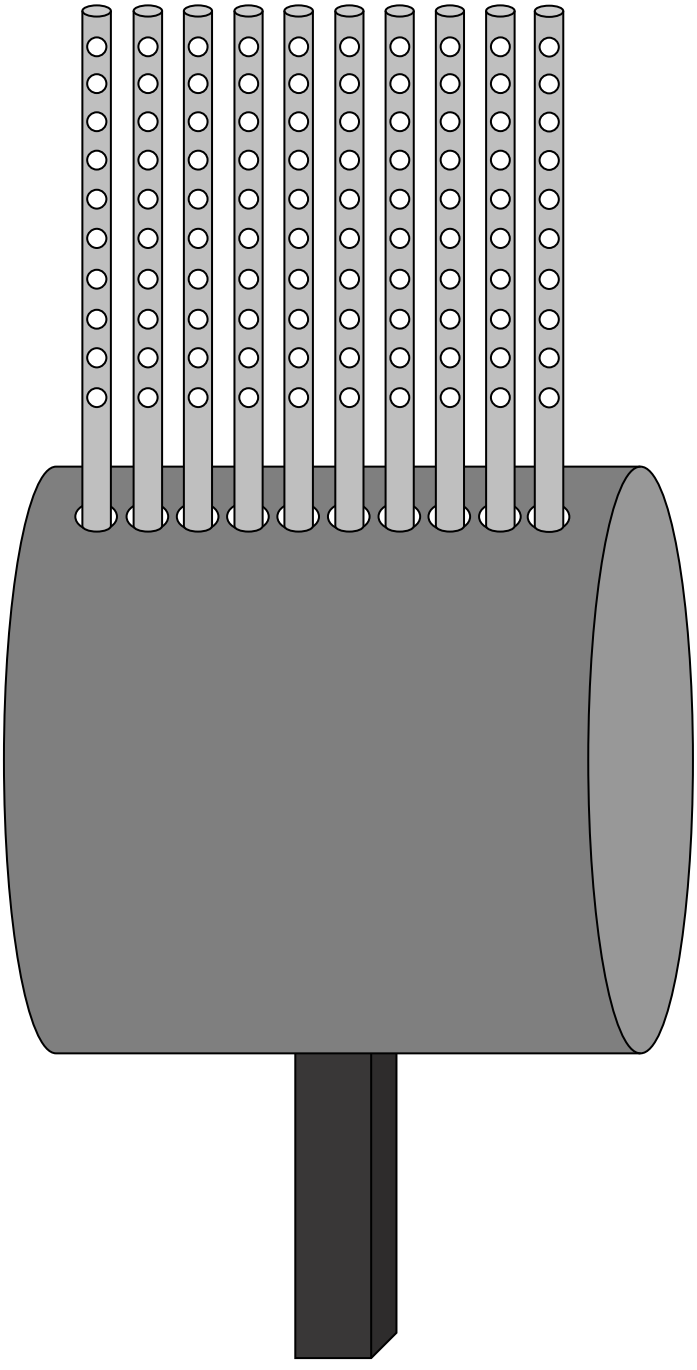

⚜ המגריפה – עם המדות ⚜

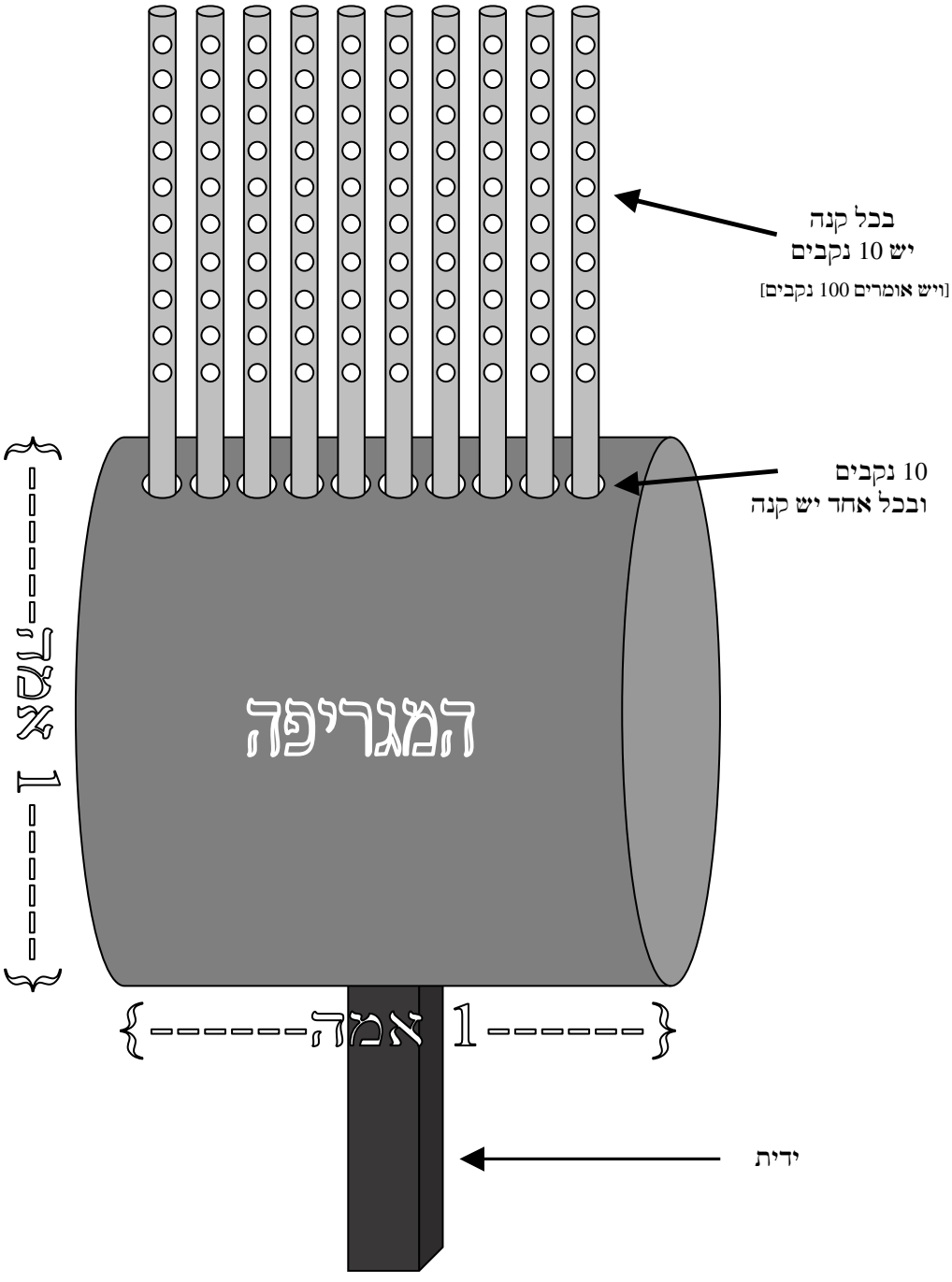

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶּן קָטִין מוּכְנִי לַכִּיּוֹר. מיריחו שומעים את קול הגלגל מעץ הנקרא 'מוכני', שמעלה בגלגל את הכיור מהבור, בכל בוקר.

מוּכְנִי: כל מים שנמצאים בכלי שרת בלילה, המים נפסלים. באמצע ימי בית המקדש השני, היה כהן גדול ששמו 'בן קטין', והוא עשה 'מוכני' עבור הכיור, שהוא גלגל מעץ, שעל ידו משקעים את הכיור בכל לילה לבור מים הנקרא 'בור הגדול'[קמח], שנמצא שם ליד מקום הכיור[קמט]. ובזה המים מחוברים לקרקע ואינם נפסלים בלינה[קנ].

באר התמיד

קמח. רבינו אליעזר בר נתן הראב"ן בסימן כ"ה. רבינו יהונתן עירובין ל"ה. תוספות יום טוב עירובין י' י"ד.

קמט. תוספות יום טוב בסימני הציור. וכן משמע בתפארת ישראל בסימני הציור.

קנ. יומא ל"ז. וברש"י. זבחים כ'. וברש"י. המפרש. תפארת ישראל.

אך לשיטת הרמב"ם ה'מוכני' הוא כלי שנמצא מעל הכיור [או שהוא כלי עגול כגלגל סביבות הכיור (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד יח)], והכלי הזה הוא חול ואינו כלי שרת, ובו נמצאים המים. ומפני שהכלי הזה אינו קדוש, המים שנמצאים בו אינם נפסלים בלינה. וכשרוצה כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור, הוא פותח את הפתח שבין הכלי שמעל הכיור הנקרא 'מוכני' אל הכיור עצמו, ונכנם מים לכיור כפי הצורך ראשון ראשון, ואז הוא מקדש ידיו ורגליו מהכיור במים שנכנסו לשם (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח).

ולפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה יג) וז"ל: כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים. ע"כ. צריך לומר שבכל פעם מכניסים לכיור מים כדי שיעור שיהיה שם מים עבור ד' כהנים. ואז מקדשים. אבל אין מכניסים יותר מזה, כדי שלא יפסל בלינה.

והנה שיטת הרמב"ם זו נתבארה בג' מקומות (פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח). אבל במקום אחד (הלכות ביאת המקדש ה יד) כתב הרמב"ם כפי שיטת רש"י, שכדי שלא יפסלו המים בלינה משקעין את הכיור בתוך מי מקוה או מעין, ובבוקר מעלים אותו. ולכאורה יוקשה מהי שיטת הרמב"ם.

ומתרץ בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד יח) ששיטת הרמב"ם היא ששניהם נכונים, ואם לא השתמשו במוכני למעלה צריך להשתמש במוכני למטה. ועי"ש.

כשמעלים את הכיור מהבור על ידי המוכני, שומעים את קול המוכני עד יריחו.

הכיור וכנו, והמוכני

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינִי כָּרוּז. בכל יום סמוך לעלות השחר, כהן[קנא] הנקרא 'גביני כרוז'[קנב] מכריז לפני שער בית המוקד הסגור[קנג] 'עמדו כהנים לעבודתכם, ולוים לדוכנכם, וישראל למעמדכם'[קנד]. ושומעים את קולו עד יריחו.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הֶחָלִיל. מיריחו שומעים את קול החליל[קנה], שמנגנים בו בבית המקדש[קנו].

החליל נקרא גם בשם 'אבוב'[קנז]. החליל עשוי מקנה קלוף ודק[קנח].

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל. מיריחו שומעים את קול הצלצל[קנט], שמנגנים בו בבית המקדש.

הצלצל הוא כמו שתי חתיכות רחבות מנחושת[קס] ומכים זו בזו[קסא].

באר התמיד

קנא. רע"ב.

קנב. פירש רש"י: גביני המכריז (יומא כ:).

קנג. תפארת ישראל.

קנד. רמב"ם.

קנה. החליל, תרגם התפארת ישראל: פלעטהע.

קנו. בשיר הלויים שבכל ימות השנה, עולה שיש סדר מיוחד לכלי השיר, לכל זמן וזמן, באיזה כלי שיר, וכמות הכלים מכל מין. כמבואר בערכין (י:–יג:).
אבל בשמחת בית השואבה, מזמרין בכל כלי שיר. כמבואר בתוספתא (סוכה ד ז), ויש כלי שיר רבים מאוד בלא מספר, כמבואר במשנה (סוכה ה ד). וכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב ח יג) וז"ל: החליל מכה ומנגנין בכינור ובנבלים ובמצלתים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו. ע"כ. מזה גם כן משמע שמלבד הכלים שהוזכרו, גם כן מנגנים שם בכלי שיר רבים מאוד נוספים.

קנז. ערכין י:

קנח. ערכין י: וברש"י. בבית המקדש השני היה חליל שנשאר מימות משה רבינו (ערכין י:).

קנט. על הצלצל ממונה בן ארזה, ככתוב במסכת שקלים (ה א): בֶּן אַרְזָה עַל הַצִּלְצָל. וברע"ב: צלצל. כלי שיר שיש לו קול גדול, לשון תצילנה אזניו, צימבל"ו בלע"ז. וכשהיו שומעין קולו היו הלוים מתחילין בשיר.
להלן (תמיד ז ג): וְהַקִּישׁ בֶּן אַרְזָא בַּצֶּלְצָל. בתפארת ישראל: הרבה מיני שיר היו שם, אבל עם הצלצל התחילו.

צלצל

באר התמיד

קס. בבית המקדש השני היה צלצל נחושת שנשאר מימות משה רבינו (ערכין י:).
קסא. רע״ב ערכין פ״ב מ״ה.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר. מיריחו שומעים את קול השיר בפה[קסב], שמשוררים הלוים בבית המקדש.

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשּׁוֹפָר. מיריחו שומעים את קול השופר, שתוקעים בכל יום בבית המקדש[קסג].

[טז] **וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף קוֹל שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.** שגם את קולו של הכהן גדול כשמזכיר את השם המפורש ביום הכיפורים, שומעים עד יריחו[קסד].

מִירִיחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת. מיריחו מריחים את ריח הקטורת[קסה].

באר התמיד

קסב. תפארת ישראל.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג ג): **ואין** פוחתין משנים עשר לוים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם. **ואין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי, שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה.** ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לוים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן **אלא** מיוחס. **ואין** אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר.

קסג. רמב"ם. תפארת ישראל.

במסכת סוכה (ה ה): אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם עֶשְׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שָׁעָרִים, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבָּיִם. וּבַמּוּסָפִין הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד תֵּשַׁע. וּבְעֶרֶב שַׁבָּת הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד שֵׁשׁ, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל הָעָם מִמְּלַאכְתָּה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב יוֹם טוֹב הָיוּ מוֹסִיפִין עוֹד שֵׁשׁ, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל הָעָם מִמְּלַאכְתָּה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. הֵחֶגִ הָיוּ שָׁם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה, שָׁלֹשׁ לִפְתִיחַת שְׁעָרִים, שָׁלֹשׁ לַשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן, וְשָׁלֹשׁ לַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹן, וְשָׁלֹשׁ לְמִלּוּי הַמַּיִם, וְשָׁלֹשׁ עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ, תֵּשַׁע לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְתֵשַׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְתֵשַׁע לַמּוּסָפִין, שָׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִן הַמְּלָאכָה, וְשָׁלֹשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל.

קסד. תפארת ישראל.

בגמרא (יומא לט:): תנו רבנן עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום, ג' בוידוי ראשון, ושלשה בוידוי שני, ושלשה בשעיר המשתלח, **ואחד** בגורלות. וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו.

ברש"י: **שלשה בוידוי ראשון.** של פר, **אנא** השם חטאתי, **אנא** השם כפר, לפני ה' תטהרו. **ואחד בגורלות.** לה' חטאת.

קסה. בגמרא (יומא לט:): עזים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, נשים שביריחו **אינן** צריכות להתבשם מריח קטורת, כלה שבירושלים **אינה** צריכה להתקשט מריח קטורת.

[יז] אָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן דּוּגְלַאי, עִזִּים הָיוּ לְבֵית אַבָּא, בְּהַר מוֹכְוָר, שֵׁם מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא כָּךְ[קסו], וְהוּא רָחוֹק מִירוּשָׁלַיִם[קסז], וְהָיוּ מִתְעַטְּשׁוֹת מֵרֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת[קסח].

משנה ט

מִי שֶׁזָּכָה בִּרְשׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי, נִכְנַס וְנָטַל הַטֶּנִי וְהִנִּיחוֹ לְפָנָיו, וְהָיָה חוֹפֵן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וּבַאֲחֵרוֹנָה כִּבֵּד אֶת הַשְּׁאָר לְתוֹכוֹ וְהִנִּיחוֹ וְיָצָא. מִי שֶׁזָּכָה בִּרְשׁוּן הַמְּנוֹרָה, נִכְנַס וּמָצָא שְׁנֵי נֵרוֹת מִזְּרָחִיִּים דּוֹלְקִים, מְדַשֵּׁן אֶת הַשְּׁאָר וּמַנִּיחַ אֶת אֵלּוּ דּוֹלְקִין בְּמִקוֹמָן. מְצָאָן שֶׁכָּבוּ, מְדַשְּׁנָן וּמַדְלִיקָן מִן הַדּוֹלְקִים, וְאַחַר כָּךְ מְדַשֵּׁן אֶת הַשְּׁאָר. וְאֶבֶן הָיְתָה לְפְנֵי הַמְּנוֹרָה וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ הַכֹּהֵן עוֹמֵד וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת. וְהִנִּיחַ אֶת הַכַּדּוּז עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה וְיָצָא:

בהיכל יש [יח] את המנורה[קסט], [יט] ואת השולחן[קע], [כ] ואת המזבח הפנימי.

באר התמיד

קסו. רע"ב. תפארת ישראל.

קסז. תפארת ישראל.

קסח. בגמרא (יומא לט:): אמר רבי (יוסי בן דולגאי), עזים היו לאבא בהרי (מכמר), והיו מתעטשות מריח הקטורת. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, סח לי זקן אחד, פעם אחת הלכתי לשילה והרחתי ריח קטורת מבין כותליה.
בתוס': כלה שבירושלים לא היתה צריכה להתבשם מריח הקטרת. תימה דאמר פרק כל שעה (פסחים כו.) קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה, ודייק מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא איפשר וקא מיכוון ואביי לאותם שבחוץ, א"כ לאביי היו עושין איסור בכל יום, ויש לומר אינו אסור אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר.

המנורה בצד דרום, השולחן בצד צפון. והמזבח הפנימי באמצע משוך כלפי חוץ. ושלשתם מונחים משליש ההיכל ולפנים[קעא].

באר התמיד

קסט. קני המנורה הם באלכסון ולא בעיגול. כמו שכתב רש"י (שמות כה לב), וכן צייר הרמב"ם בכתי"ק, וכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם אביו, וכ"כ בתשובת הריב"ש (סימן ת"י), וכ"כ רבינו יוסף בכור שור תלמיד ר"ת (שמות כה לד), וכן ביאר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זיע"א, וכן כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ג י).

קע. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ה א–ה) וז"ל: **א.** מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל שנאמר (ויקרא כד ח) 'ביום השבת ביום השבת יערכנו' הכהן וגו'.

ב. ודבר ברור בתורה שהוא שתים עשרה חלות כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים. שש חלות בכל סדר. חלה על גבי חלה ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. וסומך כל מערכה בשתי קשוות. ונותנין בצד כל מערכה כלי שיש בו קומץ לבונה שנאמר (ויקרא כד ז) 'ונתת על המערכת לבונה זכה'. וכלי זה הוא הנקרא בזך. נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ושוליים היו לבזיכין כדי שיניחום על השולחן.

ג. שני הסדרים מעכבין זה את זה. ושני הבזיכין מעכבין זה את זה. והסדרין והבזיכין מעכבין זה את זה. ואין מחנכין את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם שהוא שם על השולחן משבת שעברה ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין הוא שחולקין שתי המשמרות הנכנסת והיוצאת עם כהן גדול ואוכלין אותו.

ד. וכיצד מסדרין את הלחם ארבעה כהנים נכנסים. שנים בידן שני סדרין. ושנים בידם שני בזיכין. וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין שהיו שם על השולחן. הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום. והיוצאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה בתוך טפחו של זה שנאמר (שמות כה ל) 'לפני תמיד'.

ה. יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שולחן זהב אחר שהיה באולם והקטירו הבזיכין ואחר כך מחלקין החלות. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת החלות מתחלקות לערב.

קעא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג' י"ז.

מזבח הפנימי

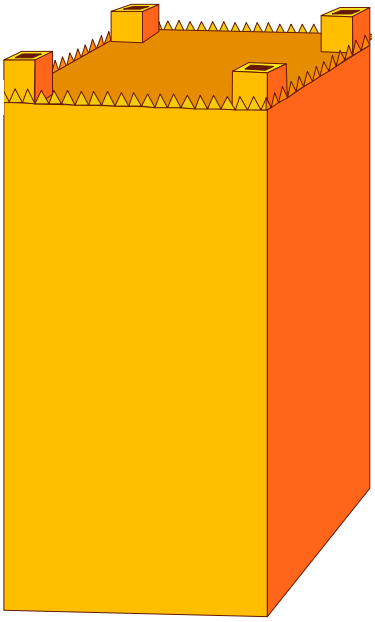

מִי שֶׁזָּכָה בִּדְשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, מי שזכה בפים שהוא ידשן את מזבח הפנימי[קעב], **נִכְנַס** להיכל[קעג], **וְנָטַל** את הַכלי הנקרא 'טֻנִי', **וְהִנִּיחוֹ לְפָנָיו**, והניח את הטני לפניו על רצפת ההיכל[קעד]. סמוך למזבח הפנימי.

טֻנִי: מלשון[קעה] **וְשַׂמְתָּ בַּטֶּנָא**, דומה לסל ופיו רחב[קעו]. ה'טני' דומה לכלי הנקרא 'תרקב', ומחזיק שני קבין וחצי[קעז], ה'טני' עשוי מזהב[קעח].

באר התמיד

קעב. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג ד–ט) וז"ל: **ד. כיצד סדר הקטרת הקטורת בכל יום. מי שזכה בדישון המזבח הפנימי נכנס בכלי קודש וטני היה שמו ושל זהב היה ומחזיק קביים וחצי. מניח הטני בארץ לפניו וחופן בידיו האפר והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני. ובאחרונה מכבד את השאר לתוכו ומניחו שם בהיכל ויוצא.** ומי שזכה בקטורת נוטל כלי מלא קטורת גדוש. וכסוי היה לו ובזך היה שמו ונותן הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו. ומכסה את הכף בבגד קטן ואוחז הכף בידו ונכנס עמו אחד במחתה של אש בידו.

ח. וכיצד חותה. זה שזכה במחתה לוקח מחתה של כסף ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך. ונוטל מן הגחלים שנתאכלו במערכה שגית. ויורד ומערן לתוך מחתה של זהב. אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות מכבדן לאמה ובשבת כופה עליהן הפסכתר. ואם נתפזר יתר על קב חוזר וחותה.

ו. שלשה דברים היה הפסכתר משמש. כופין אותו על הגחלים. ועל השרץ בשבת. ומורידין בו את הדשן מעל המזבח.

ז. ומקדים לפניהם זה שדשן המזבח הפנימי ונוטל הטני שבו דשון המזבח ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו המחתה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי ומרדדן בשולי המחתה ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו הכף נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו ורואה אם נתפזר מן הקטורת מעט בכף אוהבו או קרובו נותן לו לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטורת שבבזך ומשתחוה ויוצא.

ח. ואומרין לזה המקטיר הזהר שלא תתחיל מלפניך שלא תכוה. ומתחיל ומשליך הקטורת על האש בנחת כמי שמו. קד סולת עד שתתרדד על כל האש.

ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר. ואם כהן גדול הוא אומר לו הממונה אישי כהן גדול הקטר. ואחר שאומר יפרשו כל העם ויקטיר המקטיר וישתחוה ויצא.

קעג. תפארת ישראל.

קעד. תפארת ישראל.

קעה. דברים כ"ו ב'.

קעו. לעיל משנה ו'. וברע"ב.

וְהָיָה חוֹפֶן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, ולוקח בחפניוקעט את האפר ממזבח הפנימי, ונותנו לתוך הטניקפ. וּבָאַחֲרוֹנָה, באחרונה כשלא נשאר על המזבח אלא מעט דשן, שאינו יכול לחפנו בידו, כִּבֵּד אֶת הַשְּׁאָר לְתוֹכוֹ, כיבד במכבדתקפא את הדשן לתוך הטניקפב, וְהִנִּיחוֹ, והניח את הטני על הרצפה בהיכלקפג, וְיָצָא.

את הטבת נרות המנורה, עושים בשני פעמים, בתחילה לחמש נרות, ומפסיקים ועושים עבודה אחרת, ואחר כך מטיבים את

קעו. בתפארת ישראל וז״ל: דאף על גב שהיה כמות הכלי גדול בתרקב גדול שמחזיק ג׳ קבין, אפילו הכי לא היה מחזיק בתוכו רק קביין ומחצה, כדי שיהיה נראה שהוא מלא דזה דרך כבוד, וזה היה מדעשו דופנה עב, דכך היו רגילין במקדש לעשות כלים שדפנן עב (כיומא פ״ד מ״ד), ונראה לי הטעם כדי להראות שאין עניות במקום עשירות (מנחות פ״ח ב׳).

קעח. רע״ב לעיל משנה ו׳.

קעט. בידיו.

קפ. תפארת ישראל.

קפא. הנקרא מטאטא (ישעיה יד כג, ראש השנה כו: מגילה יח.). ונקרא בעזי״ם.

קפב. תפארת ישראל.

קפג. תפארת ישראל.

ברע״ב וז״ל: והניחו. לטני שם ויצא. אבל מיד לא היה מוציאו, שכיון שצריך לתת הדשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, ממתין עד לאחר זריקת התמיד, שהיה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהם מוציאין זה הטני וזה הכוז ושופכין הדשן במקום אחד אצל המזבח ונבלעים שם במקומן. ע״כ.

כתב התפארת ישראל וז״ל: והא דלא הוציאו השתא, נראה לי משום דדשן הקטורת ודישון המנורה שניהן נבלעין בדרך נס כשיניחום אצל מזבח החיצון, והרי דישון המנורה אי אפשר להוציאו עכשיו עדיין, מדהיטיב השתא רק ה׳ נרות, וב׳ נרות האחרונים לא ייטיב עד אחר הקטרת הקטורת, לכן היה ממתין גם כן מלהוציא דישון הקטורת עד אחר הטבת גם ב׳ נרות האחרונים, כדי להוציא ב׳ הדישונים יחד, ויבלעו שניהן בנס פעם א׳ יחד, דאסור להטריח קמי שמיא כביכול להרבות ניסים שלא לצורך, כהך מעשה דרבא (תענית כד:).

שתי הנרות. וזה כדי להרגיש את כל העזרה[קפד], דהיינו להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר[קפה].

[כא] **מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה**, מי שזכה בפים שהוא ידשן את המנורה[קפו], **נִכְנַס** להיכל.

באר התמיד

קפד. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ג' ט"ז. אבל יש טעם נוסף, שכתוב (שמות ל ז) 'בבקר בבקר בהטיבו את הנרות' – חלקהו לשני בקרים (יומא לג: וראה פירוש המשניות להרמב"ם כאן).

קפה. רמב"ם.

קפו. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג יז–יז) וז"ל: יז. דישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שנאמר (שמות כז כא) 'יערוך אותו אהרן ובניו'. והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה בקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר (שמות כז כ, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד'.

יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר. חצי לוג שמן שנאמר (שמות כז כא, ויקרא כד ג) 'מערב עד בקר' תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים.

יב. מהו דישון המנורה. כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה והוא חצי לוג. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון המזבח הפנימי והחיצון ומדליק נר שכבה. והדלקת הנרות היא הטבתם. ונר שמצאו שלא כבה מתקנו.

יג. נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשונו אלא ממזבח החיצון. אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן מדליקו מנר חבירו.

יד. וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

טו. כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת אסור להדליק בהן במקדש שנאמר (שמות כז כ, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד' שתהא שלהבת עולה מאליה.

טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת אלא מטיב חמשה נרות ומפסיק ועושין עבודה אחרת ואחר כך נכנס ומטיב השנים. כדי להרגיש את כל העזרה.

יז. כל נר שכבה מדליקין אותו מנר אחר מהן כמו שביארנו. וכיצד סדר ההטבה זה שזכה בדישון המנורה נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו ואת השמן הנשאר בנר והטיב חמשה נרות ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא. ואחר כך נכנס ומטיב שני הנרות ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא. ע"כ.

כתב הכסף משנה (הלכה יב) וז"ל: ומ"ש והדלקת הנרות היא הטבתם, זהו דעת רבינו שהוא סובר שגם בבקר מדליק הנרות דכי כתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו

התנא שאומר את משנה זו, סובר שהמנורה מונח מזרח ומערב[קפז]. דהיינו שלש קנים למזרח, ושלש קנים למערב[קפח].

שני הנרות הסמוכים לצד מזרח, הם הנקראים 'נרות מזרחיים'[קפט].

'נר המערבי'[קצ] הוא הנר השני מצד מזרח, והוא נקרא 'מערבי' לגבי הנר הראשון החיצון במזרח[קצא].

באר התמיד

את הנרות פירוש בהטיבו בהדליקו. והאחרונים חולקים עליו ואומרים שאין הדלקת הנרות אלא בין הערבים ופירוש בהטיבו אינו הדלקה אלא תיקון הפתילות וכל זה תמצא באורך בתשובות הרשב"א סי' ש"ט ומ"ט. ומדברי רש"י שכתבתי בסמוך וממה שכתב בפירוש התורה נראה שדעתו כדעת האחרונים וכן נראה שהוא דעת הראב"ד ממה שכתב בפרק שני מעבודת יוה"כ וכן דעת אונקלוס.

קפז. רע"ב.

קפח. תפארת ישראל.

מחלוקת תנאים איך המנורה עומדת: רבי סובר שהמנורה מונח מזרח ומערב, ורבי אלעזר ברבי שמעון סובר שהמנורה מונח צפון ודרום (מנחות צח:).

הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב) פסק כמו התנא שסובר שהמנורה מונח מצפון לדרום. והראב"ד חולק.

ראה ב'אוצר התמיד' את שיטת הרמב"ם בביאור משנה זו.

קפט. עפ"י רע"ב. עפ"י תפארת ישראל.

קצ. בגמרא (שבת כב: מנחות פו:): עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות, **אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.**

וביומא (לט.): תנו רבנן **ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק** וכו' **והיה נר מערבי דולק. מכאן ואילך** פעמים דולק פעמים כבה.

ברש"י: **והיה נר מערבי דולק. לאחר** שכבו שאר כל הנרות. ואע"פ שממנו מתחיל להדליק ערבית בו היה מסיים הטבת נרות שחרית, והוא עדות שהשכינה שורה בישראל, כדכתיב מחוץ לפרוכת העדות, ואמרינן במסכת שבת (כב:) עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, ואמרינן (שם) מאי עדות זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. ואיזהו נר מערבי, למאן דאמר (מנחות צח:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב, קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח. וכו'.

קצא. רש"י שבת כ"ב: רש"י יומא ל"ט. רע"ב. תפארת ישראל.

בטעם שדוקא נר זה הוא הנר מערבי, כתב הרע"ב וז"ל: ומה שמיטיב חמש של צד מערב תחילה, ולא חמש לצד מזרח ולבסוף שתים של מערב ומהם היה לו להדליק, ולא עביד הכי משום דכתיב (ויקרא כד) להעלות נר תמיד מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו לפני ה', אמרה

הכהן נכנס להיכל, **וּמָצָא שְׁנֵי נֵרוֹת מְזֻרָחִיים דּוֹלְקִים**, ומוצא את הנרות המזרחיים דולקים, ומשאיר אותם לדלוק[קצב].

אבל שאר חמשת הנרות, אפילו אם רואה שהם דולקים, מכבה אותם, **וּמְדַשֵּׁן אֶת הַשְּׁאָר**, מנקה את חמשת הנרות[קצג].

וּמַנִּיחַ אֶת אֵלּוּ דּוֹלְקִין בִּמְקוֹמָן, ומניח את שני הנרות המזרחיים שימשיכו לדלוק, ואינו מנקה אותם כעת[קצד].

מְדַשֵּׁן: מסיר מהם את השמן הישן, ומסיר את הפתילה הישנה על ידי המלקחיים[קצה], ומנקה את האפר על ידי המחתה[קצו], ומניח

באר התמיד

תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות, ואיזה זה נר שני של צד מזרח, והוא קרוי נר מערבי, דכי עייל בהיכל בההוא נר פגע ברישא, ואין מעבירין על המצות, ואיכא למימר בההיא אתוקם הנס והוקבע להדליק ממנו. ובנר ראשון אי אפשר, דהא כתיב לפני ה׳, מאותו נר של צד שכינה שהוא לצד מערב, ואין נר ראשון קרוי לפני ה׳.

קצב. רע״ב. תפארת ישראל.

קצג. רע״ב. תפארת ישראל.

קצד. רע״ב. תפארת ישראל.

קצה. בשמות (כה לח): וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר.

ברש״י: **ומלקחיה.** הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצביתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טולי״ש בלע״ז.

בבמדבר (ד ט): וְלָקְחוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת נֵרֹתֶיהָ וְאֶת מַלְקָחֶיהָ וְאֶת מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם.

ברש״י: **מלקחיה.** כמין צבת, שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה.

קצו. ברש״י (שמות כה לח): **ומחתותיה.** הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פויישד״א בלע״ז, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד).

ברש״י (במדבר ד ט): **מחתתיה.** כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין ולא סגלגלים, ואין לה מחיצה לפנים אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן.

הכל בכוז. ומקנח את הנרות[קצז] בספוג[קצח]. ואחר כך שם שמן חדש ופתילה חדשה[קצט].

אבל אם מְצָאָן שֶׁכָּבוּ, מצא ששני הנרות המזרחיים נכבו כברר, מְדַשְּׁנָן, אין הכוונה שמחליף את השמן ואת הפתילה, אלא רק מסיר את הדשן שבראש הפתילה הישנה, ומגביה את הפתילה, וּמַדְלִיקָן ומדליקם בחזרה, מִן הַדּוֹלְקִים, מושך את הפתילהרא ומדליקה מהנרות שעדיין דלוקיםרב. ואם אין נרות דולקים מביא אש בקיסמרג ממזבח החיצוניד.

וזה כדי שיהיה ניכר היטב ההפסק שבין הטבת חמש הנרות לשתי הנרותרה.

וְאַחַר כָּךְ מְדַשֵּׁן אֶת הַשְּׁאָר, ואחר כך מטיב את חמשת הנרות. דהיינו, מסיר מהם את השמן הישן, ומסיר את הפתילה הישנה על ידי המלקחיים[רו], ומנקה את האפר על ידי המחתהרז, ומניח

קצז. 'נר' הוא הכלי שבו השמן והפתילה. וכדאיתא ברש"י (במדבר ד ט): **נרותיה.** לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן השמן והפתילות.

קצח. מנחות פ"ח: וכן משמע ברמב"ם הלכות תמידין ומוספין ג' י"ב.

קצט. רע"ב. תפארת ישראל. ומונחים כך מוכנים עם השמן והפתילות עד הערב, ובערב מדליקן. אבל לשיטת הרמב"ם מדליק את נרות המנורה גם בבוקר.

ר. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק וכבר לא היה תמיד הנס שהנר המערבי נשאר דולק כל היום. נר המערבי הוא הנר השני מהנרות המזרחיים (רע"ב).

רא. פתילות המנורה הן ארוכות (שבת כב:). ברש"י (שם) וז"ל: **בפתילות ארוכות.** כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמניעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו.

רב. ראה ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג יד) וז"ל: וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

רג. תפארת ישראל.

רד. רע"ב. תפארת ישראל.

רה. רע"ב. תפארת ישראל.

רו. בשמות (כה לח): וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר.

הכל בכוז. ומקנח את הנרות[רח] בספוג[רט]. ואחר כך שם שמן חדש ופתילה חדשה[רי].

רק יותר מאוחר, לאחר שמפסיקים ועושים עבודה אחרת, מדשן את שני הנרות המזרחיים, ונותן בהם שמן חדש ופתילה חדשה[ריא]. וזה כדי להרגיש את כל העזרה[ריב], דהיינו להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר[ריג].

(כב) **וְאֶבֶן הָיְתָה לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה, וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ הַכֹּהֵן עוֹמֵד וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת.** גובה המנורה הוא שמונה עשרה טפחים,

באר התמיד

ברש"י: **ומלקחיה.** הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. **וצביתהא** שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טוליי"ש בלע"ז.

בבמדבר (ד ט): וְלָקְחוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת נֵרֹתֶיהָ וְאֶת מַלְקָחֶיהָ וְאֶת מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם.

ברש"י: **מלקחיה.** כמין צבת, שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה.

רז. ברש"י (שמות כה לח): **ומחתותיה.** הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פויישד"א בלע"ז, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד).

ברש"י (במדבר ד ט): **מחתתיה.** כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין **ולא** סגלגלים, **ואין** לה מחיצה לפנים **אלא** מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן.

רח. 'נר' **הוא** הכלי שבו השמן והפתילה. **וכדאיתא** ברש"י (במדבר ד ט): **נרותיה.** לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן השמן והפתילות.

רט. מנחות פ"ח: וכן משמע ברמב"ם הלכות תמידין ומוספין ג' י"ב.

רי. רע"ב. תפארת ישראל. ומונחים כך מוכנים עם השמן והפתילות עד הערב, **ובערב** מדליק **את** כל הנרות כולן. **אבל** לשיטת הרמב"ם מדליק **את** נרות המנורה גם בבוקר.

ריא. רע"ב. כתב הרע"ב שפירושו למשנה זו בענין דישון נרות המנורה, **הוא** בשם רבינו ברוך בר יצחק.

ריב. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ג' ט"ז. **אבל** יש טעם נוסף, שכתוב (שמות ל ז) '**בבקר בבקר** בהטיבו **את** הנרות' – חלקהו לשני בקרים (יומא לג: וראה פירוש המשניות להרמב"ם כאן. וכ"כ הרע"ב).

ריג. רמב"ם.

נמצא שהוא כגובה אדם בינוני בשווה, לכן צריך לעלות למקום גבוה כדי להיטיב את הנרות[ריד].

לומדים מהפסוק שצריך לעשות מדרגות למנורה, שנאמר[רטו] 'בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת', לשון העלאה[רטז], כלומר, עשה לה מעלות. וכן[ריז] 'אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', כלומר, עשה לה מעלות[ריח].

לכן יש לפני המנורה, אבן שיש בה שלש מדרגות, ועליה עומד הכהן ומטיב את הנרות.

יש שלש מדרגות דוקא, כנגד שלש העלאות שכתובות במנורה[ריט], 'בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת'[ר], 'וְהֶעֱלָה אֶת נֵרֹתֶיהָ'[רא], 'לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד'[רב].

וְלאחר שדישן את חמשת הנרות, הִנִּיחַ אֶת הַכּוּז עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה, הניח את ה'כוז' שבו השמן והפתילות הישנים והאפר, על המדרגה השניה מתוך שלשת המדרגות[רג], **וְיָצָא** מההיכל[רד].

באר התמיד

ריד. רמב"ם. מאירי. רע"ב. תפארת ישראל.

רטו. במדבר ח' ב'.

רטז. פסקי רבינו אביגדור צרפתי מבעלי התוספות פרשת בהעלותך.

ריז. במדבר ח' ג'.

ריח. ספרי בהעלותך א'–ב'. ראב"ד.

ריט. רע"ב. ונראה כונת הרע"ב ששלשת המדרגות הם כנגד שלש מיני לשונות העלאה.

ר. במדבר ח' ב'.

רא. שמות כ"ה ל"ז.

רב. שמות כ"ז כ'.

רג. מאירי. אולי יתכן לבאר מדוע הניח דוקא על המעלה השניה, כי על המעלה השלישית צריך לעמוד כדי להיטיב את הנרות. והרי הכוז הוא כלי העוסק בשמן, ואם יניחו על המעלה השלישית, אח"כ הרי יצטרך לעמוד שם כדי להיטיב את שני הנרות המזרחיים. שלא יהיה חשש סכנה שלא יחליק. לכן מניחו דוקא על המעלה השניה.
יתכן שהכוז מרומז בפסוק (במדבר ד ט): וְאֵת כָּל כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם.

ורק יותר מאוחר לאחר שידשן גם את שתי הנרות, אז יוציא את הכוז, וחברו יוציא את הטני. ואז יתנם אצל המזבח[רכה], במקום שנותנים את תרומת הדשן[רכו] ואת מוראות העוף[רכז]. ויבלעו שם במקומם[רכח].

באר התמיד

רכד. וכעת עדיין לא השתחווה כשיצא כי עדיין לא גמר את העבודה, אבל יותר מאוחר כשיגמור את העבודה, יוציא את הכוז, וחברו יוציא את הטני, וישתחוו בפישוט ידים ורגלים, ואז יצאו (רע״ב. תפארת ישראל).

רכה. כמו שכתוב להלן (תמיד ו א): הֵחֵלּוּ עוֹלִים בְּמַעֲלוֹת הָאוּלָם. מִי שֶׁזָּכוּ בְּדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה הָיוּ מַקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם. מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נִכְנָס, וְנָטַל אֶת הַטֶּנִי וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא. מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה, נִכְנַס וּמָצָא שְׁנֵי נֵרוֹת מְזֻרָּחִיִּים דּוֹלְקִין, מְדַשֵּׁן אֶת הַמִּזְרָחִי, וּמַנִּיחַ אֶת הַמַּעֲרָבִי דּוֹלֵק, שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיָה מַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. מְצָאוֹ שֶׁכָּבָה, מְדַשְּׁנוֹ וּמַדְלִיקוֹ מִמִּזְבֵּח הָעוֹלָה. נָטַל אֶת הַכּוּז מִמַּעֲלָה שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא.
וברע״ב וז״ל: החלו. אותם שזכו בכף של קטורת ובמחתה של נחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאין זה הטני וזה הכוז ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה.

רכו. כמו שכתוב לעיל (תמיד א ד): נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הֵילָךְ וְהֵילָךְ, חָתָה מִן הַמְאֻכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד. הִגִּיעַ לָרִצְפָּה, חָפַף פָּנָיו לַצָּפוֹן, הָלַךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת. צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה רָחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מְקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין מַרְאוֹת הָעוֹף וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה.

רכז. כמו שכתוב בקרבן עולת העוף (ויקרא א טז): וְהֵסִיר אֶת מָרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשֶׁן.
וברש״י וז״ל: מוראתו. מקום הרעי, וזה הזפק: בנוצתה. עם בני מעיה, ונוצה לשון דבר המאוס, כמו ׳כי נצו גם נעו׳, וזהו שתרגם אונקלוס ׳באוכליה׳, וזה מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה. ורבותינו ז״ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר ׳והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר׳, בעוף שנזון מן הגזל, נאמר ׳והשליך׳ את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של כבש: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

רכח. יומא כ״א.

פוז: הכוז דומה לקיתון גדול של זהב[רכט], פיו צר, ורחב מלמטה, ועגול[רל].

רכט. לעיל משנה ו'. התפארת ישראל (שם) כתב: קרוג של זהב.

רל. **רא"ש** (לעיל משנה ו). **ברא"ש** וז"ל: **כוז.** כלי קטן, כמו (שבת מה.) **כוזא דמיא. דומה לקתון. ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול, כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז, לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך.**

❖ אוצר התמיד ❖

א. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א–ט) וז"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו–ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפייס הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. הפייס השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפייס זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפייס הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פייס אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פייס אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפייס שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

ב. פרשת מנחת חביתין (ויקרא ו יב–טז): וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תַּפִּינֵי מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל:

ברש"י: **זה קרבן אהרן ובניו.** אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו' (מנחות נא:): **מרבכת.** חלוטה ברותחין כל צרכה (ת"כ פרק ד, ה.): **תפיני.** אפויה אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת: **מנחת פתים.** מלמד שטעונה פתיתה. (בר"י ולא פתיתה ממש בציעין ופרורין, לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים): **המשיח תחתיו מבניו.** המשיח מבניו תחתיו: **כליל תקטר.** אין נקמצת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה: **כליל.** כולה שוה לגבוה:

❖ אוצר התמיד ❖

סדר עשיית מנחת חביתין ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ג): א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה.

ב. וכיצד עשיית חביתי כהן גדול. מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין. ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'בשמן תעשה' להוסיף לה שמן כנסכי הכבש. ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין. ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות וכיצד עושה מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש. רביעית לכל חלה. ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' בין בשל ונא.

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד. כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתיהן כליל לאשים. ע"כ.

ובהלכות תמידין ומוספין (ג יח–כב) וז"ל: יח. חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר (ויקרא ו יד) 'תופיני' שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחשת מכלי הקדש היא כמו שביארנו.

יט. טחינת סולתן והרקדן בחוץ ואינן דוחין את השבת.

כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד.

כא. נמצאו שני חצאים קריבין ושני חצאין אובדין ואלו שני החצאין האובדים מניחין אותן עד שתעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן בעזרה.

❖ אוצר התמיד ❖

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושין אותו חביתין ושלימה היתה קריבה. מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת. אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה. לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים. ע"כ.

סדר עשיית החביתין מהיעב"ץ, בסידורו (באמצע סדר עבודת תמיד השחר) וז"ל: מנחת חביתין היא מנחת כהן גדול שמקריב אותה כל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. וזה מעשה החביתין, לוקח עשרון סולת וחוצהו במידת חצי עשרון שבמקדש, ולוקח שלשה לוגין שמן, שהם י"ב רביעיות לי"ב חלות, רביעית לכל חלה, ובולל הסולת עם השמן ומשאיר ממנו מעט. אחר כך חולט את הסולת ברותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות, ואחת אחת היו נעשות. ואופה החלה מעט, אחר כך קולה את כל הי"ב במחבת, בשאר השמן הנשאר מן הרביעית. ואינו מבשל אותה הרבה, שנאמר, 'תופיני' אפוי נא. ומקריב חצי קומץ לבונה עם מחציתה בבוקר, וחצי קומץ עם מחציתה בין הערבים. וכל השני חצאין כליל לאישים. ע"כ.

הערה מהיעב"ץ: לדעת הר"מ ז"ל היה חולק כל חלה לשתים, ושתים לארבע. ולדעת הר"א ז"ל לא היה חולק כלל (עיין בחיזוק בדק הבית), אלא שש מקריב בבוקר ושש בין הערבים. ע"כ.

ג. בספה"ק עבודת ישראל (יום הכיפורים) וז"ל: אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי. אפשר לומר, כי הרואה פירושו מי שעיניו פקוחות וחכמת אדם בקרבו יוכל להבחין בין יום ובין לילה גם בשבתו בחדר סגור ואופל בהרגשתו השינוי בחינת יום שהוא בוקר זמן החסד וגדלות המוחין ובין בחינת לילה. וזה הרואה אומר ברקאי.

מתתיה בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר הן. פירש הברטנורה וכדי להזכיר זכות אבות מזכיר חברון. פירוש הענין, כי צריך להעלות המלכות תחלה בסוד האבות. וזה והוא אומר ה"ן גימטריא כל"ה הרומז על המלכות. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

ד. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' במסכת יומא (ג א) וז"ל: **שבחברון.** עד חברון לא קתני אלא שבחברון, דפירושו עד מה שבתוך חברון דהם האבות הקבורים בתוכו, והיינו כמ"ש הר"ב והוא מהירושלמי (ה"א) הזכיר זכות אבות. והש' נמי רומז להם כידוע לי"ח, אבל בתמיד (פ"ג מ"ב) גרסינן, עד שהוא בחברון. ולא ידעתי למה, ואין בידי לומר אלא דבי"ה דווקא היו רומזים רמז גמור על האבות, להזכיר זכותם שיגין עליהם לכפר פשעיהם בעצם היום ההוא שהוא יום כפרה, אבל לא בשאר הימים שלא היתה כוונתם אלא לידע אם האיר היום יפה והוא בהגיע האור עד חברון.

ה. ונעתיק מעט מהזוה"ק על חנוכה (תיקוני זוהר תיקון י"ג, דף כט.) וז"ל: תְּמִינָאָה בְּהוֹדָאָה, וּבֵיהּ הֲוָה מְשַׁבַּח דָּוִד הוֹדוּ לַה', וְדָא הוֹד וַדַּאי, לַמְנַצֵּחַ הוֹדוּ, בְּהוֹן רְמִיזִין נֶצַח וְהוֹד, וְאִינוּן נְסִין, וּבֵיהּ שַׁבַּח מֹשֶׁה אָז, הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שמות טו א) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, בְּגִין דְּאִיהוּ הוֹד דְּיהִיב לְמֹשֶׁה, (ישעיה נח ז) אָז תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה, וְאִיהוּ תְּמַנְיָא יוֹמִין דְּמִילָה, וּבַתְרֵיהּ בְּרִית דְּאִיהוּ יְסוֹד צַדִּיקָא דְּעָלְמָא, וּבֵיהּ אִתְגַּלְיָא י' דְּמִילָה, עֲשִׂירָאָה לַעֲשֹׂר סְפִירָן, וְאִיהוּ הוֹד תְּמַנְיָא יוֹמֵי דַּחֲנוּכָּה, לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִין יוֹמִין, דְּאִינוּן בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמְיָד דַּעֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ, שַׂרְיָא כ"ה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכ"ה בְּכִסְלָו, וְאִלֵּין אִינוּן כ"ה אַתְוָון דְּיִחוּדָא, דְּאִינוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְדָא אִיהוּ חֲנוּכָּ"ה חֲנ"ו כָּ"ה.

ותרגום הזוה"ק: הַשְּׁמִינִי בְּהוֹדָאָה, וּבוֹ הָיָה מְשַׁבֵּחַ דָּוִד הוֹדוּ לַה', וְזֶה הוֹד וַדַּאי, לַמְנַצֵּחַ הוֹדוּ, בָּהֶם רְמוּזִים נֵצַח וְהוֹד, וְהֵם נִסִּים, וּבוֹ שִׁבַּח מֹשֶׁה אָז, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הוֹד שֶׁנָּתַן לְמֹשֶׁה, אָז תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה, וְהוּא שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, וְאַחֲרָיו בְּרִית שֶׁהוּא יְסוֹד צַדִּיק הָעוֹלָם, וּבוֹ הִתְגַּלָּה י' שֶׁל מִילָה, עֲשִׂירִי לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְהַהוֹד הוּא שְׁמוֹנָה יְמֵי הַחֲנֻכָּה, לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יָמִים, שֶׁהֵם בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמִיָּד שֶׁעָלֶה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ, שׂוֹרָה כ"ה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכ"ה בְּכִסְלָו, וְאֵלּוּ הֵם כ"ה אוֹתִיּוֹת הַיִּחוּד, שֶׁהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְזֶה הוּא חֲנוּכָּ"ה, חֲנ"ו כ"ה.

ו. במשנה (תמיד א א): מְצָאוֹ נָעוּל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם. פָּתוּחַ, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. על דרך הדרש אפשר לבאר, שמדובר על אם אדם שומר את עצמו כראוי, ונועל את עצמו מפני השפעות זרות מהרחוב וכדומה. על זה אמרה המשנה, 'מצאו נעול' אם מוצאים אדם נעול, ששומר את עצמו, ונועל על עצמו מפני פגעי הזמן והרחוב, הרי 'יודע יש שם אדם', הרי הוא אדם כראוי. 'אתם קרויים אדם', ומלשון 'אדמה לעליון'. אבל אם ח"ו 'מצאו פתוח'

❖ אוצר התמיד ❖

שהוא פתוח לפגעי הזמן והרחוב, ומתנהג בפתיחות, ואינו שומר על עצמו מהשפעות זרות, הרי 'יודע שאין שם אדם', אזי יודעים שאין שם אדם, ואין הוא בכלל אדם.

ז. סדר מעשה לחם הפנים (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ה ו–י): **ו.** כיצד מעשה לחם הפנים. מביא ארבע ועשרים סאים חטים הראויין למנחות. ושפין אותם ובועטין בהן כשאר חטי מנחות. וטוחנין אותן ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סולת. ועושין מהם שתים עשרה חלות מצות. לא נפה אותם באחת עשרה נפה או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים הואיל ונעשו סלת מכל מקום כשירות. לא נאמרו השיעורין האלו אלא למצוה.

ז. לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת. ואופין אותן שתים שתים.

ח. ושלשה דפוסין של זהב היו להם. אחד שנותנין בו החלה והיא בצק. והשני שאופין אותה בו. והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל.

ט. כל חלה מהן מרובעת שנאמר (שמות כה ל) 'לחם פנים' שיהיו לו פנים רבים. אורך כל חלה מהן עשרה טפחים. ורחבה חמשה טפחים. ורומה שבע אצבעות. והשולחן אורכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש חלות. וכן עושה בצד המערכה שנייה שש חלות.

י. אין אפיית לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב. אלא בערב שבת אופין אותן ועורכין אותן למחר. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת אופין אותן מיום רביעי. ע"כ.

מסידור היעב"ץ (סדר עבודה דמוסף שבת): בשעה שביעית היו נותנין לחם הפנים לפני ה' על שולחן הזהב שבהיכל. ומוציאין את של שבת שעברה.

כיצד מעשה לחם הפנים. מביא עשרים וארבעה סאים חטים הראוין למנחות. ושפין אותן ובועטין כשאר חטי מנחות. וטוחנין אותן ומנפין מהן בי"א נפה כ"ד עשרון סולת. ועושין מהן י"ב חלות מצות. לישתן ועריכתן בחוץ. ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת. ואופין אותן שתים שתים. וג' דפוסין של זהב היו להם. אחד שנותנין בו

❖ אוצר התמיד ❖

החלה והיא בצק. והשני שאופין אותה בו. והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור. כדי שלא תתקלקל.

כל חלה מהן מרובעת. שנאמר לחם הפנים. שיהיו לו פנים רבים. אורך כל חלה מהן י' טפחים. רחבה ה' טפחים. ועביה טפח. וקרנותיה שבעה אצבעות. השולחן ארכו י"ב טפחים. ורחבו ו' טפחים. נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן. וישאר בין שני הקצוות ריוח באמצע. נמצא הלחם בצורת מרובע. כחי"ת הפוכה ח שיש לו ב' כותלים נצבים על שטה התושבת משני צדדי ארכו. ופתוח מפולש משני עבריו לרחבו.

וכן מניח חלה ע"ג חלה עד שעורך שש חלות. וכן עושה בצד מערכה שניה שש חלות. אין אפיית לחם הפנים דוחה השבת ולא את יום טוב. אלא בערב שבת אופין אותו. ועורכין אותו למחר. ואם חלו שני יו"ט של ר"ה להיות בה' ובו'. אופין אותו מיום ד'.

לא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת. אלא מערב שבת נכנס ושומטן. ונותנן לאורך השולחן. ובאחד בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות. בין כל שתי חלות שלש קנים של זהב כדי שתהא הרוח מנשבת ביניהם. וסומך כל מערכה בשני סניפין זהב מופצלין מראשיהן.

ונותנין בצד כל מערכה. כלי שיש בו קומץ לבונה. שנאמר ונתת על המערכת לבונה זכה. וכלי זה הוא הנקרא בזך. נמצאו שני קומצי לבונה בשני בזיכין. ושוליים היו לבזיכין כדי שיניחום על השולחן.

שני הסדרים מעכבין זה את זה. ושני הבזיכין מעכבין זה את זה. הסדרים והבזיכין מעכבין זה את זה.

ואין מחנכין השולחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם שהוא שם על השולחן משבת שעברה. ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין הוא שחולקין שתי המשמרות היוצאת והנכנסת. עם כהן גדול. ואוכלין אותו.

וכיצד מסדרין את הלחם ארבעה כהנים נכנסים שנים בידם שני מערכות של לחם מצה, שש חלות של שני עשרונים סולת המערכת. ושנים בידם שני בזיכין. בהם שני קומצי לבונה זכה. וארבעה מקדימין לפניהם. שנים ליטול שני סדרים. ושנים ליטול שני בזיכין. המכניסין עומדים בצפון. הגיעו לשולחן. משכו אלו והניחו אלו. וטפחו של זה כנגד טפחו של זה. יצאו ונתנו הלחם על שולחן הזהב באולם. נתנו מלח על שני בזיכי הלבונה. והקטירום ב' כהנים על מזבח החצון. וכו'.

❖ אוצר התמיד ❖

חלקו משמר היוצא והנכנס את הלחם ביניהם. נטל כהן גדול מחצית החלות לחלקו. שנאמר והיתה לאהרן ולבניו וכו'. ואין אוכלין את הלחם עד שיקטרו שני בזיכי הלבונה על האש. הנכנסין חולקין ביניהם בצפון. שהם מוכנים לעבודה. והיוצאין בדרום.

ובזמן שיהיה יום טוב של א' משלשה רגלים בשבת וכן בשבת שבתוך מועד, חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים. וכן אם חל ערב יום טוב הראשון בשבת, חולקין כל המשמרות בשוה מערב יום טוב שהוא שבת. וכן כשחל יום טוב האחרון להיות בערב שבת, חולקין כל המשמרות בשוה בלחם, באותה שבת מוצאי החג. ולעולם כהן גדול נוטל המחצה. חל יום א' להפסיק בנתיים, כגון שהיה יום טוב הראשון בשני, או יום טוב האחרון בחמישי, או יום טוב של עצרת שחל בשני או בחמישי משמר שזמנו קבוע נוטל עשר חלות והנכנס נוטל שתים. ע"כ.

ח. מענין כלי השרת, וכן בענין כלי השרת שמודדים בהם מידות היבש והלח, שיתכן שגם הם מונחים בלשכת הכלים הזו, ראה ברמב"ם (הלכות כלי המקדש א יב–יט) וז"ל: **יב.** כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא במשיחתן בשמן המשחה שנאמר (במדבר ז א) 'וימשחם ויקדש אותם' ודבר זה אינו נוהג לדורות. אלא הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר (במדבר ד יב) 'אשר ישרתו בם בקודש' בשירות הם מתקדשין.

יג. הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם ושאר כלי השרת כולן של כסף ושל זהב היו ומותר לעשותן משאר מיני מתכות כמו שביארנו וכולן מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו מתיך אותם ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם.

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו אין סותמין אותן אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים.

טו. סכין שנשמט מן הנצב או שנפגם אין מחזירין אותו ואין משחיזין אותו. אלא גונזין אותו בצד ההיכל בין הקודש והאולם לדרום ועושין אחרים. שאין עניות במקום עשירות.

טז. שתי מדות של יבש היו במקדש. עשרון. וחצי עשרון. העשרון למנחות. וחצי העשרון לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום.

יז. ושבע מדות של לח היו שם. הין. וחצי ההין. ושלישית ההין. ורביעית ההין. ולוג. וחצי לוג. ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, למדידת הנסכים של

❖ אוצר התמיד ❖

זבחים. ולוג למדידת שמן המנחות. וחצי לוג למדידת שמן לכל נר מנרות המנורה. ורביעית לחלק בה השמן לחביתין.

יח. ואין לנו דבר למדוד בו הין ולמה היה שם, הואיל והיה במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לוג שיהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן לתודה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר. ומים לטהרת מצורע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

יט. כל המדות האלו קודש ומכלי השרת. אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך בירוצי מדות הלח קודש. ובירוצי מדות היבש חול. ע"כ.

על תיבת 'בירוצי' כתב הכסף משנה וז"ל: ופירוש 'בירוצי', היינו מה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא. ע"כ.

ט. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' וז"ל: תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב. הואיל והאירו עינינו רז"ל בירושלמי (חגיגה ג ח) שמנין זה הוא כנגד מנין האזכרות, אענה חלקי אף אני על פי דרכם, באמור כי עוד טעם אחר יש ליתן על מנין זה מלבד טעמם המקובל, והוא כי הכסף הלבן מורה חסד ורחמים שהוא שם הוי"ה ב"ה, והזהב הוא שרש הדין השורה על שם אדנות יתברך ויתעלה שמו, ושניהם כאחד טובים לעולם והרי הם עולים כמנין אמן, ועם שני השמות עצמם הם צ"ג, ובכל יום תמיד אנו צריכים לזווג זה, ולכן מוציאים כנגדם בכל יום צ"ג כלי שרת לשרת בקדש, כי גם רומזים בהם לצ"ג אזכרות הנזכרים בירושלמי.

י. במשנה בענין קרבן התמיד (מסכת תמיד ד א): שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה. שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה.

ברע"ב: **של שחר.** קרבן תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית, לפי שבבוקר שמש במזרח וזורחת כנגדה למערב, והכתוב אומר שנים ליום, כנגד היום, כלומר נגד השמש, שהשמש קרוי יום. **ושל בין הערבים.** שחמה במערב ומאירה כנגד המזרח, היה נשחט על קרן צפונית מזרחית. **בטבעת שניה.** רחוק מן המזבח, לפי שהמזבח גבוה ומאפיל כולו.

❖ אוצר התמיד ❖

ויוחנן כהן גדול התקין ששה סדרים של טבעות, בכל סדר ארבע טבעות, לארבעה ועשרים משמרות כהונה, היו קבועות ברצפה עשויות כמין קשת, ולפי שלא היו כופתים את התמיד כדתנן בריש פרקין, היו מכניסין צואר הבהמה באותן הטבעות בשעת שחיטה ונועצים ראש הטבעת בארץ.

במשנה במסכת סוכה (ה ח): בִּלְגָּה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה.

ברע"ב וז"ל: **בילגה.** שם המשמרה. **לעולם חולקת בדרום.** ואפילו כשהיא נכנסת, קנסא הוא שקנסוה. **וטבעתה קבועה.** עשרים וארבע טבעות היו בעזרה במקום המטבחיים, לעשרים וארבע משמרות כהונה, וטבעות של כל המשמרות פתוחות צד אחד והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה למטה לתוך הרצפה. וטבעת של בלגה קבועה ואינה נהפכת, וצריכה להשתמש בשל אחרים, וגנאי הוא לה. **וחלונה סתומה.** חלונות היו בלשכת החליפות ששם גונזין את סכיניהם. וחלון של משמרת בלגה היתה סתומה, דקנסוה רבנן משום מעשה שהיה, שאשה אחת ממשמרת בלגה ומרים בת בלגה שמה נשתמדה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יונים, וכשנכנסו יונים להיכל הלכה וטפחה בסנדל ע"ג המזבח ואמרה, לוקוס לוקוס, פירוש זאב זאב בלשון יוני. עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואין אתה עומד להן בשעת דוחקן. וכששמעו חכמים בדבר זה קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה של כל המשמרת כולה, כי אמרו אם לא ששמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן. ובשביל אביה קנסו כל המשפחה, דאוי לרשע ואוי לשכנו, טוב לצדיק וטוב לשכנו.

בתפארת ישראל וז"ל: **בלגה.** שם משמר. **וטבעתה קבועה.** כל משמר היה לו טבעת מיוחד קבוע ברצפת העזרה, וע"י ציר נפתחה מצד א', ומכניס בה צואר הבהמה כששוחטה, שלא תזוז הבהמה את עצמה בשעת שחיטה, אמנם טבעת בלגה היה סגור וקבוע מב' הצדדים, כדי שתתבזה להשתמש בשל אחרים [ולא עקרו טבעתה לגמרי, כדי שלא תתבייש ביותר לכל הרואה טבעת חסירה בכ"ד טבעות שהיו מונחים בריבוע ו' על ד' (מדות פ"ג מ"ה) גם שלא יתגנה סדר הנחתם]. **וחלונה סתומה.** דלכל משמר היה מיוחד ארגז [שראנק] בכותל לסכיניהן, ושל בלגה סתום, וכל זה עשו לה לקנס, דבת אחת ממשפחתה המירה ונשאת לשר יווני, וכשמשלו היוונים בימי חשמונאי טפחה בסנדלה ע"ג המזבח, וחרפה את המזבח ואמרה, זאב, זאב, עד מתי תכלה ממון ישראל, והרי לא תושיען. וכשגברו ישראל קנסו לכל משפחת בית אביה שנתגדלה בתוכן מרשעת כזאת, דאוי לרשע אוי לשכנו, טוב לצדיק, טוב לשכנו.

❖ אוצר התמיד ❖

יא. בתפארת ישראל וז"ל: ותמה רתוי"ט האיך שייך גבי תרקב שהוא מדה קבועה, מלת גדול והרי מדתו קבוע. ולכן רצה למחוק מלת גדול. ולפענ"ד א"צ למחוק, דרגילין היו בב' תרקבין, א' שלא היה מחזיק רק ב' קבין, ורק מדגודשא תילתה הוה (ב"ב דפ"ט א'), להכי כשיגדישוהו היה מחזיק עם הבירוץ ג' קבין, ולהכי קראוהו תרקב קטן. והב' היה מחזיק ג' קבין גם כשיהיה מחוק ובלי בירוץ, והוא הנקרא תרקב גדול, מדהיה תוך חללו גדול יותר מהאחר. והשתא אילו היו לוקחים התרקב הקטן להאפר של הקטורת שהיה קביין ומחצה, וכדמסיק התנא, היה צריך עכ"פ להגדיש חצי קב מהאפר, וחוששים שיתפזר בלכתו. להכי בחרו טפי לעשותו דומה לתרקב גדול.

יב. ציור התאים לשיטת הרמב"ם:

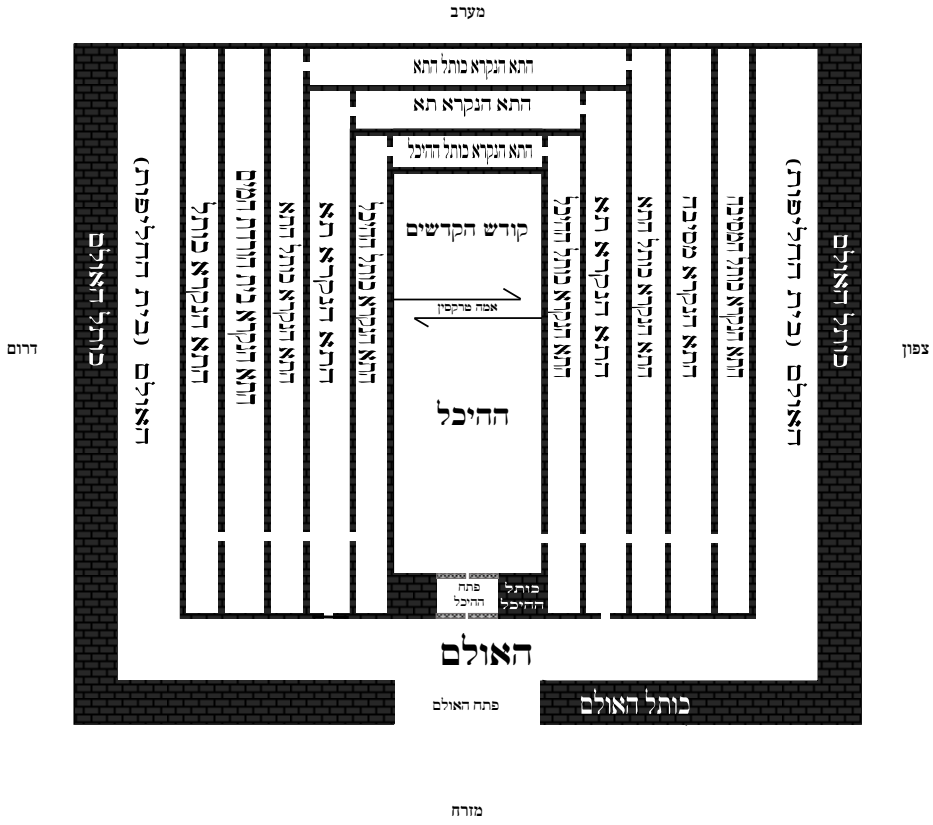

❖ אוצר התמיד ❖

יג. הנה הציור איך נכנסים להיכל בבוקר, לפי שיטת הרמב"ם:

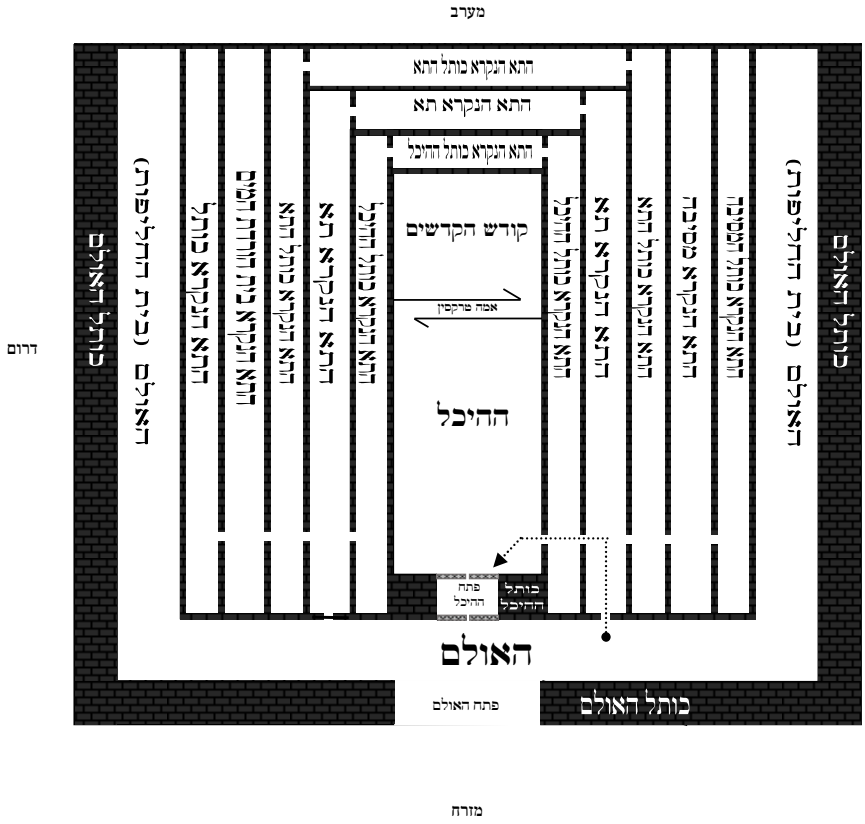
מערב
דרום
צפון
מזרח
האולם
ההיכל
קודש הקדשים
אפה מרקפין
כותל האולם
פתח האולם
כותל ההיכל
פתח ההיכל
הנקרא כותל הדחא
הנקרא תא
הנקרא כותל החיכל
הנקרא טוח לכותל החיכל
הנקרא תא
הנקרא טוח לתא
הנקרא טוח לטוח
הנקרא תא
הנקרא טוח לטוח
הנקרא טוח לטוח
הנקרא טוח לטוח

❖ אוצר התמיד ❖

להלן מאמר השייך לשיטת הרמב"ם בענין התאים, במסכת מדות פרק ד', ובהלכות בית הבחירה [המבואר בארוכה בספר 'היכל ידיד' על מסכת מדות]:

ביאור לשון המשנה לפי שיטת הרמב"ם. במשנה במסכת מדות (ד ז) וז"ל: מֵהַמְּזֻרָח לַמַּעֲרָב מֵאָה אַמָּה, כֹּתֶל הָאוּלָם חֲמֵשׁ, וְהָאוּלָם אַחַד עָשָׂר, כֹּתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, וְתוֹכוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה, אַמָּה טְרַקְסִין, וְעֶשְׂרִים אַמָּה בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, כֹּתֶל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, וְהַתָּא שֵׁשׁ, וְכֹתֶל הַתָּא חֲמֵשׁ. ע"כ.

לפי שיטת הרמב"ם מה שכתוב 'כותל ההיכל שש, והתא שש, וכותל התא חמש', הם תאים, אלא שיש להם שמות, כגון 'כותל ההיכל' ו'כותל התא', אבל הם תאים.

הנה יש להקשות מה נשתנה תחילת המשנה מהמשך המשנה, שהרי בתחילת המשנה 'כותל האולם חמש' הוא כותל ממש, כפי שעולה מלשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ד ד) ש'כותל האולם' הוא כותל ממש בעובי חמש אמה ואין בתוכו תא. וא"כ יוקשה היכן רואים במשנה שיש איזה שינוי בין 'כותל האולם' שהוא כותל ממש אטום וסתום, ל'כותל התא' שהוא תא הנקרא בשם זה, ואינו כותל אטום וסתום. היכן רואים את השינוי הזה במשנה, ומהיכן רואים שכותל זה הוא אטום, וכותל זה יש חלל בתוכו.

והנה באמת יש לבאר, שהרי רואים בפרק ד' משנה ג' דמסכת מידות, שיש שלשים ושמונה תאים, וכבר ביאר שם הרמב"ם בפירוש המשניות שהם הם המוזכרים כאן, והם התאים, אלא שלחלקם קרא כאן בשמות. וממילא לא יוקשה, שהרי שני משניות אלו (משנה ג' ומשנה ז') מתיישבות יחד כאחד, ומה שלא נתבאר בזה נתבאר בזה. ומשלים אחד את השני.

עוד אפשר לבאר, ולתרץ על הקושיא, שבהמשך לשון משנתינו (פרק ד משנה ז) כתוב 'מִן הַצָּפוֹן לַדָּרוֹם שִׁבְעִים אַמָּה', וכתוב פירוט החשבון של השבעים אמה של ההיכל והתאים המקיפים אותו. ורק אח"כ כתוב 'הָאוּלָם עוֹדֵף עָלָיו חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִן הַצָּפוֹן, וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִן הַדָּרוֹם'. וכבר ביאר הרמב"ם שפירוש המשנה הוא שהאולם נמשך בכל אורך צפון ודרום ומשלים בזה למאה אמה.

נמצא שהאולם הוא תוספת על ההיכל וכותליו. בהלכות בית הבחירה (ד ה) קרא הרמב"ם לתאים וכותליהם בשם 'כותלי הקודש', ו'קודש' הוא ההיכל, דהיינו שכל התאים הם הכתלים של ההיכל, והם כמו חלק אחד עם ההיכל. ורק האולם הוא כבר תוספת יותר על ההיכל, ויש לו דינים אחרים.

❖ אוצר התמיד ❖

ובזה יובן שכאשר כתוב 'כותל האולם' הכוונה לדבר אחד [כותל אטום], וכשכתוב 'כותל התא' שהוא חלק מההיכל, הכוונה לדבר אחר [תא חלול]. כי הם שני דברים שונים, ואין להקיש מזה על זה.

ובפרט ראיה לזה, שהמשנה לא ביארה כאן בפרטות שכותל האולם בצפון ובדרום הוא חמש אמה, אלא רק בכללות שהאולם עודף עליו חמש עשרה אמה בדרום וכן בצפון. נמצא שאין בזה ענין שיהיה שם חלוקה של חללים נוספים בכותל כמו התאים.

אלא רק לאחר שהמשנה ביארה את כל ענין ההיכל, והתאים שסביב ההיכל שלחלקם יש שמות 'כותל ההיכל' ו'כותל התא' וכדו', אמרה המשנה דבר נוסף שיש מחוץ לכל זה את האולם שעודף על זה עוד חמש עשרה אמה בצפון וכן בדרום. אבל לא ירד התנא לפרש חלוקות תאים בזה. ומזה מובן שבאולם אין תאים. ואם כן מה שכתוב בתחילת המשנה 'כותל האולם' הכוונה כותל ממש אטום וסתום, ואינו תא.

[פשוט שמידת כותל האולם שווה בכל הצדדים, הן במזרח והן בצפון ובדרום. וממה שכתוב בתחילת המשנה 'כותל האולם חמש' למד הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ד ה) שגם בצפון ובדרום כן].

ובזה יתיישבו הדברים יחד, ומה שלא כתוב במקום אחד במשנה, נשלם במקום אחר במשנה.

ולגבי 'כותל ההיכל' במזרח: בענין זה עדיין ישאר קצת קושיא. ונפרט הדברים בס"ד. הנה לשיטת רבי יהודה כותל ההיכל במזרח הוא חלול, וכמו 'כותל ההיכל' בשאר הצדדים שהם חלולים, ודרך 'כותל ההיכל' במזרח נכנס הכהן בבוקר כשפותח את הדלתות. כמבואר במשנה (פרק ד משנה ב) וז"ל: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּתוֹךְ עָבְיוֹ שֶׁל כֹּתֶל הָיָה מְהַלֵּךְ, עַד שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים, וּפָתַח אֶת הַחִיצוֹנוֹת מִבִּפְנִים וְאֶת הַפְּנִימִיּוֹת מִבַּחוּץ. ע"כ. וכן כתב הרמב"ם לפי שיטת רבי יהודה בציורו שבפירוש המשניות [מלבד מה שכתב את שיטת תנא קמא]. ולשיטת רבי יהודה לא יקשה כלל.

אמנם, בהלכות בית הבחירה (ד ו) פסק הרמב"ם כתנא קמא. נמצא לפי זה שאין הכרח שיהיה כותל ההיכל שבמזרח חלול, אלא יתכן שהוא כותל ממש סתום, שהרי הכהן לא צריך להיכנס שם.

ועוד שבלשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ד ד) משמע ברור שכותל זה אטום וסתום. שהרי מנה שם את כל אחד ואחד מהכתלים וכל אחד מהחללים שביניהם, וכשהגיע הרמב"ם לכותל ההיכל המזרחי, כתב 'ועובי הכותל המזרחי שבו השער שש אמות', הרי שעוביו ממש

❖ אוצר התמיד ❖

הוא שש אמות ואין שם חלל, שהרי מנה את כל שאר החללים והכתלים אחד לאחד, ולא כתב בזה כמו במשנה.

ובזאת הדרא קושיא לדוכתא. שהרי ביארנו שההבדל במשנה הוא בין הלשון 'כותל' לגבי האולם, ששם זה כותל סתום. לבין הלשונות 'כותל' לגבי ההיכל ותאים הכלולים עימו, שכאן זה כתלים חלולים והם תאים. ויש הבדל בין האולם להיכל.

אך אם נאמר שלשיטת תנא קמא 'כותל ההיכל' סתום הוא, אם כן הרי הדרא קושיא לדוכתא, שרואים שיש גם בכותל ההיכל ענין של סתום.

אלא צריך לומר, שמשנה ז' היא לפי שיטת רבי יהודה, שכותל ההיכל חלול. ובזאת יתבארו לשונות המשנה. ותנא קמא, אכן חולק בפרט אחד על רבי יהודה במשנה זו. ובזאת נתבארו הדברים.

ועוד אפשר ליישב, שהרי יש מפרשים גם ברמב"ם בהלכות בית הבחירה שכותל ההיכל במזרח חלול, ולשיטתם לא יוקשה ולא מידי, ויתיישבו הדברים על מכונם.

עוד אפשר לבאר ולתרץ באופן אחר [בין לתנא קמא בין לרבי יהודה], משנה ז' לא באה לבאר ולהסביר את המבנה של הכתלים, אלא רק את המקום של מאה אמה, איך כל בנין ההיכל הוא באורך מאה אמה. ולכן ביאור של כל כותל וכותל תלוי בביאורי המשניות שקדמו להסביר כל פרט ופרט במקומו, וכל שיטה ושיטה לפי עניינה. ולכן המשניות של המידות הכוללות של כל הבית שהוא מאה אמה כתובות לבסוף, כי כאן סיכום מהעניינים שקדמו, ואין כאן המקום לבאר איך הם הכתלים וההבדלים ביניהם.

יד. במסכת מידות פרק ד' משנה ג' כתוב וז"ל: וּבְקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית הָיוּ חֲמִשָּׁה פְתָחִים, אֶחָד לַתָּא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לַתָּא שֶׁעַל גַּבָּיו, וְאֶחָד לַמְּסִבָּה, וְאֶחָד לַפִּשְׁפָּשׁ, וְאֶחָד לַהֵיכָל. ע"כ. וראה מה שביארנו בזה בספר 'היכל ידיד' את סדר חמשת הפתחים לפי שיטת הרמב"ם.

אמנם הציור שיש שם (עמוד תס"ג), צריך לתקנו, והרי הציור המתוקן:

❖ אוצר התמיד ❖

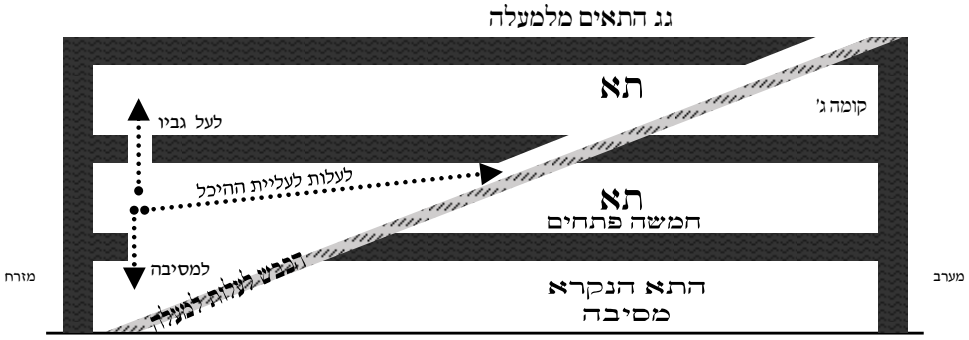

טו. זה לשון הגמרא (ערכין י:–יא.): אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא, היא אמה, וגבוה אמה, וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר.

ברש"י ד"ה 'עשרה נקבים היו בה' וז"ל: ובכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו י' נקבים, ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר.

ובתלמוד ירושלמי (סוכה ה ו) וז"ל: מגריפה, רב ושמואל, חד אמר, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא מאה מיני זמר. וחורנה אמר, מאה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא עשרה מיני זמר. מדברי שניהם היתה מוציאה אלף מיני זמר.

בקרבן העדה וז"ל: **עשרה נקבים היו בה.** ובכל נקב היה קנה אחד שהיו בו מאה נקבים וכל נקב שבקנה היה מוציא זמר בפני עצמו. **מאה נקבים היו בה.** ובכל נקב קנה שהיו בו עשרה נקבים. **דברי שניהם.** כלומר בזה שניהם שוים.

כעת מצאתי בספר שלטי הגיבורים שהקשה כמה קושיות, ואח"כ ביאר בענין צורת המגריפה. ונעתיק חלק מדבריו וז"ל: ועם כי בנטיית וכסוי הקנים בה יפלו גם כן ספקות רבות במגרפה, עם כל זה לא אסוג אחור מלהודיע לכם מה שלבי אמר לי על מהות המגרפה הזאת וצורתה לקיים דברי רבותינו הקדושים ורש"י ז"ל שאענדם תמיד עטרה לראשי כאשר הוא מוטל עלינו וחייבים אנחנו לעשות מהעולם ועד העולם.

❖ אוצר התמיד ❖

ואעץ ואומר, כי באולי היתה המגרפה הזאת כמו תיבה של עץ טוב ונחמד מתוקנת כאמור, כדמות מגרפת הנחתומים, סגורה מלמעלה ומלמטה ומכל צדדיה וחלולה בהחלט מבפנים. וכו'.

ובתוכה היו מסוגרים ותלויים באוירה העזרה קנים עם העשרה נקבים שבם. קצת מהקנים ארוכים וגסים, וקצת מהם קצרים ודקים, מושכבים בתוכה, ולא זקופים. והנקבים של קנים שהם בם בשורה שוה היו הפוכים ומסודרים בנקביהם למטה נגד תחתית התיבה. ולא למעלה.

ובשני צידי התיבה, היינו שבצפון ודרום לה, היה מפוח אחד מכאן ומפוח אחד מכאן. ובמזרח התיבה, היו ראשיתן של עשרה קנים מחוברים לו, ומסוגרים בו רחוק מתחתית התיבה כמו חצי אמה. וממערבה ביושר יצאו כל סופן של עשר קנים הפתוחים והחלולים רחוק מהעשר נקבים שבם מעט, כדי שקולן של קנים ישמע היטב, ולא ימות הקול בתוך הכלי.

והנסר הסוגר שבמערב לא היה מניח מקום ריק לצאת ממנו רוח המפוחים, אלא מה שצריך לו בלבד, כדי שילך דרך חללן של קנים ולא ממקום אחר נפרד ממנו.

[במזרח של המגריפה יש קלידים, כמו שיש בפסנתר, כדי לנגן בזה, ומבאר איך שהיו] ובמזרח התיבה היה סרח עודף. [והיה זה באותו אופן כפי שהיה בכלי אחר] כמו שכתבנו בפרק ז' משלטי הגבורים זה, בכלי ההוא הנקרא מינים, שעליו ינוחו חמישים יתידות. ובכלי הזה [במגריפה, יש יותר יתידות, כי כאן] ינוחו מאה יתידות. עשר מהם לכל קנה, יתד אחד לכל נקב.

ובסוף היתידות מבפנים היו ברזלים זקופים, עם נסר קטן בראשם. באופן שיגיעו להקיש ולסתום בנסרים ההם הקטנים [את] נקבי הקנים כולם, במעיכת היתידות שעל סרח העודף הזה. עד כי בהקשת הנסרים בנקבים ובדחיפת הרוח בקנים בחזקה יתהוו בהם הקולות שונות ונאות, כמו שיתהוו בחלילין בנקישת אצבעות האדם עליהם כשיפיחו בם.

ולכן תוציא המגריפה כולה בדרך נכון כל המאה קולות שאמרו רבותינו ז"ל, מובדלים זה מזה, לפי גסותן ודקורן וארכן וקצרותן של קנים, ורחוק הנקבים שבם, מהנקב הראשון עד הנקב העשירי. והמקיש בכלי זה היה אדם אחד בלבד ולא יותר.

כן דימיתי אני בצורת המגרפה ומשפטיה. והנה אם תיטב הדבר הזה בעיניכם אשמח וכו' בה. ואם לאו, ברו לכם דעת אחרת שתהיה יותר אמיתית ומיושרת מזאת, ושתעלה יפה לדברי רבותינו ולחפצכם, כי גם אני אבא עמכם על החותמת ולא אבוש. וכו'. אולי יתעשת

❖ אוצר התמיד ❖

האלקים לנו, ונהורא עימכון וכו' להודעוננא רזא דנה ולא נאבד במצולת המבוכה וסכלות אשר טבענו בה. ע"כ.

עד כאן נעתק מלשונו של בעל שלטי הגיבורים, אשר ביאר בגודל ענוותנותו. ובכללות ביאר שיתכן שהמגריפה היא תיבה סתומה, ובתוכה מבפנים עשר קנים, ובכל קנה עשרה נקבים. ויש מפוחים שעל ידם נכנס רוח לתיבה. וסגור באופן שיצא הרוח רק דרך הקנים. וראשי הקנים סמוכים מבפנים לעשר הנקבים שבתיבה. ולכל נקב יש כיסוי קטן. ויש מאה קלידים [כמו שיש בפסנתר הנקרא בלע"ז פיאנ"ו], וכל אחד מהקלידים [הנקרא בלע"ז קיבאר"ד] מחובר מבפנים, ע"י ברזל קצת ארוך, למכסה אחד שיש על אחד מהנקבים. ועל ידי ההקשה על הקלידים נפתחים ונסגרים הנקבים, ומשמיעים קול [כמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנ"ו, אלא ששם הקלידים מחוברים מבפנים לפטישים קטנים המקישים על מיתרים, אך כאן הם מקישים על נקבים]. והקנים משונים זה מזה, בעובי ובאורך, וכן הנקבים שונים זה מזה בגדלם ובמקומם בקנה אם רחוק אם קרוב. ובזה עולה שכל נקב משמיע קול שונה מחבירו, עד שעולה למאה קולות.

ולפי דרך זה, אפשר לבאר שיהיה כך גם לפי השיטה שיש אלף נקבים, שיהיה גם כן כנ"ל, אלף קלידים, ויצאו מהמגריפה אלף קולות.

איתא מהבעש"ט הק' בענין המגריפה וז"ל (ספר בעש"ט על התורה לראש השנה ויום כפור): משל נפלא לפני התקיעות, מלך גדול מלך מפואר ששלח את בניו לצוד ציד, ותעו הבנים מהדרך והיו צועקים אולי ישמע האם, ולא נענו, ואמרו בלבם אולי שכחנו את הלשון של אבינו, לפיכך אינו שומע את צעקתינו, בכן נצעק בקול בלא דיבור, והתיישבו את עצמם שישלחו את האחד לצעוק, והזהירו אותו ראה והבן כי כלנו תלויים בך, כך הנמשל, הקדוש ברוך הוא שלח אותנו להעלות ניצוצות הקדושות, ותעינו מאבינו, ואולי מפני ששכחנו הדיבור של אבינו אין אנו יכולים להתפלל הדיבור, נשלח אותך בעל תוקע שתעורר רחמים עלינו, בקול בלא דיבור, וראה והזהר כי כלנו תלויים בך ראה אנשים ונשים תלויים בך.

ואף על פי כן יחזיק עצמו לאין, כי הוא רק כמגריפה ההוא שיש בה נקבים נקבים, ודרך הנקבים יוצא הקול זמר, וכי יתגאה העור במה שיוצא ממנו קול, כך הוא האדם, המחשבה והדיבור וכל המדות שורים בו כבתוך כלי, ומה יתגאה, הלא הוא בעצמו אינו כלום, ואין בו רק מדות רעות, והוא מחוייב לעלות אותם אל הקדוש ברוך הוא, והוא ח"ו מביא את השם יתברך בהם כביכול, ומלביש אותו בקליפות כביכול ח"ו רחמנא ליצלן, ואם בא במחשבתו שהוא בעצמו עובד את השם יתברך אזי בוודאי הוא גרוע מכולם. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

לשיטת רש"י (ערכין י:) המגריפה שהוא כלי השיר, הוא אותו המגריפה ששימש עבור הדשן. והתוס' חולקים ואומרים שאלו שני כלים שונים, וכפי שנתבאר.

לבאר שיטת רש"י, כתב הרה"ק מפיאסנצא זיע"א, באמצע שנות השואה, וז"ל (אש קודש פרשת וארא): וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ד'. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ד' לא נודעתי להם. לכן אמר לבני ישראל אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים (שמות ו ב–ו).

כי איתא בגמרא ערכין (י:) 'אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה בבית המקדש י' נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא היא אמה וגבוה אמה וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר'. ופרש"י, מגריפה, שבה גורפין את דשן המזבח.

וצריכין להבין למה הוצרכה כלי הדשן לזמר, ודוקא זמר רב של אלף בני אדם, יותר מכל כלי השיר, עד שאיתא במסכת תמיד (ל:) שביריחו היו שומעין את קול המגריפה, והתוס' פירשו בשביל זה פירוש אחר, וצריכים להבין לפירוש רש"י מה ענינו לפי מצבנו.

והנה במסכת תמיד (כח:) בענין הרמת הדשן איתא: 'וברגל לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח', היינו שניכר שהקריבו עליו הרבה קרבנות, ונבין מה זה מרמז שהראו על ריבוי הקרבנות דוקא בהדשן, כי בטח הכל בכוונה היה.

אבל כל הקרבנות שהיו מקריבין היו בחינת 'ויעלהו לעולה תחת בנו' שנאמר באברהם אבינו (בראשית כב יג), שהחוטא וכן המביא דורון לעולה היה צריך ליתן את נפשו קרבן לד', ונתנה התורה עצה שיקריב קרבן בהמה, לכן קרבנות של בהמות מראות לנו רמז שאחר שהקריבו ונעשו דשן רואים יותר מה רבו הקרבנות שהקריבו.

וכשאנשים מישראל נעדרים מפני רצונו יתברך שכך עלה במחשבה לפניו יתברך שהם יעלו לקרבן אליו יתברך, אז רק אחר שנעדרו רואים יותר כי רב הוא, רב בכמות ורב באיכות, מתחילה כשהיו עמנו, עד כמה שהיו יקרים לנו כבבת עיננו ורוח אפנו ונשמתנו, ועד כמה ששמחנו והשתעשענו בהם, מכל מקום לא ידענו כל כך להעריך את אשר היה לנו ולא ידענו מה טוב היה לנו כשהיו עמנו, ואחר שנחסרו רחמנא ליצלן רואים יותר מה מאוד

❖ אוצר התמיד ❖

חסרים הם לנו, הלב מתגעגע וכואב ואין במה להתנחם בלתי בדברי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו (מנחות כט:) 'כך עלה במחשבה לפני'.

והמגריפה הנעשה לאפר הקרבנות, היתה מוציאה קול זמר כל כך גדול, כי כל מיני זמר בבית המקדש היו להשמיע במרום קולם, כמו שאמר הכתוב (במדבר י י) 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ד' אלהיכם'.

לכן הרמז הוא שלא לנו בלבד מעורר כל כך דשן הקרבנות אחר שעלו למרום, יותר מבתחילה, רק כן גם במרום, ואת אשר לא יכלו לפעל בחיותם, פועלים הם עתה במרום לעורר רחמים רבים וישועת ישראל תיכף ומיד.

וזהו הענין שרבי יוסי כשהתפלל בחורבה אחת מחורבות ירושלים, כמו שאמרו בריש מס' ברכות (ג.) 'שמע בת קול אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות, ולמה לא שמע עד עתה, דהא אליהו אמר לו שבכל יום כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות אומר הקדוש ברוך הוא אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם', אבל כנזכר לעיל בחורבה כשנראה הדשן, כביכול גם במרום הצער והרחמנות יותר גדול, ושמע רבי יוסי מה שלא שמע עד עתה.

ולענין עבודה מרמז לנו, דנודע משערי קדושה להרב חיים ויטאל זצוק"ל שמן הד' יסודות שבאדם נמשך היצר הרע, מן יסוד האש כעס, מיסוד הרוח גאות וכו', ומן יסוד העפר עצלות.

ובספר הקדוש אמרי אלימלך (תולדות) איתא, שיצר הרע של חמימות לעבירה יכולים להכניס לקדושה ולשמש בו להתעורר בחמימות למצוה, משא"כ יצר הרע של קרירות עמלק אי אפשר להכניס לקדושה, עיין שם, כי היצר הרע משמש בהד' יסודות לרע, וביסוד העפר משמש יצר הרע של עמלק בחינת 'והנחש עפר לחמו' (ישעיהו סה כה), ונאמר לו (בראשית ג יד) 'ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך'.

וצריכים להבין הא אפשר לשמש גם בו בעצלות לעבירה שלא יעשה, אבל הענין הוא כיון שהיצר הרע של קרירות פוגם גם באמונה לכן משמש בכל דבר לרע, כלומר, כל עוד שאין קליפת עמלק משמש בעצלות וכבדות לפגום האמונה אז אפשר לשמש גם עם הד' יסודות גופניים לקדושה, אבל כיון שפוגם את האיש לקררו חס וחלילה באמונה, אז אינו משמש את [עם] העצלות לעבירה, רק למצוה, ולהיפך את [עם] החמימות לעבירה רחמנא ליצלן.

❖ אוצר התמיד ❖

ולכאורה מה ענין עצלות ויסוד העפר לקרר באמונה, ואיך זה משמש בו יצר הרע של עמלק לפגום אמונה חס וחלילה.

אבל כבר דברנו שאמונה שבאיש ישראלי הוא מרוח של קדושה אשר בו שעל ידי זה מאמין למעלה מהשגתו ומשכלו, לכן על ידי העצלות וכבדות, הלב המוח וכל הגוף שמשמש בו היצר הרע, מכבידו וממשיכו למטה ואינו נותן אותו להתרומם ולהתעלה ולהתדבק בקדושה, ואז אמונתו נפגמת רחמנא ליצלן.

לכן גם צרות רבות הבאות חס וחלילה על האיש המשברות אותו ומפילתו, ג"כ פוגמות אמונתו, מתחילה אין לו מחשבות היפך אמונה חס וחלילה, רק שגם התרוממות רוח האמונה ג"כ אין לו מפני נפילתו, כי שוכב הוא, וכולו נעשה כאבן בטמטום הלב והמוח, ומעט מעט גם מחשבות פסולות נפגמות עולות בו רחמנא ליצלן.

לכן בעבודת הקרבנות שהעלו ישראל באש הקדושה את הכל לד', נשאר האפר בחינת יסוד העפר שאינו נכנס בקדושה והוצרכו לתרום אותו, ובמה תורמין אותו, במגרפה שהוציאה מיני כלי זמר שהיא שמחה וישועת ישראל, כי בישועה ושמחה יכולים להעלות הכל, ולהפוך מחשוכא לנהורא, אבל ברגלים לא היו מדשנין אותו, כי הרגלים הם עצמן זמן שמחה אורה ישועה וקדושה רבה בחינת לעתיד שהכל יתעלה לקדושה.

ואפשר להבין מעט יותר, גם לפי השגתנו הקטנה, כי נודע שד' יסודות נמשכים מד' אותיות הויה, ויסוד העפר נמשך מאות ה' אחרונה שבשם שהיא בחינת מלכות, לכן כשהיא נפרדת לגמרי חס וחלילה ונופלת אז נעשה בחינת 'מפריד אלוף' לא יראה מאורות ופגם הלבנה שעצמה חשכה, וכשמתעוררת להתיחד עם דודה שרה שירה כנודע.

וכמו שאמרי' לעורר את חבצלת השרון לשיר (ישעיה לה ב) 'פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד ד' הדר אלהינו', ואז אדרבה ההתרחקות שמקודם מעוררת תשוקתה ושירתה כדי להתיחד.

והוא הענין בשיר השירים שנאמר בה התקרבות והתרחקות, 'דודי חמק עבר' (שיר השירים ה ו) ואז נעשה בחינת 'נפשי יצאה בדברו' (שם) כנודע, היינו שעל ידי ההתרחקות נתעוררה השירה שמתעוררת בתשוקה יתירה, כמו שרואים גם באב ובן שכשמתרחקים זה מזה מתעוררת אהבתם יותר, וזהו ענין קול הזמר במגרפה של הדשן מיסוד העפר, שעל ידי הכבדות מתעוררת יותר לתשוקה ולשירה, עד שברגלים לא היו מדשנים שאז הוא נוי למזבח, ומעורר יותר את היחוד.

❖ אוצר התמיד ❖

נחזור להנזכר לעיל, בחורבה שמע רב יוסי יותר מפני שאז נתעורר יותר הרחמנות מצער ישראל, 'וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה', אחר בחינת אלקים שהוא דין, מתגלה 'הוי"ה' רחמים, וארא אל האבות (שמות ו ג) ולא קיימתי, כמו שפירש רש"י (ד"ה ויאמר), ועתה נתעורר ה'חבל על דאבדין ולא משתכחין' (סנהדרין קיא.) ועל ידי התעוררות ה'חבל', הגאולה מתעוררת, 'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים' (שמות ו ו). ע"כ.

כתוב בספר 'תורת המנחה' לרבי יעקב סקילי תלמיד הרשב"א (דרשה נו) וז"ל: וגם שבט לוי חנכם וטהרם לשמו ית' וקדשם לו ולעבודתו, הה"ד 'קח את הלוים' וגו', וכתיב (במדבר ח טז) 'כי נתונים נתונים המה לי', נתונים למשא נתונים לשיר. ושיר זה יש אומרים (סוכה נ:) שעיקרו בפה, ויש אומרים שעיקרו בכלי. ואפילו למאן דאמר עיקרו בפה, היה צריך כלי לבסומי קלא. וכלי השיר היו תשעה דכתיב (תהלים קנ) 'הללוהו בתקע שופר הללוהו בתוף ומחול' וגו', הרי תשעה כלי שיר, וכלי הפה דכתיב 'כל הנשמה תהלל יה הללויה', הרי עשרה כלי שיר. וכנגד אלו עשרה הכלי שיר היתה מגרפה במקדש שהיו לה עשרה נקבים, וכל נקב ונקב היה מוציא עשרה מיני קולות (ערכין יא.), נמצא שזו המגרפה היתה מוציאה מאה מיני קולות של זמר, ונקרא א"ל מוסיק"ה.

וכלי זה דוד המלך תקנו, דכתיב (שמואל ב' כג א) 'נאם הגבר הוקם על', **הוא תיקן כלי של ק' קולות כמנין 'על'**, וכנגדם תקנו רז"ל (מנחות מג:) ק' ברכות בכל יום, ועיקר התיקון של דוד לא היה אלא לכלי השיר, הה"ד (שמואל ב' כג א) ונעים זמירות ישראל. ע"כ.

כתב הבן איש חי (בן יהוידע ערכין יא.) וז"ל: מגרפה היתה בבית המקדש. י"ל למה הוצרך לפרש ולומר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, הלא חשבון זה אפילו תינוק יודע לאומרו. ונ"ל בס"ד דבא לספר הנס שנעשה בה אע"ג דתרי קלי לא משתמעי וכאן היו מאה מיני זמר, וכלהו משתמעי להשומע שהוא מרגיש בשמע של מאה קולות, אף על פי שיוצאין בבת אחת. וכו'.

ונ"ל בס"ד דמלבד מגריפה זו הגשמית יש עוד מגריפה רוחנית, וזו הגשמית היא משל לרוחנית, והענין הוא דידוע שכל הקרבנות שמקריבים בבית המקדש הם לצורך ברור נצוצי קדושה מן הדומם צומח חי ומדבר, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל, אך ודאי אין הבירור נעשה ע"י הקרבן עצמו שהוא בהמה, אלא נעשה ע"י אור קדושה עליון השוכן וחונה בבית המקדש והוא שורה ומרחף על הקרבן, ועל ידי כך נעשה הבירור של ניצוצי קדושה, ולכן

❖ אוצר התמיד ❖

אם הקריב האדם קרבנות כהלכתן חוץ למקדש עביד איסורא, כי חוץ למשכן ולמקדש אין אור קדושה שורה ומרחף על הקרבן, וכיון שהוא מושלל מן האור אין בקרבן חשיבות כלל, כי מצד עצמו הוא בהמה בזויה, ורק מתעלה ע"י האור המרחף עליו, והוא מתלבש בו, ובלתי האור הוא כמו בהמה מתה שאין בה נשמה, נמצא האור העליון השורה על הקרבן הוא עושה מלאכת הבירור של ניצוצי קדושה, ולזה האור השוכן בבית המקדש שעל ידו ובכוחו נעשה הבירור קורא בשם מגריפה שבו נגרפים ניצוצי הקדושה ועולים.

והנה נודע שכל אור קדושה הנעתק ונמשך ממקום העליון למקום תחתון כלול מעשר ספירות, וכל אחת מעשר הרי מאה, ולכן במגריפה של בית המקדש עשו ציור ודמיון לאור של מעלה שכלול מעשר ועשר מעשר שבו גורפין ניצוצי קדושה, שגם זו המגרפה הגשמית יש בה עשרה נקבים וכל נקב יש בו עשרה מיני זמר, דנמצא יש בה מאה מיני זמר שהוא ענין שירה וזמרה, והאור של מעלה שהוא כלול מעשר ספירות, ועשר מעשר הרי מאה ספירות שמהם יהיה בירור ניצוצי קדושה, גם בזה יש מאה זמר, כי הזמר הזה של האור עניינו בירור, והוא לשון כריתה כמו זימור עריצים, דכל בירור יהיה ע"י זימור, ונמצא גם באור הזה יש מאה מיני זמר, ר"ל מאה זימור, ולכן אחר שהגיד שמואל תכונת מגריפה הגשמית שיש בבית המקדש סיים נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, כלומר נמצאת זו המגריפה היא כנגד מגריפה הרוחנית שמוציאה מאה מיני זימור, כלומר מאה בירור, ואמר בלשון קצר להעלים הסוד.

אמנם תנא דברייתא אמר דברים של משל במגריפה הגשמית, שכל דבריו הם משל על המגרפה הרוחנית שהוא האור העליון השוכן וחונה בבית המקדש שבכוחו נעשה הבירור, קאמר היא אמה וגבוה אמה, פירוש זה משל על האור הנמשך מעולם הבריאה ששם הוא מדרגת המאות, ואמה אותיות מאה, וז"ש היא אמה בהפוך מאה שנמשך פנימיות שלה מן הבריאה שהיא סוד מאה, וגבוה אמה המקיף שלה גם כן מן בריאה שהיא סוד מאה, וקתא יוצא ממנה משל על אחיזת אור יצירה ועשיה, ועשרה נקבים היו בה כל אחת מוציא מאה מיני זמר, נמצא מוציאה אלף מיני זמר, זה התנא עשה פרטות יותר שמגיע עד אלף. ע"כ.

עוד כתב שם וז"ל: איזהו שירות שבשם הוי אומר זו שירה. נ"ל בס"ד שירה שר י"ה עבודה עבד ו"ה, נמצא השם נשלם בשניהם, ולכך בשעת עבודה צריך לעשות שירה כדי ליחד השם ברוך הוא, מיהו בשירה נרמז שם י"ה שהוא שם בפני עצמו, אך אותיות ו"ה אינם שם בפני עצמו, וז"ש איזהו שירות שבשם, כלומר שירות שנרמז בה שם הקדוש הוי אומר זו שירה שנרמז בה שם י"ה שהוא שם קדוש בפני עצמו.

❖ אוצר התמיד ❖

שם לעבוד עבודה, איזהו עבודה שצריכה עבודה. נ"ל בס"ד הכונה דיליף מהכא על שירה בפה שצריכה עבודה אחרת שהיא שירה בכנור שהוא בידים, ולזה אמר לעבוד עבודה תרתי. ע"כ.

טז. בהון עשיר וז"ל: **ויש אומרים אף קול של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים.** כתב התי"ט דא"א לומר דכל כהן גדול היה קולו גדול כל כך, ושלכן צ"ל דהאי קול הנשמע היה קול הכהנים האומרים בשכמ"לו, ויחסו לכ"ג על שהוא ראש המדברים, וכן הוכיח מלישנא דמתניתין דקתני בשעה וכו' ולא קתני כשמזכיר, ע"כ. ולי ראיה גמורה דהאי קול ר"ל של כהן גדול ממש, ממה שכתבתי ביומא (פ"ו מ"ב) בשם האר"י זלה"ה שהשם יוצא מפי כ"ג בעצמו דרך נס, ולכן אם הכהן היה ראוי אף אם אין טבעו חזק מ"מ השם היוצא מפיו דרך נס משמיע קולו, ודוק בלישנא דמתניתין דקתני קול של כהן גדול, ולא קתני קול כהן גדול כדקתני קול גביני כרוז, דמשמע דהאי קול אינו קול המוטבע בכ"ג כקול גביני כרוז שקולו חזק בטבעו, אלא מתנה אלהית הוא על כהן גדול הראוי בשעה שהוא הנעלם מעין כל השולט ביום הכפורים מזכיר את השם, וזה הוא הקול הנשמע, אבל כשלא היה הכ"ג ראוי לכך כמו בבית שני שרובם היו בלתי מהוגנים, לא היה הוא הנעלם מזכיר את השם אלא הכהן גדול זוכרו מעצמו, וקול זה אם לא היה חזק בטבעו כקול גביני לא היה נשמע ביריחו, וזה הוא שדקדק התנא באמרו בשעה שהוא מזכיר, שהיה לו לומר אף קול כ"ג כשזוכר, א"נ כשהיה זוכר וכו', כי מזכיר הוא פועל יוצא, וה"ט דת"ק דלא רצה להזכיר ענין זה, דהואיל ודרך נס הוא אינו מן התימא שישמע אפילו בסוף העולם, והיש אומרים סבירא להו דהואיל ואין הכל יודעים בנס זה, דבר פלא הוא בעיני בני אדם, ולכן ראוי להזכירו אף הוא.

בספה"ק אוהב ישראל (ליקוטים) וז"ל: אחז"ל (סנהדרין צ:) ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא. הנה ידוע כי במקדש היה הכהן גדול מזכיר אותו ככתיבתו בהוי"ה. מפורש יוצא בקול גדול רם ונשגב מאוד כמ"ש (תמיד ל:) מיריחו היו שומעין קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם. ואחיו הכהנים היו מבליעין את השם בנעימה. אך בגבולין אסור לנו להזכיר את השם ככתיבתו בבחי' הוי"ה. רק כקריאתו בשם אדנ"י זולת לעתיד בעת הגאולה ב"ב יקרא השם ככתיבתו. ולהבין הטעם לזה אומר, כי בזמן הגלות. אינו ניכר אלהותו מחמת אמיתית מציאות הוייתו. כי בגלות נעלם האמת והשקר גובר ולזה אינו ניכר כלל אמיתתו ית'. אבל אנו מכירין ומבינים אלהותו ית'. מצד פעולותיו ושליטתו.

❖ אוצר התמיד ❖

מפני שאנו רואין שמלכותו בכל משלה. וע"י פעולותיו וניסיו שעושה עמנו עי"ז ניכר אצלינו אלוהותו ית' לכך כתיב (שמות טו, יח) ה' ימלוך לשון עתיד. שלעת עתה המלוכה שלו ית' הוא באתכסייא. ולכן אין לנו רשות להזכיר את השם ככתיבתו כעת בזמן גלותנו. אבל בהמקדש ששם היה התגלות אורו ית'. והשראת הקדושה האמיתית והכהנים היו מרגישין בנועם מתיקות של השם מעין עולם הבא שהוא עולם הנועם ושם היה מקום האמת. לזה היו אחיו הכהנים מבליעין את השם בנעימה. ר"ל בזו הנעימה שהרגישו שם בהמקדש. שהופיע עליהם אור הנועם העליון והאמת הפשוט לכך הזכירו גם הם את השם. אבל מי שאינו מרגיש את נועם הזה בעולם הזה אסור להזכירו. ולע"ל שיהיה אז נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו (ישעיה מ, ה). לכך אז יקרא השם ככתיבתו. אך מי שהוגה את השם באותיותיו הגם שאינו מרגיש הנועם העליון. אין לו חלק לעולם הבא. מדה כנגד מדה נפרעין ממנו שאינו מרגיש בהנועם העליון אף בעוה"ב. ויה"ר שנזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אמן. ע"כ.

בספה"ק ישמח משה (נצבים) וז"ל: דאמרו חז"ל ביומא (לח.) בן קמצר לא רצה ללמוד על מעשי הכתב, ואמרו עליו שם רשעים ירקב (משלי י ז), דהיינו שאחז ד' קולמסין בד' אצבעותיו, וכותב שם בן ד' בבת אחת. ויש להבין מאי מעליותא כולו האי, ואיזה צורך גדול יש בזה שהמונע מללמוד נקרא רשע, וכי בשביל שלא ירצה ללמוד איזה תחבולה נפלאה נקרא רשע. אלא ודאי דיש בזה צורך גדול לעבודת השי"ת, והיינו כי ידוע שהוראת שם הויה ב"ה, הוא היה הוה ויהיה כמבואר בשו"ע או"ח סימן ה' (ס"א), וזאת ראוי לידע לכל בר (דת) [דעת], כי אינו נפרד עבר מהוה ועתיד כאחד לפניו ית', וכל מה שהיה, הוא הוה ועתיד להיות כאחד לפניו ית', וכל מה שעתיד, הוא היה והוה. וזה מאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת א ט, קהלת ג טו) מה שהיה הוא שיהיה ואשר [עתיד] להיות כבר היה. ונ"ל שזה אחד מן הטעמים שאסר לנו להזכיר שם הויה ב"ה ככתבו, כאמרם (פסחים נ.) זה שמי לעלם (שמות ג טו), משום דאי הוי אפשר להוציא כל השם כאחת בלי הקדמת אות אחת לחברתה, להורות כי אין העבר קודם ולא העתיד מאוחר, הוי שרי, כי הוא יחוד האמיתי. אבל מכיון שאין הפה יכול לדבר כן, ואי אפשר מבלי הקדמת אות לאות, לכך אסור כי הוא כפירוד ח"ו, לכך זה שמי לעלם כנ"ל. וכהן גדול ביום הכיפורים הוי שכינה מדברת מתוך גרונו, כמ"ש הקדוש האר"י זצוק"ל על אמרם (יומא סו.) היה יוצא מפי כהן גדול כו', וכן מורה מאמר הפסוק (שמות כ כד) בכל מקום אשר אזכיר את שמי, אזכיר ולא תזכיר, כי השי"ת לבד הוא המזכיר, ולכן היה נשמע קולו ביריחו (יומא לט:), שאין זה בכח של בשר ודם, עד כאן דברי הקדוש האר"י וש"י. ואם כן ודאי דלא היה שם שום הקדמת אות לאות, רק הכל כאחד כיון דהשכינה הוא מדברת, מה שאין הפה של בשר ודם יכול לדבר כן כנ"ל, ואם כן

❖ אוצר התמיד ❖

בעת הכתיבה הוא רב חסד מהשי"ת שהותר לנו לכתוב שמו הקדוש, אף שאי אפשר בלי הקדמת אות לאות בכותב אחד, וד' כותבין הוא נראית פירוד יותר, כדי שלא ישתכח וישתקע מאתנו ח"ו לגמרי השם הקדוש הזה המחיה כל העולמות. אבל אם היה אפשר לכתוב מבלי הקדמת אות לאות, רק ד' אותיותיו כאחד בבת אחת בד' קולמסים והכותב אחד, ודאי מה טוב ומה נעים, ומדרגתו של שם הנכתב הזה, ודאי רבה למעלה ראש עד אין חקר ואין סוף ואין מספר ואין ערך, כי הוא היחוד האמיתי. לכך בן קמצר שהיה יודע לעשות כך ולא רצה ללמד, עליו נאמר שם רשעים ירקב, כי הוא מונע בר וברכה ושפע טוב לבית ישראל שפע קודש ממקום קודש יהלך גבוה על גבוה, כנ"ל ברור. ועוד יש לומר בפשוט יותר, כי השם אף התוארים מורים עליו, מה שאין באלוקים, ומכל שכן שם העצם, כי כל דבר בזמן היותו הוא לפעמים היה הוה ויהיה, דהיינו כל זמנו, מלבד הרגע הראשון אשר בו נוצר, כי אז לא יצדק היה, ורגע האחרון אשר בו נפסד, שאז לא יצדק עליו יהיה. אבל השי"ת הוא תמיד היה הוה ויהיה, שאין לו ראשית ולא תכלה. ואם כן ההפרש הוא שבכל הנבראים נפרד ההיה מן הוה ויהיה, דהיינו אחר שנפסד יתכן לומר היה, אבל לא הוה ויהיה. וברגע האחרון יתכן לומר היה הוה, אבל לא יהיה. וברגע ראשון יתכן לומר הוה יהיה, ולא היה. וקודם היותו, יתכן לומר יהיה, אבל לא היה הוה. ואם כן נפרדים זה מזה, שפעמים יפול שם זה לבד, ופעמים זה השם לבד. אבל בהשי"ת אינם נפרדים זה מזה בשום פעם, כי תמיד יתכן לומר עליו היה הוה ויהיה, כי אין לו ראשית והתחלה ולא תכלית, והבן זה כי תמיד הוא היה ויהיה והוה, ותמיד הוא הוה והיה ויהיה, ותמיד הוא יהיה והיה והוה, והבן זה מאד, ותמיד הם אחודים זה בזה, לכן יתכן לומר עליו בלי פירוד כלל, להורות על המרחק וההפרש הרב לבינו ית' ובין ברואיו בזה, וכיון שאין הפה יכול לדבר כן, לכך זה שמי לעלם, ולכך נתכנה בן קמצר בשם רשע כו', וגם זה ברור ושני הטעמים הם אמיתים לענ"ד. ע"כ.

בספה"ק תולדות יצחק להרה"ק רבי יצחק מנעשכיז זיע"א וז"ל (ליום הכיפורים): בגמרא (יומא כ:) גבי כהן גדול כשאמר אנא השם נשמע קולו ביריחו וכו'. ומירושלים ליריחו מהלך עשרה פסאות, ולכאורה הוא מהנמנע שישמע קול אדם מהלך עשר פרסאות. ויש לבאר דמה היה העובדא של כהן גדול שהיה מייחד יחודים, ובשעה שהיה מייחד יחודים היה נתבטל במציאותו, וכיון שנתבטל במציאותו הגיע לשורשו, ושם הוא למעלה מהטבע, ולכן נשמע קולו חוץ לדרך הטבע. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

יז. כתוב במשנה: אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דְּגַלַּאי, עִזִּים הָיוּ לְבֵית אַבָּא בְּהַר מִכְוָר, וְהָיוּ מִתְעַטְּשׁוֹת מֵרֵיחַ פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת. שמעתי לבאר הענין, שהרי עיזים הם הענין של הקלי' וכוחות טומאה, כמו שכתוב 'שעירים ירקדו שם'. עיטוש הוא ענין של מיתה, כמו שכתוב 'מתעטש ומת'. קטורת הוא הענין שמכלה את הקליפות, ועוצר דברים רעים. כמו שכתוב על אהרן הכהן.

והנה, בזה נתבאר שה'עיזים' שהם הקליפות, היו מתעטשות, דהיינו שהיו מתים, מריח פיטום הקטורת, דהיינו בכח הקטורת.

והיה כח הקטורת מתפשט והולך אפילו למקומות רחוקים, כגון 'הר מכוור' שהוא מקום רחוק מירושלים, ומרמז למקומות רחוקים מהקדושה, וגם שם היו הקלי' מתים בכוח הקטורת (הגרד"ל).

יח. פרשת המנורה (שמות כה לא–מ): (לא) וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ: (לב) וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי: (לג) שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: (לד) וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: (לה) וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: (לו) כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: (לז) וְעָשִׂיתָ אֶת נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהֶעֱלָה אֶת נֵרֹתֶיהָ וְהֵאִיר עַל עֵבֶר פָּנֶיהָ: (לח) וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: (לט) כִּכַּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: (מ) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר:

רש"י: (לא) מקשה תעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין, שקורין שולדי"ר בלע"ז אלא כלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותך בכלי האמנות ומפריד הקנים אלך ואלך: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס, ולשון מקשה מכת קרנס, בטידי"ץ בלע"ז כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן: תעשה המנורה. מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה: ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה רגלים יוצאין המנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזיך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין

❖ אוצר התמיד ❖

כוסות שעושין מזכוכית ארכים וקצרים, וקורין להם מדרינ"ש בלע"ז, ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש בלע"ז, ומנין שלהם כתוב בפרשה, כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק בין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתכת העשת, ולא יעשם לבדם וידביקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גבהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר המנו והעליון קצר המנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגבהו של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים ששת הקנים: (לג) משקדים. כתרגומו, מצוירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניילי"ר: ושלשה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתר ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנרה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים, והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, שאין ידוע אם גביעים משקדים או משקדים כפתוריה ופרחיה: (לה) וכפתר תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אלך ואלך. כך שנינו במלאכת המשכן (פרק י) גבהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרחה, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים, שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים, וגו' וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אלך ואלך נמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גבהה של מנורה וטפחיים חלק, נשתיירו שם שלשה טפחים, שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים עשרים ושנים שמונה עשר לששה קנים, שלשה לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי עשרים ושנים, ואחד עשר כפתורים ששה בששת הקנים, ושלשה בגופה של מנורה, שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד במנורה, שנאמר משקדים כפתוריה, מעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך, והאחד בשלשת טפחים העליונים עם שלשת הגביעים, ותשעה פרחים היו לה ששה לששת הקנים, שנאמר (פסוק לג) בקנה האחד כפתור ופרח, ושלשה למנורה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרחה. ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (לז) את נרתיה. כמין בזכין שנותנין בתוכם השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה ששת הנרות שבראשי הקנים, היוצאים מצדיה, מסבים כלפי האמצעי, כדי

❖ אוצר התמיד ❖

שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין לקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצבתהא שתרגם אנקלוס, לשון צבת, טינליי"א בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות, שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פוישידויר"א בלע"ז, כמו (ישעיה ל יד) לחתות אש מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול, מאה עשרים מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבעה זהובים: (מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא, אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשו שנקוד חטף קמ"ץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך, שהנקוד מפריד בין עשה לנעשה.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג א–יא): **א.** המנורה מפורשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנורה שנאמר (שמות כה לד) 'ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה' ועוד פרח שלישי היה סמוך ליריכה של מנורה שנאמר (במדבר ח ד) 'עד ירכה עד פרחה'.

ב. ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים. שלשה מצד זה ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים וכפתור ופרח. והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן.

ג. נמצאת כל הגביעים שנים ועשרים. והפרחים תשעה. והכפתורים אחד עשר. וכולן מעכבין זה את זה ואפילו חסר אחד מן השנים וארבעים מעכב את כולן.

ד. בד"א בשעשאוה זהב אבל שאר מיני מתכות אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחי'. וכן מנורה הבאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה ותהיה כולה מקשה מן העשתות. ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה. ואם היתה חלולה כשירה.

ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

❖ אוצר התמיד ❖

ו. המלקחים והמחתות וכלי השמן אינן מכלל הככר שהרי נאמר במנורה (שמות כה לא) 'זהב טהור' וחזר ואמר (שמות כה לח) 'ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור' ולא נאמר נרותיה זהב טהור מפני שהנרות קבועין במנורה והם מכלל הככר.

ז. שבעת קני המנורה מעכבין זה את זה. ושבעת נרותיה מעכבין זה את זה בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים בקנים.

ח. ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולן פניהם לנר האמצעי שעל קני המנורה וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש הקדשים והוא הנקרא נר מערבי.

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריאה שפיהן רחב ושוליהן קצר. והכפתורים כמין תפוחים כרותיים שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין. והפרחים כמו פרחי העמודים שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ.

י. גובה המנורה היה שמונה עשר טפח. הרגלים והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע כפתור ופרח. וטפחיים חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכים ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחר הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפחיים חלק. נשתיירו שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים כפתור ופרח.

יא. ואבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה.

יט. פרשת השולחן (שמות כה כג–כט): (כג) וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: (כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: (כה) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֵר זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב: (כו) וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: (כז) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת הַשֻּׁלְחָן: (כח) וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָם אֶת הַשֻּׁלְחָן: (כט) וְעָשִׂיתָ קְעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וּקְשׂוָתָיו וּמְנַקִּיֹתָיו אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: (ל) וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד:

רש"י: (כג) קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן: (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדלה, כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתרגומו גדנפא, ונחלקו חכמי

❖ אוצר התמיד ❖

ישראל בדבר יש אומרים, למעלה היתה סביב לשלחן, כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים, ויש אומרים, למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה: (כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתרגומו אתרא לאריחיא: (כח) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן: (כט) ועשית קערתיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה, ונותן ארכו לרחבו של שלחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו הדפוס קרוי קערה: וכפתיו. בזכין שנותנים בהם לבונה, ושתים היו לשני קמצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"ה: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפצלים ששה פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו (ירמיה ו יא) נלאיתי הכיל, אבל לשון מנקיות איני יודע, איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד ז) ואת קשות הנסך וזה וזה, יסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים באמור אל הכהנים.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב–טו): **יב.** השלחן היה ארכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. והיה מונח ארכו לאורך הבית ורוחבו לרוחב הבית וכן שאר כל הכלים שבמקדש אורכן לאורכו של בית ורחבן לרוחב הבית חוץ מן הארון שהיה אורכו לרוחב הבית. וכן נרות המנורה כנגד רוחב הבית בין הצפון ובין הדרום.

❖ אוצר התמיד ❖

יג. ארבעה סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלין בראשיהן שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים. שנים מסדר זה. ושנים מסדר זה. והם הנאמרים בתורה (שמות כה–כט) 'וקשותיו'.

יד. וכ"ח קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה חלול היו לו. ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. והם הנקראים (שמות כה כט) 'מנקיותיו'. ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השולחן בצד המערכות הן הנקראין (שמות כה כט) 'כפותיו'. והדפוסין שעושין בהם להם הפנים הם הנקראים (שמות כה כט) 'קערותיו'.

טו. אלו הארבעה עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שולחן ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים. וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד. לפי שאין על הששית אחרת נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה ומערכה.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ה ו–טז) וז"ל: ו. כיצד מעשה לחם הפנים. מביא ארבע ועשרים סאים חטים הראויין למנחות. ושפין אותם ובועטין בהן כשאר חטי מנחות. וטוחנין אותן ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סולת. ועושין מהם שתים עשרה חלות מצות. לא נפה אותם באחת עשרה נפה או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים הואיל ונעשו סלת מכל מקום כשירות. לא נאמרו השיעורין האלו אלא למצוה.

ז. לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת. ואופין אותן שתים שתים.

ח. ושלשה דפוסין של זהב היו להם. אחד שנותנין בו החלה והיא בצק. והשני שאופין אותה בו. והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל.

ט. כל חלה מהן מרובעת שנאמר (שמות כה ל) 'לחם פנים' שיהיו לו פנים רבים. אורך כל חלה מהן עשרה טפחים. ורחבה חמשה טפחים. ורומה שבע אצבעות. והשולחן אורכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש חלות. וכן עושה בצד המערכה שנייה שש חלות.

❖ אוצר התמיד ❖

י. אין אפיית לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב. אלא בערב שבת אופין אותן ועורכין אותן למחר. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת אופין אותן מיום רביעי.

יא. לא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת. אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנן לאורך השולחן. ובאחד בשבת נכנס ומכניס את הקנים בין החלות.

יב. סידר הלחם בשבת כמצותו ולא הניח עמו בזיכי לבונה עד למחר ולשבת הבאה הקטיר הבזיכין נפסל הלחם ואינו קדוש. וכן אם סידר הלחם והבזיכין באחד בשבת והקטיר הבזיכין לאחר שבת הבאה הלחם אינו קדוש ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת [לא] נפסל הלחם.

יג. כיצד יעשה בלחם ובזיכין שסדרן לאחר השבת. יניחם שם על השולחן עד שיעבור עליהן יום השבת והן מסודרין. ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת הבאה אחר השבת שעברה עליהן והן מסודרין. שאפילו נשאר הלחם עם הבזיכין על השולחן כמה שבתות אין בכך כלום.

יד. סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת כמצותן והקטיר את הבזיכין לאחר השבת בין לאחר שבת זו בין לאחר שבת אחרת הבאה נפסל הלחם. והרי הוא כקדשים שנפסלו שחייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא כמו שיתבאר.

טו. נפרסה חלה אחת מן הלחם. אם עד שלא הסיר הלחם מעל השולחן נפרסה הלחם פסול ואינו מקטיר עליו את הבזיכין. ואם אחר שהסיר הלחם נפרסה הלחם פסול ומקטיר עליו את הבזיכין.

טז. הגיע זמן הלחם להסירו הרי זה כמי שהסירו. ואם נפרס הלחם מקטיר הבזיכין ואף על פי שלא פירק המערכה. נטמא אחד מן הסדרין בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה או שנטמא אחד מן הבזיכין. הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד יב–יד) וז"ל: יב. כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתות השנה. משמר הנכנס נוטל שש חלות. ומשמר היוצא נוטל שש. הנכנסין חולקין ביניהם בצפון שהרי הן מוכנים לעבודה. והיוצאין חולקין בדרום. ובזמן שיהיה יום טוב של אחד משלשה רגלים בשבת וכן בשבת שבתוך החג חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים. וכן אם חל יום טוב הראשון של חג בשבת חולקין כל המשמרות בשוה מערב יום טוב שהוא

❖ אוצר התמיד ❖

שבת בלחם הפנים מפני שהקדימו לעבודה. וכן אם חל יום טוב האחרון להיות בערב שבת חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים באותה שבת שהיא מוצאי החג. ודבר זה תקנה כדי שיתאחרו הכהנים בשביל חילוק לחם הפנים ואם נתאחר אחד מבעלי משמר ולא בא ימצא אחר.

יג. חל יום אחד להפסיק בין השבת ובין יום טוב כגון שהיה יום טוב הראשון של חג בשני או יום טוב האחרון בחמישי או יום של עצרת שחל להיות בשני או בחמישי. משמר שזמנו קבוע באותה שבת נוטל עשר חלות וזה הנכנס נוטל שתים. שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד שהוא ערב שבת או אחד בשבת ומתעצלין ואין באין מהן אלא מעט.

יד. כהן גדול לעולם נוטל מכל משמר חצי החלות שזכה בהן שנאמר (ויקרא כד ט) 'והיתה לאהרן ולבניו' מחצה לאהרן ומחצה לבניו. ואין כהן גדול נוטל פרס שאין זה כבודו.

כ. פרשת מזבח הפנימי (שמות ל א–י): (א) וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (ב) אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: (ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: (ד) וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֵמָּה: (ה) וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: (ו) וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה: (ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: (ח) וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: (ט) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֵסֶךְ לֹא תִסְּכוּ עָלָיו: (י) וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

רש"י: (א) מקטר קטרת. להעלות עליו קיטור עשן סמים: (ג) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חניתן: זר זהב. סימן הוא לכתר כהנה: (ד) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות, כתרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לבד: (ו) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מבחוץ: (ז) בהיטיבו. לשון נקוי הבזכין של מנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הנרות. לוצי"ש בלע"ז וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: (ח) ובהעלות.

❖ אוצר התמיד ❖

כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים: (ט) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה. כלן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה, עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של מין לחם: (י) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות (ויקרא טז יח) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יז): מזבח הקטרת היה מרובע אמה על אמה. **והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים.**

בא. להלן שיטת הרמב"ם בביאור משנה זו.

כתב התפארת ישראל שלהרמב"ם לא גורסים במשנה זו תיבת 'מזרחיות'. עי"ש.

וכן רואים בכתי"ק של הרמב"ם שלא כתוב 'מזרחיות'. והגירסא היא 'ומצא שתי נרות דולקות'. ללא תיבת 'מזרחיות'.

והרי תמונת כתי"ק הרמב"ם:

בפירוש המשניות להרמב"ם [מהדורא בתרא] וז"ל: כבר נתבאר בגמר יומא שהטבת הנרות והוא נקוי הנרות והבערת מה שנכבה מהן והחלפת הפתילות לא היה לשבעת הנרות בעת אחד, אלא הסדר הוא שמטיב חמש נרות ואחר כך עושה עבודה אחרת, ואחר כך חוזר ומטיב שתי הנרות הנשארות, ונחלקו בטעם הדבר, יש מי שאמר למה מטיבין וחוזרין ומטיבין כדי להרגיש כל העזרה, כלומר להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר, ויש שם מי שנתן טעם לדבר אמרו יתעלה בבקר בבקר בהטיבו את הנרות חלקהו לשני בקרים. ואני אצייר לך כאן אופן סדר שבעת הנרות היאך היו בין הצפון לדרום,

❖ אוצר התמיד ❖

ואכתוב אות על כל נר כדי שיהא אפשר לרמוז עליו בקלות בעת הפירוש, וזו היא צורתן [הציור מכתי"ק הרמב"ם]:

[המשך לשון הרמב"ם:] ופיות כל הנרות כלפי האמצעי אחד לגב השני כפי שהוא בציור, והנר הכתוב עליו ד הוא נר מערבי אשר לא כבה משך זמן מסויים כפי שידוע, והוא האמצעי ונקרא מערבי מפני שפיו לצד מערב, ועל סדר זה רמז יתעלה באמרו אל מול פני המנורה יאירו וכו', כלומר שיהו פיות כל הנרות כלפי זה האמצעי אשר פניו למערב, אמר כי

❖ אוצר התמיד ❖

כאשר הוא נכנס להטיב את הנרות אם מצא שני הנרות שכתוב עליהן ז ו דולקים מניחם ומטיב חמש הנרות כמו שאמרנו, ואחר כך יעשה עבודה שיעשה וחוזר ומטיב שתי הנרות שהניח, ואם מצאם כבוים הרי זה מטיב חמשת הנרות שכתוב עליהם א ב ג ד ה ומניח השנים הדרומיים שכתוב עליהם ו ז עד שיעשה העבודה שיעשה ויחזור להטיבן וזהו אמרו **ואחר כך מדשן את השאר**. וכבר בארנו בשלישי דמנחות שגובה המנורה שמונה עשר טפח, נמצא שהיא כגובה האדם בשוה, ולפיכך צריך להתרומם מעל הארץ ואחר כך יוכל להתקין את הנרות ולהדליקן כמו שהזכיר. ע"כ.

לפי שיטת הרמב"ם צריך להדליק את נרות המנורה גם בבוקר, ולא רק בין הערביים. כמו שכתב הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג י, יב) וז"ל: **דישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שנאמר** (שמות כז כא) 'ערוך אותו אהרן ובניו'. והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר (שמות כז כ, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד'. ולהלן וז"ל: מהו דישון המנורה. כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה והוא חצי לוג. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון המזבח הפנימי והחיצון ומדליק נר שכבה. **והדלקת הנרות היא הטבתם**. ונר שמצאו שלא כבה מתקנו. ע"כ.

אמנם הרבה חולקים הרמב"ם וסוברים שמדליקים את המנורה רק בין הערביים ולא בבוקר. כמו שכתב הכסף משנה (הלכות תמידין ומוספין ג יב) וז"ל: ומ"ש והדלקת הנרות היא הטבתם זהו דעת רבינו שהוא סובר שגם בבקר מדליק הנרות דכי כתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות פירוש בהטיבו בהדליקו. והאחרונים חולקים עליו ואומרים שאין הדלקת הנרות אלא בין הערבים ופירוש בהטיבו אינו הדלקה אלא תיקון הפתילות וכל זה תמצא באורך בתשובות הרשב"א סי' ש"ט ומ"ט. ומדברי רש"י שכתבתי בסמוך וממה שכתב בפירוש התורה נראה שדעתו כדעת האחרונים וכן נראה שהוא דעת הראב"ד ממה שכתב בפרק שני מעבודת יוה"כ וכן דעת אונקלוס. ע"כ.

אך ברעיא מהימנא בזוהר הקדוש כתוב כדעת הרמב"ם, שצריך להדליק את נרות המנורה שני פעמים בכל יום. וזה לשון הזוהר הקדוש (אמור פט.): **רעיא מהימנא** פְּקוּדָא דָּא, לְסַדָּרָא כַּהֲנָא בְּכָל יוֹמָא בּוּצִינִין בְּבֵי מַקְדְּשָׁא, וְהָא אוֹקִימְנָא בְּרָזָא דִּמְנוֹרָה. וְאִיהוּ רָזָא כְּגַוְונָא דִּלְעֵילָּא, בְּגִין דְּנָהִירוּ עִלָּאָה בְּמִשְׁחָ רְבוּ, נָחִית עַל רֵישָׁא דְּכַהֲנָא בְּקַדְמִיתָא לְבָתַר אִיהוּ אַדְלִיק וְאַנְהִיר כָּל בּוּצִינִין. דִּכְתִיב כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ וְגוֹ', וּכְתִיב כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו

❖ אוצר התמיד ❖

עָלָיו וְגוֹ'. וְעַל דָּא אִתְיְהִיב רְשׁוּ לְכַהֲנָא בִּלְחוֹדוֹי, לְסַדְּרָא בּוּצִינִין, וּלַאֲדְלָקָא לְהוֹן בְּכָל יוֹמָא תְּרֵין זִמְנִין, לָקֳבֵל נְהִירוּ דְּיחוּדָא תְּרֵין זִמְנִין, קָרְבְּנָא בְּכָל יוֹמָא, תְּרֵין זִמְנִין, וְכוּלָּא אִצְטְרִיךְ.

תרגום: מִצְוָה זוֹ, שֶׁיְּסַדֵּר הַכֹּהֵן בְּכָל יוֹם נֵרוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ בְּסוֹד הַמְּנוֹרָה. וְהוּא סוֹד כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, מְשׁוּם שֶׁהָאוֹר הָעֶלְיוֹן בְּשֶׁמֶן מְשִׁחָה יוֹרֵד עַל רֹאשׁ הַכֹּהֵן בָּרֹאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ הוּא מַדְלִיק וּמֵאִיר אֶת כָּל הַנֵּרוֹת, שֶׁכָּתוּב כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ וְגוֹ', וְכָתוּב כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו וְגוֹ'. וְעַל כֵּן נִתְּנָה רְשׁוּת לַכֹּהֵן לְבַדּוֹ **לְסַדֵּר אֶת הַנֵּרוֹת וּלְהַדְלִיק אוֹתָם בְּכָל יוֹם פַּעֲמַיִם, כְּנֶגֶד אוֹר הַיִּחוּד פַּעֲמַיִם, קָרְבָּן בְּכָל יוֹם פַּעֲמַיִם, וְהַכֹּל צָרִיךְ.**

וְעַל יְדֵי דְּכַהֲנָא נַהֲרִין בּוּצִינִין בְּכוּלָּא, עֵילָּא וְתַתָּא לְמֶחְדּוּ חֵידּוּ, וּלְאַשְׁכְּחָא חֵידּוּ בְּכָל סִטְרִין. בְּאַדְלְקוּתָא דְּבוּצִינִין, דְּהָא תְּרֵין אִלֵּין עַל יְדֵי דְּכַהֲנָא, לְאִשְׁתַּכְּחָא חֵידּוּ בְּכָל סִטְרִין, וְאִלֵּין אִינּוּן אַדְלְקוּתָא דְּבוּצִינִין וּקְטֹרֶת. וְהָא אוֹקִימְנָא (משלי כז) שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב.

תרגום: וְעַל יְדֵי הַכֹּהֵן מְאִירִים הַנֵּרוֹת בַּכֹּל, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחָה וּלְהַמְצֹא שִׂמְחָה בְּכָל הַצְּדָדִים, שֶׁהֲרֵי שְׁנֵי אֵלֶּה עַל יְדֵי הַכֹּהֵן, לְהַמְצִיא שִׂמְחָה בְּכָל הַצְּדָדִים, וְאֵלּוּ הֵם הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת וְהַקְטֹרֶת, וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. ע"כ.

כב. שורש ענין הדלקת נר חנוכה למטה מעשרה טפחים, מהמדרגות למנורה שבבית המקדש.

הנה בהדלקת נר חנוכה מתכוופפים להדליק את הנרות למטה מעשרה טפחים דוקא. ככתוב בגמרא (שבת כא:): נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה. ונפסק בשולחן ערוך (הלכות חנוכה תרעא ו) וז"ל: ומצוה להניחו למטה מי' טפחים. ע"כ. וכדאיתא בכתבי האריז"ל (פרי עץ חיים שער חנוכה) וז"ל: והנה בחנוכה, זו היה כוונת ההדלקה, שיכוין האדם כשמוריד ידו להדליק, כי היא למעלה מג' טפחים וכו', ולמטה מי' טפחים וכו', לכן אם הניח אותה בתוך י' יצא, כי כל זה נקרא מקומה, כיון שהיא נוטלת אור מן כל י', אבל למעלה מי' אין להניח. ע"כ.

ובספה"ק בת עין (חנוכה) ביאר בענין שצריך דוקא להתכופף כדי להדליק נר חנוכה וז"ל: דהנה איתא רזא דהשתחויה רזא דברכאין אינון, ובחינת חנוכה הוא רזא דהשתחויה, כמו שאמר המגיד זללה"ה על פסוק (בראשית כב ה) 'ואני והנער נלכה עד כה', שהוא מרמז על חנוכה שהוא כ"ה כסליו, ואח"כ 'ונשתחוה' כו', שהוא בחינת השתחואה, כמ"ש במשנה (מדות ב ג) שנתקנו י"ג השתחויות נגד י"ג פרצות שעשה מלכות הרשעה, ולכך מצוה להניחו בתוך עשרה, כדי לכרוע, שהוא רזא דהשתחויה. וענין רזא דהשתחויה הוא עד"ז, להשפיל את עצמו שהוא בחינת ענוה ושפלות, ומחמת זה הוא ממשיך השראת השכינה ושפע ברכה וחיים בזה העולם. ותיבת ענו"ה גימטריא יו"ם ליל"ה, לרמז שעל ידי ענוה הוא ממשיך

❖ אוצר התמיד ❖

בחינת יום שהוא אור לבחינת לילה שהוא חושך, בחינת עולם הזה הגשמי. ובחינת אור הוא בחינת י"ג מכילין דרחמי, שהוא מקור השפע והברכות, ועל ידי חנוכה שהוא בחינת ענוה רזא דהשתחויה, ממשיך שפע ברכות י"ג מכילין דרחמי על כנסת ישראל. ע"כ.

והנה הרי בחנוכה הכל הוא לרמז על ענין המנורה מבית המקדש, לזכר הנס שהיה במנורה בבית המקדש (ראה שו"ע ומשנ"ב הלכות חנוכה תרעא ז). וצריך לבאר היכן בבית המקדש היה הענין של להתכופף להדליק למטה מעשרה טפחים.

ויתבאר דהנה גובה המנורה הוא י"ח טפחים (מנחות כח: רמב"ם הלכות בית הבחירה ג י). לפני המנורה יש אבן ובה שלש מדרגות שעליה עומד הכהן ומיטיב את הנרות (תמיד ג ט, רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יא). והרי כל המדרגות שיש בבית המקדש גבהם חצי אמה (מדות ב ג). ואמה זו היא בת שש טפחים [כך עולה גם לפי שיטת רבי מאיר וגם לפי שיטת רבי יהודה במסכת כלים (יז י), וכן פסק הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ב ו)]. נמצא שגובה שלשת המדרגות שלפני המנורה ט' טפחים. ונמצא שהמנורה יותר גבוהה מהמדרגות ט' טפחים.

העולה מכך, שמרגלי הכהן המיטיב את הנרות, המנורה גבוהה רק ט' טפחים, והשלהבת בתוך י' טפחים.

נמצא שכאשר עומד הכהן על המדרגות ורוצה להיטיב את הנרות, צריך הכהן להתכופף אל למטה מעשרה טפחים, לגבי מקום עמידתו, כדי להיטיב את נרות המנורה.

ונראה שמכאן השורש להדליק את נרות החנוכה למטה מעשרה טפחים.

ועוד יש לבאר, שבגמרא (מנחות כט.) איתא: אמר רב גובהה של מנורה תשעה טפחים. ורק לאחר ששאלוהו ביאר רב שמה שאמר שגובה המנורה ט' טפחים, הכוונה ממקום יציאת הקנים מהמנורה עד למעלה. אך מהארץ עד לקנים יש עוד ט' טפחים, יחד גובה כל המנורה י"ח טפחים. עכ"פ רואים ממאמר זה של רב שעיקר מידת המנורה הוא ט' טפחים, והיינו כדאמרן שההדלקה הוא דוקא למטה מעשרה טפחים.

כתוב באריז"ל (פרי עץ חיים שער חנוכה) וז"ל: ודע, כי יש בה ג' יחודים, א' נגד נה"י, כי עד שם מגיע קומתה לבד, ובזה היחוד הוא הוי"ה אדני. ולפעמים הוא נגד החזה, ואז הוא הוי"ה אלהים. ולפעמים הוא שוה עד הכתר שלו, ואז הוא הוי"ה אהי"ה, וג' יחודים אלו, גי' נר. (עיקר כוונת נר חנוכה הוא, להוריד הארה למטה באלו הימים, כאלו היה הזווג עם בעלה פב"פ, שוה לו עד הכתר ברמ"ח אברים, הרי רמ"ח וב' דרועין, גי' נר. ושם הויה בזווג זה, הוא י"א ה"ה ו"י ה"ה). והנה בחנוכה היא נגד נה"י לבד, ואנו ממשיכין לה אור מג' יחודים אלו עליונים, לעשות אותה נר. והנה בחנוכה, זו היה כוונת ההדלקה, שיכוין האדם כשמוריד

❖ אוצר התמיד ❖

ידו להדליק, כי היא למעלה מג' טפחים, שהוא כנגד נה"י, שהם ג' טפחים, ולמטה מי' טפחים, שאינו עולה עד הראש, ואנו ממשיכין לה אור מן הראש. לכן אם הניח אותה בתוך י' יצא, כי כל זה נקרא מקומה, כיון שהיא נוטלת אור מן כל י'. אבל למעלה מי' אין להניח. וביום השבת, היא עולה עד הכתר שלו, ואז מקומה ממש בכל הי', ואז היא נקראת נר שבת שלימה. ע"כ. עולה מזה שאנו מדליקים למטה מעשרה טפחים, כדי להמשיך את אור היחוד השלם, בקומה שלימה, אל מקומה בנה"י. ע"כ.

אמנם בבית המקדש היה היחוד השלם תמיד (פרי עץ חיים שער התפילה פרק ז, ועוד). ונראה שעל כן היה גובה המנורה י"ח טפחים, שזה שלש אמות, כדי לרמז על היחוד השלם בקומה שלימה בחב"ד ובחג"ת ובנה"י.

אך מכל מקום יש במנורה בבית המקדש רמז אל ימי הגלות, שאף בימי הגלות יוכלו להמשיך את אור היחוד העליון אפילו למטה מעשרה טפחים, ע"י מצוות הדלקת נר חנוכה, שזה משורש נרות המנורה שבבית המקדש.

וכתב הרמב"ן (במדבר ח ב) על מה שנאמר באהרן הכהן 'שלך קיימת לעולם', שזה מרמז על נרות חנוכה שקיימים לעולם אף בימי הגלות. ואפשר לבאר שזהו 'מגיד שבחו של אהרן שלא שינה', שכבר בזמן בית המקדש [משכן נקרא מקדש (עירובין ב:)] היטיב את המנורה למטה מעשרה טפחים, דהיינו ע"י המדרגות כמו שביארנו, כדי להמשיך את האור העצום של המנורה גם אל ימי הגלות, שיאירו ע"י נרות חנוכה. וימשך אור היחוד בקומה שלימה למטה עד הנה"י.

נתבאר בספה"ק מאור עינים (חנוכה) וז"ל: שיעשה השם ניסים ונפלאות בחנוכה, ובכל שנה ושנה יש מפלת הרשעים של אומות העולם שונאי הדת, עד שיפלו ויתבטלו לגמרי, ויבוא משיח צדקינו במהרה בימינו, וזהו 'ערכתי נר למשיחי' (תהלים קלב יז), מן נר חנוכה הוא הערכה שיבוא משיח צדקינו, ויתבטלו כל הקליפות, וזהו עד שתכלה רגלי דתרמודאי, הוא הקליפה כדכתיב תרמוד בהרים. ע"כ.

ועל זה הדרך יש לבאר, שהרי הדלקת נרות חנוכה הוא הכנה למשיח צדקנו, כמו שכתוב 'ערכתי נר למשיחי', כדאיתא במאור עינים, על כן מדליקים נרות חנוכה למטה מעשרה טפחים, כדי לרמז את האופן שבו הכהן ידליק את המנורה בבית המקדש השלישי, שיהיה למטה מעשרה טפחים, כי יטיב את הנרות כשעומד על המדרגות והמנורה תהיה גבוהה ממקום רגליו רק ט' טפחים.

❖ אוצר התמיד ❖

ואז בזמן משיח צדקנו בבית המקדש השלישי, יהיה היחוד השלם, שמרומז בשלש האמות של גובה המנורה, שזה יחוד שלם בחב"ד בחג"ת ובנה"י.

וזה נרמז כבר בזמן הגלות, כאשר מדליקים נרות חנוכה, ומדליקים באותו האופן שבבית המקדש דהיינו למטה מעשרה טפחים, ועי"ז האור של היחוד השלם המרומז בשלש האמות גובה שבמנורה בבית המקדש ימשך כבר עכשיו עלינו, ע"י הדלקת נרות המנורה. והרי המנורה הוא מהאור הגנוז (בני יששכר).

ונתבאר בספה"ק מאיר עיני חכמים (שער ז), שהדלקת נרות חנוכה למטה מעשרה טפחים, הוא בסוד גודל מעלת חביבות ויקירות כנסת ישראל בגאולה העתידה במהרה בימינו שמעוררים במצות הדלקת נרות חנוכה, ככתוב בזוהר הקדוש (ויקרא ו.) וז"ל: מְתַל לְמַלְכָּא דְּרָגַז עַל מַטְרוֹנִיתָא, וַאֲשְׁדֵי לָהּ מֵהֵיכָלֵיהּ, לְזִמְנָא יְדִיעָא. כַּד הֲוָה מָטֵי הַהוּא זִמְנָא, מִיַּד מַטְרוֹנִיתָא הֲוָת עָאלַת וְתָבַת קָמֵי מַלְכָּא. וְכֵן זִמְנָא חַד, וּתְרֵין, וּתְלַת זִמְנִין. לְזִמְנָא בַּתְרַיְיתָא, אִתְרַחֲקַת מֵהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא, וַאֲשְׁדֵי לָהּ מַלְכָּא מֵהֵיכָלֵיהּ לְזִמְנָא רְחִיקָא. אָמַר מַלְכָּא, הַאי זִמְנָא לָאו הוּא כְּשְׁאָר זִמְנִין דְּהִיא תֵּיתֵי קָמַאי הָכִי, אֶלָּא אֲנָא אֵיזִיל עִם כָּל בְּנֵי הֵיכָלִי וְאַתְבַּע עָלָהּ. כַּד מָטָא לְגַבָּהּ, חָמָא לָהּ דְּהֲוָה שְׁכִיבַת לְעַפְּרָא. **מַאן חָמָא יְקָרָא דְּמַטְרוֹנִיתָא בְּהַהִיא זִמְנָא, וּבָעוּתִין דְּמַלְכָּא לְקַבְלָהּ עַד דְּאָחִיד לָהּ מַלְכָּא בִּידוֹי, וְאוֹקִים לָהּ, וַאֲיַיתֵי לָהּ לְהֵיכָלֵיהּ, וְאוֹמֵי לָהּ דְּלָא יְתְפְּרֵשׁ מִינָּהּ לְעָלְמִין, וְלָא יִתְרַחֵיק מִינָּהּ.** כְּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כָּל זִמְנִין דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּתָא, כַּד הֲוָה מָטֵי זִמְנָא, הִיא אֲתַיְאַת וְהַדְרַת קָמֵי מַלְכָּא. וְהַשְׁתָּא בְּגָלוּתָא דָּא לָאו הָכִי, **אֶלָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְחִיד בִּידָהָא, וְיוֹקִים לָהּ, וְיִתְפַּיֵּס בַּהֲדָהּ וְיָתִיב לָהּ לְהֵיכָלֵיהּ.** וְתָא חֲזֵי דְּהָכִי הוּא, דְּהָא כְּתִיב נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם, וְעַל דָּא כְּתִיב, (עמוס ט) בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת, הִיא לֹא תוֹסִיף קוּם כְּזִמְנִין אָחֳרָנִין, אֲבָל אֲנָא אוֹקִים לָהּ. וְעַל דָּא כְּתִיב בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִד הַנֹּפֶלֶת, אֲנִי אָקִים אֶת סוּכַּת דָּוִד. מַאן סֻכַּת דָּוִד. דָּא בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. הַנּוֹפֶלֶת, כְּמָה דִּכְתִיב נָפְלָה. וְדָא הִיא יְקָרָא דִּבְתוּלַת יִשְׂרָאֵל, וְתוּשְׁבַּחְתָּא דִּילָהּ. וְדָא אוֹלִיפְנָא בְּהַהִיא שַׁעֲתָא. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, וַדַּאי מָלִילְתָא עַל לִבָּאי, וְאִתְיְשָׁבָא, וְדָא בְּרִירוּ דְּמִלָּה. וְאַזְלָא הַאי, כְּמִלָּה חֲדָא דְּשָׁמַעְנָא וְשָׂכַחְנָא, וְהַשְׁתָּא רָווּחְנָא לָהּ, דְּתָנֵינָן, אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, זַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַכְרָזָא עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְיֵימָא, (ישעיה נב) הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם, כְּמַאן דְּאָחִיד בִּידָא דְּחַבְרֵיהּ וְיֵימָא הִתְנַעֲר, קוּם, כַּךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יוֹחִיד בָּהּ וְיֵימָא הִתְנַעֲרִי, קוּמִי. אָמַר לֵיהּ רִבִּי אַחָא, וְכֵן כָּל אִינּוּן בְּנֵי הֵיכָלָא דְּמַלְכָּא בְּלִישָׁנָא דָּא פַּתְחִין, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (ישעיה ס) קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ, הָא מַלְכָּא הָכָא, וַדַּאי כְּדֵין הוּא יְקָרָא דִּילָהּ, וְחֶדְוָותָא דִּכְלָּא, כַּד מַלְכָּא אִתְפַּיֵּס בַּהֲדָהּ. (כתיב (מלכים א א) ותבא בת שבע אל המלך החדרה כגוונא דא) בְּכָל אִינּוּן זִמְנִין אֵיהִי אָתַת לְגַבֵּי דְּמַלְכָּא, וְקָמַת קָמֵיהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב, (מלכים א א) וַתָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַתַּעֲמֹוד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. אֲבָל בְּזִמְנָא

❖ אוצר התמיד ❖

דָּא לָאו הָכִי, אֶלָּא מַלְכָּא יֵיתֵי לְגַבָּהּ, וְיִתְפַּיֵּס בַּהֲדָהּ, וְיֵתֵיב לָהּ לְהֵיכָלֵיהּ. הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (זכריה ט) הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבֹא לָךְ וַדַּאי, וְלָא אַנְתְּ לְגַבֵּיהּ, יָבֹא לָךְ, לְפַיְּיסָא לָךְ. יָבֹא לָךְ, לְאַקָּמָא לָךְ. יָבֹא לָךְ, לְאַשְׁלְמָא לָךְ בְּכֹלָּא. יָבֹא לָךְ, לְאַעְלָאָה לָךְ לְהֵיכָלֵיהּ, וּלְאִזְדַּוּוּגָא עִמָּךְ זִוּוּגָא דְּעָלְמִין, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (הושע ב) וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה. עי"ש.

ונתבאר בספה"ק מאיר עיני חכמים (שער ז), ובתוך הדברים כתוב וז"ל: ולזה אנו מניחין נר חנוכה סמוך לפתח בג' טפחים נגד נה"י דזעיר אנפין ששם יחוד הג', ונוטלת מן כל העשרה ואין אנו מעלין אותה כלל, רצ"ל כמו בשאר גאולות שנתעלה השכינה לקמי קוב"ה בסוד התנשאות השכינה, כמו ביציאת מצרים, אבל בהדלקת נר חנוכה אנו מרמזין על גאולה העתידה במהרה בימינו, אנו ממשיכין אור עליון למטה בסוד הנה מלכך יבוא לך, שמלכא ייתי לגבה לאתפייס בהדה ואתי לקבלא לאזדווגא עמה זווגא דעלמין דלא יתפרש מינה לעלמין. וזה בחנוכה שגימ' הוי"ה אדנ"י בסוד יחוד הג', נגד נה"י דזעיר אנפין, בהמשכת האור מן הראש אליו ונוטלת האור מכל הי' ספירות, והבן. ע"כ.

ויתכן דזה הענין שמדליקים נרות חנוכה למטה מעשרה טפחים, וממשיכים את האור לנה"י, ובזה מעוררים את הגאולה העתידה. וגם אז יטיב הכהן את הנרות על המדרגות למטה מעשרה טפחים כמו שנתבאר, אלא שאז כבר יהיה ביחודא שלים ממש, ועל כן המנורה בגובה שלש אמה. ואת האור הזה של היחוד מעוררים וממשיכים כבר בזמן הגלות ע"י הדלקת נרות חנוכה. ויהי רצון שבזכות הדלקת נרות חנוכה נזכה כבר לגאולה השלימה, ליחוד השלם, ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת, הנה מלכך יבוא לך, ערכתי נר למשיחי, במהרה בימינו בקרוב מאוד אמן.

משנה א

לֹא הָיוּ כוֹפְתִין אֶת הַטָּלֶה, אֶלָּא מְעַקְּדִין אוֹתוֹ. מִי שֶׁזָּכוּ בָּאֵבָרִים, אוֹחֲזִים בּוֹ. וְכָךְ הָיְתָה עֲקֵדָתוֹ, רֹאשׁוֹ לַדָּרוֹם וּפָנָיו לַמַּעֲרָב. הַשּׁוֹחֵט, עוֹמֵד בַּמִּזְרָח וּפָנָיו לַמַּעֲרָב. שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה. שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה. שָׁחַט הַשּׁוֹחֵט, וְקִבֵּל הַמְקַבֵּל. בָּא לוֹ לְקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, וְנוֹתֵן מִזְרָחָה צָפוֹנָה. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, וְנוֹתֵן מַעֲרָבָה דָּרוֹמָה. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִית:

לֹא הָיוּ כוֹפְתִין אֶת הַטָּלֶה, לא היו קושרים את הכבש בשתי ידיו לעצמם או בשתי רגליו לעצמם, כדי שלא לעשות כחוקות הגויים, שכך היו עושים כששוחטים לעבודה זרה[א], **אֶלָּא מְעַקְּדִין**

א. גמרא. רע"ב. תפארת ישראל. בגמרא יש שיטה נוספת שהטעם הוא שלא יהיה בזיון קדשים.

אוֹתוֹ, אלא מעקדים וקושרים כל יד עם הרגל שמאחוריו, [א] כמו שהיה בעקידת יצחק בן אברהם[ב].

מִי שֶׁזָּכוּ בָּאֵבָרִים, הכהנים שזכו בפים שהם יעלו את האברים לכבש, **אוֹחֲזִים בּוֹ**, אוחזים בכבש, כדי לסייע[ג].

וְכָךְ הָיְתָה עֲקֵדָתוֹ, ובאופן זה עוקדים את הכבש, **רֹאשׁוֹ לַדָּרוֹם**, כי היה נשחט בצד צפון למזבח, לכן הניחו את ראש הקרבן לדרום, דהיינו לצד המזבח, וזנבו לצפון. ולא ההיפך. כדי שאם ירביץ גללים לא יהיה זה סמוך למזבח[ד]. **וּפָנָיו לַמַּעֲרָב**, מעקם את ראש הקרבן, כדי שיהיה פניו בשעת השחיטה כנגד ההיכל, ככתוב[ה] וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה **לִפְנֵי ה'**.

הַשּׁוֹחֵט, עוֹמֵד בַּמִּזְרָח וּפָנָיו לַמַּעֲרָב. השוחט עומד בצד מזרח, ופניו למערב. שלא יהיה אחוריו אל היכל ה'[ו].

בצד צפון של המזבח יש טבעות[ז].

הטבעות הם בצד צפון, כי שם הוא מקום שחיטת קרבנות

ב. גמרא. רע"ב. תפארת ישראל. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין א י) וז"ל: כמעשה תמיד של שחר כך מעשה תמיד של בין הערבים. והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה הקרבנות. ולא היו כופתין את הטלה. שלא יחקו את המינין אלא אוחזין ידיו ורגליו בידיהן. וכך היתה עקידתו ראשו לדרום ופניו למערב.

ג. המפרש.

ד. רע"ב. תפארת ישראל.

ה. ויקרא א' י"א.

ו. המפרש. תפארת ישראל.

ז. עפ"י תפארת ישראל.

ח. מדות ג' ה'.

קדשי קדשים, וכל קרבנות הציבור הם קדשי קדשים[ט].

בתחילה, לפני שחיטת הקרבנות, כשרצו להפיל את הבהמה על הארץ כדי לשוחטה, היו מסרטים את הבהמה בין קרניה ונופל דם לתוך עיניה, וכך אינה מתחזקת לעמוד על רגליה. בא יוחנן כהן גדול, וביטל את זה מפני שזה נראה כמו מום[י].

או, שהיו מכים את הבהמה במקלות כדי להפילה לארץ. בא יוחנן כהן גדול וביטל את זה, מפני שאולי נעשית הבהמה טריפה, כי יתכן שניקב קרום המוח כנגד מקום ההכאה[יא].

ובמקום זאת התקין יוחנן כהן גדול טבעות[יב].

צורת הטבעת היא כמו קשת, חצי עיגול, ראשה האחד מחובר לריצפה עם ציר, ומגביה את הטבעת ומכנים את צואר

באר התמיד

ט. רמב"ם מדות ג' ה'.
התקינו את הטבעות דוקא במקום שכשר עבור קדשי קדשים, על אף שיכלו להתקין טבעות גם בדרום או בשאר צדדים ויהיה עבור קדשים קלים. ובנוסף למה שביאר הרמב"ם יתכן עוד לבאר שהטעם הוא כדי שלא יהיה טעות ולא ישחטו קדשי קדשים במקום שאינו ראוי להם.
ועוד יתכן שאולי המקום של שחיטת הקרבנות הוא בעיקר בצפון, על אף שקדשים קלים כשר גם בכל מקום בעזרה, אבל עיקר המקום המיוחד ליזה הוא בצד צפון, ועל כן עשו שם את הטבעות.

י. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י.

יא. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י. ואפשר להעיר שלכאורה מכיוון שיודעים באיזה מקום היכו את הבהמה, היו יכולים לעשות תקנה שצריך תמיד לבדוק את קרום המוח במקום ההכאה, כדי לדעת האם נעשית הבהמה טריפה. ותירץ המנחת יצחק (חלק ב סימן כז), שאין לעשות כן, מפני שאולי יקרה שישבח ולא יבדוק. ועוד תירץ, דאין לגרום נבילות וטריפות משום בל תשחית וכן משום תיקון הניצוצות או הגלגולים שבבהמה. ועל כן אפילו אם יבדוק וימצא טריפה ג"כ יעבור על איסור.

יב. גמרא סוטה מ"ח. וברש"י. יוחנן כהן גדול הזה הצדיק שתיקן את התקנות, הוא היה אחרי שמעון הצדיק (רמב"ם הלכות מעשר ט א). והוא אביו של מתתיהו בן יוחנן כהן גדול הנזכר בתפילת על הנסים (מאירי פתיחה למסכת אבות. ערוך לנר ראש השנה יח:).
ואינו יוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי (כסף משנה הלכות מעשר ט א), שהוא היה שנים רבות אח"כ, בימי שמעון בן שטח ומרתא בת ביתוס בימי החורבן (עי' תוס' הרא"ש קידושין סו.).

הבהמה לתוכה, וחוזר וכופף את הטבעת על צווארה, ומחבר את הראש השני של הקשת בריצפה. וזה כדי שלא תתנועע הבהמה בשעת השחיטה[יג].

יש עשרים וארבע טבעות. ומסודרים כך: שש שורות, ובכל שורה יש ארבע טבעות. ויש אומרים שעשרים וארבע הטבעות מסודרים בארבע שורות, שבכל שורה יש שש טבעות[יד].

אף על פי שאת כל הקרבנות שוחטין כל משמר על הטבעת שלהם, בשבוע שלהם, מכל מקום קרבנות התמיד יש להם טבעות מיוחדות להם, ואינו משתנה לפי המשמר[טו].

כתוב בפסוק שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד[טז]. ממה שכתוב 'שנים ליום', לומדים שצריך לשחוט את התמיד כנגד היום[יז], דהיינו כנגד השמש.

באר התמיד

יג. תפארת ישראל מדות ג' ה'. ועפ"י הרא"ש מדות ג' ה'.

יד. מדות ג' ה'.

טו. תפארת ישראל.

טז. במדבר כ"ח ג'.

יז. יומא סב:

וז"ל הגמרא: לכדתניא (במדבר כח ג) 'שנים ליום' כנגד היום, אתה אומר כנגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר 'את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים' הרי חובת היום, אמור ומה אני מקיים 'שנים ליום', כנגד היום. כיצד, תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה, ושל בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על טבעת שניה.

ברש"י וז"ל: **כנגד היום.** כנגד זריחת השמש: **או אינו אלא חובת היום. ובא** ללמד שיהו שנים לכל יום: **על קרן מערבית צפונית.** של מזבח, שהשמש באה מן המזרח לפיכך מושכו השוחט לצד מערב להרחיקו מן כותל המזרח בכל יכולת, מפני שהכתלים גבוהים והחמה שחרית בשיפולו של רקיע וצל הכותל עומד כנגדה, וצפונית משום דקדשי קדשים שחיטתן על ירך המזבח צפונה ושם היה בית המטבחיים והטבעות קבועות ברצפה לתת ראש הבהמה לתוכן, והן עשרים וארבעה כמנין המשמרות ומקומן עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע קבועות בששה סדרים: על טבעת שניה. **לא** בטבעת שאצל המזבח **אלא** בשניה לה המשוכה לצד צפון, ופני השוחט וצואר הבהמה באלכסון לצד מזרחית צפונית שמשם השמש באה שחרית, וטעמא

השמש נקרא ׳יום׳, כמו שכתוב[יח] וּבְתַחַפְנְחֵס חָשַׁךְ הַיּוֹם[יט].

שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, את הקרבן תמיד שמקריבים בבוקר, שוחטים בצד מערב, כדי שיהיה כנגד השמש שנמצא בבוקר בצד מזרח[כ].

וזה בצד צפון מהמזבח[כא]. ככתוב[כב] וְשָׁחַט אֹתוֹ **עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה**.

עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה. ואינו שוחט על הטבעת הכי קרובה למזבח, אלא על הטבעת השניה לה. היה ראוי לשחוט על הטבעת הראשונה, אלא לא רצו לקרב אותו כל כך למזבח בלי הפסק, גזירה שמא יטיל גללים[כג].

באר התמיד

דטבעת שניה לא ידענא, ואני שמעתי כדי שתהא הראשונה מסייעתו להאחז בה רגלי הבהמה שלא תהפך, ושל בין הערבים שהחמה באה מן המערב מושך עצמו לצד מזרח בכל יכולת, ופניו למערב דרום באלכסון שזריחת החמה באה משם.

יח. יחזקאל ל׳ י״ח. פירוש הפסוק כתב המלבי״ם וז״ל: עד שתגיע המלחמה לתחפנחס, ששם היה בית פרעה, ושם טמן ירמיהו אבנים במלט במלבן אשר בפתח בית פרעה כמ״ש (בירמיהו מ״ג שם), לכן אמר כי שם חשך היום, ממשיל שמן התחלת המלחמה התחיל היום לערוב עד הגיע לתחפנחס ששם חשך היום לגמרי.

במצודת ציון: חשך. ענין מניעה כמו ולא חשכת.

יט. רמב״ם. תפארת ישראל.

כ. רמב״ם. רש״י יומא סב:

כא. רש״י יומא סב:

כב. ויקרא א׳ י״א.

כג. תוס׳ יומא סב:

אבל המפרש כתב טעם אחר, וז״ל: על טבעת שניה. לאו בטבעת שניה של סדר ראשון שהוא אצל המזבח אלא בטבעת ראשונה שהוא אצל הקרן בסדר השני המשוכה לצד צפון ופני השוחט וצואר בהמה לצד מערב צפון באלכסון כדי שלא יעכב אור השמש לבא וטעמא דבטבעת שניה שהיא מתרחקת מן המזבח שגבוה עשרה שיוכל לראות דרך עליו השמש ויותר מכאן לא היה צריך להרחיק ואם היה שוחט בסדר הראשון א״כ היה המזבח מעכב אור השמש לבא על ידו של שוחט שהרי המזבח גבוה י׳ אמות וסדר ראשון של טבעות אינו רחוק מן המזבח אלא ח׳ אמות.

שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הָיָה נִשְׁחָט עַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, את הקרבן תמיד שמקריבים בין הערביים, שוחטים בצד מזרח, כדי שיהיה כנגד השמש שכבר זז ונמצא אז בצד מערב[כד].

וזה בצד צפון מהמזבח[כה]. ככתוב[כו] **וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה.**

עַל טַבַּעַת שְׁנִיָּה. ואינו שוחט על הטבעת הכי קרובה למזבח, אלא על הטבעת השניה לה. היה ראוי לשחוט על הטבעת הראשונה, אלא לא רצו לקרב אותו כל כך למזבח בלי הפסק, גזירה שמא יטיל גללים[כז].

באר התמיד

כד. רמב"ם. רש"י יומא סב:

כה. רש"י יומא סב:

כו. ויקרא א' י"א.

כז. תוס' יומא סב:

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין א יא–יב) וז"ל: **יא.** תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שנייה. ושל בין הערבים על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שנייה כדי שיהיה כנגד השמש. דברי קבלה הן שיהיו נשחטין כנגד השמש.

יב. טעו או שגגו אפילו הזידו ולא הקריבו תמיד של שחר יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים אמורים בשנתחנך המזבח. אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים. שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

מקום שחיטת קרבנות התמיד

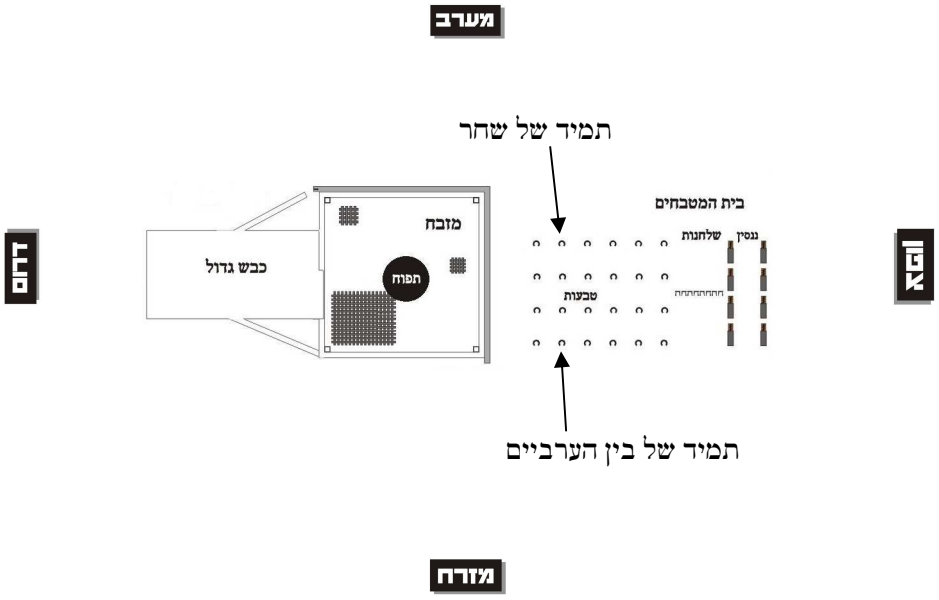

[ב] **שָׁחַט הַשּׁוֹחֵט**, מי שזכה בפים שהוא ישחט, שוחט את קרבן התמיד[כח], **וְקִבֵּל הַמְקַבֵּל**, וכהן אחר מקבל את הדם למזרק[כט]. והוא הכהן השני שזכה בפים[ל].

[ג] הכהן הולך לזרוק את הדם על המזבח. והזריקה היא כמו כל קרבן עולה[לא]. **בָּא לוֹ לְקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית**, הולך לקרן מזרחית

באר התמיד

כח. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ד יא) וז"ל: **וצריך** שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים. לשם הזבח. ולשם הזובח. ושהזבח להשם ברוך הוא. ושיקטירו לאישים. ושהקטרתו לריח בלבד. ושריח זה נחת רוח לפני השם. **ואם** שחט סתם כשר כמו שביארנו. והשוחט חטאת **ואשם צריך** שתהיה מחשבתו לשם **אותו החטא שבא** עליו.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ה א) וז"ל: כבר **ביארנו** ששחיטת הקדשים כשירה בזרים ומקבלת הדם **ואילך** מצות כהונה וכל הזבחים קיבול דמן בכלי שרת ביד כהן. **אבל** מקום שחיטתן ומקום קיבול דמן **אינו** שוה בכלן.

כט. בכלי הנקרא מזרק מקבלים **את** דם הקרבנות. בשמות (כז ג): וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת. ברש"י: **ומזרקותיו**. לקבל בהם דם הזבחים.

ביומא (ד ג, ה ד): שְׁחָטוֹ וְקִבֵּל בַּמִּזְרָק אֶת דָּמוֹ.

בענין צורת המזרק, בפסחים (ה ה): הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, וּבִידֵיהֶם כָּזִיכֵי כֶסֶף וְכָזִיכֵי זָהָב. שׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ כֶּסֶף כֶּסֶף, וְשׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ זָהָב זָהָב. **לֹא** הָיוּ מְעֹרָבִין. וְ**לֹא** הָיוּ לַכָּזִיכִין שׁוּלַיִם, שֶׁמָּא יַנִּיחוּם וְיִקָּרֵשׁ הַדָּם. ברע"ב: **ולא היו לבזיכים שולים**. רחבים היו מלמעלה ותחתיהם חדים כדי שלא יוכלו לישב על הקרקע.

ברמב"ם וז"ל: והבזך מחודד כצורה זו [הציור מכתי"ק הרמב"ם]:

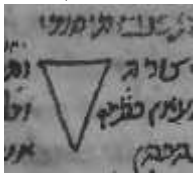

ל. בדלעיל פרק ג' משנה א'. כתב התפארת ישראל וז"ל: ועומד המקבל בשעת קבלת הדם כנגד השוחט **באלכסון**, דהשוחט עומד במזרח, ופניו למערב, והמקבל עומד במערב הבהמה, **אחוריו** לצפון ופניו לדרום, כדי שלא **יהא אחוריו** כלפי ההיכל, ולהכי פני המקבל לדרום **ולא** לצפון, כדי שיהיה מוכן להוליך הדם למזבח ולזרקו, דהמקבל **הוא** הזורק.

לא. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ה ו) וז"ל: העולה **והאשם** והשלמים בין של יחיד בין של **צבור** זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שוה לעולה. **וכיצד הוא** עושה. כשלוקח הכהן הדם במזרק וזורק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זויות המזבח **באלכסון** מחצי המזבח ולמטה על קרן

צפונית של המזבח, ועומד למטה על הרצפה כנגד קרן זו, **וְנוֹתֵן מִזְרָחָה צָפוֹנָה**, וזורק את הדם מהמזרק לקרן מזרחית צפונית, ומתכוון שיגיע הדם גם למזרח וגם לצפון[לב].

מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, אחר כך הולך לקרן מערבית דרומית של המזבח, **וְנוֹתֵן מַעֲרָבָה דָּרוֹמָה**, וזורק את הדם מהמזרק לקרן מערבית דרומית, ומתכוון שיגיע הדם גם למערב וגם לדרום[לג].

שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִית, והדם שנשאר במזרק לאחר זריקת הדם, שופך ליסוד דרומי במזבח. כדין קרבן עולה.

לאחר הזאת דם הקרבנות, כל אחד לפי הלכותיו, שופכים את הדם שנשאר ליסוד המזבח[לד]. את דם החטאות הפנימיות שופכים ליסוד המערבי, ואת דם שאר הקרבנות ליסוד דרומי[לה].

ביסוד המזבח, בפינה המערבית דרומית שלו, יש שני נקבים. שיירי הדמים שניתנים על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי, יורדים בנקבים האלו[לו].

באר התמיד

מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית. ומתכוין בשיזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזויות כמין ג״ם. כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבעה כתלי המזבח לפי שנאמר בעולה ובשלמים (ויקרא ז ב, ויקרא ט יב, ויקרא ט יח) ׳סביב׳ והוא הדין לאשם. ושירי הדם נשפכין על היסוד הדרומי.

לב. תפארת ישראל. ברמב״ם וז״ל: וכבר נתבאר בחמישי דזבחים שהעולה דמה טעון שתי מתנות שהן ארבע, ובארנו שם שענינו שיזה דמה על שתי הקרנות שבאלכסון, ובאר כאן כי אותן שתי הקרנות הם מזרחית צפונית ומערבית דרומית וכמו שציירנו בחמישי דזבחים.

לג. תפארת ישראל.

לד. רמב״ם במדות ג׳ ב׳. זבחים פרק ה׳.

לה. רע״ב ותפארת ישראל במדות ג׳ ב׳.

לו. מדות ג׳ ב׳.

עד עכשיו התבאר סדר השחיטה והזריקה. במשניות הבאות יתבאר סדר הפשטת העור, וניתוח, וכיצד מעלים את האברים לכבש[לז].

לז. המפרש.

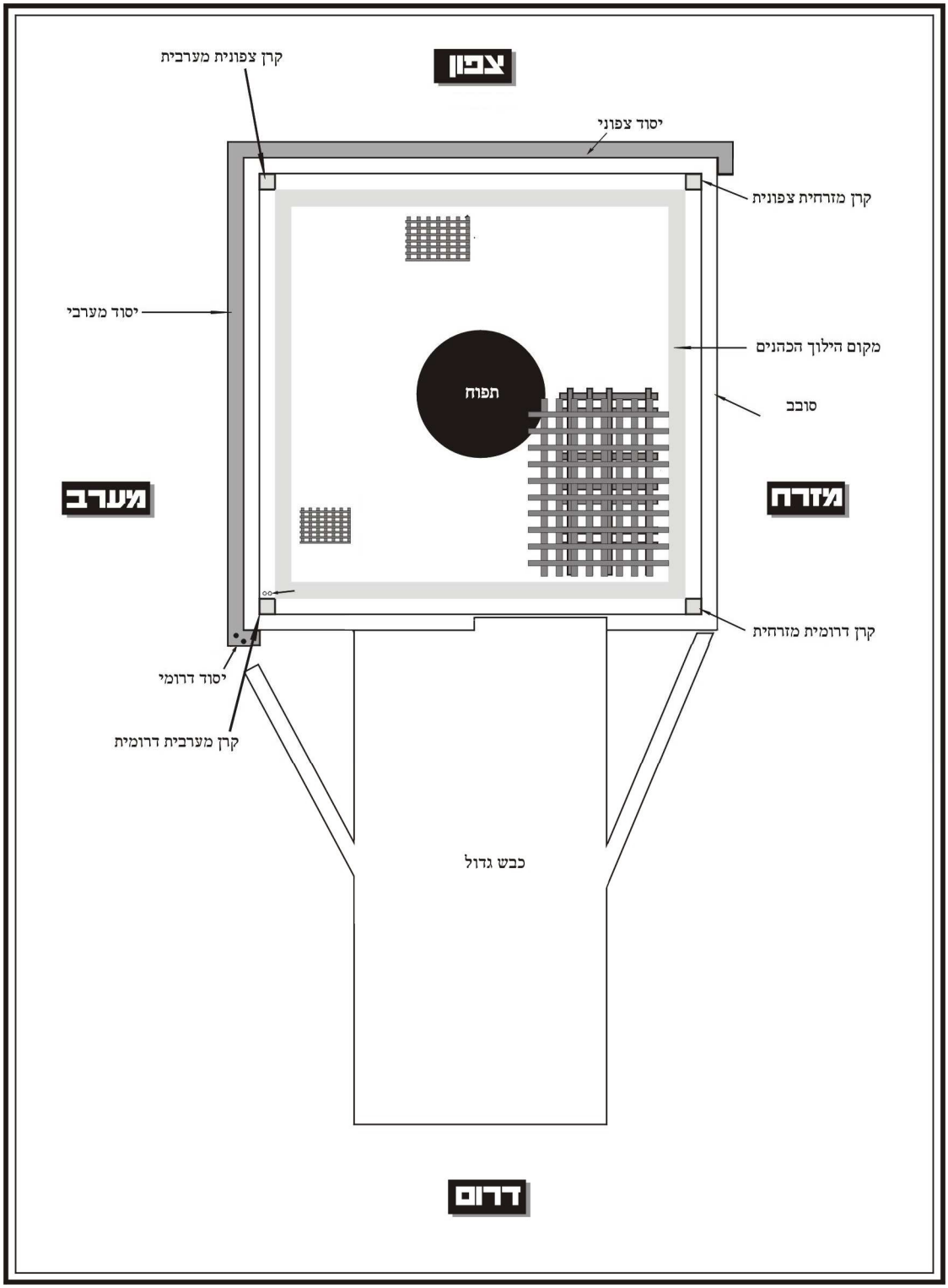
צפון
קרן צפונית מערבית
יסוד צפוני
קרן מזרחית צפונית
יסוד מערבי
מקום הילוך הכהנים
תפוח
סובב
מערב
מזרח
קרן דרומית מזרחית
יסוד דרומי
קרן מערבית דרומית
כבש גדול
דרום

משנה ב

לֹא הָיָה שׁוֹבֵר בּוֹ אֶת הָרֶגֶל, אֶלָּא נוֹקְבוֹ מִתּוֹךְ עֲרִכּוּבּוֹ וְתוֹלֶה בּוֹ. הָיָה מַפְשִׁיט וְיוֹרֵד עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לֶחָזֶה. הִגִּיעַ לֶחָזֶה, חָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ וּנְתָנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ. חָתַךְ אֶת הַכְּרָעַיִם וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהֶן. מֵרַק אֶת הַחֻפְשִׁטּ, קָרַע אֶת הַלֵּב וְהוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. חָתַךְ אֶת הַיָּדַיִם וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהֶן. עָלָה לָרֶגֶל הַיְמָנִית, חָתְכָה וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, וּשְׁתֵּי בֵיצִים עִמָּהּ. קָרָעוֹ, וְנִמְצָא כֻּלּוֹ גָּלוּי לְפָנָיו. נָטַל אֶת הַפָּדָר וּנְתָנוֹ עַל בֵּית שְׁחִיטַת הָרֹאשׁ מִלְמַעְלָן. נָטַל אֶת הַקְּרָבַיִם וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָהֶם לַחֲדִיחָן. וְהַכֶּרֶס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית מְדִיחִין כָּל צָרְכָּהּ. וְהַקְּרָבַיִם מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּמַעְוֹטָהּ, עַל שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים:

בסדר הקרבת קרבן עולה[לח] נאמר: וְהִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ[לט]. וזה סדר ההפשט והניתוח:

באר התמיד

לח. קרבן תמיד הוא קרבן עולה.

לט. ויקרא א׳ ו׳. ברש״י: **והפשיט את העולה.** מה תלמוד לומר העולה, לרבות את כל העולות להפשט ונתוח. **אותה לנתחיה. ולא נתחיה לנתחים.**

ברמב״ם (הלכות מעשה הקרבנות ו א–ט) וז״ל: **א.** מצות עשה לעשות העולה כמשפטה הכתובה בתורה. וכיצד מעשה העולה שוחט וזורק הדם כמו שביארנו. ומפשיט ומנתח ומקטיר כל הנתחים על גבי המזבח שנאמר (ויקרא א ט) ׳והקטיר הכהן את הכל המזבחה׳.

ב. צמר שבראשי כבשים ושיער שבזקן התיישים והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהן מחוברין מקטירין את הכל. ואם פרשו לא יעלו שנאמר (דברים יב כז) ׳עולותיך הבשר והדם׳ וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר. וכן גחלת שפקעה מעל המזבח לא יחזיר.

לֹא הָיָה שׁוֹבֵר בּוֹ אֶת הָרֶגֶל, לא היה שובר את רגל הבהמה, **אֶלָּא נוֹקְבוֹ**, אלא עושה נקב **מִתּוֹךְ עֲרְכּוּבּוֹ**, מעל הברך במקום צומת הגידין[מ], בין הגידין לעצם[מא], **וְתוֹלֶה בּוֹ**. וכך תולה את הבהמה על אחד מהנסיון[מב].

באר התמיד

ג. איברים שפקעו מעל המזבח אם יש בהן ממש אפילו פקעו אחר חצות הלילה יחזיר. שנאמר (ויקרא ו ב) 'על מוקדה על המזבח כל הלילה' אם אין בהם ממש אפילו פקעו קודם חצות לא יחזיר. נתחרך הבשר ויבש עליהן כעין ופקעו קודם חצות יחזיר אחר חצות לא יחזיר.

ד. כשמנתח איברי העולה מוליכין את כל הנתחים לכבש ומולחין אותם שם. ואחר כך מעלין כל האיברים לראש המזבח. ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח. וזורק כל האיברים על האש שנאמר (דברים יב כז) 'הבשר והדם' כשם שהדם בזריקה כך כל הבשר בזריקה. ואחר שזורקן חוזר ועורך אותן על האש שנאמר (ויקרא א יב) 'וערך הכהן אותם' ואיברים שצלאן ואחר כך העלן למזבח אין בהם משום ריח ניחוח.

ה. כיצד מנתחין את העולה. לא היה שובר את הרגל אלא נוקבו ותולה בו ומפשיט. ואם היה שור מפשיטו בלי תלייה. ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה. הגיע לחזה חותך את הראש ונותנו לכהן. וחותך את הכרעים ונותנן לאחר ומשלים את ההפשט. וקורע את הלב ומוציא את דמו. וחותך את הידים ונותנן לאחר. עלה לרגל ימיני חותכו ונותנו למי שזכה בראש ושתי ביצים עמה. ואחר כך קורע את הבהמה עד שיגלו (את) המעים. ונוטל את הפדר ונותנו על הראש מלמעלה על בית השחיטה. ונוטל את הקרביים ונותנן לאחר.

ו. הולך ומדיחן במים שנאמר (ויקרא א יג) 'והקרב והכרעים ירחץ במים' לא ביין ולא במזג ולא בשאר משקין. וכל המימות כשרין. כמה מדיחן. הכרס מדיחין אותה בבית [המדיחין] כל צרכה. הקרבים אין פוחתין משלש פעמים. ומדיחין אותן על שלחנות של שיש שבין העמודים.

ז. נטל את הסכין ומפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ואינו מזיז הכבד ממקומו. ונוקב את החזה ונותנו לאחר. ועולה לדופן הימנית וחותך ויורד עד השדרה ולא יגע בשדרה. עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות חותכה ונותנה לאחר והכבד תלויה בה.

ח. בא לו לגרה מניח בה שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן. חותכה ונותנה לאחר והקנה והלב והריאה תלויין בה. בא לו לדופן השמאלית ומניח בה שתי צלעות רכות מלמעלה ושתי צלעות רכות מלמטה וכך היה מניח בחברתה. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע צלעות בזו. חותכה ונותנה לאחר והשדרה עמה והטחול תלוי בה.

ט. בא לו לעוקץ חותכו ונותנו לאחר. והאליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמה. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה לאחר. וכסדר זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה. ואלו הן הנתחין האמורין בתורה (ויקרא א ו) 'ונתח אותה לנתחיה'.

מ. תפארת ישראל.

מא. רא"ש.

מב. תפארת ישראל.

אחד מהננסין[מג]

באר התמיד

מג. התמונה לדוגמא להמחשה בלבד.

נַפְסִין: שמונה עמודי אבן נמוכים[מד] ורחבים[מה], ועליהם חתיכות מרובעות מעץ ארז. בריבועי העץ קבועים ווים מברזל[מו], דהיינו ברזל שראשו כפוף[מז]. ולאחר השחיטה תולים את הבהמה על הווים שב'ננסין', וכך מפשיטים את העור ממנה[מח].

יש שלש שורות של 'אונקליות', אחד יותר גבוה מהשני[מט].

ה'אונקליות', הם בשלשת הצדדים של המרובעים, אבל לא בצד מערב, כדי שלא יעמוד ואחוריו אל ההיכל[נ].

באר התמיד

מד. רע"ב (מדות פרק ג משנה ה). **תפארת ישראל** (מדות פרק ג משנה ה).

מה. **ראש.** וכמו **אדם ננס שהוא נמוך ורחב** (ראש מדות פרק ג משנה ה).

מו. **רמב"ם** (מדות פרק ג משנה ה).

מז. **ראב"ד** (תמיד ל:).

מח. מדות פרק ג' משנה ה'.

מט. רר"ש במדות ג' ה'. וכן פירש הרע"ב במדות ג' ה'.

נ. **ראבי"ה.** וכדעתו נקטו התוספות יום טוב במדות ג' ה', **והתפארת ישראל.**

ולכאורה שני פירושים אלו חולקים, דלהרע"ב שלש סדרים, הכוונה שלש אחד יותר גבוה מהשני. אולם להראבי"ה הכוונה שלש צדדים של העמוד.

אמנם אפשר לבאר שאין זה מחלוקת, והיו גם שניהם יחד, דהיינו שהיו שלש אונקליות אחד יותר גבוה מהשני, והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד. וגם להרר"ש והרע"ב יבוא פירוש זה על נכון, כי גם לדעתם יש שורות של אונקליות, ולא רק אחד בודד [ברר"ש איתא כן במפורש, וכן משמע גם ברע"ב]. וכן כתוב במשנה 'סדרים' דהיינו שורות. ואם נאמר שהשורות של האונקליות הם אחד ליד השני באותו צד של העמוד, מה התועלת בזה, הלא הבהמה גדולה ואיך יוכלו להפישיט כמה יחד. על כן צריך לומר שהשורות הם בצדדי העמוד, דהיינו שיש בכל אחד מהצדדים אונקליות, ויחד הם נעשים שורה. וכך אפשר להפשיט כמה בהמות יחד בכל אחד מצדדי העמוד. וודאי שגם הרר"ש והרע"ב יסכימו שבצד מערב אין אונקליות, כי אסור לעמוד ואחוריו אל ההיכל.

ומצד שני, גם הראבי"ה לשיטתו יסכים שיש כמה אונקליות אחד יותר גבוה מהשני בכל אחד מהצדדים, דכן הוא הלשון סדרים שפירושו שורות במשנה.

ובדרך זה יתבאר שאין מחלוקת, והיו שלש אונקליות אחד יותר גבוה מהשני. והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד.

ויתכן רק שחולקים מהו פירוש תיבת 'סדרים' במשנה, האם הכוונה על שורה מלמטה למעלה, או הכוונה על שורה מימין לשמאל.

ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

האונקליות הם באורך שלשה טפחים. שני טפחים שקועים בתוך העץ, וטפח אחד בולט לחוץ[נא].

לאחר השחיטה תולים את הבהמה על הווים שב׳ננסין[נב].

באר התמיד

ובדרך זה אפשר לבאר גם כן את מחלוקת תנא קמא והיש אומרים בתחילת משנה זו, בענין שורות הטבעות.

נא. רא״ש, ועי״ש.

כתוב ביחזקאל (מ מג): וְהַשְׂפָתַיִם טֹפַח אֶחָד מוּכָנִים בַּבַּיִת סָבִיב סָבִיב.

ברש״י: **והשפתים טופח אחד.** אונקליות של ברזל קבועין בעמודי ננסין שבבית המטבחים בצפון לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים הוא ששנינו בפסחים אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים ובכתלים שבהם תולין ומפשיטין וכן ת״י ועונקלין נפקין פשך חד.

במלבי״ם: והשפתים טפח אחד, פירוש אונקלאות של ברזל קבועים ויוצאים טפח מאחורי עמודים נמוכים לתלות ולהפשיט בהם את הקדשים (כמ״ש בפ״ה דפסחים ובפ״ג דמדות), והם היו מוכנים בית סביב סביב, קבועים בעמודים שעמדו סביב השלחנות כי ביניהם היו שלחנות [כדתנן פ״ג דמדות שלחנות של שיש בין העמודים, שהשיש מקרר ושומר הבשר שלא יסריח].

נב. הציור דלהלן נעתק מספר ׳עבודת הקרבנות׳, ברשות המו״ל. ותשוח״ח. הציור נעשה ע״י הרה״ג **אמתי בן–דוד שליט״א.**

הציור שאחריו ברשות הרה״ג **אמתי בן–דוד שליט״א,** בעמ״ח ספר ׳נר תמיד׳. ותשוח״ח.

הָיָה מַפְשִׁיט וְיוֹרֵד עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לֶחָזֶה. מפשיט את העור מרוב הבהמה עד שמגיע לחזה. ולעת עתה מפסיק להפשיט עד אחר שיחתוך את הראש[נג].

כאשר **הִגִּיעַ לֶחָזֶה,** ונעצר מלהפשיט, **חָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ,** חתך את הראש. מפני שהראש קודם בהקטרה לכן ראוי לחותכו קודם[נד]. ואינו מפשיט את העור מהראש[נה]. **וְנָתְנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ,** ונותן את הראש לכהן שזכה להעלותו לכבש.

חָתַךְ אֶת הַכְּרָעַיִם, חתך מכל רגל מארבע רגלי הבהמה, את החלק התחתון עד הברך, **וְנָתָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָהֶן.** ונותן אותם לכהן שזכה להעלותם לכבש. והכהן הולך ורוחץ אותם במים, כמו שנאמר[נו], 'וְהַקֶּרֶב **וְהַכְּרָעַיִם** יִרְחַץ בַּמָּיִם'[נז].

מֵרַק אֶת הַהֶפְשֵׁט, גמר להפשיט את העור מהחזה והשאר[נח].

באר התמיד

נג. בתפארת ישראל: עד שהוא מגיע לחזה. אז הניח מלגמור ההפשט עד שיחתוך תחלה הראש שאין צריך הפשט, ואם יפשיט החזה תחלה יפול העור ממילא למטה עד סמוך לראש, דהרי הצואר אין העור מחובר בו (כחולין פ"ט מ"ג), ועל ידי זה יהיה קשה לחתוך הראש בצמצום סמוך לצואר.

נד. המפרש. תפארת ישראל. בתפארת ישראל: והא דלא חתך הראש קודם הפשט, ה"ט מדכתיב הפשט תחילה, והפשיט ונתח.

נה. הראש אינו בכלל הפשטה (חולין כז.). רא"ש. תפארת ישראל.

נו. ויקרא א' י"ג.

נז. תפארת ישראל.

נח. תפארת ישראל. ברמב"ם: כבר אמרנו בכפורים כי מירוק נקרא סיום הפעולה איזו פעולה שתהיה, ושם אמרו 'ומירק אחר שחיטה על ידו', ענינו השלים את השחיטה, וכך אמרו כאן 'מירק את ההפשט', רוצה לומר גמר את ההפשט והסיר כל העור.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ה יח–כא) וז"ל: יח. כל הזבחים מקטירין אימוריהן על גבי המזבח אחר שזורקין הדם תחילה וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהן. ואין מפשיטין אותן עד שיזרק הדם. חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל שנאמר (ויקרא ט כז) 'את עורם ואת בשרם' נמצאת אומר זורק תחילה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא האימורין ומקטיר.

קָרַע אֶת הַלֵּב וְהוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. מכנים ותוחב את ידו דרך בית השחיטה, עד שמגיע ללב, וקורעו ופותחו, כשעדיין הלב מחובר במקומו, כדי שהדם יזוב דרך בית השחיטה לארץ. וזה כדי שלא ילכלך את הנתחים אחר כך כשינתח את הבהמה, וכן לא ילכלך את בגדי הכהונה[נט].

וצריך להוציא את הדם הזה, מפני שכאשר השה צמא גונח בשעת השחיטה וממשיך את הדם מבית השחיטה, והוא הדם

באר התמיד

יט. כל עורות קדשי הקדשים לכהנים בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד שנאמר (ויקרא ז ח) 'עור העולה אשר הקריב' אבל עורות קדשים קלים לבעלים. וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה שנאמר (ויקרא ז ח) 'עולת איש' עולה שעלתה לאיש.

כ. כל קדשי הקדשים שאירע בהן פיסול קודם הפשטן אין עורותיהן לכהנים. לאחר הפשטן עורן לכהנים. וכל העורות מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן מערב שבת לערב שבת.

כא. המתפים עולתו לבדק הבית. וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים שדינן שיקרבו עולות. אין עורותיהן לכהנים שנאמר (ויקרא ז ח) 'עולת איש' פרט לעולת הקדש. אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית. אחד עולת איש או אשה או עכו"ם או עבד עורותיהן לכהנים לא נאמר 'איש' אלא להוציא ההקדש.

נט. תפארת ישראל. בתפארת ישראל וז"ל: לא שקרע הלב ממקום חבורו, דהרי עדיין הבהמה סגורה, גם אין לומר שאחז הקנה שתלוי דרך הצואר ותלשו מהלב, דהרי לקמן (במ"ג) קאמר שנשאר הלב תלוי בקנה ובגרה, וגם אין לומר דקורע הבהמה נגד הלב, דהרי הלב מונח נגד החזה, והרי תנן לקמן שקודר החזה שלם, וכתב הרא"ש שנראה שמשנה זו אין מקומה כאן, אלא אחר אותה משנה דקרעו ונמצא כולו גלוי לפניו, ואחמ"כ רבינו דוחק הוא לשבש כל הנוסחאות, (ועי' מ"ש לעיל פ"ב סי' ל"ו), ולולא מסתפינא היה נראה לי דרצה לומר דתוחב ידו דרך בית השחיטה עד שמגיע ללב, וקורעו ופותחו בעודו מחובר, כדי שהדם שכנוס בו בשעת שחיטה, יזוב דרך בית השחיטה לארץ, שלא יתלכלכו הנתחים אח"כ כשינתח הבהמה, והרי גם מקום השחיטה מכסה בפדר מה"ט, או נראה לי דלהכי מוציא דמו שלא יזוב דם שבו אחר כך על ידי הכהן המקריבו ולא ירגיש, והרי דם יבש חוצץ (כי"ד קצ"ח ט"ו), או יזוב על בגדי כהונה, והרי בגדי כהונה שנתלכלכו ועבד בהן עבודתו פסולה (כזבחים די"ח), וגם אין מכבסין אותן מלכלוכן (שם), משא"כ המפשיט כשתחב ידו לתוך בית השחיטה, היה נשמר מללכלך בגדיו, ורוחץ ידיו ומנגבן מיד אח"כ, אמנם אין להקשות אם כן מה"ט היה ראוי לקרוע הלב מיד קודם הפשט וחתיכת הראש, דנראה לי דה"ט, משום דראש העולה אינו בכלל הפשט (כחולין דכ"ז א'), ואם היה קורע הלב קודם שחתך הראש, היה הדם זב על הראש ויתלכלך.

הקרוש הנמצא בלב, והרי זה כמו דם שנשפך ולא נתקבל בכלי ופסול למזבח[ס].

חָתַךְ אֶת הַיָּדַיִם, חותך את הרגליים הקדמיות. וחותכם עד למעלה מהכתף שהוא מקום חבורם בגוף, אבל הפרקים התחתונים של הרגלים עד הברכיים, כבר חתך בתחילה[סא]. **וְנָתָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָהֶן**. ונותן את הידים לכהן שזכה להעלותם לכבש.

עָלָה לָרֶגֶל הַיְמָנִית, חָתָכָהּ וְנָתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, וּשְׁתֵּי בֵיצִים עִמָּהּ. עלה לרגל האחורית הימנית, וחתך אותה עד מקום חיבורה בגוף, חוץ מהפרק התחתון שכבר חתך בתחילה. ונותנה לכהן שזכה להעלותה לכבש[סב].

והבהמה עדיין נשארת תלויה ברגל השמאלית[סג].

קָרָעוֹ, חתך את הבטן, **וְנִמְצָא כֻּלּוֹ גָּלוּי לְפָנָיו**, ונמצא כל האברים הפנימיים גלויים לפניו, ויכול לראות בפנים[סד].

פָּדָר: הוא[סה] 'חַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב'[סו], שהוא קרום שמכסה את כל הכרס[סז].

באר התמיד

ס. רא"ש.
סא. תפארת ישראל.
סב. תפארת ישראל.
סג. המפרש. תפארת ישראל.
סד. המפרש. תפארת ישראל.
סה. שמות כ"ט י"ג ועוד הרבה.
סו. תפארת ישראל.
סז. ברש"י (שמות כ"ט י"ג): **החלב המכסה את הקרב.** הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א. ברמב"ן (ויקרא א ח): **את הפדר.** תרגם אונקלוס 'תרבא', וכן דברי כל המפרשים פה אחד ואין למלה חבר, ולפי דעתי שאיננו שם לחלבים כולם, רק לחלב הדק הפרוס ומבדיל בין הקרבים, והמלה מן ההפוכים, פדר פרד, שמפריד בין הקרבים העליונים לתחתונים, ולכך אמרו רבותינו

נָטַל אֶת הַפָּדָר, לקח את הפדר, **וְנָתָנוֹ עַל בֵּית שְׁחִיטַת הָרֹאשׁ מִלְמַעְלָן**, ועל ידי הפדר כיסה את מקום השחיטה בראש, כדי שלא יראה לכלוך דם השחיטה[סח]. וזה דרך כבוד של מעלה, שהחלב הזה ראוי לפרסו ולכסות בו[סט].

נָטַל אֶת הַקְּרָבַיִם, לקח את הקרביים, **וְנָתָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָהֶם**, ונותן אותם לכהן שזכה בהם להעלותם לכבש, **לַהֲדִיחָן**, כדי שהכהן יקח את הקרביים וידיח וירחץ אותם מהלכלוך שבתוכם. שנאמר[ע], 'וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם'[עא].

וְהַפֶּרֶס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית מְדִיחִין, את הכרס, שהיא מלוכלכת מאוד, מדיחים ורוחצים אותה בלשכת המדיחים, שהיא לשכה מיוחדת לזה בדרום העזרה[עב], ולא רצו להוציא את כל הלכלוך בעזרה[עג]. **כָּל צָרְכָּהּ**, את הכרס רוחצים כמה שצריך עד שיהיה נקי היטב. ולא קבע בה שיעור כמה פעמים לרחוץ, אלא הכל לפי כמות הלכלוך, אם מלוכלך הרבה ירחץ יותר[עד].

באר התמיד

שיהא פורס הפדר על בית השחיטה, שזהו דרך כבוד של מעלה שהחלב ההוא ראוי לפרסו ולכסות בו, וכן נהגו חשובי האומות לפרסו על הצלי. וכו'.

סח. המפרש. תפארת ישראל. בתפארת ישראל וז"ל: כדי שלא יראה בו לכלוך דם השחיטה, דבשלמא בית הצואר, אף על גב שגם כן מלוכלך בדם, היה יכול להפוך מקום השחיטה לעומת עצמו, באופן שלא יראה הדם, מה שאין כן הראש שצריך שיהיה חוטמו השחור כלפי זרועו כלקמן, ע"כ שיהיה מקום לכלוך הדם מגולה.

סט. רמב"ן ויקרא א' ח'.

ע. ויקרא א' י"ג.

עא. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות ו' ו'.

עב. מדות ה' ג'. תפארת ישראל.

עג. רא"ש.

עד. תפארת ישראל.

וְהַקְּרָבַיִם, אך את הבני מעיים[עה] שאינם כל כך מלוכלכים, **מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים**, רוחצים אותם רק שלשה פעמים, **בְּמְעוּטָהּ**, לכל הפחות[עו].

דהיינו רוחצים את הבני מעיים שלשה פעמים לכל הפחות, ואם רוצה להוסיף יכול להוסיף ולרחוץ עוד[עז].

עַל שְׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים. את הבני מעיים רוחצים על השולחנות של שיש, שנמצאים ליד העמודים הננסין שתלה באחד מהם את הבהמה[עח]. ונקראים 'בין העמודים' משום שהם מכוונים כנגד בין העמודים[עט].

השולחנות הם משיש, ולא מזהב, משום שהשיש מקרר ומצנן את הבשר שלא יסריח[פ].

באר התמיד

עה. הבני מעים נקראים גם בשם 'דקין'.

עו. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל הפירוש הראשון.

עז. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל הפירוש הראשון.

עח. לשיטת תוספות (יומא ט"ז:) והראב"ד (תמיד ל:) השולחנות הם במרחק ארבע אמות מהננסים. לשיטת הרמב"ם כפי שנתבאר בכסף משנה (הלכות בית הבחירה ה יג–יד), השולחנות הם ליד הננסין. עי"ש.

לשיטת התפארת ישראל, גם לפי השיטה שהשולחנות רחוקים מהננסין ארבע אמות, היינו שלא בשעה שמשתמשים בהם, אבל כשרוצים להשתמש בהם לוקחים שולחן ומעמידים אותו בין העמודים ננסין.

יש אומרים שהיו שולחנות נוספים בין העמודים, חוץ מהשולחנות שנתבארו במשנה (מידות ה ב) שיש להם מקום מיוחד לעצמם.

עט. ראב"ד תמיד ל: ואולי הוא כמו 'בין עיניך' בתפילין, שהכוונה כנגד בין העינים.

פ. תמיד לא:

עוד בענין השולחנות במשנה בתמיד (ג ה): בֵּית הַמִּטְבָּחַיִם הָיָה לְצָפוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְעָלָיו שְׁמֹנָה עַמּוּדִים נַנָּסִין, וּרְבִיעִית שֶׁל אַרָז עַל גַּבֵּיהֶן, וַאֲנַקְלָיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן, וּשְׁלֹשָׁה סְדָרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין. וּמַפְשִׁיטִין עַל שֻׁלְחָנוֹת שֶׁל שַׁיִשׁ שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים.

ובמשנה בשקלים (ו ד): שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁמוֹנָה שֶׁל שַׁיִשׁ בְּבֵית הַמִּטְבְּחַיִם, שֶׁעֲלֵיהֶן מְדִיחִין אֶת הַקְּרָבִים. וּשְׁנַיִם בְּמַעֲרַב הַכֶּבֶשׁ, אֶחָד שֶׁל שַׁיִשׁ וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף עַל שֶׁל שַׁיִשׁ הָיוּ נוֹתְנִים אֶת הָאֵבָרִים, עַל שֶׁל כֶּסֶף כְּלֵי שָׁרֵת. וּשְׁנַיִם בָּאוּלָם מִבִּפְנִים עַל פִּתְחַ הַבַּיִת, אֶחָד שֶׁל

לא רוחצים את הקרביים ואת הכרס יחד, מפני שהכרס מלוכלך הרבה יותר, ולא רוצים שהכרס ילכלך את הקרביים, לכן קבעו מקום מיוחד[פא].

באר התמיד

שַׁיִשׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, עַל שֶׁל שַׁיִשׁ נוֹתְנִין לֶחֶם הַפָּנִים בִּבְנִיסָתוֹ, וְעַל שֶׁל זָהָב בִּיצִיאָתוֹ, שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. וְאֶחָד שֶׁל זָהָב מִבִּפְנִים, שֶׁעָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים תָּמִיד.

פא. תפארת ישראל.

מקום לשכת המדיחין ומקום בית המטבחים

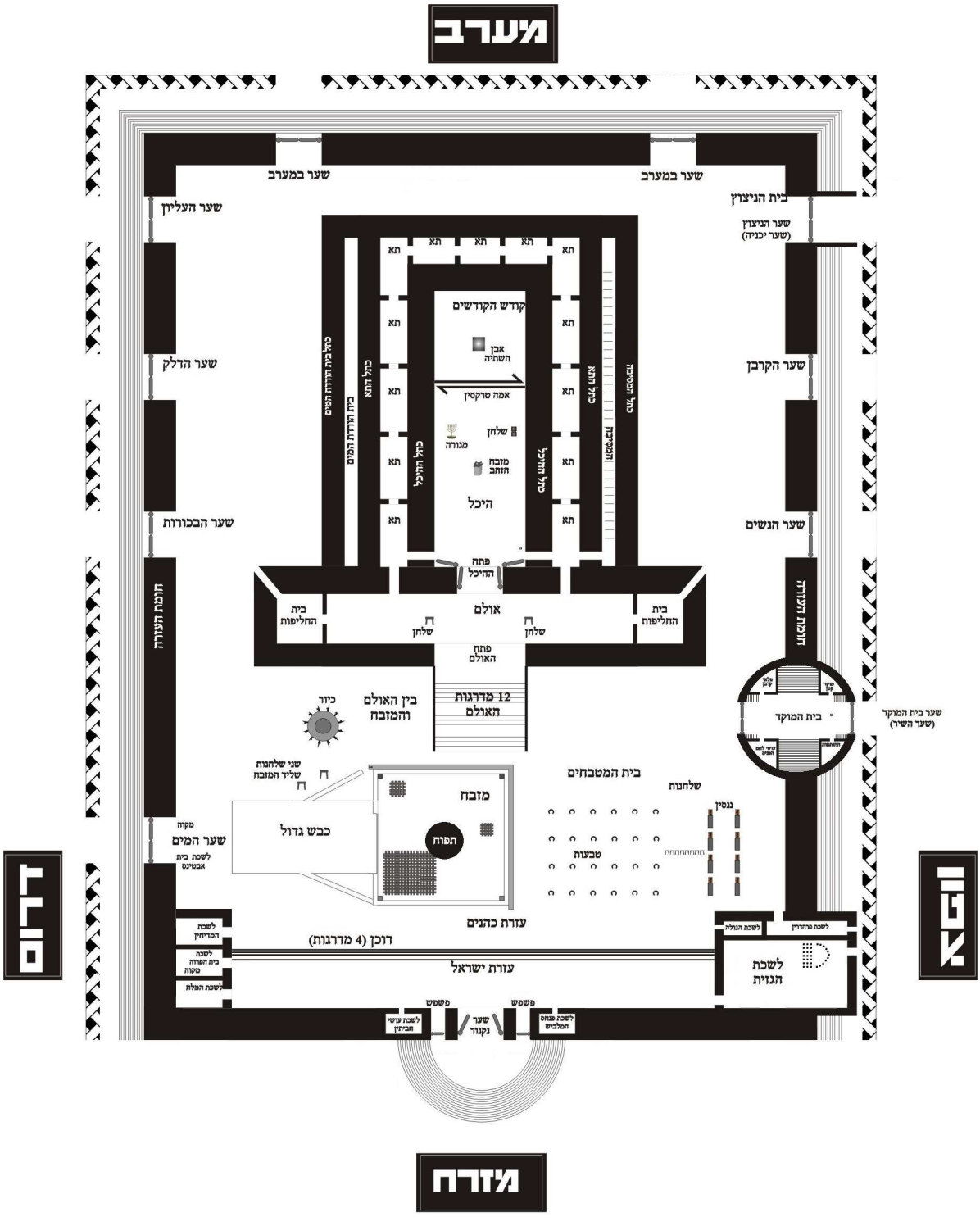

משנה ג

נָטַל אֶת הַסַּכִּין וְהִפְרִישׁ אֶת הָרֹאשׁ מִן הַכָּבֵד, וְאֶצְבַּע הַכָּבֵד מִן הַכָּבֵד, וְלֹא הָיָה מְזִיזָהּ מִמְּקוֹמָהּ. נָקַב אֶת הֶחָזֶה וּנְתָנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בוֹ. עָלָה לַדֶּכֶן הַיְמָנִית, הָיָה חוֹתֵךְ וְיוֹרֵד עַד הַשִּׁדְרָה, וְלֹא הָיָה נוֹגֵעַ בַּשִּׁדְרָה, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לִשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת. חָתְכָהּ וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, וְהַכָּבֵד תְּלוּיָה בָהּ. בָּא לוֹ לַגֶּרָה, וְהִנִּיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן. חָתְכָהּ וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, וְהַקָּנָה וְהַלֵּב וְהָרֵאָה תְּלוּיִם בָּהּ. בָּא לוֹ לַדֶּכֶן הַשְּׂמָאלִית, וְהִנִּיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְמַעְלָן וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְמַטָּן. וְכָךְ הָיָה מַנִּיחַ בַּחֲבֶרְתָּהּ. נִמְצָא מַנִּיחַ בִּשְׁתֵּיהֶן, שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם מִלְמַעְלָן וּשְׁתַּיִם שְׁתַּיִם מִלְמַטָּן. חָתְכָהּ וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, וְהַשִּׁדְרָה עִמָּהּ, וְהַטְּחוֹל תָּלוּי בָּהּ. וְהִיא הָיְתָה גְּדוֹלָה, אֲלָא שֶׁל יָמִין קוֹרִין גְּדוֹלָה, שֶׁהַכָּבֵד תְּלוּיָה בָהּ. בָּא לוֹ לָעֹקֶץ, חוֹתְכוֹ וּנְתָנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בוֹ, וְהָאַלְיָה וְאֶצְבַּע הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת עִמּוֹ. נָטַל רֶגֶל הַשְּׂמָאלִי וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ. נִמְצְאוּ כֻּלָּן עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה וְהָאֲבָרִים בְּיָדָם. הָרֹאשׁוֹן, בָּרֹאשׁ וּבָרֶגֶל. הָרֹאשׁ בִּימִינוֹ, וְחוֹטְמוֹ כְּלַפֵּי זְרוֹעוֹ, וְקַרְנָיו בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו, וּבֵית שְׁחִיטָתוֹ מִלְמַעְלָן, וְהַפֶּדֶר נָתוּן עָלָיו. וְהָרֶגֶל שֶׁל יָמִין בִּשְׂמֹאלוֹ, וּבֵית עוֹרוֹ לַחוּץ. הַשֵּׁנִי, בִּשְׁתֵּי יָדַיִם, שֶׁל יָמִין בִּימִינוֹ, שֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ, וּבֵית עוֹרָן לַחוּץ. הַשְּׁלִישִׁי, בָּעֹקֶץ וּבָרֶגֶל. הָעֹקֶץ בִּימִינוֹ, וְהָאַלְיָה מְדֻלְדֶּלֶת בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו, וְאֶצְבַּע הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת עִמּוֹ. הָרֶגֶל שֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ, וּבֵית עוֹרוֹ לַחוּץ. הָרְבִיעִי, בֶּחָזֶה

וּבַגֵּרָה. הֶחָזֶה בִּימִינוֹ, וְהַגֵּרָה בִּשְׂמֹאלוֹ, וְצִלְעוֹתֶיהָ בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו. הַחֲמִישִׁי, בְּשׁוּתֵי דְּפָנוֹת. שֶׁל יָמִין בִּימִינוֹ, וְשֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ, וּבֵית עוֹרֶן לַחוּץ. הַשִּׁשִּׁי, בַּקְּרָבַיִם הַנְּתוּנִים בְּבָזָךְ וּכְרָעַיִם עַל גַּבֵּיהֶם מִלְמַעְלָה. הַשְּׁבִיעִי, בַּפִּלֶּת. הַשְּׁמִינִי, בַּחֲבִתִּין. הַתְּשִׁיעִי, בַּיָּיִן. הָלְכוּ וּנְתָנוּם מֵחֲצִי הַכֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בְּמַעֲרָבוֹ, וּמִלָּחוּם. וְיָרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לִלְשְׁכַּת הַגָּזִית, לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע:

המשך ניתוח קרבן התמיד:

נָטַל אֶת הַסַּכִּין, לקח את הסכין[פב], **וְהִפְרִישׁ אֶת הָרֵאָה מִן הַכָּבֵד**, והבדיל וחתך את הריאה מהכבד, במקום שהם מחוברים, **וְאֶצְבַּע הַכָּבֵד מִן הַכָּבֵד**, וכן הבדיל וחתך את אצבע הכבד מהכבד, במקום שהם מחוברים[פג].

אֶצְבַּע הַכָּבֵד: חתיכה הבולטת ויוצאת מהכבד, כעין אצבע.

וְלֹא הָיָה מְזִיזָהּ מִמְּקוֹמָהּ. ואינו מזיז את אצבע הכבד ממקומה בגוף, מפני שאצבע הכבד הוא דבר מועט, ואם היה מנענע אותו קצת היה נופל מיד[פד].

והטעם שחותך כך ומבדיל את הריאה מהכבד וכן מבדיל את אצבע הכבד מהכבד, משום שלהלן כאשר יעלו את האברים

פב. בתפארת ישראל: רצה לומר דלפי שאחר שחתך רגל הימין וקרע בטן הבהמה, הניח הסכין מידו, שלא יתטנף מהבני המעים שיטול, ולהכי נמי קאמר נטל הפדר, נטל הבני מעים, רצה לומר שנטלן ביד, שלנטילתן אין צריך סכין, להכי קאמר הכא, דהשתא חזר ונטל הסכין, מדהוצרך להסכין כדי להפריד בצמצום יפה הריאה מהכבד, שלא יקרע בשר הריאה שהוא רך וספוגיי.

פג. תפארת ישראל.

פד. תפארת ישראל.

לכבש, צריך כל אחד מהם להישאר מחובר בחלק אחר של הבהמה. דהיינו הריאה נשאר יחד עם הקנה והגרה. הכבד נשאר עם דופן ימין. ואצבע הכבד נשאר עם העוקץ[פה].

נָקַב אֶת הֶחָזֶה, חתך את החזה בעיגול סביב ממקום חיבורו בגוף. ולאחר שנטל את החזה ממקומו, נשאר שם כמו נקב חלון[פו]. **וְנָתַן לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ**. ונותן את החזה לכהן שזכה להעלותו לכבש.

בשני צדדי הבהמה יש 'דפנות', המורכבות מ'צלעות', שהם עצמות ארוכות היוצאות מחוט השדרה, והם עוטפים ומגינים על אברי הנשימה הפנימיים של הבהמה מימין ומשמאל.

עָלָה לַדֹּפֶן הַיְמָנִית, עלה עם הסכין לדופן הימני של הבהמה, **הָיָה חוֹתֵךְ וְיוֹרֵד עַד הַשִּׁדְרָה, וְלֹא הָיָה נוֹגֵעַ בַּשִּׁדְרָה**, וחותך את הדופן הימני עד השדרה, אבל לא את השדרה עצמה, כי השדרה עצמה נשארת מחוברת לדופן השמאלי[פז]. **עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לִשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת**. חותך את כל הדופן הימני, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות שסמוך לצואר, ואינו חותך אותן עם הדופן, אלא משאירן מחוברות לצואר. וכן משאיר בצד השני שתי צלעות רכות מחוברות לעוקץ[פח]. ובאופן זה גם משאיר שתי צלעות בשני הצדדים של הדופן השמאלי[פט]. **חֲתָכָהּ וּנְתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ**,

פה. תפארת ישראל.

פו. תפארת ישראל. כתב המפרש וז"ל: ועוד יש לומר לפי שהחזה על הדפנות כמו אהל וכשנטל את החזה משם הוי כמי שניקב בבהמה שהחזה קצר ברחבו ודומה מקומו לאחר נטילתו בחלון וזהו עיקר.

פז. אינו משאיר את השדרה מחובר לדופן הימני, כי אם כן היה הדופן הימני כבד מאוד (המפרש).

פח. העוקץ הוא חלק הזנב של הבהמה.

פט. תפארת ישראל.

חתך את הדופן הימני ונתנה לכהן שזכה להעלותה לכבש. **וְהַכָּבֵד תְּלוּיָה בָהּ.** והכבד נשארת תלויה ודבוקה בדופן ימין.

בָּא לוֹ לַגֵּרָה, הגיע לגרון, שהוא הצואר, ונקרא כך משום שבה הבהמה מעלה גרה. **וְהִנִּיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן.** השאיר מחובר לצואר שני צלעות מכל צד. דהיינו אותן שתי הצלעות שהשאיר בתחילה בבהמה כשחתך דופן הימיני, לוקח אותן כעת כשהם מחוברים בצואר כשחותכו מהבהמה. ועוד השאיר גם כן מחוברים בצואר עוד שתי צלעות אחרים בצד שמאל, מהדופן השמאלי שלא חתכו עדיין מהבהמה[צ]. **חֲתָכָהּ וְנָתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ.** חתך את הצואר עם שני הצלעות מכל צד, ונתנה לכהן שזכה להעלותה לכבש. **וְהַקָּנֶה,** שדרכו עובר האויר שהבהמה נושמת אל הריאות, **וְהַלֵּב,** שהוא נמצא בין הריאות, **וְהָרֵאָה,** והריאות עצמם, **תְּלוּיִם בָּהּ,** שלשה אלו, הקנה והלב והריאה, תלויים ומחוברים בצואר.

בָּא לוֹ לַדֹּפֶן הַשְּׂמָאלִית, הגיע לדופן שבצד שמאל, **וְהִנִּיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְּמַעְלָן,** והשאיר שתי צלעות מלמעלה, שהם נשארו מחוברים בעוקץ[צא]. **וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְּמַטָּן.** וכן השאיר שתי צלעות מלמטה, שכבר לקח אותם כשהם מחוברים בצואר[צב].

הבהמה כעת תלויה ברגל, על כן הרגליים למעלה והראש למטה.

באר התמיד

צ. תפארת ישראל.
צא. תפארת ישראל.
צב. תפארת ישראל.

וְכָךְ הָיָה מַנִּיחַ בַּחֲבֶרְתָּהּ. ובזה האופן השאיר גם בדופן ימין[צג], שתי צלעות מחוברות בעוקץ, ושתי צלעות מחוברות בגרון.

נִמְצָא מַנִּיחַ בִּשְׁתֵּיהֶן, וכך יוצא שמשאיר ליד שתי הדפנות כאשר חותכם מהבהמה, **שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם מִלְמַעְלָן,** שתי צלעות מכל צד נשארו מחוברות בעוקץ, **וּשְׁתַּיִם שְׁתַּיִם מִלְמַטָּן,** ושתי צלעות מכל צד נשארו מחוברות בצואר[צד]. דהיינו ארבע צלעות למעלה, וארבע צלעות למטה[צה].

חֲתָכָהּ וְנָתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָהּ, חתך את הדופן השמאלי ונתנה לכהן שזכה להעלותה לכבש. **וְהַשִּׁדְרָה עִמָּהּ,** חוט השדרה מחובר לדופן השמאלי. **וְהַטְּחוֹל תָּלוּי בָּהּ,** וכן הטחול[צו] תלוי ומחובר בדופן השמאלי.

וְהֵיא הָיְתָה גְּדוֹלָה, הדופן השמאלית היא היתה יותר כבדה[צז], **אֶלָּא שֶׁל יָמִין קוֹרִין גְּדוֹלָה,** אלא קוראים 'גדולה' לדופן הימנית,

צג. תפארת ישראל. ומכיוון שלא פירש בדופן הימנית את שני הצלעות למעלה, לכן פירשם כאן (המפרש).

צד. תפארת ישראל.

צה. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות ו' ח'.

צו. בענין הטחול ראה בגמרא (ברכות מד:) וז"ל: אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים, מאי תקנתיה, נלעסיה ונשדייה.
ובמסכת סנהדרין (כא:) וז"ל: 'ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו' (מלכים א' א ה), מאי רבותא, אמר רב יהודה אמר רב כולן נטולי טחול וחקוקי כפות רגלים היו. ע"כ. ברש"י וז"ל: **מאי רבותיה.** דחמשים איש לבן מלך: **נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים.** נטולי טחול על ידי סם שהטחול מכבידו לאדם וחקוקי כפות הרגלים אין בשר בפרסותיהם ורצים על הקוצים ועל הברקנין ואינן ניזוקין.

צז. המפרש. נראה שמפני שהשדרה מחובר לדופן השמאלי, על כן הוא יותר כבד.

שֶׁהַכָּבֵד תְּלוּיָה בָּהּ, מפני שהכבד, שאינו ממין הדופן, תלוי ומחובר בדופן הימנית[צח].

ואף על פי שגם בשמאלית מחובר הטחול, מכל מקום הכבד שונה, מפני שהוא דבוק ממש בדופן הימני[צט].

בָּא לוֹ לָעֹקֶץ, הגיע לעוקץ, הוא סוף השדרה הסמוך לאליה[ק], דהיינו החלק האחורי של הבהמה, מליד הכליות עד סוף הזנב[קא].

חוֹתְכוֹ, חותך את העוקץ, **וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ**, ונותן את העוקץ לכהן שזכה להעלותו לכבש. **וְהָאַלְיָה**, האליה שיש בכבשים, **וְאֶצְבַּע הַכָּבֵד**, חתיכה קטנה כעין אצבע שבולט מן הכבד, **וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת**, ושתי הכליות, **עִמּוֹ**, כל אלה, האליה ואצבע הכבד ושתי הכליות, מחוברים לעוקץ. וכן גם נשארים מחוברים לעוקץ שתי צלעות מימין ושתי צלעות משמאל[קב].

נָטַל רֶגֶל הַשְּׂמָאלִי, לקח את הרגל השמאלי שנשאר לבד תלוי על העמוד[קג], **וְנָתָנָהּ לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ**, ונתן את הרגל השמאלי לכהן שזכה להעלותה לכבש.

בסדר הזה מפשיטים ומנתחים עולת בהמה[קד]. ואלו הם הנתחים האמורים בתורה[קה] ׳וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ׳[קו].

באר התמיד

צח. המפרש. תפארת ישראל.

צט. תפארת ישראל.

ק. רא״ש.

קא. תפארת ישראל. וז״ל התפארת ישראל: ריקנראד, והוא החלק שמאחורי הבהמה, ממקום שאצל הכליות עד סוף הזנב.

קב. המפרש. תפארת ישראל. וז״ל התפארת ישראל: ושני צלעות שמכאן ומכאן שנשארים גם כן מחוברים בו, לא חש תנא להזכירן, מפני שקטנים וקצרים הם ואינן נכרין.

קג. המפרש. רא״ש.

קד. קרבן תמיד הוא קרבן עולה.

עד עכשיו נתבאר סדר הפשט וניתוח קרבן התמיד, מעכשיו יתבאר סדר הולכת האברים למזבח, ואיזה אבר קודם לאבר שאחריו[קז].

באר התמיד

קה. ויקרא א׳ ו׳. ברש״י: **והפשיט את העולה.** מה תלמוד לומר העולה, לרבות את כל העולות להפשט ונתוח. **אותה לנתחיה. ולא נתחיה לנתחים.**

קו. רמב״ם הלכות מעשה הקרבנות ו׳ ט׳.

קז. עפ״י המפרש.

הציור דלהלן נעתק מספר ׳עבודת הקרבנות׳, ברשות המו״ל. ותשוח״ח. הציור נעשה ע״י הרה״ג **אמתי בן–דוד שליט״א.**

הציור **שאחריו** ברשות הרה״ג **אמתי בן–דוד שליט״א,** בעמ״ח ספר ׳נר תמיד׳. ותשוח״ח.

נִמְצְאוּ כֻלָּן עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה וְהָאֲבָרִים בְּיָדָם. נמצא שכל הכהנים שזכו להעלות את אברי התמיד, עומדים בשורה, ואברי קרבן התמיד בידם[קח].

הָרִאשׁוֹן, בָּרֹאשׁ וּבָרֶגֶל. הכהן הראשון אוחז את הראש ואת הרגל הימני.

הָרֹאשׁ בִּימִינוֹ, את הראש אוחז ביד ימין. מפני שהוא קודם לכל האברים. **וְחוֹטְמוֹ כְּלַפֵּי זְרוֹעוֹ,** חוטם הבהמה פונה כלפי זרוע הכהן, כי מפני שחוטמו שחור אינו הדור שיהיה כלפי חוץ. **וְקַרְנָיו בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו,** וקרני הבהמה בין אצבעותו הכהן, כדי

באר התמיד

קח. להלן סדר הולכת האברים לכבש מהרמב"ם. קרבן תמיד הא כבש או עז, ולכן מוליכים אותו מספר הכהנים שמוליכים כבש או עז. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ו י–יט) וז"ל: י. בכמה מוליכין את האיברים לכבש. אם מן הצאן היא העולה מוליכין אותה ששה.

יא. הראשון בראש וברגל. הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו. וקרניו בין אצבעותיו. ובית שחיטה למעלה והפדר עליה והרגל של ימין בשמאלו ובית עורה לחוץ.

יב. השני בשתי הידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ.

יג. השלישי בעוקץ וברגל. העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו והרגל של שמאלו בשמאלו ובית עורן לחוץ.

יד. הרביעי בחזה ובגרה. החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו.

טו. החמישי בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ.

טז. הששי בקרבים נתונין בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה. אם היתה העולה כבש או עז. אבל אם היתה איל מוליכין הקרבים שנים. וכן הסלת של נסכיה ביד אחד והיין ביד אחר. ואם היה איל הסלת בשנים והיין בשנים.

יז. נמצאת למד שהכבש או העז מוליכין אותו שמונה למזבח. והאיל מוליכין אותו אחד עשר.

יח. השור מוליכין אותו ארבעה ועשרים. הראשון מוליך את הראש. והשני והשלישי מוליכין הרגל של ימין. והרביעי והחמישי מוליכין את העוקץ. והששי והשביעי מוליכין את הרגל של שמאל. והשמיני מוליך את החזה. והגרה מוליכין אותה שלשה. תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליכין שתי הידים בשנים. ושתי הדפנות בשנים. והקרבים והסולת והיין בשלשה שלשה הרי ארבעה ועשרים.

יט. ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור לחלקים שנאמר (ויקרא א ו) 'ונתח אותה לנתחיה' ולא נתחיה לנתחים. במה דברים אמורים בעולות הצבור. אבל עולות היחיד אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר מוליכין.

שלא יתנועע ממקומו כשיוליכו למזבח. **וּבֵית שְׁחִיטָתוֹ מִלְמַעְלָן**, מקום השחיטה מלמעלה, **וְהַפֶּדֶר נָתוּן עָלֶיהָ**, ומקום השחיטה מכוסה בפדר. שהוא[קט] 'הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב'[ק], שהוא קרום שמכסה את כל הכרס[קיא]. על ידי הפדר כיסה את מקום השחיטה בראש, כדי שלא יראה לכלוך דם השחיטה[קיב]. וזה דרך כבוד של מעלה, שהחלב הזה ראוי לפרסו ולכסות בו[קיג].

וְהָרֶגֶל שֶׁל יָמִין בִּשְׂמֹאלוֹ, ואוחז את הרגל הימני של הבהמה, ביד שמאל של הכהן, **וּבֵית עוּרוֹ לַחוּץ**. הרגל במקום חבורו בגוף אין עליו עור, והיינו שהצד החיצוני של הרגל שמפשיטים משם את העור יהיה ביד הכהן המוליך כלפי חוץ אל העם, ומקום החתך כלפי המוליך[קיד].

הכהן **הַשֵּׁנִי, בִּשְׁתֵּי יָדַיִם**, אוחז את שתי הידים, דהיינו שתי הרגליים הקדמיות. **שֶׁל יָמִין בִּימִינוֹ**, את יד ימין אוחז ביד ימינו, **שֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ**, ואת יד שמאל אוחז ביד שמאלו. **וּבֵית עוֹרָן**

קט. שמות כ"ט י"ג ועוד הרבה.

ק. תפארת ישראל.

קיא. ברש"י (שמות כ"ט י"ג): **החלב המכסה את הקרב.** הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א. ברמב"ן (ויקרא א ח): **את הפדר.** תרגם אונקלוס 'תרבא', וכן דברי כל המפרשים פה אחד ואין למלה חבר, ולפי דעתי שאיננו שם לחלבים כולם, רק לחלב הדק הפרוס ומבדיל בין הקרבים, והמלה מן ההפוכים, פדר פרד, שמפריד בין הקרבים העליונים לתחתונים, ולכך אמרו רבותינו שיהא פורס הפדר על בית השחיטה, שזהו דרך כבוד של מעלה שהחלב ההוא ראוי לפרסו ולכסות בו, וכן נהגו חשובי האומות לפרסו על הצלי. וכו'.

קיב. המפרש. תפארת ישראל. בתפארת ישראל וז"ל: כדי שלא יראה בו לכלוך דם השחיטה, דבשלמא בית הצואר, אף על גב שגם כן מלוכלך בדם, היה יכול להפוך מקום השחיטה לעומת עצמו, באופן שלא יראה הדם, מה שאין כן הראש שצריך שיהיה חוטמו השחור כלפי זרועו כלקמן, ע"כ שיהיה מקום לכלוך הדם מגולה.

קיג. רמב"ן ויקרא א' ח'.

קיד. המפרש. תפארת ישראל.

לַחוּץ. הצד החיצוני שמפשיטים משם את העור יהיה ביד הכהן המוליך כלפי חוץ אל העם, ומקום החתך כלפי המוליך[קטו].

הכהן **הַשְּׁלִישִׁי, בָּעֹקֶץ וּבָרֶגֶל,** אוחז את העוקץ ואת הרגל.

הָעֹקֶץ בִּימִינוֹ, את העוקץ מחזיק ביד ימינו, **וְהָאַלְיָה מְדֻלְדֶּלֶת בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו,** כדי שהאליה תיאחז שם באצבעות[קטז], **וְאֶצְבַּע הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת עִמּוֹ,** אצבע הכבד והכליות דבוקים בעוקץ[קיז].

הָרֶגֶל שֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ, ואת הרגל השמאלי אוחז בשמאלו, **וּבֵית עוֹרוֹ לַחוּץ.** הצד החיצוני שמפשיטים משם את העור יהיה ביד הכהן המוליך כלפי חוץ אל העם, ומקום החתך כלפי המוליך[קיח].

הכהן **הָרְבִיעִי, בֶּחָזֶה וּבַגֶּרָה,** אוחז את החזה ואת הצואר. **הֶחָזֶה בִּימִינוֹ,** את החזה אוחז הכהן ביד ימין, כי הוא יותר חשוב, **וְהַגֶּרָה בִּשְׂמֹאלוֹ,** ואת הצואר אוחז הכהן ביד שמאל, **וְצַלְעוֹתֶיהָ בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו,** והצלעות שמחוברות לצואר הם בין האצבעות של הכהן, כדי שיתאחז שם[קיט].

הכהן **הַחֲמִישִׁי, בִּשְׁתֵּי דְפָנוֹת,** אוחז את שתי הדפנות. **שֶׁל יָמִין בִּימִינוֹ,** דופן ימין אוחז הכהן ביד ימין, **וְשֶׁל שְׂמֹאל בִּשְׂמֹאלוֹ,** ודופן שמאל אוחז ביד שמאל. **וּבֵית עוֹרָן לַחוּץ.** הצד החיצוני

קטו. המפרש. תפארת ישראל.
קטז. תפארת ישראל.
קיז. המפרש. תפארת ישראל.
קיח. המפרש. תפארת ישראל.
קיט. תפארת ישראל.

שמפשיטים משם את העור יהיה ביד הכהן המוליך כלפי חוץ אל העם, ומקום החתך כלפי המוליך[קכ].

הכהן **הַשִּׁשִּׁי, בַּקְּרָבַיִם הַנְּתוּנִים בְּבָזָךְ**, אוחז את הקרביים שנמצאים בתוך כף גדול מזהב[קכא]. מפני שהם רבים צריך ליתנם בתוך הבזך[קכב]. **וּכְרָעַיִם עַל גַּבֵּיהֶם מִלְמַעְלָה**, והכרעיים, שהם החלק התחתון עד הברך, מכל רגל מארבע רגלי הבהמה, נמצאים על גבי הקרביים מלמעלה[קכג].

הכהן **הַשְּׁבִיעִי, בַּפֹּלֶת.** הכהן השביעי, מחזיק את הסולת של מנחת הנסכים שמקריבים עם הקרבן תמיד[קכד].

ואין צריך לפרש שמוליך את הסולת והחביתין והיין בתוך כלים[קכה].

קכ. המפרש. תפארת ישראל.

קכא. תפארת ישראל.

קכב. תפארת ישראל.

קכג. תפארת ישראל.

קכד. רמב"ם.

ככתוב בפרשת התמיד (במדבר כח ה): וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א): היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין.

ולהלן (שם ד): כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. וכן נסכי העז בין קטן בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין.

קכה. תפארת ישראל.

הכהן **הַשְּׁמִינִי, בַּחֲבִתִּין.** [ד] הכהן השמיני, מחזיק חצי משתים עשרה החלות של מנחת החביתין שמקריבים משל הכהן גדול בבוקר[קכו] [והחצי השני יחד עם תמיד של בין הערבים].

הכהן **הַתְּשִׁיעִי, בַּיָּיִן.** הכהן התשיעי, מחזיק את היין לניסוך היין, שמנסכים עם קרבן התמיד[קכז].

הָלְכוּ וּנְתָנוּם מֵחֲצִי הַכֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בְּמַעֲרָבוֹ, הלכו הכהנים, והניחום בחציו התחתון של הכבש, בצד מערב שהוא סמוך להיכל[קכח].

וּמְלָחוּם, ומלחו אותם, שנאמר וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח[קכט].

באר התמיד

קכו. תפארת ישראל.

בתפארת ישראל (יומא ב ג) וז"ל: [החביתין] הן י"ב חלות שנעשית מעשרון סולת וג' לוגי שמן וחולטן ברותחין ולש ואופה אותן, ומקריב ו' חלות בבוקר פתות פתים, עם חצי קומץ לבונה, וו' חלות האחרות פתותות עם קומץ לבונה בערב, ולרמב"ם מקריב י"ב חצי חלות פתותות בבוקר, וי"ב חצי חלות פתותות בערב, ומשל כהן גדול היו קרבין, ומדהיו נאפות בשמן במחבת, להכי קרוין חביתין.

קכו. רמב"ם.

ככתוב בפרשת התמיד (במדבר כח ז): וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַה'.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב א): היין והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין.

ולהלן (שם ד): כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. וכן נסכי העז בין קטן בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין.

קכח. תפארת ישראל.

קכט. ויקרא ב' י"ג.

וְיָרְדוּ מהכבש, וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית, לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע, ובאו ללשכת הגזית כדי לקרוא קריאת שמע. ולאחר קריאת שמע יקטירו את הקטורת, וכך נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו איזה הקטרה, וכך יעלה קרבנם לריח ניחוח[קל].

[ה] בשלשה מקומות נמצא המלח[קלא]:

א. בלשכת המלח. שם נמצא המלח. ולוקחים משם מלח כדי למלוח את עורות הקדשים בלשכת הפרוה[קלב]. וכן לוקחים משם מלח לצורך הכהנים לאכילת קדשי קדשים[קלג].

ב. על גבי הכבש. שם מולחים את איברי הקרבנות לפני הקרבתם[קלד].

ג. בראש המזבח. שם מולחים את הקומץ, והלבונה, ומנחות הנשרפות, ועולת העוף[קלה].

באר התמיד

קל. המפרש. וראה ברא"ש.

קלא. מנחות כ"א: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ה' י"ג.

קלב. תוס' מנחות כ"א:

לשכת הפרוה נקרא כך, על שם מכשף אחד ששמו 'פרוה', שחפר מחילה מירושלים לבית המקדש, כי רצה להגיע לראות את העבודה של הכהן גדול בקודש הקדשים ביום הכיפורים, וכשהגיע ללשכה זו, הרגישו הכהנים בזה, ומצאוהו והרגוהו. ולזכר הנס שמצאוהו, קבעו את שם הלשכה על שמו. בלשכת הפרוה מולחים את עורות הקרבנות (מדות ה' ג' ובמפרשים).

קלג. תוס' ישנים יומא י"ט. ועפ"י שקלים ז' ז'. מנחות כ"א: רמב"ם הלכות מעילה ח' ו'.

קלד. מנחות כ"א: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ה' י"ג.

קלה. מנחות כ"א: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ה' י"ג.

❖ אוצר התמיד ❖

א. לכאורה צריך לבאר מה הטעם שגם בגמרא וגם במפרשים מוזכר כל הזמן הענין שזה כעקידת יצחק בן אברהם.

הלא ממה נפשך, אם צריך לבאר איך היה, הרי בלאו הכי צריך לבאר, ומה לנו אם היה כעקידת יצחק, הרי בלאו הכי צריך לבאר איך היה עקידת יצחק. ואם כן אפשר כבר לבאר מיד שקרבן התמיד היה כך, ומדוע צריך לבאר שזה היה כעקידת יצחק.

נראה לתרץ, שכמו שבכל יום ויום אומרים 'האיר פני המזרח עד שהוא בחברון' כדי להזכיר זכות אבות, כמו שכתוב לעיל (תמיד ג ב), כמו כן גם כאן, מזכירים בכל יום ויום זכות עקידת יצחק, ועוקדים את הטלה כמו בעקידת יצחק. כדי להזכיר זכות עקידת יצחק.

וכן קבעו גם לזמן הגלות, להזכיר בכל יום זכות עקידת יצחק, וכגון מה שאומרים: אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ, וּפָקְדֵנוּ בִּפְקֻדַּת יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מִשְּׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם, וּזְכֹר לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אַהֲבַת הַקְּדמוֹנִים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ, וְאֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד וְאֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, וְאֶת הָעֲקֵדָה שֶׁעָקַד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ.

וכן בימים הנוראים, וכגון מה שאומרים: אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ, וּפָקְדֵנוּ בִּפְקֻדַּת יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מִשְּׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם, וּזְכֹר לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד וְאֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמֹּרִיָּה. וְתֵרָאֶה לְפָנֶיךָ עֲקֵדָה שֶׁעָקַד אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְכָבַשׁ רַחֲמָיו לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם, כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעַסְךָ מֵעָלֵינוּ, וּבְטוּבְךָ הַגָּדוֹל יָשׁוּב חֲרוֹן אַפְּךָ מֵעַמְּךָ וּמֵעִירְךָ וּמֵאַרְצֶךָ וּמִנַּחֲלָתֶךָ. וְקַיֵּם לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר: וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְהוָה: כִּי זוֹכֵר כָּל הַנִּשְׁכָּחוֹת אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם, וְאֵין שִׁכְחָה לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ, וַעֲקֵדַת יִצְחָק, לְזַרְעוֹ הַיּוֹם בְּרַחֲמִים תִּזְכֹּר.

במדרש רבה (ויקרא ב יא) וז"ל: וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר וגו' וּבָאַיִל הוּא אוֹמֵר (ויקרא א יא): צָפוֹנָה לִפְנֵי ה', אָמְרוּ בְּשָׁעָה שֶׁעָקַד אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ הִתְקִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁנֵי כְבָשִׂים, אֶחָד שֶׁל שַׁחֲרִית וְאֶחָד שֶׁל עַרְבִית, וְכָל כָּךְ לָמָּה, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מַקְרִיבִין תָּמִיד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְקוֹרִין אֶת הַמִּקְרָא הַזֶּה צָפוֹנָה לִפְנֵי ה', זוֹכֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲקֵדַת יִצְחָק, מְעִידַנִי עָלַי אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, בֵּין גּוֹי בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה בֵּין עֶבֶד בֵּין אָמָה, קוֹרִין אֶת הַמִּקְרָא הַזֶּה, צָפוֹנָה לִפְנֵי ה', זוֹכֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲקֵדַת יִצְחָק, שֶׁנֶּאֱמַר: צָפוֹנָה לִפְנֵי ה'.

❖ אוצר התמיד ❖

ב. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרקים ד–ה) וז"ל: א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנאמר (ויקרא ז לח) 'ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם' 'ביום' ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום ואין זורקין דמים אלא ביום השחיטה שנאמר (ויקרא ז טז) 'ביום הקריבו את זבחו' ביום הזביחה תהיה ההקרבה. וכיון ששקעה החמה נפסל הדם.

ב. כל שקרבו מתיריו ביום מעלין אותו על המזבח כל הלילה. כיצד זבחים שנזרק דמם ביום מקטירין אימוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכן איברי העולות מקטירין אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים שאין מקטירין האימורין ואיברי העולה אלא עד חצות הלילה.

ג. אע"פ שמותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה אין מאחרין אותן לדעת. אלא משתדלין להקטיר הכל ביום. חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר אימורין ואיברים אע"פ שכשרים בלילה דוחין את השבת בזמנן ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום כגון הקומץ והלבונה והקטרת ומנחות הנשרפות מותר להקריבן עם מבוא השמש. והם מתאכלין והולכין כל הלילה כאיברי עולה.

ה. הנסכים הבאים עם הזבח אין קריבין אלא ביום שנאמר (במדבר כט לט) 'ולנסכיכם ולשלמיכם' מקיש נסכים לשלמים מה שלמים ביום אף נסכים ביום. אבל הנסכים הבאים בפני עצמן מתקדשין בלילה וקריבין בלילה. לפיכך אם נזדמנו לו נסכים הבאין בפני עצמן מקדישן ומקריבן בלילה ועלות השחר פוסלת בהן כאיברי העולות.

ו. כל היום כשר לסמיכה ולשחיטה ולמליקה להקטר להגשה ולהזייה ולתנופה ולקמיצה ולקרבן המוספין. וכל הלילה כשר להקטיר אימורין ואיברים. זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום. ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה. ואף על פי כן זריזין מקדימין למצות.

ז. כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחלה אלא בסכין מכלי שרת. ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין אפילו בקרומית של קנה כשרין.

ח. וכל הזבחין שקיבל מדמם פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם. וצריך להתכוין לקבל כל הדם. כיצד הוא עושה אוחז הסימנים בידו ומוציאן עם הוריד‌ין לתוך המזרק. ושוחט שנים או רוב שנים כדי שיתקבל הדם כולו בכלי. ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצואר. ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק.

❖ אוצר התמיד ❖

ט. אויר הכלי הרי הוא ככלי. היה מקבל הדם ונפחתו שולי המזרק קודם שיגיע הדם לאויר המזרק הנפחת לא נתקדש הדם. שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח.

י. כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת זריקתו על המזבח שנאמר (ויקרא ז טו) 'ובשר זבח תודת שלמיו' שתהיה זביחה עם שאר ארבע העבודות לשם שלמיו. וכן שאר הקרבנות. ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל בעולה ובשלמים הרי הן כשרים ועלו לבעלים.

יא. וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים. לשם הזבח. ולשם הזובח. ושהזובח להשם ברוך הוא. ושיקטירו לאישים. ושהקטרתו לריח בלבד. ושריח זה נחת רוח לפני השם. ואם שחט סתם כשר כמו שביארנו. והשוחט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו.

א. כבר ביארנו ששחיטת הקדשים כשירה בזרים ומקבלת הדם ואילך מצות כהונה וכל הזבחים קיבול דמן בכלי שרת ביד כהן. אבל מקום שחיטתן ומקום קיבול דמן אינו שוה בכלן.

ב. כיצד קדשי קדשים אין שוחטין אותן ואין מקבלין את דמן אלא בצפון המזבח בכל המקום שביארנו גבולותיו בתחילת ספר זה. וקדשים קלים שחיטתן וקיבול דמן בכל מקום מן העזרה.

ג. ומנין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון. שהרי נאמר בעולה (ויקרא א יא) 'ושחט אותו על ירך המזבח צפונה' ובחטאת הוא אומר (ויקרא ו יח) 'במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת' וכשם שהחטאת נקראת קדש קדשים כך העולה נקראת קדש קדשים. ובאשם הוא אומר (ויקרא ז ב) 'במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם' ושלמי צבור הוקשו לחטאת שנאמר (ויקרא כג יט) 'ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים' לפיכך הן קדשי קדשים כחטאת ונשחטין במקום שחיטתה. ומקום שחיטה הוא מקום הקבלה.

ד. ומנין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה אפילו אחורי ההיכל. שהרי נאמר בשלמים (ויקרא ג ב) 'ושחטו פתח אוהל מועד' להכשיר כל הרוחות שהרי לא ייחד להם רוח. והוא הדין לשאר הקדשים קלים ואם שחטם בהיכל כשרים. אבל אם שחטן בגגו של היכל פסולין שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל אלא בקרקע העזרה.

ה. שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר (ויקרא ג ב) 'פתח אהל מועד' בזמן שפתוח. אפילו היו דלתותיו מוגפות הרי זה כנעול. אבל הפרוכת שעליו אינה פוסלת.

❖ אוצר התמיד ❖

ו. העולה והאשם והשלמים בין של יחיד בין של צבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שוה לעולה. וכיצד הוא עושה. כשלוקח הכהן הדם במזרק וזורק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זויות המזבח באלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית. ומתכוין כשיזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזויות כמין ג"ם. כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבעה כתלי המזבח לפי שנאמר בעולה ובשלמים (ויקרא ז ב, ויקרא ט יב, ויקרא ט יח) 'סביב' והוא הדין לאשם. ושירי הדם נשפכין על היסוד הדרומי.

ז. החטאות הנאכלות דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח ולמעלה לפי שנאמר בה (ויקרא ד כה, ויקרא ד לד) 'על קרנות המזבח' וכיצד הוא עושה. כשלוקח הכהן הדם במזרק מוליכו אצל המזבח וטובל אצבעו הימנית הסמוכה לגודל בדם. וסומך באצבעו הגדולה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שיכלה כל הדם שבאצבעו. וכן הוא עושה בכל קרן וקרן. ואם נתן סמוך לקרן כאמה אחת מכאן או מכאן כפר.

ח. וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן. וכשגומר הנתינה על הקרן מקנח אצבעו בשפת המזרק. ואח"כ טובל פעם שניה. ששירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהן על קרן אחרת.

ט. אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד שנאמר בה (ויקרא ט ט) 'וטבל אצבעו בדם' וצריך שיהיה שם דם כדי טבילה לא שיספג אצבעו מדם.

י. ומנין הוא מתחיל. עולה בכבש ופונה לימינו ומהלך על הסובב ונותן בקרן דרומית מזרחית תחילה. ואח"כ בקרן השניה הסמוכה לה שהיא מזרחית צפונית. ואח"כ בקרן שלישית הסמוכה לה שהיא צפונית מערבית. ואח"כ בקרן רביעית הסמוכה לה שהיא מערבית דרומית. ועל יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שירי הדם שנאמר (ויקרא ד יח) 'ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח' (העולה) זה יסוד דרומי.

יא. כל החטאות הנשרפות דמם נכנס לפנים להיכל ומזין ממנו שם כאשר מפורש בתורה. ושירי הדם שופכן על יסוד המערבי של מזבח החיצון שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל.

יב. והיכן מזין מדמן. וכמה מזה מהם. פר ושעיר של יום הכפורים דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיות על בין הבדים ושמונה על הפרוכת. ומערב דם הפר והשעיר ומזה משניהם ארבע הזאות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל. ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה כמו שיתבאר בהלכות עבודת יום הכפורים. ואם לא כיון בהזיות שבפנים כשרות.

❖ אוצר התמיד ❖

יג. פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין זורק דם מכל אחד מהם שבע הזיות על הפרוכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים. וארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב.

יד. וכל הדמים הניתנין על מזבח הזהב כשהוא נכנס עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו. ונותן על קרנות המזבח מבחוץ. מתחיל מקרן מזרחית צפונית לצפונית מערבית למערבית דרומית לדרומית מזרחית.

טו. פר כהן משיח הבא על כל המצות כהן המשיח עצמו מקבל דמו ומזה ממנו מבפנים ואם קיבל והזה כהן הדיוט כשר.

טז. שעירי ע"ז והן שעירין הנשרפין לא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן. אלא לפי שהן חטאת הקהל דינן כדין פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל האמור בו למתן דמים ולשריפה ולטמא את השורף.

יז. הבכור והמעשר והפסח דם כל אחד מהן טעון מתנת אחת בשפיכה כנגד היסוד באי זו רוח שירצה משלש זויות המזבח. שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כמו שביארנו. ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת שהרי נאמר בבכור (במדבר יח יז) 'ואת דמם תזרוק על המזבח' מפי השמועה למדו שהוא הדין במעשר ובפסח שנותן דמן מתנה אחת כבכור.

יח. כל הזבחים מקטירין אימוריהן על גבי המזבח אחר שזורקין הדם תחילה וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהן. ואין מפשיטין אותן עד שיזרק הדם. חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל שנאמר (ויקרא טז כז) 'את עורם ואת בשרם' נמצאת אומר זורק תחילה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא האימורין ומקטיר.

יט. כל עורות קדשי הקדשים לכהנים בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד שנאמר (ויקרא ז ח) 'עור העולה אשר הקריב' אבל עורות קדשים קלים לבעלים. וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה שנאמר (ויקרא ז ח) 'עולת איש' עולה שעלתה לאיש.

כ. כל קדשי הקדשים שאירע בהן פיסול קודם הפשטן אין עורותיהן לכהנים. לאחר הפשטן עורן לכהנים. וכל העורות מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן מערב שבת לערב שבת.

כא. המתפיס עולתו לבדק הבית. וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים שדינן שיקרבו עולות. אין עורותיהן לכהנים שנאמר (ויקרא ז ח) 'עולת איש' פרט לעולת הקדש. אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית. אחד עולת איש או אשה או עכו"ם או עבד עורותיהן לכהנים לא נאמר 'איש' אלא להוציא ההקדש.

❖ אוצר התמיד ❖

ג. ברמב"ם וז"ל: וכבר נתבאר בחמישי דזבחים שהעולה דמה טעון שתי מתנות שהן ארבע, ובארנו שם שענינו שיזה דמה על שתי הקרנות שבאלכסון, ובאר כאן כי אותן שתי הקרנות הם מזרחית צפונית ומערבית דרומית וכמו שציירנו בחמישי דזבחים.

במסכת זבחים (ה ד): הָעוֹלָה, קָדָשֵׁי קָדָשִׁים, שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן, וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וּטְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ וְכָלִיל לָאִשִּׁים.

ברמב"ם בזבחים (ה ג) וז"ל: והנני מצייר עתה ציור רבוע המזבח כדי שיתבארו אלו הרוחות והקרנות בלבד עד שנצייר צורת המזבח בכללותו במקומו במדות. וזו היא צורת רבועו והנחתו בין ארבע הרוחות [הציור מכתי"ק הרמב"ם]:

ולהלן ברמב"ם בזבחים (ה ד) וז"ל: אמר בעולה קדשי קדשים לפי שלא נאמר בה לשון זה, אלא כיון שהשוה החטאת והאשם והעולה במקום שחיטתן וקבלת דמן כמו שבארנו בתחלת הפרק נעשת גם היא קדשי קדשים כמו החטאת והאשם. ואמרה תורה בעולה והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה והקטיר את הכל, ולא באר בעולה על קרנות המזבח שנאמר שהיא טענה ארבע מתנות, אלא אמר הכתוב בזריקת דמה וזרקו את הדם על המזבח סביב,

❖ אוצר התמיד ❖

לפי שאמר סביב הוצרכנו שיכללו המתנות ארבעת הכתלים כלומר כתלי המזבח, וזה יהיה אם הזה שתי מתנות בשתי הזויות אשר באלכסון, וזהו ענין שהן ארבע רוצה לומר שהן כוללות ארבעת הכתלים, ואני אצייר עתה רבוע המזבח ואעשה את הדם המוזה כעין קוים שכתוב עליהם דם, וזו היא צורת המזבח והדם כפי התיאור שנזכר [הציור מכתי"ק הרמב"ם]:

ד. פרשת מנחת חביתין (ויקרא ו יב–טז): וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תַּפִּינֵי מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר: וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל:

ברש"י: **זה קרבן אהרן ובניו.** אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת

❖ אוצר התמיד ❖

עולם וגו׳ (מנחות נא:): **מרבכת.** חלוטה ברותחין כל צרכה (ת״כ פרק ד, ה.): **תפיני.** אפויה אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת: **מנחת פתים.** מלמד שטעונה פתיתה. (בר״י ולא פתיתה ממש בציעין ופרורין, לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים): **המשיח תחתיו מבניו.** המשיח מבניו תחתיו: **כליל תקטר.** אין נקמצת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהיה: **כליל.** כולה שוה לגבוה:

סדר עשיית מנחת חביתין ברמב״ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק י״ג): א. מצות עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה.

ב. וכיצד עשיית חביתי כהן גדול. מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע״פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין. ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר (ויקרא ו יד) ׳בשמן תעשה׳ להוסיף לה שמן כנסכי הכבש. ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין. ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות וכיצד עושה מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש. רביעית לכל חלה. ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה שנאמר (ויקרא ו יד) ׳תופיני׳ בין בשל ונא.

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד. כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתיהן כליל לאשים. ע״כ.

ובהלכות תמידין ומוספין (ג יח–כב) וז״ל: יח. חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר (ויקרא ו יד) ׳תופיני׳ שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחשת מכלי הקדש היא כמו שביארנו.

יט. טחינת סולתן והרקדן בחוץ ואינן דוחין את השבת.

❖ אוצר התמיד ❖

כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד.

כא. נמצאו שני חצאים קריבין ושני חצאין אובדין ואלו שני החצאין האובדים מניחין אותן עד שתעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן בעזרה.

כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושין אותו חביתין ושלימה היתה קריבה. מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת. אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה. לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים. ע"כ.

סדר עשיית החביתין מהיעב"ץ, בסידורו (באמצע סדר עבודת תמיד השחר) וז"ל: מנחת חביתין היא מנחת כהן גדול שמקריב אותה כל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. וזה מעשה החביתין, לוקח עשרון סולת וחוצהו במידת חצי עשרון שבמקדש, ולוקח שלשה לוגין שמן, שהם י"ב רביעיות לי"ב חלות, רביעית לכל חלה, ובולל הסולת עם השמן ומשאיר ממנו מעט. אחר כך חולט את הסולת ברותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות, ואחת אחת היו נעשות. ואופה החלה מעט, אחר כך קולה את כל הי"ב במחבת, בשאר השמן הנשאר מן הרביעית. ואינו מבשל אותה הרבה, שנאמר, 'תופיני' אפוי נא. ומקריב חצי קומץ לבונה עם מחציתה בבוקר, וחצי קומץ עם מחציתה בין הערבים. וכל השני חצאין כליל לאישים. ע"כ.

הערה מהיעב"ץ: לדעת הר"מ ז"ל היה חולק כל חלה לשתים, ושתים לארבע. ולדעת הר"א ז"ל לא היה חולק כלל (עיין בחיזוק בדק הבית), אלא שש מקריב בבוקר ושש בין הערבים. ע"כ.

ה. צריך למלוח כל קרבן לפני שמקריבים על המזבח. שנאמר (ויקרא ב יג): וְכָל קָרְבָּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח, וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ, עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח.

❖ אוצר התמיד ❖

ברמב"ם (הלכות איסורי מזבח ה יא–יב): מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח שנאמר (ויקרא ב יג) 'על כל קרבנך תקריב מלח'. ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין הנסכים והדם והעצים. ודבר זה קבלה ואין לו מקרא לסמוך עליו. ומצוה למלוח הבשר יפה יפה כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח. ואם מלח כל שהוא אפילו בגרגיר מלח אחד כשר.

הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמר (ויקרא ב יג) 'ולא תשבית מלח ברית אלהיך' ואע"פ שלוקה הקרבן כשר והורצה. חוץ מן המנחה שהמלח מעכב בקמיצה שנאמר (ויקרא ב יג) 'ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך'. ע"כ.

בספר החינוך (מצוה קיח): שלא להקריב קרבן בלא מלח.

שלא להשבית מלח מעל הקרבן או המנחה, כלומר שלא יקריבו הכהנים שום קרבן או שום מנחה אלא אם כן ישימו בהן מלח, שנאמר (ויקרא ב יג) ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך, וכתוב גם כן (שם) על כל קרבנך תקריב מלח.

משרשי המצוה, כתבתי למעלה בראש הסדר. מדיני המצוה, אמרו זכרונם לברכה (מנחות כא.) שמצוה למלוח הבשר יפה כעין מולח בשר לצלי שמולחו משני צדדיו, ובדיעבד אפילו מלח כל שהוא כשר. ומלח שמולחין בו הקרבנות הוא משל ציבור, כמו העצים, ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנות, וכל זה מהגדלת הבית, דבמקום עשירות ליכא עניות. וכו'.

ויתר פרטיה מבוארין בפרק שביעי מזבחים. ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה, כי להם להשלים צרכי הקרבן. וכהן עובר עליה והקריב קרבן או מנחה בלא מלח כלל ביטל עשה, וגם עובר על לאו זה ולוקה, שהרי מעשה יש כאן כשהוא מקריב הבשר התפל שהוזהר עליו שלא להקריבו בלא מלח.

וכן בספר החינוך (מצוה קיט): מצות מליחת הקרבן.

להקריב מלח על כל הקרבנות, כלומר שיתן מלח בבשר הקרבן וכן בקמח המנחות, שנאמר (ויקרא ב יג) על כל קרבנך תקריב מלח.

כבר אמרנו במצות בנין הבית, כי משרשי מצות הקרבן להכשיר ולהיישיר נפש המקריב אותו, ועל כן לעורר נפשו של מקריב נצטווה בהקרבת דברים הטובים והערבים והחביבים עליו, וכמו שכתבנו למעלה. והמלח בו גם כן מהשורש הזה, כדי שתהיה אותה פעולה שלימה, לא תחסר לפי הנהגת האדם דבר, כי אז יתעורר לבו אליו יותר, כי כל דבר מבלי

❖ אוצר התמיד ❖

מלח לא יערב לאיש לא טעמו ולא אף ריחו. ומלבד זה יש במלח ענין אחר רומז, כי המלח מקיים כל דבר ומציל על ההפסד והרקבון, וכן במעשה הקרבן ינצל האדם מן ההפסד, ותשמר נפשו ותשאר קיימת לעד.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (מנחות כ.) כי כל הקרבנות נמלחין קודם שיעלו למזבח, ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מן הנסכים והדם והעצים, ודבר זה קבלה ואין לו מקרא. ואם עבר והקריב בלא מלח, הקרבן כשר ונרצה, חוץ מן המנחה שהמלח מעכבה, שנאמר בה בפירוש (שם) ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך. ויתר פרטיה, מבוארים בספרא ובמקומות ממנחות.

ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה. ועובר על זה והקריב מנחה או קרבן בלא מלח כלל ביטל עשה, ועוד שהוא עובר על לאו, דכתיב (שם) ולא תשבית מלח וגו'. ע"כ.

משנה א

אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, בָּרְכוּ בְרָכָה אַחַת, וְהֵן בֵּרְכוּ. קָרְאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, שְׁמַע, וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ, וַיֹּאמֶר. בֵּרְכוּ אֶת הָעָם שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, אֱמֶת וְיַצִּיב, וַעֲבוֹדָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים. וּבְשַׁבָּת מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת לַמִּשְׁמָר הַיּוֹצֵא:

לאחר שהכהנים באו ללשכת הגזית[א], **אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה**, אמר הממונה על הפייסות[ב] לכהנים: **בָּרְכוּ בְרָכָה אַחַת**, תברכו ברכה אחת, היא ברכת 'אהבת עולם', **וְהֵן בֵּרְכוּ**, והכהנים אמרו את ברכת אהבת עולם[ג].

באר התמיד

א. כמו שכתוב בסוף הפרק הקודם, שבאו הכהנים ללשכת הגזית. כתב התפארת ישראל (סוף פרק ד) וז"ל: והקשה רבינו באר שבע למה לא קראו קריאת שמע בעזרה, ונראה לפי עניות דעתי משום דאחר הקריאת שמע התפללו מיד כריש פרק ה', ובגזית שעוסקים שם בתורה, בטוח טפי שתקובל תפלתם שיתפללו קודם שיקטירו ויקריבו הקרבנות, דבמקום רנה שם תהא תפלה, ואוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב [כברכות ד"ח א' ומגילה כ"ח א'] להכי קרא גם קריאת שמע שם וכו'.

ב. תפארת ישראל. וראה בתחילת פרק ג'.

ג. גמרא ברכות י"א: רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

[א] **קָרְאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים**, קראו את עשרת הדברות[ד], ואחר כך קראו את שלש הפרשיות של קריאת שמע, שהם 'שְׁמַע ישראל', ו'וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ', ו'וַיֹּאמֶר'.

ואחר כך, **בֵּרְכוּ אֶת הָעָם שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת**, כי הברכות דלהלן הם כולם תפילות על ישראל[ה]. ואלו הם שלש הברכות שאמרו[ו]:

א. ברכת **אֱמֶת וְיַצִּיב**.

ב. **וַעֲבוֹדָה**, רצה. בגלל העבודה שעשו מברכים אחריה[ז], ואומרים בנוסח הזה: 'רצה ה' אלהינו עבודת עמך ישראל ואישי ישראל ותפלתם תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך, ברוך אתה ה' שאותך לבדך ביראה נעבוד'[ח].

ג. **וּבְרֵכַת כֹּהֲנִים**. אומרים: 'אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת בתורה' וכו'. ואומרים את הפסוקים 'יברכך', 'יאר', 'ישא'. ואומרים 'שים שלום טובה וברכה' וכו', עד 'המברך את עמו ישראל בשלום'[ט].

באר התמיד

ואחר שהאיר היום וזרחה השמש, אומרים ברכת יוצר אור. וסדר הברכות אינו מעכב (רמב"ם. רע"ב).

ד. ברמב"ם וז"ל: ומה שאמרו קראו עשרת הדברות בכל יום, לפי שהם עיקר הדת וראשיתו. וכבר אמרו בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין, ולא באר הבבלי מה היא תרעומת המינין, אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום, אלא מפני מה אין קורין אותם, מפני המינין, שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני, וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו.

ה. רמב"ם.

ו. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

ז. רש"י ברכות י"א:

ח. רש"י ברכות י"א: תפארת ישראל. ויש אומרים שסיימו: ברוך אתה ה' המקבל עבודת עמו ישראל ברצון (שם).

ט. תפארת ישראל.

ואין נושאים כפיהם עכשיו, אלא אומרים את הפסוקים בלי נשיאת כפיים. ורק יותר מאוחר יהיה ברכת כהנים על מעלות האולם׳.

וּבְשַׁבָּת, שבשבת הוא זמן התחלפות המשמרות, שבכל שבת נכנס משמר לעבודה ויוצא המשמר שעבר״א. [ב] **מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת לַמִּשְׁמָר הַיּוֹצֵא.** בשבת מוסיפים המשמר היוצא ומתפללים על המשמר הנכנס בנוסח הזה: ׳מי ששיכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות״ב.

[ג] הטעם שמברכים ברכה זו, כי יתכן שיהיה מחלוקת על העבודה בדברים שאין בהם פיים״ג, וביותר יש לחשוש לזה במשמר שהתחדש, וכבר עשרים וארבע שבועות שלא עבדו, ולא היו רגילים בעבודה״ד.

באר התמיד

י. תוס׳ ברכות י״א: תפארת ישראל. כתב רש״י (ברכות יא:) וז״ל: ובשאר תפלה לא היה להם פנאי, ואף זמן קריאת שמע לא הגיע, כדאמר במסכת יומא (לז:) הקורא את שמע עם אנשי משמר ועם אנשי מעמד לא יצא, לפי שאנשי משמר מקדימין וכו׳.

יא. רע״ב. וכדאיתא בסוכה נ״ו:

יב. גמרא ברכות י״א: רמב״ם. רע״ב. תפארת ישראל.

יג. הון עשיר ועי״ש.

יד. תפארת ישראל ועי״ש.

וזה סידורו

הממונה אומר לכהנים:

בָּרְכוּ בְּרָכָה אַחַת:

הכהנים מברכים:

אַהֲבַת עוֹלָם (אַהֲבָה רַבָּה) אֲהַבְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, חֶמְלָה גְּדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, בַּעֲבוּר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וּבַעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם, כֵּן תְּחָנֵנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ, אָבִינוּ אָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם, רַחֵם עָלֵינוּ, וְתֵן בְּלִבֵּנוּ בִּינָה לְהָבִין, וּלְהַשְׂכִּיל, לִשְׁמֹעַ, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּים אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ. לְמַעַן לֹא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם וְלֹא נִכָּשֵׁל לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ, נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ, וְרַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַחֲסָדֶיךָ הָרַבִּים, אַל יַעַזְבוּנוּ נֶצַח סֶלָה וָעֶד:[טו] כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה, וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל עַם וְלָשׁוֹן, וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת בְּאַהֲבָה, לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה, וּלְאַהֲבָה אֶת שְׁמֶךָ. (ד) **בָּרוּךְ[טז] אַתָּה**

באר התמיד

טו. נראה שבבית המקדש לא יאמרו את התיבות: מַהֵר וְהָבֵא עָלֵינוּ בְּרָכָה וְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת כָּל הָאָרֶץ, וּשְׁבוֹר עֻלֵּנוּ (עַל הַגּוֹיִם) מֵעַל צַוָּארֵנוּ, וְתוֹלִיכֵנוּ מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ. ע״כ. שהרי כבר בא הגאולה השלימה. יהי רצון שנזכה במהרה בימינו אמן.

טז. נוסח הברכה בגמ׳ תענית ט״ז: ונפסק ברמב״ם הלכות תענית ד׳ ט״ו, שכל ברכה בבית המקדש אומרים ׳ברוך אתה ה׳ אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם׳. והשומעים עונים אחר כך ׳ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד׳.

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל בָּנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי: לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: לֹא תִרְצָח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ

וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:
וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם
לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם:
וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ
וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ
לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא
יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל
לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת
בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ
וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף
פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל
מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי
עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל
מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב, וְנָכוֹן, וְקַיָּם, וְיָשָׁר, וְנֶאֱמָן, וְאָהוּב, וְחָבִיב, וְנֶחְמָד, וְנָעִים, וְנוֹרָא, וְאַדִּיר, וּמְתוּקָן, וּמְקֻבָּל, וְטוֹב, וְיָפֶה, הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. אֱמֶת, אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ, לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם, וּשְׁמוֹ קַיָּם, וְכִסְאוֹ נָכוֹן, וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת, וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים, נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ, עַל בָּנֵינוּ וְעַל דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ: עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ. גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ. יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ. פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם הוּא שְׁמֶךָ, וְאֵין לָנוּ עוֹד אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ סֶלָה: עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם, מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ, וּמִשְׁפָּטֶיךָ, וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי אָרֶץ, אֱמֶת אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל לִבּוֹ. אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם לְאָבוֹת וּבָנִים, אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. אֱמֶת מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ, כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הָרָגְתָּ, וּבְכוֹרְךָ יִשְׂרָאֵל גָּאָלְתָּ, וְיַם סוּף לָהֶם בָּקָעְתָּ, וְזֵדִים טִבַּעְתָּ, וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ. וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר. עַל זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים, וְרוֹמְמוּ לָאֵל, וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לַמֶּלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם, רָם וְנִשָּׂא, גָּדוֹל וְנוֹרָא, מַשְׁפִּיל גֵּאִים עֲדֵי אָרֶץ, וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים עֲדֵי מָרוֹם, מוֹצִיא אֲסִירִים, וּפוֹדֶה עֲנָוִים, וְעוֹזֵר דַּלִּים, וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו. תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן גּוֹאֲלָם, בָּרוּךְ הוּא וּמְבוֹרָךְ, מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה, וְאָמְרוּ כֻלָּם: מִי כָמֹכָה בָּאֵלִים יְהוָה, מִי כָּמֹכָה

נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ, נוֹרָא תְהִלּוֹת עֹשֵׂה פֶלֶא. שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל עַל שְׂפַת הַיָּם, יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמַר: גֹּאֲלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עֲבוֹדַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם תְּקַבֵּל בְּרָצוֹן, וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שֶׁאוֹתְךָ לְבַדְּךָ בְּיִרְאָה נַעֲבֹד:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁיךָ, כָּאָמוּר: יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה, חַיִּים, חֵן וָחֶסֶד, וְרַחֲמִים, עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ, כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ, כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, תּוֹרַת חַיִּים, וְאַהֲבַת חֶסֶד, וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים, וְחַיִּים וְשָׁלוֹם, וְכָל טוּב. וְטוֹב יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכֵנוּ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ, בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

בשבת, מוסיפים המשמר היוצא ואומרים:

מִי שֶׁשִּׁכֵּן אֶת שְׁמוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה, הוּא יַשְׁכִּין בֵּינֵיכֶם אַהֲבָה וְאַחְוָה וְשָׁלוֹם וְרֵעוּת:

משנה ב

אָמַר לָהֶם, חֲדָשִׁים לַקְּטֹרֶת בֹּאוּ וְהָפִיסוּ. הֵפִיסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה. חֲדָשִׁים עִם יְשָׁנִים בֹּאוּ וְהָפִיסוּ, מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הַמַּעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׂ הוּא מַעֲלֶה אוֹתָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ:

וה] **אָמַר לָהֶם** הממונה[יג], **חֲדָשִׁים לַקְּטֹרֶת**, מי שלא זכו עדיין מעולם להקטיר את הקטורת, **בֹּאוּ וְהָפִיסוּ**, יבואו להשתתף בגורל מי יקטיר את הקטורת[יד].

מי שהקטיר פעם אחת את הקטורת, לא נותנים לו להקטירה שוב, כי רוצים שהרבה כהנים יזכו להקטיר קטורת. מפני שמי

באר התמיד

יג. תפארת ישראל.

יד. רע"ב. תפארת ישראל. במאירי (יומא כה.) בענין סדר עשיית הפייסות וז"ל: כשהיו הכהנים של בית אב מתכנסים לפיים, היו מתקבצים בחציה של קדש שהיה בצד מזרחה של לשכה, ועומדין שם כמין כולייר, והוא תכשיט עגול, ור"ל שהיו עומדים בהיקף עיגול, וזקן מזקני הסנהדרין יושב בחציה של חול לצד מערבה של לשכה, ואותו זקן מחשב בעצמו סך חשבון אחד, אלא שהוא אינו יודע מהיכן יתחיל המנין, והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהם ומחזירה, והכל מכירין שממנו מתחיל החשבון, ואח"כ הזקן מודיעם המנין, והממונה מקיף ומונה האצבעות, ואותו שכלה בו המנין זכה.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד ג): כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפיים ראשון לעבודה.

ולהלן בענין הפים השלישי (שם ז): הפיים השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפיים זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

שמקטיר קטורת נהיה עשיר, כמו שכתוב[יט] ״יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ״, ומיד אחר כך כתוב[כ]: ״בָּרֵךְ ה׳ חֵילוֹ״. כדי שיהיו כל הכהנים מתעשרים ומתברכים על ידי הקטורת[כא].

הֵפִיסוּ, עשו את הפים, **זָכָה מִי שֶׁזָּכָה**, ומי שזכה זכה.

אחר כך עושים עוד פים:

מכיוון שבקטורת אמר שרק ״חדשים״ יבואו, עכשיו אומר שגם ״חדשים״ וגם ״ישנים״ יבואו לפים[כב]. **חֲדָשִׁים עִם יְשָׁנִים**, בין מי שכבר זכו בפים בפעמים קודמות, ובין מי שלא זכה[כג], **בֹּאוּ וְהָפִיסוּ**, בואו להשתתף בגורל, על **מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ**, מי יעלה את אברי הקרבן תמיד מהכבש אל המזבח.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב חולק על תנא קמא, **ואוֹמֵר: הַמַּעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׂ הוּא מַעֲלֶה אוֹתָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ**. מי שהעלה את האברים לכבש, הוא יעלה אותם מהכבש למזבח. ואין עושים פים נוסף על זה[כד].

המחלוקת היא, שלשיטת תנא קמא, ברוב עם הדרת מלך, ולכן ראוי שיהיה לכל עבודה כהן מיוחד שיעשה את זה[כה].

יט. דברים ל״ג י׳.
כ. דברים ל״ג י״א.
כא. יומא כ״ו. רע״ב. תפארת ישראל.
כב. רע״ב. תפארת ישראל.
כג. רע״ב. תפארת ישראל.
כד. רע״ב.
כה. יומא כ״ו. תפארת ישראל.

אבל לשיטת רבי אליעזר בן יעקב, על כל פנים במקום חדר המלך אינו דרך ארץ, כי נראה כאילו כבד לראשון לגמור את עבודתו[כו].

משנה ג

מְסָרוּם לַחַזָּנִים, הָיוּ מַפְשִׁיטִין אוֹתָם אֶת בִּגְדֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא מִכְנָסַיִם בִּלְבָד. וְחַלּוֹנוֹת הָיוּ שָׁם, וְכָתוֹב עֲלֵיהֶם תַּשְׁמִישֵׁי הַכֵּלִים:

את הפים עושים כשכל הכהנים מהבית אב לבושים בגדי כהונה, כדי שמי שיזכה יוכל לעשות את העבודה מיד[כז].

עכשיו לאחר שכבר עברו כל ארבעת הפייסות שעושים בבוקר: הכהנים שלא זכו בפים, **מְסָרוּם לַחַזָּנִים**, מסר אותם הממונה לשמשים של פנחם המלביש, שהוא ממונה על בגדי הכהונה[כח], והם יקבלו מהם את בגדי הקודש כדי להחזירם למקומם[כט].

[ו] **הָיוּ מַפְשִׁיטִין אוֹתָם אֶת בִּגְדֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא מִכְנָסַיִם בִּלְבָד.** פושטים את בגדי הכהונה, ומשאירים עליהם רק את המכנסיים. ולובשים בגדי חול, ואחר כך פושטים את המכנסיים ולובשים מכנסיים של חול[ל].

כו. יומא כ״ו. תפארת ישראל. ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב (רמב״ם).
כז. עפ״י רע״ב. תפארת ישראל.
כח. תפארת ישראל.
כט. עפ״י רע״ב. תפארת ישראל.
ל. עפ״י רמב״ם. עפ״י רע״ב. תפארת ישראל.

ליד שער נקנור, בצד צפון[לא], יש לשכה אחת היא 'לשכת פנחם המלביש'[לב]. בלשכה זו מונחים בגדי הכהונה, ויש שם ממונה מיוחד לשמור על הבגדים, ולעזור לכהנים להלביש את בגדי הכהונה[לג]. ומפני שהממונה הראשון נקרא פנחם, נקראו גם כולם אחריו בשם פנחם[לד].

עושים הרבה מאוד בגדי כהנים הדיוטים[לה].

[ז] **וְחַלּוֹנוֹת הָיוּ שָׁם**, בלשכת פנחם המלביש[לו] יש תשעים ושש חלונות עבור בגדי הכהונה. לכל משמר ומשמר מעשרים וארבע המשמרות יש ארבע חלונות[לז].

וְכָתוּב עֲלֵיהֶם תַּשְׁמִישֵׁי הַכֵּלִים. בחלון אחד מונחים כל המכנסים, וכתוב עליו 'מכנסים'. בחלון אחד מונחים כל האבנטים, וכתוב עליו 'אבנט'. וכן כל המגבעות[לח] בחלון אחד. וכן כל הכתונות בחלון אחד[לט].

החלון אינו חלון מפולש, אלא הוא חלל מה בעובי הכותל[מ].

לכל בגד ובגד יש תיק[מא].

באר התמיד

לא. תפארת ישראל במדות א' ד'.

לב. מדות א' ד'.

לג. רא"ש במדות. רע"ב במדות. תפארת ישראל. עזרת כהנים במדות.

לד. רא"ש במדות.

לה. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח'.

לו. דרך חכמה בביאור הלכה (הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה ח). וכן בשם שלטי הגבורים.

לז. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח'.

לח. עפ"י רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ב'.

לט. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ט'.

מ. תוספות יום טוב מעילה ו' א'. דרך חכמה הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח'. בתפארת ישראל: וחלונות היו שם. עשוי כמין חלל שאינו מפולש בחומה, והוא מרובע כעין ארגז בכותל, שראנק בל"א.

משנה ד

מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. וְהַכַּף הוֹמָה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, וְהַבָּזָךְ הָיָה בְּתוֹכוֹ, מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטֹרֶת. וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, וּכְמִין מְטוּטֶלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן:

מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הכהן שזכה שהוא יקטיר את הקטורת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. לוקח את הכף[מב], ככתוב בנשיאים[מג]: כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת[מד].

באר התמיד

מא. דרך חכמה הלכות כלי המקדש פרק ח׳ הלכה ח׳, בשם בעל הטורים שמות ל״ט כ״ז.

מב. בתפארת ישראל כתוב על הכף: כעין לעפפעל היה.

מג. במדבר ז׳ י״ד.

מד. יומא מ״ז. וברש״י. תוספות יום טוב.

ברמב״ם (הלכות תמידין ומוספין ג א–ט) וז״ל: **א.** מצות עשה להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שבהיכל פעמים בכל יום בבקר ובין הערבים שנאמר (שמות ל ז) ׳והקטיר עליו אהרן קטורת סמים׳. **לא** הקטירו בבקר יקטירנו בין הערבים אפילו היו מזידין. **ואין** מחנכין מזבח הזהב **אלא** בקטורת של בין הערבים.

ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום. משקל מאה דינרין. חמשים בבוקר וחמשים בין הערבים. מזבח שנעקר מקטירין הקטורת במקומו. וקטרת שפקעה מעל המזבח **אפילו** קרטין שבה **אין** מחזירין **אותן**.

ג. בעת שמקטירין הקטורת בהיכל בכל יום פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח **לא** יהיה שם **אדם** עד **שיצא** זה שהקטיר הקטרת. וכן בשעה שיכנס בדם חטאות הנעשות בפנים פורשים הכל מבין האולם ולמזבח עד **שיצא** שנאמר (ויקרא טז יז) ׳וכל **אדם לא** יהיה **באהל** מועד בבואו לכפר בקודש׳ ונו׳ בנין אב לכל כפרה שבקודש **שלא יהא** שם **אדם**.

ד. כיצד סדר הקטרת הקטורת בכל יום. מי שזכה בדישון המזבח הפנימי נכנס בכלי קודש וטני היה שמו ושל זהב היה ומחזיק קביים וחצי. מניח הטני **בארץ** לפניו וחופן בידיו **האפר** והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני. **ובאחרונה** מכבד **את** השאר לתוכו ומניחו שם בהיכל ויוצא. ומי שזכה בקטורת נוטל כלי מלא קטורת גדוש. וכסוי היה לו ובזך היה שמו ונותן הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו. ומכסה **את** הכף בבגד קטן ואוחז הכף בידו ונכנס עמו **אחד** במחתה של **אש** בידו.

[ח] **וְהַכַּף דּוֹמָה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב**, ה׳כף׳ דומה לכלי הנקרא ׳תרקב׳ גדול, שהוא כלי המחזיק שלשה קבין. ׳תרקב׳ הוא לשון ׳תרי וקב׳[מה]. **מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים**, ה׳כף׳ מחזיק שלשה קבין [אינו כמו ה׳טני׳[מו] שמחזיק רק שני קבין וחצי].

וְהַבָּזָךְ הָיָה בְתוֹכוֹ, ה׳בזך׳ שהוא כף קטן[מז], מונח בתוך הכף, **מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטֹרֶת**, והבזך מלא וגדוש קטורת.

ולכן מניח את הבזך בתוך הכף, כדי שלא יתפזר הקטורת כשמוליכו להיכל[מח].

ומה שלא שם את הקטורת רק בתוך הכף לבד, משום שדרך כבוד הוא כלפי מעלה שישים את הקטורת על הגחלים מתוך כלי מלא וגדוש[מט].

באר התמיד

ה. וכיצד חותה. זה שזכה במחתה לוקח מחתה של כסף ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך. ונוטל מן הגחלים שנתאכלו במערכה שגית. ויורד ומערן לתוך מחתה של זהב. אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות מכבדן לאמה ובשבת כופה עליהן הפסכתר. ואם נתפזר יתר על קב חוזר וחותה.

ו. שלשה דברים היה הפסכתר משמש. כופין אותו על הגחלים. ועל השרץ בשבת. ומורידין בו את הדשן מעל המזבח.

ז. ומקדים לפניהם זה שדשן המזבח הפנימי ונוטל המני שבו דשון המזבח ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו המחתה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי ומרדדן בשולי המחתה ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו הכף נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו ורואה אם נתפזר מן הקטורת מעט בכף אוהבו או קרובו נותן לו לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטורת שבבזך ומשתחוה ויוצא.

ח. ואומרין לזה המקטיר הזהר שלא תתחיל מלפניך שלא תכוה. ומתחיל ומשליך הקטורת על האש בנחת כמי שמו. קד סולת עד שתתרדד על כל האש.

ט. ואין המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר. ואם כהן גדול הוא אומר לו הממונה אישי כהן גדול הקטר. ואחר שאומר יפרשו כל העם ויקטיר המקטיר וישתחוה ויצא.

מה. עפ״י רע״ב ותפארת ישראל לעיל ג׳ ו׳.

מו. לעיל ג׳ ו׳.

מז. רע״ב. תפארת ישראל.

מח. רע״ב. תפארת ישראל.

על כן שם את הקטורת בתוך הבזך, מלא וגדוש. ואת הבזך נותן בתוך הכף.

וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, לכף יש כיסוי[מט].

וּכְמִין מְטוּטֶלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן, מעל המכסה נותנים חתיכת בגד קטנה[נא], לנוי[נב].

מְטוּטֶלֶת: חתיכת בגד קטנה[נג]. כמו[נד]: לֹא יֵצֵא גָּמָל בִּמְטוּטֶלֶת. שהוא חתיכת בגד[נה].

משנה ה

מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה, נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף, וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפָנָה אֶת הַגֶּחָלִים הֵילָךְ וְהֵילָךְ וְחָתָה. יָרַד וְעֵרַן לְתוֹךְ שֶׁל זָהָב. נִתְפַּזֵּר מִמֶּנָּה כְּקַב גֶּחָלִים, וְחָיָה מְכַבְּדָן לְאַמָּה. וּבְשַׁבָּת הָיָה כוֹפֶה עֲלֵיהֶן פִּסַכְתֵּר. וּפִסַכְתֵּר הָיְתָה כְּלִי גָּדוֹל

מט. רע"ב. תפארת ישראל.

נ. תפארת ישראל. ולהרע"ב הכיסוי הוא לבזך.

ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג ד) וז"ל: ומי שזכה בקטורת נוטל כלי מלא קטורת גדוש, וכסוי היה לו, ובזך היה שמו, ונותן הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו. ומכסה את הכף בבגד קטן, ואוחז את הכף בידו. ונכנס עמו אחד במחתה של אש בידו.

נא. רמב"ם. רע"ב פירוש שני בשם הערוך. תפארת ישראל פירוש ראשון. ויש אומרים ש'מטוטלת' הוא טבעת מעל המכסה, כדי לטלטל את המכסה ולהסירו (רע"ב בשם רבותיו. תפארת ישראל פירוש שני).

נב. תפארת ישראל.

נג. רמב"ם. רע"ב פירוש שני בשם הערוך. תפארת ישראל פירוש ראשון.

נד. שבת ה' ג'.

נה. מפרשים בשבת ה' ג', ועי"ש.

מַחֲזֶקֶת לֶתֶךְ, וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרוֹת הָיוּ בָהּ, אַחַת שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ בָּהּ וְיוֹרֵד, וְאַחַת שֶׁהוּא אוֹחֵז בָּהּ מִלְמַעְלָן בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִתְגַּלְגֵּל. וּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל גַּב גֶּחָלִים וְעַל הַשֶּׁרֶץ בְּשַׁבָּת, וּמוֹרִידִין בָּהּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ:

על המזבח החיצון, יש שלש מערכות[נו]: **א.** מערכה גדולה. מקומה במזרח המזבח החיצון, בצד דרום[נז]. מערכה זו גדולה ורחבה[נח], ועליה מקריבים את קרבן התמיד ושאר הקרבנות[נט].

ב. מערכה שניה. ממערכה זו לוקחים גחלים במחתה כדי לשים על המזבח הפנימי עבור הקטורת[ס]. מקומה במערב המזבח, משוך מן הקרן שבמערבית דרומית לצד צפון ארבע אמות[סא].

ג. מערכה לקיום האש. אין מקריבין במערכה זו כלום[סב], אלא היא לקיום מצוות[סג] ׳וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה׳[סד].

ביום הכיפורים יש מערכה רביעית, שממנה לוקח הכהן גדול גחלים כדי להקטיר קטורת בקודש הקדשים[סה].

באר התמיד

נו. כך פסק הרמב״ם בהלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳.

נז. עפ״י תפארת ישראל בסימני הציור. וז״ל התפארת ישראל: מערכה גדולה היה בדרום המזבח, נגד חצי מזרחי של כבש.

נח. תפארת ישראל בתמיד ב׳ ד׳.

נט. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳.

ס. תמיד ב׳ ה׳. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳. ובשבת מקטירין על מערכה זו את שני הבזיכי לבונה משולחן לחם הפנים (להלן משנה ה. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב ח).

סא. תמיד ב׳ ה׳.

סב. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ד׳.

סג. ויקרא ו׳ ה׳.

סד. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ב׳ ה׳.

סה. כך פסק הרמב״ם בהלכות עבודת יום הכיפורים ב׳ ה׳. והוא שיטת רבי יוסי ביומא ד׳ ו׳.

בצד דרום של המזבח, יש את הכֶּבֶשׁ, והוא עליה משופעת כמו מדרון, מקרקע העזרה עד ראש המזבח, באורך ל״ב אמה וברוחב ט״ז אמה, דרכו עולים למזבח[סו].

מַחְתָּה: כמין כף, אבל תחתיתה ישרה ולא עגולה. ויש לה דפנות מהצדדים, חוץ מהצד הקדמי[סז]. ויש לה ידית[סח].

כעין זה:

סו. מידות ג׳ ג׳.
סז. רש״י במדבר ד׳ ט׳.
סח. יומא ד׳ ד׳.

מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה, הכהן שזכה להוליך מחתה עם הגחלים למזבח הפנימי. ולא היה בזה פיים, אלא מי שזכה בקטורת על ידי פיים, אומר למי שעמו ׳זכה עמי במחתה׳[סט].

[טו] **נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף**, לקח את המחתה העשויה כסף, שמחזיקה ארבעה קבין[ע], **וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ** החיצון, וניגש למערכה השניה שממנה לוקחים גחלים לקטורת[עא], **וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הַיְלָךְ וְהֵילָךְ**, ופינה את הגחלים שאינם טובים לצדדים[עב], **וְחָתָה**, ולקח במחתה גחלים גסות ובוערות[עג].

יָרַד ממזבח החיצון, **וְעֵרָן לְתוֹךְ שֶׁל זָהָב**, ושפך את הגחלים לתוך מחתה העשויה זהב, שמחזיקה שלשה קבין[עד].

ואז נִתְפַּזֵּר מִמֶּנָּה כְּקַב גֶּחָלִים, התפזר על ריצפת העזרה בערך קב גחלים, **וְהָיָה מְכַבְּדָן לָאַמָּה**, והוא מטאטא[עה] את הגחלים

באר התמיד

סט. רע״ב. תפארת ישראל. ויש אומרים שלא היה רשאי לומר למי שירצה, רק לזה שעומד בימינו בשעת הפיים (עי׳ תוס׳ יומא כה: ובתוספות יום טוב ובתפארת ישראל).

ע. יומא ד׳ ד׳.

עא. כדלעיל ב׳ ה׳.

עב. תפארת ישראל.

עג. רע״ב. תפארת ישראל. בפירוש המשניות להרמב״ם (יומא ד ד) וז״ל: חתיה, הוא מיוחד לגריפת האש, לחתות אש מיקוד.

בישעיה (ל יד): לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד. במצודת ציון (שם): לחתות. ענין לקיחת האש כמו גחלים אתה חותה על ראשו (משלי כה), ועל שם זה יקרא הכלי שחותין בו האש בשם מחתה.

עד. יומא ד׳ ד׳.

עה. מלשון וְטֵאטֵאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא (ישעיה יד כג), שזה ענין נקוי וכבוד במכבדות העשוי לכבד את הבית (מצודת ציון), מלשון מכבדין את הבית. וכתוב בגמרא (ראש השנה כו: מגילה יח.): לא הוו ידעי רבנן מאי ׳וטאטאתיה במטאטא השמד׳, יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחבירתה, שקולי טאטיתא וטאטי ביתא. ע״כ.

כעין זה:

שהתפזרו, אל נחל המים העובר באמצע העזרה, שהוא ברוחב אמה[עו]. כדי שלא יכוו רגלי הכהנים ההולכים יחף[עז].

וּבְשַׁבָּת שאסור לכבות[עח], **הָיָה כּוֹפֶה עֲלֵיהֶן פְּסַכְתֵּר**, כופה על הגחלים סיר.

פְּסַכְתֵּר: סיר. כתוב[עט]: פִּירְתָיו, ותרגם אונקלוס: פְּסַכְתְּרָוָתֵהּ[פ], ובלשון יחיד פְּסַכְתֵּר[פא].

באר התמיד

עו. עוד בענין אמת המים העוברת בעזרה, ברש"י (פסחים סד.) וז"ל: **שהכהנים מדיחין העזרה.** שאמת המים מהלכת בעזרה, וכשהן רוצין להדיח העזרה פוקקין **את** נקב **יציאתה**, והמים פושטין והולכין על גדותיה, ומדיחין את כל העזרה, שרצפה של שיש היתה כולה, ואחר כך פותחין הנקב והמים יוצאים.

עז. תפארת ישראל.

עח. רע"ב.

עט. שמות כ"ז ג'.

פ. רמב"ם. רע"ב. רש"י עירובין ק"ד:

פא. רמב"ם.

פסכתר – סיר[פב]

וּפְסַכְתֵּר הָיְתָה כְּלִי גָּדוֹל מַחֲזֶקֶת לְתֶךְ, ה׳פסכתר׳, שהוא סיר, הוא כלי גדול המחזיק מידת ׳לתך׳, שזה חמשה עשר סאה, שזה חצי כור[פג].

אחד מהדברים שעושים עם ה׳פסכתר׳ הוא להוציא את הדשן מעל גבי המזבח[פד].

באמצע המזבח יש גל גדול של אפר צבור, עגול כמו תפוח[פה], לשם גורפים את האפר, ומעגלים את האפר הרב עד שנראה כעין תפוח גדול[פו].

באר התמיד

פב. הציור להמחשה בלבד.
פג. רמב״ם. רע״ב. תפארת ישראל.
פד. להלן בהמשך המשנה.

כשמתאסף בתפוח אפר רב מאוד עד שמפריע לסדר את המערכות, מוציאים לחוץ את האפר[פו], כמו שכתוב[פח] וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר[פט].

וכך הוא סדר הוצאת הדשן מהתפוח: ממלאים את האפר מהתפוח אל ה'פסכתר', על ידי היעים[צ], ואחר כך מורידים את ה'פסכתר' המלא באפר מהמזבח באופן זה:

באר התמיד

פה. לעיל ב' ב' ובמפרשים.

פו. רמב"ם לעיל ב' ב'. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'. רע"ב לעיל ב' ב'. תפארת ישראל לעיל ב' ב'. תפארת ישראל בסימני צורת המזבח.

פז. עפ"י המפרש לעיל ב' ב'. רש"י (ויקרא ו ד). תפארת ישראל לעיל ב' ב'.
אמנם לשיטת הרמב"ם מוציאים לחוץ את האפר בכל יום. ורק ברגלים אין מוציאים.

פח. ויקרא ו' ד'.

פט. ברש"י (ויקרא ו ד): **והוציא את הדשן.** הצבור בתפוח כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם, ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום.
ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ב יג–טו): ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח. ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח. וגורפין אותה הערימה בפסכתר. והוא כלי גדול שמחזיק לתך. ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח.
כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן לחוץ פיום אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.
ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה. אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה. ולא חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו שם שנאמר (ויקרא ו ג) 'ושמו'. שיניחנו בנחת. ואסור ליהנות בו. ע"כ.

צ. היעים נקראים גם בשם מַגְרֵפוֹת (לעיל ב ב). וצורתם כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ויש להם ידית (רש"י שמות כז ג). בהם גורפים את הדשן מהתפוח אל הפסכתר.
הפסוק (שם): וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת.
תרגום אונקלוס: וְתַעְבֵּד פְּסַכְתְּרָוָתֵהּ לְמִסְפֵּי קְטָמֵיהּ וּמַגְרוֹפְיָתֵהּ וּמִזְרֲקָתֵהּ וְצִנְּרִיָתֵהּ וּמַחְתְּיָתֵהּ לְכָל מָנוֹהִי תַּעְבֵּד נְחָשָׁא.
רש"י ד"ה 'ויעיו': כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז וידי"ל.
וברש"י בבמדבר (ד יד): **יעים.** הם מגרפות ובלע"ז ווידי"ל והן של נחשת, ובהן מכבדין את הדשן מעל המזבח.

וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרוֹת הָיוּ בָהּ, שתי שרשרות יש ב׳פסכתר׳, בשני הצדדים[צא].

לאחר שמילאו את האפר ב׳פסכתר׳, **אַחַת שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ בָּהּ וְיוֹרֵד**, אוחז הכהן בשרשרת אחת ומושך את הפסכתר ויורד בכבש המשופע, **וְאַחַת שֶׁהוּא אוֹחֵז בָּהּ מִלְמַעְלָן**, וכהן אחר עומד בראש המזבח, ואוחז בשרשרת השנית, ומשלשלו לאט לאט למטה, **בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִתְגַּלְגֵּל**, כדי שלא יתגלגל הפסכתר בבת אחת למטה וישפך הדשן[צב].

וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, שלשה דברים עושים עם ה׳פסכתר׳:

א. **כּוֹפִין אוֹתָהּ עַל גַּב גֶּחָלִים** בשבת, כופין את ה׳פסכתר׳ על גבי הגחלים שמתפזרים כאשר מערה אותם ממחתת הכסף למחתת הזהב בשבת [כדלעיל][צג].

ב. **וְעַל הַשֶּׁרֶץ בְּשַׁבָּת**, אם מצאו בשבת שרץ מחוץ לשער ניקנור, כופין את ה׳פסכתר׳ על גבי השרץ, כדי שלא יטמאו ממנו. ואסור להוציאו שהרי השרץ מוקצה.

אבל אם מצאו את השרץ בעזרה, ששם הנכנם בטומאה חייב כרת, מוציאים את השרץ מיד, על ידי צבת של עץ, שהוא פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה, כדי שלא להרבות בטומאה[צד]. ואין שבות במקדש[צה].

באר התמיד

צא. רע״ב. תפארת ישראל.
צב. רע״ב. תפארת ישראל.
צג. תפארת ישראל.
צד. ראה עירובין ק״ד: וברש״י. כך פסק הרמב״ם הלכות ביאת המקדש ג׳ כ׳. תפארת ישראל.

ג. וּמוֹרִידִין בָּהּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, על ידי ה׳פסכתר׳, מוציאים את הדשן מעל גבי המזבח.

משנה ו

הִגִּיעוּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, נָטַל אֶחָד אֶת הַמַּגְרֵפָה וְזוֹרְקָהּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ. אֵין אָדָם שׁוֹמֵעַ קוֹל חֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם מִקּוֹל הַמַּגְרֵפָה. וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, כֹּהֵן שֶׁשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאָחִיו הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לְהִשְׁתַּחֲוֹות, וְהוּא רָץ וּבָא. וּבֶן לֵוִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאָחִיו הַלְוִיִּם נִכְנָסִים לְדַבֵּר בַּשִּׁיר, וְהוּא רָץ וּבָא. וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח:

בבית המקדש יש שלשה כלים הנקראים בשם ׳מגריפה׳[צז].

א. כלי שיר הנקרא בשם ׳מגריפה׳[צז]. את קול כלי השיר הזה שומעים עד יריחו[צח].

ב. מגריפה שגורפים בה את הדשן מהמזבח[צט].

ג. כלי שלישי הנקרא ׳מגריפה׳, והוא בצורת המגריפה שגורפים בה את הדשן[ק]. את הכלי הזה זורקים על

צה. כך משמע בתפארת ישראל. אבל מחוץ לשער ניקנור יש שבות, משום שאין שם דין מקדש, (תפארת ישראל). שהעזרה נקרא מקדש.

צו. תוספות יום טוב. וכעי״ז בתוס׳ ערכין י: תפארת ישראל.

צז. ערכין י״א.

צח. רמב״ם, רע״ב, תפארת ישראל בתמיד ג׳ ח׳.

צט. תמיד ב׳ א׳.

הרצפה בין האולם והמזבח בכל בוקר כדי להשמיע קול גדול. וקול זה הוא לסימן שלשה דברים.

הִגִּיעוּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, הגיעו הכהנים שזכו בקטורת ובמחתה אל בין האולם והמזבח[קא].

נָטַל אֶחָד אֶת הַמַּגְרֵפָה, לקח אחד את המגריפה השלישית, **וְזוֹרְקָהּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ**, וזרק אותה על הריצפה בין האולם ולמזבח.

אֵין אָדָם שׁוֹמֵעַ קוֹל חֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם מִקּוֹל הַמַּגְרֵפָה, בירושלים אין אדם יכול לשמוע את הקול של חברו, מפני הקול הגדול של זריקת המגריפה.

וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, הקול הזה הוא סימן לשלשה דברים:

א. כֹּהֵן שֶׁשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת, וְהוּא רָץ וּבָא. כהן שלא היה בעזרה[קב] ששומע את קול המגריפה, יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות, והוא רץ ובא להשתחוות עימהם בהיכל[קג].

ב. וּבֶן לֵוִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַלְוִיִּם נִכְנָסִים לְדַבֵּר בַּשִּׁיר, וְהוּא רָץ וּבָא. לוי ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו

ק. תפארת ישראל.
קא. תפארת ישראל.
קב. רע"ב. תפארת ישראל.
קג. תפארת ישראל.

הלוים נכנסים לומר שיר, והוא רץ ובא ונכנס לעזרה להכין עצמו לומר את השיר[קד].

ג. וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח. [ז] ראש המעמד[קה] מעמיד את המצורעים שכבר נטהרו מהצרעת, בשער בשער ניקנור, כדי שיהיו מוכנים להזות עליהם דם האשם. שיקריבו את האשם מיד לאחר קרבן התמיד[קו].

באר התמיד

קד. עכשיו הלוים נכנסים להתכונן לומר שיר, ואת השיר עצמו יאמר בשעת ניסוך היין (תפארת ישראל). נמצא ששלשת הדברים שעל ידי קול המגריפה, הם הכנה לדברים שיהיו עוד מעט.

קה. ענין המעמד (תענית ד ב) וז"ל: אֵלּוּ הֵן מַעֲמָדוֹת, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי, וְכִי הֵיאַךְ קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו, הִתְקִינוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת. עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה מַעֲמָד בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל כֹּהֲנִים, שֶׁל לְוִיִּם, וְשֶׁל יִשְׂרְאֵלִים. הִגִּיעַ זְמַן הַמִּשְׁמָר לַעֲלוֹת, כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם עוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם, וְיִשְׂרְאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר מִתְכַּנְּסִין לְעָרֵיהֶן וְקוֹרְאִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית.

בפירוש המשניות להרמב"ם: הנה נתבאר לך מלשון זה כי מלת משמר כוללת כהני משמרה ולוייה ואנשי אותו מעמד. וכאלו אנשי מעמד הם שלוחי כל ישראל והיתה כונתם ומטרתם ההתעסקות בעבודה ותפלה ואינם עוסקין בעסקי עצמן, ותהיה דעתם ומחשבתם בקרבנות, וכשמגיע זמן מעמד כל מי שהיה מהם מאנשי אותו המעמד קרוב לירושלם יעלה לירושלם ויהיה מצוי במקדש בזמן הקרבת הקרבן עם הכהנים והלוים שבאותו משמר, ומי שהיה רחוק מירושלם מתכנסין בבתי כנסיות בעריהם ומתפללין וקורין כמו שאמר, ויתעסקו בעבודה כל אותה השבת שהיא משמרתם בתפלה וקריאה וצום כמו שיבאר. וקורין במעשה בראשית, כי שלמות המציאות היא העבודה, ואין עבודה אצלינו אלא עם הקרבנות, וכך אמרו אלמלי קרבנות לא נתקימו שמים וארץ. ואנשי מעמד היו מתענין ארבעה ימים בשבוע מיום שני עד יום חמישי. ואינם מתענים ערב שבת מפני כבוד השבת. ולא אחד בשבת כדי שלא יצאו ממנוחת השבת ותענוגיה להתענות בצום ויחלשו.

קו. רמב"ם. ענין הזאת דם האשם על המצורע ברמב"ם (הלכות מחוסרי כפרה פרק ד) וז"ל: **א.** כשיתרפא הצרוע מצרעתו אחר שמטהרין אותו בע"ץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפורים ומגלחין את כל בשרו ומטבילין אותו, אחר כל זאת יכנס לירושלים ומונה שבעת ימים וביום השביעי מגלח תגלחתו שניה כתגלחת הראשונה וטובל והרי הוא טבול יום ומעריב שמשו ולמחר בשמיני טובל פעם שנייה ואח"כ מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני אחר שטובל מאמש. מפני שהיה רגיל בטומאה בימי חלוטו ואינו נזהר משום טומאה ושמא נטמא אחר שטבל. לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים בלשכת המצורעים ששם אע"פ שלא הסיח דעתו.

ב. נתאחר ולא גילח בשביעי וגילח בשמיני או אחר כמה ימים ביום שיגלח יטבול ויעריב שמשו ולמחר יביא קרבנותיו אחר שיטבול פעם שנייה כמו שביארנו. כיצד עושין לו. המצורע עומד

באר התמיד

חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחית באסקופת שער ניקנור ופניו למערב ושם עומדים כל מחוסרי כפרה בעת שמטהרין אותן ושם משקין את הסוטות. והכהן לוקח אשם של מצורע כשהוא חי ומניפו עם לוג השמן במזרח כדרך כל התנופות. ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא. ואחר כך מביא את האשם של מצורע עד הפתח ומכנים שתי ידיו לעזרה וסומך עליו ושוחטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו. אחד מקבל בכלי וזורקו על גבי המזבח ואחד בידו הימנית ומערה לידו השמאלית ומזה באצבעו הימנית. ואם שינה וקבל בשמאל תחילה פסל. הכהן שקיבל מקצת הדם בכלי מוליכו וזורקו על המזבח תחילה. ואחר כך יבא הכהן שקיבל הדם בכפו אצל המצורע הכהן מבפנים והמצורע מבחוץ ומכנים המצורע ראשו ונותן הכהן מן הדם שבכפו על תנוך אזנו הימנית. ואחר כך יכנים ידו הימנית ויתן על בהן ידו ואחר כך יכנים רגלו הימנית ויתן על בהן רגלו ואם נתן על השמאל לא יצא. ואחר כך יקריב חטאתו ועולתו. ואחר שיתן הדם על הבהונות נוטל הכהן מלוג השמן ויוצק לתוך כפו של חבירו השמאלית ואם יצק לתוך כף עצמו יצא וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים על כל הזייה טבילת אצבע בשמן. ואם הזה ולא כיון כנגד בית קדש הקדשים כשירות. ואחר כך יבא אצל המצורע ויתן מן השמן על מקום דם האשם בתנוך אזן ובהן ידו ובהן רגלו. והנותר מן השמן שבכפו יתננו על ראש המתטהר ואם לא נתן לא כפר. ושאר הלוג מתחלק לכהנים.

ג. שירי הלוג אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהונה כשאר קדשי קדשים שהרי הוקש לאשם. ואסור לאכול מלוג השמן עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות ואם אכל לוקה כאוכל קדשים קודם זריקה.

❖ אוצר התמיד ❖

א. בספה"ק שפתי צדיק (יתרו) וז"ל: במשנה דתמיד (ה א) אמר להם הממונה כו' וקראו (את העם) יו"ד הדברות. הנה לא מצינו בשום מקום שיהי' חיוב או מצוה לקרות יו"ד הדברות, רק בגמרא (ברכות יב.) שהיה הוה אמינא לקבוע בקריאת שמע, ולא קבעו. אולי יש לומר על פי מה ששמעתי מפ"ק זקיני מו"ר הק' ז"ל, שאמר בשם מהר"ל על 'וישם העבד נזם וגו' בקע משקלו', רמז לקרבנות בקע לגלגולת, ב' צמידים על ידיה נגד ב' לוחות, עשרה זהב משקלם נגד יו"ד הדברות. אמר מהר"ל מפני שיש ג' עמודי עולם תורה עבודה גמילות חסדים, וכשראה בה עמוד גמילות חסדים רמז לה על עוד ב' עמודים, וסיים נראה דמי שיש בו עמוד אחד כראוי, מושיטין לו שאר העמודים. לכך יש לומר דבבית המקדש מקום עבודת קרבנות צוה הממונה דייקא להקרות את העם יו"ד הדברות, שבכאן יוכלו לקבל הדברות כראוי, דעל ידי עמוד העבודה יזכו גם לתורה וחסד, שזהו עיקר הגמילות חסדים שהכהנים בעלי העבודה יורו משפטיו ליעקב, ויכניסו תורה בלב ישראל כנ"ל.

ב. בהון עשיר וז"ל: **ברכה אחת למשמר היוצא.** לרמוז דלא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (עוקצין ג יב), קרי לה ברכה, אף על גב דאין בה הזכרת ה' ומלכות, ובזה אזלא לה תמיהת התוספות (ברכות יב.) וכתבה התי"ט. ועוד דברכה זו דומה לברכת כהנים שהכהנים מברכים את ישראל דאין בה אלא פסוקים, ומוסיף אברכת כהנים קאי, ולא אשלש ברכות.

למשמר היוצא. רמז לנו בלשון הזה, דהמתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה (בבא קמא צב.), כי הברכה שמברכים היתה מי ששיכן וכו' ישכן ביניהם אהבה אחוה שלום ורעות, והטעם דמברכים להם ברכה זו, נראה משום דשכיח שינצו על העבודה בדברים שלא היה להם פייס, ולכן המשמר היוצא היתה צריכה לאותה ברכה גם היא על מה שעבר, שאם אירע ביניהם מחלוקת שיהיה והב בסופה (במדבר כא יד. קידושין ל:). ע"כ.

ג. נראה לבאר עפ"י פנימיות, טעם לזה שאומרים **דוקא בשבת** את ברכת ותפילת 'מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות'. כתוב בזוהר הקדוש (תרומה קלה.) וז"ל: כְּגַוְונָא דְּאִינּוּן מִתְיַיחֲדִין לְעֵילָּא בְּאֶחָד, אוּף הָכִי אִיהִי אִתְיַחֲדַת לְתַתָּא בְּרָזָא דְּאֶחָד, לְמֶהֱוֵי עִמְּהוֹן לְעֵילָּא חַד לָקֳבֵל חַד, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶחָד לְעֵילָּא, לָא יָתִיב עַל כּוּרְסְיָיא דִּיקָרֵיהּ, עַד דְּאִיהִי אִתְעֲבִידַת בְּרָזָא דְּאֶחָד כְּגַוְונָא דִּילֵיהּ, לְמֶהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד. וְהָא אוֹקִימְנָא רָזָא דַּיְיֵ' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. רָזָא דְּשַׁבָּת, אִיהִי שַׁבָּת, דְּאִתְאַחֲדָא בְּרָזָא דְּאֶחָ"ד, לְמִשְׁרֵי

❖ אוצר התמיד ❖

עֲלָהּ רָוָא דְּאֶחָד. צְלוֹתָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, דְּהָא אִתְאַחֲדַת כּוּרְסְיָיא יַקִּירָא קַדִּישָׁא, בְּרָזָא דְּאֶחָ"ד, וְאִתְתַּקָּנַת לְמִשְׁרֵי עֲלָהּ מַלְכָּא קַדִּישָׁא עִלָּאָה. כַּד עַיֵּיל שַׁבְּתָא, אִיהִי אִתְיַחֲדַת וְאִתְפַּרְשַׁת מִסִּטְרָא אַחֲרָא, וְכָל דִּינִין מִתְעַבְּרִין מִינָהּ, וְאִיהִי אִשְׁתְּאָרַת בְּיִחוּדָא דִּנְהִירוּ קַדִּישָׁא, וְאִתְעַטְּרַת בְּכַמָּה עִטְרִין לְגַבֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְכָל שׁוּלְטָנֵי רוּגְזִין וּמָארֵי דְּדִינָא כֻּלְּהוּ עַרְקִין, וְאִתְעַבְּרוּ מִנָּהּ, וְלֵית שׁוּלְטָנוּ אַחֲרָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין.

תרגום: כְּמוֹ שֶׁהֵם מִתְיַחֲדִים לְמַעְלָה בְּאֶחָד, אַף כָּךְ הִיא מִתְיַחֶדֶת לְמַטָּה בְּסוֹד שֶׁל אֶחָד, לִהְיוֹת עִמָּם לְמַעְלָה אֶחָד כְּנֶגֶד אֶחָד. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶחָד לְמַעְלָה לֹא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ, עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּסוֹד שֶׁל אֶחָד כְּמוֹ שֶׁלּוֹ, לִהְיוֹת אֶחָד בְּאֶחָד. וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ הַסּוֹד שֶׁל ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. סוֹד הַשַּׁבָּת, הִיא שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱחֶזֶת בְּסוֹד שֶׁל אֶחָ"ד, לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ הַסּוֹד שֶׁל אֶחָד. תְּפִלַּת עֲרַב שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אָז מִתְיַחֵד כִּסֵּא הַכָּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בְּסוֹד שֶׁל אֶחָד, וּמִתְתַּקֶּנֶת שֶׁיִּשְׁרֶה עָלֶיהָ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן. כְּשֶׁנִּכְנֶסֶת הַשַּׁבָּת, הִיא מִתְיַחֶדֶת וְנִפְרֶדֶת מֵהַצַּד הָאַחֵר, וְכָל הַדִּינִים מָעֲבָרִים מִמֶּנָּה, וְהִיא נִשְׁאֶרֶת בְּיִחוּד שֶׁל אוֹר קָדוֹשׁ, וּמִתְעַטֶּרֶת בְּכַמָּה עֲטָרוֹת לַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְכָל שַׂלִּיטֵי הָרֹגֶז וּבַעֲלֵי הַדִּין כֻּלָּם בּוֹרְחִים, ומועברים ממנה, וְאֵין שִׁלְטוֹן אַחֵר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת.

הנה נרמז במאמר הזה הענין שצריך שיהיה אחדות בכנסת ישראל, ואח"כ יהיה היחוד. ויתכן שמה שכתוב שבשבת מברכים ברכה מיוחדת נוספת שהיא 'מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות', הוא על הענין הזה, שיהיה אחדות בין ישראל, ועי"כ יהיה היחוד שבשבת קודש. והבן.

ד. נוסח הברכה בגמ' תענית ט"ז: ונפסק ברמב"ם הלכות תענית ד' ט"ו, שכל ברכה בבית המקדש אומרים 'ברוך אתה ה' אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם'. והשומעים עונים אחר כך 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

וז"ל הגמרא בתענית (טז.): במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר (נחמיה ט ה) קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול על כל ברכות כולן לא תהא אלא תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה תן לו תהלה ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר להם תקעו הכהנים בני אהרן תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך ה' אלהי ישראל זוכר הנשכחות והם עונים

❖ אוצר התמיד ❖

אחריו בשכמל"ו וחזן הכנסת אומר להם הריעו הכהנים בני אהרן הריעו וכו' וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שגומר את כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית ואית דאמרי כדתניא אומר לפניהן עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואותן שש היכן אומרן בין גואל לרופא חולי ומאריך בגאולה והן עונין אחריו אמן על כל ברכה וברכה וכך היו נוהגין בגבולין אבל במקדש היו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל ולא היו עונין אחריו אמן וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: תנו רבנן על הראשונות הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר תקעו כהנים תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (והן תוקעין ומריעין ותוקעין) ועל השניה הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר הריעו בני אהרן הריעו ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה והם מריעין ותוקעין ומריעין וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור את הברכות כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית.

וז"ל רש"י (שם): בד"א. דהן עונין אחריו אמן בגבולין: אבל במקדש. אומר אותו הזקן לאחר הפרשיות מי שענה את אברהם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונים אחריו בשכמל"ו וכן בכל ברכות שבמקדש: לפי שאין עונין אמן במקדש. כדיליף לקמן מקרא: מניין שאין עונין אמן במקדש. דכתיב בתפלת עזרא בבית שני קומו וברכו את ה' אלהיכם והיינו ברוך ה' אלהי ישראל כו': ויברכו שם כבודך. היינו שעונין אחריו בשכמל"ו כך הוא הפסוק ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה: ה"ג יכול על כל הברכות כולן תהלה אחת ת"ל על כל ברכה על כל ברכה תן לו תהלה: חזן הכנסת. לא אותו זקן ניהו וחוזר חזן הכנסת ואומר להן מי שענה כו' אע"פ שאמרו אותו זקן: כשמריעין. תחלה הוא אומר להן הריעו בני אהרן וכשתוקעין תחלה הוא אומר להן תקעו בני אהרן כו': וכך הנהיג. כל מנהג זה רבי חלפתא בצפורי: לא היו נוהגין כך. שיהו עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אלא

❖ אוצר התמיד ❖

עונין אמן בגבולין: ואית דאמרי כדתני' כו'. כלומר ואיכא דמתני הכי: וכן הנהיג. מנהג זה אמקדש קאי.

וז"ל הרמב"ם (הלכות תענית ד טו–יז): כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו. וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין. וכן בברכה השנייה לזו שהיא ראשונה מן הש שמוסיף חותם בה ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. והן עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר להן הריעו בני אהרן הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקעין ומריעין. וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות. ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין. ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו.

ה. סדר הפיס ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד א–ט) וז"ל: א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר.

ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מגיחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות.

ג. כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן

❖ אוצר התמיד ❖

וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

ד. ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר (שמואל א טו–ד) 'ויפקדם בטלאים'.

ה. ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפייס הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת.

ו. הפייס השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים.

ז. הפייס השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפייס זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת.

ח. הפייס הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פייס אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פייס אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפייס שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים.

ט. בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים.

❖ אוצר התמיד ❖

ו. הלכות בגדי כהונה ברמב"ם (הלכות כלי המקדש פרקים ח–י) וז"ל: א. בגדי כהונה שלשה מינים. בגדי כהן הדיוט. ובגדי זהב. ובגדי לבן. בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים כתנת ומכנסים ומגבעות ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים וחוטן כפול ששה והאבנט לבדו רקום בצמר.

ב. בגדי זהב הן בגדי כהן גדול והם שמנה כלים. הארבעה של כל כהן. ומעיל ואפוד וחושן וציץ. ואבנטו של כהן גדול מעשה רוקם הוא והוא דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן היא המגבעת האמורה בבניו. אלא שכהן גדול צנוף בה כמי שלופף על השבר. ובניו צונפין בה ככובע ולפיכך נקראת מגבעת.

ג. בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשמש בהן כ"ג ביוה"כ. כתנת. ומכנסים. ואבנט. ומצנפת. וארבעתן לבנים וחוטן כפול ששה ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות היו לו לכהן גדול ביום הכפורים. אחת לובשה בשחר ואחת בין הערבים. ושתיהם בשלשים מנה משל הקדש ואם רצה להוסיף מוסיף משלו ומקדיש התוספת ואחר כך עושה בה הכתנת.

ד. בגדי כהונה מצוותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים כדרך בגדי הגדולים שנאמר (שמות כח ב, שמות כח מ) 'לכבוד ולתפארת' היו מטושטשין או מקורעין או ארוכין יתר על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה. היו משוחקין או שהיו ארוכים וסילקן באבנט עד שנעשו כמדתו ועבד עבודתו כשרה.

ה. כל בגד מבגדי כהונה שנעשו צואין אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחן לפתילות ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו גונזין אותן. ובגדי לבן שעובד בהם ביום הצום אינו עובד בהם פעם שניה לעולם אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם שם שנאמר (ויקרא טז כג) 'והניחם שם' והם אסורין בהנאה.

ו. מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם היו עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה. וכתנות כהנים הדיוטים שבלו היו עושין מהן פתילות למנורת תמיד.

ז. כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל ציבור. ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר. וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרין. אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים ובלבד שימסרם לציבור.

ח. בגדי כהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות. וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים ארבעה חלונות לכל משמר. ושם כל משמר כתוב על חלונותיו וכולן

❖ אוצר התמיד ❖

סתומות. וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן פותחין. חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים. וכשיצאו מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן.

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר. לפי שלא יהיו הכלים מעורבין. אלא כל המכנסים בחלון אחד וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים בחלון אחד וכתוב עליו אבנט וכן המצנפות כולן בחלון אחד. והכתנות כולן בחלון אחד.

י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו בלילה או בעת שיצא מן המקדש.

יא. בגדי כהונה מותר ליהנות בהן. לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז.

יב. אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד.

יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' הוא הפשתים והוא הבוץ. ו'תכלת' האמורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כעצם שמים שהוא פתוך מן הכוחל. ה'ארגמן' הוא הצמר הצבוע אדום. ו'תולעת השני' הוא הצמר הצבוע בתולעת.

יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משזר' צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר 'בד' אם היה חוט אחד לבדו כשר. ומצוה מן המובחר שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו 'משזר' בלבד צריך שיהיה חוטן כפול שמנה.

טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רוקם' הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד בפני האריג. ו'מעשה חושב' הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין פנים ואחור.

טז. וכיצד מעשה הבגדים. הכתונת בין של כ"ג בין של כהן הדיוט משבצת היתה שהיא בתים בתים באריגתה כמו בית הכוסות כדרך שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו ומחברין אותו עם גוף הכתונת בתפירה.

יז. אורך הכתונת עד למעלה מן העקב. ואורך בית יד שלה עד פס ידו. ורוחבו כרוחב היד.

יח. המכנסים בין של כ"ג בין של כהן הדיוט הם ממתנים עד ירכים שהוא למעלה מן הטיבור קרוב מן הלב עד סוף הירך שהוא הארכובה. ושנצים יש להם ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה אלא מוקפין כמין כיס.

❖ אוצר התמיד ❖

יט. המצנפת של כ"ג או הדיוט ארכו שש עשרה אמות. והאבנט רוחבו כמו שלש אצבעות ואורכו ל"ב אמה. מקיפו ומחזירו כרך ע"ג כרך. ובגדי כהונה כולן אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג שנאמר (שמות כח לב, שם לט כב, שם כז) 'מעשה אורג'.

פרק ט'. א. כיצד מעשה הציץ. עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאוזן לאוזן וכותב עליו שני שיטין קדש לה', קדש מלמטה לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת כשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו [כיצד] חופר את האותיות מאחריו והוא מדובק על השעוה עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו. ופתיל תכלת למטה ממנו נכנס מנקב לנקב כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד העורף.

ג. המעיל כולו תכלת. וחוטיו כפולין שנים עשר ופיו ארוג בתחילת אריגתו. ואין לו בית יד. אלא נחלק לשתי כנפים מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים ואינו מחובר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל לוקה שנאמר (שמות כח לב, שמות לט כג) 'לא יקרע' והוא הדין לכל בגדי כהונה שהקורען דרך השחתה לוקה.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני כל מין משלשתן שזור שמונה לפי שנאמר בשוליו (שמות לט כד) 'משזר' נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים ובהם שנים ושבעים ענבולים הכל זהב ותולה בו ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד נקרא פעמון עד שיהיו שוליו משני צדדיו (שמות לט כו) 'פעמון ורמון פעמון ורמון'.

ה. הזהב שבאריגת האפוד והחושן האמור בתורה ככה הוא מעשהו. לוקח חוט אחד זהב טהור ונותנו עם ששה חוטין של תכלת וכופל השבעה חוטין כאחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן וחוט אחד עם ששה של תולעת שני. וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו ארבעה חוטי זהב ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים שנאמר (שמות לט ג) 'וירקעו את פחי הזהב' וגו' (שמות לט ג) 'לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש' מלמד שחוט הזהב כפול בתוכן.

ו. כיצד מעשה החושן. אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמנה ועשרים חוטין כמו שביארנו ארכו אמה ורחבו זרת וכופלו לשנים. נמצא זרת על זרת מרובע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפורשים בתורה כל אבן מהן מרובע ומשוקע בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על האודם ראובן ועל ישפה בנימין. וכותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם.

ח. ועושה על ארבע זויות של חושן ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה שהחושן נתלה בהן שתי עבותות הזהב. והם הנקראים שרשרות. ונותן בשתי טבעות של מטה שהן כנגד הדדים שני פתילי תכלת.

ט. האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף. ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן שחוגרין אותו בהם והם הנקראין חשב האפוד. והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש על שמנה ועשרים חוטין כמעשה החושן. ותופר עליו שתי כתיפות כדי שיהיו על כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שוהם מרובע מושקע בבית של זהב. ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים. ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם. וכותבין שם יוסף יהוסף. ונמצאו כ"ה אות באבן זו וכ"ה אות באבן זו. וכך היו כתובין [ציור]. והאבן שכתוב בה ראובן על כתיפו הימנית. והאבן שכתוב בה שמעון על כתיפו השמאלית. ועושה בכל כתף שתי טבעות אחת מלמעלה בראש הכתף ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה והם הנקראים שרשרות.

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חושן בטבעות של מעלה בכתפות האפוד. ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החושן בשתי הטבעות של מעלה מחשב האפוד. ומורידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החושן העליונות כדי שידבקו זה בזה (שמות כח כח, שמות לט כא) 'ולא יזח החושן מעל האפוד'. וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה.

יא. נמצא כשלובש האפוד עם החושן יהיה החושן על לבו בשוה והאפוד מאחריו וחשב האפוד קשור על לבו תחת החושן. ושתי כתפות האפוד על שתי כתיפיו. ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתיפיו מכאן ומכאן מכתפות האפוד עד טבעות החושן. ושני חוטי תכלת מרוכסין מתחת אצילי ידיו. משתי טבעות החושן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות שהם למעלה מן החשב.

פרק י'. א. כיצד סדר לבישת הבגדים. לובש המכנסים תחלה וחוגר את המכנסים למעלה מטיבורו מעל מתניו. ואחר כו לובש הכתונת. ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו ומקיפו כרך על כרך עד שגומר וקושר.

❖ אוצר התמיד ❖

ב. ועל האבנט מפורש בקבלה (יחזקאל מד יח) 'ולא יחגרו ביזע' במקום שמזיעין. וכך קיבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים ותרגם 'על לבביהון יסרון'. ואח"כ צונף במצנפת כמין כובע.

ג. כהן גדול אחר שחוגר באבנט לובש המעיל. ועל המעיל האפוד והחושן וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החושן ולפיכך נקרא (שמות כח לא, שם כט ה, שם לט כב) 'מעיל האפוד' שחוגרו באפוד. ואחר כך צונף במצנפת וקושר הציץ למעלה מן המצנפת ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת ושם היה מניח תפילין בין ציץ למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן שנאמר (שמות כח ב) 'ועשית בגדי קדש' (שמות כט ח) 'את בניו תקריב והלבשתם כתנות' וכהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים אלו. או כהן הדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר ששימש שנאמר (שמות כט ט) 'וחגרת אותם אבנט' (שמות כט ט) 'והיתה להם כהונה' בזמן שבגדיהם עליהן כהונתן עליהן. אין בגדיהן עליהן אין כהונתם עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר (במדבר א נא, שם ג י, שם לח, שם יח ז) 'והזר הקרב יומת'.

ה. כשם שהמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה. כך היתר בגדים. כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים. או כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד ה"ז מחלל העבודה וחייב מיתה בידי שמים.

ו. נאמר בבגדי כהונה (ויקרא טז ד) 'על בשרו ולבשם' מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים. אפילו נימא אחת או עפר או כינה מתה אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חציצה ועבודתו פסולה. לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת. אבל של ראש אינה חוצצת. ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח.

ז. וצריך להזהר בשעה שלובש שלא יהיה אבק בין בגדו לבשרו ולא כינה אע"פ שהיא בחיים. ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו. ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחיק. ולא יצא שערו מן הבגד. ולא יהיה בבגד נימא מדולדלת. ואם היה שם אחד מכל אלו עבודתו כשירה.

ח. כרך על בשרו בגד שלא במקום בגדים כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ה"ז חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ. ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פוסל ואע"פ שאין בו שלש על שלש.

❖ אוצר התמיד ❖

ט. כהן שלקה באצבעו מותר לכרוך עליה גמי בשבת. או בגד שאין בו שלש על שלש ועובד. ואם נתכוון להוציא דם אסור. והוא שלא יחוץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי בשעת עבודה.

י. עשו בבית שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים ואע"פ שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא היו שואלין בהן מפני שלא היתה שם רוח הקודש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו.

יא. וכיצד שואלין עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחריו. פניו לאחרי הכהן ואומר השואל אעלה או לא אעלה. ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו אלא בקול נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו. ומיד רוח הקדש לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה עלה או לא תעלה באותיות שבולטות מן החושן כנגד פניו. והכהן משיבו ואומר לו עלה או לא תעלה.

יב. ואין שואלין על שני דברים כאחד. ואם שאל משיבין על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיוט אלא או למלך או לבית דין או למי שצורך הציבור בו שנאמר (במדבר כז כא) 'ולפני אלעזר הכהן יעמוד' וגו'. 'הוא' זה המלך. 'וכל בני ישראל' זה הוא משוח מלחמה או מי שצורך הציבור בשאילתו. 'וכל העדה' אלו בית דין הגדול.

יג. זה שאתה מוצא בדבר נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד לא היו כהנים גדולים. שאין האפוד של כ"ג אפוד בד. ואף הלוים היו חוגרין אותו שהרי שמואל הנביא לוי היה ונאמר בו (שמואל א' ב יח) 'נער חגור אפוד בד' אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

ז. במשנה במסכת סוכה (ה ח): בְּלֻגָּה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה.

בפירוש המשניות להרמב"ם: וכן היו שם גם עשרים וארבע חלונות שבהם בגדי כהונה חלון לכל משמרה, וכולם סגורים, וכשנכנסת משמרה לעבודה פותחת אותו החלון שלה, חוץ ממשמרת בלגה גזרו עליה חכמים שתהא משמרה זו **לעולם חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה** כמשמרה היוצא, ולא השאירו לה סימן להראות בו שהעבודה שלהם. ועשו להם כך כי בזמן שגברו היונים על ירושלם כידוע נשאת נערה מהם לאחד ממפקדי היונים, ועברה לדתם ונתחצפה ונכנסה למקדש ובעטה בסנדלה על המזבח והיתה מטיחה לפניו ואומרת לו בשפה היונית, הוי זאב הוי זאב עד מתי אתה מכלה ממון ישראל ואינך עוזר

❖ אוצר התמיד ❖

להם בעת צרתם. וגזרו חכמי אותו הדור על כל המשמרה שיצאה מתוכה תרבות רעה זו מה שאתה רואה, וקבעו את זה לדורות הבאים כדי שיוסרו בני אדם.

ח. כתוב בתוספות יום טוב וז"ל: דומה לתרקב גדול. וכן הגי' בכל הנוסחאות שבידי ואף על פי שבתרקב עצמו לא שייך לומר גדול שהרי אינו נקרא תרקב אלא כלי המחזיק ג' קבין. כמ"ש הר"ב במשנה ו' פ"ג. מ"מ כאן קורהו גדול בערך הדמיון שאליו נדמה הכף. והואיל והכף מחזיק ג' קבים והטני שנדמה ג"כ לתרקב שם במ"ו פ"ג. אינו מחזיק אלא קביים וחצי. כלפי הא הוא דתני הכא שהכף דומה לתרקב גדול כיון שהכף מחזיק ג' קבים.

לעיל כתב התפארת ישראל (לעיל ג ו) וז"ל: ותמה רתוי"ט האיך שייך גבי תרקב שהוא מדה קבועה, מלת גדול והרי מדתו קבוע. ולכן רצה למחוק מלת גדול. ולפענ"ד א"צ למחוק, דרגילין היו בב' תרקבין, א' שלא היה מחזיק רק ב' קבין, ורק מדגודשא תילתה הוה (ב"ב דפ"ט א'), להכי כשיגדישוהו היה מחזיק עם הבירוץ ג' קבין, ולהכי קראוהו תרקב קטן. והב' היה מחזיק ג' קבין גם כשיהיה מחוק ובלי בירוץ, והוא הנקרא תרקב גדול, מדהיה תוך חללו גדול יותר מהאחר. והשתא אילו היו לוקחים התרקב הקטן להאפר של הקטורת שהיה קביין ומחצה, וכדמסיק התנא, היה צריך עכ"פ להגדיש חצי קב מהאפר, וחוששים שיתפזר בלכתו. להכי בחרו טפי לעשותו דומה לתרקב גדול.

ט. ביומא (ד ד), בענין ההבדלים שיש בקטורת, בין הקטורת שבכל יום, אל הקטורת של יום הכיפורים: בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתֶה בְּשֶׁל כֶּסֶף וּמְעָרֶה בְתוֹךְ שֶׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְּשֶׁל זָהָב וּבָהּ הָיָה מַכְנִיס. בְּכָל יוֹם חוֹתֶה בְּשֶׁל אַרְבַּעַת קַבִּין וּמְעָרֶה בְתוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְּשֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָהּ הָיָה מַכְנִיס. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם חוֹתֶה בְּשֶׁל סְאָה וּמְעָרֶה בְתוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְּשֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבָהּ הָיָה מַכְנִיס. בְּכָל יוֹם הָיְתָה כְּבֵדָה, וְהַיּוֹם קַלָּה. בְּכָל יוֹם הָיְתָה יָדָהּ קְצָרָה, וְהַיּוֹם אֲרֻכָּה. בְּכָל יוֹם הָיָה זָהֳבָהּ יָרוֹק, וְהַיּוֹם אָדֹם, דִּבְרֵי רַבִּי מְנַחֵם. בְּכָל יוֹם מַקְרִיב פָּרָס בְּשַׁחֲרִית וּפָרָס בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְהַיּוֹם מוֹסִיף מִלְּא חָפְנָיו. בְּכָל יוֹם הָיְתָה דַקָּה, וְהַיּוֹם דַּקָּה מִן הַדַּקָּה.

בפירוש המשניות להרמב"ם וז"ל: חתיה, הוא מיוחד לגריפת האש, לחתות אש מיקוד. ולא הצריכוהו ביום צום כפור לערות את האש ממחתה למחתה שניה כדי שלא ליגע כהן גדול ולא להוסיף בעמלו, אלא המחתה שגורף בה את האש מן המזבח בה בעצמה נכנס להיכל, ועליה נותן את הקטורת. ומטעם זה בעצמו נעשת קלה במשקלה ביחס למחתה של כל יום.

❖ אוצר התמיד ❖

וידה ארוכה כדי שיקל עליו נשיאתה. וכבר ביארנו שעור הקב והסאה וזולתן מן המדות והמשקלות בסוף מסכת פאה. ופרס, חצי המאה, ר"ל משקל חמשים דינר. אמר ה' בקטורת של כל יום ושחקת ממנה הדק, ואמר ביום צום ומלא חפניו קטורת סמים דקה רצה באמרו כאן דקה להוסיף לה שחיקה.

י. סדר והלכות המעמד ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ו) וז"ל: **א.** אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וקרבנות הציבור הן קרבן של כל ישראל ואי אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת קרבן לפי כך תקנו נביאים הראשוני' שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות והם הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם כ"ד מעמדות כמנין משמרות כהונה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן ממונה על כולם והוא נקרא ראש המעמד.

ב. בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה נכנסין למקדש עם משמר כהונה ולויה של אותה שבת. והרחוקים שבאותו מעמד כיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן.

ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי כנסיות מתענין בשני בשבת שלהן. ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד שבת ובאחד בשבת אינם מתענים כדי שלא יצאו מעונג שבת לצום.

ד. ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות שחרית ומנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית. ומנחה והיא יתירה להן ונושאין כפיהן הכהנים במעמד ג' פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה זו היתירה ובנעילה וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה השניה שמוסיפין אבל במנחה לא היו קורין בספר תורה אלא על פה כקוראין את שמע. ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בע"ש מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקיבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם לתפלה ולתחינה ולבקשה ולקרות בתורה נקרא מעמד.

ו. ובמה היו קוראין במעשה בראשית. ביום הראשון קוראין (בראשית א) 'בראשית' ו'יהי רקיע'. בשני 'יהי רקיע' ו'יקוו'. בשלישי 'יקוו' ו'יהי מאורות'. ברביעי 'יהי מאורות' ו'ישרצו'. בחמישי 'ישרצו' 'ותוצא הארץ'. בששי 'ותוצא הארץ' 'ויכולו'.

❖ אוצר התמיד ❖

ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים וקטנה קורא אותה אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית. הם שחוזרין וקורין אותן בתפלה השניה בספר. וחוזרין וקוראין אותן במנחה על פה.

ח. שמנת ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה. אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו מעמד. בנעילה אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

ט. ומהו קרבן העצים. זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה. ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יו"ט. ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג.

י. אפילו יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה אסור באותו היום בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס כל שבת שלהן. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ומפני מה אסרו עליהם לכפר ולכבס כדי שלא יכנסו למעמדם כשהם מנוולין. אלא יספרו ויכבסו מקודם.

משנה א

הֵחֵלּוּ עוֹלִים בְּמַעֲלוֹת הָאוּלָם. מִי שֶׁזָּכוּ בִּרְשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה הָיוּ מַקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם. מִי שֶׁזָּכָה בִּרְשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נִכְנַס, וְנָטַל אֶת הַטֶּנִי וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא. מִי שֶׁזָּכָה בִּרְשׁוּן הַמְּנוֹרָה, נִכְנַס וּמָצָא שְׁנֵי נֵרוֹת מִזְרָחִיִּים דּוֹלְקִין, מְדַשֵּׁן אֶת הַמִּזְרָחִי, וּמַנִּיחַ אֶת הַמַּעֲרָבִי דּוֹלֵק, שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיָה מַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. מְצָאוֹ שֶׁכָּבָה, מְדַשְּׁנוֹ וּמַדְלִיקוֹ מִמִּזְבַּח הָעוֹלָה. נָטַל אֶת הַפּוּז מִמַּעֲלָה שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא:

הֵחֵלּוּ עוֹלִים בְּמַעֲלוֹת הָאוּלָם. התחילו הכהנים שזכו בקטורת ובמחתה, לעלות בשתים עשרה המדרגות העולות אל האולם[א].

מִי שֶׁזָּכוּ בִּרְשׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, הכהן שזכה בדישון מזבח הפנימי, **וְהַמְּנוֹרָה,** והכהן שזכה בדישון המנורה, **הָיוּ מַקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם,** מקדימים לפני הכהנים שזכו בקטורת ובמחתה[ב].

באר התמיד

א. רע"ב. תפארת ישראל.

מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נִכְנַס, הכהן שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס להיכל, **וְנָטַל אֶת הַטֶּנִי**, ולקח את הטני שבתוכו הדשן[ג], מהמקום שהשאירו שם על הריצפה ליד מזבח הפנימי, **וְהִשְׁתַּחֲוָה**, ומשתחווה, שהרי עכשיו גמר את עבודתו, **וְיָצָא** מההיכל. ושופך את הדשן שבתוך הטני ליד המזבח החיצון[ד], במקום שנותנים את תרומת הדשן[ה] ואת מוראות העוף[ו]. ונבלע שם במקומו[ז].

באר התמיד

ב. רע״ב. תפארת ישראל.

ג. כדלעיל ג׳ ט׳.

ד. ברע״ב וז״ל: החלו. אותם שזכו בכף של קטורת ובמחתה של נחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאין זה הטני וזה הכוז ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה.

ה. כמו שכתוב לעיל (תמיד א ד): נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הֵילָךְ וְהֵילָךְ, חָתָה מִן הַמְאֻכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד. הִגִּיעַ לְרִצְפָּה, הָפַךְ פָּנָיו לַצָּפוֹן, הָלַךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת. צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה רָחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מִקּוֹם שֶׁנּוֹתְנִין מֹרָאוֹת הָעוֹף וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה.

ו. כמו שכתוב בקרבן עולת העוף (ויקרא א טז): וְהֵסִיר אֶת מֹרַאֲתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל מְקוֹם הַדֶּשֶׁן.

וברש״י וז״ל: **מוראתו.** מקום הרעי, וזה הזפק: **בנוצתה.** עם בני מעיה, ונוצה לשון דבר המאוס, כמו ׳כי נצו גם נעו׳, וזהו שתרגם אונקלוס ׳באוכליה׳, וזה מדרשו של **אבא** יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה. ורבותינו ז״ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת **אלא** באבוס בעליה, נאמר ׳והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר׳, בעוף שנזון מן הגזל, נאמר ׳והשליך׳ את המעים שאכלו מן הגזל: **אצל המזבח קדמה.** במזרחו של כבש: **אל מקום הדשן.** מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

ז. יומא כ״א.

טָנֵי: מלשון[ח] וְשַׂמְתָּ בַּפֶּנֶא, דומה לסל ופיו רחב[ט]. בו שם את הדשן ממזבח הפנימי[י].

הִשְׁתַּחֲוָה: כל השתחוואה היא בפישוט ידים ורגליים[יא].

את הטבת נרות המנורה, עושים בשני פעמים, בתחילה לחמש נרות, ומפסיקים ועושים עבודה אחרת, ואחר כך מטיבים את שתי הנרות. וזה כדי להרגיש את כל העזרה[יב], דהיינו להרחיב משך זמן אותה העבודה כדי שיהא לה הכר[יג].

התנא שאומר את משנה זו, סובר שהמנורה מונח מזרח ומערב. דהיינו שלש קנים למזרח, ושלש קנים למערב[יד].

שני הנרות הסמוכים לצד מזרח, הם הנקראים 'נרות מזרחיים'[טו].

באר התמיד

ח. דברים כ"ו ב'.

ט. רע"ב לעיל ג' ו'.

י. לעיל ג' ט'.

יא. מגילה כ"ב: תפארת ישראל.

יב. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ג' ט"ז. אבל יש טעם נוסף, שכתוב (שמות ל ז) 'בבקר בבקר בהטיבו את הנרות' – חלקהו לשני בקרים (יומא לג: וראה פירוש המשניות להרמב"ם כאן).

יג. רמב"ם. בהלכות תמידין ומוספין (ג יז) וז"ל: וכיצד סדר ההטבה זה שזכה בדישון המנורה נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו ואת השמן הנשאר בנר והטיב חמשה נרות ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא. ואחר כך נכנס ומטיב שני הנרות ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא. ע"כ.

יד. עפ"י רע"ב. עפ"י תפארת ישראל לעיל ג' ט'.

מחלוקת תנאים איך המנורה עומדת: רבי סובר שהמנורה מונח מזרח ומערב, ורבי אלעזר ברבי שמעון סובר שהמנורה מונח צפון ודרום (מנחות צח:).

הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב) פסק כמו התנא שסובר שהמנורה מונח מצפון לדרום. והראב"ד חולק.

ראה ב'אוצר התמיד' את פירוש המשניות להרמב"ם למשנה זו.

טו. עפ"י רע"ב. עפ"י תפארת ישראל.

'נר המערבי'[טז] הוא הנר השני מצד מזרח, והוא נקרא 'מערבי' לגבי הנר הראשון החיצון במזרח'[יז].

לפני שחיטת קרבן התמיד כבר הטיב את חמש הנרות מהמנורה[יח], ועכשיו בא לשני הנרות הנשארים.

[א] **מִי שֶׁזָּכָה בִּדְשׁוּן הַמְּנוֹרָה נִכְנַס**, הכהן שזכה בדישון המנורה נכנס להיכל[יט], **וּמָצָא שְׁנֵי גֵרוֹת מְזֻרָחִיִּים דּוֹלְקִין**, ומוצא את שני

באר התמיד

טז. בגמרא (שבת כב: מנחות פו:): עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות, **אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.**
וביומא (לט.): תנו רבנן **ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק** וכו' **והיה נר מערבי דולק.** מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה.
ברש"י: **והיה נר מערבי דולק.** לאחר שכבו שאר כל הנרות. ואע"פ שממנו מתחיל להדליק ערבית בו היה מסיים הטבת נרות שחרית, והוא עדות שהשכינה שורה בישראל, כדכתיב מחוץ לפרוכת העדות, ואמרינן במסכת שבת (כב:) עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, ואמרינן (שם) מאי עדות זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. ואיזהו נר מערבי, למאן דאמר (מנחות צח:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב, קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח. וכו'.
יז. רש"י שבת כ"ב: רש"י יומא ל"ט. רע"ב. תפארת ישראל.
בטעם שדוקא נר זה הוא הנר מערבי, כתב הרע"ב (לעיל ג ט) וז"ל: ומה שמיטיב חמש של צד מערב תחילה, ולא חמש לצד מזרח ולבסוף שתים של מערב ומהם היה לו להדליק, ולא עביד הכי משום דכתיב (ויקרא כד) להעלות נר תמיד מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו לפני ה', **אמרה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות, ואיזה זה נר שני של צד מזרח, והוא קרוי נר מערבי, דכי עייל בהיכל בההוא נר פגע ברישא, ואין מעבירין על המצות, ואיכא למימר בההיא אתוקם הנס והוקבע להדליק ממנו. ובנר ראשון אי אפשר, דהא כתיב לפני ה', מאותו נר של צד שכינה שהוא לצד מערב, ואין נר ראשון קרוי לפני ה'.**
יח. לעיל ג' ט'.
יט. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג י–יז) וז"ל: י. דישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שנאמר (שמות כז כא) 'יערוך אותו אהרן ובניו'. והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה בקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר (שמות כז כ, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד'.
יא. וכמה שמן הוא נותן לכל נר. חצי לוג שמן שנאמר (שמות כז כא, ויקרא כד ג) 'מערב עד בקר' תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים.

הנרות המזרחיים דולקים[כ], **מְדַשֵּׁן אֶת הַמִּזְרָחִי**, מכבה ומנקה את הנר הכי קרוב לצד מזרח, **וּמֵנִיחַ אֶת הַמַּעֲרָבִי דּוֹלֵק**, ומשאיר את הנר המערבי לו לדלוק[כא], ואינו מכבהו ואינו מנקהו, **שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיָה מַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בֵּין הָעַרְבַּיִם**, ונשאר דולק כל היום בנם, ומהנר המערבי מדליק את שאר נרות המנורה בין הערביים[כב].

(ב) **מְדַשֵּׁן**: מסיר את השמן הישן, ומסיר את הפתילה הישנה על ידי המלקחיים[כג], ומנקה את האפר על ידי המחתה[כד], ומניח הכל

באר התמיד

יב. מהו דישון המנורה. כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה והוא חצי לוג. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון המזבח הפנימי והחיצון ומדליק נר שכבה. והדלקת הנרות היא הטבתם. ונר שמצאו שלא כבה מתקנו.

יג. נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשונו אלא ממזבח החיצון. אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן מדליקו מנר חבירו.

יד. וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

טו. כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת אסור להדליק בהן במקדש במנורה שנאמר (שמות כז כ, ויקרא כד ב) 'להעלות נר תמיד' שתהא שלהבת עולה מאליה.

טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת אלא מטיב חמשה נרות ומפסיק ועושין עבודה אחרת ואחר כך נכנס ומטיב השנים. כדי להרגיש את כל העזרה.

יז. כל נר שכבה מדליקין אותו מנר אחר מהן כמו שביארנו. וכיצד סדר ההטבה זה שזכה בדישון המנורה נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו ואת השמן הנשאר בנר והטיב חמשה נרות ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא. ואחר כך נכנס ומטיב שני הנרות ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא.

כ. **כי נשארו לדלוק מאתמול בערב, ואם כבו** [בגון לאחר שמת שמעון הצדיק ולא היה תמיד הנס] הרי הדליקם בחזרה לפני קצת זמן בעת שהטיב את חמשת הנרות (ראה לעיל ג ט).

כא. נר המערבי הוא הנר השני מהנרות המזרחיים (רע"ב).

כב. פתילות המנורה הן ארוכות (שבת כב:). ברש"י (שם) וז"ל: **בפתילות ארוכות.** כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו. ע"כ.
ראה ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ג יד) וז"ל: וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון.

כג. בשמות (כה לח): וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר.

בכוז. ומקנח את הנרות[כה] בספוג[כו]. ואחר כך שם שמן חדש ופתילה חדשה[כז].

אבל אם מְצָאוֹ שֶׁכָּבָה, אם מצא שהנר המערבי נכבה עכשיו, כגון לאחר שמת שמעון הצדיק וכבר לא היה תמיד הנס שנשאר דולק כל היום[כח], מְדַשְּׁנוֹ, מנקה את הנר המערבי, וּמַדְלִיקוֹ מִמּוְּבַּח הָעוֹלָה, ומדליקו מהאש שעל מזבח החיצון. מביא אש בקיסם[כט] ממזבח החיצון, ומדליק בו את הנר המערבי[ל].

באר התמיד

ברש״י: **ומלקחיה.** הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצביתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טוליי״ש בלע״ז.

בבמדבר (ד ט): וְלָקְחוּ בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת נֵרֹתֶיהָ וְאֶת מַלְקָחֶיהָ וְאֶת מַחְתֹּתֶיהָ וְאֵת כָּל כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ לָהּ בָּהֶם.

ברש״י: **מלקחיה.** כמין צבת, שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה.

כד. ברש״י (שמות כה לח): **ומחתותיה.** הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פוויישד״א בלע״ז, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד).

ברש״י (במדבר ד ט): **מחתתיה.** כמין כף קטנה, ושוליה פשוטין ולא סגלגלים, ואין לה מחיצה לפנים אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן.

כה. ׳נר׳ הוא הכלי שבו השמן והפתילה. וכדאיתא ברש״י (במדבר ד ט): **נרותיה.** לוצי״ש בלע״ז שנותנים בהן השמן והפתילות.

כו. מנחות פ״ח: וכן משמע ברמב״ם הלכות תמידין ומוספין ג׳ י״ב.

כז. רע״ב לעיל ג׳ ט׳. תפארת ישראל לעיל ג׳ ט׳. ומונחים כך מוכנים עם השמן והפתילות עד הערב, ובערב מדליקן. אבל לשיטת הרמב״ם מדליק את נרות המנורה גם בבוקר.

כח. או שכבה כבר לפני שחיטת התמיד, והדליקו בחזרה (כדלעיל ג ט). מכיוון שראה שאין את הנס, אזי מכבה ומדשן אותו כדי לגמור את דישון שני הנרות המזרחיים יחד (רע״ב).

כט. תפארת ישראל לעיל ג׳ ט׳.

ל. רע״ב. תפארת ישראל. ברע״ב וז״ל: **ומדליקו מעל מזבח העולה.** שאין מדליקין נר מערבי לעולם אלא מאש של מזבח העולה, דכתיב (ויקרא ו) ׳אש תמיד תוקד על המזבח׳, אש שנאמר בה ׳תמיד׳ דכתיב (ויקרא כד) ׳להעלות נר תמיד׳ מעל המזבח החיצון תוקד:

לפני המנורה יש שלש מדרגות מאבן, על זה עומד הכהן ומטיב את הנרות[לא].

[ג] **נָטַל אֶת הַכּוּז מִמַּעֲלָה שְׁנִיָּה**, לקח את ה׳כוז׳ שבו השמן הישן והפתילות הישנים והאפר, מהמדרגה השניה מתוך שלשת המדרגות, ששם הניח את הכוז לאחר דישון הנרות[לב], **וְהִשְׁתַּחֲוָה**, ומשתחווה, שהרי עכשיו גמר את עבודתו, **וְיָצָא** מההיכל. ושופך את מה שבתוך הכוז ליד המזבח החיצון[לג], במקום שנותנים את תרומת הדשן[לד] ואת מוראות העוף[לה]. ונבלע שם במקומו[לו].

באר התמיד

לא. לעיל ג׳ ט׳.

לב. כדלעיל ג׳ ט׳.

לג. ברע״ב וז״ל: החלו. אותם שזכו בכף של קטורת ובמחתה של נחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאין זה הטני וזה הכוז ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה.

לד. כמו שכתוב לעיל (תמיד א ד): נָטַל מַחְתַּת הַכֶּסֶף וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה אֶת הַגֶּחָלִים הַיְלָךְ וְהֵילָךְ, חָתָה מִן הַמְאֻכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד. הִגִּיעַ לְרִצְפָּה, הָפַךְ פָּנָיו לַצָּפוֹן, הָלַךְ לְמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת. צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה רָחוֹק מִן הַכֶּבֶשׁ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מְקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין מֵרֹאוֹת הָעוֹף וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה.

לה. כמו שכתוב בקרבן עולת העוף (ויקרא א טז): וְהֵסִיר אֶת מֵרַאתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל מְקוֹם הַדֶּשֶׁן.

וברש״י וז״ל: **מוראתו.** מקום הרעי, וזה הזפק: **בנוצתה.** עם בני מעיה, ונוצה לשון דבר המאוס, כמו ׳כי נצו גם נעו׳, וזהו שתרגם אונקלוס ׳באוכליה׳, וזה מדרשו של **אבא** יוסי בן חנן, שאמר, נוטל את הקורקבן עמה. ורבותינו ז״ל אמרו, קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת **אלא** באבוס בעליה, נאמר ׳והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר׳, בעוף שנזון מן הגזל, נאמר ׳והשליך׳ את המעים שאכלו מן הגזל: **אצל המזבח קדמה.** במזרחו של כבש: **אל מקום הדשן.** מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר, ודישון מזבח הפנימי, והמנורה, וכולם נבלעים שם במקומן.

לו. יומא כ״א.

שני הכהנים שזכו בדישון המזבח הפנימי והמנורה, הולכים יחד, זה עם ה׳טני׳ וזה עם ה׳כוז׳, ושופכים יחד אצל מזבח החיצון, בצד מזרח של הכבש[לז].

פוז: הכוז דומה לקיתון גדול של זהב[לח], פיו צר, ורחב מלמטה, ועגול[לט].

הִשְׁתַּחֲוָה: כל השתחוואה היא בפישוט ידים ורגליים[מ].

לז. תפארת ישראל.

לח. לעיל ג׳ ו׳. התפארת ישראל (שם) כתב: קרוג של זהב.

לט. רא״ש (לעיל ג ו). ברא״ש וז״ל: כוז. כלי קטן, כמו (שבת מח.) כוזא דמיא. דומה לקתון. ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול, כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז, לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך.

מ. מגילה כ״ב: תפארת ישראל.

המקום שנותנים את הדשן[מא]

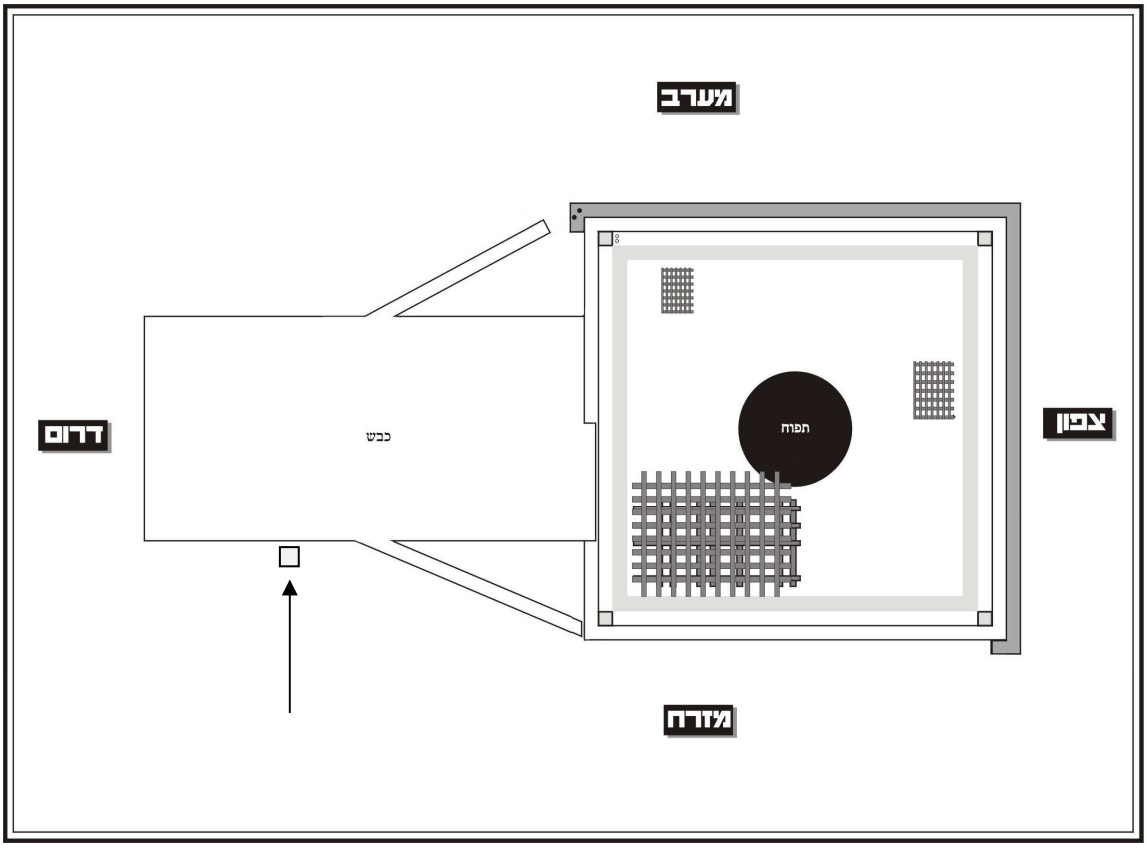

באר התמיד

מא. ראה לעיל **א**' ד'.

משנה ב

מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה, צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְרִדְּדָן בְּשׁוּלֵי הַמַּחְתָּה, וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא:

[ד] **מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה**, הכהן שזכה להוליך מחתה עם הגחלים למזבח הפנימי, נכנס להיכל, **צָבַר אֶת הַגֶּחָלִים** מהמחתה[מב], **עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ** הפנימי[מג], **וְרִדְּדָן**, ומשטח ומיישר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי[מד], **בְּשׁוּלֵי הַמַּחְתָּה**, על ידי תחתית המחתה[מה]. וזה כדי שלא יפול הקטורת מעל הגחלים[מו].

מקטיר את הקטורת על גבי מזבח הפנימי ממש, ולא במחתה[מז].

אבל רק בקטורת של יום הכפורים בקודש הקדשים, מניח את הגחלים בתוך המחתה ועליה מקטיר. ואין שם רידוד גחלים ביום הכפורים[מח].

וְהִשְׁתַּחֲוָה, ומשתחווה, שהרי עכשיו גמר את עבודתו[מט], **וְיָצָא** מההיכל.

באר התמיד

מב. רע"ב.

מג. עפ"י רמב"ם, רע"ב, תפארת ישראל.

מד. רמב"ם. ועפ"י רע"ב, תפארת ישראל.

מה. בלשון הקודש 'שוליים' פירושו תחתית, ולא צדדים (רש"י ישעיה ו א, וכן ראה רש"י כה י, רש"י שמות כה כט, רש"י במדבר ד ט, ספורנו שמות כז ח, מצודת דוד מלכים א' ז כו, ועוד).

מו. רע"ב. תפארת ישראל.

מז. רע"ב.

מח. רע"ב.

מט. רע"ב לעיל משנה א'.

מזבח הפנימי [ה]

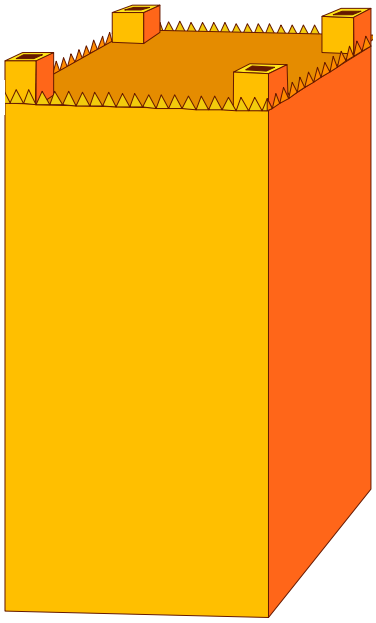

משנה ג

מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַבָּזָךְ מִתּוֹךְ הַכַּף וְנוֹתְנוֹ לְאוֹהֲבוֹ אוֹ לְקְרוֹבוֹ. נִתְפַּזֵּר מִמֶּנּוּ לְתוֹכוֹ, נוֹתְנוֹ לוֹ בְּחָפְנָיו. וּמְלַמְּדִים אוֹתוֹ, חֲיֵי זָהִיר שֶׁמָּא תַּתְחִיל לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּפָּוֵה. הִתְחִיל מְרַחֵד וְיוֹצֵא. לֹא הָיָה הַמַּקְטִיר מַקְטִיר עַד שֶׁהַמְמַנֶּה אוֹמֵר לוֹ, הַקְטֵר. אִם הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל, הַמְמַנֶּה אוֹמֵר, אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַקְטֵר. פֵּרְשׁוּ הָעָם, וְהִקְטִיר וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא:

מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הכהן שזכה שהוא יקטיר את הקטורת, **הָיָה נוֹטֵל אֶת הַבָּזָךְ מִתּוֹךְ הַכַּף**, מוציא[ג] את הבזך המלא קטורת מתוך

באר התמיד

ג. לעיל פרק ה׳ משנה ד׳: מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. וְהַכַּף הוֹמָה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, וְהַבָּזָךְ הָיָה בְתוֹכוֹ, מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטֹרֶת. וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, וּכְמִין מְטוּטֶלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן.

ועם פירוש: מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הכהן שזכה שהוא יקטיר את הקטורת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. לוקח את הכף, ככתוב בנשיאים: ׳כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׳.

וְהַכַּף הוֹמָה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, ה׳כף׳ דומה לכלי הנקרא ׳תרקב׳ גדול, שהוא כלי המחזיק שלשה קבין. ׳תרקב׳ הוא לשון ׳תרי וקב׳. מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, ה׳כף׳ מחזיק שלשה קבין [אינו כמו ה׳טני׳ שמחזיק רק שני קבין וחצי].

וְהַבָּזָךְ הָיָה בְתוֹכוֹ, ה׳בזך׳ שהוא כף קטן, מונח בתוך הכף, מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטֹרֶת, והבזך מלא וגדוש קטורת.

ולכן מניח את הבזך בתוך הכף, כדי שלא יתפזר הקטורת כשמוליכו להיכל.

ומה שלא שם את הקטורת רק בתוך הכף לבד, משום שדרך כבוד הוא כלפי מעלה שישים את הקטורת על הגחלים מתוך כלי מלא וגדוש.

על כן שם את הקטורת בתוך הבזך, מלא וגדוש. ואת הבזך נותן בתוך הכף.

וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, לכף יש כיסוי.

וּכְמִין מְטוּטֶלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן, מעל המכסה נותנים חתיכת בגד קטנה, לנוי.

מְטוּטֶלֶת: חתיכת בגד קטנה. כמו: לֹא יֵצֵא נָמָל בְּמִטּוּטֶלֶת. שהוא חתיכת בגד.

הכף, **וְנוֹתְנוֹ לְאוֹהֲבוֹ אוֹ לְקִרוֹבוֹ**, ונותן את הבזך[נא] לכהן אחר שהוא אוהבו או קרובו.

ואת הכף מניח על הריצפה[נב].

והכהן החבר או הקרוב, שופך את הקטורת לתוך חפני[נג] המקטיר[נד].

הבזך היה גדוש, ולכן **נִתְפַּזֵּר מִמֶּנּוּ לְתוֹכוֹ**, התפזר קצת מהקטורת שהיה בבזך לתוך הכף. **עַל כֵּן נוֹתְנוֹ לוֹ בְּחָפְנָיו**, גם את מעט הקטורת שהתפזר לתוך הכף, שופך החבר או הקרוב לתוך חפני המקטיר[נה].

חָפְנָיו: כפות ידים מלאים[נו]. כמו **וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת**[נז].

והכהן החבר או הקרוב משתחווה ויוצא מההיכל[נח].

מי שהקטיר פעם אחת את הקטורת, לא נותנים לו להקטירה שוב, כי רוצים שהרבה כהנים יזכו להקטיר קטורת. מפני שמי שמקטיר קטורת נהיה עשיר, כמו שכתוב[נט] **יָשִׂימוּ קְטוֹרָה**

באר התמיד

נא. תפארת ישראל. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ג' ז'.

נב. תפארת ישראל.

נג. במצודת ציון (משלי ל ד): **בחפניו.** ענייננו **מלא כפות הידים כמו ומלוא חפניו קטורת** (ויקרא טז יב).

נד. עפ"י תפארת ישראל.

נה. עפ"י רמב"ם.

נו. מצודת ציון משלי ל' ד'.

נז. ויקרא ט"ז י"ב.

נח. ספר עבודת הקרבנות לרבי אהרן הכהן זצוק"ל חתן החפץ חיים.

עפ"י המשך המשנה שחוץ מהמקטיר עצמו, אסור לאף אדם להיות בהיכל או באולם או בבין האולם ולמזבח בשעת ההקטרה.

נט. דברים ל"ג י'.

בְּאַפֶּךָ', ומיד אחר כך כתוב[ס]: 'בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ'. כדי שיהיו כל הכהנים מתעשרים ומתברכים על ידי הקטורת[סא].

על כן, מפני שהמקטיר זה פעם ראשונה עבורו שמקטיר, לכן צריכים ללמד אותו[סב]:

המקטיר עומד במזרח מזבח הפנימי וחפניו מלאים קטורת. **וּמְלַמְּדִים אוֹתוֹ**, מלמדים את הכהן המקטיר: **הֱוֵי זָהִיר שֶׁמָּא תַּתְחִיל לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תְּהֵא**. תהיה זהיר שלא תתחיל לצבור הקטורת מלפניך ממזרח עד למערב, כי אם תעשה כך תקבל כוויות בזרועותיך כאשר תושיטם מעל לעשן הקטורת הרותח שכבר פזרו לפניו[סג].

אלא כך צריך לעשות: המקטיר עומד במזרח המזבח הפנימי, וחפניו מלאים קטורת. ומושיט חפניו ממעל למזבח לצד מערב, ומתחיל משם לשפוך את הקטורת על הגחלים שעל המזבח, ושופך והולך ממערב למזרח[סד].

ס. דברים ל"ג י"א.

סא. יומא כ"ו. רע"ב לעיל ה' ב'. תפארת ישראל לעיל ה' ב'.

סב. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

סג. תפארת ישראל.

סד. תפארת ישראל. במאירי וז"ל: ואומרין לו הזהר שלא תתחיל מצד שלפניך, כדי שלא יתיזו ניצוצות הקטורת על ידו כשיעבירה על המדורה לפזר הקטורת ויכוה. אלא שיתחיל מן הקצה האחר, ומפזר מעט מעט עד שיהיה לצד שלפניו. והוצרכו לכך מפני שכבר ביארנו שכהן חדש הוא המקטיר שלא הקטיר מעולם. ומתחיל מן הקצה האחרון כמו שכתבנו, ומרדד, רצה לומר מפזר מעט מעט כמי שמרקד סלת. ומשתחוה ויוצא.

הכהן המקטיר את הקטורת, **הִתְחִיל מְרַחֵד**, התחיל להשליך ולפרוש את הקטורת על גחלי האש, בנחת כמו מי שמרקד סולת, עד שתתרדד על כל האש[סה]. **וְיוֹצֵא** מההיכל.

לֹא הָיָה הַמַּקְטִיר מַקְטִיר עַד שֶׁהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לוֹ, הַקְטֵר. הכהן שמקטיר את הקטורת, אינו מתחיל להקטיר, עד שהממונה אומר לו: 'הקטר'[סו].

אִם הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל, אם הכהן גדול הוא המקטיר[סז], **הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר,** הממונה אומר לכהן גדול: **'אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל, הַקְטֵר'.** ואומר בדרך כבוד, לכבוד הכהן גדול.

ויוצא הממונה מההיכל[סח].

פָּרְשׁוּ הָעָם, כולם פורשים ויוצאים מבין האולם ולמזבח. כי אסור לאף אדם להיות בהיכל או באולם או בבין האולם ולמזבח בשעת ההקטרה[סט].

באר התמיד

סה. עפ"י רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ג' ח'. וראה גם בפירוש המשניות להרמב"ם.

סו. המאירי.

סז. תפארת ישראל.

סח. עפ"י המשך המשנה בסמוך, שחוץ מהמקטיר עצמו, אסור לאף אדם להיות בהיכל או באולם או בבין האולם ולמזבח בשעת ההקטרה.

סט. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל. ברמב"ם וז"ל: ואמרו פרשו העם והקטיר, הוא שיצאו כל הכהנים מבין האולם ולמזבח כמו שיתבאר בתחלת כלים והוא אמרו ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. ואין זה חובה אלא בקטורת של כל יום, אבל קטורת של יום הכפורים כלומר שמקטיר בקדש הקדשים אין בני אדם חייבין לצאת מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד. וממה שאתה צריך לדעת שכאשר הוא נכנס בדם החטאת הנעשת בפנים לזרוק מדמה בפנים והוא בדם פר כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודה זרה הרי גם אז פורשין מבין האולם ולמזבח כמו בעת הקטורת, ולמדנו כל זה ממה שאמר יתעלה וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר אמרו אתיא כפרה כפרה מיום הכפורים, שכל כפרה שתהיה בקדש הרי אלו פורשין מבין האולם ולמזבח, זולתי בשעת הקטרת הקטורת בקדש הקדשים ביום צום כפור

וְהִקְטִיר, הכהן המקטיר, הקטיר את הקטורת.
והמתין עד שיתמלא הבית עשן.
וְהִשְׁתַּחֲוָה, וְיָצָא מההיכל.

באר התמיד

בלבד שהם מהיכל פרשי, מבין האולם ולמזבח **לא** פרשי, לפי הוא מובדל מהם בתוך קדש הקדשים **ואין** שום **אפשרות** להכנס לשם כדי שנרחיק בני **אדם** שמא יכנס **אדם** לשם.
ברע״ב וז״ל: פרשו העם. כל הכהנים פורשים מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרת הקטורת, דכתיב (ויקרא טז) ׳וכל **אדם לא** יהיה **באוהל** מועד בבואו לכפר בקודש׳, כל כפרה שנעשית בקודש, כל **אדם לא** יהיה **באוהל** מועד, הלכך בין בשעת הקטרה בין בשעת מתן דמים של פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה, היו הכהנים פורשים מבין האולם ולמזבח. **אבל** בשעת הקטרת קטורת של יוה״כ **לא** היו **פורשים אלא** מן ההיכל בלבד, לפי שקטורת של יוה״כ **לא** היה בחוץ בהיכל על מזבח הזהב, **אלא** לפני ולפנים בבית קודש הקדשים, הלכך אין צריך שיפרשו מבין האולם ולמזבח **אלא** מן ההיכל בלבד.
ע. תפארת ישראל.

⚜ סדר הקטרת הקטורת ⚜

א. כהן אחד לוקח את הטני, ונכנס להיכל, ולוקח את האפר ממזבח הפנימי, ומכנים לטני.

ב. לאחר הפסקה, נכנס שוב להיכל, ולוקח את הטני עם האפר, ומשתחווה בהיכל, ויוצא ושופך את האפר ליד מזבח החיצון.

ג. כהן אחר לוקח מחתה מכסף, ועולה למזבח החיצון, ולוקח משם גחלים, ויורד ושופך את הגחלים ממחתת הכסף למחתת הזהב. את הגחלים שנשפכו מטאטאים לאמת המים העוברת בעזרה, ובשבת מכסה אותם בסיר.

ד. הכהן הזה עם המחתה, נכנס להיכל ושופך את הגחלים על המזבח הפנימי, ומיישרם על המזבח, ומשתחווה ויוצא.

ה. שלשה כהנים אחרים נכנסים כעת אל ההיכל: א. הכהן שיקטיר את הקטורת. ב. כהן שני שיעזור לו עם הכף. ג. הממונה.

ו. הכהן השני שופך את הקטורת מהבזך לתוך הידים של הכהן שיקטיר את הקטורת. גם מה שהתפזר בכף נותן לתוך ידיו.

ז. הכהן השני משתחווה ויוצא מההיכל.

ח. מלמדים את הכהן המקטיר: חֲזִי זָהִיר שָׁמָא תַתְחִיל לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִכְוֶה.

ט. הממונה אומר לכהן המקטיר:

הַקְטֵר:

אם המקטיר הוא הכהן גדול, אומר לו הממונה:

אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל, הַקְטֵר:

י. הממונה יוצא מההיכל.

יא.המקטיר מברך[עא]:

בָּרוּךְ[עב] אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדַּשְׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לְהַקְטִיר קְטֹרֶת:

[ו] השומעים מבחוץ עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

באר התמיד

עא. שאלנו את מרן הגר״ח קניבסקי שליט״א, האם מברכים על הפשט וניתוח בקרבנות. וענה: יכול להיות.

ואמר לנו מרן הגר״ח קניבסקי שליט״א: לעיין **ברמב״ן בתחילת מעשה הקרבנות** (דהיינו בדברי הרמב״ן שהעתיק המשנה למלך על הרמב״ם, בתחילת הלכות מעשה הקרבנות).

ושם כתב המשנה למלך וז״ל: כתב הרמב״ן בהשגותיו לספר המצות בעיקר הי״ב, שכל העבודות כגון היציקות ובלילות פתיתות ומליקות ודכותייהו, הכהן כשעושה אחת מאלה עושה מצוה ומברך עליה. ע״כ. וכתב המשנה למלך דאפשר שגם הרמב״ם סובר כך עיי״ש. ובהמשך כתב המשנה למלך וז״ל: ונוסח הברכה נראה שהוא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לעשות כך וכך. דומיא דברכת אכילת תרומה שכתב רבינו (הרמב״ם) בסוף הלכות תרומות. וכן בכל אכילת קדשים מברך ברכה זו, וכמו שכתב רבינו (הרמב״ם) בריש הלכות ביכורים.

וז״ל הרמב״ם (הלכות תרומות טו כב): כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל, ואח״כ מברך ׳אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה׳. וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפילו בחלת חוצה לארץ שגם אכילת קדשי הגבול בעבודה שנאמר (במדבר יח ז) ׳עבודת מתנה אתן את כהונתכם׳.

וז״ל הרמב״ם (הלכות ביכורים א א–ב): עשרים וארבע מתנות ניתנו לכהנים וכולן מפורשין בתורה. ועל כולן נכרתה ברית לאהרן. וכל כהן שאינו מודה בהן אין לו חלק בכהנים ואין נותנין לו מתנה מהן. וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך ׳אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך׳.

עב. נוסח הברכה בגמ׳ תענית ט״ז: ונפסק ברמב״ם הלכות תענית ד׳ ט״ו, שכל ברכה בבית המקדש אומרים ׳ברוך אתה ה׳ אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם׳. והשומעים עונים אחר כך ׳ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד׳.

יב. המקטיר מברך[עג] (כהן גדול אינו מברך שהחינו):

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

השומעים מברוין עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

יג. המקטיר שופך ופורס בנחת את הקטורת על גחלי האש שעל המזבח הפנימי, ממערב למזרח.

יד. המקטיר משתחווה[עד], ויוצא מההיכל.

באר התמיד

עג. כתוב בגמרא (ברכות לז: מנחות עה:): דתניא היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. ע"כ. פירש רש"י במנחות (עה:) וז"ל: היה עומד ומקריב מנחות בירושלים. כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחה מימיו או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר אומר כהן שהחיינו. ע"כ.
ובתוס' וז"ל: ונראה לפרש דלפי שהיו משמרות מתחדשות ומתחלפות פעמיים בשנה ולכל משמרה היו בתי אבות נמצא שלא היו מקריבין אלא שני ימים בשנה וזמן קבוע להם להקריב לחצי שנה יום אחד לפיכך מברך אזבח ואמנחה שהחיינו לזמן. ע"כ.
בתוספתא (ברכות ה כג): היה מקריב זבחים בירושלים אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה. כשהוא מקריבם אומר בא"י אקב"ו להקריב זבחים. כשהוא אוכלם או' בא"י אקב"ו לאכול זבחים.
הקטורת הקטיר כל כהן רק פעם אחת בחייו. כמו שכתוב לעיל (ה ב): אָמַר לָהֶם, חֲדָשִׁים לַקְּטֹרֶת בֹּאוּ וְהָפְיסוּ. דהיינו, מי שהקטיר פעם אחת את הקטורת, לא נותנים לו להקטירה שוב, כי רוצים שהרבה כהנים יזכו להקטיר קטורת. מפני שמי שמקטיר קטורת מתעשר, כדי שיהיו כל הכהנים מתעשרים ומתברכים על ידי הקטורת. וכדאיתא (יומא כו.): תנא מעולם לא שנה אדם בה.
על כן נראה שצריך המקטיר לברך שהחינו על מצוות הקטרת הקטורת, שהרי זה מצווה חדשה עבורו שעדיין לא קיים מעולם. וזה כמו מה שנתבאר בגמרא ובתוספתא וברש"י ותוס'.
אבל הכהן גדול יכול להקטיר קטורת מתי שירצה, ולכן עבורו אין זה חדש, על כן אינו מברך שהחיינו. אבל על הקטורת של יום הכיפורים בקודש הקדשים נראה שכן מברך שהחיינו.
ראה בשבט הלוי (חלק ג' סימן ס"ט) שכתב שצריך לברך שהחיינו על מצוות שחיטת קרבן פסח. ובשעת השחיטה מברכים שני ברכות, שהחיינו ועל מצוות שחיטת קרבן פסח.
ויתכן דהוא הדין גם לענין הקטורת.
עד. כל השתחוואה [גם לעיל] היא בפישוט ידים ורגלים.

❖ אוצר התמיד ❖

א. בפירוש המשניות להרמב"ם וז"ל: אמרו שתי נרות מערבין, היא דעת מי שסובר כי שבעת הנרות היו בין המזרח למערב סדורין אחד לגב חברו, ונר מערבי השביעי כצורה זו [הציור מכתי"ק הרמב"ם]:

[המשך לשון הרמב"ם:] ואינה הלכה, ועל פי סברא זו הדחויה בנוי לשון זה. וכבר בארנו בפרק השלישי שהוא מטיב חמש נרות ויוצא, ואחר כך חוזר ומטיב שתי נרות הנשארות, ולכן אומר תנא זה כי שתי הנרות שכתוב עליהן ז ו הם אשר משייר לאחרונה, ואם מצאם כבוים הרי הוא מדליקן ומטיב שלש נרות הסמוכים להם ומניח שתי הנרות המערביים עד שיחזור והם אשר כתוב עליהם א ב, ואם מצא עתה כשחזר שתי נרות אלו דלוקין הרי הוא מטיב את האחד שכתוב עליו ב והוא המזרחי ביחס לשני הכתוב עליו א, ומניח אותו שכתוב עליו א כמות שהוא כלומר שאינו מכבהו ומדליקו שנית אלא מתקנו בכך שמוציא

❖ אוצר התמיד ❖

את הפתילה ומוסיף על השמן וכיוצא בכך, כי מן המערבי והוא שכתוב עליו א כפי סברתו מדליק שאר הנרות בין הערבים, ואם מצא שכבר כבה נר מערבי אז מנקה אותו ונותן בו פתילה ומדליקו ממזבח העולה לא מנר משאר הנרות, לפי שנר מערבי זה והוא שכתוב עליו א לפי סברתו ממנו מדליקין שאר הנרות אם כבו, והוא אם כבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח העולה. וכבר נתבאר בשלישי שהכוז שיש בו דשון המנורה מניחו על מעלה שניה שבאבן המונחת לפני המנורה, ונוטלו משם ומוציאו. ע"כ.

ב. נר המערבי ונר חנוכה: נר המערבי הוא עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. שנותן בנר המערבי שמן כמידת שאר הנרות, והוא ממשיך לדלוק בנס גם כל היום (שבת כב:).

הנה הנס חנוכה, שדלקו נרות המנורה שמונה ימים אע"פ שהיה בהם שמן רק כשיעור יום אחד, הוא מעין הנס של הנר המערבי. נמצא שבנס חנוכה כל נרות המנורה הם עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. ועל כן נתקן גם לדורות מצות נר חנוכה לזכר הנס, נמצא שנר חנוכה הוא עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

❖

חנוכה ופורים תרווייהו: בימות החורף יש שני יו"ט, חנוכה ופורים. הצד השוה, ששניהם הם מסירות נפש, ושניהם הם מצוות דרבנן.

חנוכה זה מסירות נפש, שקמו כמה יהודים בודדים ונלחמו במסירות נפש ממש נגד אלפי אלפים ורבבות גוים עצומים, מתוך קנאה לה' ולתורתו, וזכו שעשה להם ה' ניסים ונפלאות וניצחו. וניתנו רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים וכו'.

פורים זה מסירות נפש, כמו שביאר הרה"ק הבעל התניא (תורה אור למגילת אסתר) וז"ל: וזכו אז ישראל למדרגת וכו' על ידי מסירת הנפש על קדוש השם, שהרי אם רצו להמיר דתם לא היה המן עושה להם כלום, שלא גזר אלא על היהודים [כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי (מגילה יג.)], אלא שהם מסרו עצמן למות כל השנה כולה ולא עלה להם מחשבת חוץ ח"ו. ולהלן וז"ל: ואם היו כופרים ח"ו לא היו עושים להם כלום, שהרי לא גזר רק על היהודים. אך כולם כאחד לא עלה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו, ומסרו נפשם על אחדותו יתברך וכו',

❖ אוצר התמיד ❖

וישנו בכח בכל אחד מישראל ואפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו בפועל ממש שלא ליפרד מאחדותו יתברך בשום אופן בעולם. ע"כ.

ימות החורף הם ימים של קור, ושל חושך, שהלילה ארוך וכו'. ועל כן יש בחורף שני יו"ט אלו, כדי לרמז, שכאשר קור וחשוך, יש להתחזק על ידי שני דברים, על ידי מסירות נפש, ועל ידי קיום מצוות דרבנן.

וכמו שאמר הרה"ק מוורקא זיע"א, על מה שכתוב בהגדה של פסח 'מכסה את המצות ומגביהים את הכוס ואומרים והיא שעמדה'. שהביאור הוא כך: מכסה את המצות שזה דאורייתא, ומגביהים את הכוס שזה דרבנן, ואומרים 'והיא שעמדה' שזה הדרבנן הוא שעמד לנו בגלות, שעל ידי זה יכולנו לעמוד בגלות.

❖

טעם למנהג מנרות המנורה: יש נוהגין להדליק את נרות החנוכה על ידי נר שעוה, ומדליקים את נר השעוה מנר מצוה אחר.

אפשר לבאר ולתת טעם לשורש מנהג זה שנהגו בו צדיקים, ובודאי יסודו בהררי קודש. הנה בחנוכה הכל הוא לרמז על ענין המנורה מבית המקדש, לזכר הנס שהיה במנורה בבית המקדש (ראה שו"ע ומשנ"ב הלכות חנוכה תרעא ז).

אם כבו נרות המנורה מדליקים אותם ממזבח החיצון (תמיד ט א), על ידי שמביאים קינסא [קיסם] דולק ממזבח החיצון, ובזה מדליקים את נרות המנורה (תפארת ישראל תמיד ג ט).

אפשר לבאר שהנר מצוה האחר, הוא לרמז על מזבח החיצון. ועל כן הוא בגוון לבן כמו המזבח. ומדליקים ממנו נר שעוה, שהוא כעין הקינסא. ועל ידו מדליקים את הנרות, כמו בבית המקדש שהדליקו את נרות המנורה.

❖

❖ אוצר התמיד ❖

יעקב אבינו הצטער ובכה עשרים ושתים שנה על בנו יוסף הצדיק (רש"י בראשית לז לד). וצריך להבין, שהלא אם יעקב אבינו חשב שיוסף מת, הלא היה צריך לקבל דין שמים באהבה, ולהצדיק את הדין, וכענין 'וידום אהרן' (ויקרא י ג).

עוד צריך להבין, שהלא 'גזירה על המת שישתכח מהלב' (פסחים נד:), וא"כ יעקב אבינו היה צריך להבין שאם יוסף אינו משתכח מלבו משך כל כך הרבה שנים, הרי זה ראיה שהוא חי. כי אם היה מת היה משתכח מלבו.

אלא צריך לומר, שאכן יעקב אבינו הבין שבנו יוסף חי, כי היה לו ראיה מוכחת מזה שאינו משתכח מלבו. ובפרט כדאיתא בילקוט שמעוני (בראשית לז רמז קמג) על מה שכתוב ביעקב 'וימאן להתנחם', וז"ל: **לפי שהיה יודע ברוח הקודש שהוא חי, ואין מקבלין תנחומין על החי.** ע"כ. נמצא מפורש שיעקב ידע שיוסף חי. ואם כן צריך להבין מדוע בכה כל השנים האלו.

אלא צריך לומר **שבכה מפני שהבין וידע שיוסף בנו חי, אך לא ידע היכן הוא, ומי יודע היכן הוא מסתובב, ועם מי הוא נמצא, ואיזה נסיונות קשים ומרים באים אליו** [ואכן כך היה שהתנסה בנסיון הקשה של אשת פוטיפר שניסתה אותו יום יום וכו', ורק ברגע האחרון ניצל ממנה (בראשית לט)]. ובפרט שידע שיש את ארץ מצרים, שהוא מקום טומאה נורא, 'ערות הארץ' (בראשית מב ט), וידע שיתכן שיוסף יתגלגל למקום טומאה זה, **ומי יודע מה נעשה איתו, והאם יעמוד בצדקתו, או יפול ח"ו. על כן באמת הצטער ובכה עשרים ושתים שנה.** וקרע בגדיו ושם שק במתניו ולא רצה להתנחם ואמר כי ארד אל בני אבל שאולה ובכה (בראשית לז לד–לה).

אך אם היה יודע שמת לא היה מצטער כל כך, כי יודע שמת בצדקותו, ונשאר צדיק. אבל כאן הבין שהוא חי, ומי יודע מה נעשה איתו, ומה קורה איתו, והיכן נמצא, על כן באמת הצטער מאוד ובכה עשרים ושתים שנה.

[וַדַּאי, עַל דָּא צְרִיכִין לְמִבְכֵּי, וּלְמִסְפַּד כְּתַנִּינָא, וּכְיַעֲנִי מַדְבְּרָא, דְּאִיהוּ אִתְתָּרַכַת לְבַר מֵהֵיכָלָהּ. לָן יָאוּת לְמִבְכֵּי, לָן יָאוּת לְמִסְפַּד. עַל דָּא יָאוּת לָן לְמִבְכֵּי וּלְמִסְפַּד. נְעַשֵּׂק עַפְרָא דְּרַגְלָהָא, נְעַשֵּׂק אֲתַר בֵּי מוֹתָבָהּ, נְעַשֵּׂק כּוֹתְלֵי הֵיכָלָא, וְנִבְכֵּי בְּמָרִירוּ. אֲנַן נִפְתַּח בְּהֶסְפֵּידָא, דְּחָמֵינָן בְּכָל יוֹמָא כָּל הַאי. נִבְכֵּי תָּדִיר וְלָא אִיתְנָשֵׁי מְרִירוּ דִּבְכְיָה מִינָן (מלוקט מלשון הזוהר חדש איכה)].

כעין זה ביאר האור החיים הקדוש על הפסוק (בראשית מו ל) 'ויאמר ישראל אל יוסף, אמותה הפעם, אחרי ראותי את פניך כי עודך חי', ותרגם אונקלוס 'וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף אִלּוּ אֲנָא מָאִית זִמְנָא הָדָא מְנַחֵם אֲנָא בָּתַר דַּחֲזֵיתִי יָת אַפָּיךְ אֲרֵי עַד כְּעַן אַתְּ קַיָּם', על פסוק זה כתב האור החיים הקדוש וז"ל: טעם אומרו 'הפעם' פירוש להיות שאמר (בראשית לז לה) 'כי ארד

❖ אוצר התמיד ❖

אל בני אבל שאולה' עתה אמר לא אראה השחת. עוד נראה לומד בדקדוק אומרו 'כי עודך חי' ולא הספיק לומר 'אחרי ראותי פניך' והדבר מובן כי חי הוא. גם צריך לדעת למה לא אמר יעקב כן כשבשרוהו האחים כי יוסף חי, ומצינו שהאמין כשראה העגלות (בראשית מה כז) 'ותחי רוח' וגו', ומה דבר חדש ראה. אכן כוונת דברי יעקב הם כי הגם שנתבשר כי עודנו חי, זה הועיל לדעת שישנו במציאות, **אבל עדיין לבו דוי עליו לצד היותו בין האומות שפל עבד מושלים, אם עודנו בצדקותו ולא כהתה עינו ולא נס ליחו, או לצד היותו מובדל ממנו ונתון תוך הקליפות ובפרט טומאת מצרים**, ומה גם לצד מה שעברו מרוח הקודש שאמר (בראשית לז לג) 'טרוף טורף יוסף חיה רעה אכלתהו' (בראשית רבה פד), **ודבר ידוע הוא כי הצדיקים יותר יחפצו בהעדר הבן בהיותו בן מביש**, ומה גם יעקב הצדיק, אשר על כן לא היתה שמחתו שלימה מספק זה, עד 'וירא אליו' והכיר בו בפניו כי הכרת הפנים תענה באיש, וכמו כן מצינו לצדיקים שלמים וכן רבים שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם, ומכל שכן יעקב אבינו שיכיר, לזה כשהכיר בו, אמר אליו 'אמותה הפעם', **פירוש הפעם הזאת בראייתך ולא מקודם כשנתבשרתי, והטעם אחרי ראותי פניך והכרתי בהם שעודך חי, פירוש צדיק כמקודם, ולא נשתנה דיוקנך מכמות שהיה, אלא עודך חי**, כי הצדיקים קרויים חיים (ברכות יח.) ונכון. ע"כ.

❖

כאשר נתנסה יוסף בנסיון אשת פוטיפר, כמעט שנכשל ונפל ח"ו, אלא **שבאותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון** אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם רצונך שימחה שמך מביניהם וכו', ועל ידי זה ניצל (סוטה לו: רש"י בראשית לט יא).

צריך להבין מדוע דוקא דמות אביו נראתה לו, והלא זקינו יצחק היה חי עדיין [ויצחק ידע מה נעשה עם יוסף אבל לא גילה ליעקב, כי אמר: היאך אגלה, והקב"ה אינו רוצה לגלות לו (ע' רש"י לז לג)], והיה יכול לראות את דמות זקינו יצחק, או דמות של צדיק אחר. מדוע דוקא דמות אביו נראתה לו.

ואף שגדול כח האב, ואב שהוא צדיק יכול להציל מכל מיני מרעין בישין, מכל מקום צריך טעם נוסף מדוע דוקא האב ולא סביו יצחק.

ויש לומר, שמפני שיעקב אביו בכה עליו והצטער עליו כל הזמן, **על כן דווקא בזכותו ניצל יוסף. ולכן דוקא דמות אביו יעקב נראתה לו.**

❖ אוצר התמיד ❖

ויש מוסיפים, שכתוב ביעקב 'ויאמן להתנחם' (בראשית לז לה), ולהלן כתוב ביוסף 'וימאן' (שם לט ח), דהיינו שבזכות ובכח 'וימאן להתנחם' של יעקב, יכל יוסף לעמוד בנסיון 'וימאן' לאשת פוטיפר.

❖

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה (בראשית מו כח). וברש"י: לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה. ע"כ.

צריך להבין, מדוע שלח דוקא את יהודה שהוא יעשה בית תלמוד.

נפנה ונראה מה עשה יהודה לפני כן. הנה מוצאים שלפני כן מסר נפשו על בנימין.

יהודה מסר נפשו. והיינו, שדוקא בכח מסירות נפש אפשר לזכות לתורה, ולהקים בית תלמוד שמשם תצא הוראה.

וכן בזכות המסירות נפש זכה שדוקא הוא יהיה מלך, ומזרעו יהיה מלכות בית דוד 'לא יסור שבט מיהודה' (בראשית מט י), עד ביאת משיח צדקנו בב"א שיהיה מיהודה. ובתרגום יונתן: לָא פַסְקִין מַלְכִין וְשַׁלִּיטִין מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסַפְּרִין מֵאַלְפֵי אוֹרַיְיתָא מִזַּרְעֵיהּ. וכל זה דוקא בכח מסירות נפש, זוכה להקים בית תלמוד לתורה, וזוכה למלוכה.

הנה יהודה מסר נפשו כמה פעמים על בנימין. 'ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה' (שם מד יח). וברש"י: מכאן אתה למד שדבר אליו קשות. ולהלן ברש"י: כי כמוך כפרעה, אם תקניטני, אהרוג אותך ואת אדוניך. ע"כ. דהיינו שמסר נפשו ממש על בנימין. שהרי המצרים היו יכולים להרגו על זה בנקל.

וכן מצינו שכל השבטים היו מוכנים למסירות נפש, כמו שכתוב לעיל ברש"י (שם מב יד): אמר להם, ואילו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה, תפדוהו, אמרו לו הן, אמר להם, ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו, **אמרו לכך באנו, להרוג או ליהרג.** ע"כ.

וכן במקום נוסף מצינו שיהודה מסר נפשו על מצות כיבוד אב, שכדי שיהיה לאביו אוכל, כפי שביקש יעקב 'שובו שברו לנו מעט אוכל' (שם מג ב), והיו צריכים ללכת עם בנימין כדי שיוכלו להביא אוכל, אז אמר יהודה לאביו לגבי בנימין, 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו

❖ אוצר התמיד ❖

אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים' (שם ט). וקיבל על עצמו שידחה משני עולמות אם לא יביא את בנימין. דהיינו שמסר נפשו על מצות כיבוד אב שיוכל להביא אוכל לאביו.

להלן כאשר דיבר יהודה עם יוסף, אמר לו יהודה: 'והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה' (שם מד לא), ואח"כ אמר לו: 'כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים' (שם לב). פירש רש"י: ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בב' עולמות. ע"כ. דהיינו שמשום כך נכנס יהודה חזק להצלת בנימין. ואם כן יתכן שלפי מדרגת יהודה יש בזה מעט נגיעה אישית. על כן ממשיך יהודה ואומר: 'כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי' (שם לד). אין כאן ענין של נגיעה אישית, ולא אכפת לי על עצמי שאני אהיה מנודה, אלא כל מה שאכפת לי הוא על אבי, 'פן אראה ברע אשר ימצא את אבי'.

ואכפת לי דוקא על הנער, על בנימין עצמו שלא ישאר בין המצרים עבד. ולכן אמר לעיל: 'ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו' (שם לג), שהוא מוכן להיות עבד עולם במקום בנימין, ואף לא יברח (רמב"ן), אבל את בנימין עצמו אינו מוכן בשום אופן לסכן שישאר במצרים, שהרי הוא נער צעיר, ומי יודע אם יוכל לעמוד בניסיונות בתוך טומאת המצרים. וזה מה שאמר: 'כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי', אינני יכול לעלות בלי הנער, אינני יכול להשאיר את הנער במצרים. ובפרט ש'פן אראה ברע אשר ימצא את אבי', ויהיה צער נורא ועצום לאבי מזה.

ואז, כאשר ראה יוסף שאין ליהודה חשש נגיעה אישית, אלא שמתכוון רק להצלת הנער בנימין, ומוכן למסירות נפש ממש על זה, מיד: 'ולא יכל יוסף להתאפק' וגו', 'ויתן את קלו בבכי' וגו', 'ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף' (שם מה א–ג). שלא יכל יותר להתאפק, ונתגלה להם, גילה להם שהוא יוסף.

זה הענין של מסירות נפש להצלת יהודי, להצלת נשמת יהודי, שלא יפול ח"ו, שהרי יוסף אמר להם שרוצה לקחת את בנימין רק לעבד, ולא להורגו ח"ו, ואעפ"כ יהודה מסר נפשו על בנימין, כדי שלא יטמע ח"ו בין המצרים, ולא יפול ח"ו.

אשר על כן, בזכות מסירות נפש של יהודה להצלת הנער, להצלת נשמה יהודית, על כן דוקא הוא זוכה 'לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה'. ודוקא הוא זוכה למלכות, וממנו יהיה משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו בקרוב מאוד אמן.

❖ אוצר התמיד ❖

❖

ציון במר תבכה, וירושלים תתן קולה. לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על הרוגיהם. כי אתה ה' באש הצתה, ובאש אתה עתיד לבנותה (תפילת 'נחם').

כאשר 'ציון במר תבכה', בוכים קשות על החורבן ועל החורבנות שרואים בכל יום ויום, על הצער הנורא, על גלות השכינה, 'וירושלים תתן קולה' בבכי ובמספד, 'ויקרא אדנ"י ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגר שק' (ישעיה כב יב), ורואים בעיני בשר את 'לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על הרוגיהם', איך שרבים וטובים נפלו בעטיו של הנחש הטמא רח"ל. 'בתולתי ובחורי הלכו בשבי' (איכה א יח) של עצמם שניצודו ברשת המשחית הצר הצורר. וצריך לבכות ולממר בבכי ואבל ומספד ולהשתתף בצער השכינה, בצער הנורא שיש לו יתברך כביכול מזה. 'על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות מדבר קינה' (ירמיה ט ט).

מכל מקום גם אז בעת הבכיה והצער, צריך לזכור 'כי אתה ה' באש הצתה'. יש מנהיג לבירה, ואין שום דבר שמתנהל מעצמו, אלא הכל מנהל השי"ת, ואף שאין אנו מבינים, ואף שאנו צריכים לבכות על כך, כי זהו רצון השי"ת שנבכה על כך, מכל מקום צריך לזכור 'כי אתה ה' באש הצתה', הכל עושה השי"ת, אין שום דבר שנעשה לבד. הכל בהשגחה פרטית.

וצריך לזכור שאחרי הכל 'לא ידח ממנו נדח', ורצון השי"ת לקבץ נדחי ישראל, ולתקן העולם בתיקון שלם, אף שאין אנו מבינים איך זה יהיה ואיך זה נעשה, מכל מקום צריך לזכור ש'באש אתה עתיד לבנותה', שיהיה תיקון השלם, ויחזור הכל על מכונו ואיתנו, ויעלו כל הניצוצות, וישובו בנים שובבים. 'והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם' (מלאכי ג כד). ויהי רצון שנזכה לזה בקרוב מאוד, שיבנה בית המקדש, ויחזרו בנים לחיק אבותם, ויהיה אשת חיל עטרת בעלה, בעטרה שעיטרה לו אימו, בעגלא ובזמן קריב ביחודא שלים במהרה בימינו אמן.

הגה"ק רחמ"ד ווייסמאנדל זצוק"ל פעל רבות בזמן השואה האיומה כדי להציל יהודים. והיה יכול להציל הרבה יהודים, אלא שהיו כמה מפריעים ואכמ"ל. לאחר השואה האיומה, היה רחמ"ד ווייסמאנדל זצוק"ל, שבור ורצוץ מאוד, מלבד על עצם צער השואה, גם היה לו צער נורא מכך שיכלו להציל רבבות יהודים ולא הצליחו. תינה את צערו בפני הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זיע"א, ענהו הריי"צ בכמה תיבות ספורות: 'ומי עשה את זה?'. ובזה התנחם. וזהו 'כי אתה ה' באש הצתה' כדלעיל. ובזכות שנדע שהכל נעשה בידי שמים ואין

❖ אוצר התמיד ❖

אנו מבינים חשבונות שמים, ויש מנהיג לבירה, נזכה לחזות בעיני בשר ב'ובאש אתה עתיד לבנותה', בקרוב מאוד אמן.

ג. בענין נרות המנורה והטעם להפסק בין הטבת חמשת הנרות להטבת שתי הנרות, איתא בספה"ק אוהב ישראל (בהעלותך) וז"ל: ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה גו'. ופירש"י ז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. ולכאורה אין זה שבח כ"כ לאהרן הכהן שלא שינה ציווי הקב"ה ע"פ משרע"ה. עוד יש להבין יתור לשון של הפסוק ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה וגו' והיה די לומר ויעש כן אהרן כאשר צוה וגו' וממילא יובן מה שעשה וכמבואר בפסוק הקודם.

אמנם בהעיר לב ושום שכל יש לרמז בדברי קדשו של רש"י ז"ל סוד גדול ודברים עתיקין. כי הנה כתיב (משלי כ כז) נר ה' נשמת אדם. והטעם למה נק' נשמת האדם בשם נר. י"ל, לאשר כמו כשהאדם מדליק את הנר בתוך בית חשך ואפל אז נתמלא כל הבית כולו אורה כך הנשמה מאירה לכל הגוף. וכן בכללות נשמות ישראל נשמת הצדיק מאיר ובא על כל העולם כולו. והבורא בהוב"ש הטביע והנהיג בבריאת העולם שיהיה המשכת שפעת אורו הבהיר והזך לעולמות הנבראים והיצורים והנעשים ע"י שבעה צדיקים שהם אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד, והם בסוד חג"ת נהי"ם. וכמ"ש נעים זמירות ישראל (דברי הימים א' כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה. והנה אלו החמשה חג"ת נ"ה המה כוחות ומדות נשגבות עליונות ובחי' יוסף הצדיק הוא בסוד קישור וייחוד המדות והוא המשפיע להמלוכה הק' מכל המדות וזהו כי כל בשמים ובארץ, ותרגומו דאחיד בשמיא וארעא. לך ה' הממלכה, הוא בחי' מלוכה הק' שהוא בסוד הארה כוללת כל המדות ומקבלת השפעתם חסדים טובים ורחמים להשפיע להכנס"י לתתא. ובחי' זו נק' בסוד מנורה. וז' קני המנורה המה סוד הז' צדיקים ז' מדות הנ"ל. ופני המנורה נק' בחי' עלמא דבינה אימא עילאה סוד אם הבנים. ומול פני המנורה הוא בבחי' וסוד חכמה עילאה סתימאה קדישא.

ונבאר הדברים בהרחבה קצת, כי הנה כתיב (תהלים קלג א) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מדותיו. ונודע מזוה"ק ומכתבי האריז"ל סוד י"ג מדות תיקוני דיקנא קדישא דאריך אנפין שהם אל רחום וחנון כו' וכנגדן למעלה יש י"ג מדות שאמר מיכה הנביא (מיכה ז יח) מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע כו' והם נקראים בזוה"ק שבחא דעתיקא קדישא. והנה נודע כי משרע"ה עלה בסוד הדעת ובחי' מדתו הוא מדת אמת ואמת הוא מרכז אמצעי לכל העולמות. ואהרן

❖ אוצר התמיד ❖

הכהן עלה בסוד החסד ולזה נק' הכהן איש חסד. ומשרע"ה היה בסוד בחי' ואמ"ת. תיקון השביעי מי"ג תיקוני דיקנא קדישא ואהרן הוא בבחי' תיקון השמיני שהוא נוצר חסד סוד מזלא עילאה קדישא ומשם בא נחל השפעת משה רבות עילאה קדישא לכל המדות ור"ת מן נ'וצר ח'סד ל'אלפים הוא נח"ל. וזהו פי' הפסוק הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, שהם משה ואהרן שהמה בחי' ואמ"ת נוצ"ר חס"ד. כשמן הטוב על הראש, היינו שמן משחת קודש משח רבות עילאה קדישא על הראש חסדא דעתיקא קדישא סתימא דכולא. יורד על הזקן, סוד הדיקנא קדישא ואח"כ על זקן אהרן, ואח"כ שיורד על פי מדותיו, ע"י המדות הק'. וכשהאדם הישראלי עובד את ה' באהבה וביראה באמת ובתמים וכל המדות והכוחות שלו המה זכים ובהירים בלי שום עירוב איזה פניה ח"ו בלתי לה' לבדו. וכשעובד את הש"י בכל מדותיו ומוסר נפשו לה' בכל עת עי"ז בא למדת אי"ן ויוכל להמשיך חסדי דעתיקא קדישא מי"ג מדות דאי"ן שהם מי אל כמוך כו' אל הי"ג תיקוני דיקנא קדישא ומשם לכל המדות ולהכנס"י לעילא ותתא. וזהו ג"כ סוד הדלקת המנורה בשמן שהוא משח רבות עילאה קדישא על הז' קני המנורה שהם בסוד ז' מדות כמבואר לעיל, וציוה הבורא ב"ה וב"ש הנכבד והנורא שיהיה הדלקה זו ע"י אהרן הכהן שהוא בסוד נוצ"ר חס"ד. והוא יכוין בעת הדלקתו את הנרות שיהיו מאירים שבעת הנרות אל מול פני המנורה וכפירש"י לפי פשוטו. אמנם תוכן כוונת אהרן היה להמשיך שפע משח רבות עילאה קדישא חסדי דע"ק מהי"ג מדות הנק' שבחא דעתיקא אל הי"ג תיקוני דיקנא קדישא דאריך. ובחי' המשכת החסד מהי"ג מדות כנ"ל נק' בסוד ורב חסד ובסוד איה חסדיך הראשונים (תהלים פט נ) וכמבואר בזוה"ק באדרא רבא קדישא. ומשם לבחי' מדתו שהוא נוצ"ר חס"ד על ז' קני המנורה סוד הז' מדות. וזה היה עיקר כוונת אהרן הכהן לאדלקא כל בוצינין טבין ולהמשיך כל חדו וברכאין טבין לכל העולמות. וזהו פי' הפסוק ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה, היינו שהעלה הז' נרות והמשיך עליהם שפע חסדא דעתיקא. וזהו אל מול פני המנורה, שהוא בסוד חכמה עילאה סתימאה וכנ"ל שהוא בחי' מול פני המנורה. ולזה כיון רש"י ז"ל להגיד, היינו מלשון נהר דנגיד ינפיק שהוא לשון המשכה והיינו להמשיך שבהו של אהרן מבחי' שבחא דעתיקא שהוא מכוון להמשיך במדתו של אהרן, וע"י מה זכה אהרן לבוא לידי בחי' גדול המעלה כזו, לזה סיים רש"י שלא שינה, היינו שלא שינה בעבודתו לה' ותמיד היה עובד ה' באמת ובאהבה ובמסי"נ בלי שום שינוי ואיזה פניה ותערובות סיג ח"ו בלתי לה' לבדו, ולזה זכה למעלה ולמדריגה גבוהה כזו.

וע"פ הדברים האלה יבואר ג"כ על נכון מ"ש בגמרא יומא (לג.) אביי הוה מסדר המערכה משמיה דגמרא כו' וחשיב ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודם לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות. ולמה מפסיק להו לנרות בדם התמיד. ולדברינו הנ"ל יבואר על נכון. כי חמש נרות הראשונות הם בסוד החמשה מדות

❖ אוצר התמיד ❖

וכוחות שהם חג"ת נ"ה. אמנם מדת יסוד ומלכות אינם בבחי' כוחות ומדות כי בחי' יסוד הוא בחי' התקשרות כל המדות והכוחות בסוד צדיק חי עלמין בסוד ח"י חוליות שבשדרה וסוד ח"י ברכאין דצלותא. ומדת מלכות הוא סוד הארה כוללת מכל המדות המקבלת השפעתם ע"י צדיק יסוד עולם. על כן הפסיק ביניהם בדם התמיד שהוא בסוד אתערותא דלתתא, הקרבת מעשיהם הטובים של נשמות ישראל ומסי"נ לה' באמת, ועי"ז נתקשרו כל המדות ונמשך השפעת משח רבות עילאה קדישא לכל העולמות הק' עליונים ותחתונים ע"י יסוד צדיק חי עלמין להמלוכה הק' להכנס"י לעילא ותתא בכל הטובות וכל הברכות וישועות. וגם עתה שאין לנו דם התמיד והעלאת ז' קני המנורה עכ"ז ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד ג). וכשהאדם מוסר נפשו לה' בכל לבבו בכל עת ומשגיח על כל פרטי ענייניו ומעשיו ומטהר ומזכך כל כוחותיו ומדותיו שיהיו בלתי לה' לבדו. אז יוכל להמשיך עי"ז חסדי דעתיקא משח רבות עילאה קדישא כל ברכאין וכל טיבו וכל חדו ונהורין עילאין לכל העולמות ולהכנס"י לעילא ותתא. וכיה"ר שנזכה לזה עד אשר יערה עלינו רוח ממרום וישלח לנו משיח צדקנו גואל הצדק בב"א והמשכיל יבין כ"ז היטב. ע"כ.

ד. בפירוש המשניות להרמב"ם וז"ל: כבר ידעת שהמזבח הקטורת הוא מזבח הזהב אשר בהיכל הממוצע בין השלחן והמנורה כפי שציירנו במנחות וכפי שנצייר במדות. ופירוש מרדדן, שוטחן ומישרן במזבח. ע"כ.

בפירוש המשניות להרמב"ם (מנחות יא ו) וז"ל: ומן הציור הזה יתבאר לך מקום השלחן והמנורה ומזבח הזהב היכן היו בהיכל, והיאך היתה הנחת כל אחד מהן, ושמזבח הזהב יוצא מן השולחן והמנורה, וריחוקו מן הדרום כריחוקו מן הצפון. ע"כ.

והרי הציור מכתי"ק הרמב"ם במנחות:

❖ אוצר התמיד ❖

והרי הציור מכתי"ק הרמב"ם בסוף מסכת מדות:

❖ אוצר התמיד ❖

❖ אוצר התמיד ❖

ה. פרשת מזבח הפנימי (שמות ל א–י): (א) וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (ב) אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: (ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: (ד) וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶמָּה: (ה) וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: (ו) וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה: (ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: (ח) וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: (ט) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֵסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו: (י) וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

רש"י: (א) מקטר קטרת. להעלות עליו קיטור עשן סמים: (ג) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חניתן: זר זהב. סימן הוא לכתר כהנה: (ד) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות, כתרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לבד: (ו) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מבחוץ: (ז) בהיטיבו. לשון נקוי הבזכין של מנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הנרות. לוצי"ש בלע"ז וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: (ח) ובהעלות. כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים: (ט) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה. כלן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה, עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של מין לחם: (י) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות (ויקרא טז יח) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יז): מזבח הקטרת היה מרובע אמה על אמה. **והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים.**

❖ אוצר התמיד ❖

ו. נוסח הברכה בגמ' תענית ט"ז: ונפסק ברמב"ם הלכות תענית ד' ט"ו, שכל ברכה בבית המקדש אומרים 'ברוך אתה ה' אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם'. והשומעים עונים אחר כך 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

וז"ל הגמרא בתענית (טז.): במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר (נחמיה ט ה) קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול על כל ברכות כולן לא תהא אלא תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה תן לו תהלה ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר להם תקעו הכהנים בני אהרן תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך ה' אלהי ישראל זוכר הנשכחות והם עונים אחריו בשכמל"ו וחזן הכנסת אומר להם הריעו הכהנים בני אהרן הריעו וכו' וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שגומר את כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית ואית דאמרי כדתניא אומר לפניהן עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואותן שש היכן אומרן בין גואל לרופא חולי ומאריך בגאולה והן עונין אחריו אמן על כל ברכה וברכה וכך היו נוהגין בגבולין אבל במקדש היו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל ולא היו עונין אחריו אמן וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: תנו רבנן על הראשונות הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר תקעו כהנים תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (והן תוקעין ומריעין ותוקעין) ועל השניה הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר הריעו בני אהרן הריעו ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה והם מריעין ותוקעין ומריעין וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור את הברכות כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית.

❖ אוצר התמיד ❖

וז"ל רש"י (שם): בד"א. דהן עונין אחריו אמן בגבולין: אבל במקדש. אומר אותו הזקן לאחר הפרשיות מי שענה את אברהם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונים אחריו בשכמל"ו וכן בכל ברכות שבמקדש: לפי שאין עונין אמן במקדש. כדיליף לקמן מקרא: מניין שאין עונין אמן במקדש. דכתיב בתפלת עזרא בבית שני קומו וברכו את ה' אלהיכם והיינו ברוך ה' אלהי ישראל כו': ויברכו שם כבודך. היינו שעונין אחריו בשכמל"ו כך הוא הפסוק ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה: ה"ג יכול על כל הברכות כולן תהלה אחת ת"ל על כל ברכה על כל ברכה תן לו תהלה: חזן הכנסת. לא אותו זקן ניהו וחוזר חזן הכנסת ואומר להן מי שענה כו' אע"פ שאמרו אותו זקן: כשמריעין. תחלה הוא אומר להן הריעו בני אהרן וכשתוקעין תחלה הוא אומר להן תקעו בני אהרן כו': וכך הנהיג. כל מנהג זה רבי חלפתא בצפורי: לא היו נוהגין כך. שיהו עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אלא עונין אמן בגבולין: ואית דאמרי כדתני' כו'. כלומר ואיכא דמתני הכי: וכן הנהיג. מנהג זה אמקדש קאי.

וז"ל הרמב"ם (הלכות תענית ד טו–יז): כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו. וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין. וכן בברכה השנייה לזו שהיא ראשונה מן הששׁ שמוסיף חותם בה ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. והן עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר להן הריעו בני אהרן הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקעין ומריעין. וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות. ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין. ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו.

משנה א

בִּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס לְהִשְׁתַּחֲוֹות, שְׁלשָׁה אוֹחֲזִין בּוֹ, אֶחָד בִּימִינוֹ, וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ, וְאֶחָד בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת. וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע הַמְמֻנֶּה קוֹל רַגְלָיו שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחוֹוֶה יוֹצֵא, הִגְבִּיהַּ לוֹ אֶת הַפָּרֹכֶת, נִכְנַס וְהִשְׁתַּחֲוָה וְיָצָא, וְנִכְנְסוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים וְהִשְׁתַּחֲווּ וְיָצְאוּ:

[א] **בִּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס לְהִשְׁתַּחֲוֹות**, בזמן שהכהן הגדול נכנס להשתחוות בהיכל[א], **שְׁלשָׁה** כהנים **אוֹחֲזִין בּוֹ**, כהן **אֶחָד בִּימִינוֹ, וְכהן אֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ, וְכהן אֶחָד בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת**, שהולך מאחוריו ואוחז בשני ידיו [ב] **את שני אבני השוהם שעל כתפות האפוד**[ב].

באר התמיד

א. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

ב. תפארת ישראל. אבני השוהם שעל כתפות האפוד (שמות כח ט–יב): וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם: מַעֲשֵׂה חָרָשׁ אֶבֶן פִּתּוּחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְשַׂמְתָּ אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן:

וכל זה עושים לכבודו לסייעו ולתומכו בהליכתו. שמפני שכל הכהנים שבעזרה כולם נכנסים אז להשתחוות, עושים לכהן גדול את זה ההיכר, כדי להראות חשיבותו על כולם[ג].

בפתח האולם אין דלתות[ד], ויש רק פרוכת[ה].

כל היום הפרוכת פתוחה וקשורה למעלה על ידי חבלים ויתדות[ו].

כאשר הכהן גדול נכנס להשתחוות, הממונה סוגר אחריו את הפרוכת. וכבוד גדול עושים לכהן גדול בזה, להצניע אחריו הקודש, כאילו מתייחד שם עם השוכן בבית ברוך הוא[ז].

וְכֵיוָן שֶׁשָּׁמַע הַמְמֻנֶּה קוֹל רַגְלָיו שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא, וכאשר שומע הממונה את קול רגלי הכהן גדול שהוא יוצא מההיכל לאחר שהשתחוה[ח], [ג] ושומע על ידי קול הפעמונים שבשולי המעיל[ט], **הִגְבִּיהַּ לוֹ אֶת הַפָּרֹכֶת,** מגביה הממונה לכהן גדול את

באר התמיד

ג. תפארת ישראל. גם יתכן שהטעם שהם אוחזים בו, הוא כדי לסייע לו לקום לאחר ההשתחוויה.

ד. מדות ב׳ ג׳.

ה. יומא נ״ד. רע״ב.

ו. עפ״י תוספות יום טוב. בתפארת ישראל כתוב: וכל היום היה הפרוכת מוגבה ועומד פתוח, על ידי רצועות שקשור בו צד א׳ לאחוריו למעלה, כדי שלא יעכב להכהנים בכניסתן ויציאתן מהיכל.

ז. תוספות יום טוב.

ח. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

ט. תוספות יום טוב. תפארת ישראל. המעיל והפעמונים והרמונים שבשולי המעיל (שמות כח לא–לה): וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה לוֹ לֹא יִקָּרֵעַ: וְעָשִׂיתָ עַל שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב: וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת:

הפרוכת שבפתח האולם', כדי שיוכל לצאת". ואחר כך נשאר כל היום הפרוכת פתוחה וקשורה למעלה על ידי רצועות ויתדות.

לאחר שהכהן גדול יצא, **נִכְנַס** הממונה, **וְהִשְׁתַּחֲוָה** בהיכל, **וְיָצָא.**

וְאחר כך נִכְנְסוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים נכנסו שאר הכהנים, **וְהִשְׁתַּחֲווּ** בהיכל, **וְיָצְאוּ.**

משנה ב

בָּאוּ וְעָמְדוּ עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם. עָמְדוּ הָרֹאשׁוֹנִים לִדְרוֹם אֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים, וַחֲמִשָּׁה כֵלִים בְּיָדָם, הַטָּעוּן בְּיַד אֶחָד, וְהַכּוּז בְּיַד אֶחָד, וְהַמַּחְתָּה בְּיַד אֶחָד, וְהַבָּזְךְ בְּיַד אֶחָד, וְכַף וְכַפְיָהּ בְּיַד אֶחָד. וּבֵרְכוּ אֶת הָעָם בְּרָכָה אַחַת, אֶלָּא שֶׁבַּמְּדִינָה אוֹמְרִים אוֹתָהּ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אֶחָת. בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ אוֹמְרִים אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ, וּבַמְּדִינָה בִּכְנוּיוֹ. בַּמְּדִינָה הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶם, יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד כְּתְפוֹתֵיהֶם, וּבַמִּקְדָּשׁ עַל גַּבֵּי רָאשֵׁיהֶן, חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף כֹּהֵן גָּדוֹל מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ, שֶׁנֶּאֱמַר[יב], וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם:

באר התמיד

י. רע"ב. תוספות יום טוב. הון עשיר.
יא. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.
יב. ויקרא ט' כ"ב.

בָּאוּ שאר הכהנים, שקראו בלשכת הגזית ואחר כך עסקו במה שעסקו משאר העבודות, עכשיו הם באו **וְעָמְדוּ עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם**, ועמדו על שתים עשרה המדרגות שעולים בהם לאולם[יג].

עָמְדוּ הכהנים **הָרִאשׁוֹנִים**[יד], שהם עשו את העבודות בהיכל, שעכשיו הם מחזיקים חמשה כלים[טו]. הם עמדו **לִדְרוֹם אֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים**[טז].

וַחֲמִשָּׁה כֵלִים בְּיָדָם, הכהנים שעשו את העבודות בהיכל, מחזיקים חמשה כלים רקים, כדי להראות שכבר עשו את עבודתם בשלמות[יז].

הַטָּעוּ בְיַד אֶחָד, ה׳טעו׳ ביד הכהן שדישן בו את המזבח הפנימי[יח].

טָעוּ: מלשון[יט] **וְשַׂמְתָּ בַּטָּעָן**, דומה לסל ופיו רחב[כ]. בו שם את הדשן ממזבח הפנימי[כא].

באר התמיד

יג. רמב״ם. רע״ב.

יד. המוזכרים לעיל בפרק ו׳ (תפארת ישראל).

טו. רמב״ם. רע״ב. תפארת ישראל.

טז. אולי הטעם שהם עומדים בדרום ושאר הכהנים בצפון, הוא כי שאר הכהנים עסקו בעיקר באברי התמיד ששחיטתו בצפון דוקא, לכן הם עומדים בצפון. אבל הכהנים שעסקו בעבודות בהיכל עומדים בדרום.
ובדומה לזה קצת, שאת שיירי הדמים מקרבנות שזורקים את דמם על המזבח החיצון [רוב הקרבנות], שופכים למקום אחד ביסוד [יסוד דרומי]. אך את שיירי הדמים מהקרבנות שזורקים בפנים [כגון חלק מהקרבנות של יום הכיפורים], שופכים במקום אחר ביסוד [יסוד מערבי]. אולי כעין זה גם כאן, שאלו שעשו את העבודות בחוץ עומדים במקום אחד על מעלות האולם, ואלו שעשו את העבודות בפנים בהיכל עומדים במקום אחר על מעלות האולם.

יז. תפארת ישראל.

יח. תפארת ישראל.

יט. דברים כ״ו ב׳.

כ. רע״ב לעיל ג׳ ו׳.

כא. לעיל ג׳ ט׳.

וְהַכּוּז בְּיַד אֶחָד, ה׳כוז׳ ביד הכהן שהטיב את נרות המנורה[כב].

כּוּז: הכוז דומה לקיתון גדול של זהב[כג], פיו צר, ורחב מלמטה, ועגול[כד]. בו שם את הדשן מהמנורה[כה].

וְהַמַּחְתָּה בְּיַד אֶחָד, ה׳מחתה׳ ביד הכהן שהכנים בה את הגחלים להיכל, עבור הקטורת[כו].

מַחְתָּה: כמין כף, אבל תחתיתה ישרה ולא עגולה. ויש לה דפנות מהצדדים, חוץ מהצד הקדמי[כז]. ויש לה ידית[כח].

וְהַבָּזְךְ בְּיַד אֶחָד, ה׳בזך׳ ביד הכהן שהכנים אותו המקטיר כדי שישפוך את הקטורת מהבזך לתוך ידי המקטיר[כט].

באר התמיד

כב. תפארת ישראל.

כג. לעיל ג׳ ו׳. התפארת ישראל (שם) כתב: קרוג של זהב.

כד. רא״ש (לעיל ג ו). ברא״ש וז״ל: כוז. כלי קטן, כמו (שבת מח.) כוזא דמיא. דומה לקתון. ופיו צר ומרחיב מלמטה ועגול, כי פעמים נשאר שמן עם הדישון ונותן לתוך הכוז, לכך היה פיו צר כדי שלא ישפך.

כה. לעיל ג׳ ט׳.

כו. תפארת ישראל.

כז. רש״י במדבר ד׳ ט׳.

כח. יומא ד׳ ד׳.

כט. תפארת ישראל.

לעיל פרק ה׳ משנה ד׳: מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. וְהַכַּף הוֹמָה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, וְהַבָּזְךְ הָיָה בְתוֹכוֹ, מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטֹרֶת. וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, וּכְמִין מְטוּטֶלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן.

ועם פירוש: מִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת, הכהן שזכה שהוא יקטיר את הקטורת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכַּף. לוקח את הכף, ככתוב בנשיאים: ׳כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׳.

וְהַכַּף הוֹמָה לְתַרְקַב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, ה׳כף׳ דומה לכלי הנקרא ׳תרקב׳ גדול, שהוא כלי המחזיק שלשה קבין. ׳תרקב׳ הוא לשון ׳תרי וקב׳. מַחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, ה׳כף׳ מחזיק שלשה קבין [אינו כמו ה׳טני׳ שמחזיק רק שני קבין וחצי].

וְהַבָּזְךְ הָיָה בְתוֹכוֹ, ה׳בזך׳ שהוא כף קטן, מונח בתוך הכף, מָלֵא וְגָדוּשׁ קְטֹרֶת, והבזך מלא וגדוש קטורת.

ולכן מניח את הבזך בתוך הכף, כדי שלא יתפזר הקטורת כשמוליכו להיכל.

וְכַף וְכִסּוּיָהּ בְּיַד אֶחָד, ה׳כף׳ עם הכיסוי של הכף, ביד הכהן שהקטיר את הקטורת בהיכל[ל].

הם אוחזים את חמשת הכלים בידיהם רק לפני ברכת כהנים, אבל בשעת ברכת כהנים עצמה אין בידם כלום, כי מניחים את הכלים מקודם[לא].

ד **וּבֵרְכוּ אֶת הָעָם בְּרָכָה אַחַת**, כל הכהנים מברכים את העם ברכת כהנים. שזה שלשת הפסוקים[לב]: יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ. יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ. יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם[לג].

ונקרא ברכה אחת, מפני שאין עונים אמן בין הפסוקים כמו שעושים מחוץ לבית המקדש[לד].

אֶלָּא שֶׁבַּמְּדִינָה אוֹמְרִים אוֹתָהּ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, מחוץ לבית המקדש אומרים את ברכת כהנים בשלש ברכות, שמפסיקים הכהנים בין פסוק לפסוק, ועונים הציבור אמן[לה]. **וּבַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה אֶחָת**, אבל בבית המקדש אומרים את שלשת הפסוקים ברצף אחד,

באר התמיד

ומה שלא שם את הקטורת רק בתוך הכף לבד, משום שדרך כבוד הוא כלפי מעלה שישים את הקטורת על הגחלים מתוך כלי מלא וגדוש.
על כן שם את הקטורת בתוך הבזך, מלא וגדוש. ואת הבזך נותן בתוך הכף.
וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, לכף יש כיסוי.
וּכְמִין מְטוּטֶלֶת הָיָה עָלָיו מִלְמַעְלָן, מעל המכסה נותנים חתיכת בגד קטנה, לנוי.
מְטוּטֶלֶת: חתיכת בגד קטנה. כמו: לֹא יֵצֵא נָמָל בִּמְטוּטָלֶת. שהוא חתיכת בגד.
ל. תפארת ישראל. וראה לעיל פרק ה׳ משנה ד׳.
לא. חידושי הגר״א.
לב. רע״ב. תפארת ישראל.
לג. במדבר ו׳ כ״ד–כ״ו.
לד. רע״ב. תפארת ישראל.
לה. רע״ב סוטה ז׳ ו׳.

ואין מפסיקים ביניהם לענות אמן, כי אין עונים אמן במקדש[לו], ואין במה להפסיק[לז].

וה] ולכן נקרא ברכה אחת, מפני שאין עונים אמן בין הפסוקים כמו שעושים במדינה[לח].

ולאחר שסיימו את כל שלשת הפסוקים, השומעים עונים 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'[לט].

ו] **בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ אוֹמְרִים אֶת הַשֵּׁם כִּכְתָבוֹ**, בבית המקדש אומרים הכהנים בברכת כהנים את השם המפורש ככתבו: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. **וּבַמְּדִינָה בְּכִנּוּיוֹ**, אבל מחוץ לבית המקדש אומרים: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד[מ].

באר התמיד

לו. עפ"י רע"ב ותפארת ישראל.

לז. רש"י סוטה מ:

לח. רע"ב. תפארת ישראל. כל ברכה בבית המקדש אומרים בנוסח 'ברוך אתה ה' אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם'. והשומעים עונים אחר כך 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (תענית טז: רמב"ם הלכות תענית ד טו. ועוד).

וז"ל הגמרא בסוטה (מ:): ובמקדש ברכה אחת כו': וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש תנו רבנן מנין שאין עונין אמן במקדש שנא' (נחמיה ט ה) קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם, ומנין שעל כל ברכה וברכה תהלה שנאמר (נחמיה ט ה) [ויברכו שם כבודך] ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה. ע"כ.

ברש"י: **וכל כך למה.** שבמקדש אומר את שלשתן ברכה אחת: **שאין עונין אמן במקדש. ואין** כאן במה להפסיק: **קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם.** בספר עזרא כתיב שכל ברכה שהיו מברכין במקדש כך היו מברכין ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם למגן אברהם וכן למחיה המתים: **ויברכו שם כבודך.** ושאר העם יענו בשכמל"ו שהעם עונין להלל ולהודות.

לט. לאחר ברכת כהנים השומעים עונים בשכמל"ו. כן משמע ברש"י וכן בתוס' (ד"ה ומנין) בסוטה מ: ועוד.

אבל לשיטת הרמב"ם (הלכות ברכת כהנים יד ט) השומעים עונים: בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם.

מ. רמב"ם סוטה ז' ו'. רע"ב. תפארת ישראל.

בבית המקדש, בכל פעם ששמעו הציבור את השם הנכבד והנורא ככתבו, כורעים ומשתחוים ועונים ׳בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׳[מא].

איסור חמור מאוד לומר את השם ככתבו[מב], והאומרו אין לו חלק לעולם הבא[מג]. אבל רק בבית המקדש בלבד מותר לומר את השם ככתבו.

שנאמר[מד]: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ. סרסהו ודרשהו: בכל המקום אשר אבוא אליך וברכתיך, דהיינו בבית המקדש, שם אזכיר את שמי[מה].

את אופן הקריאה של שם המפורש בבית המקדש, החכמים מלמדים אותו לתלמידים רק פעם אחת בשבע שנים[מו]. כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא[מז].

[ז] הצנועים שבכהונה אומרים שם בן שתים עשרה אותיות[מח]. ומבליעים את השם בנעימת אחיהם הכהנים, דהיינו שכאשר שאר הכהנים אומרים שם בן ארבע אותיות ומושכים את קולם

באר התמיד

מא. תוס׳ סוטה מ: ד״ה וכל כך. וכן בתפארת ישראל סוטה ז׳ ו׳.
נראה שהם שני דינים. דין אחד שאומרים ׳ברוך שם וכו״ מיד כששומעים את השם הנכבד והנורא, וכמו כששומעים את השם מפי הכהן גדול ביום כיפור. ודין שני שאומרים ׳ברוך שם וכו״ בסוף ברכת כהנים, כפי שאומרים בסוף כל ברכה בבית המקדש.
מב. רמב״ם סוטה ז׳ ו׳.
מג. ראה סנהדרין ק״א: עבודה זרה י״ז:
מד. שמות כ׳ כ״א.
מה. סוטה ל״ח. רמב״ם סוטה ז׳ ו׳. רע״ב. רע״ב סוטה ז׳ ו׳.
מו. קידושין ע״א. וברש״י. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד י׳. ברש״י (שם) כתב שכך הוא גם באופן הכתיבה והפירוש של השם בן ארבע אותיות, שאין מלמדים אלא וכו׳.
מז. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד י׳.
מח. קידושין ע״א.

בניגון, אז הצנועים שבכהונה ממהרים להבליע ולומר את השם בן שתים עשרה אותיות, והציבור לא היו שומעים את השם[מט].

בַּמְּדִינָה הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶם, יְדֵיהֶם כְּנֶגֶד כִּתְפוֹתֵיהֶם, מחוץ לבית המקדש, כאשר הכהנים נושאים ומגביהים את ידיהם כנגד הכתף שלהם. **וּבַמִּקְדָּשׁ עַל גַּבֵּי רָאשֵׁיהֶן,** אבל בבית המקדש מגביהים את ידיהם למעלה מראשם, מפני כבוד השם המפורש שמזכירים[נ].

חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁאֵינוֹ מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ, חוץ מהכהן גדול שאינו מגביה את ידיו מעל הציץ[נא], מפני שהשם המפורש כתוב על הציץ[נב].

באר התמיד

מט. קידושין ע״א. וברש״י.

נ. תפארת ישראל.

נא. הציץ: (שמות כח לו–לח): וְעָשִׂיתָ צִּיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל הַמִּצְנֶפֶת אֶל מוּל פְּנֵי הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה: וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לָרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה.

ברש״י: **ציץ.** כמין טס של זהב היה, רוחב שתי אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן: **על פתיל תכלת.** ובמקום אחר הוא אומר (שמות לט לא) ויתנו עליו פתיל תכלת, ועוד כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר (פסוק לח) והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט.) שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש ואינה עמוקה לכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו בנקבים ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעיתו ששה בשלושה מקומות הללו, פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ, ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, הולך על פני רוחב הראש מלמעלה, ונמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקימו כל המקראות פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, והפתיל על המצנפת מלמעלה: **ונשא אהרן.** לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זז ממשמעו, אהרן נושא את המשא שלעון, נמצא מסלק העון מן הקדשים: **את עון הקדשים.** לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה, כמו ששנינו (פסחים טז.) אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול, הרי כבר נאמר (ויקרא יט ז) לא ירצה, ואם עון נותר, הרי נאמר (ויקרא ז יח) לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף כֹּהֵן גָּדוֹל מַגְבִּיהַּ אֶת יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ, רבי יהודה חולק, ואומר שגם הכהן גדול מגביה את ידיו מעל הציץ, שֶׁנֶּאֱמַר[נג], 'וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם'. ואין הלכה כרבי יהודה[נד].

באר התמיד

שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפלו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר (יומא ז:) עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שמשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו.

ברמב"ם: (הלכות כלי המקדש ט א–ב): כיצד מעשה הציץ. עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאוזן לאוזן וכותב עליו שני שיטין קדש לה', קדש מלמטה, לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת כשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת. והאותיות בולטות בפניו [כיצד] חופר את האותיות מאחריו והוא מדובק על השעוה עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו. ופתיל תכלת למטה ממנו נכנס מנקב לנקב כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד העורף.

נב. רע"ב. תפארת ישראל.

נג. ויקרא ט' כ"ב.

נד. רמב"ם הלכות ברכת כהנים י"ד ט'. רע"ב.

סדר ברכת כהנים בבית המקדש

לפני נשיאת כפים אומרים הכהנים[נה]:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא הַבְּרָכָה הַזֹּאת שֶׁצִּוִּיתָנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, בְּרָכָה שְׁלֵמָה, וְלֹא יְהֶיה בָּהּ שׁוּם מִכְשׁוֹל וְעָוֹן, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

ישראל המקרא אומרי[נו]:

כֹּהֲנִים:

הכהנים מברכים[נז]:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

הכהנים נושאים כפיהם ומגביהים ידיהם על גבי ראשיהם, חוץ מהכהן גדול שאינו מגביה ידיו מעל הציץ.

באר התמיד

נה. סוטה ל״ט. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד י״ב. שולחן ערוך אורח חיים קכ״ח ט׳.
נו. סוטה ל״ח. ירושלמי ברכות ה׳ ד׳. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד י״ב. שולחן ערוך אורח חיים קכ״ח י׳.
נז. סוטה ל״ט. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד י״ב. שולחן ערוך אורח חיים קכ״ח י״א.

ישראל מקרא את הכהנים מילה במילה, כמו בבית הכנסת[נח].
הישראל אומר 'יברכך', ואחריו אומרים הכהנים 'יברכך'. וכן הלאה, כל שלשת הפסוקים:

יְבָרֶכְךָ יהוה

העם העומדים בעזרה, כשהם שומעים את השם הנכבד והנורא יוצא מפי הכהנים, בקדושה ובטהרה, הם כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים[נט]:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְיִשְׁמְרֶךָ לא עונים אמן יָאֵר יהוה

העם העומדים בעזרה, כשהם שומעים את השם הנכבד והנורא יוצא מפי הכהנים, בקדושה ובטהרה, הם כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

פָּנָיו אֵלֶיךָ

וִיחֻנֶּךָּ לא עונים אמן יִשָּׂא יהוה

באר התמיד

נח. סוטה ל״ט. ירושלמי ברכות ה׳ ד׳. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד ט׳. רמב״ם הלכות ברכת כהנים י״ד י״ד.

נט. תוס׳ סוטה מ: ד״ה וכל כך. וכן בתפארת ישראל סוטה ז׳ ו׳.
נראה שהם שני דינים. דין אחד שאומרים 'ברוך שם וכו״ מיד כששומעים את השם הנכבד והנורא, וכמו כששומעים את השם מפי הכהן גדול ביום כיפור. ודין שני שאומרים 'ברוך שם וכו״ בסוף ברכת כהנים, כפי שאומרים בסוף כל ברכה בבית המקדש.

העם העומדים בעזרה, כשהם שומעים את השם הנכבד והנורא יוצא מפי הכהנים, בקדושה ובטהרה, הם כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

בסוף ברכת כהנים השומעים עונים[ס]:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

לאחר נשיאת כפים אומרים הכהנים[סא]:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ מַה שֶּׁהִבְטַחְתָּנוּ, הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ, כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ:

ס. לאחר ברכת כהנים השומעים עונים בשכמל"ו. כן משמע ברש"י וכן בתוס' (ד"ה ומנין) בסוטה מ: ועוד.

אבל לשיטת הרמב"ם (הלכות ברכת כהנים יד ט) השומעים עונים: בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם.

סא. סוטה ל"ט. רמב"ם הלכות ברכת כהנים י"ד י"ב. שולחן ערוך אורח חיים קכ"ח ט"ו.

משנה ג

בִּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל רוֹצֶה לְהַקְטִיר, הָיָה עוֹלֶה בַכֶּבֶשׁ וְהַסְּגָן בִּימִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחֲצִית הַכֶּבֶשׁ, אָחַז הַסְּגָן בִּימִינוֹ וְהֶעֱלָהוּ. הוֹשִׁיט לוֹ הָרִאשׁוֹן הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וְסָמַךְ עֲלֵיהֶן וְזָרָקָן. הוֹשִׁיט הַשֵּׁנִי לָרִאשׁוֹן שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, נוֹתְנָן לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְסָמַךְ עֲלֵיהֶן וְזָרָקָן. נִשְׁמַט הַשֵּׁנִי וְהָלַךְ לוֹ. וְכָךְ הָיוּ מוֹשִׁיטִין לוֹ שְׁאָר כָּל הָאֵבָרִין, וְהוּא סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן וְזוֹרְקָן. וּבִזְמַן שֶׁהוּא רוֹצֶה, הוּא סוֹמֵךְ וַאֲחֵרִים זוֹרְקִין. בָּא לוֹ לְהַקִּיחַ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל, מִקֶּרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית, מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. נָתְנוּ לוֹ יַיִן לְנַסֵּךְ, הַסְּגָן עוֹמֵד עַל הַקֶּרֶן וְהַסִּדְּרִים בְּיָדוֹ, וּשְׁנֵי כֹהֲנִים עוֹמְדִים עַל שֻׁלְחַן הַחֲלָבִים וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּיָדָם, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. בָּאוּ וְעָמְדוּ אֵצֶל בֶּן אַרְזָא, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ. שָׁחָה לְנַסֵּךְ, וְהֵנִיפוּ הַסְּגָן בַּסִּדְּרִין, וְהִקִּישׁ בֶּן אַרְזָא בַּצִּלְצָל, וְדִבְּרוּ הַלְוִיִּם בַּשִּׁיר. הִגִּיעוּ לְפֶרֶק, תָּקְעוּ, וְהִשְׁתַּחֲווּ הָעָם. עַל כָּל פֶּרֶק, תְּקִיעָה. וְעַל כָּל תְּקִיעָה, הִשְׁתַּחֲוָיָה. זֶה הוּא סֵדֶר הַתָּמִיד לַעֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ, יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן:

בִּזְמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל רוֹצֶה לְהַקְטִיר, בזמן שהכהן גדול רוצה להקטיר[סב] את האברים של הקרבן תמיד, ואת מנחת הנסכים שעם

סב. על שם שעולה קיטור ותמרות עשן מן החלבים והאברים קרי להו בלשון הקטרה. וכו'. (תוספות יום טוב).

התמיד, שהרי הכהן גדול יכול תמיד להקטיר בכל זמן שירצה בלי פיס[סג]. ובהיות שכבר היה הפים, על כן הזוכים בפים יושיטו לכהן גדול את האברים[סד].

הָיָה הכהן גדול **עוֹלֶה בַּכֶּבֶשׁ, וְהַסְּגָן** הולך **בִּימִינוֹ.**

הִגִּיעַ הכהן גדול **לְמַחֲצִית הַכֶּבֶשׁ**, וכבר התייגע קצת בעלייתו[סה], וגם שבחצי העליון של הכבש השיפוע יותר חזק[סו], **אז אָחַז הַסְּגָן בִּימִינוֹ וְהֶעֱלָהוּ.** אחז הסגן בימין של הכהן גדול, וסייע לו לעלות[סז].

(ח) **הוֹשִׁיט לוֹ הָרִאשׁוֹן**, הושיט הכהן הראשון שזכה בפים, **את הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל**, לכהן גדול[סח].

וְסָמַךְ עֲלֵיהֶן, וסמך הכהן גדול על הראש והרגל, שהניח ידיו על שני הנתחים. וזה משום כבודו של הכהן גדול שתהא חשובה הקטרתו יותר משאר כהנים[סט]. **וְזָרָקָן.** הכהן גדול עומד על הכבש, וזורק את האברים לאש שעל המזבח. כמו שכתוב[ע]: וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם, כמו שהדם בזריקה, כך גם הבשר בזריקה[עא].

באר התמיד

סג. יומא י"ז:
סד. תפארת ישראל.
סה. רע"ב. תפארת ישראל.
סו. תפארת ישראל.
סז. רש"י מנחות צ"ד. מלאכת שלמה.
סח. תפארת ישראל.
סט. מנחות צ"ד. רע"ב. תפארת ישראל.
ע. דברים י"ב כ"ז.
עא. פסחים ע"ז. רע"ב. תפארת ישראל.

[טו] לפני שמקטיר את הרגל, מוציא ומסיר את גיד הנשה, וזורקו על גבי גל האפר שבאמצע המזבח הנקרא תפוח[עב].

הוֹשִׁיט הַשֵּׁנִי לָרִאשׁוֹן, נתן הכהן השני שזכה בפים, אל הכהן הראשון, את **שְׁתֵּי הַיָּדַיִם**, והכהן הראשון **נוֹתְנָן לְכֹהֵן גָּדוֹל**, נותן את שתי הידים לכהן גדול.

וְסָמַךְ עֲלֵיהֶן, וסמך הכהן גדול על הראש והרגל, שהניח ידיו על שני הנתחים. וזה משום כבודו של הכהן גדול שתהא חשובה הקטרתו יותר משאר כהנים[עג]. **וְזָרָקָן**. הכהן גדול עומד על הכבש, וזורק את האברים לאש שעל המזבח. כמו שכתוב[עד]: וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם, כמו שהדם בזריקה, כך גם הבשר בזריקה[עה].

נִשְׁמַט הַשֵּׁנִי וְהָלַךְ לוֹ. נשמט הכהן השני והלך לו משם. אבל הכהן הראשון נשאר לעמוד שם, והוא מקבל את האברים מהכהנים הבאים, ונותנם לכהן גדול[עו].

והראשון נשאר לכבוד הכהן גדול, כדי שלא יראה כאילו קשה לו לשמש את הכהן גדול[עז].

באר התמיד

עב. חולין צ: רמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ו ד). ברמב"ם (שם) וז"ל: כשמנתח איברי העולה מוליכין את כל הנתחים לכבש ומולחין אותם שם. ואחר כך מעלין כל האיברים לראש המזבח. ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח. וזורק כל האיברים על האש שנאמר (דברים יב כז) 'הבשר והדם' כשם שהדם בזריקה כך כל הבשר בזריקה. ואחר שזורקן חוזר ועורך אותן על האש שנאמר (ויקרא א יב) 'וערך הכהן אותם'. ואיברים שצלאן ואחר כך העלן למזבח אין בהם משום ריח ניחוח.

עג. רע"ב. תפארת ישראל.

עד. דברים י"ב כ"ז.

עה. פסחים ע"ז. רע"ב. תפארת ישראל.

עו. רש"י מנחות צ"ד. רע"ב. תפארת ישראל.

וְכָךְ הָיוּ מוֹשִׁיטִין לוֹ שְׁאָר כָּל הָאֲבָרִין, ובאופן זה נותנים לכהן גדול את שאר האברים, **וְהוּא סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן וְזוֹרְקָן**, והכהן גדול סומך על האברים וזורקם לאש שעל המזבח.

וכן גם בסולת, וגם בחביתין. שגם הם מונחים על הכבש[עח].

וּבִזְמַן שֶׁהוּא רוֹצֶה, בזמן שהכהן גדול רוצה, **הוּא סוֹמֵךְ וַאֲחֵרִים זוֹרְקִין**, הכהן גדול סומך על האברים, וכהנים אחרים זורקים. כדי שיהיה נראה כמו שהוא הקריב את הכל[עט].

תחת קרן מערבית דרומית של המזבח, יש בור לנסכים, הנקרא[פ] 'שיתין'. ונקרא כך על שם שהדמים והנסכים **שותתים** בו[פא].

באר התמיד

עז. תפארת ישראל. וההושטה מכהן לכהן עד הכהן גדול, גם כן משום כבוד הכהן גדול, שרבים משמשים לו, כעין הושטת ספר תורה ביום כיפור להכהן גדול (תפארת ישראל). כדאיתא ביומא (ז א): חַזַּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לַסְּגָן, וְהַסְּגָן נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל וְקוֹרֵא עוֹמֵד.

עח. תפארת ישראל. וכמו שכתוב לעיל (ד ג): הַשְּׁבִיעִי, בַּסֹּלֶת. הַשְּׁמִינִי, בַּחֲבִתִּין. וכו'. הָלְכוּ וּנְתָנוּם מֵחֲצִי הַכֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בְּמַעֲרָבוֹ, וּמְלָחוּם.

עט. רש"י מנחות צ"ד.

פ. השיתין תחת המזבח, הוא רק תחת כמה אמות בקרן מערבית דרומית, ולא יותר. אבל מתפשט עוד קצת מחוץ למזבח (ראה בדרך חכמה).

פא. עיין במסכת מדות (פרק ג) שיטת התפארת ישראל שחילק בין 'שית' ל'שיתין', השית לדמים והשיתין לנסכים, ודרך הפתח של הטבלא של שיש יורדין לשית, ודרך הלול שבכבש יורדין לשיתין. אמנם צריך לדעת שיש בזה הרבה שיטות.

לשיטת הרמב"ם יש בור אחד לנסכים ולדמים, והוא נקרא גם שית וגם שיתין [לכאורה זה אותו שם, רק זה ביחיד וזה ברבים], ויורדים לשם בפתח של הטבלא של שיש. וכתב בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ב יב) שהבור רחב חמש אמות, ובחלק אחד של הבור אינו עמוק, ולשם שותתים הדמים ויוצאים לאמת המים. ובהמשך רחבו של הבור, הוא עמוק מאוד עד התהום, ולשם שותתים הנסכים.

[י] הבור המגיע עד התהום הנקרא 'שיתין', הוא נברא בששת ימי בראשית[פב], ונסתם, ודוד המלך חזר ופתח מה שנסתם[פג]. הנסכים שמנסכים על המזבח יורדים ל'שיתין'.

בראש המזבח, ליד קרן המערבי דרומי, יש שני ספלים מכסף, מחוברים בסיד למזבח[פד]. המערבי הוא עבור ניסוך המים, והמזרחי הוא עבור ניסוך היין. בספלים יש חור בתחתיתם[פה],

באר התמיד

פב. סוכה מ"ט.

פג. סוכה נ"ג. ופירוש שני ברש"י.

פד. תוספות סוכה מ"ח.

פה. עפ"י תוספות וריטב"א (סוכה מח:).

במשנה (סוכה ד ט) כתוב: עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לִשְׁמֹאלוֹ, שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל סִיד הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ מַשְׁחָרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן. וּמְנַקְּבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דַּקִּין, אֶחָד מְעֻבֶּה וְאֶחָד דַּק, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם כָּלִין בְּבַת אַחַת. מַעֲרָבִי שֶׁל מַיִם, מִזְרָחִי שֶׁל יַיִן.

פירש רש"י וז"ל: **כמין שני חוטמין דקים.** חוטם אחד בספל, ונקב אחד בחוטמו, והכהן מערה בפי הספלים, והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גב המזבח, ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו עמוקין וחלולים מאד.

וכן ביאר הרע"ב וז"ל: חוטם אחד בספל אחד ונקב אחד בחוטמו. והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדים דרך החוטמין על גג המזבח, ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאד.

אמנם בתוס' נתבאר באופן אחר, וז"ל: כמין חוטמין דקין. פירש בקונטרס חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו והכהן מערה מים בפי הספלים והנסכים מקלחין דרך החוטמין ע"ג המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו חלולין מאד ועמוקין וזו תימה גדולה מנין לו כל אותו הענין שמחוטם של הספלים מקלח על גג המזבח ומשם לנקב המזבח ומשם לשיתין דלמא הוא דמנקב הספלים יורדין לשיתין כמין שני נקבי החוטם ולא שהיה בולט כמין חוטם כי ההיא דתנן במסכת מדות (פ"ג מ"ב) גבי דמים ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים ניתנין על יסוד מערבית ועל יסוד דרומית ויורדין בהן ומתערבין באמה ושמא כמין בליטת חוטם היה עשוי על הנקב שלא יפול עליו דבר לסותמו.

כתב הריטב"א וז"ל: והא דתנן שהיו הספלים מנוקבין כמין שני חוטמין דקין. מכיון שביררנו שהספלים האלו מחוברין היו במזבח ודאי לא היו החוטמין בולטין מן הספלים לחוץ בשפתיהם שאם כן איך יורדין המים כנגדן אל השיתין שהרי מכוונין היו הספלים כנגד השיתין ועומדין עליהם לרדת שם להדיא, אלא שאפשר שהנקבים היו בתחתיות הספלים מכוונין כנגד השיתין והיו הספלים נתונין כעין משפך, וכמין חוטמין שאמרו לומר שהנקבים דקים כנקבי החוטם, או אפשר שהיה בולט תחת הנקבים בתחתית הספלים שפופרת כמין חוטם כמו שעושין למשפך כדי שתכנס אותה שפופרת לתוך השיתין ולא ישפכו המים לחוץ, ורש"י ז"ל נראה שהוקשה לו

והנסכים שמנסכים לתוכם יורדים לנקב שבמזבח, ומשם נמשכים ויורדים לשיתין[פו].

בשעת בניית המזבח העמידו קנה ארוך במקום שצריך להיות נקב, ואחרי שהתייבש הסיד והזפת והעופרת שעל האבנים[פז], הסירו את הקנה ונשאר הנקב. כך עשו את הנקב מראש המזבח עד השיתין[פח].

לפעמים נדבק יין בדפנות השיתין. ופעם בשבעים שנה יורדים כהנים בחורים צעירים[פט] דרך ה׳לול׳[צ], ומשתלשלים שם בחבל[צא]

באר התמיד

זה ופירש חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו והכהן מערה המים בפי הספלים והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטם על גבי המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו חלולים ועמוקין עד מאד עכ״ל, נראה מדבריו שהיה החוטם יוצא בשפת הספלים ומשם היה יורד על גבי המזבח אלא שהיה מטה אותן כנגד השיתין בשעת שפיכתן ואם כן לא היו הספלים מחוברין, ומה שכתבנו יותר נכון וכן פי׳ בתוספות. ע״כ.

פו. סוכה מח:

הנקב שבספל של המים דק יותר מהנקב שבספל של היין. כדי שהמים עם היין יכלו מספליהם יחד (סוכה ד ט, רמב״ם הלכות תמידין ומוספין י ז).

הנקב העבה יותר הוא ליין, שעב מן המים, שהמים ממהרין לצאת, יותר מהיין העב בטבעו יותר מהמים (תפארת ישראל סוכה ד ט).

פז. אופן בניית המזבח: בונים את המזבח מאבנים גדולות וקטנות, שהם שלמות וחלקות בלי שום פגימה אפילו קטנה מאוד, וכן שלא נגע בהם ברזל מעולם (מדות ג ד, גמרא זבחים נד.).

הולכים למקום שנקרא ׳בקעת בית כרם׳ (מדות ג ד), שיש שם אבנים שלימות וחלקות בלי שום פגם [והרמב״ם כתב שאפשר לקחת את האבנים גם מים הגדול (הלכות בית הבחירה א יד). ובתוס׳ איתא שלוקחים אבנים מנחל שבחול הים, ששם בחול הים נבראו האבנים חלקות משׁשת ימי בראשית (תוס׳ סוכה מט.). ויתכן שבבקעת בית כרם יש נחלן, וחופרים שם בכלי חפירה מעין (רא״ש), עמוק מאוד עד מקום שמעולם לא חפרו שם (מדות ג ד), ומשם מוציאים אבנים אלו.

ומביאים את האבנים למקום שהולכים לבנות שם את המזבח, שהוא בעזרה בבית המקדש, ובונים שם תבניות מעין בגודל שצריכים עבור המזבח, ומכניסים לתוך התבנית את האבנים. ולוקחים עופרת, ומחממים עד שנהיה מותך נוזלי (רש״י זבחים נד.), ולוקחים זפת וסיד, ומערבבים יחד היטב את הזפת ואת הסיד ואת העופרת המותך. עד שנהיה כעין מה שנקרא בלשון המשנה ׳מעזיבה׳ או ׳טיט׳ [וכעין הנקרא בלשון המדובר ׳מלט׳]. ושופכים תערובת זו על האבנים. אחרי שמתייבש היטב, מסירים את תבנית העין, ונשאר בנוי בצורה ובגודל הנכון (זבחים נד.).

פח. תפארת ישראל מדות א׳ ג׳.

פט. שהם פרחי כהונה.

ויורדים אל ה׳שיתין׳. ומלקטים משם את היין שנדבק לכתלים, והוא קרוש כבר, ומעלים ושורפים[צב] על גבי המזבח[צג].

[יא] החשמונאים מצאו[צד] את פך השמן החתום בחותמו של כהן גדול, בתוך השיתין[צה].

באר התמיד

צ. בין הכבש למזבח יש רווח [הטעמים שיש רווח בין הכבש למזבח: **א.** כדי לקיים מצוות זריקת אברי הקרבנות מהכבש למזבח דווקא. **ב.** כדי שמזבח יהיה מרובע (זבחים סב:)]. **בחצי הכבש המזרחי הרווח הוא** קטן ומועט. **ובחציו המערבי של הכבש הרווח הוא אמה אחת. רווח זה של אמה אחת, שהוא באורך שמונה אמות** [כל רוחב הכבש הוא ט״ז אמות, וחציו הוא ח׳ אמות], **נקרא** לול (רש״י סוכה מט.). ה׳לול׳ **הוא הכניסה ל׳שיתין׳, שדרכו יכולים להיכנס ולרדת אל ה׳שיתין׳** (תפארת ישראל מדות ג ג).

צא. עזרת כהנים.

צב. בגמרא (סוכה מט.) כתוב ששורפים בקדושה. ופירש רש״י במקום קדוש בעזרה. וביאר התפארת ישראל ששורפין על גבי המזבח (סימני צורת המזבח אות טז).

צג. עפ״י מלאכת שלמה, וכן נראה עפ״י השפת אמת עי״ש (סוכה מט:). ולפי״ז **לא** יהיה מחלוקת בין רבנן לרבי אלעזר בר צדוק בגמרא (סוכה מט). **ואולי זה הביאור בתיבות הגמרא ׳אפילו תימא רבנן, בדאיקלט׳, שנקלט בצדדים. ויתכן שכתלי השיתין לא היו חלקים לגמרי. עי״ש בגמרא והבן.**

צד. ברמב״ם (הלכות חנוכה ג ב): **וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ״ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.**

צה. עזרת כהנים (מדות ג) **בשם הפייטן לשבת שנייה של חנוכה, בפיוט המתחיל ׳אודך׳.**

ובשאילתות דרב אחאי גאון (דרשה דחנוכה) **כתוב: ולא נשתייר אלא פך אחד שהיה חתום בחותמו של כהן גדול תחת המזבח.** ע״כ. **הנה אסור שיהיה הלל תחת כל המזבח שנאמר** מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי (שמות כ כא), **דהיינו שיהיה מחובר באדמה** (רמב״ם הלכות בית הבחירה **א** יג), **מלבד החלל של השיתין, שהוא** חלל תחת חלק קטן **מהמזבח ומותר** (ראה מידות ג **א** ובתפארת ישראל ובספר ׳היכל ידיד׳ שם). **על כן צריך לומר שגם לפי דעת רב אחאי גאון מצאו החשמונאים את פך השמן בחותמו של כהן גדול, בתוך השיתין תחת המזבח.**

נראה שהיה בתוך השיתין במקום עמוק מאוד כעין חפירה בכותל, ובתוכו היה מונח פך השמן, ומחוץ לחפירה קטנה זו היה הפתח סגור, וחתום שם בחותמו של כהן גדול. וכך ידעו בודאי שהיוונים לא הסיטו את פך השמן (כן נראה עפ״י תוס׳ שבת כא:).

מזבח

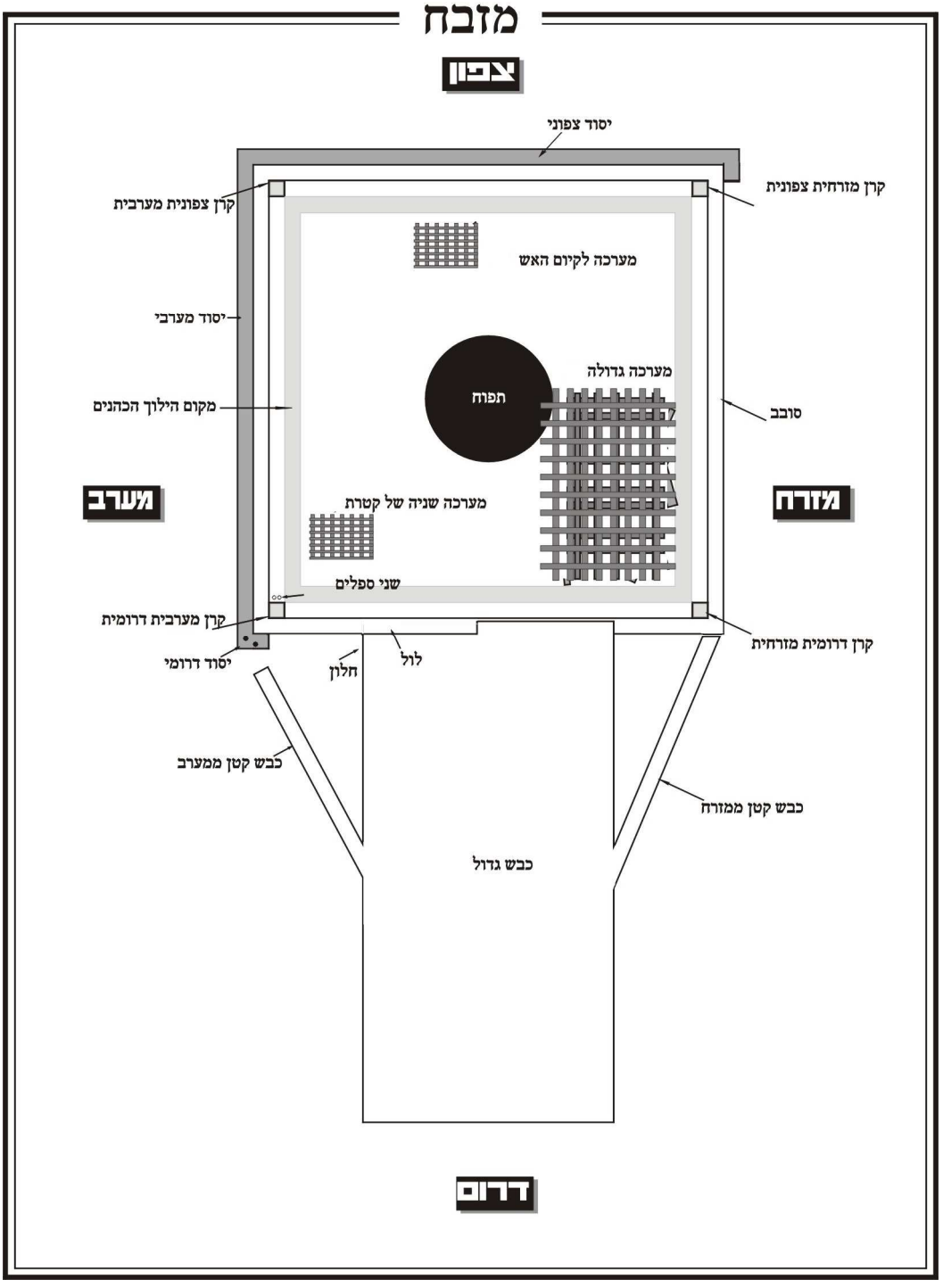
צפון
יסוד צפוני
קרן מזרחית צפונית
קרן צפונית מערבית
מערכה לקיום האש
יסוד מערבי
מערכה גדולה
תפוח
מקום הילוך הכהנים
סובב
מערב
מזרח
מערכה שניה של קטרת
שני ספלים
קרן מערבית דרומית
קרן דרומית מזרחית
יסוד דרומי
חלון
לול
כבש קטן ממערב
כבש קטן ממזרח
כבש גדול
דרום

בָּא לוֹ לְהַקִּיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ, כאשר בא הכהן גדול להקיף את המזבח. והוא עומד בראש הכבש, והכבש בדרום. **מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל**, מהיכן מתחיל להקיף. **מִקֶּרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית**, הוא מקיף דרך ימין, ומתחיל מקרן דרומית מזרחית, **מִזְרָחִית צְפוֹנִית**, ואחר כך הולך לקרן מזרחית צפונית, **צְפוֹנִית מַעֲרָבִית**, ואחר כך קרן צפונית מערבית, **מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית**, ואחר כך מגיע לקרן מערבית דרומית, ששם שני הנקבים לניסוך היין[צו].

ושם עומד כהן אחד ומושיט לו את היין לנסכים. אבל הכהן גדול אינו נושא את היין עמו, שלא יתקלקל היין בעשן המערכה כשמקיף את המזבח[צז].

ובזמן שהכהן גדול מקיף, הוא מהפך בצנורא דהיינו במזלג, את האברים שלא נתאכלו על המזבח[צח].

אבל שאר הכהנים כשעושים ניסוך היין, הולכים דרך שמאל מן הכבש לדרומית מערבית שהוא קרוב לכבש, כדי שלא יתקלקל היין מעשן המערכה[צט].

באר התמיד

צו. רע"ב.

צז. רע"ב.

צח. רע"ב.

צט. רע"ב. כדאיתא בזבחים (ו ג): כָּל הָעוֹלִים לַמִּזְבֵּחַ, עוֹלִין דֶּרֶךְ יָמִין, וּמַקִּיפִין וְיוֹרְדִין דֶּרֶךְ שְׂמֹאל, חוּץ מִן הָעוֹלֶה לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁהָיוּ עוֹלִים וְחוֹזְרִים לָעֲקֵב.

ברע"ב: **ומקיפים דרך שמאל.** מקיפים את המזבח בשביל צרכי עבודה. כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערבו של כבש שהיא שמאל העולין למזבח בעלייתן: חוץ מן העולה לג' **דברים אלו.** הנעשים בקרן מערבית דרומית, שהן ניסוך המים והיין ועולת העוף, שכשהוא עולה למזבח פונה לסובב לשמאל באותה הקרן וכשגמר חוזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והיין, שמא יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ויפיגו טעמן וריחן, ואנן בעינן תמימים יהיו לכם ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמא תתעשן ותמות.

אבל הכהן גדול שדומה לבן בית, שיש לו רשות ללכת כמו שברצונו, מה שאין שאר הכהנים רשאים לעשות כן, וגם יש לו רשות להפך עם מזלג בלי פים, יש לו להקיף כדי ללכת דרך ימין[ק].

נָתְנוּ לוֹ יַיִן לְנַסֵּךְ, נתן כהן אחר לכהן גדול את היין, עבור ניסוך היין[קא].

בגג המזבח, יש בכל אחד מארבע פינותיו, בולט מהבניין מרובע אמה על אמה ברום אמה, והוא חלול ופתוח למעלה, והוא הנקרא קרן המזבח[קב].

הַסְּגָן עוֹמֵד עַל הַקֶּרֶן, הסגן עומד על קרן המזבח סמוך לכהן גדול שבא לנסך[קג], **וְהַסּוּדָרִים בְּיָדוֹ**, ויש ביד הסגן דגלים, כדי להניף בהם כשינסך הכהן גדול, לסימן ללויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך[קד].

ליד הכבש בצד מערב יש שתי שולחנות. אחד של שיש, שנותנים עליו את האיברים. והוא נקרא 'שולחן החלבים'. ואחד של כסף, שנותנים עליו תשעים ושלשה כלי שרת שמוציאים בכל בוקר[קה].

באר התמיד

ק. רע"ב.

קא. תפארת ישראל.

קב. מדות א' ג'. זבחים ס"ב. תפארת ישראל.

קג. רע"ב.

קד. רע"ב. עפ"י תפארת ישראל.

קה. שקלים ו' ד', וברע"ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' ט"ו. רמב"ם בפירוש המשניות. רע"ב. תפארת ישראל.

וּשְׁנֵי כֹּהֲנִים עוֹמְדִים עַל שֻׁלְחַן הַחֲלָבִים, שני כהנים עומדים על שולחן החלבים העשוי משיש, **וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת שֶׁל כֶּסֶף בְּיָדָם**, [יב] ואוחזים בידם שתי חצוצרות מכסף. **תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ**. תקעו שני הכהנים האלו, תקיעה תרועה תקיעה, בחצוצרות.

בָּאוּ שני הכהנים שתקעו בחצוצרות, **וְעָמְדוּ אֵצֶל בֶּן אַרְזָא, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ**, ועמדו משני הצדדים של האדם הנקרא 'בן ארזא', שהוא הממונה על הצלצל, וכאשר שומעים הלוים את קול הצלצל מתחילים את השיר[קו].

הרבה מיני שיר יש שם, אבל ההתחלה זה עם הצלצל[קז].

הצלצל הוא כמו שתי חתיכות רחבות מנחושת[קח] ומכים זו בזו[קט].

באר התמיד

קו. במסכת שקלים (ה א): בֶּן אַרְזָה עַל הַצֶּלְצָל.
בפירוש המשניות להרמב"ם: על הצלצל, שמנגן בו לפי שהוא הכרחי במקדש, ומנגנין בו בכל יום בשעת הקרבת התמידין כמו שיתבאר במסכת תמיד, וכן קורין שיר בכל יום בנעימה בשעת הקרבת הקרבן והיה האיש הזה ראש המשוררים באחד הדורות.
ברע"ב: כלי שיר שיש לו קול גדול, לשון תצילנה אזניו, צימבל"ו בלע"ז. וכשהיו שומעין קולו היו הלוים מתחילין בשיר.
בתפארת ישראל: [צימבעל], שהיה לו קול גדול, וכשהקיש עליה היה סימן ללויים לפתוח שיר, והוא היה השר הממונה על המזמרים.
ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז א): חמשה עשר ממונין היו במקדש וכן ממנים לעולם על כל דבר מט"ו דברים אלו ממונה אחד. ואלו הן, וכו'. על הצלצל עם שאר כלי שיר.
ולהלן (הלכות כלי המקדש ז ז): זה שעל הצלצל הוא המעמיד כל המשוררים על פי כלי שיר שסועדין עם הלוים כמו שביארנו.

קז. תפארת ישראל.

קח. בבית המקדש השני היה צלצל נחושת שנשאר מימות משה רבינו (ערכין י:).

קט. רע"ב ערכין פ"ב מ"ה.

צלצל

שָׂחָה לְנַסֵּךְ, הכהן גדול התכופף, וניסך את היין לספלים שבמזבח. וְהֵנִיף הַסְּגָן בַּסּוּדָרִין, והניף הסגן את הדגלים לסימן שידעו שעכשיו ניסוך היין ויתחילו הלוים את השיר. וְהִקִּישׁ בֶּן אַרְזָא בַּצִּלְצָל, והקיש בן ארזא בצלצל. [יג] וְדִבְּרוּ הַלְוִיִּם בַּשִּׁיר, והתחילו הלוים לשורר את השיר של יום[קי].

הלוים עומדים על הדוכן שבין עזרת כהנים לעזרת ישראל[קיא], ומשוררים בפה.

ואחרים עומדים שם ומנגנים בכלי שיר.

כלי השיר, הם נבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות וצלצל[קיב].

את המזמור שאומרים בשיר, מחלקים לשלשה חלקים, ומפסיקים שם בין חלק לחלק[קיג].

באר התמיד

קי. עפ"י רע"ב ותפארת ישראל.

קיא. במסכת מדות (ב ו): עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל הָיְתָה אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ עַל רֹחַב אַחַת עֶשְׂרֵה. וְכֵן עֶזְרַת כֹּהֲנִים הָיְתָה אֹרֶךְ מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחָמֵשׁ עַל רֹחַב אַחַת עֶשְׂרֵה. וְרָאשֵׁי פִסְפָּסִין מַבְדִּילִין בֵּין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת הַכֹּהֲנִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, מַעֲלָה הָיְתָה שָׁם, וּגְבוֹהָה אַמָּה, וְהַדּוּכָן נָתוּן עָלֶיהָ, וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת שֶׁל חֲצִי חֲצִי אַמָּה. נִמְצֵאת עֶזְרַת הַכֹּהֲנִים גְּבוֹהָה מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ו ג): ומהלך כל עזרת ישראל בשוה ועולה ממנו לעזרת הכהנים במעלה גבוהה אמה ועליה דוכן יש בו שלש מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה נמצאת עזרת הכהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.

קיב. פרטי הדינים ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג ג–ד) וז"ל: **ואין פוחתין משנים עשר לוים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד לעולם ואין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לוים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר.**

ובמה הם מנגנין. בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל. ואין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר. ואין פוחתין משתי חצוצרות ולא מוסיפין על עשרים ומאה. ואין פוחתין מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד.

קיג. תפארת ישראל.

הִגִּיעוּ לְפֶרֶק, הגיעו לסוף חלק אחד מהשיר[קיד], **תָּקְעוּ**, שני הכהנים תקעו, תקיעה תרועה תקיעה, בחצוצרות[קטו], **וְהִשְׁתַּחֲווּ הָעָם**, וכל העם שבעזרה השתחוו בפישוט ידים ורגלים[קטז].

עַל כָּל פֶּרֶק, תְּקִיעָה. על כל חלק מהשיר, תוקעים שני הכהנים תקיעה תרועה תקיעה. **וְעַל כָּל תְּקִיעָה, הִשְׁתַּחֲוָיָה**, ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם בפישוט ידים ורגלים[קיז].

זֶה הוּא סֵדֶר הַתָּמִיד לַעֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ, יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן. זה הוא סדר עבודת קרבן התמיד בבית המקדש. יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו אמן. ונזכה לעשות שם את עבודת התמיד. במהרה בימינו אמן[קיח].

באר התמיד

קיד. רע״ב.

קטו. תפארת ישראל.

קטז. תפארת ישראל.

קיז. עפ״י רע״ב ותפארת ישראל.

קיח. הקשו מדוע כתוב כאן ׳זה הוא סדר התמיד וכו׳, ולא בסוף המשנה הבאה. נראה שאפשר לתרץ, שעד כאן הוא הסדר הקבוע התמידי שעושים בכל יום ויום (רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ו א). וכבר כתוב כאן במשנה ג׳ גם שמשוררים את השיר של יום בכל יום. לכן ראוי כאן שיהיה כתוב ׳זה הוא סדר התמיד׳, כי עד כאן נתבאר הסדר התמידי שעושים בכל יום ויום בבית המקדש. אבל במשנה הבאה כבר נתבאר שיש שינויים בתיבות השיר, שבכל יום מימות השבוע אומרים בשיר פרק אחר מהתהילים. ואין משנה ד׳ קבועה ממש לכל יום ויום, כי הרי ביום ראשון אומרים ׳לה׳ הארץ ומלואה וכו״ וביום שני אומרים ׳גדול ה׳ ומהולל מאוד וכו״, נמצא שיש שינויים בין הימים בתיבות השיר. על כן כתב התנא כבר במשנה ג׳ ׳זה הוא סדר התמיד לעבודת בית אלהינו׳, כי עד שם נתבאר הסדר הקבוע התמידי שבכל יום ויום ממש.
ויהי רצון שנזכה בקרוב מאוד לדברי התנא ׳יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן׳. ונזכה ונחיה ונראה בשוב ה׳ את שיבת ציון, בבנין בית המקדש בתפארתו, ובעבודת בית המקדש וסדר עבודת התמיד, במהרה בימינו בקרוב מאוד אמן.

משנה ד

הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים[קיט], לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ. בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים[קכ], גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים[קכא], אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים[קכב], אֵל נְקָמוֹת ה' אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ וְגוֹ'. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים[קכג], הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ, הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב. בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים[קכד], ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ וְגוֹ'. בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים[קכה], מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת מְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

[יד] **הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ**, השיר שהלוים אומרים בבית המקדש בבוקר בתמיד של שחר, וגם בערב בתמיד של בין הערביים, בשעת ניסוך היין[קכו]:

באר התמיד

קיט. תהילים כ"ד.
קכ. תהילים מ"ח.
קכא. תהילים פ"ב.
קכב. תהילים צ"ד.
קכג. תהילים פ"א.
קכד. תהילים צ"נ.
קכה. תהילים צ"ב.
קכו. תפארת ישראל.

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים, לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ[קכג]. מפני שהוא ראשון למעשה בראשית. על שם שקנה והקנה תבל ליושבי בה, ושליט בעולמו[קכד].

ואומרים כל המזמור[קכט]: לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ: מִי־יַעֲלֶה בְהַר־יְהוָה וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר | לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דּוֹר (דרשו) דֹּרְשָׁיו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים | רָאשֵׁיכֶם וְשִׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:
ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים, גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ. מפני שביום שני, הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים, ונתעלה וישב במרום, דוגמת שכנו בעירו והר קדשו[קל].

באר התמיד

קכג. תהילים כ״ד.
קכד. ראש השנה ל״א. וברש״י. רמב״ם. רע״ב. תפארת ישראל.
קכט. רש״י ראש השנה ל״א. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.
קל. ראש השנה ל״א. וברש״י.

ואומרים כל המזמור[קלא]: שִׁיר מִזְמוֹר לִבְנֵי־קֹרַח: גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר־קָדְשׁוֹ: יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל־הָאָרֶץ הַר־צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב: אֱלֹהִים בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׂגָּב: כִּי־הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו: הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ נִבְהֲלוּ נָחְפָּזוּ: רְעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה: בְּרוּחַ קָדִים תְּשַׁבֵּר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ: כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ | כֵּן רָאִינוּ בְּעִיר־יְהוָה צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנֶהָ עַד־עוֹלָם סֶלָה: דִּמִּינוּ אֱלֹהִים חַסְדֶּךָ בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ: כְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים כֵּן תְּהִלָּתְךָ עַל־קַצְוֵי־אֶרֶץ צֶדֶק מָלְאָה יְמִינֶךָ: יִשְׂמַח | הַר־צִיּוֹן תָּגֵלְנָה בְנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ: סֹבּוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפוּהָ סִפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ: שִׁיתוּ לִבְּכֶם | לְחֵילָה פַּסְגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן: כִּי זֶה | אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל־מוּת:

ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים, אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. על שם שביום שלישי נתגלתה הארץ, שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. ובארץ יהיה הדין והדיינים, לכן אומרים 'אלהים נצב בעדת אל'[קלב].

באר התמיד

קלא. תהילים מ״ח.

קלב. ראש השנה ל״א. וברמב״ם בפירוש המשניות.

ואומרים כל המזמור[קלג]: מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: עַד־מָתַי תִּשְׁפְּטוּ־עָוֶל וּפְנֵי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ־סֶלָה: שִׁפְטוּ־דַל וְיָתוֹם עָנִי וָרָשׁ הַצְדִּיקוּ: פַּלְטוּ־דַל וְאֶבְיוֹן מִיַּד רְשָׁעִים הַצִּילוּ: לֹא יָדְעוּ | וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ יִמּוֹטוּ כָּל־מוֹסְדֵי אָרֶץ: אֲנִי־אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם: אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפֹּלוּ: קוּמָה אֱלֹהִים שָׁפְטָה הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה תִנְחַל בְּכָל־הַגּוֹיִם:

ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים, אֵל נְקָמוֹת ה' אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ וְגוֹ'. על שם שביום רביעי ברא את החמה והלבנה, ועתיד ליפרע ולנקום מעובדיהם[קלד].

ואומרים כל המזמור[קלה]: אֵל־נְקָמוֹת יְהוָה אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל־גֵּאִים: עַד־מָתַי רְשָׁעִים | יְהוָה עַד־מָתַי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ: יַבִּיעוּ יְדַבְּרוּ עָתָק יִתְאַמְּרוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: עַמְּךָ יְהוָה יְדַכְּאוּ וְנַחֲלָתְךָ יְעַנּוּ: אַלְמָנָה וְגֵר יַהֲרֹגוּ וְיִתוֹמִים יְרַצֵּחוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה־יָּהּ וְלֹא־יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ: הֲנַטַּע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע אִם־יֹצֵר עַיִן הֲלֹא יַבִּיט: הֲיֹסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת: יְהוָה יֹדֵעַ

קלג. תהילים פ״ב.
קלד. ראש השנה ל״א.
קלה. תהילים צ״ד.

מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי־הֵמָּה הָבֶל: אַשְׁרֵי | הַגֶּבֶר אֲשֶׁר־תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְּלַמְּדֶנּוּ: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת: כִּי | לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעְזֹב: כִּי־עַד־צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב: מִי־יָקוּם לִי עִם־מְרֵעִים מִי־יִתְיַצֵּב לִי עִם־פֹּעֲלֵי אָוֶן: לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט | שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי: אִם־אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ יְהוָה יִסְעָדֵנִי: בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעֲשְׁעוּ נַפְשִׁי: הַיַּחְבְּרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר עָמָל עָלֵי־חֹק: יָגוֹדּוּ עַל־נֶפֶשׁ צַדִּיק וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ: וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי: וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם | אֶת־אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים, הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ, הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב. על שם שביום חמישי ברא עופות ודגים לשבח לשמו, וכשאדם רואה עופות ובעלי חיים המשונים זה מזה, ויש בהם נפלאות בשנויי מיניהם ותנועותיהם ופלאי בעלי החיים, נותן האדם שבח והלל למי שבראם. לכן אומרים 'הרנינו לאלהים עוזנו'[קלו].

ואומרים כל המזמור[קלז]: לַמְנַצֵּחַ | עַל־הַגִּתִּית לְאָסָף: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: שְׂאוּ־זִמְרָה וּתְנוּ־תֹף כִּנּוֹר נָעִים עִם־נָבֶל: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: כִּי חֹק

קלו. ראש השנה ל״א. וברש״י. וברמב״ם בפירוש המשניות.
קלז. תהילים פ״א.

לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: עֵדוּת | בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂפַת לֹא־יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע: הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה: בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם אֶבְחָנְךָ עַל־מֵי מְרִיבָה סֶלָה: שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל אִם־תִּשְׁמַע־לִי: לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר: אָנֹכִי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב־פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי: וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי: מְשַׂנְאֵי יְהוָה יְכַחֲשׁוּ־לוֹ וְיִהְיֶ עִתָּם לְעוֹלָם: וַיַּאֲכִילֵהוּ מֵחֶלֶב חִטָּה וּמִצּוּר דְּבַשׁ אַשְׂבִּיעֶךָ:

ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים, ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ וְגוֹ'. על שם שבו גמר מלאכת מעשה בראשית, ונברא גם האדם המבין רוממות ה', ומלך עליהם. לפיכך אומרים 'ה' מלך' וגו'[קלח].

ואומרים כל המזמור[קלט]: יְהוָה מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְהוָה עֹז הִתְאַזָּר אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת | יְהוָה נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם:

קלח. ראש השנה ל"א. וברמב"ם בפירוש המשניות.
קלט. תהילים צ"ג.

מִקְלָוֹת | מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְהוָה:
עֵדֹתֶיךָ | נֶאֱמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ יְהוָה לְאֹרֶךְ יָמִים:
ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[טו] **בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים, מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, על שבו שבת מכל מלאכתו. מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת מְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.** על שם שבאלף השביעי לא יהיה כי אם הקדוש ברוך הוא, שנאמר ׳וְנִשְׂגַּב ה׳ לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא׳[קמג], לכך אומרים בשבת ׳מזמור שיר ליום השבת׳, לאלף השביעי, שיומו של הקדוש ברוך הוא הוא אלף שנה[קמא].

ואומרים כל המזמור[קמב]: מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיהוָה וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְהוָה

קמג. ישעיה ב׳ י״א, י״ז.

קמא. רע״ב. ומקורו מגמרא ראש השנה ל״א.
בתפארת ישראל וז״ל: ויש לכאורה לתמוה למה התייחד מזמור זה ליום השבת, לכן מפרש התנא טעמו של דבר, דאינו כשיר של שאר הימים שהן כולן על העבר, רק זה שיר לעתיד לבוא, דמדהוא יום מנוחה מטרדת עסקים שבחיי הזמניים, לכן אחר היקף ימי הבריאה, נאות לו לאדם להתבונן ולשורר חסדי ה׳ על ג׳ מיני עתיד שהן לעומות מגמת פני כל אדם, והם (א) מזמור שיר לעתיד לבוא, על מה שעתיד לבוא על האדם בעה״ז, כי לא כלו רחמיו ית׳. (ב) מזמור שיר ליום שכולו שבת, הוא חיי עולם הבא אחר פרידת הנפש מהגוף, כי גם אז יחסה האדם בסתר כנפי רחמיו ית׳. (ג) מזמור שיר גם לעתיד הנ׳ שנועד לאדם, בעת שיהיה מנוחה לחיי העולמים, דהיינו לאחר שיחרב העולם בסוף אלף הששי, אשר אז ינוחו כל חיי העולמים כולם אלף שנה, עד שיחזור הקדוש ברוך הוא לבנות אח״כ העולם מחדש. וכל אלו הנ׳ מיני תקוה לעתיד לטובה, כלולים במזמור הזה, למעיין בכל דבריו היטב, וכו׳. עי״ש.

קמב. תהילים צ״ב.

בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַגֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים | כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְהוָה: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ | יְהוָה כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יְהוָה בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יְהוָה צוּרִי וְלֹא־(עלתה) עַוְלָתָה בּוֹ:

ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

עד כאן סדר השיר שאומרים הלוים בקרבן תמיד. להלן יבואר השיר שאומרים הלוים בקרבנות מוסף[קמג].

בקרבן מוסף של שבת, בשעת ניסוך היין, אומרים הלוים שירת האזינו. וחולקין אותה לששה חלקים. וראשי התיבות של שישה החלקים הוא: 'הזי"ו ל"ך'. וזה באותו האופן שקוראים את שירת האזינו בששה קרואים בבית הכנסת. ואומרים חלק אחד בכל

קמג. אמנם **לא** נתפרש מהו השיר של כל אחד מהימים שיש בהם קרבן מוסף (עיין סדר העבודה להיעב"ץ), על כן **מובא** להלן רק מה שנתפרש.

שבת. לאחר שגמרו את שירת האזינו בששה שבתות, חוזרים ומתחילים שוב מתחילת השירה[קמד].

[ראשון][קמה] **הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי: יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב: כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא: שִׁחֵת לוֹ לֹא בָּנָיו מוּמָם דּוֹר עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל: הֲלַיהוָה תִּגְמְלוּ־זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא־הוּא אָבִיךָ קָנֶךָ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ:**
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[שני] **זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ: בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַצֵּב גְּבֻלֹת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ: יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֹהוּ יְלֵל יְשִׁמֹן יְסֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ יִצְּרֶנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזָלָיו יְרַחֵף יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל־אֶבְרָתוֹ: יְהוָה בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר:**
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

באר התמיד

קמד. ראש השנה ל״א. וברש״י. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין ו׳ ט׳.
קמה. דברים ל״ב.

[שלישי] יַרְכִּבֵהוּ עַל־בָּמֳתֵי אָרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת שָׂדָי וַיֵּנִקֵהוּ דְּבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מֵחַלְמִישׁ צוּר: חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם־חֵלֶב כָּרִים וְאֵילֵים בְּנֵי־בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם־חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה וְדַם־עֵנָב תִּשְׁתֶּה־חָמֶר: וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַּ עָשָׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יְשׁוּעָתוֹ: יַקְנאֻהוּ בְזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ: יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַּ אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם: צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[רביעי] וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא־אֵמֶן בָּם: הֵם קִנְאֻנִי בְלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם: כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וְיבֻלָהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים: אַסְפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת חִצַּי אֲכַלֶּה־בָּם: מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי וְשֶׁן־בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח־בָּם עִם־חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: מִחוּץ תְּשַׁכֵּל־חֶרֶב וּמֵחֲדָרִים אֵימָה גַּם־בָּחוּר גַּם־בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם־אִישׁ שֵׂיבָה: אָמַרְתִּי אַפְאֵיהֶם אַשְׁבִּיתָה מֵאֱנוֹשׁ זִכְרָם: לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת: כִּי־גוֹי אֹבַד עֵצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[חמישי] לוֹ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם: אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רְבָבָה אִם־לֹא כִּי־צוּרָם מְכָרָם וַיהוָה הִסְגִּירָם: כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֹיְבֵינוּ פְּלִילִים: כִּי־מִגֶּפֶן סְדֹם גַּפְנָם וּמִשַּׁדְמֹת עֲמֹרָה עֲנָבֵמוֹ עִנְּבֵי־רוֹשׁ אַשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ: חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר: הֲלֹא־הוּא כָּמֻס עִמָּדִי חָתוּם בְּאוֹצְרֹתָי: לִי נָקָם וְשִׁלֵּם לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ: כִּי־יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנֶחָם כִּי יִרְאֶה כִּי־אָזְלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב: וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסָיוּ בוֹ: אֲשֶׁר חֵלֶב זִבְחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: רְאוּ | עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[שישי] כִּי־אֶשָּׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם: אִם־שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם: אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת אוֹיֵב: הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ:

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בקרבן תמיד של בין הערבים של שבת, אומרים בשבת ראשונה 'אז ישיר משה' עד 'מי כמוכה'. בשבת שניה אומרים מ'מי כמוכה' עד סוף השירה. בשבת שלישית אומרים שירת הבאר[קמו].

לאחר שגמרו את סדר זה בשלש שבתות, חוזרים ומתחילים שוב מתחילת הסדר[קמז].

[ראשון][קמח] אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם־סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ־אָבֶן: יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרַס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם: אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים:

באר התמיד

קמו. ראש השנה ל"א. וברש"י.
קמז. ראש השנה ל"א. וברש"י.
קמח. שמות ט"ו.

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[שני] מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם־זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל־נְוֵה קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְמּוּ כָּאָבֶן עַד־יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עַם־זוּ קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

[שלישי קמט] **אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עֲלִי בְאֵר עֲנוּ־לָהּ:**
בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמִחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה: וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת: וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן:

קמט. במדבר כ״א י״ז.

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בקרבן מוסף של ראש השנה, השיר שהלוים אומרים הוא 'הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב'[קנ].

ואם חל ראש השנה ביום חמישי, שהשיר של יום חמישי בתמיד של שחר הוא 'הרנינו לאלהים עוזנו', לא היו אומרים בתמיד של שחר 'הרנינו', מפני שיחזרו ויכפלו אותו במוסף, אלא בתמיד של שחר מתחיל לומר רק מהפסוק[קנא] 'הסירותי מסבל שכמו'[קנב] שבהמשך הפרק הזה. ובמוסף אומר מתחילת הפרק 'הרנינו'[קנג].

אומרים במוסף את כל המזמור[קנד]: לַמְנַצֵּחַ | עַל־הַגִּתִּית לְאָסָף: **הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: שְׂאוּ־זִמְרָה וּתְנוּ־תֹף** כִּנּוֹר נָעִים עִם־נָבֶל: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: עֵדוּת | בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂפַת לֹא־יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע: הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה: בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם אֶבְחָנְךָ עַל־מֵי מְרִיבָה סֶלָה: שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל אִם־תִּשְׁמַע־לִי: לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר: אָנֹכִי

קנ. ראש השנה ל: רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ו' ט'.
קנא. תהילים פ"א ז'.
קנב. מפני שבראש השנה יצא יוסף מבית האסורים (רש"י ראש השנה ל:).
קנג. ראש השנה ל: וברש"י. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ו' ט'.
קנד. תהילים פ"א.

| יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרְחֶב־פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי: וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי: מְשַׂנְאֵי יְהוָה יְכַחֲשׁוּ־לוֹ וְיִהְיִ עִתָּם לְעוֹלָם: וַיַּאֲכִילֵהוּ מֵחֵלֶב חִטָּה וּמִצּוּר דְּבַשׁ אַשְׂבִּיעֶךָ:

ומחלקים את המזמור לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

בקרבן תמיד של בין הערבים של ראש השנה, השיר שהלוים אומרים הוא 'קול ה' יחיל מדבר'[קנה].

והטעם הוא כדי להזכיר בראש השנה זכות קול שופרות של מתן תורה[קנו].

ואומרים[קנז]: מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיהוָה בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: קוֹל יְהוָה עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־מַיִם רַבִּים: קוֹל־יְהוָה בַּכֹּחַ קוֹל יְהוָה בֶּהָדָר: קוֹל יְהוָה שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְהוָה אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: קוֹל־יְהוָה חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְהוָה יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְהוָה מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְהוָה | יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ

קנה. ראש השנה ל: רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ו' ט'.
קנו. רש"י ראש השנה ל:
קנז. תהילים כ"ט.

כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְהוָה לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של יום הכיפורים, השיר שהלוים אומרים הוא 'לדוד ברכי נפשי'[קנח].

ואומרים[קנט]: **לְדָוִד | בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ: בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְאַל־תִּשְׁכְּחִי כָּל־גְּמוּלָיו: הַסֹּלֵחַ לְכָל־עֲוֹנֵכִי הָרֹפֵא לְכָל־תַּחֲלֻאָיְכִי: הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיֵּיכִי הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים: הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עֶדְיֵךְ תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי: עֹשֵׂה צְדָקוֹת יְהוָה וּמִשְׁפָּטִים לְכָל־עֲשׁוּקִים: יוֹדִיעַ דְּרָכָיו לְמֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו: רַחוּם וְחַנּוּן יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חָסֶד: לֹא־לָנֶצַח יָרִיב וְלֹא לְעוֹלָם יִטּוֹר: לֹא כַחֲטָאֵינוּ עָשָׂה לָנוּ וְלֹא כַעֲוֹנֹתֵינוּ גָּמַל עָלֵינוּ: כִּי כִגְבֹהַּ שָׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ גָּבַר חַסְדּוֹ עַל־יְרֵאָיו: כִּרְחַק מִזְרָח מִמַּעֲרָב הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת־פִּשְׁעֵינוּ: כְּרַחֵם אָב עַל־בָּנִים רִחַם יְהוָה עַל־יְרֵאָיו: כִּי־הוּא יָדַע יִצְרֵנוּ זָכוֹר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ: אֱנוֹשׁ כָּחָצִיר יָמָיו כְּצִיץ הַשָּׂדֶה כֵּן יָצִיץ: כִּי רוּחַ עָבְרָה־בּוֹ וְאֵינֶנּוּ וְלֹא־יַכִּירֶנּוּ עוֹד מְקוֹמוֹ: וְחֶסֶד יְהוָה | מֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם עַל־יְרֵאָיו וְצִדְקָתוֹ לִבְנֵי בָנִים: לְשֹׁמְרֵי בְרִיתוֹ וּלְזֹכְרֵי

קנח. מסכת סופרים י"ט ב'. סידור היעב"ץ בסדר קרבן מוסף של יום הכיפורים.
הטעם שאומרים פרק זה, נראה מפני שרוב הפרק מדבר ממש על ענייני יום הכיפורים, מחילת עוונות, וכו'.
קנט. תהילים ק"ג.

פְּקֻדָיו לַעֲשׂוֹתָם: יְהוָה בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה:
בָּרְכוּ יְהוָה מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ: בָּרְכוּ
יְהוָה כָּל־צְבָאָיו מְשָׁרְתָיו עֹשֵׂי רְצוֹנוֹ: בָּרְכוּ יְהוָה | כָּל־מַעֲשָׂיו
בְּכָל־מְקֹמוֹת מֶמְשַׁלְתּוֹ בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של היום הראשון של חג הסוכות, השיר שהלוים אומרים הוא 'נודע ביהודה'[קס].

ואומרים[קסא]: לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינֹת מִזְמוֹר לְאָסָף שִׁיר: **נוֹדָע בִּיהוּדָה**
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ: [טז] וַיְהִי בְשָׁלֵם סֻכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן:
שָׁמָּה שִׁבַּר רִשְׁפֵי־קֶשֶׁת מָגֵן וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה סֶלָה: נָאוֹר אַתָּה אַדִּיר
מֵהַרְרֵי־טָרֶף: אֶשְׁתּוֹלְלוּ | אַבִּירֵי לֵב נָמוֹג שְׁנָתָם וְלֹא־מָצְאוּ
כָּל־אַנְשֵׁי־חַיִל יְדֵיהֶם: מִגַּעֲרָתְךָ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב נִרְדָּם וְרֶכֶב וָסוּס:
אַתָּה | נוֹרָא אַתָּה וּמִי־יַעֲמֹד לְפָנֶיךָ מֵאָז אַפֶּךָ: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ
דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקְטָה: בְּקוּם־לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהִים לְהוֹשִׁיעַ
כָּל־עַנְוֵי־אָרֶץ סֶלָה: כִּי־חֲמַת אָדָם תּוֹדֶךָ שְׁאֵרִית חֵמוֹת תַּחְגֹּר: [יז]
נִדְּרוּ וְשַׁלְּמוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־סְבִיבָיו יוֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא: יִבְצֹר
רוּחַ נְגִידִים נוֹרָא לְמַלְכֵי־אָרֶץ:

באר התמיד

קס. מסכת סופרים י"ט ב'.
הטעם שאומרים פרק זה, נראה מפני שכתוב בו 'ויהי בשלם סוכו', מלשון סוכה.
וראה גם את השייכות של המשך מזמור זה, עם מה שכתוב בסוף זכריה (פרק יד) מענין חג הסוכות. שזה ההפטרה ליום הראשון של חג הסוכות.
קסא. תהילים ע"ו.

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של יום הראשון של חול המועד סוכות, השיר שהלוים אומרים הוא 'הבו לה' בני אלים'[קסב].

והטעם הוא מפני שהיום תחלת שמחת בית השואבה דהיינו 'כבוד ועוז', ובאותו מזמור 'קול ה' על המים' על שם ניסוך המים[קסג].

ואומרים כל המזמור[קסד]: מִזְמוֹר לְדָוִד **הָבוּ לַיהוָה בְּנֵי אֵלִים** הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: קוֹל יְהוָה עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְהוָה עַל־מַיִם רַבִּים: קוֹל־יְהוָה בַּכֹּחַ קוֹל יְהוָה בֶּהָדָר: קוֹל יְהוָה שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְהוָה אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: קוֹל־יְהוָה חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְהוָה יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְהוָה מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְהוָה | יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְהוָה לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְהוָה מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה | יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

באר התמיד

קסב. סוכה נ"ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י' י"א.
קסג. רש"י סוכה נ"ה.
קסד. רש"י סוכה נ"ה. תהילים כ"ט.

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של יום השני של חול המועד סוכות, השיר שהלוים אומרים הוא ׳ולרשע אמר אלהים׳[קסה].

והטעם הוא מפני שכל המזמור דברי כבושין הם לנאספים לעזרה למצות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחם ׳מה לך לספר חוקי׳, כלומר, למה לך לבא לבית זה עם שאר עמי אם אינך חוזר בתשובה. ובאותו מזמור כתוב ׳זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך׳, על שחג הסוכות זמן בל תאחר הוא לשלש רגלים כסדרם, וסוף המזמור ׳זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו בישע אלהים׳[קסו].

ואומרים[קסז]: מִזְמוֹר לְאָסָף אֵל ׀ אֱלֹהִים יְהוָה דִּבֶּר וַיִּקְרָא־אָרֶץ מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ: מִצִּיּוֹן מִכְלַל־יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ: יָבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יֶחֱרַשׁ אֵשׁ־לְפָנָיו תֹּאכֵל וּסְבִיבָיו נִשְׁעָרָה מְאֹד: יִקְרָא אֶל־הַשָּׁמַיִם מֵעָל וְאֶל־הָאָרֶץ לָדִין עַמּוֹ: אִסְפוּ־לִי חֲסִידָי כֹּרְתֵי בְרִיתִי עָלֵי־זָבַח: וַיַּגִּידוּ שָׁמַיִם צִדְקוֹ כִּי־אֱלֹהִים ׀ שֹׁפֵט הוּא סֶלָה: שִׁמְעָה עַמִּי ׀ וַאֲדַבֵּרָה יִשְׂרָאֵל וְאָעִידָה בָּךְ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי: לֹא עַל־זִבְחֶיךָ אוֹכִיחֶךָ וְעוֹלֹתֶיךָ לְנֶגְדִּי תָמִיד: לֹא־אֶקַּח מִבֵּיתְךָ פָּר מִמִּכְלְאֹתֶיךָ עַתּוּדִים: כִּי־לִי כָל־חַיְתוֹ־יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי־אָלֶף: יָדַעְתִּי כָּל־עוֹף הָרִים וְזִיז שָׂדַי עִמָּדִי: אִם־אֶרְעַב לֹא־אֹמַר לָךְ

קסה. סוכה נ״ה. רמב״ם הלכות תמידין ומוספין י׳ י״א.

קסו. רש״י סוכה נ״ה.

קסז. ברש״י ובמהרש״א (סוכה נה.) משמע לכאו׳ שאומרים כל המזמור. תהילים נ׳.

כִּי־לִי תֵּבֵל וּמְלֹאָהּ: הַאוֹכַל בְּשַׂר אַבִּירִים וְדַם עַתּוּדִים אֶשְׁתֶּה:
זְבַח לֵאלֹהִים תּוֹדָה וְשַׁלֵּם לְעֶלְיוֹן נְדָרֶיךָ: וּקְרָאֵנִי בְּיוֹם צָרָה
אֲחַלֶּצְךָ וּתְכַבְּדֵנִי: וְלָרָשָׁע ו **אָמַר אֱלֹהִים** מַה־לְּךָ לְסַפֵּר חֻקַּי
וַתִּשָּׂא בְרִיתִי עָלֵי־פִיךָ: וְאַתָּה שָׂנֵאתָ מוּסָר וַתַּשְׁלֵךְ דְּבָרַי אַחֲרֶיךָ:
אִם־רָאִיתָ גַּנָּב וַתֶּרֶץ עִמּוֹ וְעִם מְנָאֲפִים חֶלְקֶךָ: פִּיךָ שָׁלַחְתָּ בְרָעָה
וּלְשׁוֹנְךָ תַּצְמִיד מִרְמָה: תֵּשֵׁב בְּאָחִיךָ תְדַבֵּר בְּבֶן־אִמְּךָ תִּתֵּן־דֹּפִי:
אֵלֶּה עָשִׂיתָ ו וְהֶחֱרַשְׁתִּי דָּמִיתָ הֱיוֹת־אֶהְיֶה כָמוֹךָ אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֶרְכָה
לְעֵינֶיךָ: בִּינוּ־נָא זֹאת שֹׁכְחֵי אֱלוֹהַּ פֶּן־אֶטְרֹף וְאֵין מַצִּיל: זֹבֵחַ
תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנּוּ בִּישׁוּעַת אֱלֹהִים:

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של יום השלישי של חול המועד סוכות, השיר שהלוים אומרים הוא 'מי יקום לי עם מרעים'[קסח].

והטעם הוא מפני שפרשת 'מי יקום לי' מדברת על הצרות, שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי, ואף על פי כן אינם נמנעים מלשמוח שמחת מלכם, ומתפללים מי יקום לנו להצילנו מן המרעים האלה, לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, אם אמרתי מטה רגלי וגו', שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר, אף לפי צרותינו אין אנו נמנעים מלבא להשתעשע בתנחומיך[קסט].

באר התמיד

קסח. סוכה נ"ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י' י"א.
קסט. רש"י סוכה נ"ה.

ואומרים[קע]: **מִי־יָקוּם לִי עִם־מְרֵעִים מִי־יִתְיַצֵּב לִי עִם־פֹּעֲלֵי אָוֶן:** לוּלֵי יְהוָה עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט | שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי: אִם־אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ יְהוָה יִסְעָדֵנִי: בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעַשְׁעוּ נַפְשִׁי: הַיָּחְבְּרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר עָמָל עָלֵי־חֹק: יָגוֹדּוּ עַל־נֶפֶשׁ צַדִּיק וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ: וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי: וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם | אֶת־אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

במוסף של יום הרביעי של חול המועד סוכות, השיר שהלוים אומרים הוא 'בינו בוערים בעם'[קעא].

והטעם הוא מפני שעכשיו זמן מתנות עניים, שהוא זמן אסיף זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני. וכשמגיעים הימים האחרונים של סוכות שהם קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם, קוראים לפניהם להוכיחם שיעשרו כראוי. ואף על פי שהמעשרות בצנעה, ולא יאמרו מי רואנו ומי יודענו, לכך אומר 'בינו בוערים בעם' שאומרים בלבם מי יגיד מעשינו, 'הנוטע אזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט היוסר גוים הלא יוכיח' וגו'[קעב].

ואומרים[קעג]: **בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם** וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ: הֲנַטַּע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע אִם־יֹצֵר עַיִן הֲלֹא יַבִּיט: הַיֹּסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת: יְהוָה יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי־הֵמָּה הָבֶל: אַשְׁרֵי | הַגֶּבֶר אֲשֶׁר־תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי

באר התמיד

קע. אומרים רק את הקטע הזה (רש"י סוכה נה.). תהילים צ"ד ט"ז.
קעא. סוכה נ"ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י' י"א.
קעב. רש"י סוכה נ"ה.
קעג. אומרים רק את הקטע הזה (רש"י סוכה נה.). תהילים צ"ד ח'.

רָע עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת: כִּי | לֹא־יִטֹּשׁ יְהוָה עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: כִּי־עַד־צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של יום החמישי של חול המועד סוכות, השיר שהלוים אומרים הוא 'הסירותי מסבל שכמו'[קעד].

והטעם הוא מפני שהם דברי תנחומים, אם תזכו 'בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנך על מי מריבה', על המים שנידונים עליהם בחג, לפי מה שאני בוחנך אפסוק לך, על שם שמתפללים על הגשמים וצריכים להם, וכתוב במזמור זה 'אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו' שאשלח לכם ברכה, וסוף המזמור 'ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך'[קעה].

ואומרים[קעו]: **הַסִּירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה: בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם אֶבְחָנְךָ עַל־מֵי מְרִיבָה סֶלָה: שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל אִם־תִּשְׁמַע־לִי: לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר: אָנֹכִי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב־פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי: וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוּ עַמִּי**

קעד. סוכה נ"ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י' י"א.
קעה. רש"י סוכה נ"ה.
קעו. תהילים פ"א. יתכן שאומרים מתחילת הפרק, ויתכן שאומרים רק מהפסוק 'הסירותי מסבל שכמו' ואילך (עיין ראש השנה ל:).

שֹׁמֵ֣עַ לִ֑י יִשְׂרָאֵ֗ל בִּדְרָכַ֥י יְהַלֵּ֖כוּ: כִּמְעַ֣ט אוֹיְבֵיהֶ֣ם אַכְנִ֑יעַ וְעַ֥ל צָרֵיהֶ֗ם אָשִׁ֥יב יָדִֽי: מְשַׂנְאֵ֣י יְהֹוָ֗ה יְכַחֲשׁוּ־לוֹ֑ וִיהִ֖י עִתָּ֣ם לְעוֹלָֽם: וַיַּאֲכִילֵהוּ מֵחֵ֣לֶב חִטָּ֑ה וּמִצּ֗וּר דְּבַ֣שׁ אַשְׂבִּיעֶֽךָ:

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

במוסף של יום השישי של חול המועד סוכות, השיר שהלוים אומרים הוא 'ימוטו כל מוסדי ארץ'[קעז].

והטעם הוא מפני שכתוב בפרק זה 'עני ורש הצדיקו' אלו מעשרות. כמו שדרשו חז"ל על פסוק זה, צדק משלך ותן לו[קעח]. 'לא ידעו ולא יבינו', ומי שאינו נותן לבו להבין לכך 'בחשכה יתהלכו' זו מיתה, כמו שכתוב[קעט] בְּאַרְבָּעָה פְרָקִים הַדֶּבֶר מִתְרַבֶּה וכו', וּבְמוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, מִפְּנֵי גֶזֶל מַתְּנוֹת עֲנִיִּים. וגורם קללה לעולם ורעבון ש'ימוטו כל אפסי ארץ'[קפ].

ואומרים כל המזמור[קפא]: מִזְמוֹ֗ר לְאָ֫סָ֥ף אֱלֹהִ֗ים נִצָּ֥ב בַּעֲדַת־אֵ֑ל בְּקֶ֖רֶב אֱלֹהִ֣ים יִשְׁפֹּֽט: עַד־מָתַ֥י תִּשְׁפְּטוּ־עָ֑וֶל וּפְנֵ֥י רְשָׁעִ֗ים תִּשְׂאוּ־סֶֽלָה: שִׁפְטוּ־דַ֥ל וְיָתוֹ֑ם עָנִ֖י וָרָ֣שׁ הַצְדִּֽיקוּ: פַּלְּטוּ־דַ֥ל וְאֶבְיוֹ֑ן מִיַּ֖ד רְשָׁעִ֣ים הַצִּֽילוּ: לֹ֤א יָדְע֙וּ | וְלֹ֣א יָבִ֔ינוּ בַּחֲשֵׁכָ֥ה יִתְהַלָּ֑כוּ **יִמּ֗וֹטוּ כָּל־מוֹסְדֵי אָרֶֽץ:** אֲנִי־אָמַ֖רְתִּי אֱלֹהִ֣ים אַתֶּ֑ם וּבְנֵ֖י עֶלְיוֹ֣ן כֻּלְּכֶֽם: אָכֵ֖ן

באר התמיד

קעז. סוכה נ"ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י' י"א.
קעח. חולין קל"ד. ועי"ש.
קעט. אבות ה' ט'.
קפ. רש"י סוכה נ"ה.
קפא. רש"י סוכה נ"ה. תהילים פ"ב.

כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפֹּלוּ: קוּמָה אֱלֹהִים שָׁפְטָה הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה תִנְחַל בְּכָל־הַגּוֹיִם:

ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

אם חל שבת באחד מימי חול המועד סוכות, נדחה השיר 'ימוטו כל מוסדי ארץ', שהוא האחרון. דהיינו, ששיר שנדחה כי היה שבת, אומרים אותו למחר, ונשאר שלא אומרים את השיר האחרון כלל[קפב].

במוסף של שמיני עצרת, השיר שהלוים אומרים הוא 'למנצח על השמינית'[קפג].

ואומרים כל המזמור[קפד]: **לַמְנַצֵּחַ עַל־הַשְּׁמִינִית** מִזְמוֹר לְדָוִד: הוֹשִׁיעָה יְהוָה כִּי־גָמַר חָסִיד כִּי־פַסּוּ אֱמוּנִים מִבְּנֵי אָדָם: שָׁוְא | יְדַבְּרוּ אַיִשׁ אֶת־רֵעֵהוּ שְׂפַת חֲלָקוֹת בְּלֵב וָלֵב יְדַבֵּרוּ: יַכְרֵת יְהוָה כָּל־שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת: אֲשֶׁר אָמְרוּ | לִלְשֹׁנֵנוּ נַגְבִּיר שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ: מִשֹּׁד עֲנִיִּים מֵאַנְקַת אֶבְיוֹנִים עַתָּה אָקוּם יֹאמַר יְהוָה אָשִׁית בְּיֶשַׁע יָפִיחַ לוֹ: אִמְרוֹת יְהוָה

קפב. סוכה נ"ה. וברש"י. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י' י"א.

קפג. מסכת סופרים י"ט ב'. ונראה שאומרים פרק זה ולא פרק ו' מהתהילים [שמתחיל 'למנצח בנגינות על השמינית'], שהרי במסכת סופרים כתוב שאומרים 'למנצח על השמינית', ולא כתוב תיבת 'בנגינות'. משמע שאומרים פרק י"ב מהתהילים. וכן הוא עפ"י הגר"א.

קפד. תהילים י"ב. הטעם שאומרים פרק זה, נראה משום שהוא 'על השמינית' שזה שמיני עצרת. ועוד מפני שכתוב בו 'אמרות ה' אמרות טהורות' וכו', שזה ענין שמחת תורה.

אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם:
אַתָּה־יְהוָה תִּשְׁמְרֵם תִּצְּרֶנּוּ | מִן־הַדּוֹר זוּ לְעוֹלָם: סָבִיב רְשָׁעִים
יִתְהַלָּכוּן כְּרֹם זֻלּוּת לִבְנֵי אָדָם:
ומחלקים לשלשה חלקים, על כל חלק תוקעים תקיעה תרועה תקיעה. ועל כל פעם שתוקעים, משתחווים כל העם שבעזרה בפישוט ידים ורגלים.

ברוך המקום ברוך הוא, שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, ללמוד את סדר עבודת התמיד בבית המקדש, הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך. כן נזכה להמשיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים. ועינינו תראינה מלכותך בציון בקרוב, ונזכה לראות את הבית בבניינו בהר הקודש בירושלים, כהנים בעבודתם ולויים בשירם וזמרם וישראל במעמדם, בהגלות נגלות כבוד מלכותך עלינו לעיני כל בשר, ועין בעין נראה בשוב ה׳ ציון בקרוב מאוד. במהרה בימינו אמן.

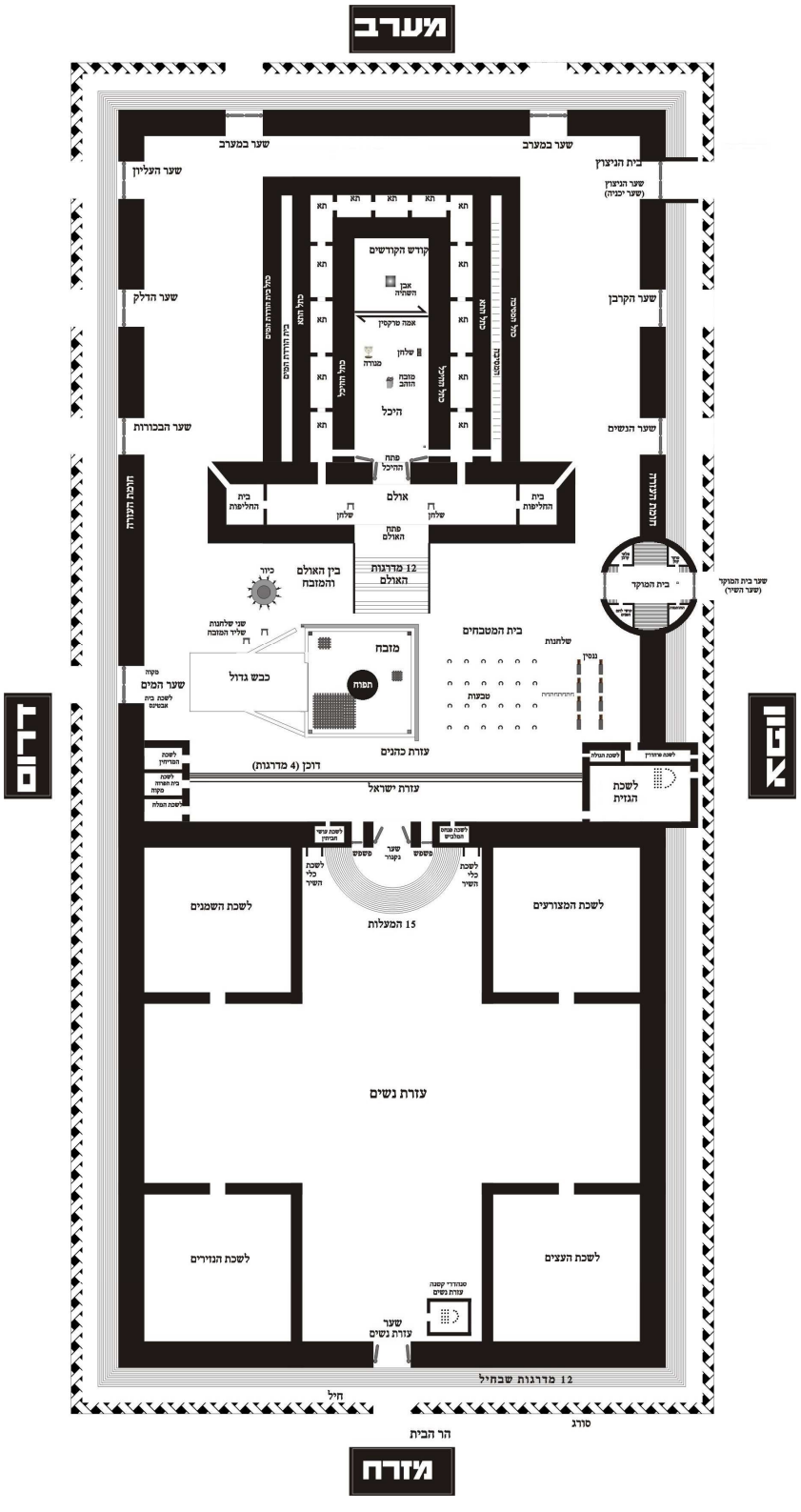
מערב
שער במערב
שער במערב
בית הגיצוץ
שער הגיצוץ
(שער יכניה)
שער העליון
שער הדלק
שער הקרבן
שער הבכורות
שער הנשים
קודש הקודשים
אבן השתיה
אמה מרקסין
שלחן
מנורה
מזבח הזהב
היכל
כתל חוצה
כתל חוצה
כתל חוצה
כתל חוצה
בית הדרה הנים
בית הדרה הנים
תא
פתח ההיכל
אולם
בית החליפות
בית החליפות
שלחן
שלחן
פתח האולם
12 מדרגות האולם
בין האולם והמזבח
כיור
בית המקדש
שער בית המוקד
(שער השיר)
בית המטבחים
שלחנות
נגסין
טבעות
מזבח
תפוח
כבש גדול
שני שלחנות שליד המזבח
שער המים
עזרת כהנים
דוכן (4 מדרגות)
עזרת ישראל
לשכת הגזית
לשכת שרוריך
לשכת הנולה
לשכת הגזית
לשכת עשי הביתין
לשכת עצים הטלבשים
שער נקנור
משמש
משמש
לשכת כלי השיר
לשכת כלי השיר
15 המעלות
לשכת השמנים
לשכת המצורעים
עזרת נשים
לשכת הנזירים
לשכת העצים
סנהדרי קטנה עזרת נשים
שער עזרת נשים
12 מדרגות שבחיל
חיל
סורג
הר הבית
מזרח

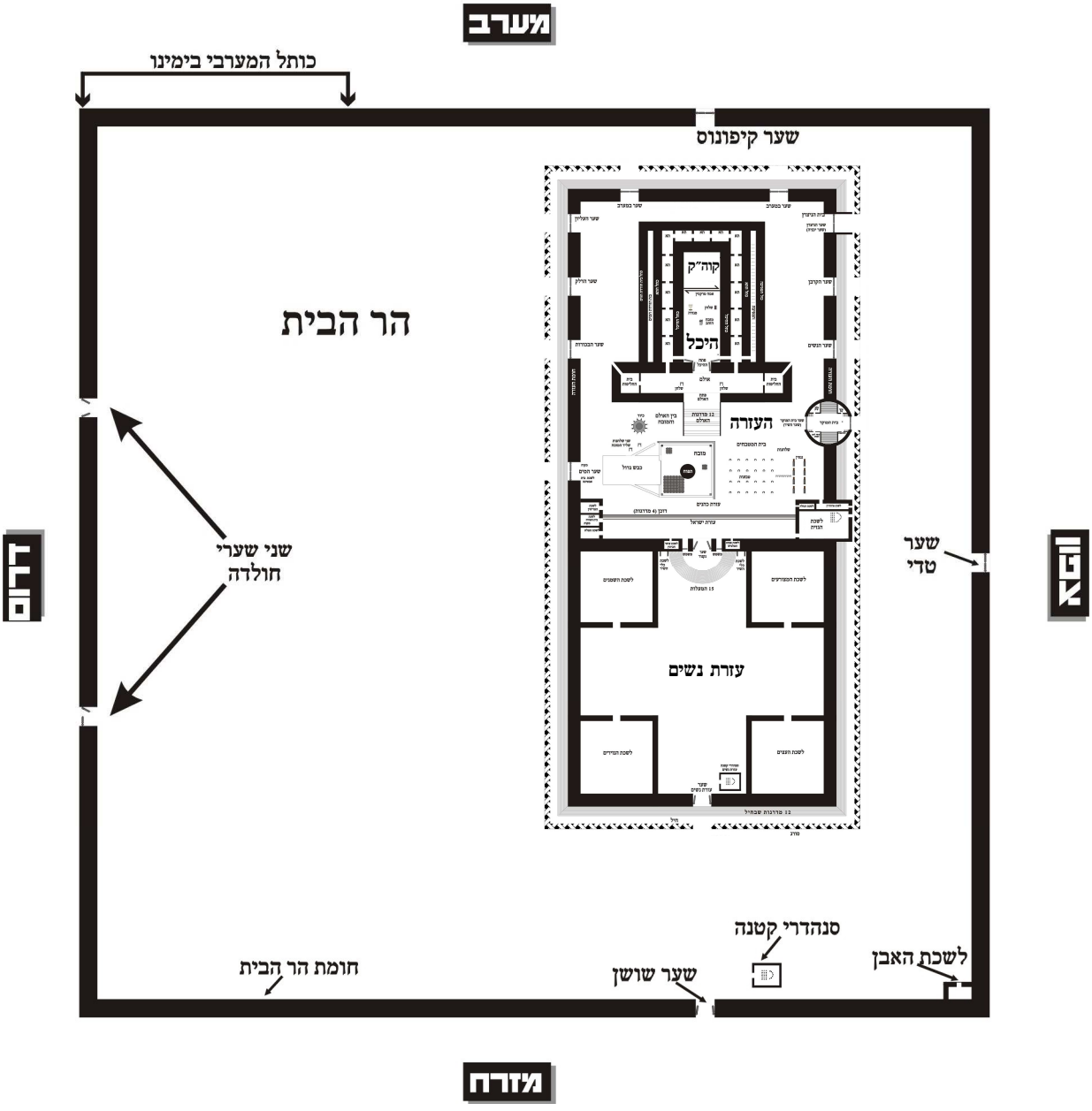
מערב
כותל המערבי בימינו
שער קיפונוס
הר הבית
שני שערי חולדה
שער טדי
דרום
צפון
סנהדרי קטנה
לשכת האבן
חומת הר הבית
שער שושן
מזרח
קה"ק
היכל
העזרה
עזרת נשים

❖ אוצר התמיד ❖

א. בספה"ק 'דרך מצוותיך' להרה"ק הצמח צדק זיע"א, **מצות בנין מקדש** (דף פה), וז"ל: (צ"ה) לבנות מקדש, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח'). ואלו הן הדברים שהם עיקר בבניין הבית עושים בו קדש וקדש הקדשים ויהי' לפני הקדש מקום אחר והוא הנק' אולם, ושלשתם נק' היכל. ועושים מחיצה א' סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא עזרה והכל נק' מקדש, ועושים במקדש הכלים הכתובים בתורה הארון בקדה"ק ומנורה ושולחן ומזבח הפנימי בקדש, ומזבח החיצון בעזרה.

א) ולהבין זה ענין המקדש והכלים, בהיות כי עיקר כוונת עשיית המקדש הוא להיות גילוי אלהות בישראל כמ"ש ושכנתי בתוכם לכך נצטווינו לעשותו כדוגמת סדר ההשתלשלות הנמשך מעצמות א"ס ב"ה כי מבואר במ"ח דרך בריאת העולם כיצד אא"ס צמצם אורו ופנה מקום שוה מכל צדדיו והוא מקום עגול כו' ומשך בתוכו קו אור דק ובדרך ירידתו האיר בחלל ההוא עגול אחר של אור רחוק מעט מאא"ס וברדתו עוד האיר עגול שני עד עשרה עגולים שהם כח"ב כו' ואחריהם באים י"ס דיושר כו' עכ"ד במסכת א"ב בסדר זרעים ע"ש, וביאור הדברים ידוע דאור הפנימי הוא בחי' גילוי אלהות בכל עולם לפי ערכו ואור המקיף הוא מה שנשאר בהעלם ולא בא לידי גילוי שהוא סובב מכל צד בשוה ורצה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים כדוגמת ראשית ההשתלשלות מעצמות אא"ס לכך ציוה לעשות המשכן כדוגמת זה (ועד"ז בבית עולמים) והיינו היריעות והקרשים שבמשכן הם דוגמת אורות מקיפים עליונים שלמעלה מאצי' ומקיפים שבאצי', והכלים הם כמו בחי' א"פ המשתלשלים מן הקו שהם בחי' גילוי אלהות ממש בכל עולם וכך בארון כתיב ונועדתי כו' מבין שני הכרובים (שמות כ"ה כ"ב) וכן במזבח הי' יורד אש שלמעלה ועד"ז גם במנורה עדות היא לבאי עולם (שבת כ"ב ב') שהשכינה שורה בישראל וכן בשולחן שהלחם חם כו' ואמנם לא כל המקיפים שוים כי אין תמונת המקיף אלא לפי אופן הפנימי שיסתעף ממנו עד"מ השפעת גילוי שכל לפי אופן רצון הגילוי כן יהי' המקיף בתחלה לכך הי' תמונת היריעות והקרשים בתמונה פרטית כך וכך כמו אורך היריעה כך וכך וכדומה לזה בקרשים מפני שהתכלית הוא הגילוי אור פנימי ע"י הקרבנות ולפי אופן רצון הגילוי כן צ"ל המשכת המקיפים בתחלה כנ"ל.

ולהבין ענין המקיפים ופנימיי' ששניהם צ"ל בבריאת העולם ובכל המשכת אלהות דלכאורה מאחר שעיקר הגילוי הוא ע"י או"פ א"כ מה תועלת בהמקיף אמנם הענין מבואר במצות היחוד (תי"ז פ"ב) ענין ב' מיני המשכות אלו שמשניהם מגיע חיות להעולמות וכן לכל נברא בפרט וז"ש כל אשר חפץ הוי' עשה (תלים קל"ה ו') הוא בחי' המקיף וכתיב בדבר ה' שמים נעשו (תלים ל"ג ו') הוא בחי' הפנימי. ושם נת' שהמקיף הוא המחי' ג"כ ואדרבה הוא העיקר אלא שאינו מתגלה בהנברא והפנימי מתגלה בו, ועוד זאת שהמקיף העלמו בכולם בשוה

❖ אוצר התמיד ❖

מראש לרגל משא"כ הפנימי ישונה אופן גילוייו בין ראש לרגל ועוד זאת שהמקיף אינו מתחלק לחלקים והפנימי יתחלק לחלקים רבים צמצומים שונים, והא בהא תליא כמובן ממשנ"ת ענינם שם, אך כאן נוסיף לך משל ע"ז מבשרי מהתלבשות הנפש שבגוף שמאירה ג"כ ב' מיני חיות לגוף מקיף ופנימי, הפנימי הוא כמו הארת הנפש במוח לב כבד שהם הארות שונות מהנפש לפי תכונת חלוקי הכלים המוח מן הלב ומן הכבד (ועד"ז גם בכל האיברים כמו היד והרגל לפי תכונת כל א' כך הוא מהות חיות הנפש בו) כי השכל שורה במוח והמדות בלב והתנועה באיברים החיצונים ע"י הדם שבכבד. והנה השכל במוח הוא בבחי' גילוי שההשכלה מהותה מורגשת במוח והמוח ממולא ממש ממהותה כהמלאות הכלי מן המים עד שלפי אופן מזגו של המוח אם יבישות או לחלוחית ישונה מהות השכל אם לשכל צח או לא כידוע והטעם כי מזג גשם המוח מסוגל לקבלת השכל ועד"ז גם הדבור בפה הרי הפה הגשמי ממולא ומורגש מאותיות הדבור הרוחני' ועד"ז המדות בלב והתנועה בידים וההילוך ברגלים שידוע שיש גידים ברגל שלפי אופן הרכבתם יהי' תנועת הרגל להילוך וכזה הוא חיות הנפש המתלבש בהם הוא כח ההילוך וא"כ מובן מזה שחיות הנפש באיברים הוא בגילוי גמור וזהו ענין התלבשות או"פ בכלי שהוא בגילוי לפי שהכלי מסוגלת לקבלו כי היא מעין האור ודוגמתו ממש שהרי לא יהלך היד ולא יכתוב הרגל וכו' אלא הרגל יהלך והיד תכתוב והלב יתפעל והמוח ישכיל, והרי חיות זה המתגלה הוא בשינויים ממוח ללב וליד ורגל וגם מתחלק לחלקים רבים שכל ומדות תנועה והילוך דיבור וזהו הפנימי. והמקיף הוא מה שאנו רואים שיש התפשטות החיות מן הנפש בגוף להיות האיברים מתפעלים ממנו ואעפ"כ איננו בגלוי להיות מהותם גלוי אליהם וגם מאיר לכולם בסגנון א' מבלי התחלקות, והוא הרצון כי אנו רואים כאשר ירצה לפשוט ידו ורגלו יפשוט מיד כרגע ואם ירצה לכווץ יכווץ מיד בעלות הרצון ומזה מופת שהרצון מלובש ונמצא ברגל ממש כי אילו היה מציאותו רק במוח ומה שמהאיברים נשמעים לרצונו כמו התפשטות או כיווץ הרגל הוא דרך המשכה שנמשך מרצון שבמוח אל הרגל לעשות כן בעלות הרצון א"כ הי' צריך להיות שיהוי זמן מעלות הרצון לפשוט הרגל עד שהרגל תתפשט בפועל כדי משך הילוך והמשכת הרצון מהמוח ברגל ולא הי' באפשרי להיות מיד כרגע ומאחר שאנו רואים שבו ברגע העלות הרצון להפשיט הרגל וכדומה תתפשט הרגל ממש מוכרח שהרצון נמצא ברגל ממש ולכן א"צ לשהיית זמן, והאמת כן הוא כידוע שיש עורקים וגידי המוח שמתפשטים בכל האיברים ואין בהם דם רק הם כלי הרצון להיות ממשלתו על ידם בכל אבר להניעו כרצונו, והנה גופה של התנועה הוא ממזג חיות העצמי שביד ושברגל שכבר הם בהכנה מקודם מלובש בדם שבאבר ההוא המתרבה ע"י אכילה ושתיה משא"כ הרצון הוא חיות נפשי לבד וממנו לא יבא גוף התנועה אלא שאופן תנועתו הוא על ידי שהכח המניע שבאבר הוא מניעו כפי הרצון ולא ישנה תפקידו כסוס לגבי רוכבו ואם לא יהי' הרצון להניע ישבת ולא ינוע אע"פ שיש בו היכולת להניע ומיד שיהי' הרצון להניע יניע כח המניע נמצא שהרצון

❖ אוצר התמיד ❖

פועל כל פעולותיו באיברי הגוף וגוף הפעולה הוא ע"י החיות הממוזג כבר באבר מהנפש המלובש בדם והוא בגלוי אבל הרצון אינו בגלוי ואע"פ שישנו בכל האיברים כנ"ל אין האבר מרגישו וזוהי הנק' בחי' העלם שר"ל שהדבר נמצא ממש שם אלא שאינו בגלוי לגבי המקבל ולכן אינו בהתחלקות כי הרצון להניע הראש עם להניע הרגל שניהם מהות רצון א' והא בהא תליא שלפי שאינו מתלבש בגלוי בבחי' אור וכלי אלא בבחי' העלם א"כ יכול להיות מאיר ברגל ע"ד שמאיר בראש ולכן א"צ להתחלק משא"כ בהארת הנפש שמאיר בהתלבשות בפנימי' בחי' נר"נ במוח לב כבד הוא בבחי' צמצומים ובבחי' התחלקות לפי שמאיר בבחי' פנימי כנ"ל. ולהבין קצת יותר ענין הרצון שנמצא ברגל ואעפ"כ אין מהותו נתפס הוא כמו מראה הלבן שהוא עצמיות הדבר ואינו דבר נוסף כמ"ש במ"א והנה גוף דבר הלבן הוא מהות ודבר בשטח משא"כ המראה לבן אינו תופס מקום ואיננו נתפס ואע"פ שישנו בכל חלקי הדבר שאם יחתכוהו לחלקים דקים ימצאוהו לבן מאחר שהוא עצמות ותולדה טבעי', משא"כ גוונים הנצבעים כמש"ש, אעפ"כ אינו נתפס זולתי דבר המלובן הרי לך מציאת דבר ועכ"ז אינו נתפס וכמ"כ ענין הרצון שישנו ברגל אבל אינו נתפס משא"כ הדבור בפה נתפס כו'.

והנמשל מכ"ז למעלה הוא בחי' ממכ"ע וסוכ"ע כי ממכ"ע הוא בחי' חיות האלהות המתגלה בכל עולם לפי ערכו ודרך כלל בי"ע הנה הם ג' חילוקי מדריגות כמו מוח לב כבד הנ"ל בנפש שבבריאה מאירים חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהוא כמו השכל שבמוח באדם. וזהו ענין גע"ה שהנשמות נהנין מזיו שהוא בעולם הבריאה וביצי' מאירים מדותיו של א"ס ב"ה והוא כמו רוח בלב והוא עולם המלאכים שעבודתם באהוי"ר ובעשי' בחי' נפש שהעבודה במעשה, ובכל עולם לפי ערכו הארה זו היא בגילוי ממש כמו החב"ד בבריאה עד שהנשמות נהנין מהשגתם באא"ס שם בבריאה וכן המדות ביצי' עד שהמלאכים אומרים ביראה ואהבה קדוש כידוע, וכן בעשי' מתלבש חיות אלהות בכל נברא בפנימיותו שכל במדבר וחיות בחי וכו' וה"ז בבחי' צמצומים והתחלקות כנ"ל. אמנם סוכ"ע הוא מ"ש כל אשר חפץ הוי' עשה (תלים קל"ה ו') בחי' רצונו העליון ית' שרוצה בפעולותיו שהרצון הוא בבחי' העלם ומקיף על האיברים ומ"מ על פיו יצאו ועל פיו יבואו והוא המתלבש ונמצא בכל האיברים וכולם בטילים אצלו כסוס לרוכבו, והיינו למעלה בחי' חב"ד ומדותיו של א"ס ב"ה המלובשים בכלים די"ס דביצ"ע שמהם באה ההשפעה לכל הנבראים בפנימיו' הם בטילים לגבי רצונו ית' ששולט בהם להיות ההשפעה כרצונו כמו שהרצון באדם מניע מוחו ורגלו לאשר יחפוץ יטנו ובלעדו לא יזיזו כנ"ל כן הרצון עליון מאיר בחב"ד המאירים בבריאה ומנהיג השפעתם כרצונו וכן בעשי' כו' והוא עצמו בבחי' מקיף והעלם שהוא אינו בבחי' גילוי כמו החב"ד בבריאה כו' ומ"מ עיקר הפעולה ממנו ועל ידו וכמשנ"ת ג"כ באורך במצות היחוד (תי"ז פ"ב) וזהו הנק' ג"כ מקיפים ופנימי' שהמקיפים המה מקיפים כל

❖ אוצר התמיד ❖

העולמות כא' שהרי עיגולים דא"ק מקיפים לי"ס דא"ק עם י"ס דעשי' כא' והוא בחי' סוכ"ע ששוה ומשוה קטן וגדול בחי' הרצון עליון כנ"ל ובכלל נק' א"ק אדם דבריאה וע"י וא"א נק' אדם דיצי' ואצי' נק' אדם דעשי' והוא בחי' נר"נ והעיגולים סובב לכולם כא', והפנימי' היינו היושר המשתלשל אח"כ בכלים מכלים שונים א"ק ואבי"ע בחי' נר"נ כנ"ל. ובזה יובן ב' כתובים הנראים כסותרים זא"ז כתוב א' אומר מכה"כ (ישעי' ו' ג') וכבודו תרגומו זיו יקרי' בחי' זיו והארה לבד וכתוב א' אומר את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמי' כ"ג כ"ד) ואני משמע מהו"ע ית' ממש והענין כי אני מלא היינו בבחי' סובב והעלם וסובב לד' עולמות כא' וע"כ אומר שמים וארץ בהשוואה א' אבל ההארה שבבחי' גילוי אינה אלא מבחי' כבודו זיו יקרי' בחי' ממכ"ע כנ"ל.

וזהו ענין יריעות המשכן שבהם הי' השראת המקיפים וכדאי' בע"ח שהעיגולים השראתם בההיכלות ע"ש והי' היכל ק"ק בחי' מקיפים דג"ר והמקום הנק' קדש הוא מקיפים דחג"ת וכידוע שגם בהמקיפי' יש י"ס כנז"ל וכמשנ"ת ג"כ במ"א ענין ע"ס שברצון הרצון להאציל חכמה זהו בחי' חכמה שברצון כו' ע' בביאור למאמר זהר פ' שמות ע"פ תשורי מראש אמנה (שה"ש ד' ח'). והכלים כמו הארון והמנורה כו' הם כלים שבהם הי' גילוי האו"פ כדאי' בלק"א ח"א פנ"ג שבלוחות שבארון הי' גילוי אלקות שלא כדרך השתלשלות העולמות מיצי' ועשי' אלא שחב"ד דבריאה נתלבשו ממש בלוחות שבארון ולפיכך לא הי' הארון תופס מקום כלל כי המקום הי' בטל במציאות לגבי גילוי אלהות שלמעלה מבחי' מקום וכעד"ז גם במנורה ושולחן ומזבח וכנ"ל.

ב) ועתה יש להבין פרטי הכלים הנה מזבח החיצון הוא בחי' מל' שנשפלת בבי"ע לברר בירורי נוגה כמ"ש ותתן טרף לביתה ומעלית אותם בסוד מ"ן וכמ"כ הי' ענין הקרבנות נקרבים במזבח החיצון שהבהמה שהיא מבחי' נוגה נשרפת באש ומתבררת והפסולת נדחה לחיצונים כמבואר בענין תרומת הדשן ומה שנתברר נכלל באלהות באש שלמעלה ולכן הי' מזבח החיצון חוץ למקום הנק' קדש כי באצי' לא יגורך רע והבירורים לא שייכים כ"א בבי"ע כו' ולכן על המזבח הפנימי שבבחי' אצי' כתיב ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו (שמות ל' ט') והוא ל"ת כמ"ש בסדר תצוה (סי' ק"ד) כ"א קטרת שענין הקטרת הוא בחשאי והוא מל' התקשרות שהעולמות נקשרים זב"ז והוא ע"ד מ"ש רשב"י בחד קטירא אתקטרנא בי' בקוב"ה ר"ל התקשרות נפלאה ולא בבחי' בירור להפריד הרע אלא גם אחר שכבר הפריד כל תערובות רע יוסיף אומץ והתקשרות בה' וזה שייך גם במזבח הפנימי ת"ת דאצילות שמבריח מן הקצה אל הקצה ר"ל שעולה מעלה מעלה עד קצה העליונה בחי' כתר ולכן הי' מזה"פ מכוון נגד הארון ועד"ז הוא משרז"ל מיכאל מקריב נשמותיהן של צדיקים ע"ג המזבח (עי' תוס' מנחות ק"י) ואין זה בירור אלא תוספת התקשרות כנ"ל לאשתאבא בגופא דמלכא. ושולחן בצפון בחי' רשפי אש האהבה שהיא כמעלת הזהב על הכסף שנמשכת

❖ אוצר התמיד ❖

מגבורה דאצי' ומשם באים כל ההשפעות כידוע בענין גבורות גשמים ולכן הי' מניחים הלחם על השלחן, ומנורה בדרום הוא בחי' חסד, והארון שבקדה"ק הוא בחי' כלי להלוחות הוא בחי' ג"ר כח"ב כי הלוחות הם מבחי' פנימי' הכתר כמ"ש במצוה שע"ט ע"פ הירושלמי שהיו נקראים מכל צד לפי שכולו פנים ואין בהם מבחי' אחוריים וס"ת שכתב משה שהי' מונחת בארון בחי' אור החכמה והארון הי' כלי לכ"ז והכפורת הוא מחיצת יסוד אימא המלביש ליסוד אבא כמ"ש באוצ"ח ע"פ טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת (משלי כ"ז ה') שבחי' חסדים המכוסים ביסוד אי' נק' אהבה מסותרת והוא בחי' אהבה רבה שלמעלה מהשכל שעוברת דרך מעביר ע"י השכל ומתלבשת בו. ושני הכרובים כרוב א' מקצה מזה וכרוב א' מקצה מזה (שמות כ"ה י"ט) הם בחי' זו"נ כי ז"א הוא סוף עולמות הא"ס וזהו מקצה מזה ונוק' היא מקור הנבראים ושורשם ונק' אי' תתאה וזהו מקצה מזה והטעם שנק' כרוב הנה אא"ס לאו מכל אינון מדות איהו כלל כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות ועליו נאמר כי לא אדם הוא להנחם (שמ"א ט"ו כ"ט) והתלבשותו להאיר בעולמות הוא ע"י י"ס וכנ"ל במשל התלבשות הנפש בגוף בחי' נר"נ במוח לב כבד ועש"ז נק' אדם אך באצילות החכמה היא בבחי' א"ס וכן המדות ואז נק' אדם הגדול אדם הראשון אבל כשמתלבש ומתצמצם להאיר לבי"ע נק' אנפי זוטרי שהחכמה בבחי' צמצום וזהו ענין כרוב כרביא כדאי' בגמ' (חגיגה י"ג ב') והכרובים פורשי כנפים למעלה כי ג"פ בכל יום עולים ומתייחדים בבחי' אצילות בג' תפלות שבכל יום והכרובים יוצאים מן הכפרת בחי' יסוד אי' שנעשה כתר לזו"נ והוא בחי' סוכ"ע שכולל שניהם בשוה, (וגפן של זהב שהי' עומדת על פתחו של היכל בבית עולמים (מדות פ"ג מ"ח) בחי' יסוד דעביד פירין, ושתי שולחנות שהיו באולם מבפנים על פתח הבית (שקלים פ"ו מ"ד) אפשר שהם נו"ה וצ"ע). ומשחרב בהמ"ק אעפ"כ יוכל האדם להמשיך כל בחי' ומדריגות הנ"ל ע"י עבודתו שהרי ושכנתי בתוכם כתי' ויוכל להמשיך ע"י עבודתו האורות שהיו שורי' בבהמ"ק ובכליו כי גם בנפשו יש בחי' יריעות וכלים. מזבח החיצון ומזבח הפנימי הם בחי' חיצוני' הלב ופנימי' הלב והנה בחיצוני' הלב הוא בירור הבהמה ר"ל המדות הרעות של נפש הבהמית להשליך התאוות רעות ולעורר התשוקה לה' והוא בתפלה פסוד"ז ויוצר ואח"כ מזה"פ בחי' קטרת בחשאי פנימי' הלב והתקשרות נפלאה לה' והוא באמת ויציב ט"ו ווי"ן שהם חיזוק דבר הנאמר בק"ש איך שהוי' אחד, גם מזבח הפנימי הוא בחי' התעוררות רחמים רבים, ושולחן בצפון בחי' יראה, ומנורה בדרום בחי' אה"ר הנ"ל ששרשה למעלה מהשכל ונק' אהבה מסותרת אלא שמתגלי' ע"י אמצעות השכל, והארון שבו הלוחות הוא בחי' ת"ת שכנגד כולם והיינו כשלומד בבחי' ביטול ודברי אשר שמתי בפיך (ישעי' נ"ט כ"א) כמאמר המגיד לב"י אני המשנה המדברת בפיך. וענין המשכת המקיפים שהיו ביריעות היינו ע"י ביטול רצון לאכפיי' לסט"א עשה רצונך כרצונו הגם ששכלו ומדותיו אין חפיצים בכך אעפ"כ עושה נגדם והוא למעלה מבחי' בחירה שע"פ השכל והתאוה ובזה מעורר בחי' רצון העליון שהי' שורה ביריעות הנ"ל שהוא למעלה מבחי' חו"ב כנ"ל, ועוד יש דרך להתעוררות

❖ אוצר התמיד ❖

המקיפים שהיו שורים ביריעות והוא בהקדים שהיריעות נעשו מד' דברים תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר והיו שזורים יחד והמה נגד ד' כלים הנ"ל שבמקדש שהם מנורה ושולחן ומזה"פ וחיצון שהם חגת"ם אלא שבכלים הוא בחי' חגת"ם שבפנימי' וביריעות הוא בבחי' מקיפים וביאור הענין הנה תכלת דומה לים עד לכה"כ (מנחות מ"ג ב') הוא בחי' מל' שממנה באה מדת היראה מורא ואימת המלך, וארגמן בחי' ת"ת שכולל כמה גוונים כי הת"ת מכריע בין חו"ג והוא מדת הרחמים ליעקב אשר פדה את אברהם (ישעי' כ"ט כ"ב) בהתעוררות רח"ר על נפשו האלהית גם הוא קלא פנימאה דקטרת פנימי' הלב כנ"ל בחי' מזבח הפנימי, ותולעת שני הי' אדום היינו בחי' האהבה ברשפי אש שבבחי' השולחן כנ"ל, ושש הוא בד פשתן שעולה יחידי הוא האהבה מסותרת שאינה מורכבת בשום דבר להיות' למעלה מהשכל והוא בחי' המנורה אלא שהמנורה היינו כשבאתה לגילוי בלב באמצעות השכל אבל טרם גילוי' כמו שהיא בשרשה הוא בחי' הארון וכנז"ל שהחסדים המכוסים ביסוד אי' נק' אהבה מסותרת כו'. והנה האדם יש בו ג"כ מקיפים ופנימי' ובשניהם ימצא ד' בחי' הללו והענין כי עיקר האדם הם המדות שבו שהוא בחי' פנימיותו אבל כשהדבר אצלו רק בשכלו אבל מדותיו נוטים להיפוך ה"ז נק' בחי' מקיף לבד וכמו שנת' במצוה מ"ב בענין זרע בהמה שגם שישכיל גדולת ה' כ"ז שלא נגע ללבו ה"ז כמו דרך אמונה לבד ע"ש פ"א וכמ"כ למעלה כי ז"א דאצי' הנק' אדם עיקרו הוא ו"ק אבל המוחי' הם בו בסוד תוספת ולא בסוד שרש, ולכן הנה כשיתבונן המשכיל בגדולת ה' הסוכ"ע וממכ"ע גם שיתפעל מאד בשכלו וימצא בשכלו אז ד' בחי' הנ"ל שהזכרתי שהם חגת"ם שבשכל כידוע שגם בשכל יש מדות כו' הרי הם בחי' מקיפים עליו ובזה יעורר אורות המקיפים דיריעות הנ"ל ולאחר שיצאו מן ההעלם אל הגילוי בלב אז יהיו בפנימיותו ואז יעוררו הכלים שבמקדש שהם בחי' אורות פנימי' שבכלים כנ"ל, וזהו הטעם שביריעות הם משזר שד' דברים הנ"ל שזורים יחד והיו לאחדים משא"כ בכלים הם במקומות חלוקים שולחן בצפון ומנורה בדרום וכו' כי המקיפים הם כלולים כא' משא"כ בפנימיי' הרי יש לכל א' כלי ומדור בפ"ע וכן באדם חדוה ומרירות אהבה ויראה כשהם בפנימיותו ר"ל בגילוי בלב יש לכל א' כלי מיוחד וא"א להיות שני הפכים יחד ואם אוהב אינו ירא כו' אבל בשכלו הנה כשמתפעל מדבר א' המושכל בשכלו שיש בו להתפעל לאהבה גם ליראה הנה ישכנו שניהם יחד וז"ש ועת לכל חפץ תחת השמים (קהלת ג' א') שמים הם בחי' מקיפים ותחתיהם ר"ל בבחי' הפנימי' יש לכל חפץ עת וכלי מיוחד ע"ד הנ"ל אבל בהמקיפים הכל כלולים יחד וזהו משזר וד"ל, וז"ש וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלקים (דברים ד' ל"ט) כי ענין שהוי' הוא האלקים ז"ס מצות היחוד שנצטוינו בו אנחנו בית ישראל כמ"ש במצוה הנ"ל פ"ג והוא עיקר ויסוד ההתבוננות, והענין הזה צ"ל באדם בבחי' ידיעה בשכל בחי' מקיפים כנ"ל וזהו וידעת ואח"כ והשבות ענין ההשבה אל הלב בחי' פנימי' כי שניהם כאחד טובים לעורר מקיפים ופנימי' הנ"ל דיריעות וכלים.

❖ אוצר התמיד ❖

ג) ועכ"ז יובן מה שמשה ציוה בפ' תרומה לעשות כלים ואח"כ היריעות ובצלאל עשה בהיפוך תחלה היריעות ואח"כ הכלים וידוע מארז"ל בברכות נ"ה (ע"א) על זה בשעה שציוה משה לעשות ארון וכלים ומשכן אמר לו בצלאל משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה דירה ואח"כ מכניס לתוכה כלים שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים א"ל בצל אל היית וידעת, והענין כי בצלאל אמר לו הרי ידוע בענין סדר ההשתלשלות מאא"ס שמתחלה נמשכו הי"ס דעיגולי' שהם בחי' המקיפים המתעגלים ואח"כ נמשכו לתוכן י"ס דיושר אורות בכלים וא"כ גם המשכן צריך לעשותו דוגמא זו מתחלה היריעות שהם המקיפים ואח"כ הכלים כנ"ל שהם מוקפים מן עיגולים המקיפים, והודה לו משה. ובאמת צ"ל מעיקרא מאי קסבר מרע"ה ובודאי תורת ה' תמימה גם מה שציוה מרע"ה מה' הוא, אך הענין הוא כי הנה העיגולי' והיושר שניהם נמשכים מן הקו שממנו מתעגלים העיגולי' ואח"כ היושר ועל בחי' היושר הזה הנמשך מהקו הוא שאנו אומרים שהעיגולי' קדמו לו אבל הרי יש בקו מקום שלמעלה מהעיגולי' והוא ראשית המשכתו מאא"ס טרם שנתעגלו ממנו עיגולים דא"ק ונמצא הקו יש בו מקום שלמעלה מהעיגולים ומקום שלמטה מהם והוא כשנמשך ממנו היושר כו' שהרי הקו נמשך עד סיום רגלי א"ק דיושר המסתיימים בעשי' כידוע וביאור הדבר הוא עד"מ באדם בהשפעת שכל מרב לתלמיד ששכל הרב עמוק הוא גם מתלמידו הנעלה ביותר עד שמה שהרב משיג בפנימיותו ומושג בשכלו ישאר על התלמיד בבחי' מקיף רק מעט מזעיר יומשך בהשגתו בבחי' פנימי ואותו התלמיד הנעלה כשישפיע ממה שקיבל לנמוך ממנו ישאר גם הוא עליו בבחי' מקיף עד כמה מדריגות זה למטה מזה פנימי שבעליון נעשה מקיף לתחתון וכמו משה מסר תורה ליהושע ויהושע לזקנים כו' ועד"מ זה הקו הנמשך מאא"ס לאחר הצמצום עם שלגבי אא"ס הוא צמצום עצום שלכן נק' קו שהוא הארה מועטת ואין בו שטח לומר שכלא חשיב לגבי הא"ס הנה הוא למעלה מעלה מכל הנמצאים עד שכשיומשך ממנו לא"ק יומשך תחלה הארה בבחי' מקיף ואח"כ מעט מזעיר בבחי' פנימי' ועד"ז מא"ק ולמטה וכו'. וטענת מרע"ה שציוה לעשות הארון תחלה מפני שבו מונחים הלוחות שבהם י' הדברות אנכי ולא יהי' לך ששרשן מאד נעלה באא"ס והוא בחי' ראשית המשכת הקו מאא"ס טרם שנמשכו ממנו ציור עגולי' ויושר שה"ז מאד נעלה משניהם, וביאור הדבר נת' במ"א בענין מה שנאמר או יחזיק במעוזי שלום יעשה לי יעשה שלום לי (ישעי' כ"ז ה') וארז"ל כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה (סנהדרין צ"ט ב'), ונת' שם ענין השלום הוא כי מאחר שבכל נברא וכן בעולם בכללו יש ב' מיני חיות מבחי' ממלא ומבחי' סובב כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה (תלים קל"ה ו') וכתיב בדבר ה' שמים נעשו (תלים ל"ג ו') שבכל נברא חיותו ע"י חפץ ה' בקיומו ז"ס סובב, וע"י דברו הטוב שהוא שרש הנברא בע"מ כמ"ש בלק"א (ח"ב פ"א) כי שניהם צ"ל דוקא כמ"ש במצות יחוד פ"ב וא"כ צ"ל בחי' שלישי המחבר שניהם יחדיו והוא בחי' שלמעלה מסובב וממלא תענוג העליון שלמעלה מרצון וחכמה והוא המחבר אותם כי

❖ אוצר התמיד ❖

התענוג בהדבר הוא סיבת הרצון והחכמה ור"ל השעשועים שלו ית' בביטול היש הוא המחבר רצונו וחכמתו להוות העולם וזהו ענין שלום בפשמ"ע ובל' הקבלה ידוע בחי' ע"י הוא המחבר א"א עם החכמה ואח"כ שלום בפשמ"ט בנבראי' הנמשכי' מהם שיש בהם מסובב וממלא וכן בכלל חיבור גשמי' ורוחני' שהגשמי' עיקרו מסובב ורוחני' ממלא ובאדם מתחברים יחד נפש וגוף והמשים שלום הוא התורה ששרשה מתענוג עליון הנ"ל כמ"ש ואהי' אצלו כו' שעשועים (משלי ח' ל') ולכן הי' תנאי להקב"ה במע"ב אם יקבלו ישראל את התורה (ע"ז ג' א') כי אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ (ירמי' ל"ג כ"ה) דמקיפים ופנימי' הנ"ל לא היו מתחברים וע"כ ציוה משה לעשות הארון והכלים תחלה וגם המה העיקר שהיריעות הם רק למכסה ולאהל עליהם שהרי שרשן מאד נעלה כנ"ל, ומ"מ למעשה הי' דעת בצלאל נכון לפי שזה אינו אלא מצד התורה ששרשה שם אבל הכלים עצמן הם מבחי' היושר שלמטה מהקו ולכן ראוים היריעות להקדימם אלא שאח"כ אנחנו יכולים להמשיך התורה בתוך הכלים וליתן הלוחות בארון ואז יהיו הם נעלים וכמ"כ ברוחני' יכול כל אדם ע"י עסק התורה להמשיך בחי' אא"ס שלמעלה מעיגולים ויושר למטה מטה עד שיתגלה לע"ל בעוה"ז דוקא וכמ"ש במ"א בענין ת"ת. ע"כ.

בספה"ק 'דרך מצוותיך' להרה"ק הצמח צדק זיע"א, **מצות אכילת קדשי קדשים, ושיירי מנחות** (דף צ) וז"ל: (ק"ב) לאכול הכהנים קדשי קדשים במקדש שנאמר ואכלו אותם אשר כפר בהם וגו' בסדר תצוה (שמות כ"ט ל"ג). וכן באה עוד מצוה (קל"ד) בסדר צו לאכול הכהנים שיירי מנחות שנאמר והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה. וז"ל החינוך מצוה ק"ב כלל הדבר כל בשר קרבן החטאת והאשם היה נאכל לזכרי כהונה בעזרה כו' ובאכילה זו תשלם כפרת המתכפר כמ"ש רז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (פסחים כ"ט ב').

א) ולהבין זה הנה ארז"ל ע"פ ואם האכל יאכל (ויקרא ז' י"ח) בשני אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת אדם (ר"ל אכילת כהנים) ואחת אכילת מזבח (זבחים י"ג ב'), והענין הוא דאכילת מזבח הוא שהיו מקריבין הבהמה עליו ואש שלמעלה יורד ואכיל קרבנין כמארז"ל כדמות ארי' הי' יורד ואוכל קרבנות כו' (עי' יומא כ"א ב') והיינו בחינת הבירורים שמתבררים הניצוצים דתהו שנפלו דרך שבירה לנוגה דבי"ע ומתעלים לקדושה שנבלעים במל' דאצי' מקור דבי"ע וכמ"ש מלכותך מכ"ע (תלים קמ"ה י"ג) שמל' דאצי' נשפלת בבי"ע לברר בירורי נוגה כמ"ש ותתן טרף (משלי ל"א ט"ו) ואותן הניצוצו' נכללים בה וכמ"ש בזהר שזהו ענין אלף טורין דאכלה לון בהמה רבה וכמ"כ הי' ענין קרבן הבהמה שנלקחה מנוגה ע"ג מזבח החיצון שהוא מל' דאצי' המתלבשת בבי"ע (כמ"ש מצוה צ"ה פ"ב) ומהניצוצות האלו נעשו סוד

❖ אוצר התמיד ❖

מ"ן דנוק' וזהו ענין אכילת מזבח. ואח"כ יורד המ"ד דאצי' לבררם בירור אמיתי עד שיהיו אלהות ממש כמ"ש במ"א (ע' מצוה רע"ז) אבל אכילת האדם הוא להמשיך מבחי' האדם דלעילא דאצי' שעל הכסא דמות כמראה אדם דהיינו בחי' ז"א דאצי' שנק' אדם שכלול מרמ"ח איברים דמלכא ושס"ה גידים וכאשר צריכים להמשיך השפע מבחי' אדם דלעילא ולמטה מוכרח להיות האתעדל"ת דדוגמא זו ממש והיינו שיאכל אדם שלמטה דוקא כי אדם נעשה בדמות וצלם העליון כמ"ש נעשה אדם בצלמינו (בראשית א' כ"ו) (וכהן דוקא כי הוא דוגמת ז"א שרובו מהחסדים כמ"ש בזהר אנפוי דמלכא נהירין וכמ"ש בביאורי הזהר ע"פ התוספתא בשלח נ' ע"א) ולכן ע"י אכילת האדם שלמטה יגרום אכילת אדם דלעילא והיינו שימשיכו השפע מעצמות אור א"ס ב"ה לתוך האדם דלעילא ואזי ממילא יומשך השפע מאדם הנ"ל שהוא ז"א למטה בבי"ע וכמ"ש במ"א בסידור ע"פ ברוך שאמר משל לזה כמו חבית כשמתמלאת על כל גדותיה ממילא נשפך מתוכה ע"ש. אך תחלה צ"ל אכילת מזבח להקריב החלב ודם ע"ג המזבח שמצטרך הבהמה דנוגה להתברר תחלה ליפרד מן הרע עכ"פ ולהעלות לקדושה עד שיקרא מ"ן כנ"ל ואח"כ כשנשאר בשר הזבח שגם הוא כבר נברר עי"ז בירור הנ"ל אז כשהכהנים אוכלים אין אכילתם ע"ד בירור לברר הטוב מהרע (כמו בשארי אכילות הצדיקים) מאחר שכבר נברר כו' אלא הענין שאכילתם הוא בכוונה אחרת והענין שלפי שכבר נברר הבשר אזי יש כח בהם שע"י אכילתם ימשיכו ג"כ להיות אכילת אדם דלעילא את המ"ן שנברר ע"י המל' וענין אכילה זו נק' המשכת מ"ד מז"א ולמטה בנוק' ובעלמין תתאין דבי"ע אך באמת א"א לז"א להשפיע כ"א ע"י שיקבל תחלה מעצמות א"ס ב"ה שהוא מקור כל ההשפעות והמשכה זו בז"א מעצמות א"ס הוא הנמשך לו ע"י אכילתו את המ"ן כי שרשו נעלה לעורר באא"ס וזהו הנק' אכילת אדם שנמשך כח באדם הנ"ל מעצמות הא"ס ואח"כ נמשך מהאדם העליון למטה בבי"ע כו' וכ"ז נעשה ע"י אתעדל"ת בזה שהכהני' אוכלים שכמ"כ נעשה למעלה אכילת אדם העליון, ולכן תקנו חז"ל לברך אקב"ו על אכילת הזבח (ע' רש"י פסחים קכ"א א' ד"ה ברכת). כי הברכה היא המשכה מעצמות אור הא"ס לאדם דלעילא הנ"ל ומה גם שצריכים להמשיך תחלה כח ועוז מלמעלה שיהי' כח בהכהן לעורר ע"י אכילתו בשר הזבח גשמי אכילת אדם דלעילא הרוחני'. וביאור הדבר בהיות ידוע שעצמות המאציל ית' הוא מרומם לבדו ואין ערוך אליו שכל השתלשלות העולמות כולן מרום המעלות עד סוף כל המדריגות ובכללן בחי' האדם העליון הנק' ז"א שהוא הארה אלהית להיות מקור החיות לבי"ע כו' כולם כלא חשיבי' קמי' ית' שבטילים בתכלית כטפה לגבי ים אוקיינוס שהטפה א' הנמשכת ממנו היא בטילה במציאות לגבי הים אוקיינוס עצמו הסובב כל העולם כמה אלפים פרסאות שנמצאו בו ריבוא רבבות טיפין כאלו שילאה שכל האדם לשער הריבוי המופלג כמו כן ויתר על כן הוא ערך החיות הנמשך ממנו ית' להאיר בבחי' השתלשלות העולמות כולן אשר מכללן הוא גם ההארה הנק' אדם דאצילות (ע"ש היותה מקור לבי"ע ע"י חב"ד שבהן נברא העולם וכן עולם חסד יבנה (תלים פ"ט ג') במשפט

❖ אוצר התמיד ❖

יעמיד ארץ (משלי כ"ט ד') ורחמיו על כל מעשיו (תלים קמ"ה ט') וכו') לגבי עצמיותו ית' שהמשכותו ממנו ית' הוא רק כמו טפה א' מים אוקיינוס ויותר על כן רחוק הערך ביניהם עד שאין המשל דומה לנמשל כי הטפה מאוקיינוס אף שהיא בטילה במיעוטה בים הגדול הכולל חלקים וטיפים כאלו אין מספר אעפ"כ אין זה אלא לענין הרבוי ומיעוט אבל מצד עצם מהותם הרי יש להם ערך ששניהם מהות א' והוא מים (רק שזה רב וזה מעט וגם הריבוי יש לו מספר כמה מילי' מילייאן טיפים עד"מ כדאי' בגמ' (הוריות י' א') על שיוכל לשער כמה טיפים יש בים וא"כ גם מצד הריבוי יש להם ערוך עכ"פ) אבל למעלה אין בחי' הארה אלהית הנמשכת ממנו בהשתלשלות אין לה ערך ויחס לעצמות המאציל הנשגב לבדו ואינו ממהותה כלל כמאמ' אלי' ולאו מכל אינון מדות איהו כלל כי קמי' ית' אצי' ועשי' שוים ממש לפי שהפלאתו על שניהם בשוה, (וגם לענין הריבוי ומיעוט אין ערוך ממש ולא שיהי' הריבוי בגדר מספר אלא כלא ממש חשיבי' וכמ"ש בלק"א (פמ"ח) שזהו פי' אין ערוך כו'). והנה בתחלת הבריאה הי' המשכה זו מהמאציל ית' להיות סדר ההשתלשלות והתהוות הארה מצומצמת הנ"ל ממילא ומעצמו כי לא הי' עדיין מי שיעורר כמ"ש ואדם אין לעבוד כו' (בראשית ב' ה') אלא שנתעורר מעצמו מצד כי חפץ חסד הוא, אבל עתה צריכים להעלאת מ"ן כדי להמשיך ממנו ית' בבחי' ההארה שבהשתלשלות בסוד תוספת מרובה על העיקר, אי לזאת הוא אכילת אדם שלמטה את הזבח שבזה מעורר אכילת אדם העליון ר"ל שממשיך תוספת אור חדש מא"ס ב"ה להיות נמשך לתוך אדם העליון שהוא הארה שבהשתלשלות שבבוא בו אור חדש מתחזק כחו ונק' אכילת אדם עד"מ (והמשכת אור חדש זה הוא דוקא ע"י אכילת בשר הזבח שכבר נברר ונעשה מ"ן שאזי עולה וממשיך מ"ד ממקורא דכולא להאדם כנ"ל אך כדי לעורר כ"כ למעלה צריך לברכה תחלה) וע"ז מברכים תחלה קודם אכילת הזבח להמשיך ע"י הברכה ממקור כל החיים בחי' עצמותו ית' שישפיע השפע לתוך האדם העליון ומה גם שיהי' לנו* הכח והיכולת הזה שע"י אכילת האדם הכהן שלמטה בשר הזבח גשמי יעורר אכילת אדם דלעילא שגם לזאת צריכים להמשיך הארה מלמעלה למטה וז"ש בנוסח הברכה שם ומלכות דוקא כדאי' בברכות מ' ע"ב שכל ברכה שאין בה שם ומל' אינה ברכה בהיות כי המשכת ההארה למטה על נפש האדם מצטרך להתמשך ע"י הנוק' מל' דאצי' שהיא מקור דבי"ע וע"ז אנו אומרים ברוך שיומשך האור לבחי' מלך העולם דוקא וממילא שמשם יאיר למטה כנ"ל ואז אקב"ו וצונו ל' צוותא והתקשרות שאזי יהי' לנו התקשרות להמשיך ע"י אתעדל"ת של המצוה את האתעדל"ע כנ"ל.

ובזה מובן מה שהי' הבשר דחטאת ואשם נאכל לזכרי כהונה כדי לגרום אכילת אדם דלעילא שהוא הז"א עלמא דדכורא כידוע וגם היו אוכלים מעומד בבחי' ביטול כי כל המשכה שבאצי' הוא בבחי' עמידה כידוע בענין ההפרש בין ק"ש לש"ע שק"ש היא מיושב

❖ אוצר התמיד ❖

לפי שהוא בעולם הבריאה אבל שמו"ע שהוא באצי' הוא מעומד דוקא (עמ"ש מצוה רע"ז בסופו).

הג"ה

*) ובזה יובן מ"ש בשמואל (שמואל א' ט' י"ג) כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים, ענין ברכת הזבח הוא כנ"ל להיות המשכת אא"ס באדם דלעילא ולהיות כח ועוז להאוכלים להמשיך כו' ולפי ששמואל הי' רואה כמ"ש אנכי הרואה (שמ"א ט' י"ט) ור"ל שהי' מבחי' חכמה הנק' ראייה ע"ש גלוי אלהות שבה לכך הי' ביכולתו לברך את הזבח כי כל ברכה והמשכה מאא"ס הוא ע"י החכמה דוקא שבה הוא מתלבש כו' אחרי כן יאכלו הקרואים (שמ"א ט' י"ג) ר"ל אותן ששרשן למעלה מבי"ע שהם מקבלים אח"כ מהשפע שהמשיך שמואל משא"כ הם בעצמן לא היו יכול' להמשיך בעצמם להיות כי בי"ע הם בע"ג ותכלית ולא היו יכולים להעלות מ"ן במס"נ ממש למעלה מהכלים וע"כ נקראו קרואים ולא קוראים שאין ביכולתן לקרוא ולהמשיך בעצמן המשכה זו מאא"ס אבל שמואל בקוראי שמו כתיב (תלים צ"ט ו') שע"י העלאת מ"ן שלו במס"נ ממש הגיע למעלה מהכלים דאצי' לכך הי' יכול להמשיך בחי' עצמות א"ס שלמעלה מהכלים למטה, ואז יוכלו גם בי"ע לקבל מהשפע שכבר נמשכה וזהו אח"כ יאכלו הקרואים ל' נפעל שהם נקראים (זייא וועריו גילייענט) וה"ז כמו עד"מ למטה בעבודת ה' יש שר מתפעל בעצמו באהבה רבה ומס"נ לה' אחד ויש אשר אינו מתפעל בעצמו זולת כשרואה חבירו מתפעל באהבה רבה לה' אזי יתפעל גם הוא ממנו ויתעורר ג"כ באהבה, נמצא שהוא מקבל מחבירו האהבה שמעצמו לא הי' יכול להתעורר, זהו מבחי' הקרואים שאין יכולים להמשיך השפע בעצמם רק שאחרי שהמשיך הממשיך יכולים לקבלה והקוראים הם אלו הממשיכים בעצמם וכמ"כ מובן ההפרש בין קרואים לקוראים להמשכת אא"ס כו' כנ"ל.

כתבתי זאת דרך הג"ה הגם שעל פסוק זה הי' המאמר (שבת פ' ויחי בסעודת שחרית שנת תקס"ה) לפי שיוצא מן המכוון לענין ביאור המצוה (עד כאן הג"ה).

ב) והנה משחרב בהמ"ק ואין אנו יכולים לעשות חובותינו בהבאת הקרבנות להיות אכילת מזבח ואכילת אדם ובעלים מתכפרים, זאת יתן אל לבו מארז"ל (ברכות נ"ה א') על פסוק (יחזקאל מ"א כ"ב) זה השולחן אשר לפני ה' פתח במזבח מזבח ג' אמות וסיים בשולחן לומר לך שעכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו, כי גם ענין כוונת האכילה הוא בשביל הבירורים כמ"ש ובטן רשעים תחסר (משלי י"ג כ"ה) ר"ל להוציא ניצוצות דתהו שנפלו בשבירה בק"נ וכידוע שזהו הטעם שהמאכל שהוא מצומח וחי מחיה את האדם המדבר כי אין לך עשב שאין לו מזל והמזל הוא כח רוחני שהוא מחי' את העשב ורבוי המזלות הם ריבוי מיני חיות פרטיים לכל עשב ועשב בפ"ע שיהי' טעמו וממשו כך וכך ולכך יש ארץ מגדלת פירות אלו

❖ אוצר התמיד ❖

ויש מגדלת פירות אחרים דוקא לפי אופן השר שממנו נשפעים הכח וחיות הנק' בשם מזל לעשבים ופירות אותה המדינה.

והנה ע' שרים המשפיעים בארץ כל שר במדינתו המה מקבלים כ"ז החיות מתענוג אלקי שנפל בשבה"כ מז' מדות דתהו והורד בנוגה דבי"ע להיות ממנו התהוות תענוגים אשר לא לה' המה וגם תענוגים גשמיים מעורבים טו"ר וע"כ כשהאדם אוכל המאכל הגם שהמאכל והתענוג שבו הוא מגושם ונמשך מקליפות כי בא"י שאין הקליפ' שולטת מ"מ קליפת נוגה שולטת ואפי' עבירות עשו שם שהוא רע גמור מקליפות הטמאו' לגמרי רק שלא בבחי' שליטה כו' מ"מ כשהאדם שיש בו חלק אלוה ממעל מי"ס דתיקון אוכל המאכל הוא מבררו מן הרע ומעלה את התענוג שבו שהי' מעורב ברע להיות נכלל למעלה בקדושה במקור התענוגים ממקום שהורד ונפל ומחמת כח זה הוא מחי' את האדם שהרי שרשו גבוה מהאדם כמ"ש לפני מלוך מלך לבנ"י (בראשית ל"ו ל"א) וה"ז כענין אכילת מזבח כמשנת"ל רפ"א שהוא ג"כ לברר הניצוצו' דתהו מק"נ וזהו ובטן רשעים תחסר (משלי י"ג כ"ה) שכשמבררים הניצוצות מהם תחסר בטנם כי כל חיותם אינו אלא מהם וז"ש חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל (איוב כ' ט"ו), וכמ"כ יובן למעלה שולחנו של אדם העליון היא המל' שנק' שולחן להז"א הנק' אדם עד"מ השולחן שעליו מביאים מזונות לאדם ומקבל חיות משם כמ"כ המל' נשפלת בבי"ע לברר בירורים ומלקטת שם הניצוצי' דתהו שנפלו שם ומעלית אותם לאדם העליון ועי"ז ניתוסף בו אור וחיות יותר מכפי מהותו העצמי ולכן הוא מכפר על האדם שממלא הפגמים שנעשו ע"י החטאים בהמשכת אור חדש ע"י המאכל (עמ"ש מצוה שס"ד פ"ג), אך כ"ז בענין שולחנו של אדם הוא רק דוגמא לאכילת מזבח שבשניהם ענינם הבירור של הניצוצות להעלותם מק"נ בקדושה אבל אינו דוגמא לאכילת אדם של הכהנים שענינו ההמשכה מאא"ס מלמעלה למטה ולפיכך אין אנחנו מברכים על אכילתינו אקב"ו על האכילה כמו שהיו מברכים הכהנים כי אינו דומה כלל לאכילת כהנים אלא לאכילת מזבח ועל אכילת מזבח לא היו מברכים (שברכה הוא המשכה ואכילת מזבח היא העלאה כו'). אך האכילה שלנו בשבת הוא כענין אכילת כהנים שהיא ג"כ המשכה מלמעלה למטה, דלכאורה יש להפלא במצות האכילה בשבת שהרי בורר הוא מל"ט אבות מלאכות ואנו אומרים שהאכילה ענינה לברר בירורים כו' אמנם הענין כי כוונת הבירורים הוא רק באכילה דחול אבל בשבת הוא ע"ד וסגנון אחר והוא כמ"ש צדיק אוכל לשובע נפשו וזהו המכוין באכילה דשבת כמשי"ת בע"ה ומ"ש אח"כ ובטן רשעים תחסר הוא הכוונה באכילה דחול כנ"ל, והענין כי אכילה דשבת אינה בכדי לברר שזה אסור אלא שהיא כדי להמשיך בחי' עונג העליון למטה, כי בכל ג"ס דשבת אף בסעודה דחק"ת משתתף בחי' עתיקא קדישא שהוא מקור התענוגים ג"כ עמהם כמאמר וע"ק אתי' לסעדא בהדי' או בהדה כו' וזהו פי' צדיק אוכל לשובע נפשו בכדי להמשיך עונג העליון להשביע נפשו היא המל' שנק' נפש

❖ אוצר התמיד ❖

שממשיכים לה תענוג עליון מע"ק ע"י האכילה של ישראל למטה והשפעה זו מעצמות המאציל נמשכת דרך כל פרצופי האצי' דהיינו מאו"א ומאו"א לז"א עד שהברכות מגיעות לראש צדיק עליון בחי' יסוד וממנו נמשך לנפשו היא המל' וכמ"ש אז תתענג על הוי' (ישעי' נ"ח י"ד) שהתענוג נמשך לתוך ש' הוי' דאצי' שכולל פרצופי' הנ"ל כי י"ה חו"ב ו"ה זו"נ כו'.

וביאור הענין הנה כתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן (בראשית ב' י') וידוע דעדן הוא חכמה דאצי' שנקראת עדן מפני שבה מלובש העונג עליון של המאציל ב"ה אמנם לא שהחכמה עצמה היא העונג כי העונג הוא מהות לעצמו ונעלה למעלה מעלה מהחכמה רק שהוא יורד ומתלבש בחכמה וכמו עד"מ באדם כשנופל במוחו איזו השכלה חדשה יתענג מאד ולא שהתענוג הוא השכל דא"כ הי' ראוי להיות מתענג כ"ז שיחזור ההשכלה במוחו גם שתתיישן אצלו ואנו רואים שאינו כן שכשמתיישן הדבר אצלו לא יתענג כלל כ"א עיקר התענוג הוא בהתחדשות, אך הענין כי העונג למעלה מהשכל ושורה במקור השכל אך ראשית גילוי העונג הוא בשכל והנה כשמחדש השכלה מחודשת להיות כי זה רגע שנולדה מכח התענוג ומקור השכל לכך יהי' בה העונג מאד משא"כ כשמתיישן. וכמ"כ למעלה בחי' עונג העליון הוא למעלה מהחכמה שהוא נמשך ממקורו עצמות המאציל כמ"ש כי עמך מקור חיים (תלים ל"ו י') והוא מקור התענוגים אך שהוא מבחי' מל' דא"ס בלבד בחי' תחתונה שבמאציל שנעשית עתיק לאצילות כי עצמות המאציל ב"ה מרומם ונשגב גם מבחי' מקור התענוגים רק בחי' מלכות והוא בחי' שמו נעשה עתיק לאצילות ולכן הוא בחי' א"ס ומקור החיים והארה מצומצמת שז"ס גבורה דע"י מתלבשת במו"ס מקור החכמה ומשם בחכמה דאצי' שבחכמה הוא גילוי תענוג עליון מכל הספי' כי ראשית חכ' כתיב (תלים קי"א י') ומחכמה נמשך ג"כ להיות התלבשות התענוג בבינה ע"י ל"ב שבילין ונתיבו' ומבינה נמשך לזו"נ ע"י נ' שערים וז"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן (בראשית ב' י') שהיא בחי' מלכות, וזהו ענין ל"ב ויאמר אלקים שבפ' בראשית שהם ל"ב צמצומים שעל ידן נמשך התענוג עליון בחכמה ומחכמה למטה כנ"ל כי ענין התלבשות העונג היינו שיתענג ממעשה בראשית ע"ד וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א' ל"א) ובאמת שזהו שפלות וירידה גדולה אצלו ית' כי במה נחשב אצלו כל ההשתלשלות כולן שיתפוס מקום שיתענג ממע"ב הלא אף החכמה ראשית האצי' כעשי' גשמיות תחשב אצלו כמ"ש כולם בחכמה עשית (תלים ק"ד כ"ד), וה"ז כמו האדם הגדול בחכמה שמשפיל שכלו להתעסק במלאכה מעשיות כמו לצייר ציור נאה ושיתענג מזה שזהו השפלה גדולה אצלו להתענג מדברים תחתונים כ"כ שאינו מערך חכמתו שיאות לו להתענג משכליים נפלאים, אלא שזהו ענין צמצום שמצמצם שכלו ותענוג הרחב להיות יורד ממעלתו הרמה להתלבש ולהתענג בדברים תחתונים, כמו"כ ויתר על כן לאין ערוך הוא בחי' השפלה אצלו ית' להתענג מכל

❖ אוצר התמיד ❖

סדרי השתלשלות דאבי"ע שהם כטיפה מאוקיינוס כנ"ל פ"א אלא שהמשכת העונג הוא ע"י צמצומים דל"ב אלקים הנ"ל ובחי' גבורה דע"י הנ"ל.

אך הצמצומים אינן אלא בחול אבל בשבת כתיב ויכל אלקים כו' כי בו שבת כו' פי' ויכל ל' כליון והפסק שנסתלקו הצמצומים דל"ב אלקים שהיו גורמים צמצום המשכת התענוג ואז ממילא הוא בחי' העלי' לעצמותו ית' וזהו השביתה, אך א"כ לא היה קיום להעולם כי הרי עונג העליון הוא מקור החיים של כל העולמות כנ"ל וכיון שנסתלקו הצמצומים שעל ידן הי' נמשך העונג א"כ לא הי' נמשך העונג, אי לזאת הוא מצות עונג שבת שע"י שישראל מתענגים למטה בשבת הם גורמים המשכת תענוג העליון כמו שהוא מבלי צמצומים כ"כ וזהו מצות האכילה דג"ס בשבת, כי הנה באכילה גשמיות יש ב' ענינים א' חיך אוכל יטעם שכשלועס הוא טועם הטעם הטוב שבמאכל בחכו ומתענג מזה, ב' שביעת הכרס שכשהמאכל הלעוס נכנס לכריסו משביעו ויתהוה לדם כידוע, והם ב' מיני חיות באמת שיש במאכל א' הטעם שבו ב' גופו וממשו, והנה הטעם נכלל בחיך כנראה בעליל שאם יחזור ללעוס המאכל שכבר לעסו פ"א שוב לא יתענג ממנו כי כבר הוציא החיך כל העונג שהי' בו וגוף וגשם המאכל שנכנס לכרס ומשביע ומיישב דעתו ומרבה דם. והם באמת שני מיני חיות שיש במאכל מצד שרשו מש' ב"ן דתהו שנפל בשבירה שהרי ש' ב"ן הנ"ל כלול מטנת"א וכולם נשברו ומצד עצמיות ב"ן נתהוה גוף חיות המאכל אבל מבחי' טעמים שבו נתהוה הטעמים והעונג שבמאכלים וכדומה לזה בכל הדברים. והנה בחול כ"ז מעורב טו"ר וצריכים להתברר הן התענוג הן גוף חיות המאכל (כי התענוג יכול לגשם וכמ"ש וישמן כו' ויבעט (דברים ל"ב ט"ו) וכידוע בענין חמרא דפרגיתא ומיא דדיומסס כו' (שבת קמ"ז ב') וכן מצד גוף המאכל כתיב פן תאכל ושבעת כו' ורם לבבך כו' (דברים ח' י"ב י"ד) ולכן צריכים לברר זה כנ"ל בענין בטן רשעים תחסר) אבל בשבת א"צ לבירור כי כבר מבע"ש נפרד הרע והלך לו ונשאר רק הטוב שבנוגה בכל המאכלים וכמ"ש מצוה קי"ד פ"ב אלא שכשאוכלם ומתענג בהם אזי גורם ג"כ למעלה המשכת התענוג עליון בחכמה כמו שבו מתגלה התענוג בחיך שהוא בחי' חכמה ח"ך מ"ה כמ"כ יעורר למעלה גלוי אור עתיקא בחכמה מה שבחול הי' נמשך ע"י צמצומים דאלקים יומשך בשבת שלא ע"י צמצומים ואזי מחכמה נמשך אח"כ למטה בכל הי"ס וכנ"ל וע"י השביעה שהיא בחי' השנית שבמאכל נמשך בשבת ג"כ מלמעלה למטה השפעות החיות להשביע כמ"ש צדיק אוכל לשובע נפשו (משלי י"ג כ"ה) כי מבואר בע"ח שיש ב' מיני מזון הנמשכים מלמעלה באצי' א' לאו"א ב' לזו"נ והיינו מ"ש אכלו ריעים שתו ושכרו דודים (שה"ש ה' א') ופי' בזהר אכלו רעים לעילא ור"ל מזון דאו"א שהם הנק' ריעים כי הם לא מתפרשין לעלמין ושתו ושכרו דודים לתתא ור"ל מזון דזו"נ שנק' דודים ע"ש שיחודם הוא לפרקים, וביאור הענין הוא מ"ש למעלה שיש ב' דברים בכל השפעת החיות א' גוף השפע ב' התענוג שבו והנה בחי' התענוג העליון הוא המזון דאו"א כנ"ל שגילוי העונג הוא בחכמה

❖ אוצר התמיד ❖

וממנה נמשך לבינה ואח"כ לכל הספי' וגוף השפע הוא המזון דזו"נ וע"ז נאמר לשובע נפשו כו' ובשבת נמשך כ"ז מלמעלה למטה מא"ס ב"ה באצי' ע"י אכילת הישראל לעונג ולשובע נפשו כו' ולא מבחי' הבירורים כבחול, וכמ"ש במ"א שזהו פי' כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם (דברים ח' ג') ר"ל שלא מבחי' הבירורים לבד יגיע חיות להאדם העליון ז"א דאצי' כענין האכילה בחול אלא שגם על מוצא פי ה' יחי' ר"ל ע"י המשכת אא"ס מלמעלה למטה כנ"ל בענין כוונת האכילה דשבת גם עי"ז יוכל האדם לחיות כי המשכה זו הוא מבחי' תענוג העליון שהוא מקור החיים וזהו פי ה' מל' דא"ק שנעשי' עתיק לאצי', וזהו ענין מארז"ל שכל האומר ויכולו כאילו נעשה שותף להקב"ה במע"ב (שבת קי"ט ב') דלכאורה יפלא הרי בשי"ב כבר נברא העולם וא"כ איזה חלק יתן בעולם בשבת ע"י אמירתו ויכולו עד שיהי' נק' שותף. אבל הענין לפי שבשבת כתיב ויכל אלקים והי' מסתלק תענוג העליון שנתלבש בחכמה בחול ע"י צמצומים וא"כ לא הי' העולם יכול לחיות וע"י הקידוש ועונג שבת הוא חוזר וממשיכו א"כ נותן חיות בעולם ונק' שותף ע"ד מארז"ל ג' שותפים באדם אב מזריע כו' והקב"ה נותן נשמה כו' (נדה ל"א א') וכמ"כ כאן ע"י אתעדל"ת שלו הוא ממשיך תענוג העליון ויש לו חלק בהמשכת החיות בעולם וד"ל.

והנה ענין אכילה זו דשבת הוא על סדר וסגנון א' עם אכילת כהנים ששניהם בחי' המשכה מלמעלה למטה כנ"ל (עם שבפרטות ודאי יש בזה חילוקים רבים באיכות המשכה זו או זו) ולכן כמו שבאכילת כהנים היו צריכים לברך תחלה כדי שעי"ז יהי' המשכת אא"ס ושיהי' לו כח להמשיך ע"י האכילה כמ"כ כדי שיוכל להמשיך ע"י עונג שבת את תענוג עליון הנ"ל צריך מקודם להתפלל בכוונה שאם יאכל בשבת בלא תפלה בכוונה לא יעשה כלום ויתפשט התענוג גשמי של המאכל בחיצוני' (כמ"ש בזהר על מאן דלא טאס באוירא כו' ע"ש) זולתי כאשר יתעורר תחלה בתפלה בקריאת התפלה בכוונה אזי ימשיך אח"כ באכילתו את העונג העליון כמו שהי' בבשר הזבח דכהנים הברכה תחלה כמ"כ בשבת הקריאה דתפלה הוא כמו ברכה על מצות האכילה בשבת וד"ל.

והכח הזה שיש באדם להיות מעורר ע"י מה שהוא מתענג במאכל את גילוי התענוג בחכמה כנ"ל הוא מצד ששורש האדם מבחי' א"ק שממנו נמשך ש' מ"ה דאיהו אורח אצי' ר"ל המחבר כל האצילות שיהיו חו"ג מתחברים וכדומה שהכח הזה בשם מ"ה לפי ששרשו מא"ק שהוא אור כללי הכולל כל העולמות כמ"ש מצוה כ"ה פי"א בשם הה"מ ז"ל ולכן גם אחר שכבר יצאו לגילוי ממנו בסוד קורא הדורות מראש (ישעי' מ"א ד') יכול ש' מ"ה לחברם יחד שיתכללו זה מזה וע"כ נק' ארח כמו השביל שהולך ממקום זה למקום אחר ומחברם יחדיו, וכמ"כ האדם שנמשך משם כי אדם גימ' מ"ה יכול הוא לעורר כל המדריגות שהרי כולם כלולים בשרשו וע"כ ע"י מה שמתענג הוא ממאכל גורם למעלה המשכת תענוג מא"ק בז"א דאצי' שז"ס אכילת אדם ומז"א נמשך אח"כ למטה עמ"ש מצוה א' ושס"ד ע"פ לא נפלאת

❖ אוצר התמיד ❖

ממך כו' ועמ"ש במ"א ע"פ מאמר הזהר פ' יתרו דפ"ח ע"א כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כו' שם נת' ענין זה היטב. ע"כ.

ב. האפוד ואבני השוהם שעל כתפות האפוד (שמות כח ו–יד): וְעָשׂוּ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: שְׁתֵּי כְתֵפֹת חֹבְרֹת יִהְיֶה לוֹ אֶל שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבָּר: וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם: מַעֲשֵׂה חָרַשׁ אֶבֶן פִּתּוּחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְשַׂמְתָּ אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן: וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב: וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבָּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל הַמִּשְׁבְּצֹת:

רש"י: **ועשו את האפוד.** אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פרושן פרקים פרקים, וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחברות בחשב אחד לימין ואחד לשמאל, מרוחקות זו מזו שעור הבדלת כתפים, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארכות כדי שעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השהם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרת [הימנית] תקועין במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרת השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל, נמצא החושן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו. ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחבר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל, הולך וחוזר: **זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר.** חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין טסין דקין וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם ששה חוטים של תכלת, וחוט של זהב עם ששה

❖ אוצר התמיד ❖

חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה, וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שוזר את כלם כאחד, נמצא חוטן כפול עשרים ושמונה. וכן מפורש במסכת יומא (עב.), ולמד מן המקרא הזה (שמות לט ג) וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות, את פתילי הזהב, בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: **מעשה חשב.** כבר פרשתי (שמות כו א) שהוא אריגת שתי קירות שאין צורות שני עבריה דומות זו לזו: **שתי כתפות וגו'.** הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה וצמודה לו מלמעלה דגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחברות בחשב. שתי חתכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלות, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני השהם קבועות בהן, אחת בכל אחת: **אל שני קצותיו.** אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש בלע"ז, שנאמר (יחזקאל מד יח) לא יחגרו ביזע, אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתניהם, אלא כנגד אציליהם: **וחבר.** האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד, יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבדם ואחר כך מחברם: **וחשב אפדתו.** וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: **אשר עליו.** למעלה בשפת הסינר, היא החגורה: **כמעשהו.** כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינים, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת מינין: **ממנו יהיה.** עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו: **כתולדתם.** כסדר שנלדו ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי, על האחת, ועל השניה גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו, עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת: **מעשה חרש אבן.** מעשה אמן של אבנים. חרש זה דבוק הוא לתבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן (ישעיה מד יג) חרש עצים נטה קו, חרש של עצים. וכן (ישעיה מד יב) חרש ברזל מעצד, כל אלה דבוקים ופתוחים: **פתוחי חתם.** כתרגומו כתב מפרש כגלף דעזקא, חרוצות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב נכר ומפרש: **על שמות.** כמו בשמות: **מסבת משבצות.** מוקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן ומשקיעה במשבצות, נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכתפות האפוד: **לזכרון.** שיראה הקדוש ברוך הוא השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם: **ועשית משבצות.** מעוט משבצות שתים, ולא פרש לך עתה בפרשה זו אלא מקצת צרכן, ובפרשת החושן גומר לך פרושן: **שרשרת זהב.** שלשלאות: **מגבלות.** לסוף גבול החשן תעשה אותם: **מעשה עבות.** מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים, כאותן שעושין לבורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות, שקורין אינצינשיי"ר בלע"ז: **ונתת את שרשרת.** של עבותות העשויות מעשה עבות על המשבצות הללו. ולא זה הוא מקום צואת עשיתן של

❖ אוצר התמיד ❖

שרשרות, ולא צואת קביעתן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עתיד, כי בפרשת החשן חוזר ומצוה על עשיתן ועל קביעתן, ולא נכתב כאן אלא להודיע מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת לומר לך המשבצות הללו יזקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנם על המשבצות הללו.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ט ט–י): **ט.** האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף. ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן שחוגרין אותו בהם והם הנקראין חשב האפוד. והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש על שמנה ועשרים חוטין כמעשה החושן. ותופר עליו שתי כתיפות כדי שיהיו על כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שוהם מרובע מושקע בבית של זהב. ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים. ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם. וכותבין שם יוסף יהוסף. ונמצאו כ"ה אות באבן זו וכ"ה אות באבן זו. וכך היו כותבין: [ציור]. והאבן שכתוב בה ראובן על כתיפו הימנית. והאבן שכתוב בה שמעון על כתיפו השמאלית. ועושה בכל כתף שתי טבעות אחת מלמעלה בראש הכתף ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה והם הנקראים שרשרות.

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חושן בטבעות של מעלה בכתפות האפוד. ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החושן בשתי הטבעות של מעלה מחשב האפוד. ומורידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החושן העליונות כדי שידבקו זה בזה (שמות כח כח) 'ולא יזח החושן מעל האפוד'. וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה.

ג. המעיל והפעמונים והרמונים שבשולי המעיל (שמות כח לא–לה): וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה לוֹ לֹא יִקָּרֵעַ: וְעָשִׂיתָ עַל שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב: וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת:

רש"י: **את מעיל האפוד.** שהאפוד נתון עליו לחגורה: **כליל תכלת.** כלו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: **והיה פי ראשו.** פי המעיל שבגבהו הוא פתיחת בית הצואר: **בתוכו.** כתרגומו כפיל לגויה, כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא במחט: **כפי תחרא.** למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכן: **לא יקרע.** כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו,

❖ אוצר התמיד ❖

שזה ממנין לאוין שבתורה, וכן (שמות כח כח) 'ולא יזח החשן', וכן (שמות כה טו) 'לא יסורו ממנו', הנאמר בבדי הארון: **רמוני.** עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת: **ופעמוני זהב.** זגין עם ענבלין שבתוכם: **בתוכם סביב.** ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל: **פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון. אצלו: ולא ימות.** מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחיב מיתה, הא אם יכנס מחסר אחד מן הבגדים הללו חיב מיתה בידי שמים.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ט ג–ד): ג. המעיל כולו תכלת. וחוטיו כפולין שנים עשר ופיו ארוג בתחילת אריגתו. ואין לו בית יד. אלא נחלק לשתי כנפים מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים ואינו מחובר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל לוקה שנאמר (שמות כח לב) 'לא יקרע' והוא הדין לכל בגדי כהונה שהקורען דרך השחתה לוקה.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני כל מין משלשתן שזור שמונה לפי שנאמר בשוליו (שמות לט כד) 'משזר' נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים ובהם שנים ושבעים ענבולים הכל זהב ותולה בו ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד נקרא פעמון עד שיהיו שוליו משני צדדיו (שמות לט כו) 'פעמון ורמון פעמון ורמון'.

ד. בענין ברכת כהנים, בזוהר הקדוש (נשא קמה.): רעיא מהימנא. פְּקוּדָא דָּא לְבָרְכָא כַּהֲנָא יַת עַמָּא בְּכָל יוֹמָא, בְּזִקִיפוּ דְּאֶצְבְּעָן. וּלְבָרְכָא בִּרְכָתָא בְּכָל יוֹמָא, לְאִשְׁתַּכְחָא בִּרְכָאן עֵילָּא וְתַתָּא. דְּהָא אֶצְבְּעָאן קַיְימָן בְּרָזָא עִלָּאָה, חָמֵשׁ גּוֹ חָמֵשׁ. חָמֵשׁ דִּימִינָא, וְחָמֵשׁ דְּשְׂמָאלָא. חָמֵשׁ דִּימִינָא, אִינּוּן שְׁבָחָא יְתֵירָא עַל אִינּוּן דְּשְׂמָאלָא, בְּגִין, דְּהָא יְמִינָא אִית לֵיהּ שְׁבָחָא יְתֵירָא עַל שְׂמָאלָא. וְעַל דָּא בְּבִרְכָתָא דְּקָא בָרִיךְ כַּהֲנָא יַת עַמָּא, אִצְטְרִיךְ לְזַקְפָּא יְמִינָא עַל שְׂמָאלָא. וּלְעַיְינָא בְּעֵינָא טָבָא.

תרגום: מִצְוָה זוֹ לְבָרֵךְ הַכֹּהֵן אֶת הָעָם בְּכָל יוֹם בִּזְקִיפוּת הָאֶצְבָּעוֹת, וּלְבָרֵךְ בְּרָכָה בְּכָל יוֹם, לְהַמָּצֵא בְּרָכוֹת מַעְלָה וּמַטָּה. שֶׁהֲרֵי הָאֶצְבָּעוֹת עוֹמְדוֹת בְּסוֹד עֶלְיוֹן, חָמֵשׁ תּוֹךְ חָמֵשׁ. חָמֵשׁ שֶׁל הַיָּמִין וְחָמֵשׁ שֶׁל שְׂמֹאל. חָמֵשׁ שֶׁל הַיָּמִין הֵן שֶׁבַח יוֹתֵר עַל אוֹתָן שֶׁל שְׂמֹאל, מִשּׁוּם שֶׁיָּמִין זוֹ יֵשׁ לָהּ שֶׁבַח יָתֵר עַל שְׂמֹאל. וְעַל זֶה בַּבְּרָכָה שֶׁמְּבָרֵךְ הַכֹּהֵן אֶת הָעָם, צָרִיךְ לְזַקֵּף יָמִין עַל שְׂמֹאל וּלְעַיֵּן בְּעַיִן טוֹבָה.

❖ אוצר התמיד ❖

וְכַד פָּרִישׁ יְדוֹי כַּהֲנָא, שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא עַל אִינּוּן אֶצְבְּעָן, דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתַּכַּם עִמֵּיהּ דְּכַהֲנָא בְּאִינּוּן בִּרְכָאן. וְיִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכִין מִתְּרִין סִטְרִין מֵעֵילָּא וְתַתָּא. מֵעֵילָּא, שְׁכִינְתָּא דְּשַׁרְיָא עַל אִינּוּן אֶצְבְּעָן. וְכַהֲנָא דְּקָא מְבָרֵךְ.

תרגום: וּכְשֶׁפּוֹרֵשׂ הַכֹּהֵן אֶת יָדָיו, הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל אוֹתָן הָאֶצְבָּעוֹת, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִסְכִּים עִם הַכֹּהֵן בְּאוֹתָן בְּרָכוֹת. וְיִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכִים מִשְּׁנֵי צְדָדִים מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה. מִלְמַעְלָה, הַשְּׁכִינָה שֶׁשּׁוֹרָה עַל אוֹתָן אֶצְבָּעוֹת. וְהַכֹּהֵן שֶׁמְּבָרֵךְ.

תָּא חֲזֵי, מִלִּין דְּקָא עַבְדֵי, מִתְעָרִין מִלִּין לְעֵילָּא. כְּגַוְונָא דָּא בְּפִרִישׁוּ דְּאֶצְבְּעָן דְּכַהֲנָא לְתַתָּא, אִתְעָרַת שְׁכִינְתָּא לְמֵיתֵי וּלְשַׁרְיָא עֲלָן. וְכֵן כַּמָּה מִלִּין אִינּוּן בְּעָלְמָא, דְּמִתְעָרִין מִלִּין לְעֵילָּא. דְּהָא בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, אִתְעַר חֵילָא אַחֲרָא לְעֵילָּא. וְהָא אוֹקִימְנָא בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי. וְהַיְינוּ טַעֲמָא דִּלּוּלָב, וְהַיְינוּ טַעֲמָא דְּשׁוֹפָר. וּכְמָה אִינּוּן בְּהַאי גַּוְונָא עֲשַׂר אֶצְבָּעָן, מִתְעָרֵי שְׁכִינְתָּא לְשַׁרְיָא עָלַיְיהוּ. מִתְעָרֵי עֲשַׂר דַּרְגִּין אַחֲרָנִין לְעֵילָּא לְאַנְהָרָא, וְכֹלָּא בְּשַׁעֲתָא חֲדָא.

תרגום: בֹּא רְאֵה, דְּבָרִים שֶׁעוֹשִׂים, מְעוֹרְרִים דְּבָרִים לְמַעְלָה. כְּמוֹ זֶה בִּפְרִישַׁת אֶצְבְּעוֹת הַכֹּהֵן לְמַטָּה, מִתְעוֹרֶרֶת הַשְּׁכִינָה לָבֹא וְלִשְׁרוֹת עָלֵינוּ. וְכֵן כַּמָּה דְּבָרִים הֵם בָּעוֹלָם שֶׁמְּעוֹרְרִים דְּבָרִים לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְּמַטָּה מִתְעוֹרֵר כֹּחַ אַחֵר לְמַעְלָה, וְזֶה בֵּאַרְנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְהַיְינוּ טַעַם הַלּוּלָב וְהַיְינוּ טַעַם הַשּׁוֹפָר. וּכְמוֹ הֵם בָּגָון זֶה עֶשֶׂר אֶצְבָּעוֹת מְעוֹרְרוֹת הַשְּׁכִינָה לִשְׁרוֹת עֲלֵיהֶן. מִתְעוֹרְרוֹת עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אֲחֵרוֹת לְהָאִיר, וְהַכֹּל בְּשָׁעָה אַחַת.

וְעַל דָּא, אָסִיר לֵיהּ לְבַר נָשׁ לְזַקְפָּא אֶצְבְּעָן בִּזְקִיפוּ לְמַגָּנָא, אֶלָּא בִּצְלוֹתָא, וּבְבִרְכָאן, וּבִשְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְהָא אוֹקִימְנָא, דְּאִינּוּן אַתְעָרוּ דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא, וְרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. זְקִיפוּ דְּאֶצְבְּעָאן, מְמַנָּן בְּהַהוּא זְקִיפוּ דִּלְהוֹן, עֲשָׂרָה שַׁלִּיטִין, כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ. וְכַהֲנָא בָּעֵי לְבָרְכָא בְּעֵינָא טָבָא, בְּאִסְתַּכְּמוּתָא דִּשְׁכִינְתָּא, כְּמָה דְּאִתְמַר.

תרגום: וְעַל כֵּךְ אָסוּר לְבֶן אָדָם לִזְקֹף אֶצְבָּעוֹת בִּזְקִיפוּת לְחִנָּם, אֶלָּא בַּתְּפִלָּה וּבִבְרָכוֹת וּבַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וַהֲרֵי בֵּאַרְנוּ, שֶׁהֵם הַמְעוֹרְרִים אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְסוֹד הָאֱמוּנָה. זְקִיפוּת הָאֶצְבָּעוֹת, מְמֻנִּים בְּאוֹתָהּ זְקִיפוּת שֶׁלָּהֶן עֲשָׂרָה שַׁלִּיטִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְהַכֹּהֵן צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּעַיִן טוֹבָה בְּהַסְכָּמַת הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

בְּהַהִיא שַׁעֲתָא דִּבְרִכְתָּא דָּא נָפְקָא מִפּוּמֵיהּ דְּכַהֲנָא, אִינּוּן שִׁתִּין אַתְוָון, נָפְקִין וְטָסִין בִּרְקִיעָא, וּמְמַנָּן שִׁתִּין רַבְרְבִין, עַל כָּל אָת וְאָת. וְכַלְּהוּ אוֹדָן עַל כָּל אִלֵּין בִּרְכָאן. מַאי טַעֲמָא שִׁתִּין אַתְוָון בִּבְרָכָן אִלֵּין. בְּגִין דְּיִשְׂרָאֵל שִׁתִּין רִבּוֹא אִינּוּן, וְרָזָא דְּשִׁתִּין רִבּוֹא קַיְימִין בְּעָלְמָא, וְכָל חַד וְחַד אִיהוּ חַד רִבּוֹא.

❖ אוצר התמיד ❖

תרגום: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁבֵּרְכָה זוֹ יוֹצֵאת מִפִּי הַכֹּהֵן, אוֹתָן שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת יוֹצְאוֹת וְטָסוֹת בָּרָקִיעַ, וּמְמַנִּים שִׁשִּׁים גְּדוֹלִים עַל כָּל אוֹת וְאוֹת, וְכֻלָּם מוֹדִים עַל כָּל הַבְּרָכוֹת הַלָּלוּ. מָה הַטַּעַם שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת בַּבְּרָכוֹת הַלָּלוּ. מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא, וְסוֹד שִׁשִּׁים רִבּוֹא עוֹמְדִים בָּעוֹלָם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הוּא רִבּוֹא אֶחָד.

שְׁמָא קַדִּישָׁא דְּנָפְקָא מֵהַאי, סַלְקָא לְעֵילָּא, עַד הַהוּא כַּרְסְיָיא דִּלְעֵילָּא. וְכֹלָּא שְׁכִינְתָּא עִלָּאָה, וּשְׁכִינְתָּא דִּלְתַתָּא, אוֹדָן בְּכֹהֲנָא בִּאִינּוּן בִּרְכָאן, וְכָל אִינּוּן שִׁתִּין מְמָנָן. וְעַל דָּא כְּתִיב, וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֵכֵם. וּכְדֵין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְבָרֵךְ לוֹן לְיִשְׂרָאֵל.

תרגום: הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁיּוֹצֵא מִזֶּה עוֹלֶה לְמַעְלָה עַד אוֹתוֹ הַכִּסֵּא שֶׁלְּמַעְלָה. וְהַכֹּל שְׁכִינָה עֶלְיוֹנָה וּשְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, מוֹדִים לַכֹּהֵן בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת וְעַל אוֹתָם שִׁשִּׁים מְמֻנִּים. וְעַל זֶה כָּתוּב, וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֵכֵם. וְאָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל.

ה. כל ברכה בבית המקדש אומרים בנוסח 'ברוך אתה ה' אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם'. והשומעים עונים אחר כך 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (תענית טז: רמב"ם הלכות תענית ד טו. ועוד).

וז"ל הגמרא בסוטה (מ:): ובמקדש ברכה אחת כו': וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש תנו רבנן מנין שאין עונין אמן במקדש שנא' (נחמיה ט ה) קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם, ומנין שעל כל ברכה וברכה תהלה שנאמר (נחמיה ט ה) [ויברכו שם כבודך] ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה. ע"כ.

ברש"י: **וכל כך למה.** שבמקדש אומר את שלשתן ברכה אחת: **שאין עונין אמן במקדש.** ואין כאן במה להפסיק: **קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם.** בספר עזרא כתיב שכל ברכה שהיו מברכין במקדש כך היו מברכין ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם למגן אברהם וכן למחיה המתים: **ויברכו שם כבודך.** ושאר העם יענו בשכמל"ו שהעם עונין להלל ולהודות.

ברמב"ם (הלכות ברכת כהנים יד ט–י): כיצד ברכת כהנים במקדש. הכהנים עולין לדוכן אחר שישלימו הכהנים עבודת תמיד של שחר. ומגביהין ידיהם למעלה על גבי ראשיהן ואצבעותיהן פשוטות. חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. ואחד מקרא אותן מלה מלה כדרך שעושין בגבולין עד שישלימו שלשה הפסוקים. ואין העם עונין אחר כל פסוק אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת. וכשישלימו כל העם עונים ברוך י"י אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם.

❖ אוצר התמיד ❖

ואומר את השם ככתבו והוא השם הנהגה מיו"ד ה"א וא"ו ה"א. וזה הוא השם המפורש האמור בכל מקום. ובמדינה אומרים אותו בכינויו והוא באלף דל"ת. שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד. ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש אפילו במקדש כדי שלא ילמוד אותו אדם שאינו חשוב ושאינו הגון. ולא היו חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההגונים אלא פעם אחת לשבע שנים. כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא. ע"כ.

וז"ל הגמרא בתענית (טז.): במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר (נחמיה ט ה) קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול על כל ברכות כולן לא תהא אלא תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה תן לו תהלה ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר להם תקעו הכהנים בני אהרן תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך ה' אלהי ישראל זוכר הנשכחות והם עונים אחריו בשכמל"ו וחזן הכנסת אומר להם הריעו הכהנים בני אהרן הריעו וכו' וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שגומר את כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית ואית דאמרי כדתניא אומר לפניהן עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואותן שש היכן אומרן בין גואל לרופא חולי ומאריך בגאולה והן עונין אחריו אמן על כל ברכה וברכה וכך היו נוהגין בגבולין אבל במקדש היו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל ולא היו עונין אחריו אמן וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: תנו רבנן על הראשונות הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר תקעו כהנים תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (והן תוקעין ומריעין ותוקעין) ועל השניה הוא אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר הריעו בני אהרן הריעו ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה והם מריעין ותוקעין ומריעין וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור את הברכות כולן וכך הנהיג ר' חלפתא בצפורי ור' חנניה

❖ אוצר התמיד ❖

בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית.

וז"ל רש"י (שם): בד"א. דהן עונין אחריו אמן בגבולין: אבל במקדש. אומר אותו הזקן לאחר הפרשיות מי שענה את אברהם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא"י אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונים אחריו בשכמל"ו וכן בכל ברכות שבמקדש: לפי שאין עונין אמן במקדש. כדיליף לקמן מקרא: מניין שאין עונין אמן במקדש. דכתיב בתפלת עזרא בבית שני קומו וברכו את ה' אלהיכם והיינו ברוך ה' אלהי ישראל כו': ויברכו שם כבודך. היינו שעונין אחריו בשכמל"ו כך הוא הפסוק ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה: ה"ג יכול על כל הברכות כולן תהלה אחת ת"ל על כל ברכה על כל ברכה תן לו תהלה: חזן הכנסת. לא אותו זקן ניהו וחוזר חזן הכנסת ואומר להן מי שענה כו' אע"פ שאמרו אותו זקן: כשמריעין. תחלה הוא אומר להן הריעו בני אהרן וכשתוקעין תחלה הוא אומר להן תקעו בני אהרן כו': וכך הנהיג. כל מנהג זה רבי חלפתא בצפורי: לא היו נוהגין כך. שיהו עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אלא עונין אמן בגבולין: ואית דאמרי כדתני' כו'. כלומר ואיכא דמתני הכי: וכן הנהיג. מנהג זה אמקדש קאי.

וז"ל הרמב"ם (הלכות תענית ד טו–יז): כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו. וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין. וכן בברכה השנייה לזו שהיא ראשונה מן השש שמוסיף חותם בה ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. והן עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר להן הריעו בני אהרן הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקעין ומריעין. וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות. ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין. ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו.

❖ אוצר התמיד ❖

ו. בכל יום בברכת כהנים בבית המקדש, אומרים הכהנים את השם הנכבד והנורא ככתבו. ביום הכיפורים אומר הכהן גדול בבית המקדש את השם הנכבד והנורא ככתבו (רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים ב ו).

בענין השם המפורש שאומר הכהן גדול ביום הכיפורים, נעתיק מספר הקדוש 'ברית מנוחה'. ולפני כן נעתיק מה שאמר האריז"ל על הספה"ק הזה (הקדמה לשער ההקדמות) וז"ל: וספר הנקרא ברית מנוחה הוא אמיתי וחברו חכם גדול בתורה ובחכמה ונאמן רוח וכיסה את דבריו בעומק ונעשה עפ"י נשמת צדיק א' קדמון שנגלה אליו אליהו ז"ל ולמדו. ע"כ.

וז"ל הספה"ק ברית מנוחה (ניקוד השביעי): לכן הבן בזה הניקוד ותראה חכמה מפוארה עד מאוד, כי דע לך שהשם שהיה זוכר הכהן גדול ביה"כ כולו היה נקוד בתנועות קטנות כמו שתראה עכשיו, היה זוכר את השם בנחת עד מאוד, וכאשר היה מנענע אות ראשונה היה מנענע אותה בגבורה והיה מוליך ומביא למזרח ולצפון ולדרום ולמערב (נ"א דרך שתי וערב) נענוע חזק מאוד אין חקר, וכאשר היה זוכר אות הב' היה מקרב כל המאורות אשה אל אחותה בגבורה גדולה מאוד, וכאשר היה זוכר אות הג' היה זוכר אותו במרוצה כדי שלא תתגבר מדת הגבורה וישחית העולם, וכאשר היה זוכר אות הד' היה זוכר אותה במרוצה כדי שלא תתגבר המנוחה וגם לא יהיה גבורה יתירה בעולם כדי שלא יצא העולם ממנהגו. ואני אפרש הניקוד שהיה זוכר כהן גדול ביום הכפורים ואל תמסרהו לכל אדם כי הוא עיקר גדול והוא ניקוד הז' ובו תראה חכמה לאין סוף ויחוד שלם כי כולו הוא בתנועות קטנות כמו שתראה, וכאשר הכהן היה זוכר את השם היה הלוי מביאו בשירותיו לפי הנענוע שלו, וכאשר הלוי היה מביאו בדרך הזאת היתה התפלה מקובלת מיד ונשמעה לפי גודל הפעולה הגדולה והממשלה של שם זה. ועתה היה מעיין ותראה החכמה גדולה מאוד כי האמת לשעה שכהן גדול היה בא להיכל קודש הקדשים והקטורת בידו והוא לבוש בגדים טהורים והמצנפת בראש והאבנט במתניו וצורתו כצורת הכהן שלמעלה נקרא שמו מיכאל וזוהר פניו כחשמל והבל פיו כשרפים ולשונו כחרב חדה והיה נכנס להיכל, וכאשר היה רואה את הארון שהענן מכסה עליו היה אומר רבון כל העולמים סלח לנו את חטאתי ואת חטאת אנשי ביתי ואת חטאת בני ישראל, ואחר זה היה שומע דבור שהיה אומר פלוני בני ברכני (עי' ברכות ז.) באותה שעה היה יודע הכהן שהיתה שעת רצון ואז היה מנענע את בגדיו והיה קולן של פעמונים נשמעין חוצה והיו ישראל יודעין שהגיע עת רצון והיה אז הכהן זוכר את השם ככתבו יהו"ה עם ניקודו והיה מכוין בו בנחת ובהשקט והיו רועשים סיפי ההיכל, והיה ההיכל מתמלא זוהר עליון והכהן בתוך הזוהר פותח ואומר רבון כל העולמים יהי רצון מלפניך שתהא שנה זו שנת ברכה והצלחה וכו', והכהנים העומדים סביבות החצר כאשר היו שומעין את השם היו נופלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו, והיה הכ"ג מתחנן

❖ אוצר התמיד ❖

לפני אדוניו בזוכרו את השם היה מעלה את היו"ד למעלה והיה מתפשט אותה בגבורה ובקול רנה, וכן לכל האותיות כאשר אמרתי. ומה היה נכבד כ"ג בצאתו בשלום מן הקודש כי זיו השכינה כדמיון עטרה היה בראשו של כ"ג עד הגיעו לביתו, וכראות העם את הזיו הנורא על ראשו של הכ"ג היו עומדים באימה וביראה כורעים ומשתחוים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו, והכהן כשהיה יוצא לא היה חוזר אחוריו לארון פן יהיה נענש מיד אלא היה יוצא אור אחד מבית קדש הקדשים מבין בדי ארון כדמיון ברק והיה מחבק לכהן והיה מוציאו לפי שעה כדי שלא יחזור אחוריו לארון ששם השכינה, ומי היה יכול לדבר החכמה שהיה משיג בעת ראותו השכינה ובהשיגו השגה אין קץ ואין דמיון לחכמה הגדולה שהיה משיג ששם היה רואה את השרשים שמהן נשתרגו כל המדות הן סודות מוסדות עולם והבניינים הגדולים, והיה רואה הרכבת השרשים כיצד נרכבו בשורש אחד הוא שורש אילן החיים, והיה רואה עץ החיים והיה רואה הענפים והיה רואה כיסוי הענפים כמה הם מכסים השורש, והיה רואה פרי הענפים אבל לא היה אוכל ולא היה יודע איזה פרי מתוק ואיזה פרי מר, והיה משיג ג' מאורות האלו בהרכבתם אלו עם אלו כמו שאמרתי למעלה, ובצאתו בשלום מן הקודש היה מוסר חכמתו לבנו אם היה ראוי להיות כ"ג או לכהן אחר אם יהיה ראוי כמו כן להיות כ"ג שכאשר יכנס לקדש הקדשים שיהיה בקי בידיעת המאורות ושלא יכשל בו וכל ישראל עמו. וכן היו עושים הכהנים בקדש הקדשים היה חקוק השם באותיותיו ובניקודו בשער הארון, וכאשר היה רואה הכהן ששער הארון היה מלא זוהר לבן היה שמח מאד, ואם היה רואה אדום לא היה סימן טוב לישראל ולא לכהן, וכראות הכהן האדום הזה היה מתאמץ ואומר רבון העולמים שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך, והיה אומר ומרבה בקשות ותחנונים לפני הקב"ה, והיתה קו אחת נקשרת במעיל הכהן של משי לבן והיתה אותו הקו נקשרת החוצה כמו כן בעזרה והיה כ"ג מנענע הקו והיה רומז שיצעקו בני ישראל אל ה' וישובו אליו בכל לבבם, וכראות הכהנים והעם שהכהן מנענע הקו היו צועקים מיד בנפש מרה ושואלים רחמים מלפני הקב"ה ומיד האדום חוזר ללבן והכ"ג מנענע הפעמונים מרוב השמחה, והנה אמרתי לך קצת חוקות המקדש כשהיה הכהן נכנס אל קדש הקדשים. ע"כ.

בהקדמת הספה"ק ברית מנוחה כתוב וז"ל: צריך כל איש לנהוג עצמו שישמש בזה השם (נ"א הספר) ביראת חטא ובענוה, הראשונה אהבה, השנייה פעולות החמדה, השלישית היראה, ואשרי אדם שחננו בוראו שכל ודעה להבין סוד השם הגדול הזה שכל החכמים אנשי השם אשר האירו תורתינו שמשו בו בזה השם הגדול, והיו מוסרין אותו זה לזה חדר בחדר בסוד גדול ובכוונה שלימה פה אל פה, ואלה שמות ראשי הדורות שבשם הזה היו משתמשין וכאשר תראה גדולת האנשים ההם וכיצד היו פועלים בכובד ראש לדברים הצריכים. הראשון שמש בו אדם ימים רבים לדעת חכמה ושכל, ומסרו לשת. ושת עשה עליו ספרים לאין חקר

❖ אוצר התמיד ❖

לרוב חכמתו וסדר כל סדורי המרכבה על תבונת השם הזה. ושת מסרו לאנוש, ויצא מן הדרך והטעה את בני דורו. ומשם החלו אנשי דור המבול לצאת מן הדרך ולהתפשט בזנות מפני שהיו רואים הרכבת הכוחות ברוב התאוה, ואומרים כך כמו שאלו מתאוים להרכיב אלו באלו כך נעשה אנחנו. ואנוש מסרו לירד ונתחכם בו מאד. וירד מסרו למתושלח, וחנוך אביו של מתושלח לא רצה למוסרו לו מפני שהיה מתיירא שיוציאוהו לכף חובה. ומתושלח מסרו ללמך ולמך לנח. ונח לשם בנו, ושם קבע עליו מדרשות והוציא החכמה לאורה והחזיר רבים לאמונה הטובה ומלך בכל נשיאי הארץ וכל נשיאי העמים היו מגישים (נ"א מביטים) אל שולחנו. ושם מסרו לעבר בנו. ועבר מסרו לאברהם ואברהם הוסיף בו חכמה ודעה ומסרו לבנו ליצחק ויצחק מסרו ליעקב. ויעקב מסרו לבניו, וללוי העיקר נתן, ולוי מסרו לעמרם ועמרם מסרו למשה ומשה עלה בו למעלה שעלה לחכמה נפלאה מאד. ומשה מסרו לאהרן ואהרן לנדב ואביהוא בניו והעמיקו לידע הדבר ונענשו כמו שמורה בתורה. ונשארה הקבלה ביד פנחס וזה העמיק לדעת מכל אשר היו לפניו. ופנחס מסרו ליהושע ואע"פ שיהושע למד ממשה מזה לקח הסוד הגדול הזה. ויהושע מסרו לכלב. וכלב מסרו לעתניאל בן אחיו והוא נתגבר מאד וזהו שכתוב וילכדה עתניאל בן קנז. ועתניאל מסרו לאהוד. ואהוד לבניו וכולם נענשו. ומסרו למכיר בן יאיר ומכיר לעלי. ועלי לשמואל, ושמואל העמיק בו לדעת למעלה כמו משה מדה במדה וסדר כמה משמרות. ושמואל מסרו לשאול, ולא ידע לפעול בו ונענש. ושאול מסרו לדוד ודוד לכלאב בנו. וכלאב לשלמה אחיו, ובו נתחכם יותר מכל אשר היו לפניו שנאמר ויחכם מכל האדם. ושלמה מסרו לבניהו, ובניהו גנזו בבית גנזיו בגנזי בית המקדש ובאו מלכי יהודה החכמים והוציאוהו משם. ויש אומרים ששלמה מסרו לעמוס ועמוס לישעיהו וישעיהו לצפניה וצפניה לירמיה וירמיה לברוך וברוך לעזרא ובית דינו, ועזרא ובית דינו היו חכמים ונבונים כמניין ק"ך צדיקים ראשי בני ישראל עומדים בפרץ. ועזרא ובית דינו מסרוהו לשמעיה ואבטליון, אלו היה בני סנחריב מלך אשור אשר באו לחסות תחת כנפי השכינה וכשראו חכמים שהיו ראויים לשם זה מסרוהו להם. ושמעיה ואבטליון מסרוהו להלל ושמאי, והלל זה היה נעריה מבני דוד מזרע המלוכה שנמצא בדברי הימים (א' ג כג). והלל ושמאי מסרוהו ליונתן בן עוזיאל ולרבי יוחנן בן זכאי, ולא (נ"א ואלו) ירדו לעומקם כפי השגתם. ואלו מסרוהו לר' אליעזר הגדול ורבי אליעזר הגדול מסרוהו לר' עקיבא ור' עקיבא לר' יהודה הנשיא עד שבא ליד רבי שמעון. ומימות רבי שמעון עמד צפון וסתום זולתי חכמים אחרים שהשיגו בו מעט והכירו כפי שכלם כגון הגאונים ז"ל שהעמיקו לדעת בסודות הקב"ה כפי חכמת הזמן וכפי חכמת הדור. וכאשר עלה במחשבה לפני הקב"ה לברוא העולם הזה בזה השם נטה קו והעמיד הר המוריה על מדותיו ההר חמד אלהים לשבתו והעמיד השלחן לצפון אשר בה כל מיני מאכל וברא גלגלים משבחים שמו וברא מלאכים עושים רצונו, ובזה השם העמיד העולם על מעמדו ותלו ובנו ההיכל למושב בחלונות האורה מאירין אותו אין קץ ואין

❖ אוצר התמיד ❖

תכלית, ומזה השם נשרשו עמודי השכל וכותלי החכמה וחלונות האורה ומזה השם נתמלא ההיכל זוהר מאיר, הוא אלהינו ואנחנו עבדיו ואין מי שיקרב אליו לראות גאון תפארתו זולתי שלשה שסימנם זה שמ"י לעלם והם שמועיא"ל (נ"א שמעוא"ל בלא יו"ד וכן בכל הספר הם כך שני הפוכים אע"פ שלא נכתב וזה הראשון סימן לכולם) מטטרו"ן יהוא"ל. שלשה מלאכים הללו מגלים סודות השם הזה לנבראים כדי להודיע הודו וגאון מעוזו. והוא שורש תורתינו עיקר אמונתינו מקום המנוחה מודיע בראשונה יחוד הקב"ה ובריתו עם ישראל ומודיע ממשלתו עם ישראל ובריתו עמהם ונקרא שמו ע"ש סוד חכמתו ספר ברית המנוחה אשרי אדם עוז לו בו לידע מסלותיו ומהלכיו הליכות אלי מלכי בקדש ונפלאותיו. וע"כ דברתי (נ"א זכרתי החכמים אשר שמשו בו). ע"כ.

עוד כתוב וז"ל (ניקוד החמישי): ובהתגברם לעלות א' מימינו וא' משמאלו נשמעה שירתם משני כנפים האלו מהמזרח ועד המערב כמ"ש, מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק וגו' (ישעיה כד טז), וזו היא השירה כאשר היא יוצאה מבין הכנפים מגעת עד מקום אור המציאות הנעלם אשר הוא סבת הסבות, ובהגיעה שם נתאמצה יותר והתחילה לחזור חלילה אל הט"ו מעלות השיר, וכן היה במקדש היה הלוי עולה במדריגה ראשונה והיה מרנן מכוין רנת הגלגל הראשון לנקודים ידועים, וכאשר היו שומעין צבא גלגל ראשון שירתם היו מחרידים (נ"א מתחרדים) מאד מאד, והיה הכהן מקטיר קטורת בהיכל והיה הלוי עולה במדריגה השנייה והיה מרנן ברנת גלגל שני, וכן עד גלגל העשירי, כשהיה הלוי במדריגה העשירית היה עולה מעלה מעלה, והיה זוכר את השם באותיותיו ובניקודו זה שאני אומר עכשיו, והשיר שהיה מרנן הלוי כשהיה עומד בראש המעלות היה מזכיר את השם אהי"ה בנענועו (נ"א בתנועת נורא), ואם הקרבן היה של איש רשע והיה דומה לצדיק והיה עושה חטאתיו בסתר ולא היה מביא קרבן על אלו החטאות אז העשן לא היה עולה כי אם בעקלקלות והיה אומר הכהן ללוי הרף ידך מן השיר. וזה המאור המביט למעלה מי יוכל לדבר גבורתו וזיוו והדרו והוא למקומות ידועים עולה אין (נ"א מן) מקום למקום וכו'.

ז. בספה"ק נהר שלום (דף מז.) כתוב וז"ל: ז"ל מהרח"ו זלה"ה. גם מצאתי בכ"י מורי זלה"ה. וכו'. שם י"ב הוא זה מגולגל ומצורף ומנוקד ומוטעם בנשימותיו השלש בכתיבה מרובעת יָהּ יָהּ וְהַ וְהַ וָהּ יָהּ בשכמל"ו עכ"מ.

ובמקום אחר מצאתי וז"ל שם ב"ן י"ב כו' ואין מוסרין אותו דע כי שם ב"ן י"ב הוא שם זה **יאאההדוינההי** שהם י"ב אותיות, והנקודות הוא שהצניעום מפני הפריצים שלא ישתמשו בו.

❖ אוצר התמיד ❖

וכשהוא צדיק שם אהי"ה מסייעו במחשבתו, ושם הוי"ה בדיבורו, ושם אדנ"י במעשיהו. עכ"מ.

ח. ענין אברי התמיד וסדר חלוקתם והפשט ונתוח, ביאר רבינו הרמ"א בספרו תורת העולה, ונעתיק משם (חלק ג פרקים יח, כ–כא, כג–כו, כח–כט), וז"ל (חלק ג פרק שמונה עשר): הנה לא אוסיף ביאור בזה הפרק, על מה שביארתי למעלה מענין העבודות, רק אציע לך סדר התמיד כדי שיהא נקל על מעיין לעמוד על סודותיו, בראותו תחלה העבודה מסודרת, כאשר היתה בבית אלהינו אשר יבנה בימינו, ואחר כך אם ירצה להתבונן בטעמיה, יראה אחר כל דבר במקומו שנתבאר שם ענין ההוא. ובהיות כי הרב הגדול הכולל כל החכמות הרמב"ם ז"ל כתב הסדר מבואר בלשון נקל על כל מעיין, אעתיק לשונו הנה כאשר כתב שם פרק ששה מהלכות תמידין ומוספין. וכבר נתבאר מפרק י' עד פרק ט"ו טעם סדר זה מענין המערכה שסדר אביי משמיה דאבא שאול, גם כתבתי שם טעם הסדר אליבא דהלכתא עיין שם, ולקמן פ"כ יתבאר מעשה העולה וסדר ניתוחו אשר היה התמיד כמעשהו, ומאלו הפרקים המתבונן בהן ישיג ויעמוד על כל טעם סדר התמיד, ויהיו לרצון כאלו עמד על מעמדו, וכאלו הקריב התמיד בזמנו, וכמו שכתבתי בהקדמת חלק ראשון.

וזה לשון הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין פרק ו הלכה א), סדר עבודות התמידים בכל יום כך הוא, סמוך לעלות השחר יבא הממונה על הפייסות, ויקיש על העזרה ופותחין לו, ומבלישין את כל העזרה, ומעמידין עושי חביתין לעשות חביתין, וכל הכהנים ששם כבר טבלו קודם שיבוא הממונה, ולבשו בגדי כהונה ויבאו ויעמדו בלשכת הגזית, ויפייסו פיוס ראשון ושני, ויזכה כל אחד במלאכתו כמו שבארנו, ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן ותורם על הסדר שאמרנו, ואחר כך מסדר מערכה גדולה, ואחר כך מסדר מערכה שניה, אחר כך מעלה שני גזרי עצים, ומניחן על המערכה הגדולה להרבות האש, ואחר כך נכנסים ללשכת הכלים ומוציאין כל כלי השרת הצריכין להן כל היום ומשקין את התמיד מים, ומי שזכה בשחיטתו מושכו לבית המטבחיים, והולכין אחריו הכהנים שזכו להעלות האברים, ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול, ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד, ואחר כך נכנסים להיכל שני הכהנים, אחד שזכה בדשון המזבח הפנימי והשני שזכה בדשון המנורה.

(הלכה ב) והמדשן את המזבח מדשן בשעה שהשוחט שוחט את התמיד, ואחר כך זורק את הדם זה שקבלו ואחר שזורקין את הדם מטיב זה שבהיכל חמשה נרות, ויוצאין שניהם מן ההיכל, ואלו שבבית המטבחיים מפשיטים ומנתחין, וכל אחד ואחד מעלה אבר שזכה בו לכבש, ונותנין האברים מחצי כבש ולמטה במערבו, ושל מוספין היו נותנין אותן מחצי

❖ אוצר התמיד ❖

הכבש ולמטה במזרחו, ושל ראשי חדשים נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן במקום הלוך רגלי הכהנים, כדי לפרסמו שהוא ראש חדש, ומולחים שם את האברים, ובוזקין מלח על גבי הכבש אפילו בשבת, כדי שלא יחליק ויפלו הכהנים שם בעת הליכתן בעצים למערכה, ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהם ובין הכבש, הואיל ואין הליכה זאת עבודה אין חוששין.

(הלכה ד) ואחר שמעלין האברים לכבש מתכנסין כולן ללשכת הגזית, והממונה אומר להם ברכו ברכה אחת, והן פותחין וקורין ברכת אהבת עולם, ועשרת הדברות, וקריאת שמע, ואמת ויציב, ורצה, ושים שלום, ובשבת מוסיפין ברכה אחת, והיא, שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר הנכנס, מי ששוכן בבית זה ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות. ואחר כך מפייסין פיוס שלישי ורביעי וזוכה בקטורת מי שזוכה ונכנס ומקטיר, ואחר כך נכנס זה שזכה בדשון המנורה ומטיב שני הנרות, ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה ועומד על מעלת האולם הוא ואחיו הכהנים.

(הלכה ה) כשיגיע בין האולם והמזבח נטל אחד מהן המגריפה וזרקה בין האולם והמזבח והיה לה קול גדול. ושלשה דברים היו משמשין בה, השומע קולה היה יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות ובן לוי השומע את קולה היה יודע שאחיו הכהנים נכנסין לדבר שיר והוא רץ ובא, וראש המעמד כשהיה שומע קולה היה מעמיד את הטמאים על שער המזרח מפני החשד שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. ואחר כך מעלה זה שזכה באברים את האברים מן הכבש למזבח, ואחר כך מתחילין אלו שעל מעלת האולם ומברכין ברכת הכהנים ברכה אחת בשם המפורש, ואחר כך מעלין סולת הנסכים, ואחר הסולת מקטיר החביתין, ואחר כך מעלין את היין לניסוך, ובשעת הניסוך אומרים הלוים השיר ומכין המשוררים במיני ניגון שבמקדש ותוקעין תשע תקיעות על פרקי השיר.

(הלכה ו) כשהיו נותנין היין למנסך היו שני כהנים עומדים על שולחן החלבים, שני חצוצרות בידן והסגן עומד על קרן המזבח והסודרין בידו, תקעו והריעו ותקעו ובאו ועמדו אצל זה הממונה על הצלצל, אחד מימינו ואחר משמאלו.

(הלכה ז) שהה המנסך לנסך מניף הסגן בסודרין, הקיש זה בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות, ודברו הלוים בשיר, הגיעו לפרק תקעו והשתחוו כל העם בעזרה, על כל פרק תקיעה, ועל כל תקיעה השתחויה, וכל התקיעות שעל התמיד תשע כמו שביארנו, עד כאן לשון הרמב"ם.

ועוד כתב שם מענין השירה שהיו אומרים בכל יום, ואינו מענין מאמרינו, ואף כי הוא ידוע לכל שאנו אומרים אותו בסוף פטום הקטורת. ולכן לא כתבתיהו.

❖ אוצר התמיד ❖

וסדר שהיו עושין בכל יום בבקר כך עושין בין הערבים, חוץ מהרמת הדשן ממזבח החצון וסדר המערכות והפייסות, שאין עושין דברים אלו אלא בכל יום בשחר בלבד.

ומעתה, כל הרוצה להקריב את קרבן יי' במועדו יעיין בפרק זה בסדר הקרבת התמיד בכל יום, ויעיין אחר כך בטעם כל דבר ודבר, במה שעבר ובמה שיבא, ויהיה מחשבתו וכוונתו עולה לרצון לפני יי' תמיד, ויעמוד לו במקום קרבן, מאחר שבעונותינו אי אפשר להקריב קרבן בפועל, נשלם בזה פרים שפתותינו.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק עשרים:

במעשה העולה אשר התמיד כמעשהו. גרסינן במשנה פ"ב דיומא (כה.), הפייס השני, מי שוחט, מי זורק, מי מדשן מזבח הפנימי, ומי מדשן את המנורה, ומי מעלה אברים לכבש הראש והרגל ושתי הידים העוקץ והרגל, והחזה והגרה ושתי הדפנות והקרביים והסולת והחביתין והיין. שלשה עשר כהנים זכו בו, ובגמרא (יומא כה:) איכא פלוגתא דתנאי כיצד היה קרב, אבל הלכה כסתם משנה, וכן פסק הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ד ו) והסמ"ג, ולכן לא אבאר אלא סדר זה וממנו תוכל להתבונן טעם שאר התנאים. וכסתם משנה זאת איכא משנה אחרת פרק שלישי דתמיד (דף ל.), ואמרו שם ריש פרק רביעי (ל:) שחט השוחט וקבל המקבל, בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחית צפונית, לקרן מערבית דרומית ונותן מערבית דרומית, שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי. לא היה שובר בו את הרגל אלא נוקבו מתוך ערקובו ותולה בו. היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה, הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו, חתך את הכרעיים נותנן למי שזכה בהן, מרק את ההפשט, קרע את הלב והוציא את דמו, חתך ידיה ונתנן למי שזכה בהן, עלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה ושתי בצים עמה, קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו. נטל את הפדר ונתנו על בית שחיטת הראש מלמעלה, נטל את הקרביים ונתן למי שזכה בהן להדיח, והכרס מדיחין אותה בבית המדיחין ומדיחין אותה כל צורכה, והקרביים מדיחין אותן שלש פעמים במעוטן על שולחנות של שיש שבין העמודים, נטל את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד, ואצבע הכבד מן הכבד, ולא היה מזיזה ממקומה. נוקב את החזה ונותנה למי שזכה בה, עלה לדופן הימנית, היה חותך ויורד עד השדרה ולא היה נוגע בשדרה עד שהגיע לבין שתי הצלעות הדקות, חתכה ונתנה למי שזכה בה, הקנה והלב והראיה תלויה בה, בא לגרה הניח בה שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן, וחתכה ונתנה למי שזכה בה, הקנה והלב והריאה תלויה. בא לו לדופן השמאלית, הניח בה שתי צלעות דקות מלמעלה ושתי צלעות דקות מלמטה וכך היה מניח בחברתה, נמצא מניח שתים שתים מלמעלה ושתים שתים מלמטה. חתכה ונתנה למי שזכה בה והשדרה עמה והטחול תלוי בה והיא היתה גדולה, אלא

❖ אוצר התמיד ❖

של ימין קורין גדולה שהכבד תלויה בה. בא לו לעוקץ, חתכה ונתנה למי שזכה בו האליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו, נטל את הרגל השמאלית חתכה ונתנה למי שזכה בה, נמצאו כולם עומדים בשורה והאברים בידם, הראשון בראש ורגל הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו, קרניו בין אצבעותיו, בית שחיטתו למעלה והפדר נתון עליה, הרגל של ימין בשמאלו ובית עורו לחוץ, השני בשתי ידים של ימין בימינו של שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ, השלישי בעוקץ ורגל העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו, הרגל של שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ, הרביעי בחזה ובגרה, החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיו בין שני אצבעותיו, החמישי בשני דפנות, של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורו לחוץ, הששי בקרבים הנותנים בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה, השביעי בסולת, השמיני בחביתין, התשיעי ביין. הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו, ומלחום, וירדו, ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע, עד כאן לשון המשנה בסדר התמיד.

כבר נתבאר ענין הקרבן וכוונתו בכלל שהיה מורה על הפסד העולם ועל ידי זה נעמוד על חדושו ולכן איני צריך להחזיר הדברים הנה, אלא להודיע על פי הכוונה הנמשכת טעם חלוק נתחיו כסדר, וטעם שהיו שלשה עשר כהנים עוסקין בו. וידוע כי ההקפדה על סדר נתוח הזה לא היה ללא דבר, כי מה יקר וגדולה ידענו מזה הנתוח ומסדר עמידת הכהנים אם לא שיש דברים בגו, ועל כן אני אומר כי גם סדר האברים מורה לנו מה שמורה עליו כלל הקרבן.

והנה כבר נתבאר לעיל פרק ראשון טעם אמרם (תמיד ל:) שלא היו כופתין הטלה בשעת שחיטה, וכי היו מורים בזה הענין על חדוש העולם על פי הדרך שכתבתי ח"ב פ"ג, כי כלל כוונת הקרבן היה מורה על חדושו, וזהו התכלית היוצא מכלל הקרבת הקרבן. גם נתבאר לעיל בפ' ט"ו כי אברי התמיד היו מורים על חלקי העולם שהם כדמות אברי התמיד, רק שזה עולם גדול וזה עולם קטן, והעבודה הראשונה היתה השחיטה, שהיא סוף הויית בעל חי ועמידתו על צורתו, והוא הפסדו הכולל שאינו עוד מה שהיה, דוגמת הפסד העולם בכללו, רצה לומר, הכח הקושר חלקי העולם זה בזה, וכמו שכתבתי פ' ט"ו ח"ב, ולכן, באו אחר כך נתוח אברי הקרבן שהיו מורים על הפסד החלקים אחר הפסד הכלל שהוא כח הקושר.

ודע, כי לדעתי ענין ההפסד יהיה כמו שהיה בריאות העולם, שבתחלה נבראו חלקי העולם כל אחד בעצמו כל ששת ימי בראשית, ובשביעי נשלם הוייתן והיה לאחד ונקשר כולו זה בזה, על מנהגו הטבעי שמתנהג בו אח"כ, והוא תכלית ועיקר הבריאה, ולזה נאמר (בראשית ב א) ויכלו וכו' ויכל אלהים ביום השביעי כמו שנתבאר כל זה בעקידה שער ד' פ'

❖ אוצר התמיד ❖

בראשית, וכבר ידוע מה שכתב הרב המורה ח"א פ' ע"א מהקשר חלקי עולם זה בזה, וכתב ח"ב פ"ב שמזה עמדו על אחדות השם יתעלה בהיות כי עולם אחד נברא מאל אחד, לכן כשיפסד העולם יפסד בתחלה הכלל, ואח"כ החלקים, כמו שהיה הענין בשעת הבריאה.

ונראה שלזה הטעם שבארנו מבריאת חלקי העולם והקשרותיהם זה בזה, עד שנעשה מהם עולם אחד, ושעל ידו אנו עומדים על מציאות השם יתעלה ואחדותו, לא נזכר שם בן ארבע בכל מעשה בראשית, עד אחר שנתיישב העולם על מנהגו וטבעו בסוף מעשה בראשית. ואמרו ז"ל (בראשית רבה יג ג) בטעם זה שמזכיר שם מלא על עולם מלא, רצה לומר, כי כל זמן שלא היה עולם מלא ונקשרו חלקיו זה בזה והיה לאחד, לא רצה להזכיר שם המפורש מורה על אחדות השם יתעלה, באשר כי אי אפשר לעמוד על זה, כל זמן שאין נראה עולם מלא והקשר חלקיו זה בזה, אמנם נזכר תמיד שם אלהים, בכל ששה ימי בראשית, שנברא כל חלק וחלק בפני עצמו, ונגלה בענין הבריאה כחות רבים חלוקים זה מזה, על כן הוזכר שם אלהים, שהוא גם כן בלשון רבים, להורות על כחותיו, כמו שביארו הראשונים ז"ל במלת אלהים. ובהיות כי חלקי העולם השפל הם רבים משונים זה מזה, ולכן נקרא עליהם שם אלהים, אמנם העולם העליון אין בו חלקים שונים, והם כולם שכליים עומדים בעצמן, נקרא עליהן השם יתעלה יי' צבאות, וכדי להודיע שהכל אחד, יקרא יי' הוא האלהים. וממה שנתבאר ידענו טעם היות הבריאה מיוחסת לשם אלהים, ונהג ענין זה עד סוף פרשת ויכלו שהוא תכלית יום השביעי שהיה נוהג מנהג זה. אמנם לאחר שגמר לספר ענין בריאת שבעה ימי בראשית, שהיה אז העולם מיושב ונקשר זה בזה, ונהג מנהגו הטבעי, מזכיר מכאן ואילך יי' אלהים, הזכיר שם יי' מצד שהיה אז העולם נקשר זה בזה, וראוי להזכיר עליו שם יי', אבל מאחר שמספר ענין מה שנתהווה בשעת הבריאה, מזכיר גם כן אלהים, אשר ראוי לקרא מצד ענין הבריאה שהיו הכחות חלוקות, וכאשר השלים הספור ההוא ואינו מספר רק בדברים שהם בטבע של עולם ומנהגו על השלמות, לא הזכיר רק מלת יי' לבד, כי אז היה העולם שלם, והיה ראוי להזכיר שם מלא על עולם מלא.

והנה ראה זה טעם נפלא, לדעתי יתבאר מתוכו למה נקראו המלאכים אלהים, גם הדיינים נקראו אלהים, וגם העבודות זרות שטעו בהן האומות מעולם נקרא אלהים אחרים, ולא מצינו שם בן ארבע אותיות כי אם בהשם יתעלה. להיות כי השם בן ארבע מורה על כח כללי הקושר כל כחות ביחד, והיה לאחד, והוא המהוה הכל, והוא המורה עליו שם של הויה שהוא שם של ארבע. אמנם שם אלהים, מורה על כחות פרטיות חלוקות זה מזה, לכן כל בעל כח הן רב הן מעט נקרא בשם אלהים, והוא מבואר למבין.

ואפשר שכוונו לזה באמרם כי שם אלהים מורה על מדת הדין, ויי' על מדת רחמים, כי כבר נתבאר מדבריו ח"ג פ"ד ענין אמרם מדות, כי כוונתם על הנהגת השם יתעלה את

❖ אוצר התמיד ❖

עולמו, ובהיות, כי שם אלהים מורה על שעת הבריאה, אשר כל מאמין בה ראוי לעבוד את יי' בכל כחו, כי מתוכה נגלה ענין אלהות, אם כן אם אחד חוטא ואינו משים ענין הבריאה אל לבו ראוי לעונש מצד הדין, אמנם הנהגת העולם על טבעו הפשוט, אשר מצדו טעו כל הפילוסופים ואמרו שהעולם קדמון, ואחר האמונה הרעה הזאת נמשכו לטעיות רבות יותר מגונות, עד שכפרו בהשגחה, ואלו עמדו על חדוש העולם לא היו טועים בזה, כמו שכתב הרב המורה (ח"ב פכ"ד) כי זהו יתד שהכל תלוי בו, כי אם יתקיים חדוש העולם יתבטל כל מה שהפילוסופים דברו סרה, מצד זה ראוי להנהיג הבריות ברחמים, מאחר שיש להם מקום קצת לטעות.

והוא כוונתם גם כן באמרם (בראשית רבה יב טו) בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין ראה שאינו מתקיים שתף עמו מדת הרחמים, וידוע כי אין מחשבות השם יתעלה כמחשבתינו, שיעלה דבר במחשבתו ויתבטל חלילה, אבל מחשבות השם יתעלה הוא רצונו, ורצונו הוא פעולתו, וזה שאמרו עלה במחשבה כן היה, שנברא עולם במדת הדין כל ששה ימי בראשית, שנקרא עליו שם אלהים, כל זמן שהיו החלקים קיימים, וראה שאין העולם מתקיים כך, שתף עמו מדת הרחמים והוא מלאכת יום השביעי ואילך, שקשר חלקיו זה בזה, והיא הנהגת העולם הטבעי.

ובהיות, כי היו כאן שלשה מיני בריאות, ששה ימי בראשית היו ברואים במדת הדין לבד, וביום השביעי קשר חלקיו זה בזה, ומכאן נהג כמנהג העולם, על כן אמרו כאן שלשה מיני בריאות, עלה במחשבה, וראה, ושתף, כי כמו שהמחשבה היא באדם יותר פחות אצל המעשה מענין הראיה, והראיה חסר אצל המעשה, כך היו ענין בריאות אלו כל אחד חסירה ממה שאחריה. ואמר בסוף כי שתף מדת רחמים למדת הדין, כי באמת ה' יתעלה פועל גם לאחר הבריאה לפעמים בחלקי העולם, ולא בכללו, כי לפעמים שיתבטל הכלל והקשרו זה בזה, והוא בזמן עשיית הנסים שיתבטלו קצת החלקים והשאר קיים, וזהו ענין השתוף.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק אחד ועשרים:

אחר שנתבאר בפרק שעבר כי הסדר בהפסד הקרבן היה דוגמת הפסד כלל העולם וחלקיו, אומר כי הסברה נותנת כי בהפסד העולם ילכו הדברים אחורנית, והמאוחר אצל הטבע והוא הויית הכלל יפסד ראשונה, כי כל הפסד הוא הפך ההוייה והחדוש, והמאוחר אצל ההוייה שהוא התכלית ההוה, הוא קודם לענין ההפסד, ולכן היה שחיטת הקרבן שהוא הפסד הכלל עבודה ראשונה, דוגמת הפסד העולם בכללו, ואחר כך קבלת הדם. וכבר כתבתי פרק ט"ו ח"ב ענין קבלת הדם ושאר עבודתו שהיה קודם הקטרה, כי היו מורים על הפסד יסודות

❖ אוצר התמיד ❖

העולם. אמנם יותר נראה לבאר הדברים, שהם הולכים על הסדר שהיו בשעת הבריאה רק שההפסד הוא מן המאוחר אל הקודם, שהוא הפך ההווייה שהוא מן הקודם אל המאוחר. וידוע כי בששת ימי בראשית נאמר בכל אחד מהן ויהי ערב ויהי בקר, שהם שנים עשר עתים וביום השבת לא נאמר בקר וערב רק היה כולו אור, והוא בין הכל י"ג עתים. ויש להם שלשה עשר ממונים, והם הכחות שפעלו באותן העתים, כי בכל לילה ויום נברא בכל אחד מהן דבר המיוחד כמו שהאריך בזה בעל עקידה, ויתבאר מדברינו אם ירצה השם יתעלה בסדר הבאור שיבא. וכתב בעל עקידה פרשת וישלח כי כל המלאכים על הימים אינם ממונים על הלילות, ובכל יום ויום, ובכל לילה ולילה, יש להם מלאך ממונה בפני עצמו, ואם כן בששת הימים ממונים שנים עשר מלאכים, ובשבת היה ממונה מלאך אחד כי לא נאמר בו ערב, והם י"ג מלאכים, כנגד שלשה עשר כהנים העושים סדר התמיד ועוזרים אל הפסדו אשר ממנו נתגלה חדושו. ואף כי כתבתי לעיל פ' י"ז בענין סדר הפייסות טעם השלשה עשר כהנים בענין אחר לא יקשה עלינו, מאחר שכתבתי פעמים שאף שכל חלק היה לו כוונה מיוחדת, מכל מקום מצד סדר הדברים זה אחר זה נתבאר לנו דבר חדש נמשך לכוונה המיוחדת בכל חלק וחלק כמו שנתבאר לעיל מענין המערכה. וכן יתבאר בסדר זה, כי בכל אחד משתי הכוונות מורים על הממונים הפועלים בעולם.

והנה עבודה ראשונה שחיטת הקרבן והוא מורה על הפסד הכלל, נגד הממונה ביום שביעי, שנברא אז בו כח הקושר הכללי, ואח"כ מי זורק. וידוע כי ביום ששי נבראו שני דברים והם האדם והבהמות, וכתב בעל עקידה שפעולה אחת מיוחסת ליום, והשניה ללילה, ובהיות כי האדם נברא לעבוד את בוראו, ולהשיב נשמתו אל מקום אשר חצבה משם, והוא כענין זריקת הדם על המזבח שהוא השבת הנפש לשרשה, כי הדם הוא הנפש חוזר אל מקומו אשר לוקח משם והוא המזבח הידוע. והנה ידוע שלא ישוב שום דבר בהפסדו אל מקום אשר לוקח משם כי אם נפש האדם, על כן לא היו האברים נקרבים אל המזבח אלא כולן ביחד. והדם נזרק מיד, ולא הוצרכו להמתין עם עבודתו כמו בשאר אברים, להורות כי כל חלקי העולם ופרטיהן, לא ישובו לשרשם אם לא בזמן בטול הכלל, שכל הדברים ישובו אל כחותן הכללי, אמנם כל זמן שלא יופסד הכלל לא יגיעו הדברים אל המזבח אף על פי שנפסדו רק נפש האדם, ולכן היו מניחים האברים על הכבש, ולא היו מקטירין מיד להורות על ענין זה, וכבר נתבאר זה לעיל פ' י"ז בענין אחר, אבל הם קרובים בענין.

ואחר כך מי מדשן מזבח הפנימי. וכבר ידוע ענין דשון מזבח הפנימי שהוא מורה על הסרת מדות המגונות והנפסדות מלבו של אדם הנקרא מזבח הפנימי, וידוע שדשן זו נתלה בנפש הבהמות, שהוא חומרו של אדם במדרגת בעלי חיים שנבראו ביום ששי, כי נפש הבהמות שהוא כח החיוני, הוא נושא לחלק השכלי, והוא כחומר אליו, והאדם האמיתי הוא הנברא בצלם אלהים, והוא שכל האדם, כמו שכתב הרב המורה ריש ספר המורה, והם ביחד מהות

❖ אוצר התמיד ❖

האדם, ולכן נבראו שתיהן ביום אחד, ולכן כשמסירין דשן זו, אנחנו מורים על הפסד הבהמות ובעלי חיים שנבראו עם האדם ביום ששי.

ואחר כך מי מדשן המנורה. להיות כי דשן המנורה מורה על דעות הנפסדות הנופלות בלימוד התורה, וכמו שנתבאר לעיל פ"ח והוא נקרא עוף הפורח באויר כמו שנתבאר שם, על כן היה מורה דשון המנורה על בריאת העופות שנבראו ביום חמישי, וענין הפסד שלהם. ובהיות כי הדעות הנפסדות נמשלו לעוף הפורח, מצינו משל המורגל בפי החכמים (ביצה כא: חולין קכד:), כשרצה אחד להסיע חברו לדבר אחר אמר ליה עורבא פורח, כלומר שהיה רומז לו, כי דבריו נפסדים ונעדרים כעורב זה הפורח, שהוא חשוך משחור תארו, וענין החושך מורה על הפסד. ולזה מצינו בענין בטול התורה (משלי כג ה) התעיף עיניך וגו' שהוא לשון עוף, כי השגת הלמוד הוא נגלה ונסתר נעלם מן האדם כעוף הפורח, וזהו הטעם שהזכיר הרב המורה שהושאלו למלאכים הכנפיים, שהם כלי העופפות והוא מבואר.

אמרו עוד מי מעלה האברים הראש והרגל. בריאת הדגים נרמזים בענין ראש ורגל, מאחר שהם ראש ורגל שנאמר בהם (בראשית א כא) ויברא אלהים את התנינים הגדולים וכו', ודרשו ז"ל (בבא בתרא עד:) שנברא לויתן שהוא ראש הברואים, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קד כו) לויתן זה יצרת לשחק בו, והוא נברא עם שאר הדגים הנבראים ביום חמישי נתייחס למעשה חמישי, ונבראו אז גם כן הדברים הפחותים והשפלים שהם שרצי המים, כמו שנאמר (בראשית א כ) ישרצו המים שרץ נפש חיה, וידוע שאין דבר שפל בבריאת בעלי חיים כשרצי המים, ובזה דרשו ז"ל (עבודה זרה מג:) אשר מתחת לארץ לרבות שלשול קטון שבים, וידוע כי אלו היה בריאה פחותה מזו היו חכמינו ז"ל מרבים אותה שלא לעבדה, ולזה לקח רגל הימיני עם הראש להורות שלמות בריאת מלאכת יום חמישי.

ואחר כך היו מקריבין שתי ידים ועוקץ ורגל, נגד בריאת יום רביעי שבו נברא חמה ולבנה ושאר מאורי אור. וידוע מה שכתב הרב המורה בענין החיות שנאמר בהן (יחזקאל א ח) וידי אדם תחת כנפיהם, שהוא מורה על הכחות השופעות מן המאורות אל התחתונים, ושומרים האישים, והמינים, כל ימי היותם, על כן המקריב הידים היה מורה על הפסד ידים אלו. אמנם עוקץ והרגל, הוא הדבר השני שנברא ביום רביעי והוא מה שנאמר (בראשית א יד) יהי מארות ברקיע השמים להאיר על הארץ וגו'. ונאמר והיו לאותות ולמועדים כו', כי היה בתלית המאורות שני תועלות, האחד להאיר והשני לאותות ולמועדים כו'. והנה ענין המאורות שהם להאיר הוא מלאכת היום, ולא נברא להאיר רק גלגל חמה, בא ענינו בשתי ידים הנזכר לעיל שהוא מצד האור השופע מהם אל התחתונים, אמנם ענין השני שהיו לאותות ולמועדים הוא מצד הלילה, שבה זורח הלבנה שבה מונין מועדים וימים ושנים והוא בא גם כן מצד הלילה, כי אם היה זורח האור תמיד אי אפשר למנות ימים ושנים, לכן בא

❖ אוצר התמיד ❖

הכהן השני בעוקץ ורגל, הרגל מענין ג' רגלים שהם המועדים, ועוקץ מלשון עקיצה, והוא נגד הענין הנולד בארץ מכח השתנות הכוכבים ומצביהם, שהוא גורם שנוי האויר, אשר אחריהם נמשכו ענין המזגים, אשר יולד חלאים רעים ונאמנים, ועל זה כוונו מה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ד ה"ג), מארת כתיב שבו נברא אסכרא לתינוקות, כי מצד בריאת המאורות נתהווה אסכרא בעולם, והוא כדמות עקיצה בושט כמאמר רבותינו ז"ל (ברכות ח.), והוא המורה עליו ענין העוקץ מצד שתוף הלשון שביניהם.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק שלשה ועשרים:

נחזור לסדר ההקרבה, אחר כך היו מקריבין החזה והגרה ושתי הדפנות, נגד מעשה יום השלישי, החזה והגרה נגד (בראשית א יא) תדשא הארץ דשא, שהוא עיקר מאכל בהמה, כמו שנאמר (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה, והוא ענין הגרה כמו שנאמר (ויקרא יא ג) מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו, והוא מפורסם גם כן שהוא כלי המאכל. והיתה החזה נקרבת עם הגרה, לפי שענין הדשאין הם נחלקים לשני מינים, דשא מזריע זרע שהוא מאכל הבהמה שהם מעלין גרה, וחלק השני עץ עושה פרי שהוא מאכל בני אדם, והוא נגד החזה שהוא החלק הנכבד מן הבהמה למאכל בני אדם, גם כי החזה הוא המקום שנכנסים שם הקנה והושט, שהם כלי המאכל, לכן היה נקרב עם הגרה. ושתי הדפנות נגד מלאכת השני שנגמרה ביום השלישי, והוא מה שנאמר (בראשית א ט) יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, והיה ענין זה נרמז בענין הדפנות כמו שנאמר (ירמיה ה כב) אשר שמתי חול גבול לים חוק נתן ולא יעבור, והם כמו הדפנות המעמידים מה שבתוכו, ואף כי אז נראו שתי הדפנות שהם שמים וארץ וכמו שיתבאר לקמן, ובזה היה נשלם הרמז על מלאכת יום השלישי, מלאכת היום נרמזת בגרה וחזה, שגדול הדשא הוא ביום בעת היות השמש על הארץ, ומלאכת הלילה בדפנות באשר כי תגבורת המים בלילה יותר מביום.

ואחר כך היה כהן אחד נושא הקרבים, והשני הסולת, נגד מלאכת יום השני שנבראו בו שני דברים, שנאמר בו (בראשית א ו) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו', ונאמר (שם ז) ויעש אלהים את הרקיע. הנה דרשו ז"ל (בראשית רבה פד ב) אף על פי שנבראו השמים ביום ראשון קרשו ביום השני, והוא מאמר יהי רקיע, והבדלה בין מים למים היא הבריאה השניה, לזה באו הקרביים והסולת, הקרביים שהוא הכרס העליון המכסה שאר האברים הפנימיים כמו שנאמר (ויקרא ג ג) החלב המכסה את הקרב, והוא הקרום המכסה את הקרבים, והוא נגד השמים שנקרשו בשני, כדרך מה שנאמר (תהלים קד ב) עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה, ונאמר (ישעיה מ כב) וימתחם כאהל לשבת, וכן כתבו הראשונים ז"ל שהקרום המפסיק בין האיברים הפנימים העליונים לתחתונים, הוא כדמות השמים בעולם, שהם כדמות

❖ אוצר התמיד ❖

הקרב המכסה. ואף כי היה בחלל הקרבים הלב, שהוא מורה על כדור העליון, כמו שכתב הרב המורה פע"א ח"א, גם היה בכלל הקרבים הכרעים שהם מורים על תנועות השמים כמו שיתבאר לפנינו, והבדלת המים נגד הסולת, כי הבדלה זו כבר פירש הרב המורה ז"ל פ"ל ח"ב שנאמר על חלק השני מן האויר, אשר בו יתהווה המטר. ופי' הרקיע, הוא החלק השני מן האויר. אשר בו יתהוו המים, כמו שבאר הרב שם. ואף אם נאמר שפי' רקיע הוא השמים, מכל מקום יתפרש בדרך זה, כי הוויית המטר הוא על ידי תנועת השמים, כמו שאמרו ז"ל במסכת תענית (ט:) שהמטר יורד מלמעלה, רצה לומר שהעיקר הוויית הוא תנועת השמים, כי מה שנחלק האויר לשלשה חלקים אשר גורם הויית המטר הוא מכח תנועת השמים, אשר על ידו יתהווה קור וחום בעולם, והוא ענין חלוק האויר לשלשה חלקים כמו שידוע. וזה אמרו ויהי מבדיל וגו', רצה לומר, שבסבתו יהי הבדל בין מים למים, וזהו ענין הסולת, שהוא הקמח שעושין ממנו הלחם שעליו יחיה האדם, והוא נתהוה בסבת המטר, ואף כי הסולת כטיפי המטר וככפור על הארץ שהיא דוגמתו, ואף כי הסולת מורה על העצמיים הפרדיים, אשר גורמין ההוייה בחלוק האויר שהוא הרקות הנמצא לדעת המדברים, וכמו שנתבאר לעיל ח"ב פי"ח ובשאר פרקים שעברו, ובזה היה נרמז מלאכת יום השני.

ואחר כך באו החביתין והיין, נגד מלאכת יום ראשון שנבראו בו שני דברים, האחד בריאת שמים וארץ וארבע היסודות שנבראו אז, והשני בריאת האור, שנאמר (בראשית א ג) ויאמר אלהים יהי אור. החביתין מורין על בריאת היסודות ושמים וארץ, כמו שנתבאר לעיל פ' ט' ופ"י חלק זה, והיין, נגד הויית האור שהוא הויית הנמצאות הנמשל באור, והוא דוגמת היין כמו שכתבנו לעיל מענין הנסכים. שני דברים אלו נגד שני דברים שנבראו ביום ובלילה אחד, ובהן נשלמו שלשה עשר כהנים שהיו עובדים בתמיד, נגד שלשה עשר פועלים שפעלו בכח שעליהם בשבעת ימי בראשית.

זהו שרצינו לבאר בענין הקרבת התמידין כסדר המוזכר במשנה, אמנם ניתוחן יתבאר בפרקים הבאים.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק ארבעה ועשרים:

אמרו ריש פרק רביעי דתמיד (ל:) שחט השוחט וכו', זרק הזורק ובא לו כו', כאשר הבאתי המשנה כלשונה לעיל פ"כ חלק זה ואכתוב הנראה בטעם הסדר ואומר, כבר נתבאר ענין השחיטה והזריקה פרק חמשה עשר חלק שני, ואין עלינו לבאר רק סדר הנתוח.

❖ אוצר התמיד ❖

אמרו, לא היה שובר הרגל אלא נוקבו מתוך ערקובו ותולה בו. בהיות כי ענין הרגל היה מורה על ענין המאורות אשר ברקיע השמים, אשר על ידן נגלה תנועת השמים, כמו שנתבאר פכ"א, ונראה על ידי זה כחות השמים כיצד הם פועלים בתחתונים והתחייב הסבות זו מזו, ושלכל סיבה יש לה סיבה, על כן לא היו שוברין את הרגל, כי ענין רגל הוא כלי התנועה, והוא מורה על ענין הסבות, כמו שכתב המורה (ח"א פכ"ח) וכתבתיו לעיל פ"א חלק זה, ולכן לא היה נשבר, כי אין שבירה בכלים המתנועעים העליונים רק כולם שלמים.

ונקובתו מתוכו, הוא ענין החלל והקבוב שבתוך כדור הגלגל, וזה ענין אמרם היה נוקבו מתוך ערקובו ותולה בו, כדמות מה שנאמר (איוב כו ז) תולה ארץ על בלימה, רצה לומר שהיא באמצע הכדור נשארת תמיד מרוחקת מקצוי הגלגל בשוה ואינה עומדת על כלום, וכתבו הפילוסופים שהוא דבר טבעי לה בהיותה הפך מן הגלגלים, כי הם בתכלית הזכות, והארץ בתכלית העובי והעכירות, וכל דבר מתרחק מהפוכו בכל מה דאפשר, ולכן הארץ מתרחקת מן הגלגלים תכלית ההרחקה, והוא אמצע הכדור, ושם הארץ לעולם עומדת מטעם זה, והוא מפלאי בריאת השם יתעלה, ולכן נאמר תולה ארץ על בלימה, ולכן אמרו שהיה נוקבו מתוך ערקובו ותולה בו. והנה ענין זה רמזו גם כן בחגיגה באמרם ז"ל (חגיגה יב:) הארץ עומדת על המים, והמים ברוחו כו', כי כן דרך סבוב היסודות, והוא מבואר למבין.

ואמרו אחר כך, היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה, הגיע לחזה היה חותך את הראש ונתנו למי שזכה בו. כבר ידוע מענין סדר הכהנים והולכת אברים לכבש, על מה היו האברים רומזים כמו שנתבאר בפרקים שעברו, שהכל היה מרמז על ענין הפסד העולם לעתיד, ולכן היו נתוחין גם כן בסדר זה אחר זה, ובהיות כי הראש היה רומז על מלאכת יום חמישי, שלעתיד יפסד כדרך שנתבאר לעיל, לכן לא היה חותך שום דבר מן הבהמה אלא הראש בראשונה, להיות כי ביום ששי נברא אחר כך האדם אשר נשמתו אליו יאסף ולא יפסד בהפסד העולם, כמו שאמרו ז"ל פרק חלק (סנהדרין צב:) אותן אלף שנה שהקדוש ברוך הוא יחדש עולמו בהן הצדיקים מה הם עושין וכבר נתבאר זה למעלה, ולכן הראש תחלת הניתוח, ואף על פי שהבהמות נבראו ביום ששי וגם כן הם יפסדו, כבר כתבתי שבריאת הבהמות מיוחס לליל יום ששי, ובריאת האדם ליום ששי, ועל כן במלאכת הימים אין דבר נפסד קודם לראש, והוא מורה על הבריות שנבראו ביום חמישי, ואף כי רוח הבהמות שהוא רוח החיוני שבאדם, נקשר בנפש האדם ונצרר בצרור החיים, כמו שכתב בעל עקידה פרשת ויחי, על כן לא היה ההפסד כל כך נרמז בענין החי, והותחל במלאכת יום חמישי שהוא הראש.

❖ אוצר התמיד ❖

ואמרו שלא היה חותך הראש אלא אחר שהגיע אל החזה, כי כבר בארתי כי הראש הוא מורה על בריאת לויתן, והוא מאכל לצדיקים לעתיד לבא כאמרם ז"ל (בבא בתרא עד:) והוא ענין החזה כמו שכתבתי בפרק שעבר.

ואמרו, חתך את הכרעים ונתנו למי שזכה בהן, וכבר מבואר בסדר משנה שכתבתי לעיל, שהכרעים היו נקרבים עם הקרבים והיו בכללן, להיות כי ענין הכרעים הם כלי ההולכה שבהמה הולכת עליהן, וכמו שנאמר בעופות (ויקרא יא כא) אשר לו כרעים וכו' לנתר בהן על הארץ. וכבר בארתי (פכ"ג) שהקרבים היו מורים על השמים, שהם כלי התנועה וההולכה כדמות הכרעים אשר בבהמה, ולכן היו נותנין עם הקרבים, והיו נחתכין אחר חתיכת הראש, כי יש שייכות מה בבריאת לויתן ובבריאת השמים, כי יש בשניהם גדולת השם יתעלה יותר מבשאר הברואים, ולכן נאמר בריאה ביום חמישי שנאמר (בראשית א כא) ויברא אלהים את התנינים, כמו שנאמר (שם א א) ברא אלהים את השמים וגו'. וכן מצינו בדברי השם יתעלה בספרו לאיוב ענין בריאת לויתן וגדולתו, אשר סמך לזה (איוב מא ג) מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא, להיות בריאות לויתן מפלאי הבריאה כמו בכל מה שתחת השמים, ולכן היה נתוח הכרעים סמוך לנתוח הראש, כדי להשוותן בהפסדן כמו שהשוו בבריאתן.

ואמרו אחר כך, מרק את ההפשט קרע את הלב ומוציא את דמו חתך את הידים ונתנן למי שזכה בהן. כבר כתבתי כי הלב הוא המורה על כדור העליון, וכרעים הם כלי ההליכה מורים על תנועת הגלגל, והידים היו מורים על כחות השופעים מן המאורות כמו שנתבאר פ' כ"א, ולכן אמרו מיד אחר נתוח הכרעים שהוא מורה על בטול התנועות, היו ממרקים את ההפשט, וידוע כי העור הוא המגין מבחוץ על הבהמה שלא תפסד, וכן הוא תנועות הגלגלים הם המגינים מבחוץ על מה שבתוכן, ועל ידי תנועותיהן מתהוים הדברים אשר תוך העולם, ועל ידי התנועה נשארים הזמן הראוי להם למיניהם ולאישיהם, לכן בהתבטל התנועה יתבטל ענין השמירה הנזכרת והוא מרוק ההפשט, ורומז אל בטול הנהגת הגלגלים ומה שבתוכן.

ואחר כך היה נוטל הלב וקרעו ומוציא את דמו, להיות כי הדם הוא הנפש והוא מורה על נטילת הנפש מן הלב, והרמז על הפסד נפש הגלגלים, כי כבר נתבאר בחלק א' ממאמרינו זה כי יש נפש לגלגלים וכמו שכתב המורה (ח"ב פ"ד), ולכן בהפסדו יפרד נפשו ממנו, והוא בא מיד אחר גמר ההפשט, להיות כי כבר קבלו וקיימו רוב החכמים, ואף על פי שאין כן דעת הרמב"ם וסיעתו שהגלגלים כלם נבראו לצורך התחתונים וכולם לצורך האדם, כמו שהאריך בזה עקידה פרשת בראשית, ולכן מאחר שנפשט העור ונתבטל ההנהגה גם נפשו אליו יאסף.

❖ אוצר התמיד ❖

ואחר כך היה חותך הידים, שהם המאורות אשר יתבטלו ויפסדו, והוא היה ראוי להיות אחר נתוח הראש המורה על בריאת יום חמישי, להיותן מורים על מלאכת יום רביעי, רק שהאברים שהם בכלל הקרבים שהוא הלב והכרעים באו ביניהם להורות על מה שכתבנו, ולהורות גם כן שאף על פי שנאמר במעשה בראשית ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, שני, ושלישי, לא היה כן בפועל, כי מאחר שעדיין לא נבראו המאורות לא היה אפשר לשער ערב ובקר, ואם כן לא התנועעו הגלגלים גם כן, כי אלו התנועעו היה פועל ריק, אם כן לא היתה תנועה עד אחר מלאכת יום רביעי שהוא בריאת המאורות. והנה ידוע כי תנועת הגלגל היא מצד נפשו אשר גורם חשוקו לשכל נבדל שעליו, וכמו שכתב הרב המורה (שם) והבאתי דבריו ח"א (פ"ה) מזה המאמר, אם כן מאחר שלא היה תנועת הגלגל עד יום הרביעי, גם נפשו לא נזרקה בו עד תלית המאורות, אם כן נפשו נתחדש עם תנועתו אחר תלית המאורות, ואם כן באו הדברים מסודרים כמשפטן מן המאוחר אל הקודם בסדר עריכת ההפסד, ולכן בא נתוח הראש ואחר כך הכרעים, ואחר כך קריעת הלב ואחר כך הידים, והוא נפלא בעיני.

ונראה, שלזה כיון רבי סימן במדרשם שאמרו בב"ר (פ"ג ח') ויהי ערב ויהי בוקר מלמד שהיה סדר זמנים קודם לכן, וכבר דקדק בעל עקרים מאמר ב' פי"ח מאמרו שאמר סדר זמנים ולא אמר זמן בהחלט, ופירש כוונתו על המשך זמן שהיה קודם בריאת העולם, ואני רואה דבריו בדקדוקו מלת סדר אבל לא בפירושו, רק שכיון רבי סימן על שלשה ימים אלו שעדיין לא היתה התנועה נשלמת עד יום רביעי, ולכן אמר סדר זמנים ולא זמן, כי לא היה זמן גמור אבל היה סדר זמן, מתחלת התפתחות המציאות עד תליית המאורות שאז התחיל הזמן הגמור.

ועוד נראה לי לומר, אם נודה שהתנועעו הגלגלים קודם בריאת המאורות, כי אין היום מוגבל מפאת המאורות שהם השמש וירח, כי אם מפאת גלגל היומי והוא הגלגל התשיעי, כי בזמן ארבע ועשרים שעות הוא סובב העולם פעם אחת, והוא הנקרא יום האמתי, כמו שכתב בעל יסוד עולם ושאר התוכנים. ומעתה אף על פי שאין בני אדם מרגישין ומבחינין בין יום ולילה רק מצד זריחת השמש ושקיעתה, מכל מקום השם יתעלה אשר לפניו חשיכה כאורה יודע האמת, שמזמן עלית חלק אחד מן גלגל היומי עד עלותו מן המקום ההוא, הוא יום האמתי, ואם כן היה יום ולילה בלא מאורות, כי מזמן עלית חלק אחד על האופק עד שקיעתו הוא היום, ושקיעתה עד עליתה הוא לילה, כמו שנראה לעין בענין השמש, ולזה נאמר ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (בראשית א ה), לא נאמר ויהי לילה אלא ערב שהוא השקיעה, ובוקר הוא העליה על האופק שנית. ואמר יום אחד שהזמן נקרא יום כמו שנאמר (דברים טז ג) יום צאתך מארץ מצרים, אף על פי שיצאו בלילה, וכעין זה כתב הרב הרלב"ג

❖ אוצר התמיד ❖

ריש בראשית בפירוש לתורה. אבל יותר נראה מה שכתבתי בזה ראשונה שלא התנועעו עד יום רביעי, וכמו שנרמז בענין נתוח זה, שאמרו מוציא את דמו וחתך הידים.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק חמשה ועשרים:

אמרו אחר כך, עלה לרגל הימנית, חתכה ונתנה למי שזכה בה. נתבאר כי הרגל הימני הוא נקרב עם העוקץ, וזכה בה הכהן המקריב אחר הידים, מטעם שנתבאר פכ"א, על כן היה גם כן ניתוחו מיד אחר הידים. והיו שני הביצים עם הרגל, להיות כי הביצים הם כלי ההולדה, ולכן היו נשארים ברגל הימני שהיה נקרב עם העוקץ, וכבר נתבאר למעלה שבא הרמז על ענין עקיצה ואסכרה שנברא עם המאורות, כמו שדרשו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ד ה"ג) למארת כתיב חסר וי"ו, וידוע שאמרו רבותינו ז"ל (שם) שביום רביעי היו מתענין אנשי המעמד שלא יפול אסכרה בתינוקות, ולכן היה כלי ההולדה עם הרגל הנקרב עם העוקץ, לרמוז כי עיקר עקיצה הוא בתינוקות הקטנים הבאים מן כלי ההולדה, אמנם נשארו הביצים עם הרגל ולא עם העוקץ, להרחיק מן העקיצה ולהשמר ממנה, כי בזכות הקרבת הקרבן היו נצולים מן המיתות המשונות שהוא האסכרה, ולזה היו מתענין אנשי מעמד שהן העומדים על הקרבן, ולזה בא הביצים עם הרגל להורות על רגל הילדים כאשר נתבאר.

ואמרו אחר כך קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו, כבר כתב הרב המורה (ח"ב פכ"ב) והבאתיו לעיל (פכ"ב), כי כל מה שתחת גלגל הירח אפשר לאדם ליתן עליו סבה ועמד עליו אריסטוטלוס, אמנם מה שלמעלה מן הירח, והוא טעם תנועת הגלגל והתולה בהן אי אפשר לעמוד עליו אלא בסברא לבד, ולזה אמרו כי אחר ניתוח הראש והכרעים והידים והרגל הימני, שכולם רומזים על ברואים עליונים גדולים ונפלאים שאין בדעת האדם להשיגן, אמרו כי אחר כך היה הכל נגלה לפניו, כי הברואים השפלים אפשר לאדם להתבונן בהן, ואף על פי שנשאר עדיין בבהמה הקרביים שהיו מורים על השמים עצמן, מכל מקום זהו דבר נגלה, שאו מרום עיניכם ותראו את השמים והוא דבר נגלה מצד מציאותו, אך דברים הנעלמים ממנו כבר נרמזו ונחתכו, ולכן אמרו שמעתה הכל גלוי לפניו. אמרו נטל את הפדר ונותנו על בית שחיטת הראש מלמעלה. כבר כתבתי (פכ"א ופכ"ד) ענין הראש כי הוא מורה על לויתן העתיד להיות ממנו ארסטון לצדיקים, ואף כי הוא מרוחק אצל הפילוסופים שיהא דבר נכבד נברא לתכלית דבר שפל, ולכן מאנו הנחם שיהו הגלגלים נבראו לצורך התחתונים. ובהיות כי הלויתן והשמים הם שקולים בבריאה, כמו שכתבנו בפרק שעבר, הדבר שוה בשניהם, אם האחד נברא לצורך בני אדם הוא הדין שנוכל לומר גם כן בשני, ולכן היה נותן הפדר שהיא יריעה פרושה כמו השמים הנמתחים כיריעה, על בית שחיטת הלויתן שהוא הראש, להורות כי שחיטת הלויתן המקווה לצדיקים הוא כדמות היריעה

❖ אוצר התמיד ❖

הפרושה עליו, במה ששניהם נבראו לצורך בני אדם הצדיקים, ולכן היו נפסדים ביחד, והיו מכפרין בהקרבתן על ישראל המקריבים הקרבנות, להורות כי כולן נבראו בשבילן, וכמו שדרשו ז"ל (ויקרא רבה לו ד) בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית כו'.

ונטל אחר כך הקרבים ונתן למי שזכה בהן להדיחן, והכרס היו מדיחין מבית ומחוץ עד שבאה בין מים למים, כמו שנאמר ברקיע (בראשית א ז) ויהי מבדיל בין מים למים, ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה ד א) הוגלדה הטפה האמצעית ונעשה ממנו השמים ושמי השמים, כי כבר נתבאר פ' שלשה ועשרים שהקרבים היו נקרבים דוגמתן, ואמרו הקרבים מדיחין אותו שלשה פעמים על שלחנות של שיש שיש בין העמודים, וידוע שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יד:) שאמר רבי עקיבא כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שנאמר (תהלים קא ז) דובר שקרים וגו', וכונתן בזה על השמים שהם אבני שיש טהור, כידוע מה שנאמר (איוב כו יא) עמודי שמים ירופפו, ולכן קראם אבני שיש כעמודי שש, ולכן היו מדיחין על שלחנות של שיש שבין העמודים, וענין הדחה שלהם הוא הרמז על מה שנאמר (שם טו טו) ושמים לא זכו בעיניו, ומצד זה בא להן ההפסד.

והיו נרחצין בשלשה מימות, כי ידוע שהחכמה נחלקת לשלשה חלקים, טבעיות, למודיות, אלהיות, וכל חכמה נקרא מים כמו שנאמר (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו למים, ולכן באו שלשה חכמות נגד שלשה מימות, וכדרך שכתב הרב המורה ח"א פל"ו כי מה שנאמר (שמות יט טו) היו נכונים לשלשת ימים, היה הרמז בזה על ג' חכמות אלו, וכל החכמות נלקחות מצד השמים כמו שיתבאר, ולזה הוצרכו הקרבים לבא במים ג' פעמים, ועל כן נטילת ידים גם כן שלשה פעמים, כי הבא לטהר לא יטהר רק בשלשה מימות אלו.

והיו נרחצין על שולחן של שיש, להיות השלחן מורה על תורה שבעל פה, כמו שכתבנו ח"א ובה חכמות אלו כלולות וממנה באים, והיה דבר זה כולו נרמז בקרבים המורים על השמים, למה שידוע כי העמידה על כל חלקי החכמה אינה כי אם מצד השמים, לימודיות, היא חכמת התכונה היא בשמים, ואלהיות, ג"כ לא עמדו עליהם רק מצד תנועת השמים כמ"ש (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, ודוד ע"ה אמר (תהלים ח ד) כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך וגו', גם החכמה הטבעיות, התלויה בשפלים אשר בעולם התחתון נתלית בשמים, כי ע"י תנועותיו יתמזגו היסודות אשר בתוכו, ומתהוים המורכבים בעלי הטבעים, וע"כ היו הקרבים נרחצים בשלשה מימות אלו.

ונראה לי, שזהו כוונת רבי עקיבא במה שהזהיר תלמידיו שלא יאמרו מים מים שתי פעמים, כי אז יראה מהם שהחכמות אינן אלא ב', ויחסרו החכמה השלישית שהיא חכמת אלהיות, ויאמרו כי אין אלוה ממעל שהוא נבדל מן הגלגלים, ויחשוב שנפש הגלגל הוא אלוה כמו שהוא דעת מקצת כופרים, או יחשוב שהעולם נפל במקרה ואין אלוה בשמים כמו שחשב

❖ אוצר התמיד ❖

אפיקורס וסיעתו, לכן אמר שלא יאמרו מים מים שני פעמים, אלא יאמרו מים פעם אחת שאז אפשר לומר שכולל כל החכמות במים אחד, כמו שתאמר במלת חכמה ותכלול בו הכל, או יאמרו מים מים מים שלשה פעמים וזה כולל כל החכמות.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק ששה ועשרים:

אמרו, אחר כך נטל הסכין והפריש הריאה מן הכבד, ואצבע הכבד מן הכבד ולא היה מזיזה ממקומו. ידוע כי מה שאמרו כאן נטל הסכין, ולא אמרו קודם לכן אצל נתוח הראש ושאר אברים שקדמו, שבא להורות לנו ענין. ועל כן אומר, שבא להורות באברים אלו על היסודות הארבעה, אשר תוך קערורית הגלגלים ומתנועעים בתנועתן, ולכן יפסדו ג"כ בהפסדן, ועל כן האברים הרומזים עליהם, הם תוך הגוף המורה על השמים כאשר נתבאר, וכבר נתבאר פ"ב ח"ב תמונת הבעל חי כתמונת העולם כלו, ולכן כלליהם וחלקיהם קשורים זה בזה. וידוע כי תועלת הריאה בבעל חי להוציא קול, להוציא רוח ולהכניס רוח, ולקרר הלב שלא ישרף מחום הכבד שאצלה, והכבד היא מחממת כל הגוף ומבשלת המאכל, ועל ידי זה היה ענינם מורה על הארבע יסודות וקשורם ביחד. כי הארבע יסודות נחלקים לשני חלקים, האש והאויר הם קלים וחמים בערך המים והעפר, שהם בטבעם קרים וכבדים בערך האש והאויר, והנה המים והאויר הם הממוצעים בין שניהם, והם רומזים בריאה כי הריאה מוציאה אויר ומכניסה אויר, ושואבת כל מיני משקה ומוציא קול כקול מים רבים, ונאמר (תהלים כט ג) קול ה' על המים, והיא קלה במאכלה כמו האויר הקל בלכתו. אמנם הכבד שהיא כבידה בטבעה למאכל, מורה על יסוד הארץ הכבד, ומצד החום שבה הוא מורה על יסוד האש, ובהיות כי אלו השני היסודות הם מרוחקים זה מזה, ואי אפשר לקרבן ביחד אלא מצד התמזגות היסודות, שעליונים ירדו למטה והתחתונים יעלו למעלה, ויהיה מהם בטבור הארץ האדים הקטורים אשר מהם יתהווה כל הוה, כמש"כ הרמב"ם פ"ד לספר המדע (הלכות יסודי התורה ה"ב), לזה היה מפריד הכבד מן הריאה, כי בהסתלק האמצעי אפשר שיתקרבו המרוחקים.

והיה מפריד היותרת מן הכבד ולא היה מזיזה ממקומה, להיות כי היותרת הוא מלשון יתור, והוא מורה על דברים המתהוים בסבת קטורים אלו שהוא דבר נוסף בכל יום, ולא היה מזיזה ממקומה, כי אין ראוי להפריד ביניהם לגמרי, ובהיות כי עיקר ההוייה וההפסד הוא בתחתונים מצד הרכבתן, על כן אמרו בנתוח זה, נטל הסכין שהוא כלי המשחית ומפסיד והמהווה הדברים, כי עיקר המלאכות נעשים ונפסדים על ידי הסכין.

❖ אוצר התמיד ❖

ואמרו נוקב החזה ונתנן למי שזכה בה וכבר מבואר פכ"ג ענין החזה כי הוא רומז על מעשה יום שלישי, וקדמו לו הקרבים בסדר הנתוח, אף על פי שהם מורים על מהות השמים שהוא מעשה יום שני כמו שנתבאר פרק הנזכר, להיות כי יש לו יחוס גדול בין נתוח האברים שקדמו לו כמו שנתבאר, ואף כי לא נשלם מלאכת יום שני עד יום שלישי, ועל כן לא היו חוששין בדבר בסדר הנתוח אם היה מקדים נתוח הקרבים לנתוח החזה.

עוד אמרו, עלה לדופן הימנית והיה חותך ויורד עד השדרה ולא היה נוגע בשדרה עד שמגיע לבין שתי הצלעות דקות, חתכה ונתנה למי שזכה בה והכבד תלוי בה. כבר כתבתי לעיל פכ"ג כי הקרבת הדפנות מורים על הפסד מלאכת יום שני הנגמרת ביום השלישי שנאמר בו (בראשית א ט) יקוו המים מתחת השמים ותראה היבשה, כי אז נראו הדפנות שהם שמים וארץ השומרים מה שבתוכן, כדפנות אלו השומרים מה שביניהם, ולכן מיד אחר שרמז בענין נתוח של מעלה הפסד היסודות וערבובן, שמהן נתהוה כל מה שבין הדפנות האלו, בא לו לדופן הימנית, כמה שנאמר במלאכת יום שני שנאמר בו (שם) יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, כי אז נתיישבה הארץ והיתה ראויה להוציא דשא ושאר בעלי חיים אשר עליה, לכן היא כדמות דופן הימני בדבר זה, להיות היא תכלית המכוון במעשה זה.

אמנם השמים הם הדופן השמאלית בדבר זה, ואף כי בדופן השמאלית הלב והריאה תלוים שהם האברים היקרים בחיות בעל חי, כדמות השמים שהם הנותנין בסבובן חיים לכל חי בכח הבורא יתעלה, ולכן כוונו באמרם אחר כך כי הדופן השמאלית הוא הדופן הגדול, אלא שהימנית נקראת גדול בעבור שהכבד תלויה בה, רצה לומר, להיות מלאכת יום השני היה עיקר המכוון בשביל הארץ, שהוא מרומז בכבד כמו שנתבאר, על כן נתנה לה הגדולה והימין וכמו שיתבאר למטה, ועל כן מיד כשרמזו על עירוב יסודות בנתוח הריאה והכבד, חתכו הדופן הימנית, ומורים ההשחתה כי ישובו המים לכסות הארץ ונפרצה הדופן במילואה מים.

ואמרו, שהיה חותך ויורד עד השדרה ולא היה מגיע בה, כי השדרה שהיא רוב בנין בעל חי ראוי לישאר עם דופן השמאלית כמו שיתבאר.

ואמרו, בא לו לגרה הניח לו שני צלעות מכאן ושני צלעות מכאן, חתכה ונתנה למי שזכה בה הקנה והלב והריאה תלויה בה. כבר כתבתי כי הגרה היה רומז על ענין בעלי חיים שהוא מעלה גרה, ועל כן מיד אחר נתוח הדופן הימנית שהוא לצורך בעלי חיים אשר על הארץ בא נתוח הגרה, כי בשוב מים על הארץ אי אפשר לבעלי חיים להתקיים, כמו שמצינו בענין המבול שנאמר (שם ז כג) וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. ולרמוז

❖ אוצר התמיד ❖

על עניני בעלי חיים, היו נשארים הקנה ולב וריאה בגרה, להיות אלו הכלים כלים ואיברים הנותנין חיות לכל חי ומוציאן קולן לחוץ, ולכן היו נשארים עם הגרה.

ואמרו, בא לו לדופן השמאלית והניחו בו שתי צלעות דקות מלמעלה, וכן מלמטה, וכך היה מניח בחברתה, חתכה ונתנה למי שזכה בה והשדרה עמה, והטחול תלוי בה, והיא היתה גדולה אלא של ימין קרויה גדולה שהכבד תלוי בה. הנה אחר שנחתך ונפסד הדופן הראשון, בא גם כן נתוח והפסד דופן השני, כי הראשון מורה על יבושת הארץ כמו שנתבאר, והדופן השני על השמים והם למים כדופן השני, כי כבר נאמר (בראשית א ט) יקוו המים מתחת השמים, שנראה משם כי ענין הקוייה לא היתה אלא מתחת השמים בחלק המים אשר על הארץ, והם המים אשר מתחת השמים, לאפוקי המים אשר מתחת לארץ, כי הם על השמים התחתונים, והם הדופן השנית למים אשר עליהן, וזהו ענין מים העליונים ותחתונים שהעולם מתקיים בהן, כמו שאבאר בפרק שאחר זה.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק שמונה ועשרים:

נראה עוד שזהו וכו'. עי"ש.

ואמרו סוף פרק שלישי דתענית (כה:) אמר רבי אלעזר כשמנסכין מים בחג תהום אומר לחבירו אביע מימך, קול שני רעים אני שומע, שנאמר (תהלים מב ח) תהום אל תהום קורא לקול צנוריך וגו', אמר רבה לדידי חזי לי האי רדיא דמיא לעגלא תלתא, ופרטה שפתותיה וקימא בין תהומא תתאי לתהומא עילאי, לעלאי אומר חשור מימך, לתתאי אומר אביע מימך שנאמר (שיר השירים א יב) הנצנים נראו בארץ. נראה כי התהום התחתון הם המים אשר יתהוו מהמטר הן לדעת רבי אליעזר הן לדעת רבי יהושע, והתהום העליון הם המים אשר בעבים שיריקו על הארץ והם חושרים ומפילים אותן על הארץ, ואמר שהמלאך אשר ביניהם דומה לעגלה ורדיא שמיה, מאן מלאכא רבנן שהן הרודים המושלים בעליונים ותחתונים, לכן אמר שרדיא שמיה ודומין לעגל מרבק, ואומר שפתיו מפורטים רצה לומר פתוחין, רצה לומר שעל ידי תפלתן ותורתן פותחין שפתותיהם ועל ידי זה הגשמים יורדין והוא ידוע.

ובב"ר פ' בראשית (ד ד) א"ר יוחנן נטל הקב"ה כל מימי בראשית ונתנן חצין ברקיע וחצין באוקיינוס, הה"ד (תהלים סה י) פלג אלהים מלא מים, פלגא, הרקיע דומה לבריכה ולמעלה מן הבריכה כיפה מזעת טיפות עבות, והן יורדין לתוך מים מלוחים ואינן מתערבין. הנה גלו לנו בזה המאמר ענין הגשמים והמים העליונים והתחתונים, כי השמים התחתונים הם

❖ אוצר התמיד ❖

כבריכה ובהן המים העליונים ככיפה עליהם, ומאדים העולים מן הבריכה הכפה מזעת ויורדין טפים, והוא ענין הגשם ובדרך שבארתי, וכן אמרו במדרש תהלים (יט ד) מזיע המים העליונים גשמים יורדין, והוא מבואר על פי מה שנתבאר.

עוד אמרו שם, אמר רבי יהושע כחלל שבין מים התחתונים לרקיע, כך יש חלל בין רקיע למים העליונים, עכ"ל. והוא מבואר לפי דברינו כי כן הוא האמת, והוא גם כן אמרם שתלויין במאמר ובאויר, והוא מבואר לכל משכיל, וכל זה היה נרמז בענין נתוח הקרבן, כי דופן השמאלית היה נחתך מיד אחר הדופן הימנית, המורה לנו ביטול היבשה וכסוי המים שעליה, כי הויית שמים תלוי בזה, והוא דופן השני בדרך שנתבאר לעיל סוף פרק ששה ועשרים.

ספר תורת העולה לרבינו הרמ"א (חלק ג) פרק תשעה ועשרים:

עוד אמרו, שהיה משייר שתי צלעות מלמעלה ומלמטה והיה חותך עד השדרה, להיות, כי השדרה היה מורה על קשור הדברים כמו השדרה הזו שהיא מליאה חוליות וקשרים והיא רוב בנינו של בעל חי, על כן היה נשאר אצל הדופן השמאלי שהוא מורה על השמים, כמו שנתבאר, ועל ידי השמים הדברים קשורים ביחד, והוא הכח הקושר שדברו ממנו הפילוסופים. ונשארו שתי צלעות למעלה ולמטה בכל אחד מן הדפנות, כי הצלעות הם מתפשטין מן השדרה והם מעמידים הגוף, וכן הוא בכל אחד מן הנזכרים ארבע מיני כחות, שני מינים מלמעלה ושנים מלמטה, והם ארבע מיני הנמצאות, שהם הדומם, והצומח, והחי, והמדבר, שהם שנים למטה במעלה ושנים למעלה, והם תלויין ארבעתן בשמים וארץ, כי הארץ מכינה החומרים בסבת האדים העולים מטבור הארץ, ומן השמים יורדים הצורות כמו שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יב:) ערבות שבו רוחות ונשמות, וכמו שבאר המורה ח"ב פי"ב.

ואמרו שהטחול היה נשאר בדופן השמאלי, בהיות כי הטחול שוחק והשמחה במעונו, ולא בתחתונים אשר ההפסד כרוך שם בעקביו, ואמרו עוד שהיא היתה גדולה אלא ששל ימין נקראת גדולה וכבר נתבאר הטעם פכ"ו.

ואמרו, בא לו לעוקץ חתכו ונתנו למי שזכה בו, והרצון בזה כי מיד אחר נתוח הדופן השמאלי שרומז אל התגלות שמים על הארץ, מיד בא אחר כך נתוח העוקץ המורה על בטול הכחות המאורות שבהן נתלה ענין העקיצה הנזכרת, וכבר נתבאר בפכ"ו הטעם שהיו אברים אלו מאוחרים בנתוח אעפ"י שהיו מוקדמים בהפסד.

❖ אוצר התמיד ❖

ואמרו אחר כך, ובו האליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו. כבר כתבתי לעיל כי ענין עקיצה זו הנזכרת שכיחה בילדים קטנים, על כן היו נתלים בה כלים המולידים התאוה והמעוררים לזה והוא אצבע הכבד, וידוע כי עיקר התאוה הוא בכבד, והאצבע מורה על כלי ההולדה כאמרם ז"ל (פסחים קיב: נדה סו.) לא כל האצבעות שוות, והאליה הוא סמוך לכלי ההולדה ממש והוא עומד במקומו לכסות ערותו.

ואמר, חתך את רגל השמאלית חתכה ונתנה למי שזכה בה. כבר כתבנו למעלה פכ"א כי רגל השמאלי הוא מורה על דבר הפחות שנברא ביום רביעי, ועל כן היה הרגל הזה הדבר האחרון בענין הנתוח, כי אפילו הדברים הפחותים יפסדו וכל שכן דברים שהם למעלה מהם.

ואמרו אחר כך, נמצא כולם עומדים על סדר הראשון כו', וכבר נתבאר סדר וטעם הליכתן בדרך זה ואין צריך לחזור שנית מה שכבר נתבאר, אמנם אמרם הראש בימינו וחטמו כלפי זרועו קרניו לבין אצבעותיו ובית שחיטתו מלמעלה ופדר נתון עליו, כבר נתבאר ענין הראש, ולכן היה הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו להורות על מה שנאמר (איוב מ כה) תמשוך לויתן בחכה, וחוטמו כלפי זרועו להורות על חזקת היד הצריך להוית הלויתן ולהפסדו, ולכן היה קרניו בין אצבעותיו להיות כי קרניו מורים על כחו וגבורתו אשר בקרניו ינגח, והוא מורה על ענין גבורתו של לויתן אשר יקרטע נון לקבליה. והוא בין אצבעותיו, להיות כי הכל נקשר בפעולות האדם שהאצבעות מורים עליהם, והכל נמשך אחר פעולת האדם שהם האצבעות.

והרגל של ימין בשמאל ובית עורו לחוץ. כבר נתבאר לעיל פ' כ"א שרגל זה היה מורה על הבריות הפחותות שבים ולכן היה ביד השפלה שהוא השמאל. והיה בית עורו לחוץ, להורות כי מה שרומזים בו הפסד אינו מצד גדולתו רק מכח אלהי המעורב בו, שניכר בו יותר הכח האלהי ממה שניכר בבריות הגדולות, וכמו שנתבאר בהקדמת הספר. ולהיות כי אותו כח מקיפו ומשמרו כעור לבשר היה בית עורו לחוץ. אמנם היות בית עור לחוץ בשני הידים וברגל השמאלי, הוא מטעם כי כבר כתבתי ענין רגל זה שמורה לנו על כוכב לבנה המושל בלילה, ולכן היה בית עורו לחוץ, כמו שידוע שצד המקביל נגד החמה הוא תמיד מלאה אור, והוא בית אורו אלא שהוא לחוץ וגלגל החמה מקיף ללבנה כעור לבשר, ואף כי בית עורו היא מקום שהעור מקיפו ומשמרו, וכן הוא בענין הגלגלים מה שבחוץ משמר מה שבפנים, הוא דוגמת שמירת בעל חי עם עורו, ולכן היה בית עורו בחוץ כמו שזה היה מבחוץ, וזהו גם כן הטעם בשני ידים היו בית עורן מבחוץ.

ואמרו כי האליה שהיה בעוקץ היה מדלדל בין אצבעותיו, כי הכוונה בשניהם שוים שייכין אל האצבעות כמו שנתבאר.

❖ אוצר התמיד ❖

ואמרו שהיו מוליכין האברים והיו נותנין אותן על חצי הכבש, והיו קוראין את שמע, להורות כי ענין קריאת שמע והקרבת הקרבן הוא כוונה אחת להם, וכמו שנתבאר בענין טעם הקרבנות, וכן מה שהיו נותנים האברים בחצי הכבש ולא היו מקטירים אותן מיד נתבאר לעיל, ובזה נשלם סדר הנתוח ומה שרצינו לבאר בזה הפרק. ע"כ.

ט. איסור גיד הנשה (בראשית לב לג): עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה.

ברש"י: גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה, לפי שנשה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן נשתה גבורתם (ירמיה נא ל), וכן כי נשני אלהים את כל עמלי (בראשית מא נא). (**על כף הירך.** פולפ"א בלע"ז כל בשר גבוה וחלול ועגול קרוי כף, כמו עד שתתמרך הכף, בסימני בגרות).

באור החיים: על כן לא יאכלו וגו'. פי' לצד שנזדעזע הגיד ממקור הקדושה ושלט בו הקליפה בחינה זו בכל מקום שהיא נטמאה ואסרה הבורא כי הוא היודע, ותמצא סוד בזה כי גיד זה אין בו טעם והוא סימן לבחינת הקליפה כי אין בה טעם כיון שנעקרה קדושה ממנו, ויש בזה פשטים לומר אלא שהעיקר כמו שכתבתי.

דעת זקנים: על כן לא יאכלו בני ישראל. ע"כ לזכרון הנס שניצל יעקב מן המלאך שלא נגע אלא בכף יריכו ולא הרגו משל לאדם שהוא חש בראשו תמיד או בלבו ומקבל עליו שלא לאכול עוד מן הראש או מן הלב כדי שיהיה לו רפואה. ד"א ע"כ שעשו בני ישראל שלא כהוגן שהניחוהו ללכת יחידי ולא עשו לו לויה והוזק על ידם בגיד הנשה לכך אסר להם הקב"ה גיד הנשה כדי שיהיו זהירין במצות לויה משם ואילך ולכך הוזהר יעקב ללוות את יוסף בנו כששלחו אל אחיו.

בספר החינוך: (מצוה ג) שלא לאכול גיד הנשה.

וישלח יעקב יש בה מצות לא תעשה אחת, והיא אזהרת גיד הנשה, שנאמר (בראשית לב לג) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. והאי לא יאכלו לא נאמר על דרך סיפור, כלומר מפני שאירע דבר זה באב נמנעים הבנים מלאכול אותו הגיד, אלא אזהרת השם יתברך שלא יאכלוהו.

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו

❖ אוצר התמיד ❖

באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא וזרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

דיני המצוה, מהו הגיד האסור, והחטוט שאנו חייבין לחטט אחריו, ובאי זו בהמה נוהג, ומי נאמן על ניקורו, ויתר פרטיה, מבוארים בפרק שביעי מחולין.

ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות. ועובר עליה ואכל גיד אחד אפילו הוא פחות מכזית, או שאכל כזית מגיד הנשה גדול, לוקה.

במאור עינים (פרשת וישלח): על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה נודע כי בסוד עש"ן שהוא עולם שנה נפש בכל אחד יש קומה שלימה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים מעין קומה שלהם כמו שכתב הראב"ד בפירושו לספר יצירה על פסוק (שמות יט יח) והר סיני עשן כולו שתיבת עש"ן מרמז על עולם שנה נפש כי כמו שיש בנפש קומה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים כן יש בעולם כמו שמצינו שנקרא הארץ בשם איברים טבור הארץ ופי הארץ ערות הארץ וכן בשנה הימים מיוחדים שכל אחד משס"ה ימים הוא בחינת גיד פרטי ויום ט' באב הוא בחינת גיד הנשה מן קומת השנה שהוא בבחינת אחוריים ששם אחיזת הקליפות ועל כן הוא זמן שליטתן שנחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר עבור שהוא יום שליטתן ואחיזתן שניתן להם אותו יום להיות להם אחיזה גם כן בקומת השנה וכמו יום הכיפורים שהוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה שהוא חיות של כל השנה ומובחר שבכולן לקדושה שעל כן ביומא דכיפורי שטן אין לו רשות לאסטוני כמו שאמרו רז"ל את זה לעומת זה עשה אלקים כי תשעה באב הוא יום מובחר בסטרא אחרא להיות להן אחיזה יתירה ביום זה שעל כן אירע בו מה שאירע.

וזהו מקום רמיזת תשעה באב בתורה בפסוק זה על כן לא יאכלו בני ישראל א"ת ראשי תיבות תשעה אב שאז לא יאכלו בני שיראל אלא יתנו כח על ידי אכילתן לסטרא אחרא וכמו שאמרו האוכל בט' באב כאילו אוכל גיד הנשה שבאמת הוא בחינת גיד הנשה כאמור.

וזהו מה שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר וגו' שבאמת הוא גם כן היום בהוה כן תמיד כי הוא שטן הוא היצר הרע דתמיד הוא מתאבק ואוחז בישראל לקטרגן ולהרחיקן ממנו יתברך ולהרע להם והוא תמיד כן עד עלות השחר שיתנוצץ אורן ובהירתן של ישראל בימי משיח צדקינו במהרה בימינו שאז נאמר (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ וכמו שכתוב (ישעיה לד י) כי זבח לה' בבצרה שהוא ביטול הרע מן העולם והזדככות

❖ אוצר התמיד ❖

הקדושה בעולם שאז לא יהיה בחינת מלחמת עמלק זה שהוא מבחינת אחוריים שאז יתיחדו ישראל בבוראן בבחינת זיווג פנים בפנים מאין שום קיטרוג הרע ח"ו היפך ממה שנאמר אחר החורבן (איכה ב ג) ויהיו לאחור ולא לפנים.

וירא כי לא יכול לו כי ה' לא יעזבנו בידו ויגע בכף יריכו שהוא בחינת אחוריים בחינת גיד הנשה יום תשעה באב שם נגע להרע להם ועשה מה שעשה ועל ידי שליטתו ומלחמתו תמיד עם ישראל באו הגלות בכלל ובפרט שהוא גלות הנשמה מיצר הרע שעל ידי החשך המכסה אור ההשגה ניטל ונתחסר הדעת מישראל שאין להם דעת שלם כמו שהיה בשעת מתן תורה שהשיגו מה שהשיגו שהוא סוד שנמסרו רזי תורה לחיצונים על ידי שנחסר מישראל דעת התורה על ידי חשכותו שהוא מחשיך האור ומרחיק את ישראל מהבורא ברוך הוא עד עלות השחר במהרה בימינו אז יהיה ביטול הרע שאז ומלאה הארץ דעה וגו' וכמו שכתוב (שם לא לג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם שממילא יהיה כך כשיבוער הרע מן העולם ויהיה אז שלימות התורה ויצאו כל בחינות התורה שהיו בשכחה יצאו מן הקליפות וחזרו לישראל שהוא סוד יציאת הדעת מגלות וזה שאמרו רז"ל במסכת ראש השנה כל שיטה ושיטה שנטלו אומות העולם מישראל וירושלים עתיד הקודשא בריך הוא להחזירן לנו שהוא לכוונת האמור שהתורה נכתבת שיטין שיטין שכל הישטין של תורה ודעת שנטלו ממנו עתיד הקודשא בריך הוא להחזירן לנו על ידי שיבוטל הרע וממילא יהיה ריבוי הדעת ולא יהיה עוד בחינת אחוריים כי אם בחינת פנים בפנים כמו בשעת מתן תורה שנאמר (דברים ה ד) פנים בפנים דבר ה' אל כל קהלכם כן יהיה בביאת הגואל במהרה בימינו אמן נצח סלע ועד ברוך ה' לעולם אמן ואמן ימלוך ה' לעולם אמן ואמן.

במלאכי (א ח): וְכִי תַגִּשׁוּן עִוֵּר לִזְבֹּחַ אֵין רָע, וְכִי תַגִּישׁוּ פִּסֵּחַ וְחֹלֶה אֵין רָע, הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ, הֲיִרְצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָּנֶיךָ, אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת.

במצודת דוד: **וכי תגישון.** ובעבור זה גם כי תגישון עור לזבוח אין רע בעיניכם הואיל והמזבח הוא מבוזה בעיניכם וכאומר הנה בזה אתם מתעבים קרבני וזהו בזיון שמי: **הקריבהו.** בחון אתה הדבר והקרב מאחת מאלה לדורון לפחתך האם יהיה מרוצה לך בזה הדורון להעביר ממך אשמתך אשר פשעת למולו או אם ישא פניך לכבדך בעבור מתן כזה אם תביא לו מבלי הקדמת פשע: **אמר ה'.** ר"ל כן אמר ה'.

❖ אוצר התמיד ❖

כתב רבינו הרמ"א בספרו תורת העולה (חלק ג פרק לא) וז"ל: כתב הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פרק ו הלכה ד), והיה מסיר גיד הנשה בראש המזבח והיה זורקו על הדשן באמצע המזבח. להיות כי הדשן היה מורה על הפסד הדעות, וגיד הנשה על הפסד המעשים, ועל כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, על כן היו נזרקים למקום אחד לבית הדשן, והיו נפסדים כאחד, ולא היה נוטלו אלא בראש המזבח, להיות כי עיקר עזיבת מעשים הרעים הוא בסבת התבוננות ראש המזבח הידוע, ומוראו שהוא יראת שמים והוא מבואר. ע"כ.

י. בזוהר הקדוש (בראשית מז.) וז"ל: וְתָא חֲזֵי בְּהַאי חַגָּא עַבְדִּין נִסּוּךְ הַמַּיִם. נְבִיעַ דְּחֶסֶד בְּאִינּוּן שִׁתִּין מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וְכוּלְהוּ שִׁבְעָה יוֹמִין עִלָּאִין מְקַבְּלִין מֵאִינּוּן מָיִם חַיִּים דְּנָפְקִין מִירוּשָׁלַיִם עִלָּאָה טְמִירָא. וּבַאן אֲתַר רָמִיז לְאִינּוּן מַיִם חַיִּים, בְּאִינּוּן שִׁיתִּין. וְחֶסְדֵי וְצַדִּיקֵי חַדָּאן בְּהַאי הִלּוּלָא, בְּגִין דִּרְמִיזָא לְהַהוּא טִיבוּ דְּזַמִּין קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד כַּד יַעְבֵּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סָאִיבוּ מֵאַרְעָא דְּיֶחְתּוּן אִינּוּן מָיִם חַיִּים טְהוֹרִים בְּאִינּוּן שִׁיתִּין, בְּהַהוּא מִזְבֵּחַ עִלָּאָה הַהוּא יָם הָאַחֲרוֹן. וְאִינּוּן תְּלָתָא לוֹגִין מָיִם י"ח בֵּצִים לְקֶבֶל צַדִּיק דְּאִקְרֵי ח"י הָעוֹלָמִים, וְעַל יְדֵיהּ מָיִם נַחְתִּין בְּאִינּוּן שִׁיתִּין.

תרגום: וּבֹא רְאֵה, בֶּחָג הַזֶּה עוֹשִׂים נִסּוּךְ הַמַּיִם, שֶׁפַע שֶׁל חֶסֶד בְּאוֹתָם שִׁיתִּין מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וְכָל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָעֶלְיוֹנִים מְקַבְּלִים מֵאוֹתָם מַיִם חַיִּים שֶׁיּוֹצְאִים מִירוּשָׁלַיִם הָעֶלְיוֹנָה הַטְּמִירָה. וּבְאֵיזֶה מָקוֹם רָמוּז עַל אוֹתָם מַיִם חַיִּים, בְּאוֹתָם שִׁיתִּין, וַחֲסִידִים וְצַדִּיקִים שְׂמֵחִים בַּהִלּוּלָא הַזּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁרוֹמֵז לְאוֹתוֹ הַטּוּב שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת כְּשֶׁיַּעֲבִיר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַטֻּמְאָה מִן הָאָרֶץ, שֶׁיֵּרְדוּ אוֹתָם מַיִם טְהוֹרִים בְּאוֹתָם הַשִּׁיתִּין בְּאוֹתוֹ מִזְבֵּחַ עֶלְיוֹן, יָם הָאַחֲרוֹן, וְהֵם שְׁלֹשָׁה לֹגִּים מַיִם, שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בֵּיצִים, כְּנֶגֶד צַדִּיק שֶׁנִּקְרָא חַי הָעוֹלָמִים, וְעַל יָדוֹ הַמַּיִם יוֹרְדִים בְּאוֹתָם שִׁיתִּין.

וְתָא חֲזֵי הִלּוּל הַזָּקֵן כַּד הֲוָה חַדֵּי בְּהַאי הִלּוּלָא אָמַר אִם אֲנִי כָּאן הַכֹּל כָּאן. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן מִי כָּאן. הוּא רָמִיז וְאָמַר אִי שְׁכִינְתָּא דְּאִקְרֵי אֲנִי שַׁרְיָא כַּאן. הַכֹּל כָּאן הַהוּא אַתְרָא דְּאִקְרֵי כָּל דְּאָתֵי לְאִזְדַּוְּגָא בָּהּ. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן מִי כָּאן. דְּהָא לָא חַשִּׁיבָא טִיבוּ שְׁלֵימָא בְּגִין דִּשְׁכִינְתָּא לָא שַׁרְיָא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא. אֲבָל כַּד יִשְׁתְּלָמוּ אִינּוּן פָּרִים כְּדֵין כְּתִיב (ישעיה יב) וּשְׁאַבְתֶּם מָיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה. מַאן אִינּוּן. שִׁית מַעְיְנֵי דְּאִינּוּן מְרִיקִין בְּהַאי יְשׁוּעָה וּכְדֵין עַלְמָא כּוּלֵיהּ בְּחֶדְוָה בְּגִין דְּנָפְקָא שְׁכִינְתָּא מִבֵּין הַהוּא סָאִיבוּ דִּשְׁאָר עַמִּין, בְּגִין כָּךְ (במדבר כט) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם.

תרגום: וּבֹא וּרְאֵה, כְּשֶׁהַלֵּל הַזָּקֵן הָיָה שָׂמֵחַ בַּהִלּוּלָא הַזּוֹ, אָמַר, אִם אֲנִי כָּאן הַכֹּל כָּאן, וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן מִי כָּאן. הָיָה רוֹמֵז וְאוֹמֵר, אִם שְׁכִינָה שֶׁנִּקְרֵאת אֲנִי שׁוֹרָה כָּאן הַכֹּל כָּאן, אוֹתוֹ

❖ אוצר התמיד ❖

מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא כֹּל שֶׁבָּהּ לְהִזְדַּוֵּג בָּהּ. וְאִם אֵין אֲנִי כָּאן מִי כָּאן, שֶׁהֲרֵי לֹא חָשׁוּב טוֹב שָׁלֵם, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה. אֲבָל כְּשֶׁיִּשְׁתַּלְּמוּ אוֹתָם פָּרִים, אָז כָּתוּב (ישעיה יב) וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה. מִי הֵם. שִׁשָּׁה מַעְיָנוֹת שֶׁמְּרִיקִים בַּיְשׁוּעָה הַזֹּאת, וְאָז הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּחֶדְוָה, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה יוֹצֵאת מִתּוֹךְ אוֹתָהּ טֻמְאַת שְׁאָר הָעַמִּים, מִשּׁוּם כָּךְ (במדבר כט) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. ע"כ.

בשער מאמרי רשב"י (על זוהר בראשית): עוד אפשר לי לומר, כי נחלין מלמעלה למטה ומקורין מלמטה למעלה, בסוד המקור הנובע מלמטה למעלה בסוד מיין נוקבין ומיין דכורין, ואלו הן השיתין שנבראו ששת ימי בראשית, שהם סוד מיין נוקבין ו"ק מלמטה למעלה, וזמ"ש דמנהון נפיק כולא דמנהון אתעבידו שית מקורין ונחלין לאעלא גו ימא רבה, כי כולם נכנסו בה אלו זכרי' ואלו נקבו', והיינו בראשית מהכא אתבריאו, כי בראשית משמשת לשתים אם לו' ברא שית, ואם לומר שבחכמה נבראו הנקראת ראשית, וכולן לצור' המלכות כד"א ה' בחכמה יסד ארץ, ואפשר שזהו שאמר למעלה כי חכמה דעלמא קיימא עלה, כי היא החכמה שבז"א שעליה עומדת ומתקיימת המלכות הנקראת עלמא כנודע, והיא ימא רבא, וכמו שכתבנו שה' בחכמה יסד ארץ, ואלו היסודות הם שית מקורי' ונחלין הנכנסין בה מיין דכורין ומיין נוקבין כדפרישית.

במאור עינים (השמטות אחרי): והנה יש מים עליונים ומים תחתונים והתחתונים בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא רוצה לומר התענוגים שנפלו למטה רוצים להתעלות ולהתקרב מן החושך אל האור ולכן הכהן גדול היה מקריב החביתין מחציתה בבוקר ומחציתה בערב הם שני חצאי פלגי מים שנתחלקו חציים בבוקר הם מים עליונים שהם באור וחציים בערב שהוא חושך והוא היה מקריב אותם לה' וכל אדם יש בו בחי' זו שיזכה להעלות מדריגות התחתונות למהוי קדם מלכא וזהו חביתי כהן גדול וכשיעלה אותם אז יהיה שפע מלמעלה למטה להשפיע עליהם ניסוך המים העליונים שירדו לשיתין שנבראו ששת ימי בראשית ולכן בחג היו מושכין אמים הם מים העליונים כדי שיעלו המים התחתונים ואז ניתוסף תענוג למעלה וזהו ונסכין למוספין שגורם הוספת תענוג ויובן.

בפרי צדיק (סוכות אות כא): איתא בזוהר הקדוש (ח"ג רנט.) על פסוק מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה דא ס"מ כל מה דאית ליה באהבה

❖ אוצר התמיד ❖

דישראל למהוי ליה חולקא באינון מים דרשימין בחג בוז יבוזו סימנא דאינון מים בו"ז, והיינו מצות ניסוך המים דחג. בשני נרשם מ' בששי הי' ונסכיה בשביעי מ' הרי מים והמכוון אם יתן איש את כל הון ביתו, היינו כי מים מרמזים על השפעה ומים רבים, היינו כח הקליפה וס"מ הוא גם כן להשפיע כמו שנאמר ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על גנזי המלך ומלך סתם הוא מלך מלכי המלכים, היינו שאמר המן שיש לו כח לפזר את כל הון ביתו לצדקה שנקראים חונן דלים. ועם כל זה לא יוכלו לכבות את האהבה של ישראל בבחינת ניסוך המים שלהם הרשומים בבו"ז, והיינו כי כל כח הנדיבות השפעה שלהם אינה בפנימיות הלב רק לעורר קטרוג על ישראל חסד לאומים חטאת מה שאין כן ישראל שהמה מנסכים ג' לוגין מים על רמז זה שגם ההשפעה והנדיבות מעט מכריע את המון מים רבים שלהם שנקראים מים הזדונים מה שאין כן בחינת המים של ישראל המה בשמחה בפנימיות נקודת הלב כמו שנאמר ושאבתם מים בששון.

ולכן הם רשומים בימים הללו ביום ב' שהוא נגד בחינת יצחק שהיה נימול לשמונה תחלה, והיינו מגזעא ושרשא דישראל שהפנימיות לבו דבוק בהשם יתברך באהבה רבה ולזה איכא מאן דאמר שזכירות גשמים מתחיל מיום הזה וביחוד הרמז מבורר יותר ביום הששי שנאמר מפורש ונסכי' המשמעות על שני ניסוכין ולזה איכא מאן דאמר שרק מיום הזה מתחיל הזכרת גשמים. והיינו כי בחינת יוסף הצדיק הוא מברר יותר ועמך כולם צדיקים ששום נפש מישראל איך שיהיה לא ידח ממנו נדח כי כולם מקושרים בהשרש בפנימיות.

וגם בזוהר הקדוש מרמז בשיעור ניסוך ג' לוגין מים שהמה ח"י בצים נגד בחינת צדיק ח"י עלמין. וניסוך המים במזבח היה יורד לשיתין המחוללים עד התהום ושיתין המה ששת ימי בראשית כאמרם ז"ל על פסוק בראשית ברא שית. וגם אמרו ז"ל בשביל ישראל שנקראו ראשית. וזהו היסוד שעליו נשתת העולם. ועל ידי ניסוך הג' לוגין מים המרמז על הקיבוץ המאור הפנימי של האהבה בנקודת הלב של האדם נתחבר עד התהום שהמה מעיינות החכמה כדאיתא בזוהר הקדוש (ח"א קיז.) על פסוק ביום הזה נפתחו מעיינות תהום רבה אתפתחו מבועין דחכמתא לתתא, והיינו שעל ידי זה שמגיעים עד התהום נפתחו מעיינות החכמה של הארת הפנימיות בכח התורה בכלל כוללות נפשות ישראל כרמז הפסוק ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה כדאיתא שם בזהר הקדוש מאן אינון שית מעייני דאינון מריקין באי ישועה, והיינו התחברות בחינת צדיק וצדק יסוד ומלכות כשמנסכין הח"י בצים מים על בחינת תהום רבה שהוא חכמה תתאה בחינת מלכות. ועל ידי זה נפתחו מבועא דחכמתא לתתא בכלל נפשות ישראל. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

במאור ושמש (האזינו) וז"ל: **אמר רבי יוחנן שיתין משׁת ימי בראשׁית נבראו** (סוכה מט.). יש לרמוז על פי מאמר חז"ל (ברכות נז ע"ב) שבת אחד משׁשים בעולם הבא. והנה ענין העונג הרוחנית הזה הוא כפי ההכנה שעושה בשבוע כולה, שאם האדם מכין עצמו בששת ימי השבוע לקשר עצמו לשורשו ולהדבק בבוראו ואינו מטריד שכלו בעניני העולם הגשמי, אז נקל לו לטעום העונג הרוחנית שהוא השתעשעות עונג מציאות אלהותו יתברך ואור קדושתו שמתגלה בשבת קודש. מה שאין כן באם האדם מוטרד בששת ימים של השבוע בהבלי העולם קשה לו להשיג העונג ההוא בשבת. וזהו רמזו חז"ל שיתין פירוש החלק אחד משׁשים שאדם טועם בשבת מעין עולם הבא מנועם אור אלהותו יתברך משׁת ימי בראשׁית נבראו, שעל ידי ששת ימי המעשׂה שהאדם מכין עצמו לקראת אלהיו הוא משׂיג העונג ההוא, וקל להבין. ע"כ.

יא. בתיקוני זוהר (תיקון י"ג) וז"ל: תְּמִינָאָה בְּהוֹדָאָה, וּבְיֵהּ הֲוָה מְשַׁבַּח דָּוִד הוֹדוּ לַהּ', וְדָא הוֹד וַדַּאי, לַמְנַצֵּחַ הוֹדוּ, בְּהוֹן רְמִיזִין נָצַח וְהוֹד, וְאִינּוּן נְסִין, וּבְיֵהּ שַׁבַּח מֹשֶׁה אָז, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות טו א) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, בְּגִין דְּאִיהוּ הוֹד דִּיהִיב לְמֹשֶׁה, (ישעיה נח ז) אָז תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה, וְאִיהוּ תְּמַנְיָא יוֹמִין דְּמִילָה, וּבַתְרֵיהּ בְּרִית דְּאִיהוּ יְסוֹד צַדִּיקָא דְּעָלְמָא, וּבְיֵהּ אִתְגַּלְיָא י' דְּמִילָה, עֶשְׂרָאָה לַעֲשֹׂר סְפִירָן, וְאִיהוּ הוֹד תְּמַנְיָא יוֹמֵי דַּחֲנוּכָּה, לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִין יוֹמִין, דְּאִינּוּן בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמַיָּד דַּעֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ, שַׂרְיָא כ"ה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכ"ה בְּכִסְלֵו, וְאִלֵּין אִינּוּן כ"ה אַתְוָון דְּיִחוּדָא, דְּאִינּוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְדָא אִיהוּ חֲנוּכָּ"ה חֵנ"וּ כָּ"ה.

תרגום: הַשְּׁמִינִי בְּהוֹדָאָה, וּבוֹ הָיָה מְשַׁבֵּחַ דָּוִד הוֹדוּ לַה', וְזֶה הוֹד וַדַּאי, לַמְנַצֵּחַ הוֹדוּ, בָּהֶם רְמוּזִים נֵצַח וְהוֹד, וְהֵם נִסִּים, וּבוֹ שִׁבַּח מֹשֶׁה אָז, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה, מְשׁוּם שֶׁהוּא הוֹד שֶׁנָּתַן לְמֹשֶׁה, אָז תִּקְרָא וַה' יַעֲנֶה, וְהוּא שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, וְאַחֲרָיו בְּרִית שֶׁהוּא יְסוֹד צַדִּיק הָעוֹלָם, וּבוֹ הִתְגַּלָּה י' שֶׁל מִילָה, עֲשִׂירִי לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְהַהוֹד הוּא שְׁמוֹנָה יְמֵי הַחֲנֻכָּה, לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יָמִים, שֶׁהֵם בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמִיָּד שֶׁעָלֶה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ, שׁוֹרָה כ"ה עַל יִשְׂרָאֵל בְּכ"ה בְּכִסְלֵו, וְאֵלּוּ הֵם כ"ה אוֹתִיּוֹת הַיִּחוּד, שֶׁהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְזֶה הוּא חֲנוּכָּ"ה, חֵנ"וּ כ"ה.

איתא בספר אמרי אמת (חנוכה ליל א) וז"ל: איתא בגמרא שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים וכו' בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול וכו' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, ואיתא בשפת אמת בשם אאז"ל טמאו כל השמנים היינו המחשבות שבמוח ופך אחד של שמן היא הנקודה שהיא בחותמו של כהן גדול היינו

❖ אוצר התמיד ❖

אברהם אבינו ועל זה נאמר אנכי מגן לך, אצל כל איש ישראל נשארת נקודה בלב שאינה יכולה להתקלקל כענין שכתוב ומצאת את לבבו נאמן לפניך ויכול כל אחד להחזיק עצמו בזה ואפילו מי שיש לו מעט מנקודה זו, הנקודה היא קבוע ואיתא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, כשאדם מתחיל להזיז עצמו יכולה הנקודה לעזור, כתיב החלש יאמר גבור אני ואיתא במדרש פרשת בא דקאי על מתתיה הכהן ובניו, כתיב כה אמר ה' צבאות עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ ואיתא ברש"י ואני מרעיש בנסים הנעשים לבני חשמונאי, איתא בגמרא סנהדרין שר"ע היה דורש מקרא זה לימות המשיח ואיתא שם ולא כר"ע שהיה דורש עוד אחת וגו' אלא מלכות ראשון וכו', אולם הכל הוא נכון **שחנוכה הוא באמת הכנה ודרך לאורו של מלך המשיח**, שמים וארץ הם מוח ולב ואני מרעיש היינו לנקות, כתיב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וכו' ואיתא בגמרא ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וכו' ואיתא בתורת כהנים וכי מה נשתייר להם שלא נגעלו ושלא נמאסו וכו' ואילולי ספר תורה שנשתייר להם וכו', על ידי הנר מצוה של חנוכה זוכים לתורה אור, איתא ואין לנו שיור רק התורה הזאת שהתורה היא נצחית וצריך שתהיה קבוע ואפילו אצל מי שיש לו מעט ממנה, על ידי התורה יש לנו ממילא הכל כדאיתא הרי אני שואל את החכמה והכל בכלל, חכמה היא התורה וזה ביקש שלמה המלך ע"ה. ע"כ.

במאור עינים (מקץ): בחנוכה בהיות שהיו משניאי הדת ורצו לבטל את ישראל מתורה ולהעבירם מן החוקים ונעשו להם נסים שעמדנו בתורתינו ובחוקים שלנו, וכן בכל דור ודור בבוא הזמן הוא מסוגל לזה שנחזיק בתורתינו ובחוקים שלנו, ועל כל זה מה שאנו יכולים להתחזק בדברי תורה ובחוקים הוא מחמת שהראשונים התפללו על זה, כי ידוע כי האבות התפללו בימיהם על העתיד להיות עד ביאת המשיח במהרה בימינו לכן כתיב באברהם 'וירדוף עד דן' שם תשש כחו והתפלל על הדבר, כן רמז אברהם אבינו עליו השלום על חנוכה באומרו (בראשית כב ה) 'שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה', הוא כ"ה בכסליו שהתפלל שינצחו את היונים בימי מתתיהו, וכמו כן יוסף הצדיק חרד על הדבר ורמז בדברו עם בנימין (שם מג כט) 'אלהים יחנך בני' יחנך לשון חנוכה, שיעשה השם ניסים ונפלאות בחנוכה, ובכל שנה ושנה יש מפלת הרשעים של אומות העולם שונאי הדת עד שיפלו ויתבטלו לגמרי ויבוא משיח צדקינו במהרה בימינו וזהו (תהלים קלב יז) 'ערכתי נר **למשיחי' מן נר חנוכה הוא הערכה שיבוא משיח צדקינו** ויתבטלו כל הקליפות, וזהו עד שתכלה רגלי דתרמודאי הוא הקליפה כדכתיב 'תרמוד בהרים'. ע"כ.

❖ אוצר התמיד ❖

יב. חצוצרות: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת: וְתָקְעוּ בָהֶן וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְאִם בְּאַחַת יִתְקָעוּ וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂיאִים רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה: וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: וּבְהַקְהִיל אֶת הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: וּבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: וְכִי תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם: וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ברש"י: עשה לך. שיהיו תוקעין לפניך כמלך, כמו שנאמר (דברים לג ה) ויהי בישרון מלך: עשה לך. משלך: (עשה לך. אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר): למקרא העדה. כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאסף אליך, תקראם על ידי חצוצרות: ולמסע את המחנות. בשעת סלוק מסעות תתקעו בהם לסימן, נמצאת אתה אומר על פי שלשה היו נוסעים, על פי הקדוש ברוך הוא ועל פי משה ועל פי חצוצרות: מקשה. מהעשת תעשה בהקשת הקרנס: ותקעו בהן. בשתיהן והוא סימן למקרא העדה, שנאמר ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד: ואם באחת יתקעו. הוא סימן למקרא הנשיאים, שנאמר ונועדו אליך הנשיאים. ואף הן יעידתן אל פתח אהל מועד. ומגזרה שוה הוא בא בספרי: ותקעתם תרועה. סימן מסע המחנות תקיעה תרועה ותקיעה, כך הוא נדרש בספרי מן המקראות היתרים: ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה, תוקע בשני כהנים ובשתיהן, שנאמר ותקעו בהן וגו', אף מסע המחנות בשתיהן, יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעתה אין חלוק בין מקרא העדה למסע את המחנות תלמוד לומר ובהקהיל את הקהל וגו', למד שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאים. הרי סימן לשלשתם, מקרא העדה בשתים, ושל נשיאים באחת, וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות בשתים על ידי תרועה ותקיעה: ובני אהרן יתקעו. במקראות ובמסעות הללו: על עלתיכם. בקרבן צבור הכתוב מדבר: אני ה' אלהיכם. מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות, שנאמר ותקעתם הרי שופרות, לזכרון הרי זכרונות, אני ה' אלהיכם זה מלכיות וכו'. ע"כ.

ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג ה): בימי המועדות כולם ובראשי חדשים היו הכהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן והלוים אומרין שירה שנאמר (במדבר י י) 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות'. החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף. עשה אותה מן הגרוטאות של כסף כשירה. משאר מיני מתכות פסולה. והחלילין שהיו מנגנין

❖ אוצר התמיד ❖

בהן היה אבוב שלהן של קנה. מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחלק יפה.

בענין החצוצרות, איתא בספה"ק אוהב ישראל (בהעלותך) וז"ל: עשה לך שתי חצוצרות כסף וגו'. שמעתי בשם הרב הקדוש כו' מוה' דוב בער זללה"ה שאמר אלו הדיבורים, עשה לך שתי חצוצרו"ת נוטריקון שתי חצי צורות. אך פירושן של הדברים לא שמעתי, וי"ל ביאור הדברים כי דבר גדול דיבר וסוד עמוק. כי הנה ידוע מזוה"ק ומספה"ק כי משה נקרא בבחי' בעלה דמטרוניתא בעלה דשכינתא קדישא כי הוא המשפיע למלכותא קדישא כנס"י כלה קרואה בנעימה בסוד כלת משה. נמצא כי בבחי' זו נקרא משרע"ה בבחי' דכ"ר כי הוא המשפיע, ועוד נודע מספה"ק כי משרע"ה הוא בחי' דעת העליון והוא בבחי' מקבל בחי' נוקבא. כי מקבל השפעה והארה ממוחין עילאין קדישין ג' ראשונות סוד כתר חכמה בינה. נמצא שהיו לו למשרע"ה שני בחי', בחי' משפיעין ובחי' מקבל דכר ונוקבא. ועכ"ז אין אנו יכולין להשיג הדברים על בוריין איזה בחי' נק' בבחי' מקבל ואיזה בבחי' משפיע. כי י"ל שהמשפיע בעצמו נקרא מקבל לגודל התענוג שמקבל מזה שמשפיע, ע"ד שאחז"ל (פסחים קיב.) יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק. ועכ"ז ב' בחינות המה וכל אחד נק' בבחי' חצי צורה כי צורה שלימה הוא דכר ונוקבא. כמ"ש (בראשית ה ב) זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם. ונמצא כי משרע"ה היה בבחי' שני חצי צורות. והנה תיבת חצוצרת חסר כמ"ש בתורה הוא נוטריקון חצי צרת כי ב' פעמים מספר מש"ה עולה מנין צר"ת.

ועפ"ז נבוא לבאר הפסוקים. עשה לך שתי חצוצרת, היינו שמשרע"ה יעשה מעצמו בחי' שתי חצי צר"ת שתי בחי' משה בחי' דכר ונוקבא וכמבואר. כסף, היינו שאלו הבחי' יהיו נכספים ונחשקים זה לזה מלשון (תהלים פד ג) נכספה וגם כלתה נפשי. גם כסף הוא בחי' חס"ד היינו כדי להמשיך חסד לכל העולמות. מקשה תעשה אותם, היינו שיהיו מחוברים ביחודא חדא ורזא דאחד. והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות, היינו אלו השני בחי' יהיו לך למקרא העד"ה. אותיות הדע"ה. היינו לאסיפת המוחין עליונים הק' לדעה העליונה. ולמסע את המחנות. היינו להמשיך ולהשפיע השפע לעולמות התחתונים בחסד ורחמים וחנינות. מחנות, הוא מלשון חנו"ן. ותקעו בהן, היינו כשיתקעו ויתחברו אלו השני בחי' ברזא דאחד מלשון (שמות י יט) ויתקעהו ימה סוף. אז ונועדו אליך כל העד"ה, כל הבחי' דע"ת. אל פתח אוהל מועד, בחי' מלכותא קדישא בסוד זה השער לה' צדיקים יבואו בו. (תהלים קיח כ). גם תקיעה הוא קול פשוט מורה על חסד ורחמים. ואם באמת יתקעו. אז ונועדו אליך הנשיאים אליך דייקא, לבחינתך בחי' הדעת יאספו הנשיאים ראשי אלפי ישראל סוד מוחין עליונים. דהג' בחי' כח"ב נק' בשם ראשי אלפי ישראל שהם בבחי' פל"א עליון

❖ אוצר התמיד ❖

ובחי' אלפי"ן בסוד (איוב לג לג) ואאלפך חכמה. ותקעתם תרועה, תרועה הוא מלשון ריעות והתחברות. ואז ונסעו המחנות החונים קדמה, יסוד חסדי דעתיקא קדישין הנק' בבחי' ימי קד"ם. ותקעתם תרועה שנית. היינו בריעות והתחברות השני. אז ונסעו המחנות החונים תימנה, היינו החסדים טובים הנקראים בבחי' ימין שהוא דרום, גם ע"ד (ב"ב עה.) הרוצה להחכים ידרים. תרועה יתקעו למסעיהם, היינו להמשכת השפעת החסדים צריך ריעות והתחברות השני חצי צרות. ובהקהיל את הקהל תתקעו, היינו כאשר כבר נתחבר ונתייחד ונאסף באגודה אחת וברזא דאחד. אז תתקעו, קול פשוט של חסד הפשוט והאמיתי מהאחדות הפשוט. ולא תריעו. ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות, היינו ע"י הכהן איש החסד יומשכו אלו הבחי' המשכת החסדים. וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצרר אתכם, היינו כי תבוא מלחמה בכל איש ואיש מישראל מלחמת היצר המסיתו לתאוות החומריות והארציות. וזהו על הצר הצורר אתכם, ובודאי אין לך מלחמה כבידה מזו. ועצה היעוצה לנצוח מלחמה זאת והרעותם בחצוצרת, היינו שתחברו ותייחדו אלו הבחי' שני חצי צורות ברזא דאחד ע"י תשובה ומעש"ט ומצות התורה. ואז ונזכרתם לפני ה' אלהיכם, היינו שתהיו מושפעים כי ונזכרתם הוא מלשון דכר. והיינו שתהיו מושפעים ברכות שפע זכה ובהירה לפני ה' היינו מבחי' קדם ה' קודם הוי"ה. והיינו מבחי' ימי קד"ם. וע"י שפע עליונה זכה ובהירה וצחה כזו ונושעתם מאויביכם ממלחמת אויביכם. וכיה"ר שנזכה כולנו יחד לזה בב"א. והמשכיל יבין כ"ז היטב. ע"כ.

איתא בספה"ק ישמח ישראל (פרשת שקלים) וז"ל: וכמו"ש הרבי ר' בער זצללה"ה על הפסוק (במדבר י ב) 'עשה לך שתי חצוצרות', צירוף חצוצרות 'חצי צורות', והיינו שכנסת ישראל עם דודה שהם כחצי צורה כל אחד ואחד לבדו, כביכול כבודו לפי רצונו ית"ש כל אהבתו והתדבקותו בתאומתו כנס"י, וכמאמר הכתוב (שיר השירים ז יא) 'אני לדודי ועלי תשוקתו', וההשתוקקות מכביכול לכנס"י אי אפשר להשיג ולצייר בשכל אנושי, והיא גם כן משתוקקת ומתדבקת בנפש ובר"נ לבוראה יתברך שמו עד שנעשה הכל אחד, וזה חצוצרות כסף, שהחצי צורות נכספים זה לזה. ע"כ.

יג. עבודת הלוים, ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג א–יא, ד א–יא) וז"ל: א. זרע לוי מובדל לעבודת המקדש שנאמר (דברים י ח) 'בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי' ומצות עשה להיות הלוים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש בין רצו בין שלא רצו שנאמר (במדבר יח כג) 'ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד' ובן לוי שקבל עליו כל מצות לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל את כולן.

❖ אוצר התמיד ❖

ב. עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש. ויהיו מהן שוערין לפתוח שערי המקדש ולהניף דלתותיו. ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום. שנאמר (דברים יח ז) 'ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלוים' אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה. ומתי אומר שירה על כל עולות הציבור החובה ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין. אבל עולות נדבה שמקריבין הציבור לקיץ למזבח. וכן הנסכין הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהן שירה.

ג. לוי האונן מותר לעבוד ולשורר. ואין פוחתין משנים עשר לוים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד לעולם ואין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לוים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר.

ד. ובמה הם מנגנין. בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל. ואין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר. ואין פוחתין משתי חצוצרות ולא מוסיפין על עשרים ומאה. ואין פוחתין מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד.

ה. בימי המועדות כולם ובראשי חדשים היו הכהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן והלוים אומרין שירה שנאמר (במדבר י י) 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות' החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף. עשה אותה מן הגרוטאות של כסף כשירה. משאר מיני מתכות פסולה. והחלילין שהיו מנגנין בהן היה אבוב שלהן של קנה. מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחלק יפה.

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח. בשחיטת פסח ראשון. ובשחיטת פסח שני. וביום טוב הראשון של פסח. וביום הראשון של עצרת, ובשמנה ימי החג. וחליל זה דוחה שבת מפני שהוא חליל של קרבן וחליל של קרבן עבודה היא ודוחה את השבת.

ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה. שנאמר (במדבר ח כד) 'זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה' וכתוב אחד אומר (במדבר ד ג) 'מבן שלשים שנה' הא כיצד חמש ללמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר (במדבר ד יט, במדבר ד מט) 'איש איש על עבודתו'.

ח. זה שנאמר בתורה בלוים (במדבר ח כה) 'ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה' אינו אלא בזמן שהיו נושאין המקדש ממקום למקום. ואינו מצוה נוהגת לדורות. אבל לדורות אין הלוי

❖ אוצר התמיד ❖

נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול שיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים.

ט. שמואל הרואה ודוד המלך חלקו הלוים לארבעה ועשרים משמרות. ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות. וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו. וכל הלוים מוזהרין על עבודת המזבח שנאמר (במדבר יח ג) 'אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו' 'לא יקרבו' לעבודה אבל ליגע מותרין.

י. וכשם שהלוים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הכהנים. כך הכהנים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלוים שנאמר (במדבר יח ג) 'גם הם' (במדבר יח ג) 'גם אתם' וכן הלוים עצמם מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו. שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר שנאמר (במדבר ד יט) 'איש איש על עבודתו ואל משאו'.

יא. לוים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים שנאמר (במדבר יח ג) 'ולא ימותו' אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה.

א. הכהנים הובדלו מכלל הלוים לעבודת הקרבנות שנאמר (דברי הימים א' כג יג) 'ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים' ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר (ויקרא כא ח) 'וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב'.

ב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה. לפתוח בתורה ראשון. ולברך ראשון. וליטול מנה יפה ראשון.

ג. משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות. ארבעה מאלעזר. וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר. ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממונה. ועולין לירושלים לעבודת משמר לכל שבת. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין משמר יוצא והאחר שהוא אחריו נכנס. עד שיגמרו וחוזרין חלילה.

ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים. וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם. ואין אומרין לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר (דברים יח ו) 'וכי יבא הלוי מאחד שעריך' וגו'.

ה. בד"א בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת. אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל. שנאמר (דברים יח

❖ אוצר התמיד ❖

ח) 'חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות' כלומר חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור. ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

ו. וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע. אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות. ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר (דברים יח ו) 'מאחד שעריך מכל ישראל' בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר (דברים יח ח) 'חלק כחלק יאכלו' ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לכהנים בלבד.

ז. וכן כהן שהיה לו קרבן ה"ז בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר (דברים יח ו) 'ובא בכל אות נפשו' (דברים יח ז) 'ושרת' ואפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר ע"י עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן ועבודתו לאותו הכהן בלבד שנתן לו.

ח. היה הכהן בעל הקרבן בעל מום נותן קרבנו לאנשי משמר והעור שלהם. היה זקן או חולה שיכול לעבוד ע"י הדחק נותן קרבנו לכל כהן שירצה והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבוד כלל הרי הקרבן כלו לאנשי משמר.

ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאים נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר. ועורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים.

י. היה הקרבן של כ"ג והיה אונן נותנו לכל כהן שירצה ועורו ועבודתו לאנשי משמר. כיון שכ"ג האונן ראוי לעבודה כמו שיתבאר ה"ז עושה שליח לקרבנו.

יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות. עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת. והאחר ביום של אחריו. והאחר ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממונה עליו.

יד. ברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ו) וז"ל: א. סדר עבודות התמידות בכל יום כך הוא. סמוך לעלות השחר יבוא הממונה שעל הפייסות ויקיש על העזרה ופותחין לו. ומבלשין את כל העזרה. ומעמידין עושי חביתין לעשות החביתין. וכל הכהנים ששם כבר טבלו קודם שיבוא הממונה ולבשו בגדי כהונה. ויבואו ויעמדו בלשכת הגזית. ויפיסו פייס ראשון ושני ויזכה כל אחד במלאכתו כמו שביארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן ותורם על הסדר שאמרנו. ואחר כך מסדר מערכה גדולה. ואחר כך מסדר מערכה שנייה ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחן על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשכת הכלים

❖ אוצר התמיד ❖

ומוציאין כל כלי השרת הצריכין להן כל היום. ומשקין את התמיד מים וזה שזכה בשחיטתו מושכו לבית המטבחים. והולכין אחריו הכהנים שזכו להעלות האיברים ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול. ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד ואחר כך נכנסין להיכל שני כהנים. האחד שזכה בדישון המזבח הפנימי והשני שזכה בדישון המנורה.

ב. והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זורק הדם זה שקבלו.

ג. ואחר שזורקין את הדם מטיב זה שבהיכל חמש נרות ויוצאין שניהן מן ההיכל. ואלו שבבית המטבחים מפשיטין ומנתחין וכל אחד ואחד מעלה אבר שזכה בו לכבש. ונותנין האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו. ושל מוספין היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו. ושל ראשי חדשים נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן במקום הילוך רגלי הכהנים כדי לפרסמו שהוא ראש חדש. ומולחין שם את האיברים וזורקין מלח על גבי הכבש אפילו בשבת. כדי שלא יחליק ויפלו הכהנים שם בעת הליכתן בעצים למערכה. ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהם ובין הכבש הואיל ואין ההולכה הזאת עבודה אינן חוששין.

ד. ואחר שמעלין האיברים לכבש מתכנסין כולן ללשכת הגזית. והממונה אומר להם ברכו ברכה אחת. והן פותחין וקורין אהבת עולם ועשרת הדברות ושמע והיה אם שמוע ויאמר ואמת ויציב ורצה ושים שלום. ובשבת מוסיפין ברכה אחת והיא שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר הנכנס. מי ששכן את שמו בבית הזה ישכין ביניכם אהבה אחוה שלום וריעות. ואחר כך מפיסין פייס שלישי ורביעי וזוכה בקטורת מי שזכה ונכנס ומקטיר ואחר כך נכנס זה שזכה בדישון המנורה ומטיב שתי הנרות ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה. ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו הכהנים.

ה. כשיגיע בין האולם ולמזבח. נטל אחד המגריפה. וזרקה בין האולם למזבח. והיה לה קול גדול. ושלשה דברים היתה משמשת בהן. השומע את קולה היה יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות והוא רץ ובא. ובן לוי השומע את קולה היה יודע שאחיו הלוים נכנסין לדבר בשיר והוא רץ ובא. וראש המעמד כשהיה שומע את קולה היה מעמיד את הטמאים על שער המזרח מפני החשד. שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. ואחר כך מעלה זה שזכה באיברים את האיברים מן הכבש למזבח. ואחר שמעלין את האיברים. מתחילין אלו שעל מעלות האולם ומברכין ברכת כהנים ברכה אחת בשם המפורש כמו שביארנו במקומה. ואחר כך מעלין סלת הנסכים. ואחר הסלת מקטיר החביתין. ואחר החביתין מעלין את היין לניסוך. ובשעת הניסוך אומרין הלוים השיר. ומכין המשוררין במיני ניגון שבמקדש ותוקעין תשע תקיעות על פרקי השיר.

❖ אוצר התמיד ❖

ו. כשהיו נותנין היין למנסך. היו שני כהנים עומדין על שולחן החלבים ושתי חצוצרות בידן. והסגן עומד על קרן המזבח והסודרין בידו ותקעו והריעו ותקעו. ובאו ועמדו אצל זה הממונה על הצלצל. אחד מימינו ואחד משמאלו.

ז. שהה המנסך לנסך. מניף הסגן בסודרין. הקיש זה בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות ודברו הלוים בשיר. הגיעו לפרק תקעו והשתחוו כל העם שבעזרה. על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה. וכל התקיעות שעל התמיד תשע כמו שביארנו.

ח. אין אומרין שירה אלא על עולות הצבור וזבחי שלמיהם האמורין בתורה. אבל עולות נדבה שמקריבין ממותר תרומת הלשכה אע"פ שהן של צבור אין אומרין שירה עליהן. וכן נסכים הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהן שירה.

ט. השיר שהיו הלוים אומרין. ביום הראשון היו אומרין (תהילים כד א) 'לה' הארץ ומלואה'. בשני היו אומרין (תהילים מח ב) 'גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו' וגו'. בשלישי היו אומרין (תהילים פב א) 'אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט'. ברביעי היו אומרין (תהילים צד א) 'אל נקמות ה' אל נקמות הופיע'. בחמישי היו אומרין (תהילים פא ב) 'הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב'. בששי היו אומרין (תהילים צג א) 'ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר' וגו'. בשבת היו אומרין (תהילים צב א) 'מזמור שיר ליום השבת'. במוספי שבת אומרים שירת (דברים לב א) 'האזינו' וחולקין אותה לששה פרקים הזי'ו ל'ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת. ואומרין פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש. במנחה של שבת אומר (שמות טו א) 'אז ישיר משה' ו'מי כמוכה' וגו' (שמות טו יא). במוסף של ראש השנה היו אומרין (תהילים פא ב) 'הרנינו לאלהים עוזנו'. ואם חל להיות בחמישי אומר (תהילים פא ז) 'הסירותי מסבל שכמו' וגו'. במנחה של ראש השנה היו אומרים (תהילים כט ח) 'קול ה' יחיל מדבר' וגו'.

י. ראש חדש שחל להיות בשבת שירה של ראש חדש דוחה את שירה של שבת כדי לפרסם שהיום ראש חדש.

יא. בשבת מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין. קודם ניסוך היין של מוספין. וכסדר שעושין בכל יום בבקר כך עושין בין הערבים. חוץ מהרמת הדשן ממזבח החיצון. ומדור המערכות והפייסות. שאין עושין דברים אלו אלא בכל יום בשחר לבד כמו שביארנו.

טו. בתפארת ישראל וז"ל: והא דקאמר מזמור שיר לעתיד לבוא, אין רצונו לומר שהלוים אמרו כן רק התנא נקט הטעם שיאמרו זה המזמור, משום דבכל הנך דלעיל, בכל מזמור

❖ אוצר התמיד ❖

מפורש בו ענייננו של יום, ולהכי אמרוהו ביום ההוא, אבל במזמור שיר ליום השבת, לא נזכר בהמזמור שום דבר מעניין של שבת, ויש לכאורה לתמוה למה התייחד מזמור זה ליום השבת, לכן מפרש התנא טעמו של דבר, דאינו כשיר של שאר הימים שהן כולן על העבר, רק זה שיר לעתיד לבוא, דמדהוא יום מנוחה מטרדת עסקים שבחיי הזמניים, לכן אחר היקף ימי הבריאה, נאות לו לאדם להתבונן ולשורר חסדי ה' על ג' מיני עתיד שהן לעומות מגמת פני כל אדם, והם (א) מזמור שיר לעתיד לבוא, על מה שעתיד לבוא על האדם בעה"ז, כי לא כלו רחמיו ית', (ב) מזמור שיר ליום שכולו שבת, הוא חיי עולם הבא אחר פרידת הנפש מהגוף, כי גם אז יחסה האדם בסתר כנפי רחמיו ית', (ג) מזמור שיר גם לעתיד הג' שנועד לאדם, בעת שיהיה מנוחה לחיי העולמים, דהיינו לאחר שיחרב העולם בסוף אלף הששי, אשר אז ינוחו כל חיי העולמים כולם אלף שנה, עד שיחזור הקדוש ברוך הוא לבנות אח"כ העולם מחדש, וכל אלו הג' מיני תקוה לעתיד לטובה, כלולים במזמור הזה, למעיין בכל דבריו היטב, [עי' בר"ה (דל"א א'), ובדרוש אור החיים שחברנו בס"ד בסוף סדר נזיקין, אולם למען לבאר העניין יפה, איך במזמור הזה כלולים דברי שיר על ג' מיני עתיד שזכרנו, ראינו להביא פי' המזמור הזה כפי הנראה לנו], אמר מזמור שיר ליום השבת, בו נאה לשורר, ולזמר [בבית המקדש], טוב להודות לה', רצה לומר כי זה היום שאין אנחנו טרודים בו בעסקי הזמנים, טוב ונאות להודות בו לה' אם הטיב לנו בזמן העבר, אולם גם הוא נאות לזמר לשמך עליון, אם שחה לעפר נפשינו על ידי צער ויגון שעברו על ראשינו, נחיה שוב שמחה בלבנו ע"י זמר [כענין קחו לי מנגן], לעורר בטחון בלבינו על העתיד הזמניי, אף שלא נבין איך על ידי הצרה בעצמה יבוא ישועה לנו, ואיך הכל הוא לטובתינו, ואפילו הכי שמך עליון הוא, ונעלה בפעולותיו מכל מחשבות אנושי ושתהפוך הכל בכחך לטובתינו, להגיד בבוקר חסדך, דכשיאר לנו אור ההצלחה, נאמר כי בחסדך עוד יגדל בזמן העתיד יותר ויותר, כאור בוקר הולך ואור, ואמונתך בלילות, שגם אם ייסרתנו ה' אבינו בצרות חשיכות כלילות, נגיד לכל, כי טמונים אמונתך ואהבתך לנו בהם, וכאשר ייסר איש את בנו הוא, ונברך על הרעה מעין הטובה שיתגלגל לנו בו, ואם גם נעלמה ממנו, וזאת ההגדה מחסדיך הרבים, נלווה עלי עשור ועלי נבל ועלי הגיון בכנור, רצה לומר בג' כוחותינו בפה, להגיד אמרי שיר, במעשה אצבעותינו על כלי זמר עשור ונבל, ובמחשבה, על ידי הגיון לב שנהגה בכנור, בכולם נתעורר לאהבתו יתברך על טובתו עלינו והזכיר נבל וכנור, דנבל מתריו עבים וגסים, ועל ידי זה קולו עב, ולכן מנבל על ידי קולו כל מיני זמר שיזמרו עמו מדאין קולו נעים, משא"כ כנור מיתריו דקים, ולכן קולו נעים [ובשלטי גבורים (פ"ח) כתב שיש נעימות בקול נבל, ובמח"כ ליתא, דהרי בשלהי מסכת קינין מוכח שרק כנור נעשה קוויו מבמ"ע שהן הדקין, והנבל קוויו נעשו מהמעיים שהן גסין ועבים, מזה מסתבר שעי"ז אין קולו נעים, ורצה לומר הכא על הנעים והבלתי נעים אהלל יה], כי שמחתני ה' בפעלך [פעולה היא בכל מקום דבר הנפעל בשלימות], ורצה לומר דכאשר אביט א"ע סביב בהעולם

❖ אוצר התמיד ❖

כולו שגמרתו היום בפעליך, וראה בו גם כן כמה צדדים בהירים, אבל גם צדדים כהויים, כיום ולילה, קיץ וחורף, סמי מות וסמי חיים, וכולם לטובת העולם, כמ"ש בתורתו של ר"מ וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, כי טוב מות, שגם המות שבבריאה הוא טוב בכללות, וכשאסתכל בכל אלה, יתרומם שמחה בלבי שכ"כ במעשה ידיך ארנן [מעשה הוא בכל מקום מעשה יחידית, עד שבכל פעולה יש הרבה מעשים], רצה לומר במעשה ידיך האחודיים אשר תעשה אתי, אם גם בהם אראה יום ולילה וכו', על כולם לא די שאשמח בפנימיותי, אלא גם ארנן עליהם, בידעי כי כולם רק לטובתי הם, דמן הכלל אשפוט על הפרט, וממקריות העולם כולו, על מעשה יחידית שלי, וממה שקרה לי בעבר, אשפוט על העתיד, כי לא עזבתני ולא תעזבני אלהי ישעי, עד כאן דבר המשורר האלהי מהעתיד הזמניי אשר ישורר עליו בתודה וקול זמרה, ומעתה ישורר גם על העתיד שבעוה"ב יום שכולו שבת, בהפרד הנשמה מהגוף, אמר מה גדלו מעשיך ה' בעולם הזה, אשר מאוד אתמה ואשמח בהם בראותי שאתה הופך בו חושך לאור, ומר למתוק, ורע לטוב, ככל מעשיך האחודיים אשר אראה בעיני, אבל מאוד עמקו מחשבתיך עוד עלינו, בחסד אשר תחשוב עוד לעשות עמנו בעוה"ב והם הדברים שלא יוכל שום חי לראותם, איש בער הוא החוטא על ידי גודל תשוקתו ורדפו אחר תאותיו הבהמיות, והוא נבער מדעת, וכל חייו כבעיר ובהמה הוא, לא ידע לא ירצה לידע דבר מזה, וכסיל הוא החוטא, בבטחונו על התחכמותו בענייני תורה משמים, והשגחת ה' על פעולתינו ומקריותינו, והשארת הנפש לשכר ועונש, ואולם הוא באשר שלא יוכל להשיג ג' עקרים הללו שהרי הם הם המסבבים הצלחת האדם בעולם העתידי, לכן מכחיש וכופר הכל ועובר על מצות התורה ביד רמה בכסליות שלו, ולא יבין את זאת, לא ירצה להבין דבר מזה, ורצה לומר שלשניהן להבער ולהכסיל, יש עוד דבר א' אשר לפתח חטאת רובץ ואורב להם לפתותם לרדת שחת, ומהו הדבר שלא ידע זה ולא יבין זה, בפרוח רשעים כמו עשב, רצה לומר כשרואה זה החוטא ע"י תאותיו פורח ומתחזק כחו על ידי תענוגיו בעולם הזה, כמו עשב פרא הגדל בשדה בורה, ויציצו כל פועלי און, רצה לומר וכ"כ כשרואה החוטא על ידי חכמת מה שלו, שהכבוד המדומה שלו בהתחכמותו יציץ ביופי כמו הציצים ופרחים אשר באחו, לא ידעו ולא יבינו כי אלו הם סיבה אמיתית להשמדם עדי עד בעולם הבא, וזהו שלא ירצה זה לידע אותו, וזה לא ירצה להבין אותו, ואם תמצי לומר על כל פנים בעולם העתה יש להם רווח לחטוא ולמרוד בך, ליתא, כי ואתה מרום לעולם ה', דאפי' בעולם העתה לעולם אינן בטוחים בטובם, וכח ידך רם וחזק עליהם תמיד, כי הנה אויביך ה' הם, וכי תפקוד עונם במה יעיזו נגד גבורתך ה', כי הנה אויביך יאבדו, ועד כמה בטוחים לחטוא, הנה המות עומד להם אחר הדלת והמזוזה ולפתח חטאת רובץ, ויתפרדו כל פועלי און, והרי בסוף כל סוף יתפרדו כל חלקי הווייתם בעולם הבא, ואינם, ושם ותרם כראם קרני, שם בעולם הבא ירום ונישא הקרן שלי שלא אכלתיו בעולם הזה, ויתחזק כחי באופן אחר יותר ממה שנתחזק זה החוטא שנתעוור בבולמס תאותו,

❖ אוצר התמיד ❖

כאן בעולם החלום, גם בלותי בשמן רענן, רצה לומר כי גם בבלוי המדומה שלי דהיינו המות שיפגשני אז ככל אדם, אחשוב כי יתחלף הווייתי על ידי המיתה, להיות בעולם הבא כמו אילן זית שמן רענן, דהיינו כמו העץ זית אשר יזקין יותר משאר אילנות, וגם בזקנתו ינוב בהוד ירקרק תמיד, כ"כ יתחזק ויתיפה על ידי המיתה הווייתי יותר מבתחלה בעולם הזה, עד כאן דיבר המשורר מהעתיד שבעולם הבא, ומעתה ישורר גם כן על העתיד הסופיי בעת שיהיה מנוחה לחיי העולמים, דהיינו אחר שיחרב העולם העתיי ויחזור ויבנה ויתכונן מחדש, אמר, עוד יש ענין א' בעתיד, אשר השתמשתי להשיגו יפה, בב' כלים היותר יקרים שיש לי, והם הראייה, והשמיעה, הראייה במה שאראה לפני, והשמיעה במה שאשמע שיבוא עוד, ותבט עיני בשורי רצה לומר לצורך אמונה דבר זה הנני מביט היטב בשעדיין הנני בין שורות הבנ"א, ועל ידי ראייה זו בקמים עלי מרעים תשמענה אזני, רצה לומר ועל ידי זה אפי' בעניינים אשר יקומו עלי מרעים להכחיש מה שלא יראו, אני לא אפן אליהם, אלא תשמענה אזני היטב, ולמלמדי הטיתי אזני, להאמין באמונה שלימה במה שנמסר לנו על זה מדור דור, ומה אראה ומה אשמע, הנה ראיתי צדיק כתמר יפרח, דמה תמר זה אינו עושה פרחים ופירות רק אחר זמן מרובה (כמו שכתבו הטבעיים דכל מיני דקל כך טבעם] כך הצדיק במורגל טובתו היותר גדולה תתגלגל לו רק לבסוף, זה תבט עיני במורגל מאד גם בעולם הזה, ודנתי ממה שאני רואה, לחזק האמונה במה שאשמע שיבוא בעתיד, כי כארז בלבנון ישגה, שלא תאמר, מה תמר כשנכרת אין גזעו מחליף, אף הצדיק כן, דאחר סוף אלף הששי כשיכרת הוא והעולם כולו, לא יהיה גזעו מחליף חס ושלום, לכן נאמר ארז שגם כשיכרתוהו, יונקתו ממנו תצא, ויתעבה ויתחזק יותר ויותר מבתחלה (כתענית כ"ה ב'), כך הצדיק יתגדל ויתחזק אז יותר בהוד אלהי ברוחנית, ועתה עושה המשורר סכום מכל הג' עניינים שזכר, ואומר (א) שתולים בבית ה', דהיינו בענין העתיד הסופיי, דהיינו העולם והבית ה' החדש שיבנה, שם יהיו הצדיקים שתולים מחדש, (ב) ובחצרות אלהינו הוא העתיד שאחר פרידת הנפש מהגוף, שהוא כמו חצר לפני בית עולם התחייה, שם יפרחו, שיעשו פירות מעשיהן בסוף, (ג) עוד ינובון בשיבה, דבעתיד הזמניי אף גם שירע להם עכשיו ייטיב להם בסוף, דשנים בצרכי הגוף, ורעננים יהיו, גם בהוד ויופי, וכל זה אמרתי להגיד כי ישר ה' צורי ואיך יקפח שכר הצדיקים ח"ו, ולא עולתה בו לראות ח"ו יסוריהם על מגן ולא יצילם, לכן מזמור שיר ליום השבת, שנשורר בו אחר הקפת ימי הבריאה, על כל ג' העתידות שיבואו עוד, ונגילה ונשמחה בו.

טז. בתפארת שלמה (סוכות) וז"ל: ויהי בשלם סוכו וכו' (תהלים עו ג), אי' במד"ר קודם שברא העולם עשה לו סוכה בירושלים ואמר יה"ר שיכבשו רחמי את כעסי ואתנהג עם בני במדת הרחמים. הנ"ל דהנה כתיב (ויקרא כג מא) וחגותם אותו חג לד' שבעת ימים בשנה מלת בשנה הוא מיותר אך הנה כפי המבואר במד"ר הנ"ל הנה הרצון הטוב על בריאת

❖ אוצר התמיד ❖

העולם הי' בסוכה ובשבת בשלש סעודות במנחה נקרא רעווא דרעווין כי אז הי' שעת הרצון הטוב על הבריאה שלמחר ביום א' נברא העולם והרצון הטוב הזה הי' בסוכה ולכך בשבת חוה"מ מתעורר הרצון הזה הטוב רעווא דרעווין של הבריאה. וזהו (שם כג, מב) בסוכו"ת תשב"ו שבע"ת ימים ר"ת שבת וזהו וחגותם חג לד' שבעת ימים בשנה פי' אותם השבעת ימים של סוכות הם המשפיעים הרצון הטוב על כל השנה והם העיקר מכל השנה. ע"כ.

באמרי אמת (סוכות ליל ב') וז"ל: וכתיב ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון ואיתא במדרש תהלים מתחילת ברייתו של עולם עשה הקב"ה בירושלים סוכה כביכול שהיה מתפלל בתוכה ואומר יהי רצון מלפני שיהו בני עושין רצוני וכו' וכיון שחרב מתפלל יהי רצון מלפני להכרית יצר הרע שמחטיא את בני ויעשו תשובה וכו', ויהי בשלם סוכו היינו ישלימנו לך והתפלה היא שתהיה לישראל עצה להתגבר על היצר הרע וזהו סוכות, ולעתיד כשיקים הקב"ה סוכת דוד הנופלת יהיה זה בשלימות. ע"כ.

יז. שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א, בשם הרה"ק מאפטא זיע"א, על הפסוק 'כל סביביו יובילו שי למורא' (תהילים עו יב), שבעת שיבוא משיח צדקנו ירצו אומות העולם להביא לו מתנה. וכי איזה מתנה הם יכולים להביא למשיח, הלא כסף וזהב וכל טוב העולם לא נחשב בעיניו לכלום. אלא המתנה שיביאו לו, הוא יהודי. הגויים יביאו למשיח מתנה יהודי. וילכו לחפש בכל מקומות מושבותם ולא ימצאו יהודי, כי כולם כבר עלו לארץ ישראל, אלא ימצאו רק איזה יהודי שקוע עמוק עמוק בתוך הטומאה, ורחוק מאוד מהקדושה, אשר נשאר בארצות הגויים ולא עלה לארץ ישראל. ואת היהודי הזה הנמצא במצב שפל כל כך, אותו יקחו הגויים, ויביאו אותו מתנה למלך המשיח. ועם מתנה זו, משיח ישמח מאוד מאוד, ויתן להם עבור כל יהודי אוצרות של אבנים טובות ומרגליות. ע"כ.

ספר

חיי תמיד

שער הפסוקים

הפסוקים בענייני מסכת תמיד

מצות בניית בית המקדש

שמות פרק כ״ה

ח וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם:

רש״י: ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

ט כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ:

רש״י: ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: **וכן תעשו.** לדורות (סנהדרין טז: שבועות יד:), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

❖

כלי המנורה

שמות פרק כ״ה

לח וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:

רש״י: ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצביתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טוליי״ש

בלע״ז: ומחתותיה. הם כמין בזיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פויישד״א בלע״ז, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד):

❖

כלי המזבח

שמות פרק כ״ז

ג וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:

רש״י: סירותיו. כמין יורות: **לדשנו.** להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם אונקלוס למספי קטמיה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסתירה כמו ותשרש שרשיה (תהלים פ י), אויל משריש (איוב ה ג), וחלופו, ובכל תבואתי תשרש (שם לא יב). וכמוהו בסעיפיה פוריה (ישעיה יז ו), וחלופו מסעף פארה (שם י לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וזה האחרון עצמו (ירמיה נ יז), שבר עצמיו. וכמוהו ויסקלוהו באבנים (מלכים א׳ כא יג), וחלופו סקלו מאבן (ישעיה סב י), הסירו אבניה, וכן ויעזקהו ויסקלהו (שם ה ב). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע״ז אדשצדר״יר: **ויעיו.** כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע״ז וידי״ל: **ומזרקותיו.** לקבל בהם דם הזבחים: **ומזלגותיו.** כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בבשר ונתחבים בו, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן, ובלע״ז קרוצינ״ש, ובלשון חכמים צנוריות: **ומחתותיו.** בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לחתות אש מיקוד (ישעיה ל יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן היחתה איש אש בחיקו (משלי ו כז): **לכל כליו.** כמו כל כליו:

❖

נרות המנורה

שמות פרק כ״ז

כ וְאַתָּה תְּצַוֶּה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

רש״י: ואתה תצוה. זך. כלי שמריס, כמו שפניו במנחות (פו.), מגרגרו בריסק הזית וכו׳: כתית. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחנן בריחיים, כדי שלא יהא בו שמריס, ואחר שהוליאו טפה ראשונה, מכניסן לריחיים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק על שהשכת שלהבת עולה מאליה (שבת כח.): תמיד. כל לילה ולילה הכוי תמיד, כמו שאתה אומר עולת תמיד (במדבר כח ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חביתין נאמר תמיד (ויקרא ו יג), ואינה אלא מחליתה בבקר ומחליתה בערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא:

כא בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י: מערב עד בוקר. תן לה מלתה שתהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיעורו חכמים חלי לוג לגילי טבת המרוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום:

❧ ❖ ❧

קרבן תמיד

שמות פרק כ״ט

לח וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:

לט אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:

מ וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית רֶבַע הַהִין וְנֵסֶךְ רְבִיעִת הַהִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:

רש״י: ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ״ג ביצים וחומש ביצה: בשמן כתית. לפי שנאמר כתית למאור, אינו למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולפי שנאמר כתית למאור אינו למעט מנחות שאין לריך כתית, שאף הטחון בריחיים כשר בהן (מנחות פו.): רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו שפניו במסכת סוכה (מח), שני ספלים של כסף היו בריסק המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים,

נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא לרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לקיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

מא וְאֵת֙ הַכֶּ֣בֶשׂ הַשֵּׁנִ֔י תַּעֲשֶׂ֖ה בֵּ֣ין הָעַרְבַּ֑יִם כְּמִנְחַ֤ת הַבֹּ֙קֶר֙ וּכְנִסְכָּ֔הּ תַּעֲשֶׂ֥ה לָ֖הּ לְרֵ֣יחַ נִיחֹ֑חַ אִשֶּׁ֖ה לַיהוָֽה׃

רש"י: לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, המיבריס בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עולה ומנחה (ויקרא כג לז):

מב עֹלַ֥ת תָּמִ֖יד לְדֹרֹתֵיכֶ֑ם פֶּ֤תַח אֹֽהֶל־מוֹעֵד֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה אֲשֶׁ֥ר אִוָּעֵ֛ד לָכֶ֖ם שָׁ֥מָּה לְדַבֵּ֥ר אֵלֶ֖יךָ שָֽׁם׃

רש"י: תמיד. מיום לם יום, ולא יפסיק יום בנתייס: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקב"ה מדבר עם משה מפתוקם המשכן, ויש לומרים מעל הכפורת (שמות כה כב), כמו שנאמר ונדברתי אתך מעל הכפורת. ואשר אועד לכם האמור כאן הינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר בתקרא:

❧ ❖ ❧

הקטורת

שמות פרק ל׳

א וְעָשִׂ֖יתָ מִזְבֵּ֣חַ מִקְטַ֣ר קְטֹ֑רֶת עֲצֵ֥י שִׁטִּ֖ים תַּעֲשֶׂ֥ה אֹתֽוֹ׃

רש"י: מקטר קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:

ב אַמָּ֥ה אָרְכּ֖וֹ וְאַמָּ֣ה רָחְבּ֑וֹ רָבוּ֙עַ֙ יִהְיֶ֣ה וְאַמָּתַ֔יִם קוֹמָת֖וֹ מִמֶּ֥נּוּ קַרְנֹתָֽיו׃

ג וְצִפִּ֥יתָ אֹת֛וֹ זָהָ֥ב טָה֖וֹר אֶת־גַּגּ֑וֹ וְאֶת־קִירֹתָ֣יו סָבִ֔יב וְאֶת־קַרְנֹתָ֖יו וְעָשִׂ֣יתָ לּ֔וֹ זֵ֖ר זָהָ֥ב סָבִֽיב׃

רש"י: את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו לאמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:

ד וּשְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ | מִתַּחַת לְזֵרֹו עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶמָּה:

רש"י: לצלעותיו. כאן הוא לשון זויות כתרגומו, לפי שנאמר על שני צליו, על שתי זויותיו שבשני צליו: **והיה.** מעשה הטבעות האלה: **לבתים לבדים.** לכל בית תהיה הטבעת לבד:

ה וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

ו וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה:

רש"י: לפני הפרכת. שמע תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכוון כנגד הארון מבחוץ:

ז וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה:

רש"י: בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של המנורה מלשון הפתילות שנקרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: **הנרות.** לוקי"ם בלע"ז, וכן כל נרות הלמודות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:

ח וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

רש"י: ובהעלות. כשילקיס להעלות להבתן: **יקטירנה.** בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר בין הערבים:

ט לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:

רש"י: לא תעלו עליו. על מזבח זה: **קטרת זרה.** שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: **ועולה ומנחה.** ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

י וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

רש"י: וכפר אהרן. מהן למיס: **אחת בשנה.** ביום הכפורים, הוא שנאמר בתחרי מות ויעל אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו (ויקרא טז יח): **חטאת הכפרים.** הם פר ושעיר של יום הכפורים,

המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: **קדש קדשים.** המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

❖

קידוש ידים ורגלים

שמות פרק ל׳

יז וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃

יח וְעָשִׂ֨יתָ כִּיּ֥וֹר נְחֹ֛שֶׁת וְכַנּ֥וֹ נְחֹ֖שֶׁת לְרָחְצָ֑ה וְנָתַתָּ֣ אֹת֗וֹ בֵּֽין־אֹ֤הֶל מוֹעֵד֙ וּבֵ֣ין הַמִּזְבֵּ֔חַ וְנָתַתָּ֥ שָׁמָּ֖ה מָֽיִם׃

רש״י: כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים בפיהם מים: **וכנו.** כתרגומו בסיסיה, מושב מתוקן לכיור: **לרחצה.** מוסב על הכיור: **ובין המזבח.** מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט.):

יט וְרָחֲצ֥וּ אַהֲרֹ֖ן וּבָנָ֑יו מִמֶּ֥נּוּ אֶת־יְדֵיהֶ֖ם וְאֶת־רַגְלֵיהֶֽם׃

רש״י: את ידיהם ואת רגליהם. בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט:), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

כ בְּבֹאָ֞ם אֶל־אֹ֧הֶל מוֹעֵ֛ד יִרְחֲצוּ־מַ֖יִם וְלֹ֣א יָמֻ֑תוּ א֣וֹ בְגִשְׁתָּ֤ם אֶל־הַמִּזְבֵּ֙חַ֙ לְשָׁרֵ֔ת לְהַקְטִ֥יר אִשֶּׁ֖ה לַיהוָֽה׃

רש״י: בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת אלילים: **ולא ימותו.** הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: **אל המזבח.** החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר:

כא וְרָחֲצ֥וּ יְדֵיהֶ֥ם וְרַגְלֵיהֶ֖ם וְלֹ֣א יָמֻ֑תוּ וְהָיְתָ֨ה לָהֶ֧ם חָק־עוֹלָ֛ם לוֹ֥ וּלְזַרְע֖וֹ לְדֹרֹתָֽם׃

רש"י: ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוץ ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

❖

הקטורת

שמות פרק ל׳

לד וַיֹּאמֶר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נָטָף | וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה:

רש"י: נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א, והצרי קורין לו טרי"אקה: **ושחלת.** שורש בשם, חלק ומצהיר כצפורן, ובלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שתרגם אונקלוס וטופרא: **וחלבנה.** בשם שריחו רע, וקורין לו גלב"נא, ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: **סמים.** אחרים: **ולבונה זכה.** מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:) י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג׳, הרי ה׳, סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שבולת נרד, וכרכום, הרי ח׳, שהשבולת ונרד אחד שהנרד דומה לשבולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. בורית כרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה: **בד בבד יהיה.** אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון בד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

לה וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ:

רש"י: ממלח. כתרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויירא המלחים (יונה א ה), מלחיך וחובליך (יחזקאל כז כז), על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בבזך: **ממולח טהור קדש.** ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

לו וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:

רש"י: ונתתה ממנה וגו׳. היא קטרת שבכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד: **אשר אועד לך שמה.** כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:

לז וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה:

רש"י: במתכנתה. במנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

לח אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו:

רש"י: להריח בה. אבל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למכרה לגדול:

❧ ❖ ❧

סדר הקרבת קרבן עולה

ויקרא פרק א'

א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

רש"י: ויקרא אל משה. לכל דבות ולכל למידות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר, וקרא זה אל זה, אבל לנביאי האומות עכו"ס נגלה אליהן בלשון ערעי וטומאה, שנאמר ויקר אלהים אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר, לדבור היתה קריאה ולא להפסקות, ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט: אליו. למעט את אהרן, רבי יהודה אומר י"ג דבות נאמרו בתורה למשה ולאהרן, וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטין, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן, ואלו הן י"ג מיעוטין לדבר אתו, מדבר אליו, וידבר אליו, ונועדתי לך, כולן בתורת כהנים, יכול שמעו את קול הקריאה, תלמוד לומר קול לו, קול אליו, משה שומע ואין יכול שמעו: מאהל מועד. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל, יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר את הקול, מהו הקול, הוא הקול המפורש בתהלים קול ה' בכח קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים, אם כן למה נאמר מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק, כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה, יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר כקול אל שדי בדבור, אם כן למה נאמר עד החצר החיצונה, שכיון שמגיע שם היה נפסק: מאהל מועד לאמר. יכול מכל הבית, תלמוד לומר מעל הכפורת, יכול מעל הכפורת כולה, תלמוד לומר מבין שני הכרובים: לאמר. לא ואמור להם דברי כבושים, כשבילכם הוא נדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך, לא נתייחד הדבור עם משה, שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות, וידבר ה' אלי לאמר, אלי היה הדבור. דבר אחר, לא ואמור להן דברי, והשיבני אם יקבלוס, כמו שנאמר ויצב משה את דברי העם וגו':

ב דַּבֵּ֞ר אֶל־בְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ וְאָמַרְתָּ֣ אֲלֵהֶ֔ם אָדָ֗ם כִּֽי־יַקְרִ֥יב מִכֶּ֛ם קָרְבָּ֖ן לַיהוָ֑ה מִן־הַבְּהֵמָ֗ה מִן־הַבָּקָ֤ר וּמִן־הַצֹּ֔אן תַּקְרִ֖יבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶֽם׃

רש״י: אדם כי יקריב מכם. כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין: **אדם.** למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל: **הבהמה.** יכול אף חיה בכלל, תלמוד לומר בקר וצאן: **מן הבהמה.** ולא כולה, להוציא את הרובע ואת הנרבע: **מן הבקר.** להוציא את הנעבד: **מן הצאן.** להוציא את המוקצה: **ומן הצאן.** להוציא את הנוגח שהמית, כשהוא אומר למטה מן הענין מן הבקר, שאין תלמוד לומר, להוציא את הטריפה: **תקריבו.** מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות: **קרבנכם.** מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות:

ג אִם־עֹלָ֤ה קָרְבָּנוֹ֙ מִן־הַבָּקָ֔ר זָכָ֥ר תָּמִ֖ים יַקְרִיבֶ֑נּוּ אֶל־פֶּ֜תַח אֹ֤הֶל מוֹעֵ֙ד֙ יַקְרִ֣יב אֹתוֹ֔ לִרְצֹנ֖וֹ לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃

רש״י: זכר. ולא נקבה, כשהוא אומר זכר למטה, שאין תלמוד לומר, זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס: **תמים.** בלא מום: **אל פתח אהל מועד.** מטפל בהבאתו עד העזרה. מהו אומר יקריב יקריב, אפילו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל אחד, לשם מי שהוא, וכן עולה בחולין ימכרו החולין לצרכי עולות, והרי הן כולן עולות, ותקרב כל אחת לשם מי שהוא, יכול אפילו נתערבה בפסולין או בשאינו מינו, תלמוד לומר יקריבנו: **יקריב אותו.** מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו, הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני: **לפני ה׳ וסמך.** אין סמיכה בבמה:

ד וְסָמַ֣ךְ יָדוֹ֔ עַ֖ל רֹ֣אשׁ הָעֹלָ֑ה וְנִרְצָ֥ה לוֹ֖ לְכַפֵּ֥ר עָלָֽיו׃

רש״י: על ראש העולה. להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן: **העולה.** פרט לעולת העוף: **ונרצה לו.** על מה הוא מרצה לו, אם תאמר על כריתות ומיתות ב״ד, או מיתה בידי שמים, או מלקות, הרי עונשן אמור, הא אינו מרצה אלא על עשה, ועל לאו שנתק לעשה:

ה וְשָׁחַ֛ט אֶת־בֶּ֥ן הַבָּקָ֖ר לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה וְהִקְרִ֠יבוּ בְּנֵ֨י אַהֲרֹ֤ן הַכֹּהֲנִים֙ אֶת־הַדָּ֔ם וְזָרְק֖וּ אֶת־הַדָּ֣ם עַל־הַמִּזְבֵּ֔חַ סָבִ֗יב אֲשֶׁר־פֶּ֖תַח אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃

רש״י: ושחט והקריבו הכהנים. מקבלה ואילך מצות כהונה, למד על השחיטה שכשרה בזר: **לפני ה׳.** בעזרה: **והקריבו.** זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון הולכה, למדנו שתיהן (ס״א ששתיהן) בבני אהרן: **בני אהרן.** יכול חללים, תלמוד לומר הכהנים: **את הדם וזרקו את הדם.** מה תלמוד לומר דם דם ב׳ פעמים, להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו, יכול אף בפסולים, או

בחטאות הפנימיות, או בחטאות החצוניות, שאלו למעלה והיו למטה, תלמוד לומר במקום אחר את דמו: וזרקו. עומד למטה, וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות, לכך נאמר סביב, שיהא הדם ניתן בד' רוחות המזבח, או יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואי אפשר להקיף בזריקה, אי וזרקו יכול בזריקה אחת, תלמוד לומר סביב, הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ד': אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא מפורק:

ו וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ:

רש"י: והפשיט את העולה. מה תלמוד לומר העולה, לרבות את כל העולות להפשט ונתוח: אותה לנתחיה. ולא נתחיה לנתחיה:

ז וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

רש"י: ונתנו שם. לפי שהשם יורדת מן השמים, מצוה להבדיל מן ההליוט: בני אהרן הכהן. כשהוא בכיהונו, הא שם עבד בבגדי כהן הליוט, עבודתו פסולה:

ח וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

רש"י: בני אהרן הכהנים. כשהם בכיהונם, הא כהן הליוט שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה: את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש בכלל הפשט, שכבר הוזז בשחיטה, לפיכך הוקרך למנותו לעצמו: ואת הפדר. למה נאמר, ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה, וזהו דרך כבוד של מעלה: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה:

ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה:

רש"י: עולה. לשם עולה יקטירנו: אשה. כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש, וכל אשה לשון אש, פוקיי"ר בלע"ז: ניחוח. נחת רוח לפני, שמרתי ונעשה רצוני:

י וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ:

רש"י: ואם מן הצאן. וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ולמה הפסיק, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה: מן הצאן מן הכשבים או מן העזים. הרי אלו ג' מיעוטין, פרט לזקן לחולה ולמזוהם:

יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

רש״י: על ירך המזבח. על כל המזבח: כפונה לפני ה׳. ואין כפון בבמה:

יב וְנִתַּ֤ח אֹתוֹ֙ לִנְתָחָ֔יו וְאֶת־רֹאשׁ֖וֹ וְאֶת־פִּדְרֹ֑ו וְעָרַ֤ךְ הַכֹּהֵן֙ אֹתָ֔ם
עַל־הָעֵצִים֙ אֲשֶׁ֣ר עַל־הָאֵ֔שׁ אֲשֶׁ֖ר עַל־הַמִּזְבֵּֽחַ׃

יג וְהַקֶּ֣רֶב וְהַכְּרָעַ֖ים יִרְחַ֣ץ בַּמָּ֑ים וְהִקְרִ֨יב הַכֹּהֵ֤ן אֶת־הַכֹּל֙ וְהִקְטִ֣יר
הַמִּזְבֵּ֔חָה עֹלָ֣ה הוּא אִשֵּׁ֥ה רֵ֖יחַ נִיחֹ֑חַ לַיהוָֽה׃

❧ ❖ ❧

מצוות מלח

ויקרא פרק ב׳

יג וְכָל־קָרְבַּ֣ן מִנְחָתְךָ֮ בַּמֶּ֣לַח תִּמְלָח֒ וְלֹ֣א תַשְׁבִּ֗ית מֶ֤לַח בְּרִ֣ית
אֱלֹהֶ֔יךָ מֵעַ֖ל מִנְחָתֶ֑ךָ עַ֥ל כָּל־קָרְבָּנְךָ֖ תַּקְרִ֥יב מֶֽלַח׃

רש״י: מלח ברית. שהברית כרותה למלח משׁשׁת ימי בראשׁית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג: על כל קרבנך. על עולת בהמה ועוף, ואמורי כל הקדשׁים כולן:

❧ ❖ ❧

תרומת הדשׁן

ויקרא פרק ו׳

א וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃

ב צַ֤ו אֶֽת־אַהֲרֹן֙ וְאֶת־בָּנָ֣יו לֵאמֹ֔ר זֹ֥את תּוֹרַ֖ת הָעֹלָ֑ה הִ֣וא הָעֹלָ֗ה
עַל֮ מוֹקְדָ֨ה עַל־הַמִּזְבֵּ֤חַ כָּל־הַלַּ֙יְלָה֙ עַד־הַבֹּ֔קֶר וְאֵ֥שׁ הַמִּזְבֵּ֖חַ
תּ֥וּקַד בּֽוֹ׃

רש״י: כו את אהרן אין כו אלא לשון זרוז מיד ולדורות אר״ש ביותר כריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס: זאת תורת העולה וגו׳. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד, ואיזה אם עלה לא ירד, שכל

תורה לכהנת הוא בא, לומר תורה אחת לכל העולים, ואפילו פסולין, שאם עלו לא ירדו: **הוא העולה.** למעט את הרובע ואת הנרבע, וכיולא בהן, שלא היה פסולן בקדש שנפסלו קודם שבאו לעזרה (כל הענין בת"כ (פרשתא ו ח) וזבחים פ"ג ופ"ז):

ג וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:

רש"י: מדו בד. היא הכתונת, ומה ת"ל מדו, שתהא כמדתו (ת"כ פרק ב ח): **על בשרו.** שלא יהא דבר חוצץ בינתים (ערכין ג:): **והריס את הדשן.** היה חותה מלא המחתה מן המוכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש (תמיד כח:): **הדשן אשר תאכל האש את העולה.** ועשתה דשן, מלותו דשן יריס תרומה ושמו מלא המזבח: **(על המזבח.** מלא לבריס שעליין לא נתאכלו, מחזירן על המזבח לאחר שאתה גחלים מילך ומילך ונטל מן הפנימיות שנאמר את העולה על המזבח. בר"י):

ד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר:

רש"י: ופשט את בגדיו. אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא יתכבד בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל יתזוג בהן כוס לרבו, לכך ובגד בגדים אחרים, פחותין מהן (יומא כג:): **והוציא את הדשן.** הכתוב בתפוח כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם (תמיד כח:), ואין זה חובה בכל יום, אלא התרומה חובה בכל יום:

ה וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים:

רש"י: והאש על המזבח תוקד בו. ליכה כאן יקידות הרבה, על מוקדה, שאם המזבח תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, שאם תמיד תוקד על המזבח, כולן נדרשו בסמ' יומא (מה.) שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם: **וערך עליה העולה.** עולת תמיד היא הקדים (פסחים נח:). (בר"י ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר, תלמוד לומר העולה): **חלבי השלמים.** שם יבילו שם שלמים. וכדותינו (שם נט.) למדו מכאן עליה, על עולת הבוקר השלם כל הקרבנות כולם, מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים:

ו אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

רש"י: אש תמיד. שאם שנאמר היא תמיד שמליקין בה את הנרות שנאמר בה להעלות נר תמיד (שמות כז כ), אף היא מעל המזבח החילון תוקד (יומא מב:): **לא תכבה.** המכבה אף על המזבח עובר בשני לאוין:

חביתין של כהן גדול

ויקרא פרק ו׳

יב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֶשְׂרֹנֶת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב:

רש״י: זה קרבן אהרן ובניו. לפי ההליוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר מנחה תמיד וגו׳, והכהן המשיח תחתיו מביאו חקת עולם וגו׳ (מנחות נא:):

יד עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תָּבִיאֶנָּה תֻּפְינֵי מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

רש״י: מרבכת. חלוטה ברותחין כל לרכה (ת״כ פרק ד ה): תפיני. לפויה לפיות הרבה, שאחר חליטתה לופה בתנור, וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד שטעונה פתיתה. (בר״י ולא פתיתה ממש בליעין ופרורין, לפי שאינה נקמלת, אלא כופלה לשנים:

טו וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר:

רש״י: המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו תחתיו: כליל תקטר. אין נקמלת להיות שיריה נאכלין, אלא כולה כליל, וכן כל מנחת כהן שלא נדבה כליל תהיה:

טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל:

רש״י: כליל. כולה שוה לגבוה:

ברכת כהנים

ויקרא פרק ט׳

כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־(ידו כתיב) יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃

רש״י: ויברכם. ברכת כהנים, יברכך, יאר, ישא: וירד. מעל המזבח:

❧ ❖ ❧

נרות המנורה

ויקרא פרק כ״ד

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד׃

רש״י: צו את בני ישראל. זו פרשת מצות הנרות, ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צורך המנורה, וכן מצאנו ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. שלשה שמנים יוצאים מן הזית, הראשון קרוי זך, והן מפורשים במנחות (דף פט.) ובת״כ (פרשתא יג ח): תמיד. מלילה ללילה, כמו עולת תמיד, שאינה אלא מיום ליום:

ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעַרְךָ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃

רש״י: לפרכת העדת. שלפני הארון, שהוא קרוי עדות. וכדותינו לרשו (שבת כב. ת״כ שם ט), על נר מערבי, שהוא עדות לכל באי עולם, שהשכינה שורה בישראל, שנותן בה שמן כמלת הכבותיה, וממנה היה מתחיל, ובה היה מסיים: יערוך אתו אהרן מערב עד בוקר. יערוך לותו, עריכה הרלויה למלת כל הלילה (ת״כ שם יח), ושיעורו חכמים, חלי לוג לכל נר ונר, והן כלאי לף ללילי תקופת טבת, ומלה זו הוקבעה להם:

ד עַל הַמְנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד׃

רש״י: המנורה הטהרה. שהיא זהב טהור. דבר אחר על טהרה של מנורה, שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר:

מצוות שמירה

במדבר פרק ג׳

לח וְהַחֹנִ֣ים לִפְנֵ֣י הַמִּשְׁכָּ֗ן קֵ֣דְמָה לִפְנֵי֩ אֹ֨הֶל־מוֹעֵ֜ד ׀ מִזְרָ֗חָה מֹשֶׁ֣ה ׀ וְאַהֲרֹ֣ן וּבָנָ֗יו שֹׁמְרִים֙ מִשְׁמֶ֣רֶת הַמִּקְדָּ֔שׁ לְמִשְׁמֶ֖רֶת בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וְהַזָּ֥ר הַקָּרֵ֖ב יוּמָֽת׃

רש״י: משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה, שנאמר יהודה מחוקקי (תהלים ס ט), ומבני יששכר יודעי בינה וגו׳ (דברי הימים א׳ יב לב) מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן מושכים בשבט סופר (שופטים ה יד):

❖

ברכת כהנים

במדבר פרק ו׳

כב וַיְדַבֵּ֥ר יְהֹוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃

כג דַּבֵּ֤ר אֶֽל־אַהֲרֹן֙ וְאֶל־בָּנָ֣יו לֵאמֹ֔ר כֹּ֥ה תְבָרְכ֖וּ אֶת־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל אָמוֹ֖ר לָהֶֽם׃

רש״י: אמור להם. כמו זכור שמור בלע״ז דישנ״ט: אמור להם. שיהיו כולם שומעים (ספרי לט): אמור. מלא, לא תברכם בחפזון ובבהלות, אלא בכוונה ובלב שלם (במ״ר יא ד):

כד יְבָרֶכְךָ֥ יְהֹוָ֖ה וְיִשְׁמְרֶֽךָ׃

רש״י: יברכך. שיתברכו נכסיך: וישמרך. שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממונך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים לסטים עליו ונוטלין אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקב״ה הוא הנותן הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו בספרי:

כה יָאֵ֨ר יְהֹוָ֧ה ׀ פָּנָ֛יו אֵלֶ֖יךָ וִֽיחֻנֶּֽךָּ׃

רש״י: יאר ה׳ פניו אליך. יראה לך פנים שוחקות, פנים צהובות. ויחנך. יתן לך חן (ספרי מא):

כו יִשָּׂ֨א יְהֹוָ֤ה ׀ פָּנָיו֙ אֵלֶ֔יךָ וְיָשֵׂ֥ם לְךָ֖ שָׁלֽוֹם׃

רש״י: ישא ה׳ פניו אליך. יכבוש כעסו:

כז וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

רש״י: ושמו את שמי. יברכום בשם המפורש (ספרי מג): **ואני אברכם.** לישראל, ואסכים עם הכהנים. דבר אחר, ואני אברכם, לכהנים:

❖

נרות המנורה

במדבר פרק ח׳

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

רש״י: **בהעלתך.** למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב״ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות: **בהעלתך.** על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עלייה, שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו מכאן, שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומיטיב: **אל מול פני המנורה.** אל מול נר האמצעי, שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה: **יאירו שבעת הנרות.** ששה שעל ששת הקנים, שלשת המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה, כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך:

ג וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

רש״י: **ויעש כן אהרן.** להגיד שבחו של אהרן שלא שנה (ספרי ס):

ד וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה:

רש״י: **וזה מעשה המנורה.** שהראהו הקב״ה באצבע לפי שנתקשה בה, לכך נאמר וזה (ספרי סא): **מקשה.** בטדי״ץ בלע״ז לשון דא לדא נקשן (דניאל ה ו), עשת של ככר זהב היתה, ומקיש בקורנס וחותך בכשיל לפשט איבריה כתקונן, ולא נעשית איברים איברים על ידי חבור: **עד ירכה עד**

פרחה. ירכה היא השידה שעל הרגלים, חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים: **עד ירכה עד פרחה.** כלומר גופה של מנורה כולה וכל התלוי בה: **עד ירכה.** שהוא אבר גדול: **עד פרחה.** שהוא מעשה דק שבה, הכל מקשה, ודרך עד לשמש בלשון זה, כמו מגדיש ועד קמה ועד כרס זית (שופטים טו ה): **כמראה אשר הראה וגו'.** כתבנית אשר הראהו בהר, כמו שנאמר וראה ועשה בתבניתם וגו' (שמות כה מ): **כן עשה את המנורה.** מי שעשאה. ומדרש אגדה על ידי הקב"ה נעשית מאליה:

❖

לתקוע בהקרבת הקרבן

במדבר פרק י'

י וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם
בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן
לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רש"י: על עולותיכם. בקרבן צבור הכתוב מדבר (ספרי עז. ערכין יא:): **אני ה' אלהיכם.** מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות, שנאמר ותקעתם, הרי שופרות, לזכרון הרי זכרונות, אני ה' אלהיכם, זו מלכיות וכו':

❖

מנחת נסכים

במדבר פרק ט"ו

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:

רש"י: כי תבאו. בשר להם שיכנסו לארץ:

ג וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹ־זֶבַח לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה אוֹ
בְּמֹעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ מִן־הַצֹּאן:

רש״י: ועשיתם אשה. אין זה צווי, אלא כשתבאו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה׳: **ריח ניחח.** שיהיה נחת רוח לפני: **לפלא נדר או בנדבה וגו׳.** או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם, שחייבתי אתכם לעשות במועד:

ד וְהִקְרִ֥יב הַמַּקְרִ֖יב קָרְבָּנ֑וֹ לַיהוָ֑ה מִנְחָה֙ סֹ֣לֶת עִשָּׂר֔וֹן בָּלוּ֕ל בִּרְבִעִ֥ית הַהִ֖ין שָֽׁמֶן׃

רש״י: והקריב המקריב. תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה, המנחה כליל והשמן נבלל בתוכה, והיין לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.):

ה וְיַ֤יִן לַנֶּ֙סֶךְ֙ רְבִיעִ֣ית הַהִ֔ין תַּעֲשֶׂ֥ה עַל־הָעֹלָ֖ה אוֹ לַזָּ֑בַח לַכֶּ֖בֶשׂ הָאֶחָֽד׃

רש״י: לכבש האחד. על כל האמור למעלה הוא מוסב, על המנחה ועל השמן ועל היין:

ו אוֹ֤ לָאַ֙יִל֙ תַּעֲשֶׂ֣ה מִנְחָ֔ה סֹ֖לֶת שְׁנֵ֣י עֶשְׂרֹנִ֑ים בְּלוּלָ֥ה בַשֶּׁ֖מֶן שְׁלִשִׁ֥ית הַהִֽין׃

רש״י: או לאיל. ואם איל הוא. ורבותינו דרשו (חולין כג. מנחות צא:), או, לרבות את הפלגס לנסכי איל:

ז וְיַ֥יִן לַנֶּ֖סֶךְ שְׁלִשִׁ֣ית הַהִ֑ין תַּקְרִ֥יב רֵיחַ־נִיחֹ֖חַ לַיהוָֽה׃

ח וְכִי־תַעֲשֶׂ֥ה בֶן־בָּקָ֖ר עֹלָ֣ה אוֹ־זָ֑בַח לְפַלֵּא־נֶ֥דֶר אוֹ־שְׁלָמִ֖ים לַיהוָֽה׃

ט וְהִקְרִ֤יב עַל־בֶּן־הַבָּקָר֙ מִנְחָ֔ה סֹ֖לֶת שְׁלֹשָׁ֣ה עֶשְׂרֹנִ֑ים בָּלוּ֥ל בַּשֶּׁ֖מֶן חֲצִ֥י הַהִֽין׃

י וְיַ֥יִן תַּקְרִ֖יב לַנֶּ֖סֶךְ חֲצִ֣י הַהִ֑ין אִשֵּׁ֥ה רֵיחַ־נִיחֹ֖חַ לַיהוָֽה׃

רש״י: אשה ריח. אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו ניתן על האש:

יא כָּ֣כָה יֵעָשֶׂ֗ה לַשּׁוֹר֙ הָאֶחָ֔ד אוֹ֖ לָאַ֣יִל הָאֶחָ֑ד אוֹ־לַשֶּׂ֥ה בַכְּבָשִׂ֖ים אוֹ֥ בָעִזִּֽים׃

רש״י: או לשה. בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים. כבש ושה, קרוים בתוך שנתם. איל, בן שלשה עשר חדש ויום אחד:

יב כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כָּכָה תַּעֲשׂוּ לָאֶחָד כְּמִסְפָּרָם:

רש"י: כמספר תעשו. כמספר הבהמות תעשו תקריבו לקרבן, ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם: כמספרם. על בהמות מספרם על נסכים:

יג כָּל־הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה־כָּכָה אֶת־אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יד וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה:

טו הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:

רש"י: ככם כגר. כמותכם כן גר, וכן לרך לשון עברית, כגן ה' כארץ מצרים. כן ארץ מצרים, כמוני כמוך כעמי כעמך (מלכים ג' כב ז):

טז תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם:

❧ ❖ ❧

מצות שמירה

במדבר פרק י"ח

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם:

רש"י: ויאמר ה' אל אהרן. למשה אמר שיאמר לאהרן, להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש (ספרי קיז): אתה ובניך ובית אביך. הם בני קהת אבי עמרם: תשאו את עון המקדש. עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הלבים המקודשים המסורים לכם, הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש, אתם תשאו ותזהירו על כל זה הנח ליגע: ואתה ובניך. הכהנים: תשאו את עון כהנתכם. שאינה מסורה ללויים, ותזהירו הלויים השוגגים שלא יגעו אליכם בעבודתכם:

ב וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וְיִשָּׁרְתוּךָ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת׃

רש״י: וגם את אחיך. בני גרשון ובני מררי: ויתחברו אליכם, להזהיר גם את הזרים מלהתקרב אליהם: ושרתוך. בשמירת המערים, ולמנות מהם גזברין וחמרכלין:

ג וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַּם־הֵם גַּם־אַתֶּם׃

ד וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם׃

רש״י: וזר לא יקרב אליכם. לחכם אני מזהיר על כך:

ה וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש״י: ולא יהיה עוד קצף. כמו שהיה כבר, שנאמר כי יגע הקצף (במדבר יז יא), ספרי קטז):

ו וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד׃

רש״י: לכם מתנה נתנים. יכול לעבודתכם של היעוט, תלמוד לומר לה׳, כמו שמפורש למעלה, לשמור משמרת גזברין וחמרכלין:

ז וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃

רש״י: עבודת מתנה. במתנה נתתיה לכם:

קרבן תמיד

במדבר פרק כ״ח

א וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵּאמֹֽר׃

ב צַ֤ו אֶת־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל וְאָמַרְתָּ֖ אֲלֵהֶ֑ם אֶת־קָרְבָּנִ֨י לַחְמִ֜י לְאִשַּׁ֗י רֵ֤יחַ נִיחֹחִ֔י תִּשְׁמְרוּ֕ לְהַקְרִ֥יב לִ֖י בְּמוֹעֲדֽוֹ׃

רש״י: צו את בני ישראל. מה אמור למעלה, יפקוד ה׳, אמר לו הקב״ה, עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו׳, כדאיתא בספרי (קמב): **קרבני.** זה הדם (ספרי שם): **לחמי.** אלו אימורין, וכן הוא אומר והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה (ויקרא ג טז): **לאשי.** הנתנין לאשי מזבחי: **תשמרו.** שיהיו כהנים ולוים וישראל עומדין על גביו (ספרי שם), מכאן למדו (תענית כז.) ותקנו מעמדות: **במועדו.** בכל יום הוא מועד התמידים:

ג וְאָמַרְתָּ֣ לָהֶ֔ם זֶ֤ה הָאִשֶּׁ֔ה אֲשֶׁ֥ר תַּקְרִ֖יבוּ לַיהוָ֑ה כְּבָשִׂ֨ים בְּנֵֽי־שָׁנָ֧ה תְמִימִ֛ם שְׁנַ֥ים לַיּ֖וֹם עֹלָ֥ה תָמִֽיד׃

רש״י: ואמרת להם. אזהרה לבית דין: **שנים ליום.** כפשוטו, ועיקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום, תמיד של שחר במערב, ושל בין הערבים במזרחן של טבעות (יומא סב:):

ד אֶת־הַכֶּ֣בֶשׂ אֶחָ֖ד תַּעֲשֶׂ֣ה בַבֹּ֑קֶר וְאֵת֙ הַכֶּ֣בֶשׂ הַשֵּׁנִ֔י תַּעֲשֶׂ֖ה בֵּ֥ין הָעַרְבָּֽיִם׃

רש״י: את הכבש אחד. אף על פי שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה וזה אשר תעשה וגו׳ (שמות כט לח), היא היתה אזהרה לימי המלואים וכאן צוה לדורות:

ה וַעֲשִׂירִ֧ית הָאֵיפָ֛ה סֹ֖לֶת לְמִנְחָ֑ה בְּלוּלָ֥ה בְּשֶׁ֥מֶן כָּתִ֖ית רְבִיעִ֥ת הַהִֽין׃

רש״י: סלת למנחה. מנחת נסכים:

ו עֹלַ֖ת תָּמִ֑יד הָעֲשִׂיָּה֙ בְּהַ֣ר סִינַ֔י לְרֵ֣יחַ נִיחֹ֔חַ אִשֶּׁ֖ה לַיהוָֽה׃

רש״י: העשיה בהר סיני. כאותן שנעשו בימי המלואים. דבר אחר, העשויה בהר סיני, הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה שנתקרבה לפני מתן תורה שכתוב בה וישם באגנות (שם כד ו), מלמד שטעונה כלי:

ז וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָֹה:

רש"י: ונסכו. יין: בקדש הסך. על המזבח יתנסכו: נסך שכר. יין המשכר, פרט ליין מגתו (בבא בתרא נז.):

ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָֹה:

רש"י: ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שגזרתי ונעשה לצוני:

❧ ❖ ❧

הפשפש הדרומי

יחזקאל פרק מ"ד

ב וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָֹה הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא־יָבֹא בוֹ כִּי יְהוָֹה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר:

רש"י: סגור יהיה. רבותינו העמידו המקרא הזה בפשפש הדרומי שהיה לשער ההיכל פשפש פתח קטן כד שניטו במסכת מדות שני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם עליו מפורש ע"י יחזקאל השער הזה יהיה סגור: בא בו. לעתיד לבא:

❧ ❖ ❧

מצות שמירה

דברים הימים א' פרק כ"ו

יז לַמִּזְרָח הַלְוִיִּם שִׁשָּׁה לַצָּפוֹנָה לַיּוֹם אַרְבָּעָה לַנֶּגְבָּה לַיּוֹם אַרְבָּעָה וְלָאֲסֻפִּים שְׁנַיִם שְׁנָיִם:

רש"י: ולאספים. מקום שעמו מסופים:

יח לַפַּרְבָּר לַמַּעֲרָב אַרְבָּעָה לַמְסִלָּה שְׁנַיִם לַפַּרְבָּר:

רש"י: שנים לפרבר. ומפורש בסמ' תמיד למר רבא לפרבר כלפי בר:

סדר הקהל

שיתקיים

במוצאי יום טוב ראשון של חג הסוכות

במוצאי שנת השמיטה

בבית המקדש

עם מלך המשיח

יתקיים בעזהי"ת בשנים הבעל"ט

(תשע"ו) ❖ תשפ"ג ❖ תש"צ ❖ תשצ"ז ❖ וכו'

מצוות הקהל

דברים פרק ל"א פסוקים י'–י"ג

וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ | שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת
הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד
כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף
וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

הלכות הקהל

רמב"ם הלכות חגיגה פרק ג'

א. מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת. שנאמר (דברים לא י) 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות' (דברים לא יא) 'בבוא כל ישראל לראות' וגו' (דברים לא יב) 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך' וגו':

ב. כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף והערל. אבל הטמא פטור ממצות הקהל שנאמר (דברים לא יא) 'בבוא כל ישראל' וזה אינו ראוי לביאה. והדבר ברור שהטומטום והאנדרוגינוס חייבין שהרי הנשים חייבות:

ג. אימתי היו קורין. במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית. והמלך הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קורין. וקורא כשהוא יושב ואם קרא מעומד הרי זה משובח. מהיכן הוא קורא מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת 'שמע' ומדלג ל'והיה אם שמוע' וגו' (דברים יא יג) ומדלג ל'עשר תעשר' (דברים יד כב) וקורא מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד (דברים כח סט) 'מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב' ופוסק:

ד. כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם. ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו וכל ישראל העולים לחג מתקבצין

סביביו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה ישב ופותח ורואה ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת. וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות ומוסיף שבע ברכות ואלו הן. רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו' מודים אנחנו לך וכו'. אתה בחרתנו מכל העמים וכו'. עד מקדש ישראל והזמנים כדרך שמברכין בתפלה. הרי שלש ברכות כמטבען. רביעית מתפלל על המקדש שיעמוד וחותם בה בא"י השוכן בציון. חמישית מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם וחותם בה הבוחר בישראל. ששית מתפלל על הכהנים שירצה האל עבודתם וחותם בה בא"י מקדש הכהנים. שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול וחותם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך צריכין להושע בא"י שומע תפלה:

ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש. שנאמר (דברים לא יא) 'תקרא את התורה הזאת' בלשונה אע"פ שיש שם לועזות:

ו. וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה. שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל:

ז. יום הקהל שחל להיות בשבת מאחרין אותו לאחר השבת. מפני תקיעת החצוצרות והתחינות שאינן דוחין את השבת:

סדר מצוות הקהל

במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות במוצאי שנת השמיטה הוא ההקהל, כמו שכתוב בתורה, 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות בבוא כל ישראל לראות' וגו', 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך' וגו'.

הכהנים תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם.

כל ישראל, אנשים ונשים וטף, נקהלים ובאים לבית המקדש.

מביאין בימה גדולה של עץ ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים בבית המקדש.

חזן הכנסת נוטל את הספר תורה,

ונותן את הספר תורה לראש הכנסת,

וראש הכנסת נותן את הספר תורה לסגן,

והסגן נותן את הספר תורה לכהן גדול,

והכהן גדול נותן את הספר תורה למלך המשיח.

המלך המשיח מקבל את הספר תורה כשהוא עומד, ואם רוצה יכול להתיישב.

המלך פותח את הספר תורה, ומביט במקום שהולך לקרוא, ומברך:

המלך: **בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְבֹרָךְ׃**

והקהל עונים: **בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃**

והמלך חוזר: **בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃**

והמלך מברך:

א֭בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים

❧ ❖ ❧

א. נוסח הברכה בגמ׳ תענית ט״ז: ונפסק ברמב״ם הלכות תענית ד׳ ט״ו, שכל ברכה בבית המקדש אומרים ׳ברוך אתה ה׳ אלקינו אלקי ישראל מן העולם ועד העולם׳, ועונים אחר כך בשכמל״ו.

וז״ל הגמרא בתענית (טז.): במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר (נחמיה ט ה) קומו ברכו את ה׳ אלהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול על כל ברכות כולן לא תהא אלא תהלה אחת ת״ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה תן לו תהלה ואלא במקדש מהו אומר ברוך ה׳ אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר להם תקעו הכהנים בני אהרן תקעו וחזור ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך ה׳ אלהי ישראל זוכר הנשכחות והם עונים אחריו בשכמל״ו וחזן הכנסת אומר להם הריעו הכהנים בני אהרן הריעו וכו׳ וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד

שגומר את כולן וכך הנהיג ר׳ חלפתא בצפורי ור׳ חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר לפני חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית ואית דאמרי כדתניא אומר לפניהן עשרים וארבע ברכות שמונה עשרה שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש ואותן שש היכן אומרן בין גואל לרופא חולי ומאריך בגאולה והן עונין אחריו אמן על כל ברכה וברכה וכך היו נוהגין בגבולין אבל במקדש היו אומרים ברוך ה׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל ולא היו עונין אחריו אמן וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר קומו ברכו את ה׳ אלהיכם מן העולם ועד העולם ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: תנו רבנן על הראשונות הוא אומר ברוך ה׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר תקעו כהנים תקעו וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (והן תוקעין ומריעין ותוקעין) ועל השניה הוא אומר ברוך ה׳ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך זוכר הנשכחות והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן הכנסת אומר הריעו בני אהרן הריעו ואומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה והם מריעין ותוקעין ומריעין וכן בכל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור את הברכות כולן וכך הנהיג ר׳ חלפתא בצפורי ור׳ חנניה בן תרדיון בסיכני וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית.

וז״ל רש״י (שם): בד״א. דהן עונין אחריו אמן בגבולין: אבל במקדש. אומר אותו הזקן לאחר הפרשיות מי שענה את אברהם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה בא״י אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל והן עונים אחריו בשכמל״ו וכן בכל ברכות שבמקדש: לפי שאין עונין אמן במקדש. כדיליף לקמן מקרא: מניין שאין עונין אמן במקדש. דכתיב בתפלת עזרא בבית שני קומו וברכו את ה׳ אלהיכם והיינו ברוך ה׳ אלהי ישראל כו׳: ויברכו שם כבודך. היינו שעונין אחריו בשכמל״ו כך הוא הפסוק ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה: ה״ג יכול על כל הברכות כולן תהלה אחת ת״ל על כל ברכה על כל ברכה תן לו תהלה: חזן הכנסת. לא אותו זקן ניהו וחוזר חזן הכנסת ואומר להן מי שענה כו׳ אע״פ שאמרו אותו זקן: כשמריעין. תחלה הוא אומר להן הריעו בני אהרן וכשתוקעין תחלה הוא אומר להן תקעו בני אהרן כו׳: וכך הנהיג. כל מנהג זה רבי חלפתא בצפורי: לא היו נוהגין כך. שיהו עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אלא עונין אמן בגבולין: ואית דאמרי כדתני׳ כו׳. כלומר ואיכא דמתני הכי: וכן הנהיג. מנהג זה אמקדש קאי.

וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וקורא המלך בתחילה, מהתחלת חומש דברים עד סוף פרשת 'שמע':

דברים פרק א'

א אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר

וז"ל הרמב"ם (הלכות תענית ד טו–יז): כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו. וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין. וכן בברכה השנייה לזו שהיא ראשונה מן הששׁ שמוסיף חותם בה ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. והן עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר להן הריעו בני אהרן הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקעין ומריעין. וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות. ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין. ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו.

הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מוֹל סוּף בֵּין־פָּארָן וּבֵין־תֹּפֶל וְלָבָן
וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב: ב אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר־שֵׂעִיר
עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ: ג וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעַשְׁתֵּי־עָשָׂר חֹדֶשׁ
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֲלֵהֶם: ד אַחֲרֵי הַכֹּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן וְאֵת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב
בְּעַשְׁתָּרֹת בְּאֶדְרֶעִי: ה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל
מֹשֶׁה בֵּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: ו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר
אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שֶׁבֶת בָּהָר הַזֶּה: ז פְּנוּ | וְסָעוּ
לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָהָר
וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן
עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פְּרָת: ח רְאֵה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם
אֶת־הָאָרֶץ בֹּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לַאֲבֹתֵיכֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזַרְעָם
אַחֲרֵיהֶם: ט וָאֹמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל
לְבַדִּי שְׂאֵת אֶתְכֶם: י יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם
הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יא יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף
עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:
יב אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְרִיבְכֶם: יג הָבוּ לָכֶם
אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם
בְּרָאשֵׁיכֶם: יד וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
לַעֲשׂוֹת: טו וָאֶקַּח אֶת־רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים
וִידֻעִים וָאֶתֵּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי

מֵאוֹת וְשָׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לִשְׁבְטֵיכֶם׃ טז
וָאֲצַוֶּה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שָׁמֹעַ בֵּין־אֲחֵיכֶם
וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ׃ יז לֹא־תַכִּירוּ
פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כַּקָּטֹן כַּגָּדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ
כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם
תַּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו׃ יח וָאֲצַוֶּה אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא אֵת
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן׃ יט וַנִּסַּע מֵחֹרֵב וַנֵּלֶךְ אֵת
כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר
הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֹתָנוּ וַנָּבֹא עַד קָדֵשׁ
בַּרְנֵעַ׃ כ וָאֹמַר אֲלֵכֶם בָּאתֶם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ׃ כא רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ
אֶת־הָאָרֶץ עֲלֵה רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ
אַל־תִּירָא וְאַל־תֵּחָת׃ כב וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ
נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ
אֹתָנוּ דָּבָר אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר
נָבֹא אֲלֵיהֶן׃ כג וַיִּיטַב בְּעֵינַי הַדָּבָר וָאֶקַּח מִכֶּם שְׁנֵים עָשָׂר
אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לַשָּׁבֶט׃ כד וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ
עַד־נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיְרַגְּלוּ אֹתָהּ׃ כה וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ
וַיּוֹרִדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ׃ כו וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וַתַּמְרוּ
אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כז וַתֵּרָגְנוּ בְאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ
בְּשִׂנְאַת יְהוָה אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֹתָנוּ
בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ׃ כח אָנָה ׀ אֲנַחְנוּ עֹלִים אַחֵינוּ

הֲמִסּוּ אֶת־לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת
וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: כט וָאֹמַר
אֲלֵכֶם לֹא־תַעַרְצוּן וְלֹא־תִירְאוּן מֵהֶם: ל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם
בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: לא וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נְשָׂאֲךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
הֲלַכְתֶּם עַד־בֹּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה: לב וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם
מַאֲמִינִם בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לג הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לָתוּר
לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֹתְכֶם בָּאֵשׁ ׀ לַיְלָה לַרְאֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ־בָהּ וּבֶעָנָן יוֹמָם: לד וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם
וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: לה אִם־יִרְאֶה אִישׁ בָּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
הַדּוֹר הָרָע הַזֶּה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת
לַאֲבֹתֵיכֶם: לו זוּלָתִי כָּלֵב בֶּן־יְפֻנֶּה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ־אֶתֵּן
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ־בָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי
יְהוָה: לז גַּם־בִּי הִתְאַנַּף יְהוָה בִּגְלַלְכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה
לֹא־תָבֹא שָׁם: לח יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן הָעֹמֵד לְפָנֶיךָ הוּא יָבֹא
שָׁמָּה אֹתוֹ חַזֵּק כִּי־הוּא יַנְחִלֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל: לט וְטַפְּכֶם
אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לָבַז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב
וָרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְּנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ: מ וְאַתֶּם
פְּנוּ לָכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף: מא וַתַּעֲנוּ ׀ וַתֹּאמְרוּ
אֵלַי חָטָאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ וַתָּהִינוּ
לַעֲלוֹת הָהָרָה: מב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֱמֹר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ

וְלֹא־תִתְלַחֲמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:
מג וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתַּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתָּזִדוּ
וַתַּעֲלוּ הָהָרָה: מד וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר הַהוּא
לִקְרַאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבֹרִים וַיַּכְּתוּ
אֶתְכֶם בְּשֵׂעִיר עַד־חָרְמָה: מה וַתָּשֻׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה
וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: מו וַתֵּשְׁבוּ
בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם:

דברים פרק ב׳

א וַנֵּפֶן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי
וַנָּסָב אֶת־הַר־שֵׂעִיר יָמִים רַבִּים: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר: ג רַב־לָכֶם סֹב אֶת־הָהָר הַזֶּה פְּנוּ לָכֶם צָפֹנָה: ד
וְאֶת־הָעָם צַו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בִּגְבוּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עֵשָׂו
הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְיִירְאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: ה
אַל־תִּתְגָּרוּ בָם כִּי לֹא־אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְרַךְ
כַּף־רָגֶל כִּי־יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת־הַר שֵׂעִיר: ו אֹכֶל
תִּשְׁבְּרוּ מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף וַאֲכַלְתֶּם וְגַם־מַיִם תִּכְרוּ מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף
וּשְׁתִיתֶם: ז כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ יָדַע
לֶכְתְּךָ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה | אַרְבָּעִים שָׁנָה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר: ח וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי
עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר מִדֶּרֶךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמֵעֶצְיֹן
גָּבֶר וַנֵּפֶן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְבַּר מוֹאָב: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
אַל־תָּצַר אֶת־מוֹאָב וְאַל־תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֵּן לְךָ
מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר יְרֻשָּׁה: י הָאֵמִים

לְפָנִים יָשְׁבוּ בָהּ עַם גָּדוֹל וְרַב וָרָם כָּעֲנָקִים: יא רְפָאִים
יֵחָשְׁבוּ אַף־הֵם כָּעֲנָקִים וְהַמֹּאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֵמִים: יב
וּבְשֵׂעִיר יָשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיַּשְׁמִידוּם
מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ
אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: יג עַתָּה קֻמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל
זָרֶד וַנַּעֲבֹר אֶת־נַחַל זָרֶד: יד וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הָלַכְנוּ | מִקָּדֵשׁ
בַּרְנֵעַ עַד אֲשֶׁר־עָבַרְנוּ אֶת־נַחַל זָרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנָה שָׁנָה
עַד־תֹּם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: טו וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהֻמָּם מִקֶּרֶב
הַמַּחֲנֶה עַד תֻּמָּם: טז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָּל־אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם: יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יח אַתָּה עֹבֵר
הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עָר: יט וְקָרַבְתָּ מוּל בְּנֵי עַמּוֹן
אַל־תְּצֻרֵם וְאַל־תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא־אֶתֵּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ
יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט נְתַתִּיהָ יְרֻשָּׁה: כ אֶרֶץ־רְפָאִים תֵּחָשֵׁב
אַף־הִוא רְפָאִים יָשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהָעַמֹּנִים יִקְרְאוּ לָהֶם
זַמְזֻמִּים: כא עַם גָּדוֹל וְרַב וָרָם כָּעֲנָקִים וַיַּשְׁמִידֵם יְהוָה
מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם: כב כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי עֵשָׂו
הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם
וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כג וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצֵרִים
עַד־עַזָּה כַּפְתֹּרִים הַיֹּצְאִים מִכַּפְתֹּר הִשְׁמִידֵם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
כד קוּמוּ סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְנֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ
אֶת־סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת־אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ וְהִתְגָּר
בּוֹ מִלְחָמָה: כה הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי

הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ
מִפָּנֶיךָ׃ כו וָאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת אֶל־סִיחוֹן מֶלֶךְ
חֶשְׁבּוֹן דִּבְרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר׃ כז אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ בַּדֶּרֶךְ
בַּדֶּרֶךְ אֵלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאול׃ כח אֹכֶל בַּכֶּסֶף
תַּשְׁבִּרֵנִי וְאָכַלְתִּי וּמַיִם בַּכֶּסֶף תִּתֶּן־לִי וְשָׁתֵיתִי רַק אֶעְבְּרָה
בְרַגְלָי׃ כט כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר
וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָר עַד אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ׃ ל וְלֹא אָבָה סִיחֹן
מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַעֲבִרֵנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ
וְאִמֵּץ אֶת־לְבָבוֹ לְמַעַן תִּתּוֹ בְיָדְךָ כַּיּוֹם הַזֶּה׃ לא וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלַי רְאֵה הַחִלֹּתִי תֵּת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ
הָחֵל רָשׁ לָרֶשֶׁת אֶת־אַרְצוֹ׃ לב וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרָאתֵנוּ הוּא
וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה יָהְצָה׃ לג וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ
וַנַּךְ אֹתוֹ וְאֶת־(בנו כתיב) בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ׃ לד וַנִּלְכֹּד
אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִוא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מְתִם וְהַנָּשִׁים
וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שָׂרִיד׃ לה רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וּשְׁלַל
הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ׃ לו מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אַרְנֹן
וְהָעִיר אֲשֶׁר בַּנַּחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר
שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכֹּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ׃ לז רַק
אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרָבְתָּ כָּל־יַד נַחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר
וְכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃

דברים פרק ג'

א וַנֵּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ
הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ
וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן: ג וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַּם
אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד־בִּלְתִּי
הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד: ד וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא
הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל־חֶבֶל
אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: ה כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה
גְּבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: ו
וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרֵם
כָּל־עִיר מְתִם הַנָּשִׁים וְהַטָּף: ז וְכָל־הַבְּהֵמָה וּשְׁלַל הֶעָרִים
בַּזּוֹנוּ לָנוּ: ח וַנִּקַּח בָּעֵת הַהִוא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן: ט
צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׂרְיֹן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ־לוֹ שְׂנִיר: י
כֹּל | עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה
וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: יא כִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן
נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים הִנֵּה עַרְשׂוֹ עֶרֶשׂ בַּרְזֶל הֲלֹה הִוא
בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תֵּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּהּ וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ
בְּאַמַּת־אִישׁ: יב וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יָרַשְׁנוּ בָּעֵת הַהִוא
מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן וַחֲצִי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי
לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי: יג וְיֶתֶר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מַמְלֶכֶת עוֹג
נָתַתִּי לַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה כֹּל חֶבֶל הָאַרְגֹּב לְכָל־הַבָּשָׁן

הַהוּא יִקָּרֵא אֶרֶץ רְפָאִים: יד יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח
אֶת־כָּל־חֶבֶל אַרְגֹּב עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא
אוֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן חַוֹּת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה: טו
וּלְמָכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד: טז וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי נָתַתִּי
מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֻל וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל
גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: יז וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֻל מִכִּנֶּרֶת וְעַד יָם
הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה מִזְרָחָה: יח וָאֲצַו
אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חָיִל: יט רַק נְשֵׁיכֶם וְטַפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם
יָדַעְתִּי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
כ עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה ׀ לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כא וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ
צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הָרֹאֹת אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֵּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה
לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה: כב לֹא תִירָאוּם כִּי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: כג וָאֶתְחַנַּן אֶל־יְהוָה בָּעֵת
הַהִוא לֵאמֹר: כד אֲדֹנָי יֱהוִה אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת
אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גָּדְלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶךָ: כה
אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן: כו וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא

שְׁמַע אֵלָי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אַל־תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי
עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה: כז עֲלֵה ׀ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינֶיךָ יָמָּה
וְצָפֹנָה וְתֵימָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר
אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: כח וְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ
כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כט וַנֵּשֶׁב בַּגָּיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר:

דברים פרק ד׳

א וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל־הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּ וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם: ב לֹא
תֹסִפוּ עַל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ
לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:
ג עֵינֵיכֶם הָרֹאוֹת אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי
כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרֵי בַּעַל־פְּעוֹר הִשְׁמִידוֹ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבֶּךָ: ד וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים
כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: ה רְאֵה ׀ לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְהוָה אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ו וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא
חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת
כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל
הַזֶּה: ז כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו
כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קָרְאֵנוּ אֵלָיו: ח וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי

נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם׃ ט רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד
פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יָסוּרוּ
מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ׃ ׀ יוֹם
אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בֶּאֱמֹר יְהוָה אֵלַי
הַקְהֶל־לִי אֶת־הָעָם וְאַשְׁמִעֵם אֶת־דְּבָרָי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן
לְיִרְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה
וְאֶת־בְּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן׃ יא וַתִּקְרְבוּן וַתַּעַמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר
בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרָפֶל׃ יב וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים
וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָתִי קוֹל׃ יג וַיַּגֶּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ
אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי
לֻחוֹת אֲבָנִים׃ יד וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ טו וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי לֹא
רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ׃ טז פֶּן־תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סָמֶל
תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה׃ יז תַּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ
תַּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוֹף בַּשָּׁמָיִם׃ יח תַּבְנִית
כָּל־רֹמֶשׂ בָּאֲדָמָה תַּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת
לָאָרֶץ׃ יט וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ
וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ
וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם
לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם׃ כ וְאֶתְכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצִא

אֶתְכֶם מִכּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרָיִם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם
הַזֶּה׃ כא וַיהוָה הִתְאַנַּף־בִּי עַל־דִּבְרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבִלְתִּי עָבְרִי
אֶת־הַיַּרְדֵּן וְלִבְלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃ כב כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי
עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
הַזֹּאת׃ כג הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכְּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל אֲשֶׁר צִוְּךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ כד כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא׃
כה כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם
וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ׃ כו הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אָבֹד תֹּאבְדוּן מַהֵר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תַאֲרִיכֻן יָמִים עָלֶיהָ
כִּי הִשָּׁמֵד תִּשָּׁמֵדוּן׃ כז וְהֵפִיץ יְהוָה אֶתְכֶם בָּעַמִּים
וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יְנַהֵג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה׃
כח וַעֲבַדְתֶּם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר
לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֹאכְלוּן וְלֹא יְרִיחֻן׃ כט
וּבִקַּשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמָצָאתָ כִּי תִדְרְשֶׁנּוּ
בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ ל בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ
בְּקֹלוֹ׃ לא כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא
יַשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם׃
לב כִּי שְׁאַל־נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־הַיּוֹם

אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים ׀ אָדָם עַל־הָאָרֶץ וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם
וְעַד־קְצֵה הַשָּׁמַיִם הֲנִהְיָה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הֲנִשְׁמַע
כָּמֹהוּ׃ לג הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ
כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אַתָּה וַיֶּחִי׃ לד אוֹ ׀ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא
לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה
וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ׃ לה אַתָּה
הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ׃ לו
מִן־הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת־קֹלוֹ לְיִסְּרֶךָּ וְעַל־הָאָרֶץ הֶרְאֲךָ
אֶת־אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ׃ לז וְתַחַת כִּי
אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצִאֲךָ בְּפָנָיו בְּכֹחוֹ
הַגָּדֹל מִמִּצְרָיִם׃ לח לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצֻמִים מִמְּךָ
מִפָּנֶיךָ לַהֲבִיאֲךָ לָתֶת־לְךָ אֶת־אַרְצָם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה׃ לט
וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים
בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד׃ מ וְשָׁמַרְתָּ
אֶת־חֻקָּיו וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטַב
לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תַּאֲרִיךְ יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ כָּל־הַיָּמִים׃ מא אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ
עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ מב לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ
אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בִּבְלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שֹׂנֵא לוֹ
מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הֶעָרִים הָאֵל וָחָי׃ מג
אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לָרְאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת
בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי׃ מד וְזֹאת הַתּוֹרָה

אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ מה אֵלֶּה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מִמִּצְרָיִם׃ מו בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּגַּיְא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃ מז וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ
וְאֶת־אֶרֶץ | עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שָׁמֶשׁ׃ מח מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל
אַרְנֹן וְעַד־הַר שִׂיאֹן הוּא חֶרְמוֹן׃ מט וְכָל־הָעֲרָבָה עֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה וְעַד יָם הָעֲרָבָה תַּחַת אַשְׁדֹּת הַפִּסְגָּה׃

דברים פרק ה׳

א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר
בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם׃ ב יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב׃ ג לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ כָּרַת
יְהוָה אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אִתָּנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֹּה הַיּוֹם
כֻּלָּנוּ חַיִּים׃ ד פָּנִים | בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ׃ ה אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין־יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד
לָכֶם אֶת־דְּבַר יְהוָה כִּי יְרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־עֲלִיתֶם
בָּהָר לֵאמֹר׃ ו אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים׃ ז לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
עַל־פָּנָי׃ ח לֹא־תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל | כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם
| מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת
לָאָרֶץ׃ ט לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־שִׁלֵּשִׁים
וְעַל־רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: י וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי
וּלְשֹׁמְרֵי (מצותו כתיב) מִצְוֹתָי: יא לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ
לַשָּׁוְא: יב שָׁמוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ו
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יג שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ: יד
וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת ו לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ־וַאֲמָתֶךָ וְשׁוֹרְךָ
וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ
עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ: טו וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ ו בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה
עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: טז כַּבֵּד
אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן ו
יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יז לֹא תִרְצָח: וְלֹא תִנְאָף: וְלֹא תִגְנֹב: וְלֹא
תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא: יח וְלֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא
תִתְאַוֶּה בֵּית רֵעֶךָ שָׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ שׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל
אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: יט אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהַלְכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הֶעָנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסָף וַיְכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים וַיִּתְּנֵם אֵלָי: כ וַיְהִי
כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בֹּעֵר בָּאֵשׁ
וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: כא וַתֹּאמְרוּ הֵן
הֶרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבֹדוֹ וְאֶת־גָּדְלוֹ וְאֶת־קֹלוֹ שָׁמַעְנוּ

מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם
וָחָי: כב וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת
אִם־יֹסְפִים | אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עוֹד
וָמָתְנוּ: כג כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים
מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כָּמֹנוּ וַיֶּחִי: כד קְרַב אַתָּה וּשְׁמַע אֵת
כָּל־אֲשֶׁר יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה | תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת
כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ: כה
וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם בְּדַבֶּרְכֶם אֵלָי וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת־קוֹל דִּבְרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ
הֵיטִיבוּ כָּל־אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ: כו מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם
לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב
לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם: כז לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם
לְאָהֳלֵיכֶם: כח וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת
כָּל־הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ: כט וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תָסֻרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל:
ל בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלֵכוּ לְמַעַן
תִּחְיוּן וְטוֹב לָכֶם וְהַאֲרַכְתֶּם יָמִים בָּאָרֶץ אֲשֶׁר תִּירָשׁוּן:

דברים פרק ו׳

א וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ב לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אַתָּה וּבִנְךָ

וּבֶן־בִּנְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ: ג וְשָׁמַעְתָּ
יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטַב לְךָ וַאֲשֶׁר תִּרְבּוּן
מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חָלָב
וּדְבָשׁ: ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד: ה
וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: ו וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם
עַל־לְבָבֶךָ: ז וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: ח וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת
עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: ט וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

ומדלג המלך עד פרשת 'והיה אם שמוע', וקורא פרשה זו:

דברים פרק י"א

יג וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: יד וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ
יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: טו וְנָתַתִּי
עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: טז הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן
יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם
לָהֶם: יז וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה
מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל

הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם: יח וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי
אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת
עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: יט וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם
אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ
וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: כ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
כא לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

ומדלג המלך עד ׳עשר תעשר׳, וממשיך וקורא עד ׳מלבד הברית
אשר כרת אתם בחורב׳:

דברים פרק י"ד

כב עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה
שָׁנָה: כג וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת
בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כָּל־הַיָּמִים: כד וְכִי־יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ
כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם
שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כה וְנָתַתָּה בַּכָּסֶף וְצַרְתָּ
הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בּוֹ: כו וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן
וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: כו וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ
לֹא תַעַזְבֶנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: כח מִקְצֵה ׀ 1
שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא
וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ: כט וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין־לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ
וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבֵעוּ
לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

דברים פרק ט"ו

א מִקֵּץ שֶׁבַע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: ב וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה
שָׁמוֹט כָּל־בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא־יִגֹּשׂ
אֶת־רֵעֵהוּ וְאֶת־אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: ג אֶת־הַנָּכְרִי
תִּגֹּשׂ וַאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אָחִיךָ תַּשְׁמֵט יָדֶךָ: ד אֶפֶס כִּי
לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֶבְיוֹן כִּי־בָרֵךְ יְבָרֶכְךָ יְהוָה בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: ה רַק אִם־שָׁמוֹעַ
תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה
הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: ו כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְהַעֲבַטְתָּ ״ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט
וּמָשַׁלְתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ: ז כִּי־יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן
מֵאַחַד אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לָךְ לֹא תְאַמֵּץ אֶת־לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאָחִיךָ
הָאֶבְיוֹן: ח כִּי־פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי
מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ: ט הִשָּׁמֶר לְךָ ״ פֶּן־יִהְיֶה דָבָר
עִם־לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשֶּׁבַע ׀ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה
וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ

אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא׃ ׀ נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יֵרַע לְבָבְךָ
בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל ׀ הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל־מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ׃ יא כִּי לֹא־יֶחְדַּל אֶבְיוֹן
מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח
אֶת־יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ׃ יב כִּי־יִמָּכֵר לְךָ
אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה
הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ׃ יג וְכִי־תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי
מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם׃ יד הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ
וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן־לוֹ׃ טו
וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם׃ טז וְהָיָה כִּי־יֹאמַר
אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת־בֵּיתֶךָ כִּי־טוֹב לוֹ
עִמָּךְ׃ יז וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ
עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן׃ יח לֹא־יִקְשֶׁה בְעֵינְךָ
בְּשַׁלֵּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ
שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה׃ יט
כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר
צֹאנֶךָ׃ כ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אַתָּה וּבֵיתֶךָ׃ כא וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוּם פִּסֵּחַ
אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ כב
בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל׃ כג רַק
אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם׃

א שָׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי
בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: ב
וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
יְהוָה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: ג לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים
תֹּאכַל־עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ: ד וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים
וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
לַבֹּקֶר: ה לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: ו כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח
בָּעֶרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: ז וּבִשַּׁלְתָּ
וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר
וְהָלַכְתָּ לְאָהָלֶיךָ: ח שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: ט
שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר־לָךְ מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר
שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת: י וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת
נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יא
וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ
וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה
אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ
שָׁם: יב וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: יג חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים

בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ: יד וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ
וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ: טו שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל תְּבוּאָתְךָ
וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ: טז שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים ׀
בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא
יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְהוָה רֵיקָם: יז אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: יח שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לְךָ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ
אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק: יט לֹא־תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תַכִּיר פָּנִים
וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים וְיסַלֵּף דִּבְרֵי
צַדִּיקִם: כ צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: כא לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה
כָּל־עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: כב
וְלֹא־תָקִים לְךָ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

דברים פרק י"ז

א לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וָשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם
כֹּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ב כִּי־יִמָּצֵא
בְקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ אִישׁ
אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר
בְּרִיתוֹ: ג וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם
וְלַשֶּׁמֶשׁ ׀ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכֹל־צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר

לֹא־צִוִּיתִי׃ ד וְהֻגַּד־לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת׀
נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל׃ ה וְהוֹצֵאתָ
אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ
אֶת־הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ׃ ו עַל־פִּי ׀ שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה
עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל־פִּי עֵד אֶחָד׃ ז יַד הָעֵדִים׀
תִּהְיֶה־בּוֹ בָרִאשֹׁנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל־הָעָם בָּאַחֲרֹנָה וּבִעַרְתָּ
הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ ח כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט בֵּין־דָּם ׀
לְדָם בֵּין־דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לָנֶגַע דִּבְרֵי רִיבֹת בִּשְׁעָרֶיךָ
וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ׃ ט
וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים
הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט׃ י וְעָשִׂיתָ
עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר
יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ׃ יא עַל־פִּי הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא
תָסוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל׃ יב וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל־הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשָׁרֶת
שָׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא
וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל׃ יג וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא
יְזִידוּן עוֹד׃ יד כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן
לָךְ וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ
כְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי׃ טו שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא

תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא: ט רק
לא־ירבה־לו סוסים ולא־ישיב את־העם מצרימה למען
הרבות סוס ויהוה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה
עוד: י ולא ירבה־לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא
ירבה־לו מאד: יא והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו
את־משנה התורה הזאת על־ספר מלפני הכהנים הלוים:
יב והיתה עמו וקרא בו כל־ימי חייו למען ילמד ליראה
את־יהוה אלהיו לשמר את־כל־דברי התורה הזאת
ואת־החקים האלה לעשתם: יג לבלתי רום־לבבו מאחיו
ולבלתי סור מן־המצוה ימין ושמאול למען יאריך ימים
על־ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

דברים פרק י"ח

א לא־יהיה לכהנים הלוים כל־שבט לוי חלק ונחלה
עם־ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון: ב ונחלה
לא־יהיה־לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר־לו:
ג וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח
אם־שור אם־שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה: ד
ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן־לו:
ה כי בו בחר יהוה אלהיך מכל־שבטיך לעמד לשרת
בשם־יהוה הוא ובניו כל־הימים: ו וכי־יבא הלוי מאחד
שעריך מכל־ישראל אשר־הוא גר שם ובא בכל־אות
נפשו אל־המקום אשר־יבחר יהוה: ז ושרת בשם יהוה
אלהיו ככל־אחיו הלוים העמדים שם לפני יהוה: ח חלק

יְחֻלַּק יֹאכְלוּ לְבַד מִמְכָּרָיו עַל־הָאָבוֹת׃ ט כִּי אַתָּה בָּא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת
כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם׃ י לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ
בָּאֵשׁ קֹסֵם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף׃ יא וְחֹבֵר חָבֶר
וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל־הַמֵּתִים׃ יב כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה
כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלַל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ
אוֹתָם מִפָּנֶיךָ׃ יג תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ יד כִּי I
הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מְעֹנְנִים
וְאֶל־קֹסְמִים יִשְׁמָעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ טו
נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו
תִּשְׁמָעוּן׃ טז כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב
בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֹסֵף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהָי
וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת׃ יז
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ׃ יח נָבִיא אָקִים לָהֶם
מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כָּמוֹךָ וְנָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֵת
כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ׃ יט וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרַי
אֲשֶׁר יְדַבֵּר בִּשְׁמִי אָנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעִמּוֹ׃ כ אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר
יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי אֵת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וַאֲשֶׁר
יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא׃ כא וְכִי
תֹאמַר בִּלְבָבֶךָ אֵיכָה נֵדַע אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוֹ יְהוָה׃
כב אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא
יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוֹ יְהוָה בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ הַנָּבִיא
לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ׃

דברים פרק י"ט

א כִּי־יַכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לְךָ אֶת־אַרְצָם וְיָרַשְׁתָּם וְיָשַׁבְתָּ בְעָרֵיהֶם וּבְבָתֵּיהֶם: ב
שָׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: ג תָּכִין לְךָ הַדָּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל
אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה
כָּל־רֹצֵחַ: ד וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וָחָי אֲשֶׁר
יַכֶּה אֶת־רֵעֵהוּ בִּבְלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שֹׂנֵא לוֹ מִתְמֹל
שִׁלְשֹׁם: ה וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה
יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן־הָעֵץ וּמָצָא
אֶת־רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל־אַחַת הֶעָרִים־הָאֵלֶּה וָחָי: ו
פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הָרֹצֵחַ כִּי־יֵחַם לְבָבוֹ וְהִשִּׂיגוֹ
כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מָוֶת כִּי לֹא
שֹׂנֵא הוּא לוֹ מִתְמֹל שִׁלְשׁוֹם: ז עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר
שָׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ: ח וְאִם־יַרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לַאֲבֹתֶיךָ: ט כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה
הַזֹּאת לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו כָּל־הַיָּמִים וְיָסַפְתָּ לְךָ עוֹד שָׁלֹשׁ
עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה: י וְלֹא יִשָּׁפֵךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב
אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים:
יא וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ
נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל־אַחַת הֶעָרִים הָאֵל: יב וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ
וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וָמֵת: יג

לֹא־תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וּבִעַרְתָּ דַם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ׃
יד לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר
תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ׃ טו
לֹא־יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עָוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חֵטְא
אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל־פִּי | שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֵדִים
יָקוּם דָּבָר׃ טז כִּי־יָקוּם עֵד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה׃ יז
וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי
הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם׃ יח וְדָרְשׁוּ
הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד־שֶׁקֶר הָעֵד שָׁקֶר עָנָה בְאָחִיו׃ יט
וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִקִּרְבֶּךָ׃ כ וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא־יֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת
עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ׃ כא וְלֹא תָחוֹס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ
בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל׃

דברים פרק כ׳

א כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב
מִמְּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ ב וְהָיָה כְּקָרַבְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר
אֶל־הָעָם׃ ג וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קְרֵבִים הַיּוֹם
לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אַל־יֵרַךְ לְבַבְכֶם אַל־תִּירְאוּ
וְאַל־תַּחְפְּזוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם׃ ד כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הַהֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֶם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם׃ ה
וְדִבְּרוּ הַשֹּׁטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בַיִת־חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה

וְאִישׁ אַחֵר יַחְנְכֻנּוּ׃ ו וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־נָטַע כֶּרֶם וְלֹא
חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר
יְחַלְּלֶנּוּ׃ ז וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אֵרַשׂ אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ יֵלֵךְ
וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה׃ ח
וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא
וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת־לְבַב אֶחָיו
כִּלְבָבוֹ׃ ט וְהָיָה כְּכַלּוֹת הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוּ
שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם׃ י כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם
עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם׃ יא וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנְךָ
וּפָתְחָה לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָהּ יִהְיוּ לְךָ לָמַס
וַעֲבָדוּךָ׃ יב וְאִם־לֹא תַשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמְּךָ מִלְחָמָה
וְצַרְתָּ עָלֶיהָ׃ יג וּנְתָנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְהִכִּיתָ
אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפִי־חָרֶב׃ יד רַק הַנָּשִׁים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל
אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תָּבֹז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שְׁלַל
אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ׃ טו כֵּן תַּעֲשֶׂה
לְכָל־הֶעָרִים הָרְחֹקֹת מִמְּךָ מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־מֵעָרֵי
הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנָּה׃ טז רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לֹא תְחַיֶּה כָּל־נְשָׁמָה׃ יז כִּי־הַחֲרֵם
תַּחֲרִימֵם הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי
כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ יח לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֶם
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יט כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם
עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא־תַשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לִנְדֹּחַ עָלָיו גַּרְזֶן כִּי

מִמֶּנּוּ תֹּאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא
מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר: כ רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מַאֲכָל
הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרָתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הִוא
עֹשָׂה עִמְּךָ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:

דברים פרק כ"א

א כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ
לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: ב וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ
וְשֹׁפְטֶיךָ וּמָדְדוּ אֶל־הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הֶחָלָל: ג וְהָיָה
הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל־הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת
בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עֻבַּד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מָשְׁכָה בְּעֹל: ד וְהוֹרִדוּ
זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֶגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר
לֹא־יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֶגְלָה בַּנָּחַל: ה
וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁרְתוֹ
וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נָגַע: ו וְכֹל
זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל־הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנָּחַל: ז וְעָנוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא (שפכה כתיב) שָׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: ח כַּפֵּר לְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: ט וְאַתָּה תְּבַעֵר הַדָּם הַנָּקִי
מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: י כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה
עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ: יא
וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ
לְאִשָּׁה: יב וַהֲבֵאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת־רֹאשָׁהּ

וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ׃ יג וְהֵסִירָה אֶת־שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ
וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יֶרַח יָמִים
וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה׃ יד וְהָיָה
אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא־תִמְכְּרֶנָּה
בַּכָּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ׃ טו כִּי־תִהְיֶיןָ
לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ
בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנִיאָה׃ טז
וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל
לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר׃ יז כִּי
אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל
אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה׃ יח
כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו
וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם׃ יט וְתָפְשׂוּ בוֹ
אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקֹמוֹ׃
כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ
בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא׃ כא וּרְגָמֻהוּ כָּל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת
וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ׃ כב
וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט־מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ
עַל־עֵץ׃ כג לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ
בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא
אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃

דברים פרק כ"ב

א לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ
מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: ב וְאִם־לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ
וְלֹא יְדַעְתּוֹ וַאֲסַפְתּוֹ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ
אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ: ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה
לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֹּאבַד מִמֶּנּוּ
וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ד לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמוֹר
אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים
עִמּוֹ: ה לֹא־יִהְיֶה כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר
שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה: ו כִּי
יִקָּרֵא קַן־צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל־עֵץ | אוֹ עַל־הָאָרֶץ
אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל־הָאֶפְרֹחִים אוֹ
עַל־הַבֵּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים: ז שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח
אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יֵיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ
יָמִים: ח כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ
וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: ט לֹא־תִזְרַע
כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע
וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: י לֹא־תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: יא לֹא
תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: יב גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ
עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה־בָּהּ: יג כִּי־יִקַּח אִישׁ
אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ: יד וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים
וְהוֹצִא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי
וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: טו וְלָקַח אֲבִי (הנער
כתיב) הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלֵי (הנער כתיב) הַנַּעֲרָה

אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשֹּׁעֲרָה׃ טז וְאָמַר אֲבִי (הנער כתיב) הַנַּעֲרָה
אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ׃ יז
וְהִנֵּה־הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מָצָאתִי לְבִתֵּךְ
בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי
הָעִיר׃ יח וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהִוא אֶת־הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ׃ יט
וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם
רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל
לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו׃ כ וְאִם־אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ
בְתוּלִים (לנער כתיב) לַנַּעֲרָה׃ כא וְהוֹצִיאוּ אֶת־(הנער כתיב)
הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וְסָקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים
וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ
הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ כב כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב ׀ עִם־אִשָּׁה
בְּעֻלַת־בַּעַל וּמֵתוּ גַּם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה
וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל׃ כג כִּי יִהְיֶה (נער כתיב) נַעֲרָה
בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ׃ כד
וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר ׀ הָעִיר הַהִוא וּסְקַלְתֶּם
אֹתָם בָּאֲבָנִים ׀ וָמֵתוּ אֶת־(הנער כתיב) הַנַּעֲרָה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר
לֹא־צָעֲקָה בָעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עִנָּה אֶת־אֵשֶׁת
רֵעֵהוּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃ כה וְאִם־בַּשָּׂדֶה יִמְצָא הָאִישׁ
אֶת־(הנער כתיב) הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְהֶחֱזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב
עִמָּהּ וּמֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבַדּוֹ׃ כו (ולנער כתיב)
וְלַנַּעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין (לנער כתיב) לַנַּעֲרָה חֵטְא מָוֶת
כִּי כַּאֲשֶׁר ׀ יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה׃

כז כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ צָּעֲקָה (הנער כתיב) הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה
וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: כח כִּי־יִמְצָא אִישׁ (נער כתיב) נַעֲרָה בְתוּלָה
אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: כט וְנָתַן
הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי (הנער כתיב) הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף
וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ
כָּל־יָמָיו:

דברים פרק כ"ג

א לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: ב
לֹא־יָבֹא פְצוּעַ־דַּכָּה וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל יְהוָה: ג לֹא־יָבֹא
מַמְזֵר בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְהוָה:
ד לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי
לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה עַד־עוֹלָם: ה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר
לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם
וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם
לְקַלְלֶךָּ: ו וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ז לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל־יָמֶיךָ לְעוֹלָם: ח
לֹא־תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־גֵר
הָיִיתָ בְאַרְצוֹ: ט בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא
לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה: י כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ
מִכֹּל דָּבָר רָע: יא כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר
מִקְרֵה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ
הַמַּחֲנֶה: יב וְהָיָה לִפְנוֹת־עֶרֶב יִרְחַץ בַּמָּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ

יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה׃ ג וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ׃ ד וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אָזְנֶךָ וְהָיָה
בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צֵאָתֶךָ׃ ט כִּי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ
לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב
מֵאַחֲרֶיךָ׃ ט לֹא־תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלֶיךָ
מֵעִם אֲדֹנָיו׃ י עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ׃ יח לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה
מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יט לֹא־תָבִיא
אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי
תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם׃ כ לֹא־תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ
כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ׃ כא לַנָּכְרִי תַּשִּׁיךְ
וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח
יָדֶךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ׃ כב כִּי־תִדֹּר
נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא׃ כג וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר
לֹא־יִהְיֶה בְךָ חֵטְא׃ כד מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ
כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ׃ כה
כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֲךָ
וְאֶל־כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן׃ כו כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת
בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף עַל קָמַת רֵעֶךָ׃

א כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן
בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן
בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: ב וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה
לְאִישׁ־אַחֵר: ג וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ
הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ד לֹא־יוּכַל בַּעְלָהּ
הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה
אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמְּאָה כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא
תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: ה
כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר
עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח
אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקָח: ו לֹא־יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי־נֶפֶשׁ
הוּא חֹבֵל: ז כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִתְעַמֶּר־בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמֵת הַגַּנָּב הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
ח הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל
אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת: ט זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם
בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: י כִּי־תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה
לֹא־תָבֹא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: יא בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ
אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה: יב
וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ: יג הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ
אֶת־הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרַכֶךָּ וּלְךָ
תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יד לֹא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי

וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ בִּשְׁעָרֶיךָ׃ טו בְּיוֹמוֹ
תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו
הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ
חֵטְא׃ טז לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ
עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ׃ יז לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם
וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה׃ יח וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם
וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת
אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃ יט כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר
בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן
יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ׃ כ כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ
לֹא תְפַאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה׃ כא כִּי
תִבְצֹר כַּרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה
יִהְיֶה׃ כב וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־כֵּן אָנֹכִי
מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה׃

דברים פרק כ"ה

א כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם
וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע׃ ב וְהָיָה אִם־בֶּן
הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ
בְּמִסְפָּר׃ ג אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה
מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ׃ ד לֹא־תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ׃
ה כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ
לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ
וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ׃ ו וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם

עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: ז וְאִם־לֹא
יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה
אֶל־הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל
לֹא אָבָה יַבְמִי: ח וְקָרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד
וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: ט וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי
הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה
וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו: י
וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל: יא כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים
יַחְדָּו אַיִשׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ
מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו: יב וְקַצֹתָ
אֶת־כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: יג לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאָבֶן
גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה: יד לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה
וּקְטַנָּה: טו אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק
יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: טז כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה
כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל: יז זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: יח אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ
כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים: יט
וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר
עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִשְׁכָּח:

דברים פרק כ"ו

א וְהָיָה֙ כִּֽי־תָבֹ֣וא אֶל־הָאָ֔רֶץ אֲשֶׁר֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ נֹתֵ֥ן לְךָ֖
נַחֲלָ֑ה וִֽירִשְׁתָּ֣הּ וְיָשַׁ֔בְתָּ בָּ֖הּ׃ ב וְלָקַחְתָּ֞ מֵרֵאשִׁ֣ית ׀ כָּל־פְּרִ֣י
הָאֲדָמָ֗ה אֲשֶׁ֨ר תָּבִ֜יא מֵאַרְצְךָ֤ אֲשֶׁר֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ נֹתֵ֥ן לָ֖ךְ
וְשַׂמְתָּ֣ בַטֶּ֔נֶא וְהָלַכְתָּ֙ אֶל־הַמָּקוֹם֙ אֲשֶׁ֣ר יִבְחַ֔ר יְהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ
לְשַׁכֵּ֥ן שְׁמ֖וֹ שָֽׁם׃ ג וּבָאתָ֙ אֶל־הַכֹּהֵ֔ן אֲשֶׁ֖ר יִהְיֶ֣ה בַּיָּמִ֑ים הָהֵ֗ם
וְאָמַרְתָּ֣ אֵלָ֔יו הִגַּ֥דְתִּי הַיּ֛וֹם לַיהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ כִּי־בָ֣אתִי
אֶל־הָאָ֗רֶץ אֲשֶׁ֤ר נִשְׁבַּע֙ יְהוָ֣ה לַאֲבֹתֵ֔ינוּ לָ֥תֶת לָ֖נוּ׃ ד וְלָקַ֥ח
הַכֹּהֵ֖ן הַטֶּ֑נֶא מִיָּדֶ֔ךָ וְהִנִּיחוֹ֙ לִפְנֵ֣י מִזְבַּ֔ח יְהוָ֖ה אֱלֹהֶֽיךָ׃ ה
וְעָנִ֣יתָ וְאָמַרְתָּ֗ לִפְנֵי֙ ׀ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ אֲרַמִּ֥י אֹבֵ֖ד אָבִ֑י וַיֵּ֣רֶד
מִצְרַ֔יְמָה וַיָּ֥גָר שָׁ֖ם בִּמְתֵ֣י מְעָ֑ט וַיְהִי־שָׁ֕ם לְגֹ֥וי גָּד֛וֹל עָצ֥וּם
וָרָֽב׃ ו וַיָּרֵ֤עוּ אֹתָ֙נוּ֙ הַמִּצְרִ֔ים וַיְעַנּ֖וּנוּ וַיִּתְּנ֥וּ עָלֵ֖ינוּ עֲבֹדָ֥ה
קָשָֽׁה׃ ז וַנִּצְעַ֕ק אֶל־יְהוָ֖ה אֱלֹהֵ֣י אֲבֹתֵ֑ינוּ וַיִּשְׁמַ֤ע יְהוָה֙
אֶת־קֹלֵ֔נוּ וַיַּ֖רְא אֶת־עָנְיֵ֥נוּ וְאֶת־עֲמָלֵ֖נוּ וְאֶת־לַחֲצֵֽנוּ׃ ח
וַיּוֹצִאֵ֨נוּ יְהוָ֜ה מִמִּצְרַ֗יִם בְּיָ֤ד חֲזָקָה֙ וּבִזְרֹ֣עַ נְטוּיָ֔ה וּבְמֹרָ֖א
גָּדֹ֑ל וּבְאֹתוֹת֙ וּבְמֹפְתִ֔ים׃ ט וַיְבִאֵ֖נוּ אֶל־הַמָּקוֹם֣ הַזֶּ֑ה וַיִּתֶּן־לָ֨נוּ
אֶת־הָאָ֜רֶץ הַזֹּ֗את אֶ֛רֶץ זָבַ֥ת חָלָ֖ב וּדְבָֽשׁ׃ י וְעַתָּ֗ה הִנֵּ֤ה
הֵבֵ֙אתִי֙ אֶת־רֵאשִׁ֣ית פְּרִ֔י הָאֲדָמָ֕ה אֲשֶׁר־נָתַ֥תָּה לִ֖י יְהוָ֑ה
וְהִנַּחְתּוֹ֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ וְהִשְׁתַּחֲוִ֖יתָ לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה אֱלֹהֶֽיךָ׃
יא וְשָׂמַחְתָּ֣ בְכָל־הַטּ֗וֹב אֲשֶׁ֨ר נָתַ֤ן־לְךָ֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ וּלְבֵיתֶ֑ךָ
אַתָּ֣ה וְהַלֵּוִ֔י וְהַגֵּ֖ר אֲשֶׁ֥ר בְּקִרְבֶּֽךָ׃ יב כִּ֣י תְכַלֶּ֗ה לַעְשֵׂר֙
אֶת־כָּל־מַעְשַׂ֣ר תְּבוּאָתְךָ֔ בַּשָּׁנָ֖ה הַשְּׁלִישִׁ֣ת שְׁנַ֣ת הַמַּעְשֵׂ֑ר
וְנָתַתָּ֣ה לַלֵּוִ֔י לַגֵּ֥ר לַיָּת֖וֹם וְלָאַלְמָנָ֑ה וְאָכְל֣וּ בִשְׁעָרֶ֔יךָ וְשָׂבֵֽעוּ׃
יג וְאָמַרְתָּ֣ לִפְנֵ֣י יְהוָ֣ה אֱלֹהֶ֔יךָ בִּעַרְתִּי֙ הַקֹּ֣דֶשׁ מִן־הַבַּ֔יִת וְגַם

נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: יד לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: טו הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: טז הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: יז אֶת־יְהוָה הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ: יח וַיהוָה הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל־מִצְוֹתָיו: יט וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיֹתְךָ עַם־קָדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר:

דברים פרק כ"ז

א וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הָעָם לֵאמֹר שָׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם: ב וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד: ג וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | נֹתֵן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ: ד וְהָיָה בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה

אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם
בַּשִּׂיד׃ ה וּבָנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים
לֹא־תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל׃ ו אַבְנֵים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבַּח
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ז וְזָבַחְתָּ
שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ח וְכָתַבְתָּ
עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב׃ ט
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת
I וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ י
וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָו וְאֶת־חֻקָּיו
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם׃ יא וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
לֵאמֹר׃ יב אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גְּרִזִּים
בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף
וּבִנְיָמִן׃ יג וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד
וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי׃ יד וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ
אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם׃ טו אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
פֶּסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר
וְעָנוּ כָל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן׃ טז אָרוּר מַקֵּלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ יז אָרוּר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן׃ יח אָרוּר מַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדָּרֶךְ וְאָמַר כָּל־הָעָם
אָמֵן׃ יט אָרוּר מַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר־יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן׃ כ אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף
אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ כא אָרוּר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן׃ כב אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ

בַּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כג אָרוּר שֹׁכֵב עִם־חֲתַנְתּוֹ
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כד אָרוּר מַכֵּה רֵעֵהוּ בַּסָּתֶר וְאָמַר
כָּל־הָעָם אָמֵן: כה אָרוּר לֹקֵחַ שֹׁחַד לְהַכּוֹת נֶפֶשׁ דָּם נָקִי
וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כו אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דִּבְרֵי
הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן:

דברים פרק כ"ח

א וְהָיָה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּנְתָנְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ב וּבָאוּ עָלֶיךָ
כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגֻךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
ג בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ד בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ
וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ:
ה בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: ו בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה
בְּצֵאתֶךָ: ז יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נִגָּפִים לְפָנֶיךָ
בְּדֶרֶךְ אֶחָד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: ח
יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ
וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: ט יְקִימְךָ יְהוָה
לוֹ לְעַם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו: י וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: יא וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה
בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: יב יִפְתַּח יְהוָה ׀ לְךָ
אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ

וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא
תִלְוֶה: יג וּנְתָנְךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה
וְלֹא תִהְיֶה לְמָטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת: יד וְלֹא תָסוּר
מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאול
לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדָם: טו וְהָיָה אִם־לֹא
תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו
וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת
הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ: טז אָרוּר אַתָּה בָּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:
יז אָרוּר טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: יח אָרוּר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי
אַדְמָתֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ: יט אָרוּר אַתָּה
בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: כ יְשַׁלַּח יְהוָה | בְּךָ
אֶת־הַמְּאֵרָה אֶת־הַמְהוּמָה וְאֶת־הַמִּגְעֶרֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הִשָּׁמְדְךָ וְעַד־אֲבָדְךָ מַהֵר מִפְּנֵי רֹעַ
מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי: כא יַדְבֵּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבֶר עַד
כַּלֹּתוֹ אֹתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: כב
יַכְּכָה יְהוָה בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת וּבַדַּלֶּקֶת וּבַחַרְחֻר וּבַחֶרֶב
וּבַשִּׁדָּפוֹן וּבִירָקוֹן וּרְדָפוּךָ עַד אָבְדֶךָ: כג וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בַּרְזֶל: כד יִתֵּן
יְהוָה אֶת־מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר מִן־הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ
עַד הִשָּׁמְדֶךָ: כה יִתֶּנְךָ יְהוָה | נִגָּף לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד
תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה לְכֹל
מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: כו וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמַאֲכָל לְכָל־עוֹף

הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד: כו יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין
מִצְרַיִם (ובעפלים כתיב) וּבַטְּחֹרִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר
לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא: כח יַכְּכָה יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן וּבְעִוָּרוֹן
וּבְתִמְהוֹן לֵבָב: כט וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ
הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק
וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ: ל אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר
(ישגלנה כתיב) יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע
וְלֹא תְחַלְלֶנּוּ: לא שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנֶךָ נְתֻנוֹת לְאֹיְבֶיךָ
וְאֵין לְךָ מוֹשִׁיעַ: לב בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ
רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ: לג פְּרִי
אַדְמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֲךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ וְהָיִיתָ רַק
עָשׁוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים: לד וְהָיִיתָ מְשֻׁגָּע מִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ
אֲשֶׁר תִּרְאֶה: לה יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין רָע עַל־הַבִּרְכַּיִם
וְעַל־הַשֹּׁקַיִם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהֵרָפֵא מִכַּף רַגְלְךָ וְעַד
קָדְקֳדֶךָ: לו יוֹלֵךְ יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ
אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים
אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן: לז וְהָיִיתָ לְשַׁמָּה לְמָשָׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל
הָעַמִּים אֲשֶׁר־יְנַהֲגֵךְ יְהוָה שָׁמָּה: לח זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה
וּמְעַט תֶּאֱסֹף כִּי יַחְסְלֶנּוּ הָאַרְבֶּה: לט כְּרָמִים תִּטַּע וְעָבָדְתָּ
וְיַיִן לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתֹּלָעַת: מ זֵיתִים
יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלֶךָ וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יִשַּׁל זֵיתֶךָ: מא
בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי: מב

כָּל־עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל׃ מג הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ
יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מָעְלָה וְאַתָּה תֵּרֵד מַטָּה מָטָּה׃ מד הוּא
יַלְוְךָ וְאַתָּה לֹא תַלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה
לְזָנָב׃ מה וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדָפוּךָ וְהִשִּׂיגוּךָ
עַד הִשָּׁמְדֶךָ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ׃ מו וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת
וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם׃ מז תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל׃ מח וְעָבַדְתָּ
אֶת־אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם
וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל־צַוָּארֶךָ עַד הִשְׁמִידוֹ אֹתָךְ׃
מט יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה
הַנָּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשֹׁנוֹ׃ נ גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר
לֹא־יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יָחֹן׃ נא וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתְּךָ
וּפְרִי־אַדְמָתְךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יַשְׁאִיר לְךָ דָּגָן
תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַד הַאֲבִידוֹ
אֹתָךְ׃ נב וְהֵצַר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֹמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת
וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֵן בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהֵצַר לְךָ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ׃ נג
וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בְּשַׂר בָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר־יָצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ׃ נד הָאִישׁ
הָרַךְ בְּךָ וְהֶעָנֹג מְאֹד תֵּרַע עֵינוֹ בְּאָחִיו וּבְאֵשֶׁת חֵיקוֹ
וּבְיֶתֶר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר׃ נה מִתֵּת ׀ לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר
בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הַשְׁאִיר־לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק

אֲשֶׁר יְצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ: נו הָרַכָּה בְךָ וְהָעֲנֻגָּה
אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַף־רַגְלָהּ הַצֵּג עַל־הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ
תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבְבִתָּהּ: נז וּבְשִׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵאת
| מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי־תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר־כֹּל
בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יְצִיק לְךָ אֹיְבֶךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: נח
אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
הַכְּתֻבִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה
אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: נט וְהִפְלָא יְהוָה אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֵת מַכּוֹת
זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלוֹת וְנֶאֱמָנוֹת וָחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים: ס
וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם
וְדָבְקוּ בָּךְ: סא גַּם כָּל־חֳלִי וְכָל־מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעְלֵם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ: סב וְנִשְׁאַרְתֶּם
בִּמְתֵי מְעָט תַּחַת אֲשֶׁר הֱיִיתֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא
שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: סג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ יְהוָה
עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יָשִׂישׂ יְהוָה
עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסַּחְתֶּם מֵעַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: סד וֶהֱפִיצְךָ יְהוָה
בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעָבַדְתָּ שָׁם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ עֵץ וָאָבֶן:
סה וּבַגּוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא־יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלֶךָ וְנָתַן
יְהוָה לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ: סו וְהָיוּ
חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין
בְּחַיֶּיךָ: סז בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן

בֹּקֶר מִפַּחַד לְבָבֶךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר
תִּרְאֶה: סח וַהֲשִׁיבְךָ יְהוָה ׀ מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם
לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה: סט אֵלֶּה דִּבְרֵי
הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב:

המלך גולל את הספר תורה, ומברך שמונה ברכות:

ברכה ראשונה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת
וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שניה:

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלִתְפִלָּתָם שְׁעֵה, וְתָרָצֶה הָעֲבוֹדָה בִּדְבִיר בֵּיתֶךָ, וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מְהֵרָה בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן, וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שֶׁאוֹתְךָ לְבַדְּךָ בְּיִרְאָה נַעֲבוֹד:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שלישית:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד, צוּרֵנוּ צוּר חַיֵּינוּ, מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר, נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ, עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ, וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם

עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת, עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם, הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ, כִּי מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ: וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה, וִיהַלְלוּ וִיבָרְכוּ אֶת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל בֶּאֱמֶת לְעוֹלָם כִּי טוֹב, הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה, הָאֵל הַטּוֹב: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה רביעית:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ, וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ,

וְשִׂמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ: וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבוֹא וְיַגִּיעַ, וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע, וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ, וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ, וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה, לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.

בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחָנֵּנוּ, וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן, כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ. קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ, שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ, וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ, וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת, וְהַנְחִילֵנוּ

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה חמישית:

מתפלל על המקדש שיעמוד, וחותם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שישית:

מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם, וחותם:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שביעית:

מתפלל על הכהנים שירצה ה׳ עבודתם, וחותם:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַכֹּהֲנִים:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ברכה שמינית:

מתחנן ומתפלל כפי מה שהוא יכול, וחותם:

הוֹשַׁע יְהוָה אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל שֶׁעַמְּךָ צְרִיכִין לְהוֹשַׁע: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

השומעים עונים:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

ספר המצוות להרמב"ם

מצות עשה ט"ז

היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של סכות במוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו (דברים לא יב) 'הקהל את העם האנשים' וגו' וזו היא מצות הקהל. ואמרו בקידושין (לד.) כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. והקשו והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ובארו בסוף המאמר אין למדין מן הכללות. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו וכל מי יקרא ואיך יקרא ואי זה דבר יקרא בפרק ז' מסוטה.

ספר החינוך

מצוה תרי"ב

מצות הקהל במוצאי שביעית:

שנצטוינו שיקהל עם ישראל כולו אנשים ונשים וטף במוצאי שנת השמטה בחג הסוכות ביום שני בחג ולקרוא קצת מספר משנה תורה באזניהם שהוא אלה הדברים, ועל זה נאמר (דברים לא יב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו'. וזאת היא מצות הקהל הנזכרת בתלמוד כענין שאמרו בראשון של קדושין (לד.), והרי הקהל דמצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים חייבות, ופירשו בסוף הענין, אין למדין מן הכללות, כלומר שהאמת שהנשים חייבות בזאת המצוה:

משרשי המצוה, לפי שכל עיקרן של עם ישראל היא התורה, ובה יפרדו מכל אומה ולשון להיות זוכין לחיי עד תענוג נצחי שאין למעלה הימנו בנבראים, על כן בהיות כל עיקרן בה ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמוע דבריה ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם אנשים ונשים וטף לאמר מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כולנו, ותהיה התשובה לשמוע דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארתנו, ויבואו מתוך כך לספר בגודל שבחה והוד ערכה ויכניסו הכל בלבם חשקה, ועם החשק בה ילמדו לדעת את השם ויזכו לטובה וישמח ה' במעשיו, וכענין שכתוב בפירוש בזאת המצוה ולמען ילמדו ויראו את ה':

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שהמלך הוא היה המחוייב לקרוא באזניהם. ובעזרת הנשים היה קורא, וקורא כשהוא יושב ואם קרא מעומד הרי זה משובח. ומהיכן הוא

קורא מתחלת ספר אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ישראל, ומדלג לוהיה אם שמוע, וגומר אותה פרשה, ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב, ופוסק:

וכיצד הוא קורא, תוקעין בחצוצרות בכל ירושלם, ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים, והמלך הולך ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים לחג מתקבצים סביביו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול והכהן גדול נותנו למלך כדי להדרו ברוב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה יושב, ופותח ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת וקורא הפרשיות שאמרנו ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות, ומוסיף שבע, ואלו הן, רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו', ומודים אנחנו לך, אתה בחרתנו מכל העמים עד מקדש ישראל והזמנים כדרך שמברכין בתפלה, הרי שלש ברכות כמטבען. רביעית, מתפלל על המקדש, וגומר בה השוכן בציון. חמישית, מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם וחותם הבוחר בישראל. ששית, מתפלל על הכהנים שירצם האל, וחותם בה מקדש הכהנים. שביעית, מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול וחותם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך ישראל צריכים להושיע ברוך אתה ה' שומע תפלה:

ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל על אדמתם:

ועובר על זה בין איש בין אשה ולא בא במועד הזה לשמוע דברי התורה, וכן המלך אם לא רצה לקרות בטלו עשה זה. וענשם גדול מאד, כי זאת המצוה עמוד חזק וכבוד גדול בדת:

לאפרושי מאיסורא

ידוע מכל הפוסקים האיסור לעלות להר הבית בזמן הזה. והיות וישנם זדים ממרים שבזמנינו המהרסים לעלות אל הר הבית, נציג בכאן תשובה שקבלנו מהרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל בעצם כתב ידו, בנוגע לענין זה, שכותב שאסור מדאורייתא לעלות בזמן הזה, ובהיות שפסקיו מקובלים גם בחוגים שלהם, על ידי זה להסיר מכשול שלא יצטרפו עוד יהודים אחריהם ח"ו, וגם שהם עצמם יחזרו בתשובה.

כתב ידו של הרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

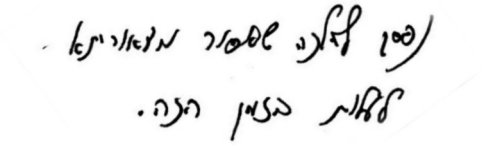

נפסק להלכה שאסור מדאורייתא לעלות בזמן הזה.

לעילוי נשמת זקני

הרה"ג רבי יעקב צבי

בן הרה"ג רבי אברהם חיים

זצוק"ל

אפפמאן

בעמח"ס 'יגל יעקב'

איש חסיד רב חסד ומרבה להיטיב

ירא שמים מרבים צדקתו עומדת לעד

מתמיד עצום צדיק וקדוש תם וישר

אוהב ה' ובמצוותיו חפץ מאוד

מקושר לצדיקים ומתהלך בחסידות

הרביץ תורה בישיבת 'בית יוסף' נאוואהרדאק בארה"ק
ובת"ת 'יסודי התורה' באנטווערפן

נלב"ע ז' טבת ה'תשנ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקני

הרה"ג רבי גדליה

בן הרה"ג רבי משה

זצוק"ל

מנדל

בעמח"ס 'אוצר של מדרש'

איש צדיק ירא ה' מרבה להטיב

מתמיד עצום בדברי התורה הקדושה

תלמיד חכם מופלג

אוהב את ה' יתברך בכל לב ונפש

מרבין תורה ברבים

התמסר בכל נפשו ללימוד התורה ולקיום המצוות

צם חמישים שנה למען כלל ישראל

רודף צדקה וחסד

נלב"ע כ"ה אב ה'תשס"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקנתי

מרת גולדה ע"ה

מנדל

בת הרה"ג רבי מנחם מנדל

שוחט וצוק"ל

הייתה צדקת

קיבלה יסורים באהבה

קיימה מצוות כיבוד אב ואם בהידור

אמא מסורה מאוד לצאצאיה

רודפת צדקה וחסד

נלב"ע כ"ה טבת ה'תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ

אבי מורי **הר"ר יצחק בן הר"ר ברוך נאגער זצ"ל**

מק"ק נורדלינגען בארץ אשכנז

מינכן- ברלין-אמשטערדאם-מחנות וסטערבורג

ובערגען בעלזען

נפטר לבית עולמו בדמי ימיו בק"ק אמסטערדאם

ביום כ"ב כסלו שנת תש"י לפ"ק

לעי"נ

אמי מורתי זוגתו **האשה הצדקנית מרת בתיה ע"ה**

בת החבר ר' שלום גולדשמידט זצ"ל

נלב"ע ט' מרחשון תשמ"ה לפ"ק

לעי"נ ילדם

אחי היקר **מנחם בן ר' יצחק זצ"ל נאגער**

נספה באסון ביום י"א תמוז תש"ז לפ"ק

מנוחתם כבוד בבית החיים muiderberg ע"י אמשטערדאם

לעי"נ בנם

אחי היקר והחשוב **החבר הר"ר שלמה בן ר' יצחק נאגער זצ"ל**

נלב"ע בליל שמ"ע שמחת תורה בעיה"ק ירושלים תשס"ז

ומנוחתו כבוד בהר המנוחות, ירושלים

הוקדש ע"י

הרב ישראל בן יצחק נאגער שליט"א

לעי"נ

חמי **הר"ר שמשון רפאל זצ"ל**

בן מוה"ר אברהם ערלנגר זצ"ל

נפטר לבית עולמו בלוצערן-שוייץ

ביום כ"ט שבט תשל"ד

ושם מנוחתו כבוד

לעי"נ

חמותי האשה הצדקנית

מרת גיטל בת רפאל הלוי ע"ה

לבית פערניך

נלב"ע ט"ז אלול תשל"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י

הרב ישראל בן יצחק נאגער שליט"א

לזכרון עולם בהיכל ה' ולמצבת זכרון

לעי"נ

זקני אב אמי **החבר ר' שלום בן ר' שלמה גולדשמידט זצ"ל**

מפרנקפורט דמאיין ואח"כ בק"ק הלברשטדט ולק"ק ברלין

בסוף ימיו בק"ק אמסטערדאם במדינת הולנד

נלב"ע במחנה של הנאצים ימ"ש מחנה בערגען בעלזן

ביום עש"ק פרשת מקץ כ"ט כסלו תש"ה לפ"ק

לעי"נ זוגתו אם אמי ע"ה

זקנתי הצקנית מרת פערל ע"ה

בת ר' ישראל פויכטוואנגער זצ"ל מק"ק פיורדא

נלב"ע במחנה בערגען בעלזען ביום ל' שבט תש"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ זקני אב אבי זצ"ל

הר"ר ברוך נאגער זצ"ל הי"ד

נהרג על קה"ש ע"י ריגה במדינת לעטלאנד (לעטביה)

ארץ אל תכסי דמו!

לעי"נ זוגתו האשה הצדקנית אם אבי זצ"ל

מרת שרה נאגר ע"ה

נלב"ע ביום הכיפורים ומנוחתה כבוד בפרנקפארט דמיין

ת.נ.צ.ב.ה

הוקדש ע"י נכדם הרב ישראל נאגער שליט"א

קרית ספר ארץ ישראל

לעילוי נשמתם של כל עם ישראל הקדושים
והטהורים שנפלו על קידוש השם

לקדושים אשר בארץ המה

לע"נ הבחור היקר שנלב"ע על קידוש השם
עם שאר קדושי ארץ

אמנון בן חטון ז"ל

לעילוי נשמת הוריי הישרים תמימי הדרך
ומכניסי האורחים

אימי הצדיקה והכשרה

חטון בת רחמה

אבי הצנוע והנאמן

יצחק בן שמם

ת.נ.צ.ב.ה.

יהי רצון מהקב"ה שיאריך ימיהם ושנותיהם
בנעימים של הוריי רבי הצדקות והחסד

לרפואת

מור אבי האיש החרוץ העניו והצדיק

מרדכי בן רוזה

ולרפואת אימי הצדקת

אורה בת רחל

ולרפואת אשתי היקרה אשת החיל

שרה בת חטון

ולרפואתם של כל חולי עמו ישראל

נפשו בטוב תלין וזרעו ירש ארץ

לע"נ האי גברא רבא חסידא קדישא

מו"ר סבי עט"ר

הרב דוד ניגרין בן ציון בן רוזה זצוק"ל

לזכר עולם יהיה צדיק

מורינו ורבינו
כ"ק מרן אדמו"ר
מראדושיץ
הרה"ק רבי דוד צבי שלמה
בן הרה"ק רבי חיים אליעזר
זיע"א

האיר את העולם בתורתו ובתפילותיו ובעוצם קדושתו
נסתלק בחטף למגינת כל לב
ביום השישי ערש"ק לסדר 'ואתה תצוה'
י' אדר הראשון ה'תשע"ו

צדיק אבד לדורו אבד (מגילה דף טו.)

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אפרים ברוך
בן הרה"ח רבי חיים מנחם
זצוק"ל
ברקמן

עובד ה' במסירות נפש ממש
לא פסק פומיה מגירסא
אוהב ה' ומקושר במצוותיו
עניו ונחבא אל הכלים

נלב"ע ז' טבת ה'תשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אברהם חיים בן משה אריה זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

בנו הילד דוד ישעיה בן אברהם חיים ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי משה אריה בן כתריאל דוד זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

זוגתו האשה הצדקנית אלטא בת הרה"ח רבי צבי (הירש)
ראבסקי ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי חנוך העניך בן הרה"ח רבי יעקב זצוק"ל הי"ד
קעניג מלינטשיץ

זוגתו האשה הצדקנית שרה רבקה בת הרה"ח רבי ישעיה
ע"ה הי"ד

נספו בשואה

ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון (יואל ד' כ"א).

האשה הצדקנית הענדל בת הרה"ח רבי חנוך הענך ע"ה

יהי זכרם ברוך

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה בן הרה"ח ר' ירחמיאל שמשון זצ"ל
מנדל

נלב"ע י"ז ניסן תשל"ו לפ"ק

זוגתו מרת שפרה ע"ה בת הרה"ח ר' פישל זצ"ל
נלב"ע ט' תמוז תשנ"ח לפ"ק

הרה"ח ר' מנחם מנדל בן הרה"ח ר' מרדכי זצ"ל שוחט

דור תשיעי של רבנים שוחטים מוהלים

זוגתו מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יצחק אריה זצ"ל
לבית ביגון

נלב"ע ח' טבת תשנ"ב לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אשר מרדכי זצוק"ל
בן הרה"ח רבי דוב בער זצוק"ל
פרידמאן
וואַרשא - בני ברק

זוגתו מרת אסתר ע"ה
בת הרה"ח רבי ישעיה זצוק"ל
לבית גראנעביטש

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' חיים מנחם זצ"ל בן הרה"ח
ר' אברהם דוב זצ"ל ומרת חיה שרה ליבא ע"ה
ברקמן

מרת לאה גיטל ע"ה
בת הרה"ח ר' אפרים ברוך זצ"ל ומרת בת שבע ע"ה
לבית כהנא

הרה"ח ר' אלתר חיים יעקב קאפל זצ"ל
בן הרה"ח ר' דוד זצ"ל ויהודית ע"ה
המבורגר

מרת פסיה בלומה ע"ה
בת הרה"ח ר' יצחק גרשון זצ"ל ושרה לאה ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

אורך ימים בימינה

כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם (מנחות קי.).

מצוה רבה לעמוד לעזרתנו
להדפסת הספרים הנוספים
ניתן להקדיש לע"נ וכדומה

אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית (תנחומא צו י"ד).

אפשר לתרום בטלפון: 05041-94471

או בת.ד. 8031 בית שמש

רשמאלה עושר וכבוד

כתב החפץ חיים זיע"א:

והנה לפי מה שביארנו עד כה גודל ענין קדושת לימוד הזה [לימוד ההלכות השייכות לקרבנות ולבית המקדש], וגודל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו, ומי שאין לו שהות או שאינו מוכשר לזה, יראה עכ"פ לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו. ע"כ מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבוע... שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו... ללמוד ההלכות אלו על בורין ולפלפל בהן ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי כיון שהקב"ה חושב להלימודים אלו כאלו מקיימין אותן בפועל ממש צריך להשתדל ולידע כל דבר בבירור, וכמו שכתב השל"ה בספר 'יש נוחלין' (מתוך דברי החפץ חיים זיע"א במאמר 'תורה אור').

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

באר החיים

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש הראשון

בספרי מלכים ודברי הימים
על פי חז"ל
ורבותינו המפרשים

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

היכל ידיד

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש השני

מסכת מדות

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

ובניית בית המקדש השני, חלקים מתוך
דברי הימים, עזרא, נחמיה
חגי, זכריה, מלאכי

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

חיי תמיד

ביאור רחב צח וברור
על

מסכת תמיד

עבודת יום ביומו
בבית המקדש

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

ספרים שיצאו לאור בס"ד

הגדה של פסח

לזמן בית המקדש

ועשה פסח לה'

נוסח וסדר ההגדה כנהוג בכל הדורות
עם הוספות הנוהגות בזמן שבית המקדש על מכונו

ע"פ חז"ל ופסקי הרמב"ם
בהלכות חמץ ומצה פרק ח'

❖ מהדורה שניה, חדשה ומפוארת ❖

עומד לצאת לאור בקרוב בעז"ה

ספר

מראה היכל

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש השלישי

נבואת יחזקאל

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים